Augenius
Epiſtolæ
Medicinales

b 2165
525
A xxix. Aug

66785

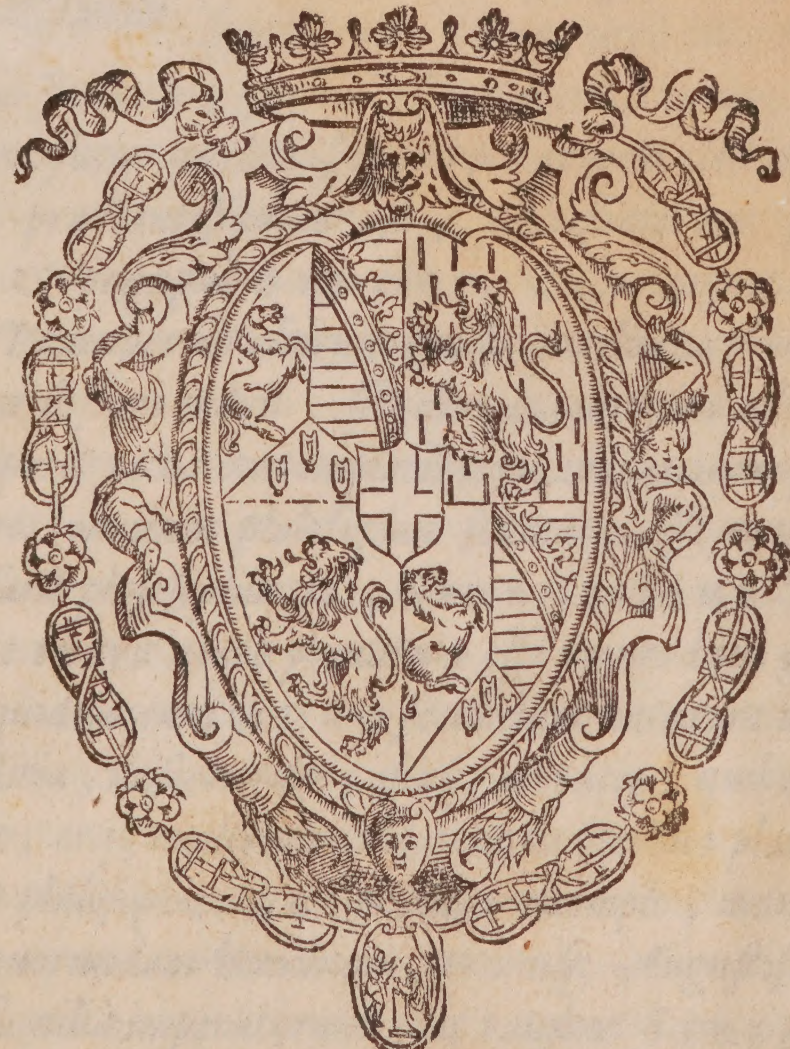
HORATII AVGENII A MONTE SANCTO

MEDICI ET PHILOSOPHI HAC NOSTRA AETATE PRAESTANTISSIMI.

Epiſtolarum Medicinalium libri xij.

OMNIBVS NON MEDICIS MODO, SED ETIAM bonarum literarum ſtudioſis, admodum vtiles.

CAROLO EMANVELI A SABAVDIA
Sereniſsimo Pedemontium Principi,
dicati.

AVGVSTAE TAVRINORVM
Apud hęredes Nicolai Beuilaque. M D LXXIX.

CAROLO EMANVELI À SABAVDIA SERENISSIMO PEDEMONTIVM PRINCIPI

HORATIVS AVGENIVS FOELICITATEM.

DVM *præclariſsimas actiones tuas intentiſsimo animo contemplor.* SERENISSIME PRINCEPS *veram eſſe Diuini Platonis ſententiam perſpicio, qua vel Philoſophos dominari, uel Principes philoſophari oportere ſignificauit. Neque uerò eius duntaxat ſapientiæ ſtudium, quę circa humanarum rerum conſiderationem uerſatur intellexiſſe eum putauerim: ſed illud potius quod præſtantiſsimum eſt, Altiſsimarum ſcilicet cauſſarum, & præcipuè* DEI OPT. MAX. *cognitionem. Etenim ut Principes ab aliorum conditione diuina prouidentia plurimum diſtare uoluit, ſic illos excellentius ad ipſius* DEI, *& operum eius contemplationem, imitationemq; quaſi nobiliſsimos omnium philoſophos formatos eſſe conueniebat. Qua ſanè philoſophia te,* SERENISSIME *Princeps, in hac tenera ætate præditum eſſe omnes boni gratulantur. Si quidem cum in* DEO *ſecundum naturam inſint, bonitas, iuſtitia, miſericordia, aliæq; uirtutes, quibus nos diligit, regit, atq; moderatur: Harum tu Heroico planè animo, & uerè philoſophico* DEI *primùm exemplo, mox uerò ſanctorum quorundam hominum, triumq; Auguſtiſsimorum è tua familia imperatorum, at tandem* SERENIS-

SIMI PATRIS *inſtituto, certè adeò egregius imitator euaſiſti, ut optimus, iuſtiſsimus, maximè pius omnium iudicio exiſtimeris. Hæc illa ſunt, quæ Te* DEO *pergratum, tuis cariſsimum, & omnibus non modo tuæ ditionis, ſed exterarum quoque nationum hominibus, ad quos immortalis nominis tui fama iam diu peruenit, admirabilem reddunt: ut mirum non ſit, ſi ea concitati ſpectatæ nobilitatis uiri in Auguſtam Taurinorum, & in Aulam hanc tuam tibi potentiſsimoq; patri ad ſeruitium frequentes conueniant. Ego certè Princeps humaniſsimè celebri multorum prædicatione commotus, deſideraui iàm diu aliquam mihi dari occaſionem, qua honeſtum apud te locum habere licuiſſet. Fauit mihi* DEVS. *Cum enim defuncto Franciſco Valleriola uiro clariſſimo, medicinamq; primo loco profitenti, Almi huius gymnaſij Moderatores prudentiſsimi, quem ſubſtituerent ex varijs regionibus conquirerent, uiſus ſum illis idoneus ad id muneris obeundum teſtimonio tum illuſtriſsimorum quorundam virorum, tum inſignium medicorum, præſertim Hieronymi Mercurialis noſtra hac tempeſtate medici abſolutiſsimi, quiq; præclariſsima cum laude primas in Patauino gymnaſio partes meritò obtinet. Vix dici poteſt, quàm alacri animo conditionem acceperim. Quamuis enim arduum aliqua ex parte videbatur mihi, matrem iam extrema ſenectute confectam, coniugem cariſsimam, dulciſsimos filiolos, proprioſq; penates relinquere, & iam ſeneſcentem ijs priuari commodis, quæ uiginti ſeptem annos medicinam faciens laboribus multis parauerani, maiora etiam in dies* DEO *fauente paraturus; haſce tamen pluresq; alias difficultates ſuperauit magna quædam conceptæ tranquillitatis fiducia,*

cia, ſi Te Optimum, & Sereniſsimum principem ſtudiorum meorum patronum aliquando habeam. fore enim ut meę ſenectutis, & Augeniorum familiæ columen te præberes. tuæq; liberalitati, & munificentiæ bona omnia, omnemq; fortunam poſt DEVM *maximum accepta aliquando referram. Proinde cum animus eſſet aliquo non ignobili ſigno meam hanc de te generoſam ſpem, teſtatiſsimam facere, en commodum ſeſe obtulit hæc, quam nomini tuo nuncuparem, prima epiſtolarum medicinalium pars nunc in lucem prodiens, quæ ſola immunis* DEI *beneficio euaſit ab ea aquarum iniuria, qua ſuperiore anno cum huc contenderem, periere quædam aliæ, ſtudioſis non aſperrandę, lucubrationes, quędam autem uſq; adeo illuuie contabuerunt, ut illis tranſcribendis non menſes modo, ſed integri anni fuerint inſumendi. Me non fugit hoc leuidenſe munuſculum eſſe, nec tanto Principe dignum, uolui tamen id audere multis nominibus. Primum quod nil modo occurreret maius, aut honeſtius, quod offeratur. Nam ſi quod mihi uita ſuperſtite ocium ad ſtudia dabitur (vt aliquando dari abs te, & à Sereniſsimo Patre opto, & confido) ſecundam, atq; tertiam epiſtolarum & reſponſorum medicinalium partem, quę nunc transcribitur, aliamq; grauiora, præsertim libros de Febribus, & de Placitis Auerrois & Galeni iam propè abſolutos sub tuis pariter auſpicijs in lucem profferre tentabo. Deinde quod certus ſum, te pro maxima humanitate munus, hoc licet exiguum, nequaquam aſpernatum iri, quum futurum ſit, ut non omnino diſpiciendum ſit à ſtudioſis, præſertim ubi propius ad operis lectionem accedentes, uiderint, quantam ex eo vtilitatem ſperare, & propter rerum uarietatem*

quantam inde capere poſsint delectationem. vtcunque ſit hunc ſtudiorum meorum & meæ erga te obſeruantię perpetuum quendam arabonem ſereno uultu accipe, Heroum maximè, quem Deus ad totius Italię & Cristianę religionis ſalutem incolumen longius ſeruet. ex Auguſta Taurinorum Pridie idus Octobris. M D LXXIX.

Ad Lectorem.

Candidus imperti meliora, vel vtere noſtris.
Carpere vel noli noſtra, vel ede tua.

PANDVLFI SFONDRATI PATRICII CREmonenſis De prima hac parte epiſtolarum Medicinalium Horatij Augeni medici clariſſimi.

DEmocriti prohibent noſci corpuſcula formas
Senſus enim numerum non habet vnde ſciat
Hac in re dubius Podalyrius hæret, & horret.
Confugit ad dubiam cum bonus æger opem
Quare cum latea nos certa ſcientia rerum
Audaci πρᾶς *cæpimus ire pede*
At fluor aſſiduus rerum fruſtratus hiantes
Hinc docuit ſciri poſſe vel inde nihil
Tunc phyſici remos ductis ſtrinxere lacertis
Ne biberet triſtes naufraga puppis aquas
Contrahit hic funes contortos, ille remittit
Hic temone ratem dirrigit, ille ſono
Egerit epotas maris hic non ſegniter vndas
Hic merces ſumma de rate trudit aquis
Sæpè tamen vacuo ſaluam, quam ventre putaram
Inſtabili pelagus turbine quaſſa bibit.
Ecce nouus totos contendit nauita neruos
Tutius haud tenuit per mare Typhes iter
Si ſperanda ſalus titubanti eſt vlla carinæ
Aut hic opem feret, aut non feret ulla manus.
Nobilis artis opes Augenius Auget ad augem
Rectius hoc nullum lamen habere potes.

Rodomontis Germonij Salenſis philoſophiæ &medicinæ doctoris epigramma ad Lectorem.

CAelitibus poſtquam tulit ignes fraude Prometheus
Artis Appollineæ notio pauca fuit.
Augenius tandem diuino numine ductus
Sedulus hanc denſis eruit è tenebris
Dogmata nunc coi, nunc & præcepta Galeni
Illuſtrans veteros commemoranſque duces
Dum viget ingenium, & cultæ facundia ſinguæ,
Phoebigenæ pandit templa petita Dei
Sic virtus rediuiua tuis iam læta refulget
Augenij ſcriptis, quæ malè præſſa fuit.
Euge age pelle moras patrijs & dotibus auge
Augenij ingenuum nomen, & artis opes.

INDEX EPISTOLARVM ET RESPONSORVM MEDICINALIVM, QVAE IN HOC LIBRO CONTINENTVR.

EPISTOLA 1. Agitur de Ptiſſana, & eius vſu, explicanturque nonnulla ex Galeno libro de ptiſſana, & ex Hippocrate libro primo de ratione uictus acutorum. fol. 1
Epiſt. 2. In qua oſtenditur, quod non turgens materia aliquando à morborum principijs expurganda ſit. fol. 20
Epiſt. 3. Cinica ſubuertitur apologia, in qua dicuntur quam plura de natura calculi eiuſque cauſsis, an ulcus, ut ulcus compoſitus exiſtat morbus, de indicationibus ad calculum extirpandum, de uſu lactis aſinini, & balnei aquæ dulcis agitur pro eorum confirmatione, quæ ab Augenio ſcripta ſunt libro de calculoſis & uulceratis renibus. fol. 51
Epiſt. 4. In qua à Mercennario proponuntur, Augenio quædam problemata philoſophica, & medica diſcutienda. fol. 78
Epiſt. 5. Reſpondetur ſigillatim ad problemata ſuperioribus literis Augenio propoſita. fol. 80
Epiſt. 6. De doloris naturn, & proximis cauſsis diſſeritur. fol. 86
Epiſt. 7. Agitur de odore an habeat uim nutriendi. fol. 109
Epiſ. 8. Qua agitur an purgare in plenitudine an mittere ſanguinē in cachochimia conueniat, de bonis carnibus, & pane ſiligineo, & de ciborum ordine. fol. 123
Epiſt. 9. Explanantur quædam ab Augenio conſcripta in primo libro de ratione præſeruandi à peſte de medendis calculoſis, & ulceratis renibus, quę uidebantur quibuſdam plurimum controuerſa. fol. 132
Epiſt. 10. Agitur de ratione lapidis in ueſica, de urinæ difficultate, de remedijs accommodatis nd eiuſcemodi affectus, atqae de recta eorumdem componendi ratione. fol. 151
Epiſt. 11. Explicantur an utero gerentibus uenę ſectio conueniat. fol. 165
Epiſt. 12. Ad uigiliarum iſtantiam. fol. 204
Epiſt. 13. Diſſeritur an incoante acceſsione urgente cardialgia ualida conueniunt enemata, qui ſudores boni qui mali in morbis debeant iudicari, qui ſcopi indicent miſsionem ſanguinis, de febre peſtilenti quædam pro controuerſia inter Cinum & Vincentium cibum fulginatem conſcripta. fol. 211
Epiſt. 14. Agitur ex tempore de ratione curandi febrem inhabitu primi ordinis:

nis: motus quoſdam conuulſiuos, & alia quædam ſeuiſſimam ſimptomata. fol.247
Epiſt. 15. Componitur diſcordia quædam inter Dominicum Botium, & Hieronymum landeum. fol.251
Epiſt. 16. Diſquiritur an ſero caprino utendum in icteritia citrina quale ſit temperamentum ſeri quid condrus quid ea an medicus debeat mortem prædicere ægrotis an bilis flaua & pallida obſtructionem faciant, & an reubarbarum educat magis ſubſtantia quam maceratione. fol.254
Epiſt. 17. Agitur de melicrato an conueniat in acutis febribus de anno à vſtrino à ventis intotum ſilente de conſtitutione hiemis auſtrina fluuioſa, & tranquilla & de cataplaſmatæ ex farina ordeacea ſoluitur contradictio inſignis in Galeni doctrina. fol.275
Epiſt. 18. Agitur de cauſſis albedinis in pure de computatione in dierum inaniſſis de diſſenteria quædam, & de remedio quodam præſtantiſſimo ad obſtructiones hæpatis. fol.275
Epiſt. 19. Agitur de remedijs ad obſtructiones hepatis de abſinti vſu in tertianis febribus de allica ſuum ſedibus & cerebellis, & carne liquefacta de remedio ad pellendas ſecundas. fol.281
Epiſt. 20. quod deplorati non ſunt ſolis prognoſticis relinquendis. fol.286
Epiſt. 21. De anno biſeſtili quædam, & quomodo cœlum agat in hæc inferiora, & quod ſecundum medicorum decreta influentie admittendæ ſunt. fol.301
Epiſt. 22 Defenditur epiſtola ſecunda libri ſexti, quam Boſſellus ſigillatim euertere ſuis literis ad Plininm Melum conatus eſt. fol.313
Epiſt. 23. Breuiter explicatur ſcopi in ſanguinis miſſione obſeruandi quod vacuatio in mala iminentia fieri debeat de ſectione venæ quam ſaluatellam vocant explanatio quorundam verborum Galeni, & Hippocrati. fol.327
Epiſt. 24. De arſenicho chriſtallino pro arcenda peſte: de lapide bezaar nonnulla: de libro quoddam Cinico: & de appollogia Iulij Cini medici Clariſſimi contra Vincentium Cibum fulginatem. fol.335
Epiſt. 25. Vulnus in capite cuidam Silueſtro dellababona in flictum à Iuſtiniano Mattutio A[illegible]imati non fuiſſe lætale. fol.356
Epiſt. 26. Agitur de ratione curandi ſalſam, & acrem diſtillationem a capite in pulmones procumbentem ob intemperiem calidam & ſiccam hæpatis in corporis habitu admodum gracili, & ex qua uis leuiſsima cauſſa reſolubili, & ad tabem paratiſsimo. fol.366
Epiſt. 27. De curatione icteritiæ, & an ex Galeno inter primas qualitates elementorum duæ ſint ſolum actiuæ duæ paſsiuæ fol. 372
Epiſt. 28. Explicatur an ſanguinis miſsio: an potus lactis conueniat: an medicamenta purgantia in fluore diſsenterico fol.386
Epiſt. 29. Explicatur an liceat in meſtruorum fluxu vti diureticis, & de ureticis medicamentis quædam. fol.396
Epiſt.

Epiſt. 30. Agitur de ſignis exulceratorum renum, & ueſsicæ; ac de natura & cauſsis uertiginis fol.408
Epiſt. 31. In qua de urina ſedimento pertractatur fol.415
Epiſt. 32. Agitur de garo, & albo iure, & potu hidrargiri fol.432
Epiſt. 33. Explicatur cauſſa propter quam Augenius non diuulget reſponſionem ad quandam apologiam Cinicam, & de ulceris definitione quædam fol. 438
Epiſt. 34. Explicatur quid ſpontanea ſanguinis euacuatio conferat in morbis fol. 445
Epiſt. 35. Examinantur quædam propoſitiones cuiuſdam medici de ratione purgandi & de morbis deploratis quædam fol.449
Epiſt. 36. agitur debile æruginoſa, de duplici cruditate de febre acuta; an ſemper in pleuritide dolor ſit neceſſarius; de teriacæ uſu in morbis de miſſione ſanguinis in morbo gallico. explanatur Hypocratis ſententia de miſsione ſanguinis ſub lingua in angina: & damnatur uene ſectio euentatiua, de ſanguinis corruptione quedam, atq; quod humor putridus ſecundum Galenum non uacuatur uene ſectione fol.456
Epiſt. 37. explicatur ratio ne arenule in calculum transmutentur, & de aqua tiberis quedam, fol.468
Epiſt. 38. Agitur breuiter de diabete, & vrinæ ardore. fol.474
Epiſt. 39. Agitur de natura & vſu diureticor. fol.477
Epiſt. 40. Agitur de ratione præſeruandi à doloribus articularibus. fol.487
Epiſt. 41. Agitur de vlcere fiſtuloſo & tumore in muſculo ani. fol.492
Epiſt. vltima Agitur de cauſſis ſuffocationis vteri, de remedijs, & quam ob cauſſam odorata naribus admota obſint, ſuffita verò poſſint. fol.498

F I N I S.

deſcriptio ...

AVTHORES QVORVM IN HOC OPERE FIT mentio, qui vel explanantur, vel reprobantur, vel pro confirmatione ſuarum opinionum ab Augenio citantur.

Ariſtoteles
Azarauius
Alexander Trallianus
Alexander Aphrodiſeus
Auicenna
Auerroes
Auezoar
Andreas Turinus
Aloiſius Mundella
Antonius Donat. ab altomari
Archigenes
Archangelus Mercenarius
Andreas Lacuna
Athæneus
Arnaldus Villanouan
Antonius Cittadinus
Braſſauolus
Conſtantinus Cæſar
Columella
Criſtophorus a Vegha
Dioſcorides
Dioniſius Caſſius Vlicenſis
Dinus
Dominicus Butius
Didimus
Franciſcus Valleriola
Filagrius
Galenus
Gentilis Fulginas
Hieronimus Cordella
Hieronimus Capiuaccius
Hieronimus Mercurialis
Hieronimus Fracaſtorus
Herodotus Halicarnaſeus
Ioannes Fernelius
Ioannes Bap. Montanus
Ioannes Argenterius
Ioannes Gramaticus
Ioannes Meſue
Iulius Alexandrinus
Ioannes Picus Mirandulanus
Laurentius Ioubertus
Lucius Bellantius Senenſis
Leonardus Giachin'.
Matteus Curtius
Mainettus Maïnetius Bononiēſis
Nicolaus Florent.
Oribaſius
Plinius
P. Andreas Mateolus
Paulus Aegineta
Petrus Appenenſis
Plato
Raſis
Sebaſtianus Augenius alias Papa-
rella
Simeon Sethi
Simon Portius Neapoletanus
Tomas Linacer
Tomas de Garbo
Truſianus Monachus
Vgo Senenſis.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM LIBER PRIMVS

LVDOVICO AVGENIO PATRI ET MEDICO Clariſſimo. Horatius Augenius filius S. P. D. Epiſtola prima

AGITVR DE PTISSANA, ET EIVS VSV, explicanturque nonnulla ex Galeni libro de Ptiſſana, & ex Hippocrate libro primo de ratione victus acutorum.

G CVM TV SAEPE ALIAS, prçſertim autem proximis diebus me de Ptiſſana diſſerentem cum medico clariſſimo audiuiſſes, tibi rem gratiſſimam facturum dixiſti, ſi argumentum hoc litteris mandaſſem. Idcirco cum ſit maximè deteſtandum, me non obedire tibi, cui poſt Deum Optimum Maximumque, omnia debeo, accepto ſtatim calamo in tui gratiam, Ludouice Pater, materiam ipſam agreſſus, dicam primum, vnde Ptiſſanæ nomen deductum putem, ex quibus rebus fiat, & qua vti conſueuimus; rurſus verò quotuplex ea ſit, quomodo præparetur; & quibus conue-
H niat, vel non conueniat: tandem verò explicabitur quid ipſo in negotio ab alijs benè, aut non benè dictum fuerit: Atque ne deſit aliquid tractationi, de aqua hordei poſtremò dicam, quæ mihi opportuna videbuntur. Hæc ſanè ſi iuditio tuo; quod exquiſitiſſimum eſſe ſcio, digna videbuntur, vt album calculum addas, Ariſtarchos non timebo, qui frequentes admodum ſunt noſtris temporibus. Sed quia ſatis præfatus videor, ne pluribus morer, accedo ad negotium.

Ptiſſanæ nomen, ſi vocis notionem contempleris, latiſſimè quidem patet, nam deductum eſt ἀπὸ τοῦ πτίσσειν: quod ſignificat decorticare, & purgare pinſendo. Quamobrem quodcunque à cortice purgari poterit pinſendo, id vocabitur ptiſſana, poſtquam fuerit extimo cortice purgatum. Quoniā verò cærealia ferè omnia, omniaq;

legumina id habere poſſunt, ſit, quod hoc nomen omnibus A commune ſit, hinc apud bonos authores frequentiſſimum audies ptiſſanę vocabulum ad hordeaceam, ad triticeam, & ad orizaceam, atque ex condro factam. Plinius libro decimoctauo ſic inquit. Itali quidem maximè oriza gaudent: ex qua ptiſſanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo.} Verùm quod aſſeruerit omnes mortales ex hordeo facere Ptiſſanam, mihi diſplicet: nam Hippocrates libro de morbis meminit triticeæ ptiſſanæ, de qua etiam locutus eſt Ariſtoteles in problematis, & Galenus primo libro de facultatibus alimentorum ex condro compoſitam ptiſſanam ſignificauit: quemadmodum primo libro de ratione victus in morbis acutis commentario xvii. alterius Ptiſſanæ quàm hordeaceæ meminit his verbis. Et quibus nam Ptiſſana ſola exibenda in acutis B morbis ſit, & quibus hordeacea, & quibus nullo pacto id faciendum ſit.}

cap. 7.

5. prob. 37.

Verùm quamuis in hunc modum habeat negotium, tamen inualuit conſuetudo, nomine Ptiſſanæ audiri dumtaxat hordeaceam; & hanc pro curandis morbis deſiderari, præcæteriſque laudari ab Hippocrate dum inquit. Ptiſſana igitur frumentaceis guſtamentis, rectè præferri mihi videtur in acutis morbis, eoſque qui eam prætulerunt laudo} hac de cauſa nos etiam prætermiſſis alijs omnibus de hordeacea ſola hic loquemur: atque, vt omnis tollatur confuſio, expendamus, quid cruda ſit ptiſſana, quid cocta, quid C rurſus tota ptiſſana, & quid cremor ptiſſanæ ſit: quando quidem non modo Galenus, & Hippocrates, ſed paſſim omnes medici hiſce vocibus vtuntur: ſed quia hoc fieri non poteſt, niſi prius docuerimus, quomodo ex ipſo hordeo Ptiſſana prępararі debeat; de pręparatione dicendum eſt in primis: de qua ediſſerentes, quæ propoſuimus aliqua ex parte fient admodum manifeſta.

tex. 18.

Primum igitur ſtatuendum eſt, optimum eſſe hordeum debere, & quod nihil aſcititiæ putredinis, aut ſuperuacuæ humiditatis obtineat, & quod neque nimium recens ſit, neque omnino vetuſtum: etenim, quod recens eſt, ſuperflua humiditate redundat, quam à regione contráxit, ita vt & madore, & flatu diſtentum ſit: quod verò D vetuſtum eſt tempore exoleſcens, tandem imbecillum euadit proprijs viribus deſtitutum. Inditio autem eſſe poteſt corrugatio, quæ in ipſo apparet, atque ipſius magnitudinis diminutio, & quod dum frãgitur, velut puluis quidam decidit. Plenum igitur eſſe hordeum conueniet, quod ad Ptiſſanam conficiendam eligimus, neque admodum recens, neque antiquum valde, & quod omnis aſcititiæ qualitatis expers ſit: Verùm ne hoc quidem ſolum ſufficiet, ſed ex-

electio hordei pro ptiſſana cõficiẽda ex Hippoc. 1. de rat. vict. acut. 28. Gal. cõ. 28. & libro de ptiſſana cap. 3. & libro de fac. alim. cap. de hordeo.

perimento

E perimento etiam id exactius exquirendum eſt: nempè ſi præter ea,
quæ enumerata ſunt dum coquitur, etiam in tumorem ingentem
attollitur. illud ſanè ad ptiſſanæ coctionem eſt aſſumendum, ſi mo
do eam debeat quis ratione, & ſicuti par eſt conficere. Hordeum Gal. libr. 1. de aliment. & libr. de ptiſſana. cap. 4.
eiuſmodi in aqua optima primum macerato: mox autem cum ti-
bi ſatis videbitur maceratũ, vt poſſit à cortice purgari, illam in mor
tario iniectam manibus tandiu conterere conuenit, vt tenuis illa
membrana deglubatur: eò autem vſque terendum dum præpoſi-
tus, ac qui in ſuperficie eſt cortex ſit abiectus: is enim quo veſtitur
ceu tenui tunica non totus inter pinſendum abijcitur: qua propter
& præmaceratur, & in mortario tunditur: quod ſi non quicquid eſt
F aceris, deciderit; elixa ptiſſana magis quidem deterget: nullam au-
tem aliam noxam accipit. Quo autem purgari à cortice poſſit com
modius iubet Galenus, vt manibus fiat, quæ in ſe habeant aliquid
aſperum, cuiuſmodi eſt, quod vocant ſpartum, ex quo iumentis ſo-
leæ nectuntur. ego quidem aſpero linteolo id facere ſoleo, diligen-
ter enim quicquid paleaceum ineſt in hordeo expurgat. Sunt qui
putant macerationem in aquam calidam faciundam eſſe: ſed hoc
non eſſe neceſſarium vſus docebit: quocirca qui hoc imponunt Ga
leno, igne ſcilicet tundendam (ſic enim illi ſcripſerunt) aberrant, Reffellitur braſſauolus.
cum de hac re nullibi meminerit: qui etiam aberrare mihi viden-
tur à ſcopo dicentes, illam in mortario contundendam & pinſen-
G dam piſtillo ligneo; quia ſatisfaciunt manus rem aſperam conti-
nentes: cum ex piſtillo periculum ſit, ne integra hordei grana con-
fringantur; quod malum eſſet, vt poſt hac explicabo. Opus eſt vt
fiat contritio hæc bis, ac etiam ter; ſemper, vt Galenus admonuit,
præmacerantes hordeum: mox pinſentes manibus, ipſoque rurſus
ſiccato, maceratio noua facienda, & conterendum eo vſque, quod
omnis cortex (ſi ita in rem præſentem iudicabis oportunum) ſit
expurgatus: quando quidem qui volunt illam magis detergentem
interiorem corticem relinquunt. Obſeruabis quicquid ex hordeo
deciderit in eum vſum, quem iam dicam. Hordeum hoc modo
præparatum propriè crudam dixeris Ptiſſanam; quia iam pinſi-
H tum eſt, & à corticibus redditum eſt, pinſendo immune: Galenus contra bra ſauolum.
tamen crudam vocauit Ptiſſanam, hordeum anteaquam pinſatur, lib. de alim. cap. 9.
contundaturque. Verba illius ſic habent. Crudam Ptiſſanam ali-
quandiu in aqua præmaceratam; deinde in mortarium iniectam
manibus conterere conuenit, aſperam quampiam rem in ſe haben
tibus.§ Animaduertendum eſt, quod ſi quis voluerit paratum hor-
deum conſeruare, vt poſſit cum libuerit coquere, debet aſſeruare
omnem deciſum corticem, & permiſcere ſimul cum hordeo;

 quam

Conſtantinus Cæſar Dionyſius Caſſius Didimus lib. 2. cap. 52.

quam rem Conſtantinus Cæſar, vel (vt alij dicunt) Dionijſius Caſ A
ſius author admodum antiquus ex Dydimi obſeruatione ſcriptum reliquit his verbis. Hordeum purgatum, & decorticatum in ſole ſiccato: vbi autem reponere ipſum voles, id quod ex ipſo tenue in pinſendo deceſſit, ei aſpergito, hoc enim ipſum conſeruat: quod verò ptiſſana humidior accepta maximè nutriat retulit florentinus. ʒ

Columella

Iſaach Azarauius Alliabas.

Controuerſa res videtur, an integrum hordeum, an autem confractum, vel in farinam tenuiſſimam redactum, coquendum ſit: nam quidam agriculturæ ſcriptores dixerunt; Ptiſſanam ex farina hordeacea confectam habere maximam uim nutriendi: neque defuerunt ex medicis arabibus, qui hoc idem tradiderunt. At Galenus hunc præparandi modum vitio vertit cocis Romæ degentibus B
dum ait. Video autem à cocis omnibus ptiſanam peſſimè præparari. In mortario nanque crudam ipſam tundentes, non ad ignem coquentes diſſoluunt. Sunt qui amylum etiam inijciant, vt per coctionẽ in chylum copioſum videatur eſſe redacta. Talis certè ptiſſana meritò maximè eſt flatulenta, & concoctu admodum difficilis ʒ & alibi quidem farinam humidam excrementoſam, atque flatuoſam eſſe docuit. Oribaſius medicus clariſſimus integrum hordeum eligere, eius verba manifeſtum faciunt, quæ ſic habent. Coquitur ergo donec hordeum crepet ʒ ſed neque farinæ, neque fruſtulis hordei id conuenire poteſt. Galeno ſubſcripſit Auerroes, & Auezzoar inter medicos arabes minimè contemnendi: Dionyſius caſſius Apher uticenſis eundem præparandi modum admiſſiſ C
ſe eius verba ſuperius dicta ex dydimi ſententia manifeſtiſſimum faciũt, quamobrem conſtans ſit opinio, nec farinam hordeaceam, nec contuſum hordeum, ſed integrum illud quidem eligendum pro Ptiſſana.

Galenus li. 1. de alim. cap. 9.

Lib. de attenuante victus ratione & de cib. boni & m. ſucci. orib. lib. 3. ad Iulianum An. 5. col. 21. Aue. 5. thei. t. 16. cap. 6 Dioni. caſ lib 2. cap. 32.

Plin. lib. 18. cap. 7.

Iam verò præparatum hordeum coquendum eſt: quod quomodo concoquendum non conſtat. Plinij tempore diuulgata ratio erat coctionis huius: quam idcirco fuiſſe à medicis prætermiſſam antiquioribus arbitror, ego tamen enitar, coctionis modum admodum dilucidè, niſi fallor, ex illorum decretis elicere. Imprimis autem vel me tacente illud conſtat, oportere aquam ipſam in qua D
fieri coctio debet, optimam eſſe, puram, lucidam, ſinceram, leuem quæ facilius potata hypochõdria penetret, atque facilè ad calidum, ac frigidum alteretur. Hæc enim conditiones optimæ ſunt aquæ. Queſtio eſt non contemnenda an fontana magis præſtet, an autẽ pluuialis, cum quidam hanc, alij verò illam præferant. Quia verò hic diſputandi locus non eſt, dicam dumtaxat admodum breuiter quid ſentiam, Pluuialem præcæteris omnibus eligerem, quoniam

Pluuialem aquã font. meliorem.

tenuior

E tenuior eſt,magis agitata,celeriter calefit,atque refrigeratur; & leguminũ genus omne multò concoquitur in hac ipſa citius, quàm in fontana: quam rem quotidiana experientia clarum facit:præſertim verò,quod pertinet ad Ptiſſanæ coctionem hoc vnum teſtari poſſum, in pluuiali optima maxima celeritate vidiſe me perfectè concoctam,intumuiſſe pœnitus,& in cremorem haud ab ſimilem chylo redactam: factoq́ue poſtea periculo circa fontanam id longiori tempore contigiſſe. Quamobrem ſi optimæ pluuialis copiam habebimus, hanc operi deſtinabimus: ſin minus fontanam eligemus. Me non fugit de hoc argumento in Pontificatu Pauli Farneſij Tertij. P. M. fuiſſe diſputatum, pontificiosq́ue Medicos quoſdam F prętuliſſe fontanam; tamen quoniam aliter habere negotium ſcio, eorum opinionibus prætermiſſis, opinionem dixi meam, quam fortaſſe aliquando perſuadere validioribus rationibus conabor. Interim nollem,Ludouice Pater admirari te,quod dixerim oportere aquam ſinceram eſſe: quaſi quod ſimplicem illam quidem, & ab omni permiſtione ſemotam collaudem in hominis vſum: hacq́ue de cauſſa puram eſſe, atque perlucidam ſtatuam. Ego enim minimè ſic ſentio: quemadmodum neque etiam ſenſere probatiſſimi quique authores: cum certè quod ſimplex eſt atque impermiſtum nutrire non valeat, & nullum humanæ vitæ vſum afferre poſſit: ſed ſinceram vocaui citra permiſtionem rei cuiuſpiam labefactan G tis naturam propriam,vt ſine limo,ſine aliquo inquinamento. Nomen à melle deductum videtur mihi, quod ſincerum dicitur, ſine cera exiſtens, quæ mellis naturam contaminat. Audi quid Galenus in propoſito dicat. Ad hæc pellucida ſit, & pura operæprecium eſt, & nequaquam limoſa, ſed ueluti exactè collata, nullis ramentis obſita,quæ ipſam ſolent innatare. Porrò eiuſmodi aqua quo ad uſum quidem ſatis erit accomoda: natura autem ipſa,neque hoc pacto prorſus ſincera fuerit,ſicuti nec ullum aliud ſenſilium elementorum. § hæc ſatisfacient de aqua dixiſſe.

Andreas Turinus Piſcienſis.

Galenus li. de ptiſſana cap.2. Hipp. lib. aer. loc. & aquis.

Gal.ibid.

Coquenda modo eſt cruda ptiſſana in uſum duplicem: unus eſt propter ſanos,alius propter ęgros: coctio ptiſſanæ ſanis conueniens H eſt,ut eactenus concoquatur,donec plurimum intumuerit, ac inter coquẽdum oleum quod ſatis uidebitur adijcies, quod etiam ſi in fine addideris coctioni nihil oberis:ubi fuerit in tumorem redacta,ignem diminuito:amplius enim per ocium coquenda, donec uideris ipſam in ſpeciem cuiuſdam chyli tranſmutatam:cum verò ignem diminues acetum admiſceto ea portione,qua guſtui ſapiat: & poſt exactã coctionem ſub edendi tẽpus ſalẽ tenuem imponito. Hæc tota Ptiſſana eſt cocta,cui aliud non addas, niſi uelis aneti,

Gal.lib.1.de aliment.fac. cap.9.

Ptiſſanę pro ſanis pręparatio.

aut

Gal. ibidem. aut porri quippiam, idque initio ſtatim immiſcere. Peſſima autem eſt Ptiſſanę præparatio, cui poſt leuem coςturam ſireon inijciunt: quidam etiam cum his mel quoque & ciminum imponūt, cinnum quendam uerius, quàm Ptiſſanam comparentes. Mel certe ptiſſanæ immiſcere non eſt opus, niſi quis ea, quæ Thorace & pectore continentur, ſtudeat expectorare. in hæpatis uerò ac lienis affectibus ipſum admiſcere non conuenit: nam horum uiſcerum tumores à ſorbitionibus ipſis ſolis ex alica adaugentur, ac multo magis ſi cum melle eas parau eris. hanc autem ptiſſanę pręparationem potiſſimum ſanis corporibus accomodatam eſſe Galeni uerba ſignificāt cum ait. Hæc autem nobis in pręſentia de ptiſſanæ facultate ſuffecerint, non medendi rationem tradentibus, ſed alimentorum dumtaxat uires explicantibus: quanquam in ſermonis tranſcurſu ipſorum uſum quoque attigimus.] A B

Galenus lib. de attenuante uictus ratione cap 6.

Primo de facult. alimentorum cap. 9

Tota hæc ptiſſanæ, quod pertinet ad ægrotos, eodem modo concoquenda eſt: quin eodem etiàm modo paranda eſt aceto, ſale, & oleo: atque hactenus ſanè non differunt: in eo dumtaxat in eſſe diſcrimen videtur mihi, quod pro affectuum conditione nonnunquam alia quædam permiſcemus. Addit Galenus piper, dum rationem edocet curandi tertianam notham: mellis permiſtio non diſplicet illi, ſi viſcidi humores expectorandi ſunt ex pulmonibus, aut ex alijs Thoracis partibus: at verò non ſatisfacit in hepatis, ac lienis affectibus. Anetum, & porrum deſideratur in ægris ptiſſana vtētibus: cuius hoc ſignum eſt euidentiſſimum, quod faſtidiētibus ptiſſanam ius album admittit, in cuius conditura addebat ille porrum, anetum, ſal, oleum, acetum, vt alio loco diligenter ſcripſiſſe memini. Vbi verò de ſanis loquitur haud neceſſariò vtrunque permiſcet: nam inquit. Aliud tamen nihil miſcendum, niſi velis aneti, aut porri quippiam, idque initio ſtatim miſcere. Paulus Aegineta maximus alioquin immitator Galeni ſine porro, & aneto conditurant docet. Sunt qui amigdalas tritas diſſoluunt, vt Alexander Trallianus: & Plinius, qui præterea vt expectoratio fiat melior, hyſopo etiā vtitur cum ptiſſana. Verùm enimuerò ſi petieris, quæ nam ratio conditturæ ſit melior: inquam ego, quod prout variæ indicationes exequendæ ſunt, ſic profectò variorum permiſtio vtilis eſſe poteſt: putauerim tamen communem illam Galeni nunquam eſſe præter mittendam, quæ conſtat oleo, aceto, ſale, aneto, & porro: quemadmodum etiam ius album componitur: quòd Galenus (vt dixi) pro ptiſſana ſubſtituit. Adeſt locus in hoc authore, qui omnem litem remouet explanans diligenter, quæ conueniat ptiſſana in ægrotis petito exemplo ab ijs, qui patiuntur febres in habitu: C D

1. ad Glauc. 1. 1. Li. de atten. vic. 6.

1. de vic. acut. 27.

1. alim. capit 9.

Lib. 1. ca. 78. Alex. lib. 2. cap. 1. Plin. lib. 5. Cap. 13.

1. acutor. 27.

bitu:

E bitu: ſunt eius verba refferenda, vt plurimum vtilia. Sequi prædicta videtur, vt de nutrimenti facultate pręcipiam, Sanè humidum eſſe ac frigidum, quod hecticis febribus ſit conducturum nemo neſcit. Eiuſmodi verò ſunt tum ptiſſanæ cremor, quum frigidus ſumitur; tum alica ſimiliter ptiſſanę cremori condita. Id verò eſt ex aqua, & exiguo, porri, anetho; tum ſale, oleo, & aceto; hæc ille. Veniret hoc loco explicanda cauſſa huius conditurę, ne quid noſtræ huic tractationi deeſſet, quod facere difficultatem poſſet: de qua cũ alibi ſcripſerim, hic, ne bis idem negotium pertractem, ſilentio inuoluẽda eſt: maximè verò cum quædam ſic cogente, tractatione, ſim dicturus. Nunc verò poſtquàm de tota ptiſſana pertra- F ctauimus, agamus de illius cremore: hunc ſanè quidppiam diuerſum eſſe à tota ptiſſana non eius modo nomen oſtendit, ſed etiam vſus: etenim quando multum nutrire volumus, totam damus: at quando parum, & tenuem inſtituere victus rationem cupimus, illius cremore vtimur. Idcirco opus eſt, vt ſtatuamus cremorem ſubſtantiam quandam eſſe tenuiorem: totam verò craſſiorem eſſe: Hæc hordei grana opimè tumefacta, ac veluti in chylum redacta continet: cremor verò quod ex huius corpore linteo percolatur. Duplex autem fieri poteſt eiuſcemodi pecolatio: vna quidem vt id recipiatut, quod ex linteo colatur per ſe: alia verò, quæ coletur addita expreſſione: illam ego ſanè verius ptiſſanæ cremorem, quã G hanc vocarem: quia expreſſio illa adeò valida fieri poteſt, vt nihil ferè ex tota ptiſſana relinquatur, ſed defluat omnis ex linteo, potiſſimum ſi latiſſimorum foraminum fuerit. Quamobrem dabitur gradus cremoris, quum alter magis, alter minus enutriat. Meminit Hippocrates Ptiſſanæ colatę his verbis. Cur in acutis morbis medici quidam ptiſſanas non colatas perpetuò exibeant, & rectè curare ſe exiſtiment. Alij omnino contendant hordeum, vt nullum æger voret, ſubſecuturam inde quæ inſignis ſit offenſam veriti, ſed cremorem linteo colatum porrigant. Alij verò neque craſſam ptiſſanam, neque cremorem exibeant; hæc enim docent, Quid ſit cremor, & quomodo paretur.

H Verùm quoniam ptiſſana longam cocturam poſtulat, expendamus hoc loco quantam hordei quantitatem, & quantam aquæ adhibere debeamus: in qua re video authores non conuenire. Dioniſij Caſſij extat ſententia, qua admonet aquam decuplam ad hordei partem vnam: vt ſi libram hordei ad coctionem aſſumamus, aquæ lib. decem pro coctione ſufficiant: Huic adſtipulatur Oribaſius ad heminam vnam hordei decem infundens aquæ heminas. Paulus Aegineta diſſentit ab vtroque: nam primo libro ſuæ medicinæ

[Margin notes: lib. 10 methodi ca. 14 — De cremore ptiſſanæ. — Cremorem colari poſſe dupliciter. — Cremoris gradus. — Hippocr. 1. de rat. vic. acut. 13 t. ex Gal. in eodẽ com. — De Aquæ & hordei portione in præparanda ptiſana. — Dion. caſ. 3. cap. 9. orig. ad iulianũ lib. 3. — Paul. æg. li. 1. cap. 78.]

cinæ dum agit de præparatione orizæ, quindecim partes aquæ pro A
vna hordei parte aſſummit, ſuſpicor eandem menſuram pro ptiſſa
na adhibendam, cum inuicem orizæ, ptiſſanæque præparatio, meo
iudicio, non differant. Recentiores quidam putarunt neminem ex
illis ſcopum ob rerum inexperientiam fuiſſe conſecutum: idcirco
dixerunt pro libra hordei aquæ libras. 30. vel. 35. aſſumendas, hac-
que ratione coctionem optimè ſuccedere, cum nequeat in minori
quantitate. Ego verò putauerim non poſſe nos præfinitam quanti-
tatem determinare: quando quidem quod accidit in ipſis legumi-
nibus, idem in hordeo contingere compertum eſt. Nam illa quidē
aliquando tardius, aliquando citius decoquuntur. Plurimum etiā
facit aquæ conditio, in qua coctio fit. In pluuiali, minori ſpatio res B
optimè elixantur: in fontanis verò aquis longiori: & adhuc magis
longo in fluuiorum, aut puteorum aquis. Eligendum eſt igitur hor-
deum coctile, quod tum Soli ratione, tum maximè ipſa cognoces
experientia, mox macerato hordeo decorticatoque, & coctione fa
cta in pluuiali optima videbis libras decē, aut duodecim aquę pro
hordei libra ſufficere; donec perfectè intumeſcat: quam rem hacte
nus ego pluries obſeruaui: quod ſi talem non fueris nactus aquam,
nec hordeum, maiori quantitate indigebis.

Braſauoli opinio reſſellitur.

Augenij opinio de quantitate aquæ pro ptiſſana conficienda.

Sic præparata ptiſſana ſiue tota, ſiue eius cremor, optima eſt, cæ-
terisque alimentis omnibus præponenda: Nempè quia viſcoſitas
eius leuis, continua, iocunda, lubrica, & mediocriter humens, ſitim C
minimè infert, & ſi quid ablui eget, probè abluit: Non aſtringit, nō
malè turbat, neque in ventre tumeſcit, quia inter coquendum, quo-
ad maximè potuit, intumuit.

Gal. 1. de aliment. cap. 9. Hip. 1. de ra. vic. ac. tex. 18. & Gal. a commentatio.

Hac de cauſſa nullum quidem inueniri poteſt alimentorū genus,
quod morbis acutis æqualiter conueniant: nam cū febrem habeant
annexam, & continuā: quę cōuerſio eſt natiuæ caliditatis ad igneū:
ptiſſana refrigerans & humectans multum prodeſt. Denide verò
cum hæ ex humorum putredine oriantur febres, non paruam dili-
gentiam adhibere oportet, vt quicquid ex ipſis concoqui poſſit con
coquatur, & quod iam exuſtum eſt, nec amplius concoqui poſſit,
euacuetur. Quod ſi febrientibus ipſis cibi vſus ſit, qui hæc efficere D
queat, ſi etiā facile tum concoquitur, tum diſtribuitur, iam omnia
hæc, quibus opus eſt, habuerit. Quæ ſanè res Ptiſſanæ conuenit: quę
admodum facilis eſt concoctu, & lubrica eſt, atque detergens, Tho
racem per tranſiens, & nihil relinquens in partibus ipſis dum tran-
ſit: quod alijs rebus viſcidis rarò admodum in eſſe conſpicitur;
quin ipſos ouorum vitellos ſi excipias, vix profectò aliud tale ali-
menum inuenies: accidit hoc ptiſſnæ, quia viſcoſitas eius leuis eſt
& con-

Gal. 1. de ra. vic. ac. 18. & 2. aph. 16.

Explicatur ſententia Hippocratis.

E & continua: adiuuaturq́ue leuitas eiuſdem ex oleo,quod eius præparationem ingreditur; ſiue ſit onfancinum,quale in Agro piceno marittimis oris fieri ſolet præſtantiſſimum, ſiue amigdolarum dulcium,vt multis placere ſcio. Detergit autem optimè, hac de cauſſa medici ad expurgandum eum, qui in ventre infarctus eſt, humorem,vomitibus; exibito ptiſſanæ cremore,veluti aqua mulſa vtuntur: crudam quoque conterunt ptiſſanam puerorum mangones; facieſq́ue illinunt, vt vitioſos cutis colores detergant. Eſt etiam ad deiectionem idonea ac diſtributionem, præſertim vbi ex ſima Hæpatis ac gibba tranſmeare debeat, quæ diſtribuitur alimonia. Adhæc autem humiditatem habet temperatam, tum ſua natura, tum

F ob ſal ipſum quod inſpergitur: quæ humiditas multo maior eſt in ouo ſorbili: & in melicrato, idcirco hoc aliquando lanquidum ſtomacum facit,& ſupinum,quod nunquam contingere ptiſſanæ docet experientia. Eſt etiam guſtui iocunda, tum quoniam ſorberi poteſt, ſiue tota exibeatur, ſiue cremor dumtaxat: (maſticatio enim & alimentorum contritio quæ fit dentibus ingerere ſolet ægrotis laborem; & quandam iniocunditatem) tum etiam quia ſal alimentum condit ſuauiter. Si viſcidi humores adſint circa naturales partes aut ſpirituales; vel ſi vitioſi humores continentur, illos ſanè optimè detergit, penetratq́ue vndique adiuuante aceto, & porro, & aneto. Gal. ibid.

G Ex his colligas velim quanto in errore verſentur quidam medici noſtri temporis, qui in ægrotorum cibatione adeò auſteri ſunt; vt nunquam illis concedant quicquam quod ſapiat palato, omnemq́ue prorſus varietatem ciborum deuitent: quinimmo inuenies quoſdam adeò moroſos, ac ſeueros: qui ſalis in ferculis febricitantium acutè, ne minimam partem permiſceri volunt. Multò quidem ſecus antiquiores medici præceperunt, quorum ſtudium ferè fuit maximum guſtui ægrotantium inſeruire in ijs rebus, quę detrimentum aliquidppiam inferre non poterant, aut certè ſi inferent, illud ſanè leue foret, & ſine labore emendabile. Sic vides, Ludouice Pater, in acutis febribus exibere piſces ſaxatiles ex albo

Aduerſus medicos nimium ſeueros in ægrotorum Cibatione.

H iure, quod conſtabat ex eiſdem rebus, ex quibus ptiſſanam conſici hucusq́ue demoſtrauimus. Hoc alimenti genus tanti feciſſe veteres, vt viciſſim pro ptiſſana illud ſubſtituerent: at in vtraq́ue alimenti ſpecie ſal ingreditur, oleum, porrum, anetum; quæ non modo valent pro alimenti iocunditate componenda, ſed etiam morbificis cauſſis prodeſſe non mediocriter poſſunt. Hippocrates qui iecit noſtræ artis fundamenta, poſuitq́ue ſemina, hanc rem animaduertens in Aphoriſmis hæc dicit. Parum de- 1.de ration. vic. acut. 27.

Hippocrates & Galenus libr. 2. aph. 38. t. com.

terior cibus, aut potus, ſuauior autem melioribus quidem, ſed minus ſuauibus eſt præferendus; Galenus verò ait. Non ob id ſolum hoc eſt faciendum, vt ægro gratificemur, ſed etiam quia vtilius ipſis exiſtit. Nam quæcunque cum voluptate aſſumuntur, iſta ventriculus amplexatur, & magis concoquit: ſicuti illa quæ diſplicent, refugit, vnde & nauſeæ, & flatus, & fluctuationes ſubſequuntur: quod igitur in pluribus cibis bonos ſuccos habentibus fit, quando cum voluptate aſſumitur, cibus qui paulo deterior, non modo non manet deterior, ſed quandoque redditur melior; Huc ſpectant, quæ primo libro de ratione victus acutorum hiſce verbis locutus eſt. Quo fit, vt qui de concoctione ſcripſerunt ciborum varietatem, præſertimque vbi varijs conſtent facultatibus nocentiſſimam dixerint, vt potè quæ ingeſta ipſa concoqui prohiberet; quod ſi facultates varias non habent, poſſuntque aduerſus morbi impetum reſiſtere, haud eſt ſimpliciter eiuſcemodi varietas improbanda. Quamobrem non eſt abſtinendum omnino à ſale in febricitantium victu, quemadmodum neque ab alijs, quæ guſtu ſapiant, ſi tamen morbum non augeant. Duo ſunt errores in cibandis ægrotis maximè deteſtabiles: vnus eſt, quem diximus, alter vero huic contrarius eorum ſcilicet, qui nimium indulgent ægris: quos Galenus ſeruis emptitijs haud immerito comparat. Quamobrem illi laude ſunt digni, qui ſanè mediam quandam cibandi rationem obſeruant: ſed de eiuſcemodi erroribus dixi aliquando copioſius. Interim vero accedentes ad inſtitutum negocium, concludimus cum Galeno, & Hippocrate nullum excogitari poſſe præſtantius auxilium pro curatione acutorum morborum ipſa ptiſſana, de quibus etſi vniuerſaliter locutus fuerit Hippocrates, pro exemplo tamen proponit pleuritidem acutum morbum, volens vt eadem de alijs omnibus intelligantur: in his verò quoniam quædam ſunt difficilia expedit diligentius narrare ſententiam admirandi ſenis.

Com. 18. — B

1. meth. medendi ca. 1.

C

Primo de ratione victus in morbis à t. 18. vſque ad finẽ.

Sciendum eſt itaque, quod quamuis acutis morbis conueniat ptiſſana, tamen ijs indiſcriminatim exibenda non eſt, cum pro accõmodato illius vſu adhibere quaſdam conueniat diſtintiones maximè neceſſarias: harum vna eſt, quod ſi quis aluum habuerit nimium aſtrictam, diebusque multis non reddiderit excrementa, inutilis huic eſt ptiſſana, donec cibum ad infernas partes deſcendiſſe compertum fuerit, ſed neque hoc ſuffecerit, niſi etiam ſi natura eiuſcemodi excrementa non reddat, aut clyſtere, aut balano, aut purganti pharmaco ſubduxeris, non enim ſarcinam addere oportet naturæ onere fæcum, aliorumque excrementorum

D

1. de ra. vic. acut. t. c. 42. & 43.

præpe-

E præpeditæ. Ad hæc autem conſiderandum an æger venæ ſectione, aut purgatione indigeat: quandoquidem primum ſanè plenitudo omnis vacuanda eſt, anteaquam adijcere alimentum conueniat ægrotis: quale ptiſſana eſt, tunc ſanè vigere non poteſt indicatio reſtaurationis facultatum corporis, ſed potius exonerare illud oportet aut à multitudine, aut à cachochimia: quam rem ſignificauit his verbis Hippocrates. Præterea ſi lateris dolor aſſiduus eſt, calidisque fomentis non remittitur, ſputumque non procedit, ſed Καταγλισχραινόμενον ἀσαπέως ideſt ſummè citra coctibilitatem glutinoſum ſit, niſi quis dolorem vel aluui ſubductione, vel ſecta vena pro vtriuſuis exigentia ſoluerit, ptiſſanam F autem ita affectis dederit, præcipitem aget in mortem? Hoc ipſo contextu admonere mihi præcipuè videtur Hippocrates, quod dum morbus acutus viget, ac in extremo conſtiterit, tunc victu tenuiſſimo vtendum eſt: quod accidit pleuritidi, quæ non remittitur fomentis, doloreque continuo exiſtente, citra ſputum, hæc enim ſigna ſunt in ſtatu eſſe morbum, in quo tempore, vt idem author admonuit abſtinere oportet ab alimentis omnibus, potiſſimum verò multum nutrientibus vt ptiſſana exiſtit non colata: quinetiam abſtinendum à cremore, modo tamen vires valeant: quarum conditio in exibendis eſcis à medico etiam, atque etiam venit perpendenda. Aliud etiam inuere hiſce verbis mi-G hi videtur Hippocrates, nempè, vt abſtineamus à ptiſſana in lætali morbo, in quo ſcilicet nulla ſit ſpes ſalutis. Hæc nanque verba. Sed ſummè citra coctibilitatem glutinoſum ſit? pleuritidis quidem ſignum non eſt, ſed malæ, moroſæ, ac lætalis: in qua cum vires ad extremum ſint ad modum imbeccillæ opus eſt, vt etiam idem author in Aphoriſmis teſtatus eſt, ab alimentorum generibus omnibus abſtinere: Non modo Galenus ſic explanat ſententiam in commentario, ſed in libro de ptiſſana dum ait. Neque enim eis, qui in diſcrimine ſunt, porrigere cõuenit.? Quamobrem prius expediet ſanguinem mittere, aut purgare morbo poſtulante, anteaquam ptiſſanam propinemus. Sed quid agen-H dum ſi neque phlebotomia, neque purgatio conueniet: quia multæ ſanè indigere neutro videntur auxilio. Tunc inquam nihil impediente audacter tum eius tota ſubſtantia, tum cremor propinandus, hoc modo, vt prius à ſorbitione exordiamur, mox autem ad totam accedamus, cum ratio medendi poſtulet, à tenui ad craſſius procedendum eſſe. Hic alià quædam perluſtremus. In morbis ſiccis cum indigeamus maiori humectatione, quàm à ptiſſana præſtari poſſit, non vtemur ſola, ſed quemad-

Galenus li. de ptiſana cap. vltimo.

1. de ratio. vic. acu. 23.

Gal. com. 23

Capit. vlti.

Ex primo aphoriſmorum.

B 2 modum

modum præcepit Hippocrates, mulſam prius dabimus, mox autem aliquot interpoſitis horis ptiſſanæ ſorbitionem: decet enim proportionari morborum viribus, facultates medicamentorum: hic audiendus eſt Hippocrates, qui de toto negocio ſic ait. Nempè ſi morbus ſiccior, quàm vt quiſpiam exiſtimet fuerit, non multum dare oportet, ſed ante ſorbitionem vel mulſam, vel vinum vtrum magis auxiliaturum putaueris propinare conuenit; Cæterùm morbus ſiccior varijs dignoſcitur modis, quamquam vniuerſalem, cõmunemq; rationem habeant eandem: Peripneumonia enim, & Pleuritis, atque nimium, qui tum pulmonem, tum aſperam arteriam infeſtant morbi, cum nihil ab affectis expuitur partibus. Iecinoris verò, vel męſeræi, vel ventris, vel ieiuni, vel inteſtinorum, vel lienis vbi aluus prorſus cohibita ſit, aut pro neceſſitate excernat tum ſicca, tum aridiora, & in ſeſe conuoluta, ſpirasque referentia excrementa. Morbi tum arteriarum, tum venarum dignoſcuntur linguæ ſiccitate, & ea quæ totum corpus occupat ariditate. Phlegmone pari modo fiunt duræ in his, quæ tum foris, tum conſpicuè apparent viſceribus, vbi ſcilicet nulla ex his ſanies effluat. Sæpius & in oculis phlegmones etiam oriuntur nihil excernentes. Cerebri præterea ægritudines, quæ neque per nares, neque per palatum expurgantur iure optimo ſiccæ dicuntur: & ſanè ſuperfluitatum nihil excernere ſiccorum omnium morborum notam eſſe non ignoras. Igitur in eiuſcemodi corporibus ſolam ſorbitionem non dabimus, ſed cum melicrato, aut vino, vt ſcilicet vtriſque perficiamus, quod cupimus, nempè corpus ipſum eatenus humectare, quatenus fuerit expediens pro conditione affectus curandi, idcirco Hippocrates haud negauit ſimpliciter ſorbitionem: ſed ſolius vſum interdixit, quantitatemque metiuit: nam ait verum dandæ ſorbitionis quantitas hoc obſeruabitur pacto; & infra pertractans de modo incrementi dicebat. At ſi os madeſcat, & quæ à pulmone expuuntur, alia ſint, qualia eſſe oportet ſorbitionis quantitatem (vt dicam) ſummatim augere conuenit; & Galenus libro de ptiſſana inquit. Cæterum auctionem, & adiectionem ſorbitionis in ſicciſſimis quidem morbis fieri non conuenit, quod nimirum valentioribus indigent potionibus, quàm ſit ptiſſana, vt ſcilicet magis humectentur;

Verùm tempus ſorbitioni oportunum (neque enim hoc prætermittendum eſt) tunc fuerit, quando ęqualiter diſpoſitum corpus redditum eſt: ita vt haud quãquam hæc illius pars calidior, & illa verò frigidior exiſtat: hoc autem eo tempore erit, quo morbi de-

[Margin notes: 1. de rat. vic. acut. 22. tex. & com. — Ex Galeni com. 22. ex libro de ptiſſana capit. vltimo. — Tex. 22. 1. acut. — Tex. 23. — Cap. vlti. & com. 23. 1. ration. uic. acut. — Ex Hippoc. 1. aphor. — Margin letters: A, B, C, D]

E bi declinatio (particularis ſcilicet) aduenit. Non autem in prin- 1. de ratio-
cipio, augumento, aut ſtatu. Nam poſt iſta, quicquid eſt in cor- ne uictus a-
pore caloris æqualiter in quacunque parte diſtribuitur. Plenitu- cut. tex. 47.
do autem plurima non adeſt, neque multa humorum craſſities: & Galen.
periculo enim & apud Hippocratem non vacat, multum & con- lib. de ptiſſa
feſtim repleri, paulatim igitur eſt adijciendum; hæc quidem in na & com.
primo aphoriſmorum ſiggilatim expoſita ſunt. Adhæc autem 47. eod.
meminiſſe conſuetudinis debemus: etenim quemadmodum il- 1. de ra. uic.
lud veriſſimum eſt, quod inter initia, neque multam, neque ad- acut. 21.
modum craſſam dare oportet: ſic pariter verum, tantum exiben-
dum, quantum conſuetudo indicauerit. Proinde qui bis die ci- t. 22.
F bari conſueuerunt, bis ptiſſanam dare oportet, qui ſemel, ſemel
quidem primo die detur: deinde ἐκ προσαγωγῆς ideſt ſenſim, paula-
timque ſi fieri poteſt, bis quoque detur, ſi quid putas adijcien-
dum. Senſim fiet res hoc pacto: ſemel quidem dabis quod ſatis Com. 22. 1.
ſit, ſed minimum ſit, quod ſecundo exibeas: deinde paulatim acut.
augebis, idque efficies donec ambas æquari alimonias contige-
rit. Cæterùm humida exiſtente pleuritide (idem iudicium de t. 23.
alijs acutis morbis efficio) ſorbitionis quantitatem augeto, & t. 25.
quanto maior fuerit expurgatio, tanto magis ad iudicationem vſ-
que dare oportet: nam hæc celeritatem ſanationis adiuuat. Qui
hæc, quæ à nobis hactenus dicta ſunt obſeruabit, hic quidem in
G præparanda ptiſſana, atque exibenda, recordatusque vniuerſa-
lium præceptionum fuerit, quæ ſcripta ſunt in libro aphoriſmo-
rum, nunquam aberrabit.

Verùm quia non deſunt medici, & magni quidem nominis, Ioannis Ma-
qui ſanè à ptiſſanæ vſu abſtinent: opus eſt, vt hoc loco illorum nardi opi-
ſententiam examinemus. Putant eos potius aberrare, qui ple- nio de ptiſ-
runque, quàm qui nunquam ægrotis hodie ptiſſanam exibent: ſana libr. 5.
primum, quia inſuetum eſt alimentum, & iniocundum noſtro epiſt. 2. 1. ra
ſeculo, & regione: in ſuauem eſſe eiuſcemodi cremorem ſuppo- tio.
nunt tanquam manifeſtum, cum non deſint alimenta, quæ mi- 54. pag. 20.
nus ægris diſpliceant. Inſuetam autem exiſtere non videtur contro
H uerſum, quia antiquiores vtebantur ptiſſana tanquam ſanorum
alimento, vt ex Galeni monumentis colligere poſſumus: idcirco 1. de alim.
multò melius eſſe docent vti aſſuetis alimentis, quæ à natura fa- cap. 9.
cilius concoquuntur, abſtinendum ab inſuetis, quæ abhorren-
tur. Deinde verò quod morbi magna ex parte nunc contingant, 2. ratio.
quibus neque iudicio Hippocratis danda eſt: hi quidem in vni-
uerſum ſicci ſunt, vt Pleuritis, Peripneumonia, & in totum Tho-
racis morbi in quibus nihil expuitur: vt etiam in aliarum par-
tium

Cap. vlti. tium affectibus, in his omnibus, vel nequaquam, vt Galenus libro ſuo de ptiſſana, vel non ſola eſt danda, vt Hippocrates ipſe primo libro de victu acutorum morborum teſtatus eſt. Non omnibus etiam morbis acutis, & non ſiccis, etiam aſſuetis eiuſcemodi ſorbitione vtendum eſt, quoniam non ijs, in quorum ventriculo acceſsit, vel qui, ea guſtata ſtatim nauſeabundi fiunt, vt libro ſeptimo artis curatiuæ docuit Galenus, & iterum primo libro artis curatiuæ ad Glauconem, vbi & panem ex aqua commendauit, & accuratè eius verba perſcrutantibus arbitrandum medico reliquit, quis cibus in continuis, & acutis febribus exibendus, ait enim. Et panis ex aqua, & quæcunque alia eandem, & ſimilem vim habent. § Mox autem, & quibus danda maximè eſſet, vix hoc tempore dari poſſet: quandoquidem nec hordeum habemus ad eam conficiendam idoneum, nec coquos, qui parare rectè nouerint. De hoc enim & ipſe Galenus conqueritur, cuius tamen temporibus in nobilium quoque coenas veniebat: quanto minus noſtri ſcient, qui & nomen ipſum ignorant, paucoſque inuenias medicos qui eos docere ſciant. Addunt quod nunquam potuerunt tantum docendo laborare, vt rectè paratam videre potuerint: in qua ſcilicet hordei diſcreta inuicem grana, contra ipſius Hippocratis præſcriptum, maſticationem non deſiderarent. Quod non ſolum ignoratione artificum, ſed, & malignitate hordei euenire credendum eſſe profitentur. Apud nos enim non ad hominum (aiunt) ſed ad brutorum potius eſcam hordea ſeminantur. Vnde fit, vt non ſeligantur magnopere grana ad ſementem, incurioſius verò ager vel terrenum, & eligatur, & præparetur, natumque à malis herbis non emundetur, nec in area ſatis cuſtodiatur, nec in horreo benè conſeruetur, atque (vt benè ſequens eſt) à boni hordei conditionibus longè abſit: quod etiam anteaquam coquatur cognoſci poteſt. Videmus enim eius grana ſordida, leuia, rara, rugoſa, exigua, & ſi magna quædam reperiantur, laxa eſſe, & mollia, & ſuperfluò humida, à multiſque dum franguntur puluiſculus quidam inſtar calcis euolat, & fuſcedo potius quędam, quàm albedo intrinſecus apparet, tetri odoris, ſaporeque quando cocta fuerit, iniocundo. Quantum verò ptiſſanæ deeſt ſuauitatis, tantum & bonitatis. § Adhibent experientiam, vt bono hordeo nos carere oſtendant his verbis. Sed experientia quoque nos bono hordeo carere oſtendit, quando, & ſerò, & vix aqua madefactum in tumorem attollitur, neque vnquam totum in ſuccum conuertitur: vnde fit, vt ptiſſana ex eo parata laudes Hippocratis ammittat, & meri-

Margin notes: 3. ratio. — ſf. 20. — 4. ratio. — ſf. 30. — Ibi. pag. 40. — 5. ratio. — 6. ratio. — Fol. 56. 10.

Margin letters: A — B — C — D

E merirò: quoniam inſuauis, maſticatione egens, non lubrica, durior, & propterea concoctu non facilis, inflansque, ex hordei malignitate, & coquorum ignorantia ſit. Sed eſto bonus coquus, bonum & hordeum, tanto tamen tempore eget, ſi benè coqui debet, vt cibandi hora, quæ præceps in acutis eſt ante plerunque tranſeat, quàm parata ſit; hæc illi quidem de ptiſſana ſummatim tradiderunt. Ego Verò quamuis plurimum debeam eorum doctrinæ, & mecum certè omnes debeant, coactus tamen ipſa veritate cogor diſſentire: Quandoquidem ſum opinionis huius, vt putem Ptiſſanam non modo acutis omnibus morbis, ijs obſeruatis diſtintionibus, quas noſti, conuenire, ſed F etiam diuturnis quibusdam morbis pro corrigenda ſiccitate corporis, pro abluendo ab vlceribus pure, atque pro detergenda pituita à ventriculo, alijsque partibus ad quas peruenire eius facultas valeat, medicamentum eſſe nemini ſecundum. Hæc poſſem ſigillatim explanare diligentius, ſed tamen prætermittendum eſt, ne quod prouerbio dici ſolet, noctuas athenas. Tu, qui certè artis vſu præſtas, hæc habes in propatulo. At prætermittere non poſſum, & ſi poſſem non debeo, ſic poſtulante tractationis propoſite dignitate, reſpōſionem ad omnes difficultates hominis huiuſce clariſſimi, quibus etiam medicus diſputans mecum inniti videbatur, ſic enim ipſo in negotio nihil erit, quod faciat controuerſiam.

ratio.

Augenij opinio contra Manardum.

Ptiſſanæ uſus multiplex.

G Dicamus itaque quod ptiſſana non eſt inſuetum alimenti genus, atque ſi eſſet, quod propterea non rectè concluditur, pro morborum curatione adhibendam non eſſe. Quia hordeo multos vti pro legumine teſtari poſſum, qui viderim Patauij frequentem illius vſū eſſe, quo tempore ſub Montano veronenſi, & Franciſco Fiſimelico medicis clariſſimis medicinæ ſtudio incumbebam: Audierimque apud alias nationes eandem conſuetudinem inoleuiſſe. Sed ponè ſanitatis tempore inſuetum cibum extitiſſe, an ob hanc cauſſam rectè concludemus ægrotis cibum accōmodatum non eſſe? Quot enim alimenta dantur ægris, quorum nullus erat per ſanitatem vſus? quot ciborum præparationes docen- H tur, quæ per ſanitatem vitantur? An ſani vtuntur oximelite? an decoctis detergentibus, alterantibusque, quos ægris quotidiè magno commodo propinamus? an alimentum hoc tempore aſſuetum eſt ius album? quod videtur admittere ille quidem, cum interim non obſeruauerit (quod miror plurimum) ex eiſdem rebus ptiſſanam, & ius album præparari in eo dumtaxat exiſtente differentia, quod illud hordeum, hoc autem piſces ſaxatiles habeat pro materia? Quis contuſam carnem admittit pro cibo ſanorum?

Rationum Manardi ſolutio.

Manard. pag. 54. lin. 40.

norum ? aut panem ex aqua lotum ? Alimentorum (dicet) fit mentio, non medicamentorum. At vide primum, quod ptiſſana alimentum exiſtit & medicamentum ſimul: quatenus alimentum nutrit: vt præſidium, detergit, abluitque, ac alias commoditates exibet dictas: Pone autem ſolum eſſe alimentum: queſtio ſit, an alimentis vtendum ſolis, quibus per ſanitatem aſſueti ſumus: an autem inſuetis. Dicerem, quod ſi æqualis vtilitas amborum eſt, quod magis expediret conſuetudinem obſeruare: at ſi inæqualis, quod illi præcipuò incumbere debemus, à quo maius expectatur commodum. In qua re etiam, atque etiam obſeruandum ne inſueta alimenta habeant adeò ingentem inſuauitatē guſtui, vt aſſummi non poſſint: hoc enim magnum eſt malum, quo ventriculus læditur appetitioque proſternitur. Si hæc vera ſunt, quod nam quæro inuenies alimentorum genus, quod tantam afferre poſſit in acutis morbis vtilitatem, quantam affere ſolet Ptiſſana ? Nullum certè (niſi decipior) inuenies huic conferendum. Rurſus admiror plurimum quod dixerit non eſſe alimentum iocundum: nam ſi experiri voluiſſet aliquando Ptiſſanam aceto, oleo, ſale, aneto, porroque præparatam, ſciuiſſet, ſuauiſſimum eſſe alimentum, quod ego teſtor, qui vt ſcis te præſente, & guſtante haud ſemel periculum feci, facere poſſunt, qui volent: tunc enim benè præparatam, ſcient totam ipſam ptiſſanam non indigere maſticatione aliqua, ſed deglutiri illam citra laborem, quamuis in noſtra ſitum ſit poteſtate pro varia coquendi ratione parare illam magis, ac minus ſorbilem.

Alimentis inſuetis, an aſſuetis vtēdum magis. — A — B — *De ptiſſanæ iocunditate.* — C

Reſponſio ad ſecundā rationem.

Quod in ſicciſſimis morbis adhibere diſtintionem oporteat, qualem ex Hippocrate demoſtrauimus, id vtique veritatem habet: atque hac de cauſſa qui paſſim vtuntur citra præmeditationem plurimum aberrant: hic tamen obiter admoneo, quod Hippocrates non negauit ptiſſanam in ſicco morbo: ſed voluit melicrati potum præcedere ad maiorem humectationem faciendam: Galenusque libro huic tractationi dicato ſenis mentem explicans dixit in eiuſcemodi morbis ptiſſanæ incrementum, auctionemque non eſſe faciendam, hæc enim ſunt eius verba. Ceterum adiectionem, & auctionem ſorbitionis in ſicciſſimis quidem morbis fieri non conuenit: quod nimirum valentioribus indigeant potionibus, quàm ſit ptiſſana, vt ſcilicet magis humectentur? Diceret hoc loco fortaſſe aliquis, quod Galenus ſibi ipſi opponitur: nam parum infra dicebat. Igitur in eiuſcemodi morbis ptiſſanam haud quaquàm conficere conueniet: quippe quæ eos ſatis humectare non valeat. Immo cum eos vehementiori

Lib. de ptiſſana capite ultimo. — D

Contradictioni Galeno.

E tiori ſanè humectandi qualitate egentes parum humectet, adhuc etiam repletionis noxam corporibus inferat; hæc ille: quæ manifeſtum faciunt non modo ſibi ipſi contradicere Galenum, ſed etiam hippocrati, qui vt clariſſime patuit ex dictis, de ptiſſanæ quantitate locutus eſt. Putauerim in hunc modum ſatisfaciundum difficultati. In morbo admodum ſicco dari poteſt ptiſſana cum melicrato: dari etiam poteſt ſolum melicratum. Quamobrem facere ptiſſanam non debemus eo conſilio, atque indicatione, vt ſolam exibeamus: quia citra ptiſſanam in acuto morbo ſicco poſſumus melicrato vtentes tantam humectationem facere, quantam volumus, ptiſſana ſola non conducit, quia non F humectat, vt poſtulat morbus, qui indicat maiorem humectationem & deterſionem, qualis fit ab aqua mulſa, aut vino: adde quod cum nutriat, morbo ſicco exiſtente, nutrimento non indigemus, ſed eo quod naturam grauatam exoneret: quod facit melicratum adiuuando celerem diſtributionem exiguæ illius ſorbitionis: difficultatis ſolutio in hunc modum explicata Galeni ſententiam ab omni vindicat contradictionis labe. Poſtremò ſi admittatur, licere omnibus morbis ſicciſſimis abſtinentiam ptiſſanæ: non videtur mihi, quod eius vſus debeat ab operibus medicis eliminari: quia ſi in his haud expediet, alijs opem ferre poterit quampluribus. Duo ſunt extrema, Ludouice Pater, in hoc G negocio conſideranda, quorum vtrunque ſi benè conſidero, vitioſum eſt: vnum eorum, qui ſemper & citra diſtinctionem in omnibus vtuntur morbis: alterum eorum, qui nunquam: illi quidem iudicio carere videntur mihi: hi verò malè imponentes antiquitati ægrotos plurimis vtilitatibus priuant: idcirco optimum eſt in quibuſdam exibere ptiſſanam: & in quibuſdam abſtinere, prout necceſſarium eſſe prudens medicus iudicauerit.

Augenij ſolutio ad difficultatē propoſitam.

Conſimilis eſt ſolutio (vt ad tertiam rationem veniam) cum ſuſpectum eſſe medicamentoſum hoc alimentum putant ijs, quorum in ventriculo aceſcit, aut cum nauſabundi fiunt poſt ſorbitionem. Nam ego id admitto admodum libenter: H cum ſciam hoc non infringere opinionem meam, quinimo ſententiam omnium veterum ſcriptorum. Dementes eſſent, qui ſanè cum hiſce circumſtantijs admitterent ptiſſanam: cum id non mederi eſſet, ſed occidere. Sed videre non poſſum, quid ſequatur incommodi ex eiuſcemodi poſitione conceſſa ijs, qui ptiſſanam exibent ægris cum oportuerit.

Solutio 3. rationis.

Ptiſſanam coqui Galeni tempore malè præparabant: fateor. Sed maximæ habendæ ſunt gratiæ Galeno docenti ea, in qui-

Solutio 4. rationis: & quintæ.

bus erraſſe illos deprehendit: nunc cum illius ſtudio, ac diligentia omnia dilucida contingant nobis; coqui, & fæmellæ ferè omnes illam præparare ſcient: & ſi quæ difficultates occurant, non deerunt medici (quemadmodum neque defuerunt alijs temporibus) qui edocere poſſint: admirationeque non mediocri dignum eſt, quod dixerint ſe non vidiſſe aliquando benè paratum alimentum: nam ſi diligentiam adhibuiſſent, vidiſſent quidem: vt obſeruarunt, qui ſtudium, ac operam adhibere voluerunt. A

Solutio 6. rationis manardi.

Neque minus concludunt, quę ab his de hordeo ſexto loco propoſita ſunt: nam in regionibus noſtris optimum habemus hordeum: plenum, graue, albiſſimum, magnum, farinæ plenum: quale fortaſſe Ariſtophani, & Hippocrati Acchileium dicitur, vt Galenus interpretari ſimul cum Theophraſto videntur. Neque hoc rarum eſt, ſed admodum frequens potiſſimum in regionibus montanis, in quibus obſeruaui hordeum ſummæ bonitatis, atque perfectionis: quę verò de negligentia in ſerendo, & in horreis reponendo, ac etiam in ſolo præparando, eiuſque bonitate eligenda, dicunt, quàm longè diſtent à vero apud omnes in confeſſo eſt: qui rem contemplari æquo animo voluerint. B

In Ranis. Hip. libr. 3. de morb. Theo. 8. de hiſt. plant. 4. 3. de com. plant. 17. & al. in expoſitione linguar.

Solutio ad 7. rationem manardi.

Quod poſtremo loco de ipſa exhibendi occaſione dicunt. Mihi haud placet: nam ſupponere oportet medicum natura prudentem, ac doctum: qui talis extiterit, morbi conſtitutionem cognoſcens victum inſtituet oportunum, quo cum poſſit vſque ad vigorem perdurare: Hic ſi prima die præparatam habere ptiſsanam non poterit, habebit ſaltem ſecunda, atque alijs deinceps diebus ſubſequentibus: idcirco videre non poſſum, quomodo occaſio ſit adeo præceps, vt hæc citius prætereat, quàm quod detur alimentum. Et hæc de ptiſſana ſufficiant. C

De aqua hordei.

Quorum inuentum.

Relinquitur modo, vt de aqua hordei dicamus. Græci authores (quod ego ſciam) Aquæ hordei nunquam meminerunt: inuentum fuit Arabum: quamuis ſuſpicari iuuat, ſub nomine aquæ hordei ptiſſanam etiam incluſiſſe. Id mihi perſuadet, quod apud Auicennam inuenio, aquam hordei in qua de illius corpore nihil ingreditur: & in qua corpus hordei continetur. Hæc certè fuerit ptiſſana. Sed vtcunque res habeat ſciendum eſt Arabes non vno ſimplicique modo eiuſcemodi præparaſſe decoctum: cum quidam hordei quantitatem, alij vero aquæ augeant, ac diminuant. Cauſſam huius varietatis putauerim fuiſſe ſcopos, & intentiones diuerſas quas propoſuerunt ſibi. Nam ſi magis in animo fuerit refrigerare, minuendum hordeum, augenda eſt aqua: ſi contra nutrire potius volumus, quam refrigerare, augendum D

E dum hordeum fuerit: eodem etiam modo componere diſcordiam poſſumus authorum de varietate coctionis. Nam Auicennas ad quintam partem decoquit: Meſues ad medietatem, vel ad partes duas. Iſaac vnam ex tribus relinquit. Etenim qui plurimum concoquunt nutrientem illam quidem facere deſiderant: qui verò parum, refrigerantem dumtaxat ac detergentem: qui mediocrem cocturam efficiunt. vtrunque ſcopum in animo habent. Modus communis eſt ab Auicenna deſcriptus, vt in libra hordei ſint aquę lib. viginti, coquatur donec ex quinque partibus remaneant quatuor. In coctione aduertendum, ne fiat igne valido, & in vaſe æneo, aut ſtaneo, aut quod plumbo participet:
F phialam vitream eligito. Vſus huius aquæ multiplex: nempe refrigerare, humectare, ſitim arcere, ſudorem prouocare, tepidam vomitum ciere creditur, adhæc autem nutrire. Obeſt plurimum refrigeratis corporib. ſcirro hepatis, lieniſque, & flatu abundantibus, immoderatus eius vſus lienem plurimum adauget. Aliud etiam obſeruandum, quod ſingulo quoque diè præparetur, aut quod ſummum erit tertio: nam quamuis diligentiam adhibeas, vt pura conſeruetur, tamen putreſcit facilè, ac diu perdurare non poteſt.

Hæc habui, quæ de propoſito argumento. Ludouice Pater, conſcriberem, vt tuis præceptis obtemperarem, tu hæc (qua-
G liacunque ſint, exigua enim eſſe non dubito) ea fronte accipias velim, qua me præſentem ſoles recipere: tibique perſuadeto me tuum iudicium, (quod præſtantiſſimum cognoſco.) plurimum deſiderare. Cura vt valeas, & meo nomine cum primis matri, mox verò fratribus cariſſimis ſalutem plurimam dicito. Vale, ex vrbe die 28. Ianuarij 1558.

H

AD LVDOVICVM AVGENIVM HORATIVS AVGENIVS FILIVS.

Epiſtola Secunda.

IN QVA OSTENDITVR, QVOD NON turgens materia aliquando à morborum principijs expurganda ſit.

EAM ego mihi ab ineunte ætate, tua potiſſimum inſtitutione Ludouice Pater, ſtudiorum meorum rationem elegi, vt prætermiſſis omnino ſectis, nihil prius, & antiquius habuerim veritate: qui enim nimium addictus magiſtro, tueri ſemel conceptam opinionem mordicus voluerit, hic perpetuò litigans nihil verè ſciet: at verò, qui duce ratione ipſa, ductus methodo (pro more maiorum) nec curat quicquam propriam cognitionem, & ſcientiam ambitioſè oſtentare, veritatis ſtudio fuerit addictus, verè ſciens, inuenit ipſis in artibus multa vulgo prorſus incognita. Mihi quidem inuenire aliquid eorum, quæ nondum inuenta ſunt, quod ipſum notum, quam occultum eſſe præſtet, ſcientiæ votum, ac opus eſſe videtur: ſimiliterque & ſemi perfecta ad finem perducere, & abſoluere. Hac de cauſſa factum eſt vt diebus præteritis laborauerim plurimum, vt eam difficultatem, quæ latinos omnes exercuit, An medicamentis purgantibus materia non turgens à morborum principijs ducenda ſit, quantum in me eſſet dilucidarem, & abſoluerem. Videbam enim varias eſſe in hoc negotio medicorum ſententias, illos huc & illuc euripi more agitari certis rerum principijs minimè obſeruatis, in tantam plerunque confuſionem peruenire, vt quiduis aliud potius quàm veritatem cognouerint. Ego igitur, primum, vt mihi prodeſſem, artem facturo: mox autem vt alijs (ſi tu iudicabis dignam lucubrationem, vt in aliorum manus perueniat) perbreuem hanc tractationem conſcripſi, qua doceo quando conueniat à morborum principijs, & quando minus, purgare humores minimè turgentes. Legito hanc libenter eo potiſſimum animo vt corrigas, emendeſque pro tuo arbitratu quæcunque videbuntur. Quandoquidem tuum eſt prorſus quicquid ex meis laboribus adueniet, ſiue laudis, ſiue dedecoris. Cum te parente, optimo inſtitutore,

Hippocrat. lib. de arte. in princ.

B C D

E ſtitutore, te perfectiſſimo duce conſcripta ſint. Quod ſi feceris, præter quàm quod, id efficies quod ad te pertinet, erit mihi adeò gratum, quàm quod gratiſſimum. Sed ne te pluribus negotijs occupantiſſimum amplius detineam, iam iam quod ſum pollicitus agredior.

Hanc eandem materiam examinat Manardi lib. 16. epiſtola prima.

Primum omnium neceſſe eſt, vt de quorundam nominum ſignificatione tranſigamus, in quibus opus eſt conuenire omnes de propoſito argumento diſputantes. Dicamus priori loco, quid purgantium medicamentorum nomine audiendum, quid principium ſignificet morborum, quid turgens, & non turgens materia. Mox autem diſputationem dilucidabimus: Poſtremò dubi-
F tationibus omnibus ſatisfiet, quæ contra noſtram opinionem in medium afferri ſolent. Hac incedentes via obſeruabimus methodum.

Gal. de purgant medi. fac. cap. 1.

Quemadmodum frumentum ab hordeo, ab auena, ab infelici lollio, alijsque id genus inquinamentis, ſegregantes, purgare triticum dicuntur, quod illorum permiſtione impurum reddebatur. Sic profectò cum ſanguis quorundam excrementorum præſentia, coinquinatus apparet, qui illum ab omnibus impuritatibus ſegregat, purgare dicitur: illum certe ſinceriorem, atq; puriorem reddit. Quæcunq; igitur medicamenta id opus perficiunt in ſanguine, purgantia nuncupantur. In ore habent omnes purga-
G toriam facultatem, haud tamen omnes perinde intelligunt, vocabulum duas habere ſignificationes. Aliam cõmunem omnium, quæ quouis modo animalis excrementa purgant: aliam, quæ per eccellentiam de ijs tantummodo dicitur, quæ aut per vomitum, aut per ventris deiectionem purgant. Hæc verè purgantia dici ſolent. nam quæ craſſis, lentisque humoribus extenuendis, aut vrinam ciere poſſunt, aut ex pectore pulmoneque eijciendis excrementis auxiliari, purgant ſanè & ea quidem quoddamodo, verum antedictis non ſimiliter nuncupantur: ſed alia vocantur vretica, alia becica, alia menſes mouentia, hac re à ſuperioribus diuerſa, quod non habent vim familiarium excrementorum attracri-
H cem, vt illa, quæ vnum, aut duos, aut etiam (ſi contingit) tres humores ui propria attrahentes ducunt. Nos itaque purgantibus alijs medicamentis prætermiſſis, dumtaxat de ijs loquimur, quæ verè talia ſunt, neque ſolum de purgantibus per inferiorem ſedem, ſed etiam de ijs, quæ per vomitum ducunt inſtituta tractatio eſt. Obſeruatione tamen dignum eſt, quòd antiquiores plerunque validioribus medicamentis vtebantur, quàm noſtris temporibus & fortaſſis Arabum, in vſu eſſet: nam peplium, ſcamoneum,

Ex Galeno libro 5. de ſimplic medic. fac. cap. 20.

Hip. 2. de ratione vic. 2. de morb. & 3. ac paſſim.

neam, Helleborum album, atque nigrum colloquintidam, ac id genus alia maximè calida, & ſicca adhibebant, quæ hodie paſſim deuitantur. Idcirco mirum non eſt, ſi igneæ naturæ cum fuerint, raro conuenire dixerint, & ex longis interuallis, atque cum præmeditatione: habemus enim admodum mitia, tum ex ſimplicibus medicamentis, tum ex compoſitis, cum in vtroque genere tum admodum temperata, tum frigida, tum etiam etſi calida ſint frigidorum permiſtione adeò diligenter correcta inueniantur, vt nullum ferè ex illorum vſu aduenire poſſit incommodum: horum quædam prodiderunt nobis arabes, quædam latini, quædam græci, à quibus vera ſemina deprompta ſunt, veraque componendi methodus. Præſtat autem hoc loco, vt quędam dicamus de medicamentorum purgantium differrentijs, non omnibus quidem illis, nam in immenſum prodiret tractatio, ſed de potioribus, quæ propoſito noſtro conueniant. Quamobrem ſciendum eſt, quòd huic negocio vtiles differentiæ à tribus potiſſimum deſumuntur. A vijs videlicet, ex quibus fit purgatio: ſecundò ab ipſa materia expurganda: Tertio à medicinis purgantibus. A vijs quidem in hunc modum: Viæ ex quibus deducitur humor, vel ſunt communes latè patentes à ventriculo ad ſphintera: vel diſtantiſſimæ ſunt partes, vt articuli, & corporis ſuperficies, uel medio quoddam ordine continentur. Hinc purgans pharmacum aliud primas vias expurgat, aliud à partibus diſtantibus ducit peccantes humores: aliud vero à partibus intermedijs attrahit. De priori hac differentia Galenum fuiſſe locutum non ambigo dum ait. Reliquum igitur eſt vt exponamus quemadmodum curari ſuccus vitioſus debeat, qui in ventriculi tunicis eſt receptus, ſint porrò eiuſcemodi affectus idonea pharmaca genere quidem ea, quæ modicè purgant, ſic vt eorum vis ſupra ventriculum & inteſtinorum loca non aſcendat: aut ſi quid vltra vaſa tantum in meſenterio contangant. } ac rurſus. Euacuatio igitur affligentis humoris per ſolam Aloem contingit, quæ purgatoriam vim non fortem habet: ſed vt ea, quæ circa aluum ſunt, quæ etiam contingit purgare poſſit: & ſi aliquando maiori pondere exhibeatur, vſque ad locos ſecundum hæpar conſcendit, non tamen totius corporis purgatoria aloe exiſtit. }

[Margin: 1. aphor. 23. & 3. aph. 15.]
[Margin: Medicamentorum purgantium differentię à quib. fontibus petuntur.]
[Margin: Septimo meth. capit. 11.]
[Margin: 8. de com. medicam: loc. cap. 2.]

[Margin letters: A, B, C, D]

[Margin: 2. differentia.]

At verò ſi humorem purgandum contemplemur, tres ſimiliter differentiæ conſurgunt: quandoquidem hic aut labilis eſt, atque fluxibilis: vel contra purgationi remittens: vel mediocriter habet. Idcirco medicamentum aliud ad fluxibiles: aliud ad contumaces, ac rebelles, ac tandem aliud ad mediocres adhibetur. Audias

dias

E dias in horum confirmationem Galenum. Quod autem ſcopus illi ſit (inquit) non ſolum alimenti excrementa ſubducere, verum quoque locum paſſim expurgare, palam eſt; vides exhiberi pharmacum ad materias labiles vacuandas qualia ſunt alimenti excrementa. Et alibi. Vt igitur (ait) hæc citius eueniant, melius eſt circa principia vacuare, quo minorem iam factam materiam facilius poſſit natura concoquere; vbi ſanè vt conſtans eſt omniũ opinio de communibus excrementis loqui non poteſt. 4. de ra. vic acut. 20. 2. aphor. 29. com.

Poſtremo differentiæ deſumptæ à pharmacorum ſubſtantia tres pariter exiſtunt: nam hæc vel habent facultatem aluum duntaxat leniendi, non autem peculiarem aliquempiam ſuccum attrahendi. F Vel contra facultatem poſſidet attrahendi vnum, aut duos, aut treis ſi contingit humores, vel partim virtutem habet attrahendi, atque leniendi. Has differentias ex Galeno, & Hippocrate obſeruaui. Paritur fluxibilitas ijs (inquit Galenus) quæ per ſedem excerni habent, mulſa, & cibis his quæ ventrem liquant: & pharmacis ijs, quæ modicè proritare poſſunt: quæ enim acriora ſunt vitare oportet, quoniam phlegmonem acerſunt; ac rurſus. Verum ſi murmurauerit venter, fuerintque excrementa biliosa, ſcamonia mediocriter purgatò] Hippocrates alibi ſic ait. Cum verò repoſueris molle ac lene veratrum propinato; quid autem per molle ac lene ueratrum intelligat, quamuis Galenus ſe neſci- G re fateatur in eius loci commentario, alibi tamen videtur mihi ab eodem fuiſſe declaratum dum ait. Nam de quibuslibet fortibus ad mediocritatem redactis medicamentis in hunc modum loquitur: quam vtendi rationem de prædictis pharmacis dixero, ea ad alia omnia, quæcunque, fortem vim habent transferre oportet, non enim ſtatim à principio, efficaciſſima adhibere conuenit, ſed à debilioribus auſpicari: quin & ipſa fortia pharmaca mitigatoriorum admiſtione lenita moderata fiunt; idem à Galeno paſſim declaratum inuenies in conſilio de puero epilentico: quarto de ratione vic. acutorum, & de ratione curandi ad glauconem: H ſingulos locos non proſequor, ne ambitiosè nimis rem proſequi videar. Concludamus itaque dari medicamentum aliquod purgans, quod tantummodo vias communes expurgat, lenientemque facultatem habens excrementa ducit communia. Aliud quod vacuat à diſtantiſſimis partibus, humores contumaces, propria vi attrahente particularia excrementa: Rurſus tertium concedatur genus medicamentorum, quod à medijs regionibus humores nec plurimum rebelles, nec plurimum labiles ducit, facultate præditum partim leniendi, partim attrahendi. Si quis hoc loco petie- 3. differentia, 11. meth. capit. 19. 4. de ratione uic. acut. 73. 3. de fracturis 48. Galen. 2. de comp. medi. loc. cap. 1. Coment. 18. cap. de 4. terna.

petierit quomodo nuncupentur hæc medicamenta ab Hippocrate & Galeno. Ingenuè ſanè fatear, me nondum inueniſſe nomen aliquod à græcis fuiſſe inditum: at latini videntur impoſuiſſe nomina: vt Lenitiuum, Eradicatiuum, & Minoratiuum. Ego ſanè parum curo quo nomine quis vtatur, modo hic rerum naturam habeat, quia nunquam, vt Galenus ait, artis finē attingunt, quicunque totam uitam in litigando de nominibus conterunt. Quemadmodum præcipuò faciunt, qui de Eradicantibus medicamentis litigant uſque ad ſatietatem, ignorantes, quod de ſolis nominibus litigant. Nam ſi rem ipſam fuiſſent, ut par erat in tanto negocio, diligenter contemplati, cognouiſſent equidem nihil adeſſe quod negocium faceret: quoniam eradicantis medicamenti nomine haud intelligunt, quod vſquequaque purgando pœnitus extirpet omnem excrementorum colluuiem: non enim quippiam eiuſcemodi excogitatum inuenient. Cum eo nomine non quod pœnitus, at quod maiori ex parte, purget humores peccantes, quantum tamen liceat artifici, eo modo, quem iam docuimus, intelligant. Verùm vtcunque audiant, non curo, teneant rem ipſam, differentias ex veteribus medicis propoſitas mihi non denegent, conueniant in rebus, ac in nominibus ſemel impoſitis conſiſtant, quæcunque illa ſint, quæ perlibenter in eorum gratiam admittam.

Lib. de ſim. cau. 4.

Aduerſus fuſcium, & Curtium ac alios recentiores.

Iam verò principium tres habet ſignificationes: aliquando enim pro primo inſultu morborum ſumitur: aliquando pro ſpatio trium dierum: interdum autem pro eo tempore in quo materia morbum efficiens cruda eſt. Ex hiſce tribus ſignificationibus prior nullius vſus eſt: frequentiſſima eſt apud Hippocratem ſecunda: Tertia verò maximè artificialis eſt, de qua in propoſita diſputatione loquimur: quandoquidem inſtituta quæſtio eſt, an liceat vti medicamentis purgantibus incoantibus morbis, cum adhuc expurganda materia concocta non eſt. Ex hac Theſi alia etiam deducitur, nempè, quod ſermo ſit de materialibus morbis, in ijs enim attenditur humorum concoctio, & ijs purgatio conuenit, cum alijs adhibere ſolam alterationem expediat. Contemplari autem oportet materiales morbos habere triplicem differentiam, (quantum pertinet ad noſtrum negocium.) Quidam enim ſunt ſalubres, quidam ſunt lætales, quemadmodum inueniuntur alij ordine medio conſtituti. Inquiremus ſigillatim quid in ſalubri affectu, & quid in lætali, atque ancipiti faciendum ſit.

Principij ſignificationes tres.

Quoniam inquirimus an humor ante coctionem expurgari debeat, breuiter dicamus quid nomine coctionis intelligendum

ſit:

E ſit: nam plura ſumus proſecuti (vt ſcis) in tractatione, de corporum præparatione ad purgationem. Nomen coctionis vnam habere ſignificationem mihi non videtur: nam aliquando ſignificat tranſmutationem alimenti in propriam ſubſtantiam corporis, quam ſic definit Galenus. Concoctio nihil eſt aliud, quàm alteratio in propriam eius quod nutritur qualitatem; & alibi dilucidius. Concoctio (inquit) eſt alteratio, quædam, ac nutrientis in propriam qualitatem eius, quod nutritur mutatio.; De concoctione. 3. de facult. nat. c. 7. 2. de nat. fac. c. 4.

Alia eſt ſignificatio, qua dici ſolet humores ſemimalos, & ſemiputreſcentes à natura concoqui ſolere: de qua Galenus ait. Concoctio eſt, quæ ceſſare facit putredinem manente ſubſtantia.; nam F exigua exiſtente putredine poſſunt humores per concoctionem ad priorem bonitatem reuerſi adhuc equidem corpus nutrire, vt Galenus in Aphoriſmis vini acceſcentis exemplo ſignificauit. In arte medica, c. 89. 2. aphoriſ. 17. com.

Adhæc verò cum humores adeò mali ſunt, vt amplius in ſubſtantiam nutriendi corporis conuerti non valeant, à natura ſuperantur, vincuntur, & domantur reducti ad quandam conſiſtentiam probiorem, non pro facienda nutritione, quam eſſe impoſſibilem diximus, ſed pro vacuatione faciliori, aut à natura, aut ab arte conſtituenda, hanc ſi diceremus eſſe quandam naturæ victoriam ſupra cauſas morbificas minime aberraremus. Tertia ſignificatio coctionis.

Ex hiſce tribus ſignificationibus, neque prima, neque ſecunda G conuenit noſtro propoſito. Non equidem prima, quoniam alimenta nunquam purgationem indicant, quam nos vt ſcopum huius tractationis in præſentiarum conſideramus. Retinendum enim in corpore, non purgandum quod nutrit. Neque etiam ſecunda ob eaſdem cauſſas: quandoquidem hic non conſideramus humores ſemimalos, qui alteratione facta à natura poſſunt amplius nutrire, ſed quatenus naturæ limites omnino excedentes mouendi ſunt. Et quamuis quidam ex his nutrire valeant, non tamen ſub hac ratione conſiderantur, at quatenus purgationem indicant. Contra Manardum lib. 16. epiſ. 1.

H Relinquitur igitur tertiam ſolum vſum afferrè noſtræ huic tractationi: de qua audire oportet quid Galenus ſcriptum reliquerit: nam ait. Tunc enim & naturam ipſam habemus vacuationi adminiculantem: videtur ſi quidem, & ipſa poſt coctiones humores diſcernere, & ſuperfluitates expellere, quo tempore fiunt iudicationes; ac alibi. Si quidem oportet coctiones præire, ſubſequi verò diſcretionem. Et poſtea vacuationem, vt bona fiat criſis, ſiue iudicium; Quoties igitur cunque natura ipſa cauſſas morbificas euincit, ſuperatque dicimus adeſſe concoctionem in 1. aph. c. 22. 4. aph. c. 22.

D humori-

6. epid. ſec. 2. com 45. 1. acut. 30. humoribus, vt Galenus in epidemijs teſtatur. Hac ratione dicimus, vtranque bilem, & icores, quorum tamen neutrum in ſubſtantiam ſanguinis redire poteſt, quamuis putredinem experta ſint, à natura concoqui: eiuſdem conditionis eſt pituita ſalſa, vt idem autor docuit libro de conſtitutione artis medicæ: Eadem ratione ductus ſcripſit olim, puris generationem eſſe concoctionem quandam, cum tamen conſtet omnium iudicio à pure fieri nutritionem non poſſe. Vrinam quoque, ſputum ex Thorace proficiſcentem, lippitudines concoctas vocamus: quæ nutrire corporis partes non poſſe certius eſt, quàm quod hoc loco demonſtrari poſſit. Hactenus dictum eſt à nobis, quomodo nomen coctionis intelligendum ſit: ex quibus manifeſtum eſt, quid nomine cruditatis audiendum eſt. Si enim concoctus humor dicitur qui à natura iam euictus eſt, atque ſuperatus, edomituſque: qui naturæ actionem nondum expertus fuerit, is profectò crudus nuncupabitur.

Cap. 19.

1. prognoſt. vlt. & 1 de diff. febri. 6.

Libr. de totius morb. temp. ca. 3.

De humorum turgentia.

Doceamus modo quis dicatur humor turgens: in qua materia me non fugit. Ludouice Pater, varias adeſſe clariſſimorum hominum ſententias, quas aliquando diligenter expendemus, interim prætermiſſis ijs explicare in animo eſt, quid Galenus de humorum turgentia conſcripſerit. Duas itaque humoris turgentis inuenio ſignificationes: vna quod ij dicantur turgere, qui mouentur indifferenter per vniuerſum corpus nunc ad vnam, nunc ad aliam particulam: de qua Galenus ait. Sic & humores plerunque in motu vehementiore, atque transfluxu ab vna parte ad aliam in morbi principio hominem infeſtant mouentes, faſtidientes, quiſcere non permittentes, cum & ipſi pariter moueantur, & transfluant, & tanto motu de loco ad locum ægrum moleſtent ʒ Paulo autem ſupra vnde nomen turgentiæ deductum ſit explicauit dum ait. Verbum autem turgere tranſlatum eſt ab animalibus ad humores: nam ſicut illa ſtare loco non poſſunt quoddamodo titilantia, & impulſa, concitataque à paſſione, ſic & humores. ʒ Prima ſignificatio turgentiæ in hunc modum habet. Secunda verò ſignificatio eſt cum humores mouentur ad aliquampiam particulam ex præcipuis, vt eſt cerebrum, cor, hæpar, teſte eodem Galeno ſic dicente. Dictum eſt & à me prius quod verbum turget Hippocrates tranſtulit ab animalibus, quæ ad coitum properant, cum naturali concupiſcentia mouentur ad ſeminis excretionem ʒ paulo poſt. Quando igitur in toto corpore ſimilis huic fuerit naturæ impetus ad excretionem ſuperfluitatum ʒ his verbis primam ſignificationem notauit. Vel ſi non in toto corpore

1. aphor. 22. 4. aphor. 1. 1. de criſio. 9. 8. de camp. phar. 5. lib. 3. libr. cum quibus 9. ca. vlti.

Gal. lib. 4. aphor. com. 10.

A B C D

pore

E pore ſaltem in partibus principalioribus, tale quid conſueuit hippocrates ſignificare per verbum turgere; Poſtremis hiſce verbis aliam ſignificationem notauit. De his profectò qui hoc modo turgent, diſputatio inſtituta eſt.

His in hunc modum expoſitis accedamus ad propoſitę quęſtionis diſſolutionem: Me operæprecium facturum arbitror, prius dicere ſummatim, quid ſentiam: deinde verò ſiggillatim vnum quodque caput diligentius expendere: Humor itaque purgandus vel turget, vel non turget. Turgens purgandus eſt illico, quum contiget humorem turgere ſiue in principio, ſiue in augumento, ſiue in vigore, aut declinatione fuerit. Non turgens humor di- F ſtinctionem poſtulat multiplicem: nam vel mouetur ad aliquampiam determinatam partem, quæ ex numero principalium non ſit: vel in aliqua parte cohercitus conquieſcit. Qui mouetur, ſic indicante motu reuuellendus eſt, purganti pharmaco. Quieſcens humor, vel in primis venis continetur, vt in ventriculo, meſenterio, inteſtinis partibusque vicinis: hic dum crudus eſt purgari poteſt. Vel continetur extra primas venas. Hic amplius diuidere debemus: nam opus eſt contemplari qualis ſit conditio morborum, quorum cauſſa purgationem inſtituimus. Qui enim ſalubris eſt, non poſtulat vacuationem, niſi materia ſit pœnitus concocta. Qui omnino lætalis eſt, nec purgationem, G nec id genus aliud poſtulat generoſum auxilium, aut certè non ſine prædictione exercendum: at qui lætalis eſt, vt plurimum, poteſt ferrè medicamentum expurgans, adhibita præſenſione, ac prædictione. Qui neutro modo ſeſe habet, ancipitis exitus, ac naturæ purgantia pharmaca exigit, cum prauitas humorum ſit magna, cum perniciem habent, qualem aut venenati, aut peſtilentes humores habent, hæc meæ opinionis ſumma eſt. Quam ſequenti ſchemate figurare in iuniorum gratiam placuit.

Summa opinionis Augenij de quæſtione propoſita.

- Humor purgandus vel
  - Turget — Expurgandus eſt quocunque tempore turget.
  - Non: turget continetur vel.
    - Primis venis: purgandus omni tempore leniente pharmaco.
    - Extra primas venas vel.
      - Mouetur ad locum determinatum. — Purgandus illico pro reuulſione.
      - Quieſcit, & morbus eſt aut.
        - Salubris qui terminandus.
          - Criſi — In uigore & declinatione aliquādo purgandus.
          - Sine criſi — Purgādus omni tēpore excepto principio
        - Neuter — Multitudine / Malignitate / Venenoſitate — Purgandus in principio.
        - Mortalis
          - Vt plurimum — Purgandum ab initio cum prædicatione.
          - Vt ſemper. — Nunquam purgandum.

Iam verò vt à prioris membri ſectionis explanatione ordiamur, ſciendum eſt, quinimò vt quoddam axioma perpetuum tenendum, materiam turgentem quocunque turgeat tempore, quamuis in principijs morborum maiori ex parte turgere conſueuerit, ſtatim expurgandam eſſe: de qua re extat Hippocratis decretum his verbis. Concocta medicari, & mouere non cruda niſi materia turgeat, plurima verò non turget; ac alibi. Medicari in acutis eadem die ſi materia turgeat, tardare enim in talibus malum eſt; ac paſſim alibi, tum Galenus, tum Hippocrates huiuſce ſententiæ meminerunt. Inquirenda eſt hoc loco cauſſa propter quam id ipſum expediat. Hanc ego putauerim eſſe triplicem. Harum vna eſt, quod vereri oportet ne humores agitati, ac in motu perpetuo exiſtentes inuadant partes præcipuas, aut omnes, aut aliquas, in quibus cum vigor facultatum gubernantium humanum corpus contineatur, malum crearetur maximum: ſunt autem facultates præcipuæ, animalis, vitalis, naturalis

C

D

1.aphor.22.

4.aphor.10.

Turgens materia cur à principio expurganda.

E lis: inter quas etſi maior ſit vitalis dignitas, tamen vbi aliè labefactantur, corde iam conſentiente, ægro moriundum eſt. Secunda cauſſa eſt, incrementum febrilis caliditatis: cuius ratione naturalis calor diſſolui poſſet. Equidem ex immoderato corporis motu, & ex interna humorum agitatione generatur caliditas præternaturam in muſculis, & in articulis: qui motum primo excipiunt. Verùm ſi non vltra progrediatur calor, & cum ſolui contigerit anteaquam totum animalis corpus contigerit, ſola fiet laſſitudo, & nihil vltra conſequitur: at ſi in totum extendatur corpus, & hinc continuatim caliditas ad cor aſcenderit, neceſſariò in febrem homo incidet: idem quoque de motionibus internis humorum dicendum eſt. Itaque ſi motus febrem generare poteſt, quid accidere putabimus eodem adueniente febricitante homine acutiſſima febre, qualis ferè eſt vbi humores turgent? ne igitur maximum hoc adueniat incommodum, opus eſt quanto citius fieri poterit purgare humores turgentes, ac naturæ iam ſtimulatæ manum porrigere. Tertia vero eſt cauſſa, atque potiſſima, quæ ſemper in indicationibus acutarum febrium habet magnam dignitatem, nè uires diſſoluantur: ob quas veremur etiam vtrunque periculum iam dictum. Hæc ſanè ex febris incendio diſſoluuntur, ex motu continuo inbecilliores fiuntq́, additisq́ue cauſſis diſſoluentibus imminere maximum periculum creditur. Haſce cauſſas Galenus expoſuit his verbis. Et ſtatim per medicamenta euacuationem faciendam iudicat, prius quàm vel robur corporis diſſoluatur, vel febris caliditas augeatur, vel ad aliquod membrum principale decumbant ij, qui per corpus vagantur humores. At ſi quis mihi Galenum obijciat dicentem: quo tempore natura à cauſis morbum facientibus grauatur, adeſt autem humorum cruditas, tunc aliquid benè vacuari eſt impoſſibile: atque alibi. Cum in morbi principio ſemper adſint ſigna cruditatis, mala erit talium humorum vacuatio: Huic ego obijciam eundem dicentem. Tales itaque humores vacuare conuenit, hoc eſt qui agitantur, & de loco ad locum mouentur, ac transfluunt: eos verò, qui ſunt in aliqua corporis parte fermati, neque alio auxilio mouere oportet, neque medicari ante coctionem: tunc enim & naturam ipſam habemus euacuationi adminiculantem: Videtur ſiquidem & ipſa poſt coctiones humores diſcernere, & ſuperfluitates expellere, quo in tempore fiunt iudicationes, ex quibus conſtat locutum illum fuiſſe de humoribus imparticula aliquappiam confirmatis, & non de ijs, qui mouentur, agitanturque. Adde quod curatio duplex eſt, nam alia eſt ordinaria

Marginal notes: Gal. libr. de cauſ mor. 2. & 1. de feb. diffe. cap. 3. — F — G 4. aphor. com. 10. — 4. aphor. 22. — In fine com. 22. — H 1. aphor. com. 22. — Ex Galeno

ordinaria, & methodica: alia verò extra methodum & ordinem. Vtimur illa quidem vbi nihil impediat: hac autem ſi quid obeſt magni momenti rectum vſum interpellans, fitque propter melius. Haud ambigendum eſt humores crudos purganti medico, fieri naturæ aliquam iacturam, ſed tamen exiguum illud eſt malum, ſi cum ſubſequenti vtilitate comparetur. Eſſet profectò ſatius humores turgentes concoquere: ſed dum huic actioni operam damus, ægrum neceſſe eſt mori. Quid nam igitur magis optandum an ſanari cum damno reparabili ægrotum, aut omnino mori? conſtans eſt ei quod magis vrget incumbendum eſſe: magis autem quinimo maximè vrget purgare ſtatim turgentes humores, quàm concoctionem expectare, idcirco nulla pœnitus adhibita cuntatione ſtatim mouendi ſunt, modo tamen conueniens præcedat corporis præparatio. A B

[Margin: 10. meth. cap. 1. paſſim.]

Cogor hoc loco quædam diſerere de præparandi ratione, vt quæ dicta ſunt, & quæ poſt hac dicentur lucidiora euadant: de quibus & ſi alibi copioſe diximus, hic tamen breuiſſime attingemus, quantum inſtituto conueniat. Sit autem tractationis principium noſtri ſenis diuulgata ſententia, qua admonuit, oportere cum quis purgare voluerit corpus fluuidum facere. fit corpus fluuidum cum aptius redditur pro purgatione obeunda, Debetur duobus eiuſcemodi præparatio: vijs per quas humor tranſmittendus eſt: & humoribus expurgandis. Viæ ſunt communes latè patentes ab ore ad inteſtina, ſunt etiam anguſti meatus venarum, aliarumque cauitatum corporis. Hæc obſtructæ humori purgando exitum impedientes, aperiendæ ſunt atque deobſtruendæ: enematis quidem, ac ijs quæ deobſtruunt, ac tandem alijs alibi expoſitis. Humores expurgandi ſunt quattuor, pituita, melancolia, bilis genus omne, icores. Horum duo manifeſtam exigunt præparationem pituita, & melancolia: illa quidem detergentia; hæc incidentia poſtulat: quia inciſio, atque deterſio præparant humores craſſos, & viſcidos. Verùm icores omnium iudicio præparandi rationem renuunt. An bilis aliquam poſtulet ambiguum eſt: quidam enim nunquam expurgant, niſi primum incraſſantibus parauerint: quidam verò hoc non eſſe neceſſarium dicunt. Ego ſanè prioribus adhereo, qui ſcilicet præparationem conſulunt, dummodo tamen fieri poſſit morbo ſcilicet inducias dante: quam rem (vt compertum eſt tibi) aliàs apertiſſimè demoſtraui. Sed in excremento turgente neque conuenit incidere, nec abſtergere; quia cum non ſit craſſum, ac viſcidum, ſed contra tenue, ac fluxibile eam præparandi rationem C D

[Margin: Præponatio corporum ad purgationem 2. aphor. 9.]

[Margin: Bilem omne præparandã Contra Ioã. Mauardum lib. 16. epiſt. 1.]

E tionem non poſtulat. Nunquam enim obſeruatum eſt, aut ve-
terum proditum memoria, pituitam, aut melancoliam turge-
re. Itaque cum turgens materia biliofa ſit, & affectus non det in-
ducias, nullum habemus tempus idoneum ad præparationem
faciendam, idcirco prætermittentes ſtatim ad purgationem ac-
cedimus. Poſtulat hæc (dicebat ad mirabilis Galenus) aliquo ·aphor. 1.
manum porrigente, quo facilius ad aluum deducantur. Sed ſi 1·aphor. &
humor præparationem non vult, an propterea viæ præparandæ 4.aphor.10.
non ſunt? non ſic res habet: quoniam certè in omni purgatio-
ne faciunda neceſſaria eſt, ſi tamen idoneum tempus nacti fue- 1.aphcr.9.
rimus: Galenus de hac re ſic locutus eſt. Verùm in acutis mor-
F bis circa principia ſtatim, vel circa primum diem vel non vltra 1.aphor.24.
ſecundum ſi ſumus vſuri purgantibus medicamentis, quando
turgent, non datur facultas iſta præparandi: niſi quis fortè acci-
piat occaſionem propinandi melicratum, in quo decoctum ſit
aliquid hiſopi, vel origani, vel tragorigani, vel thimi, vel pule-
gij, ſiue quid eius modi vim habens humores extenuandi.?

Poſtquam admodum apertè docuimus turgentes humores
purgandos, agè nunc doceamus à principio morborum hu-
mores minimè turgentes ducendos eſſe, initio deſumpto ab
ijs, qui mouentur ad aliquam determinatam particulam, quæ
non ſit ex numero principalium. Fluentibus itaque humoribus
G opus eſt reuulſionem adhibere. Eſt autem reuulſio potiſſimum
excogitata pro ijs humoribus, qui mouentur, eaque de cauſſa ſic
definitur (vt in alio opere docuimus) reuulſio eſt humorum ad
contrarium retractio. Hoc igitur ſupponamus, quod certè, Nul-
lam difficultatem habet: addamusque Theſim alteram haud mi-
nus conſpicuam: nempè quod reuulſio fit in morborum princi-
pijs: cum enim ſint reumaticorum morborum quattuor tempo-
ra, principium, incrementum, ſtatus, declinatio, in principio
humores prorſus confluunt: in augumento partim confluxere,
partim fluxuri ſunt: ſed pro maiori parte fluunt: Vigente mor-
bo æqualis videtur fluxorum, & confluentium conditio: at de-
H clinante morbo omnino fluxi ſunt. Quamobrem ſi reuulſio de-
betur tunc, cum humores confluunt, quis ambiget eſſe hanc ne-
ceſſariam morbis incoantibus? Verum quoniam præſidia reuul-
ſiua multa ſunt, nos prætermiſſis alijs de venæ ſectione, & de
purganti pharmaco loquemur: quum aliquando vno, interdum
alio, & non nunquam vtroque indigeamus auxilio. Proinde quæ-
ri ſolet hoc loco an confluentibus humoribus ad aliquam parti-
culam debeatur reuulſio per purgationem, an per ſanguinis miſ-
ſionem

Humores non turgentes eſſe aliquando crudos expurgandos, reuulſiōis Cauſſa.

Reuulſionem incoante morbo deberi.

Reuulſio humorum an fiat venæ ſectione an purgatione.

ſionem. Ego ſanè quicquid alij in hoc dixerint negocio, puto ſecundum Galeni principia, à quibus ne digito quidem diſcedendum puto, in hunc modum queſtioni ſatisfaciendum eſſe. Humores peccantes vel qualitate negocium faciunt, vel quantitate. Qualitate dicimus facere negocium ſuccum malum, quem graui κακοχυμίαν vocant, à ſanguinis natura plurimum diſſidentem. Quantitate autem plenitudinem ipſam, aut multitudinem à grecis πλήθοραν auncupatam: quæ duplex eſt, alia enim vires, & facultates reſpicit: alia autem vaſorum capacitatem, quam vocant κατὰ τὸ ἔγχυμα quaſi affuſionem dixeris. Diſtintionis author primus omnium fuit Hippocrates, mox autem Galenus: quos equidem omnes immitati ſunt. Quando igitur humores qnalitate peccant purgans medicamentam conuenit, cum autem quantitate, venarum ſectionem adhibere conuenit: in vtriuſque generoſum præſidium exercebimus: & hæc ſane conſtans eſt primum admirabilis Hippocratis, & Galeni, mox medicorum omnium hiſppoteſis. A B

1. aphor. 2. & 3. Gal. de miſan. cap. 6.

Ibid. & 2. aphor. 17. 6. aph. 27. 13. nux. 9. 5. & 6. cap. & naſſim alibi.

Supponatur modo his ſic conſtitutis, confluere humores vitiatos citra ſanguinis multitudinem: huic reuulſio debetur per primam Theſim. Sed non debetur ſanguinis miſſio per ſecundam, oportet igitur adhibere purgationem. Sunt qui contendunt in omni reuulſione venæ ſectionem conuenire: ſed quantum aberrent ea manifeſtum forciunt quæ docuimus libro ſecundo de miſſione ſanguinis, & quæ ſcripſimus in explanationibus in Galeni librum de hoc ipſo argumento conſcriptum. Verum vt omnem ego his arripiam fugam: volo concedere (quod nunquam eſt admittendum) vacuationem ſanguine miſſo conuenire: hoc mihi tamen minimè denegabunt ij, poſtea in principio dandum eſſe medicamentum purgans: quam rem Galenus his verbir videtur diligenter explanaſſe. Meritò igitnr his curandis ſcopus eſt, non vacuatio, ſed corporis totius roboratio: quamquam tamen curationis initium illis à miſſo oriatur ſanguine: at ſi excrementa prauam etiam habuerint qualitatem, vnà adhibeatur purgatio; itaque ſi in plenitudine ſimul cum cacochimia neceſſaria eſt incoantibus morbis purgatio ſimul cum venarum ſectione (hoc enim ſupponit Galenus) quid, quæſo te accidet, vbi reumatici affectus aduenient à ſolis excrementis prauam qualitatem habentibus? in quibus quantum ſit ratione ſui neceſſaria ad eſt venæ ſectio? Audias quàm aperte id ipſum confirmet Galenus. In maximis verò doloribus, nullum maius inueni remedium, quàm vſque ad animi defectionem vacuare, adhibita diſtintione C D

1. de miſſ. ſang. 8.

1. aph. com. 23.

tione

E tione an mittere ſanguinem, an purgare oporteat vſque ad animi defectionem: quemadmodum in libro de venæ ſectione demoſtrauimus; ſed quorſum admonuit adhibendam eſſe diſtintionem, ſi omnes affectus reumatici venæ ſectionem pro reuulſione poſtulant? An dices non eſſe reumaticum, atque defluxorium morbum vbi dolores maximi ſunt? Manifeſtum eſt nihil æquè attrahere, quam dolores? Præterea ſi turgente materia ob ea, quæ diximus pericula, conuenit purgatio incoante morbo, fluentibus humoribus ad aliquam particulam eiſdem malis imminentibus idem exercere expediet remedium. Nam febris aſſummere poteſt maximum incrementum: virium robur diſſolui: at- 4. aphor. cap. 10.

F que tandem periculum imminet nè concitata materia ad nobiliſſimas partes raptum habeat. Cum igitur non adſit cauſſa diuerſitatis, videre neſcio cur ibi expurgandum ſit, hic autem minimè. Cæterum ne quid deſit, particularius doceamus vſum medicamentorum purgantium in humorum fluxione ad particulam determinatam. Primum in Angina ſanguinis miſsionem, & purgantia medicamenta adhibere conuenit, vt Hippocrates admonuit dum ait. Sanguinem ergo ex bracchijs detrahes: mox venas, quæ ſub linguam ſunt ſecabis, deinde medicamentis quibusdam attractoris, vteris. per attractoria intelligit purgantia, quæ habent vim propriam, & peculiarem attrahendi peculiarem 4. de rat. vic. acut. t. 30.

G ſibique ſimilem humorem, ſi Galeno credimus. Dein verò in pleuritide cum deſcendit dolor purgandum conſuluit libro de ratione victus in morbis acutis ſecundo: Sed memoriæ commendanda eſt eius ſententia quarto eiuſdem tractationis libro, dum inquit. Si dolor ſub Thorace fuerit valdeque infeſtauerit pleuritico ventrem ſubpurgabis: nihilque dum purgabitur dabis: à purgatione autem oximeli: Verùm tamen purgans medicamentum quarto die miniſtrabis; in cuius loci explanatione Galenus ait. Sed quod Hippocrates recenſuit, eſt exequendum, nam vel ſtatim ab initio prius quàm in partem aliquam confirmentur humores, vel poſtea cum ad maturitatem perducti fuerint, quam- 1. de purgantium medicamentorũ facultatibus. tex. 76. cap. 76.

H obrem & prima interdum die, & ſecunda, & quarta, & interdum quinta dedimus, & non in quarta ſola quemadmodum is dixit. Ad hæc Galenus libro de ratione curandi per ſanguinis miſſionem agens de curandis affectionibus reumaticis voluit reuulſionis cauſſa principium curationis, vel à ſanguinis detractione, vel à purgatione ſumendũ & aliquando vtrunque fore neceſſarium; prout humores aut ſola qualitate, aut ſola quantitate redundauerint. Verba in medium, afferamus. Vnum ſupra locum retulimus: cap. 8.

Cap. 8. alium audias eodem capite ſcriptum. Eadē ratione, & in ijs, quibus A
pars quæppiam grauiter icta eſt, aut vtcunque incipientem habet phlegmonem, eam ſi magnam fore ſuſſpicamur, curationem ab innanitione auſpicamur: aut purgatorio medicamine exibito, aut vena inciſa, prout nimirum alterum altero magis conuenire iudicamus. ꝫ

com. 23. Duo hi loci omnem difficultatem remouent: quoniam in primo aphoriſmorum Galenus reffert ſe ad ea, quæ libro de ratione curandi per ſanguidis detractionem edocuit. Præterea in methodo medendi curationem eriſipellatis docens anteaquam ad refrigerationem accedat, vult primum totum corpus ab humoribus bilioſis purgare: at omnium iudicio refrigeratio in eriſipellate conuenit ſtatim incoante morbo: idcirco opus eſt purgationem flauæ bilis fieri in morbi principio: quo tempore humores crudi ſunt. Sic enim Galenus inquit. At quoniam eriſipellas non quantitate modo afflgit, ſed etiam ex vehementi ſcilicet inflammatione qualitate ipſa cruciat, ampliorem refrigerationem, quàm phlegmone ipſa requirit: nec tamen non periculoſa toti corpori exiſtit, eiuſcemodi curatio propterea, quod bilis interim ad aliquod princeps membrum fertur: quippe cum ſi vel ſanguis ipſe abundat haud tutum ſit ex minoris notæ membris fluxionem eius repellere. Tanquàm igitur in illa poſt totius corporis vacuationem repellentibus auxilijs vſi ſumus, ita nunc quoque faciemus, ſed pro ſanguinis miſſione medicamentum quod bilem trahat purgantes, ipſam verò afflictam partem refrigerantes ꝫ hæc ille. Ex quibus obiter adnotandi ſunt duo errores medicorum quorundam noſtri temporis: Vnus eſt, quod putent in eriſipellate conuenire miſſionem ſanguinis: quàm Galenus hoc loco manifeſtiſſimè redarguit: Alter eſt, quod putent in bilioſis febribus intermittentibus, quales exquiſitæ ſunt tertianæ, ac etiam notæ phlebotomiam vtilem eſſe: quandoquidem bilis ſua natura cum à ſanguine abſit longiſſimè, vacuationem non admittit (ſui tamen ratione) ſanguine miſſo: ſed purganti medicamento gaudet: haud perperam addidimus (ſui ratione) quia poteſt aliquid complicari cuius cauſſa tundere veram debeamus, vt ſcriptum eſt à nobis libro tertio de ratione vacuandi per miſſionem ſanguinis. Hæc παρέργον. Ad inſtitutum reuerſi, Galenus ſexto de compoſitione medicamentorum localium admonuit reuellendum eſſe aliquando ſanguine miſſo, aliquando medicamento purgante dum inquit. Didicimus etiam quod hunc ipſum influxum in principio quidem reprimere, ac repellere oporteat, præterquàm

B (margin, beside "bus bilioſis purgare")

C (margin, beside "tionem repellentibus")

Recentiorum medicorum errores. (margin)

D (margin, beside "det: haud perperam")

ſi ad

E ſi ad partem aliquam principalem recurſurus ſit, aut grauius aliquod malum effecturus ; & parum poſt edocet cum quibus inhiberi eiuſcemodi confluxus debeat his verbis. Etenim venæ ſectione vtimur, & purgatione, & cliſteribus, & inædia, vbi totum corpus apparuerit, aut multitudine humorum reffertum, aut eorumdem malitia vitiatum. ; deinde eodem libro agens de inflammatione columellæ idem confirmauit dicens. At verò venam ſecare ijs, qui ſuffocantur, & eluere forti, atque acri cliſteri, & purgatoria exibere euacuandi gratia vniuerſum corpus: & transferendi infra humorum momentum, qui ad affectas partes feruntur, rationabile eſt, & multa experientia probatum, atque cognitum ; Ac F alibi. Cogimur itaque aliàs ſanguinem mittere, idque aut vena inciſa, aut membris ijs, quæ læſa non ſunt ſcarificatis: manu enim laborante ſcarificabis crura, altero crure malè habente reliquum: hæc nanque vacuationes indicat ipſa copia ſicuti etiam ſuccorum vitium redundantis ſucci purgationem ; & rurſus. Ergo plectora (inquit) tum ſanguinis miſſione curatur, tum frequenti balneo, tum exercitatione, tum frictione, præterea digerentibus medicamentis, & præter hæc omnia inædia: de quibus in ijs, quæ de ſanitate tuenda ſunt prodita dictum abunde eſt: ſuccorum vitium purgatione, quæ cuique ſuperanti ſucco ſit accommoda corrigitur. ; hæc ille. Quibus edocet rationem curandi phlegmonem, G quæ in generatione adhuc eſt, aſſumpta indicatione à cauſſa efficiente, ſiue ſit plectorica affectio, ſiue ſuccus vitioſus. Et apertius eodem libro. Non enim ratio ſolum (inquit) verùm etiam vſus ipſe indicat aliam aliẹ parti vacuationem congruere: ſi quidem ex ijs, quibus oculi tentari phlegmone cæperunt non nullos ſola purgatione per aluum ſanatos vidiſti ; ac parum infra At ſi vomitu vti pudibundis laborantibus, in diuerſa reuellere auxilium eſt, græci ἀντισπαστικόν vocant, eadem ratione in omnibus quæ accidunt circa caput purgatio ad contrarium auertit ; Plura quidem, quàm conſtitui ſcripſi de hoc negocio, haud alia de cauſſa, niſi vt primum ſatisfacerem ijs, qui, vt noſti multis olim mecum conten- H derunt, pro reuulſione exercenda ſemper ſanguinem mittendum eſſe, mox vt conuincerem eosdem Galeni, & Hyppocratis teſtiſtimonio, cum opinionem meam ab illorum placitis diſſidere manifeſtiſſimè profiteantur: recordaris quàm pertinaciter mecum diſputarunt, quodque ita malè in peruerſo dogmate inſenuerunt, vt neque rationes, neque autoritates illuſtrium medicorum, atque etiam artis vſus in cognitionem veritatis ducere illos potuerint. Sed hæc ſufficiant de humoribus, qui mouentur dixiſ-

cap. 1. cap. 13. 13. meth. 5. 13. methodi capit. 6. cap. 11. eodem capite. incerni eoſos quodã medicos.

ſe, agamus nunc de ijs, qui neque turgent, neque mouentur, ſed quieſcunt. A

1.aphor.22. Hæc ſanè longè difficilior eſt diſputatio: quam tamen dilucidabimus principio in hunc modum deſumpto. Humores, qui in aliqua parte quieſcunt, quamuis ante maturationem melius ſit non mouere, vbi tamen ancipitem exitum videmus morborum, atque plurimum timemus, ne aut à multitudine obruatur natura, aut à malignitate diſſoluatur, haud fuerit ab re incoante morbo vti medicinis purgantibus: vtrunque explicabimus diligenter primum rationibus adhibitis, mox verò Hippocratis, & Galeni teſtimonio. Inter omnes indicationes, quæ in morbis curandis obſeruandæ ſunt, nulla eſt dignior indicatione ab ipſis uiribus de- B
1.aphor. 9. ſumpta. Porrò metiendæ ſunt vires ab eo, quod in ſtatu futurum eſt: quoniam coniectari oportet (dicit ſenex noſter) an æger cum tali victu ſufficiat perdurare, donec morbus conſiſtat, & nunquid
10.meth. capit. 10. & 11. & cap 1. illæ prius deficiant, nec poſſit cum victu perdurare, vel morbus antea deficiat, aut hebeteſcat; hinc rectè admodum decimo methodi medendi diligentiam adhibendam eſſe in cuſtodiendis viribus: & indicationem ab his deſumptam eſſe præcipuam, & ex nummero vitalium: huicq́ue primo incumbendum (ſi poſtulauerit affectus,) alijs indicationibus minimè neglectis aſſerit. Ex hoc ſuppoſito veritatem deduco pronunciati mei. Nam vbi ſeſe nobis offerat aliquiſpiam morbus à multitudine, aut malignitate C
humorum procreatus, vel ab vtraque factus cauſſa, certè coniectari oportet ancipitem habere exitum: neque enim certò ſanitatem prædicere, neque mortem poſſumus: atque hac ipſa ratione debemus, incoante eiuſcemodi morbo purgans medicamentum dare: quia ſi volumus expectare concoctionem, anceps ſq́ue ſit an natura id poſſit efficere, interim vires acquirit morbus, & natura vel ſuffocatur à multitudine, vel à malignitate diſſoluitur. At verò aliquam humoris peccantis portionem nobis pur-
1.aphor.29. com. gantibus, natura fiet potentior ſupra reſiduum, & concoquet poſtea, quod concoquendum eſt, ac excernet, quod expelli debet. D

Eſt autem hoc loco illud in memoriam reuocandum, quod etiam ſupra admonuimus, nempè quod in eiuſcemodi purgationibus aliquod damnum fit naturæ, quoniam eſt omnino impoſſibile, quin bonorum humorum aliquidppiam vacuetur ſimul cum prauis: ſed tamen hoc incommodum in dubijs morbis multi faciendum non eſt: quia cum vereamur multitudinem humoris imminentem virtuti ſuffocationem, vbi minor fuerit illius

quanti-

E quantitas periculum hoc deuitamus. Certè videtur mihi maximè impium in magnis morbis cum intenſa humorum corruptione: aut cum abundantia mali ſucci, cum ſanguinem mittere non liceat, relinquere totum negocium naturæ, quæ fortaſſe breuiſſimè ſuccumbet. Perquiramus modo quid Hippocrates dixerit. 9.meth. c.9. & 10.

Legitur primo aphoriſmorum. Raró in acutis vtendum eſſe medicamentis purgantibus, idque in principio & cum præmeditatione faciendum. ʒ His verbis (meo quidem iudicio) nos admonet, ne in exibendis purgantibus medicamentis ſimus temerarij, potiſſimum verò in morbis acutis: in quibus eſt neceſſarium aliquando in principijs purgare: aliquando autem concocta materia: in principio purgamus cum turgent, de quibus locutus fuit in ſuperiori aphoriſmo. Purgamus etiam cum non turgent: meditari autem oportebit, quando non turgentibus conueniat purgatio, id ſanè ſolum contingit humoribus nimia quantitate, aut malignitate inſignitis: quod autem hæc ſententia ſit Hippocratis duo manifeſtum faciunt: primum eſt quia dicit, cum præmeditatione faciendum ʒ quandoquidem humoribus turgentibus nullam oportet adhibere præmeditationem, ſed ſtatim accedendum ad opus. Aliud eſt, quia non eſt probabile Hippocratem breuitatis amatorem bis idem dixiſſe in duobus ferè continuatis aphoriſmis: in vigeſimo enim ſecundo ſtatuit præceptum de excrementis turgentibus. Cur igitur in vigeſimo quarto volumus idem docuiſſe. Me certè quidem non fugit Galenum de materia turgente, quemadmodum alios omnes aphoriſmorum explanatores locum, interprætari: à quibus ſi ego veritatis ergo diſcedo, vitio vertendum non eſt. Accedamus modo ad explanationem alterius aphoriſmi, in quo ſic inquit. Cum morbi incoant ſi quid videtur mouendum, moue ʒ vbi admonet multam materiam eſſe à morborum principijs expurgandam. Notabis hæc. Si quid ʒ græci τι ʒ quæ ſemper paucitatem ſignificat, vt Galenus teſtatur his verbis. Mediocri autem participare ipſum facultate huiuſmodi oſtendit adijciens vocabulo huic σμηκμαθοδες vocabulum hoc τι nempe quibuſuis adijciatur paucitatem indicans ʒ Galenus explanans Aphoriſmum ſic ſcribit. Circa initia verò illorum morborum, in quibus ſperatur ęgrotum conualiturum tentandum maiora afferre remedia, de quibus dicebat Hippocrates, ſi quid videtur mouendum, moue: ſunt enim hæc maximè venæ ſectio: nonnunquam vero & purgatio: quorum nihil oportet morbo iam conſiſtente adhibere, vt enim in libro de

23.aphor.
F
22.aphor.
G
2.aphor.29.
H

criſibus

criſibus manifeſtauimus, coctiones tunc maximè fiunt, vt igitur hæc citius eueniant, melius eſt circa principia vacuare, quo minorem iam factam materiam facilius poſſit natura concoquere, morbo autem iam conſiſtente cum iam natura concoquit ſuperfluum eſt vacuare, tum propter alia, tum quia vis animalis eo tempore eſt fatigata, licet aliæ duæ vitalis, & naturalis fortes perſiſtant; Immorari cogor hic, Ludouice Pater, quia clariſſimi quidam medici ſententiam hanc aliter exponunt, dicentes horum quoſdam de materia turgente audiendam eſſe: alios verò magis de ſanguinis miſſione, quam de purgatione intelligendam: in qua re quantum aberrent à via, quę dicemus manifeſtum facient. A

Iam igitur quod ſermo illi non ſit de materia turgente multa ſunt, quæ perſuadent. Primum quia dicit. Si quid mouendum videtur moue; quæ verba dubitationis ſenſum includunt: qua loquendi forma nunquam vſus eſt Hippocrates dum ſermonem habet de materia turgente, nam ait. Concocta medicari, & mouere non cruda, niſi materia turgeat plurima verò non turgent; & alibi. Eadem die medicari oportet: tardare enim in talibus malum eſt; ſic in propoſito dixiſſe: moueto ſtatim turgidam materiam; & non. Si quid videtur; Adde quod ſemper purganda eſt turgens materia: hic autem intelligit, quod aliquando purgandum. Adhæc materia turgens non debet paulatim purgari, ſed ſi fieri poſſit, omnis ſemel educi: cum hic paucitatem indicet dicens, ſi quid; Prętereà ſi conſideramus rationem Hippocratis & Galeni videbimus, eas tam de turgente materia, quàm de non turgente intelligendam eſſe: quia dicit purgandum tunc cum nondum natura pugnam iniuit cum morbo: idcirco dicebat. Circa principia & fines omnia imbecilliora, cum vero conſiſtunt melius eſt quietem habere; Quamobrem cum vniuerſalis ratio ſit, haud expedit audire illam perinde, atque particularis eſſet. Diceret fortaſſe quiſpiam Galenum in commentario ſuffragari dicentibus loquutum fuiſſe Hippocratem de materia turgente: nonnunquam verò & purgatio & vt plurimum venæ ſectio; nam illa videntur conſona admodum eſſe ſupradictis. Raró quidem dicebat purgantibus medicamentis vtendum; &, plurima non turgent; & hic, nonnunquam purgatio; dicam ego hunc aphoriſmum non eſſe ita intelligendum, nam Galeni verba non intelliguntur niſi habita relatione ad præcedentia: in quibus dicebat. Maiora tentare remedia; & explicans vero quæ ſint hæc maiora remedia ſubdit. Sunt autem hæc maximè venæ ſectio, nonnunquàm verò & purgatio; quibus notantur remedia magna, B C D

3. aphor 22. 4. aph. 10. & 1. aphor.

in

E in quorum numero venæ ſectio ſemper eſt magnum auxilium: at purgatio quælibet non ſemper magnum. Sed ea dumtaxat, quæ fit validis medicamentis, & attrahentibus: hic oportet meminiſſe eorum, quæ nos diximus in principio tractationis huius de nomine purgantium medicamentorum. Quod autem præcipuo de purgatione intelligendus ſit ſermo ſenis noſtri declarat hoc verbum, mouere; quo is vtitur ferè cum vult notare purgans medicamentum exibendum eſſe: haud tamen renuo expoſitionem, quod ſcilicet ſermo includat miſſionem ſanguinis: quia tam hac ipſa, quàm ſanè purgatione vtimur incoantibus morbis adhibita diſtintione an purgare, an vacuare conueniat. Addito F his quod Hippocrates quum de phlebotomia præcipuè loquitur nomine vtitur vacuationis, vt colligere eſt in primo aphoriſmorum, vbi de athletarum habitu tractat, & Galenus in eius loci commentario manifeſtiſſimum facit. Quamobrem vt concludamus propoſitum dicimus apud Hippocratis doctrinam hoc admodum conſtans exiſtere, materiam non turgentem, quæ multitudine oblædit, purgantibus medicamentis eſſe minorandam nunc idem ex Galeno oſtendamus.

Moucre qđ Hippocratis.

Statuit Galenus nono methodi medendi in humorum corruptionem cum imbeccilitate virium paulatim eſſe uacuandum, dicens. Ergo quod corruptum eſt, id alienum à natura eſt: quod G tale eſt, id ſe auferendum natura dictat: ſi igitur cum viribus imbeccillis corruptela incidat, vtique quod affectus remedium eſt, id cum virtutis cuſtodia pugnat. Si quidem affectus vacuandum eſſe præcipit, idque vel vena inciſa, vel purgatione: Harum autem neutrum ferent imbeccillæ vires: quoniam igitur in omnibus eiuſmodi repugnantijs incerta ſuccurrendi ratio eſt: aliàs inſanabilis omnino affectus relinquetur, aliàs ſpatiò, & ægrè, idque ſi magnum nactus fuerit medicum ſanari poterit. Oportet nanque vbi medicationes ita ſibi aduerſantur, & paulatim quod vitioſum eſt vacuare, & paulatim inuicem, quod ſalubre eſt reponere: vocant medici eiuſcemodi vitioſi ſucci curationem græcè H ἐπίκρασιν; ex quibus colligendum videtur in principijs morborum poſſe minorari materiam, ſi vereamur virtutem non eſſe ferendo illius multitudinem vſque ad ſtatum: quo in caſu paulatim vacuandum, & paulatim quod ſalubre eſt reponendum fuerit. Amplius obſeruamus naturam ipſam ante ſtatutum tempus fœtum expellerè, cum contigerit illum corruptum eſſe: cur ad illius imitationem non licebit nobis humores nondum concoctos, maturatos, aut euictos, multitudine, & copia ingenti oblædentes purgare?

Cap. 10.

Lib. 2. de Symptom. cauſſis.

gare? Videtur mihi hic author ſimilitudine confirmaſſe negocium A
Lib 3. de natural. fac. dum ait. Ita nimirum venticulus mordente ſubinde acrimonia irritatus, ante legitimum tempus adhuc cibum abijcit: rurſus multitudine grauatus aliquando, aut etiam ambabus coeuntibus malè affectus diarrœis infeſtatur. Eandem ego corruptorum humorum in venis copiam adeſſe ſupponens maxima ratione confirmatum putauerim, ſi quis, vt fiat validior natura ſupra reſiduum humoris, anticipauerit purgationem. Certè videretur mihi maximè abſurdum totius negocij ſummam committere in ipſius naturæ poteſtate, quæ fortaſſe morbi vehementia ſuccumbet: idcirco non vult Galenus expectandam eſſe criſim in morbo pernicioſo, & ancipiti. Præterea ſi dum humores confluunt, reuulſionis cauſſa licet vti medicamento purgante, eoſdem etiam educere poſſumus anteaquam confluant ijs cauſſis præſentibus, quæ motum incitant. Prudentis enim medici munus præcauere ne confluant abſcindendo eas cauſſas, à quibus ad motum concitantur: hæc duæ ſunt potiſſimæ: multitudo ſcilicet humoris, & praua eiuſdem qualitas acris aut venenoſa vim expulſiuam irritantes: vt Galenus ait his verbis. Oſtenſum à nobis eſt in comentarijs de potentijs naturalibus, quod ſingulis partibus ſicuti aliæ potentiæ, ita & illa ineſt, quæ materias infeſtat, excernit: infeſtant autem aliqua ſua multitudine agrauantes alia verò extranea qualitate. Quæ ſanè ratio confirmatur, quoniam eiſdem præſidijs præſentes morbos curamus, atque futuros arcemus, quod ab omnibus medicis traditum, hucuſque ſine aliqua diſſenſione confirmatum eſt. Adde quod ſi habitus althletarum confeſtim ſoluere expedit, neque enim poſſunt in melius proficiſci, idcirco reliquum eſt, vt decidant in deterius: ſic profectò vbi vitioſorum humorum magna ſit in ipſo corpore abundantia, quæ facilè, aut putreſcat, aut tumores procreet, ac alia id genus inferre poſſit pericula, eam celeriter vacuare tentandum eſt, priuſquam magnum aliquod malum in homine producat, vt Galenus ait libro de ratione curandi permiſſionem ſanguinis: & decimotertio methodi medendi. Et idcirco addebat alio in opere, quod ſunt admodum vtiles purgationes ijs, qui humorum abundant copia. Hic offerenda ſunt quædam huius authoris verba magni (niſi fallor) momenti ad eorum confirmationem, quæ hic dicta ſunt. Quamobrem protinus vacuandi ſunt (inquit) qui ab his, qui temperandi naturam habent irritantur, atque aſpernantur: vt potè qui multa nec facilè mobili corruptione ſunt repleti. notes hoc loco quod inquit. Protinus vacuandi ſunt nam innuit non eſſe mino-

Margin notes: "1. ad glauc. vlti." (beside "circo non vult Galenus"; B); "6. aphor. 55. 2. ad glaucone 2. lib. de miſ. ſan. capit. 8." (beside "ua eiuſdem qualitas"); C (beside "litate"); "Libr. de rat. cur. per ſäg. miſ. 23." (beside "præſentes morbos"); "1. aphor. 3." (beside "quum eſt"); "De rat. cur. per ſang. miſſio. 8." (beside "ricula"); "Cap. 6." (beside "medendi"; D); "6. epidan. ſect. 2." (beside "renda ſunt"); "2. de ſim. med. fac." (beside "multa nec facilè").

minorandum, quin ſtatim corruptos humores euacuemus. Supponit Galenus duas adeſſe proprietates in eiuſcemodi humoribus: vna quod multi ſint: altera quod corruptio non ſit facilè mobilis: in his ſtatim purgandum iubet: ſed quid putabimus dicturum fuiſſe vbi cum multitudine, & copia adſit mobilitas, quæ ferè comitari ſolet omnes bilioſos humores? in his certe (ſi benè iudico) mala foret omnis cuntatio. Poſtremò dolores vehementes, qui fiunt ab humorum multitudine, vel à mala ipſorum qualitate purgationes indicant ſtatim faciendas: maximum enim periculum eſſe procraſtinationem in eiuſmodi caſu, nemo eſt, qui ambigat: in his doloribus non turgent humores, quamuis fortaſſe moueri poſſent: de quibus cum infixi ſunt in aliqua parte dicebat: Adhæc autem infixi in parte quappiam dolores, idque aut ob humorum copiam confeſtim irruentes, aut propter ſpiritum flatuoſum vacuationes indicant, ſicut qui ab acri humore partem excedente, corroborantéque perueniunt. Et propterea vſque ad animi deliquium, aut purgandum, aut vacuandum eſſe in vehementiſſimis doloribus admonuit, vt prædiximus. (F) (Lib. de miſ. ſang. 10.)

Venio nunc tandem ad humores corruptos: hi ſanè illi ſunt à quibus peſtiferæ febres concitantur, quarum ſpecies in hoc vno mihi videtur conſiſtere, quod fiant à corruptione humorum, potiſſimum quidem ſanguinis, ac aliorum humorum, qui ſunt excrementitij, aliquando verò etiam ſpirituum, & ſolidarum partium corporis. Corruptionis nomine non intelligo communem, vulgatamque putredinem, qualis in putridis febribus viſitur, ſed multò grauiorem affectum, terminum ſcilicet, atque finem putrefationis. hęc vbi inuaſerit corruptio cordis ſubſtantiam, aut humores, aut ſpiritus, aut aliunde incipiens ſubſtantijs eiuſcemodi læſionem intulerit, peſtilentem febrem fieri puto: de qua re dicam fortaſſe aliàs quod in animo eſt, copioſius, atque ſubtilius: ſed ſiue ab hac ipſa cauſſa, ſiue à quadam proprietate mala, & occulta noſtris ſenſibus (vt recentiones omnes contendunt) originem duxerit hæc febris, in præſentiarum non curemus: hoc dumtaxat ſupponentes inter omnes affectus nullum æquè lætalem, & pernicioſum reperiri febre peſtifera, quam aliquando immanem belluam vocauit Galenus. In hac igitur febre nullum præſtantius auxilium excogitatum fuit, ipſa ratione, ac experientia comprobante, quàm ſtatim à principio morbi vniuerſum corpus purgare quam rem iam doceo. (Legitò lib. noſt. de peſtilẽti febre de preſeruatione à peſte cap. 4. & paſſim.) (G) (H)

Concoctio eſt, quæ facit ceſſare putredinem, ſubſtantia manente, dicebat Galenus: quandoquidem ſunt in putredine duo (3. artis medicinalis capit 80.)

conſideranda eſt: vnum eſt principium, & via mutationis huius, A aliud verò terminus huius permutationis: dum putrefatio incipit, nec dum conſumata eſt, regreſſus datur à ſtatu præternaturali ad ſtatum naturalem, tum ab artis operibus adiuta natura, tum etiam aliquando ſola natura opificium faciente. At verò cum iam ad terminum ipſum acceſſit, iam quidem regreſſus eiuſcemodi impoſſibilis eſt, neque ars, poteſt corruptum pœnitur emendare, ita, vt priorem bonitatem acquirat, neque etiam natu-

2.aphor. 17. ra, aut ex ſe ipſa, aut artis beneficio id vnquam efficiet. Velim imagineris idem in ſanguine contingere quod in vinis aceſcentibus: nam vel in aceti naturam tranſmutari incipiunt: vel exuta vini forma propriam aceti naturam adempta ſunt, quæ in via ſunt B ad hanc mutationem, haud rarò in priorem bonitatem reuerſa eſſe, nemo eſt, qui non obſeruauerit. At in ijs, quæ iam acetum ſunt, idem contingiſſe nullus hucuſque cognouit, quia verò eſt impoſſibile cognoſcet nemo: ſic rem habere in ſanguine Galenus profitetur, & nos in alio opere declarabimus. Itaque concoctio ipſa emendat putredinem: illam ſcilicet mutationem leuem, id principium ſubſtantialis corruptionis: atque ita quidem emendat, vt ceſſante putredine remaneat ſubſtantia: haud equidem,

Reffellitur Argenterius 409. vt, poſtea debeat expelli: hoc enim non contingit in humoribus ſalubribus, & bonis, ſed vt vel poſſit nutrire, vel eos vſus præſtare corpori, quos præſtabat ante mutationis illius exordium. Huic C ſanè debetur concoctio. At verò ei humori, qui prorſus computruit, quiuè omnino corruptus eſt, non debetur concoctio, ſed

11.meth. expurgatio: Quoniam verò hæc peſtilentialium febrium natura eſt, quod humores ad priſtinam ſuæ naturæ bonitatem reuerti non poſſunt, idcirco hæc ipſa ratione ſtatim non expectata coctione expurgandi. Hic autem obiter notabis. Pater, quod concoctio quæcunque ea ſit inſtituta pro purgationis vſu non debetur

Contra altimarum & omnes medicos. niſi humoribus putreſcentibus, vt diximus: humoribus autem, aut excrementis non putridis nulla concoctio ex arte accomodanda eſt, neque illam facit natura, vt facilius expurget. Quamobrem neque pituita, neque bilis flaua, aut atra propriè conco- D quenda ſunt cum non ſunt putredinem experta: ſed certè præparationem poſtulent: quæ actiones longiſſimo inter ſe re diſtant interuallo: vt libro de præparatione docuimus: ſcio hoc paradoxum quoddam eſſe, tamen quia veriſſimum eſt, vt alibi ſubtilius demoſtrabo, libenter explico. Reuerſus modo ad rem ipſam dicimus corruptos humores ſtatim purgandos non modo hac ratione ducti, ſed alijs etiam: Nempe quia omnia imminere pericula

E cula videntur, quæ ſupra de humoribus turgentibus diximus: etenim partes præcipuæ, nobiliſſimæque afficiuntur ita, vt breuiſſimo temporis ſpatio & modo quoddam admirando prorſus corruant: in talibus igitur tardare malum fuerit. Adde quod humores venenati, tales enim creduntur peſtilentes, quamuis non ſint propriè venenati, ſed per quandam ſimilitudinem ad venena ſeptica hoc nomine nuncupentur (niſi tamen fallor) quantò citius purgantur, vndequaque purgari poſſint, tantò melius: in hunc modum venena per vomitum, per ſeceſſumque illico ducimus celeritate maxima.

Galenus videtur mihi admodum apertè hoc haud ſemel do-
F cuiſſe. Extant hæc eius verba dum præſeruandi rationem à peſtilentia edocet. (1. de febriũ diff. 4.) Erat autem eorum ſumma, vt oſtendit Hippocrates ipſa putrefactio, quod cum nos præuidiſſemus, ſtatim ab initio quæcunque corpora humida videbantur, omni via exiccare conabamur: quæ verò ſicciora in his antiquum habitum ſeruabamus: at in quibus ſuperfluitates redundabant hæc purgationibus ſanabamus? Vides igitur quod ſtatim ab initio Galenus corpora (5. meth. 12.) omni uia exiccabat nulla expectata concoctione. Alibi verò retulit quoſdam ſuperſtites ex peſtilentia fuiſſe, quippe quid & vomuerint & ijs nonnulli, omnibus venter profluxerit, repurgatumque totum corpus fuerit. Et multò apertius rem confirmauit ali-
G bi dicens. Ego nanque cacoetes omnino id dico, & ob id qualis fuerit totius corporis affectus ſtatim conſiderabo: inueniam au- (4 meth. cap. 4.) tem tum ex vlceris ipſius ſymptomatis, tum ex notis, quas totum corpus præſefert: cuius maximè generis ſit is, qui redundat ſuccus: atque hunc medicamento protinus? noles hæc verba? educam: nec protraham, donec totus hominis cubitus affectum quendam contumacem, rebellemque curationi contrahat? Atque rurſus, (4. de ſanic. tuenda ca. 4.) nam quod alienum (inquit) à natura eſt, vt amplius ad primam (Libr. 5. 95.) humoris bonitatem redire non poſſit, educere id quàm primùm (Lib. 3. 35.) eſt tentandum? Quam rem Aetius etiam & Paulus Aegineta (Theofraſt. paracelſus Andreas Matteolus.) confirmarunt.

H Sed prætermiſſis rationibus, ad experientiam veniamus. Teſtantur Germani quidam ſcriptores haud infimæ notæ homines, (Opinio Gentilis.) quod omnes ferè à peſtilentia liberantur, qui purgantia medicamenta in principijs deſumpſerunt: qui ſanè confirmaſſe mihi videntur opinionem Fulginatis illius ſubtiliſſimi medicorum ſuæ ætatis omnium. Alij verò non modo in hanc manibus, pedibusq; quod dici ſolet prouerbio, iuerunt ſententiam, ſed etiam profitentur incoantibus eiuſcemodi morbis ſtatim exibendum eſſe anti-

monium.præparatum, de cuius laudibus, atque præſtantia in peſtilentibus febribus multa ſcripſerunt: quamuis ego vt ingenuè fatear) cum illis conueniens, quod à principio non concoctam materiam vacuare conueniat, antimonij huius medicamenti (vt reor) pernicioſi vſum in peſtilentibus febribus, niſi in aſſuetis corporibus, & fortaſſe regionibus frigidiſſimis haud facilè admiſerim: cum facultatem habeamus hiſce temporibus aliorum, quæ maiori ſecuritate id præſtant: qualia à me aliàs explicabuntur. A

Quæ nos hucuſque diximus, de ijs potiſſimum intelligenda ſunt morbis, qui ancipitem naturam habent, atque etiam de lætalibus vt proximè declarauimus, relinquitur modo, vt ediſſeram quid agendum ſit in morbo prorſus ſalubri, tum verò demum qualem ſeſe præſtare debeat medicus in expurganda materia, quæ in vijs ductuum continetur: Quæ duo capita pro totius tractationis abſolutione deſiderantur. B

Dicamus itaque, quod humores à medico purgandi non ſunt niſi fuerint concocti, vt ſenex ille noſter venerandus in Aphoriſ-
1.aphor.22. mis docuit. Nam tunc naturam auxiliantem habemus quæ anteaquàm euacuet, concoquit primùm, ſecundò digerit tertiò expellit: ad huius immitationē cum inſtituta ſit purgatio artificialis, opus eſt concoctionem pręcedere, niſi aliquid vrgeat, cuius indicatio alijs omnibus pręponi debeat, vt prędiximus: in qua re video adeſſe communem omnium conſenſum. Sed quo tempore fieri debeat purgatio in ſalubri morbo, controuerſum videtur: an ſcilicet in incremento, an in ſtatu, & declinatione: in quibus materiam eſſe concoctam liquet. Alius enim aliud ſentit. Ego autem ſic eſſe arbitror diſtinguendum. Perpendenda eſt in primis morbi natura, ac diligenter contemplandum, an criſi iudicandus, an citra criſim paulatim ſoluendus. In illis aliquando à purgatione abſtinendum, aliquando minimè. Iudicante natura, ac morbum C
1.aphor 20. non paulatim expellente, inſpiciundum, an perfectum ſit iudicium: an imperfectum. Si perfectè moueat, omnino abſtinendum: quia quę iudicantur, & iudicata ſunt integrè, neque mouere, neq; nouare aliquid ſiue medicamentis, ſiue aliter irritando, ſed D
2.aphor.12. ſinere oportet omne negocium naturę. Sed ſi non purgauerit perfecte, ſupplere debet ars idipſum, quod in actione naturę defecit. Nā quæ relinquuntur in morbis poſt iudicium recidiuam facere conſueuerunt; & hic opus eſt naturę propenſionem inſpicere, per eam enim regionem vacuandum per quam incępiſſe naturam iudicium, nouerimus, aut per ſudorem, aut vrinas, aut vomitum,
1.aphor, 21. aut per aluum: quia vt is alibi admonuit. Quę ducere oportet per

loca

E loca conferentia eo ducere oportet, quo maximè natura vergit. § Verùm ſi concocta materia, atque digeſta natura non moueat, neque adſint aliqua ſigna, quibus illam iudicaturam eſſe morbum artificiosè coniectari valeamus, tunc moueat medicus hora motus eius vt Arabum ille maximus docuit. Hora motus naturæ eſt vigoris pars vltima, vt plurimum: aliquando prima pars declinationis, vniuerſalis. At verò ſi morbus extiterit ex eorum numerò, qui iudicari à natura nō valeat: medicinis purgantibus vti in augumento, in vigore, & in declinatione licebit. Quod in hoc poſtremo morbi tempore purgari poſſit, nemo eſt, qui dubitet: at in augumēto & in ſtatu an conueniat, multis controuerſum videtur.
F Tamen apparet in his etiā ſic poſtulāte vſu moueri poſſe: quia tunc humores concocti ſunt, & concocta medicari oportet. Hic notent iuniores quidam medici, ac diligenter obſeruent ſenis verba. Quoniam dixit. Concocta medicari § & nunquam dixit. Perfectè concocta § aut plenè § aut, omnino concocta § ijs enim verbis poſſe purgationem adhiberi in humoribus concoctis docuit, quomodocunque fuerint concocti ſiue multum, ſiue parum: Quamobrem pro modo concoctionis, purgationes exercendæ ſunt: vt alibi dicemus diligentius. Velim etiam aliud notari hoc loco, quod in eiuſcemodi morbis dierum numerus obſeruandus non eſt, vt temere admodum quidam faciunt obſeruantes quartam,
G ſeptimam, vndecimam, decimamquartam aliosque dies criſimos, & indicatiuos, putantes illi quidem committi errorem maximum, ſi hiſce diebus expurgatum fuerit: cum certè ipſi in hac re pueriliter aberrent: id enim confiteri oportet, illorum dierum obſeruationem eſſe admodum neceſſariam in morbis naturæ iudicio terminandis: uel ſaltem in ijs, qui terminari poſſunt hoc modo. ſed vbi nihil eiuſcemodi apparet, perperam adhibetur eiuſcemodi obſeruatio.

Cæterùm quod attinet ad humores, qui in primis venis continentur, putauerim non expectata concoctione purgari poſſe adhibita prius ea præparatione, quam requirunt: ſic videmus ex ven-
H triculo concitato vomitu pituitam, & bilem vtranque expurgari: ex hæpate, ex meſenterio, ex liene ſine aliquo incommodo quotidie moueri humores crudos obſeruatum eſt: hæc res tanquam clariſſima non poſtulat vberiorem explicationem.

Relinquitur tandem vt ſatisfiat ijs difficultatibus, quæ contra opinionem noſtram facere negocium videntur. Sed quoniam nimis operoſum eſſet, afferre in medium ab alijs ſigillatim dicta, & neceſſaria prætermittere imperfectionem tractationis argueret: In fuſcium libro 2. paradoxorum.

ret:

ret:hic ſummam dumtaxat explicabo eorum, quæ magis vrgent, A ex quorum explanatione vnuſquiſque poterit alias difficultates omnes perſoluere. Quamobrem ſciendum eſt, quod qui nunquam à morborum principijs purgare volunt, Galeni, & Hippocratis autoritatibus vtuntur, quibus perſuadent malas eſſe vacuationes factas cruda materia exiſtente: cum ſit impoſſibile aliquid benè vacuari incoantibus morbis. Ac idcirco concocta medicari, & mouere non cruda iuſſerit Hippocrates. Ad hæc verò proferunt quaſdam rationes, quarum vis in hiſce conſiſtit fundamentis: primum quod ars naturam immitari debet, quæ quoniam nunquam expurgat benè, in principijs morborum, debet ars etiam ab eiuſcemodi purgationibus abſtinere. Alterum verò eſt, B quod non eſt impedienda concoctio, quæ fit à natura potiſſimum in ſtatu, videtur enim diſtrahi natura ab opere inſtituto, quæ res fieri non poſſet ſine maximo ægrotorum detrimento. Tertiùm verò, quod purgatio fieri non poteſt, niſi mali humores à bonis ſegregati fuerint, quæ ſegregatio digeſtio dicitur Galeno, at hoc ipſum fieri non poteſt, niſi concoctione intercedente, vt paſſim admonuimus in ijs, quæ ſupra diximus: Alia quidem addunt, ſed hæc potiora ſunt: Quorum explicatio habere mihi in hunc modum videtur.

4. aphor. 24
1. aphor. 22.

Obſeruandum eſt. Ludouice Pater, duplicem eſſe curandi modum: alium quidem ordinarium, & ipſa methodo innixum: C alium autem extraordinarium.

Ordinariam curationem adhibemus, vbi nihil impedit remoraturque, quin exequantur indicationes à morbo eiuſque natura deſumptæ. At verò extraordinaria eſt, cum aliquid interpellat, impeditque propter melius: nam vrgente aliquappiam cauſſa illi operam dare debemus, vt putà vrgentiori: quod niſi fieret de ægri ſalute omnino eſſet conclamatum. Deinde vero obſeruandum eſt aliud, nempè quod aliquid bonum, vel malum dicitur, aut ſimpliciter, aut in relatione ad aliud: ſic purgationes dicuntur quædam bonæ abſoluto quidem ſermone: quædam in comparatione ad aliud: quæ fit concocto morbo dicitur bona D ſimpliciter: quæ fit cruda materia dicitur mala: at vero hæc mala exiſtens, bona dici poteſt in comparatione ad malum aliquodppiam maius ex illius intermiſſione ſubſecuturum. His in hunc modum conſtitutis dicimus ordinaria curatione concocta medicari oportere, & mouere non cruda: ſed curatione coacta & extraordinaria, de qua minimè locutum fuiſſe Hippocratem affirmamus, crudi humores mouendi ſunt. Mox autem non incommodè

Curatio duplex ordinaria, & extraordinaria.

Contra fucſium libr. 2. paradox.

dè

E dè dici poſſet, materiæ turgentis nomine tam vocari eam, quæ turget actu, quàm ea, quæ turgere poteſt, cauſſis ſcilicet præſentibus propter quas humores dicuntur turgere: porrò accidit in humoribus turgentia à multitudine, à malignitate, à motu, & ab acrimonia, quibus præſentibus vtilem eſſe purgationem ſtatuimus. Scio hanc diſtinctionem Galeno placuiſſe, qui ſanè haud ſemel magnitudinem morbi interpretatur, non pro præſenti ſolum affectu: ſed etiam pro futuro: atque vtrunque pro ſua natura indicare miſſionem ſanguinis. Itaque, ſi hæc ſunt vera, ſtatuamus in aphoriſmi illius ſententia contineri veritatem eorum, quæ diximus. Galeni autem ſententiæ ferè omnes intelliguntur de bo-
F nis purgationibus ſimpliciter, ac abſoluto ſermone prolatis: etenim admittimus malas eſſe vacuationes omnes factas materia exiſtente cruda: quæ tamen quemadmodum diximus bonæ poſſunt nuncupari habito reſpectu ad maius malum, damnumque ſubſequendum: cuius cauſſa ordinem cogimur ſubuertere. Quòd ſi aliquando Hippocrates ante decimum quartum non vult in febribus exibenda eſſe medicamentia expurgantia, intelligendus eſt de ijs febribus, quæ omnino ſunt ſalubres; alioquin haud rectè concluſiſſet in pleuritide quarta die expurgandum: malèque lo- Lib. dic. purg. fac. 4. de rati. vic. 76.
G cum fuiſſet interpretatus doctor admirabilis, quod non modo quarta, ſed prima, ſecunda, tertia, & quarta aliquando id faciundum ſit: in hunc modum interpretati illuſtrium medicorum loci, nullam habere difficultatem mihi videntur.

Quantum verò ad rationes attinet, haud eſt difficile illis reſpondere. Artem enim immitari naturam penes quinque contingit: quantitatem, qualitatem, locum, modum, & tempus. In primis quattuor ferè ſemper imitatur naturam: in tempore non eſt neceſſarium: nam dicebat ſenex ille diuinus: Deiectiones nigrę, qualis eſt ſanguis niger ſponte venientes, ſiue cum febre, ſiue ſine febre fuerint, peſſime, Et quantò colores plures fuerint praui, peius: cum medicamento verò melius, & quantò colores plures, non praui. Ad hæc verò dicimus, quod natura, poſito & Omnia contra faciſiue ibidem. 4. aphor. 2c.
H non conceſſo, & ſi à principijs morborum nunquam expurgat, quòd tamen ars id faciens, illius imitatione duci videtur. Etenim ars tum in ijs, quæ facit natura, tum in ijs, quæ non facit, illam imitatur: quoniam ſi natura id efficere poſſet ſic operaretur: nunquam enim oſſa luxata repoſuit natura, nunquam venam ſecauit, hoc facit ars, quæ culpanda non eſt, quia natura ſi poſſet idem operaretur, ſic ab arte fit domus, quam non fabricat natura, cum non poſſit: atque ſi poſſet idem opus efficeret. Rurſus non vide-

tur

tur mihi uerum naturam nunquam expurgare ante ſtatutum tempus: dedimus in ſuperioribus teſtimonium ex Galeni verbis de fœtu mortuo, de ventriculi expurgatione per vomitum: nunc verò duo addenda ſunt. Vnum quod materia turgens cruda mouetur: hanc ſanè ipſa nequit natura propter multitidinem expellere, idcirco natura motum tentante, & ob imbecillitatem nequeunte expulſionem efficere, indiguit artis adminiculo, veluti manus porrigente: ex hoc poteſt colligi naturam tentaſſe purgationem crudorum humorum, ſed ſi hanc perfeciſſet nullum fuiſſet incommodum ſubſecutum: at quoniam non potuit illius imitatione ars ſuplebit. Aliud verò, quod in peſtilentibus morbis ante ſtatutum tempus fit expulſio per cutem, in qua efflorefcunt papulæ illæ, ſiue exanthemata, ſiue ectimata, (aut quomodocunque nuncupare volueris) qui motus & ſi maiori ex parte ſint ſymptomatici, tamen cum ſalubritate haud infrequenter contingere obſeruatum eſt à nobis: eadem ratio eſt de bubonibus peſtilentibus, de carbunculiſque: nam crudo morbo apparere vt plurimum nemo eſt, qui neſciat: Quamobrem concludendum eſt naturam regulariter non purgare niſi concoctam materiam, coactè tamen aliquando etiam crudam, nec ſine ægrotorum commodo educere. A B

Hic facere dubitationem videntur Hippocratis verba quæ in hunc modum habent. Incoantibus morbis ſi atra bilis ſupra vel infra exierit lætale; hanc vacuationem eſſe malam dicit Galenus per viam ſigni, non autem cauſſæ. Hic dicimus, quod tres fieri ſolent illationes: quarum prima eſt. Lætalis eſt vacuatio atræ bilis incoantibus morbis: igitur lætalis eſt vacuatio vniuſcuiusque humoris. Secunda. Lætale eſt vacuatio bilis atræ, crudo exiſtente morbo, facta à natura. Igitur cuiuſuis humoris vacuatio artificialis in principio morborum eſt mortale. Tertia. Lætale vacuatio atræ bilis ſpontanea, igitur lætale eſt eiuſdem vacuatio non ſpontanea ſed artificialis. Harum illationum nulla eſt vera. Non equidem prima, quia à particulari ad vniuerſale illatio non valet, vt ſciunt dialectici: nam ſi huius vacuatio humoris, lætale ſignum eſt: bonum poterit eſſe ſignum vacuatio bilis. Cauſſa eſt, quia bilis atra humor eſt admodum craſſus, qui ſemper cum difficultate expellitur: flaua autem bilis, & aliæ contrario modo ſeſe habent, vt etiam pituita aqua: qui humores ob tenuitatem, & fluxibilitatem facilè ducuntur quocunque velis. Secundo verò non valet: quia turgentem materiam à principijs morborum fœliciter expurgamus: & adhuc in alijs morbis, ſi quid videtur mouendum, moue- C D

4. aphor. 22.

mus:

E mus:bonæq; ſunt vacuationes eiuſcemodi tanquam cauſſæ & tanquam ſignum:cum tamen ſit malum ſignum vacuatio atræ bilis, non mala cauſſa. Tertiæ illationis falſitatem declarauit Hippocrates in eodem libro. Comparans euacuationem artificialem humorum, qui nigri ſunt, ad euacuationem naturalem, cum dicebat. Cum medicamento vero melius, & quanto colores plures fuerint,non praui.} 4.aphor.20.

Ea verò parte, qua dicunt impediri coctiones ab eiuſcemodi vacuationibus,toto quidem, vt dici ſolet prouerbio, aberrant cælo, quoniam promouentur magis & fœliciores fiunt:nam ſi multitudo ingens adeſt humorum,quos natura vix poterit concoque-F re, quis dubitaret vacuationes factas anteaquam illa agrediatur concoctionis opus, minorata materia plurimum conducere? Audiant Galenum his verbis quæ diximus confirmantem. Vt coctiones citius eueniant,melius eſt circa principia vacuare, quo minorem iam factam materiam, facilius poſſit natura concoquere: morbo autem conſiſtente cum iam natura concoquit, ſuperfluum eſt vacuare.} 2.aphor. 29.

Quòd ſi quis obijciat ſententiam Hippocratis dicentem Ventrem ab initio cliſtere duces, ſed medicamenta purgantia non admouebis. Nempè ſi ventrem mouens vrina non maturabitur, febriſque citra tum ſudorem, tum iudicationem in longiori pro-G trahetur tempore} Cui concordat illud Galeni in commentario his verbis. Quòd ſi hæc concoctioni humorum conferant, purgationes contrariæ ijs exiſtunt: nempè corpus vehementer mouentes frangunt. Tali ſiquidem virtute prædita ſunt omnia, quæ purgant medicamenta:hæc eſt ergo cauſſa cur purgationes coctionibus aduerſantur.} Reſpondebo quidem dupliciter: vno modo locutũ fuiſſe illum de medicamentis,quibus vtebatur:quæ validiſſima fuerunt, & nunc in vſu quotidiano non ſunt: cum nos paſſim adhibeamus medicamenta admodum benigna nullum incommodum afferentia. Alio deinde ſatisfaciemus modo, contextum intelligendum eſſe in ijs morbis, in quibus certa ſpera-H tur ſalus per naturæ iudicium ventura: quam rem declarant ea verba, tum citra ſudorem, tum citra iudicationem} Nos verò idem affirmamus: cum uerò purgationem conſulimus cruda exiſtente materia id non facimus, niſi quando incertum eſt an debeat natura concoquere, vt in morbis magnis acutiſque. Poſſemus etiam ſatisfacere dicentes fuiſſe locutum noſtrum ſenem de curatione ordinaria,non coacta,quæ etſi aliquid officiat coctioni, haud tamen officit, ſi maximam vtilitatem contemplemur ex 4.de rat. vic vent.44. t.c.

G purga-

purgatione prouenientem. Atque idcirco fateamur nos fieri A purgationem cum aliqua iactura naturæ, euacuantibus nobis humores bonos ſimul cum malis (neque enim adhuc diſcreti, digeſtique ſunt) ſed hoc malum eſt tollerabile, poteſtque facilè emendari.

Hæc ea ſunt, Ludouice Pater, quæ de propoſito argumento dixiſſe volui: in quibus iudicium tuum exactiſſimum deſidero. Vale. Ex vrbe die 24. martij. 1558.

FINIS PRIMI LIBRIS.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM LIBER SECVNDVS.

HORATIVS AVGENIVS HIERONYMO Capiuaccio Patauino Medico Clariſſimo. S. P. D. Epiſtola prima.

CINICA SVBVERTITVR APOLOGIA, IN QVA dicuntur quàm plura de natura calculi eiuſque cauſſis: An ulcus, vt vlcus compoſitus exiſtat morbus: De indicationibus ad calculum extirpandum, de vſu lactis aſinini, & balnei aquæ dulcis agitur, pro eorum confirmatione, quæ ab Augenio ſcripta ſunt libro de calculoſis, & vulceratis renibus.

Occaſio ſcr ibendi, & de quibus tractandum. Caput Primum

G LITTERAE TVAE, quas dediſti Hierony-
mo Cordellę viro doctiſſimo & mecum plu-
ribus amicitiæ officijs coniunctiſſimo, nunc
que merito ſuo, MAGNI illius Alexan-
dri Farneſi. S. R. E. Cardinalis, medico, non
illi dumtaxat, Sed alijs certè multis, atque
cumprimis fuerunt mihi iocundiſſimę. Si-
quidem cum librum de medendis calculoſis,
& vlceratis renibus priuatæ cuiuſdam diſputationis occaſione ex
tempore vt is, & Antoninus chyrurgus teſtantur, conſcripſiſſem, Scribendi occaſio.
neque meo plurimum tribuens iuditio, illius copiam optimis me-
H dicis, ac tibi potiſſimum feciſſem, vt percepto, quid ſentirent
alij, iudicaſſem an palinodiam recantare, an autem in concepta,
promulgataque opinione confirmari debuiſſem: Ac mihi tan-
dem cum alijs omnibus non modo Italiæ, ſed etiam totius ferè
Europæ clariſſimis medicis, quorum extant apud me litterę ex
voto ſucceſſiſſet negotium, relinquebatur, vt audirem, quid tu
nemini ſecundus, de hoc argumento ſentires, cuius rei erat apud
me inexplebile deſiderium. Hoc liberauit amiciſſimus ille, dum

tuas humanitatis erga me, & omni doctrinarum genere pleniſſimas legendas obtulit. Vix dici poteſt, quàm ego ex illarum fuerim lectiones oblectatus. Primum quidem iocundiſſimum fuit mihi, atque gratiſſimum, quod de me tam benè ſentires. Nihil enim poteſt hac vita contingere iocundius, quàm laudari à viro laudatiſſimo: Ego certè ita ſum affectus Hieronyme, vt quamuis nihil mihi temere tribuam, maximo tamen gaudio ſemper afficior, cum homines grauiſſimos bonam de me opinionem habere percipio. Mox autem, quia non modo doctrinam illam re cognoui magnam, quam de te vno ore omnes prædicant, & ego profiteor, ſed cum ijs, quæ à me ſcripta ſunt adeò conſentientem, vt nihil magis. Quandoquidem paucis admodum exceptis, quæ ex falſa (vt reor) aliorum relatione magis quàm ex rei veritate, pendent: illæ tuæ non Capiuaccij, ſed Augenij litteræ videbuntur. Hinc factum eſt, vt putauerim eſſe me operepræcium facturum, ſi te redderem hac de re certiorem, vt aliorum cognitis erroribus, atque fucis, candidum Augenij animum perciperes: ac etiam vt manifeſtiſſimum facerem dicaciſſimos quoſdam Cynicos inaniter admodum gloriari confirmaſſe te illorum ſententiam, quam certè apertiſſimè reprobaſti tum etiam vt oſtendam libello illo infami, atque certè, vt authorem decebat, cymærijs tenebris digniſſimo, nihil pœnitus tradidiſſe, quod ad medicos etiam mediocres pertinere iudicari poſſet: Poſtremum decebat tuum me deſiderare iudicium: quod non in hac modo, ſed in omnibus, quæ poſt hac ex mea prodire poterunt officina lucubrationibus, plurimi facturum polliceor. Nunc ad rem ipſam ſatis præfatus, veniens, ſcito quod, eorum ſumma, de quibus inſtituta fuit olim diſputatio, in hunc modum habet.

De quibus differendũ.

1 Primum qualem eſſe putem calculi naturam, & à quibus cauſſis fiat.
2 Mox an vlcus, quatenus vlcus morbus exiſtat compoſitus.
3 Adhæc quæ indicationes ipſo in caſu vigebant:
4 Poſtremum an lac aſininum, & dulcis aquæ balneum pro indicationibus exequẽdis potuerint eſſe remediorum materia.

IN his igitur audito, quid ſiggillatim ſentiat Augenius, hac tamen, lege atque conditione vt tuo iudicio, quod exquiſitiſſimum eſſe profiteor, emendentur, & corrigantur.

De Renum calculo quid ſit, & quomodo fiat. Caput ſecundum.

Ordo dicendorum.

QVOD itaque ad primum attinet quamuis in multis partibus

E bus humani corporis contingat generari calculum, ego hic tranſigam de calculo renali primum, dein vero de altero, quem in veſica oriri peribent, ſed prius generatim quædam explicabuntur vtrique communia. Supponamus Calculum affectum eſſe præternaturam: triaque horum eſſe genera, cauſam ſcilicet morbus & ſymptoma, quæritur ſub quo genere veniat reponendus. Certè morbus non fuerit (quicquid alij dixerint) quoniam omnis morbus Διάθεσις eſt, atque conſtitutio partium corporis actionibus proximè, & ſenſibiliter incommodans: Neque hic Διάθεσις nomen Ariſtotelis conſuetudine vſurpamus, ſed pro conſtitutione vtimur quacunque, ſignificatione quidem ſatis ampla, & vaga.

Gal. 1. de morb. dif. & 1. meth.

Gal. ibid.

Ariſt. in prędicamentis.

F Itaque dicitur Morbus mala corporis conſtitutio, vt bona ſanitas eſt, ac dicitur, ab his malæ, aut bonæ actiones proficiſcuntur. Cauſſam dicimus morbificam ipſam contentorum conſtitutionem. Si vera hęc ſunt, vt putantur, quis renum, aut veſſicæ calculos, aut ſanguinis grummum eſſe morbum dicet? quis inteſtinorum lumbricos, aſcarideſque, & ſi toto ſint genere pręternaturam? Adde quod neque cauſſæ ſunt: quia non ſemper actiones lædunt, cumque id faciunt, morbus interuenit. Quin neque ſi humores in venis putreſcant, inferunt morbum, niſi effectrices partes contagione prius attingant, atque labefactent. Iam verò Calculus dum gignitur moleſtiam nunquam profert (nec
G me fugit Admirabilem illum autorem contrarium ſcripſiſſe) at verò cum genitus eſt læſionem infert aliquando, & aliquando non infert. Cum is non lædit, ſiue fiat, ſiue factus ſit, morbi cauſſa non eſt, ſed ſymptoma affectus inſequens corporis. Sed cum lædit (quæ res iam genito contingit) affectum pręit, ac inſequitur. Intemperies pręit ſemper ortum calculi, ſubſequitur autem ſemper diuiſio vnitatis, ac interdum aliquiſpiam morbus in compoſitione. Hinc ratio ſymptomatis prius ineſt illi, quàm cauſſæ. Hoc ipſum ſymptoma ſtatuatur in genere excrementorum conſiſtere, quod cum triplicem habeat differentiam, vel in ſubſtantia, vel qualitate, vel quantitate. Calculus eſt excrementum vi-
H tiatæ ſubſtantiæ toto genere pręternaturam: non quidem ratione excretionis, ſed ratione eius ſubſtantiæ, quæ excernitur, aut iam genitæ retinetur citra manifeſtam, ſenſibuſque conſpicuam læſionem corporis. At ſiue retentum, ſiue expulſum, ſemper eiuſcemodi excrementum eſt, quale diximus: ac id ſanè durum, non molle. Expulſionis cauſſa facultas expultrix valida, viarum latitudo, calculi paruitas, lenitas, rotunditas. Retentionis contrariæ his ferè omnes. Generationem facit conſtitutio renum calidior,

Fern. libr. 2. pathol.

Gal. libr. 6. epidem.

Calculus quod excrementum.

Fernelius ibid.

lidior, & ſiccior per ſe, vel per accidens: quæ morbus eſt in par- A
tis intemperie à qua actiones fiunt. Hæc ſanè quamuis ab anima
proficiſcantur, eiuſque facultatibus, medicos tamen immitati di-
cimus, partes ipſas exiſtere principales, proximaſque actionum
cauſſas, ſiue quod recondita ſit animæ facultatumque ſubſtantia,
ſiue quod ad agendum neceſſariæ ſint inſtrumentorum vires, ſi-
ue vt præſtantiſſimi ſentiunt philoſophi, quòd animæ, & virium
ſubſtantia immutabilis, nulla vi, nullo morbo labefactari atte-
rique poſſit, quamquam plerunque inſtrumenti vitio interpella
tur. Quamobrem nimium excalefacti renes in pręparatam agen-
tes materiam pro generatione calculi ædunt actionem deprauа-
tam: à qua fit opus præternaturam tota ſubſtantia: quod opus B
calculus eſt. Igitur intemperies facit actionem corruptam: actio
deprauatum opus procreat. Non oportet admittere calculoſam,
petrificam, aut arenoſam conſtitutionem: quandoquidem dum
medemur omne dirigitur conſilium, ſtudiumque noſtrum ad
materiam ex qua, & ad intemperiem à qua fit calculus, & ad ip-
ſum opus iam factum, atque etiam ad vias, per quas calculus in-
teger, vel fractus debet exturbari, minimè verò ad conſtitutio-
nem ipſam (ſi fortè admittenda fuerit) quam artis induſtria cor-
rigere non poteſt. Porrò calculus naſcitur ex omni materia viſci-
da, itaque omnes ſucci, omnes humores, omnia denique excre-
menta ad illius ortum idonea ſunt (exceptis Icoribus) quia ha- C
bent lentorem quendam, cuius cauſſa diuiſæ partes inuicem vni-
ri poſſunt. Non tamen æqualis eſt omnium vis: nam quæ ma-
ximè viſcida ſunt, plurimum conducunt; quia verò pituita len-
torem habet inſignem, accidit, vt hanc ſolam, aut etiam permi-
ſtam facere calculum credamus: denominatione deſumpta ab
eo, quod frequentius contingit. Hæc ſtatuitur proxima mate-
ria, & ſubiectum: remotior cauſſa eſt, alimentum viſcidum cu-
iuſcunque generis in pręparato corpore, in eo quod magis ac mi-
nus latitudinem habens conſpicuam. Conuenit vtrunque ad ge-
nerandum calculum: ſubiectum, & efficiens: aliquando ſubie-
ctum magis, aliquando efficiens: in hepatis chiſti ex bile fit cal- D
culus magis equidem concurente continua ignei caloris actione,
quàm diſpoſitione ſubiecti. Sic in veſica oriri tradit Galenus ma-
gis ob materiam diſpoſitam, quàm ob vim agentis, vt poſt hac
dicam: hunc eundem poſſe in renibus caſum inueniri, non dubi-
to. Subiectum ex quo fit calculus, non eſt toto genere præter-
naturam, ſed opus ex ſubiecto iam genitum. idcircò non rectè
quis dixerit, calculum eſſe excrementum viſcidum, craſſum,

Contra Fernel. lib 5. patolegir.

De materia calculi.

Materia calculi proxima & remota.

Cinicus refell. in Conſult.

terreum:

E terreum: quamuis rectè ſenſerit, ſi ſtatuat fieri ex tali materia, & calculum toto genere excrementum exiſtere prǽternaturam: differunt enim hæc inuicem, nam hoc formam, illud materiam reſpicit. Quis enim calculum eſſe viſcidum diceret excrementum, cum omnino craſſum ſit atque durum? Calculus cauſſa fit morbi, tum quando retinetur, tum quando propellitur. Violenter enim ſubito, & affatim impulſus arte, aut natura, ſoluit vnitatem, meatus obſtruit, naturalem partis magnitudinem auget: retentus autem tum infarcit cauitates ipſas, tum etiam aliquando tumorem inuehit præternaturam. Horum affectuum relatione dici poteſt formalis cauſſa, & efficiens: poteſt etiam dici dumtaxat efficiens. F Formę gerit vicem quo ad obſtructionem: quia remoto lapide ars iudicat cauitatem liberam: ſed relatione habita ad ſolutionem continui, ad tumores, effectricem cauſſam dicemus: quandoquidem poteſt conſiſtere vterque affectus citra calculum. Sic igitur erit morbi cauſſa, & aliquando ſymptoma. Sed cum cauſſa eſt, ſymptoma eſſe deſinit: cum nihil queat vtriuſque naturam ad idem poſſidere: quia idem certè nequit lædere, & non lædere actiones. Galenum verò libro de morborum differentijs non dixiſſe calculum eſſe morbum in numero, quæ in alio opere dicta ſunt à nobis manifeſtum faciunt: ac etiam in Annotationibus in decimumquartum methodi explanauimus ibidem G per ſimilitudinem dici morbum in numero curatiuis indicationibus cum veris morbis in numero conſpirantibus. Nec inueniri certè poteſt apud hunc authorem lapidem nonnunquam vt morbum in numero: nonnunquam vt morbum in ſitu: quandoque vt affectum in figura, ac interdum vt cauſſam, & ſymptoma fuiſſe definitum. Neque rurſus conuenit arbitrari eſſe propterea morbum in numero: quia res quæppiam ſit grauis, opprimenſque, vt quidam aiunt. Quia humores, tumores opprimunt citra morbum in numero: & quia ſextus digitus haud grauat, opprimitúe, & tamen dicitur affectus in numero. Mox autem conſtitutionem in numero partium adauctam dicimus morbum. H Qui putat calculum obſtructionem eſſe, aberrat ille quidem plurimum: cum id veritatem habere nuſquam appareat. Sic pariter aberrat, cum putat non pertinere ad medicum agere de lapide renum, ac veſicæ: ſed ad naturalem philoſophum: Vide peruerſum dogma. Ex his ego hanc Calculi perfectam eſſe definitionem putauerim. Calculus eſt corpus durum excrementoſum toto genere præternaturam ex viſcidis ſubſtantijs ab igneo renum calore procreatus. Dixi perfectam eſſe difinitionem, quia vtroque examine,

Calculus quomodo fit cauſſa morbi.

Calculus cauſſa efficiens, a formalis quomodo.

Explanatio autoritatis Galeni.

Annot. 648.

Cinicus reſel. in Conſult.

Cinicus fol 29.

Calculi deſinitio.

examine, & quid ſit, & propter quid explicat. Hinc apparet gra- A
Cinicum ibidem. uis alioquin error quorundam dicentium in medicina non inueniri definitiones perfectas: neque per cauſſam formalem: ac lapidem verè definiri non poſſe: quæ res explicaretur à nobis, ſi tecum inſtitutus non eſſet ſermo, qui horum falſitatem optimè cognouiſti. Neque ſum arguendus Hieronyme, quod in opere de medendis renibus, videor excrementum prætermiſſiſſe, atque eſſentialem differentiam, nempè, toto genere præternaturam.
Occupatio: Nam ſuperiori, vt ſcis, examine admittens excrementum pro genere: corporis nomine in ſubſequenti excrementoſum intelligebam, ac rurſus aliud omiſi, vt omnibus notum, contentus oſtendiſſe materiam ex qua non eſſe toto genere præternaturam: vt B quidam contendebant: quorum certè peruerſum fuit non modo in hac re iudicium, ſed in eo, quod ſcripſerint negare me lapidem eſſe excrementum: cum hoc nunquam ne dum ſcripſerim, ſed neque ſomniauerim.

De Veſicæ calculo, ex qua fiat materia, & an in veſicæ poſſit generari, defenſio fernelij contra Cinico;. Caput III.

SVPEREST modo, vt de Calculo veſicæ differentes tria perquiramus: Primum an in ea ſede generetur vt communis omnium opinio videtur. Alterum à quo generetur calore. Poſtremum an diſcrimen ſit aliquodppiam inter Galenum, & Alexan- C drum Trallianum: nanque de hiſce tribus orta diſcordia eſt. Quod pertinet ad primum vetus quidem increbuit opinio non in renibus modo, ſed etiam in veſica procreari calculum: hanc admiſere græci omnes, & arabes, & latini vnanimi conſenſu: Ioannes
Lib 6. capite 13. patologiæ. Fernelius vir quidem cum antiquitate comparandus primus, & quod ſciam ſolus opinionem reiecit. Quoniam quid viſcidam illam materiam tandiu remorari poſſit in veſica non videt: cum & ſanguinis grumus, & pus, muccoſa lentaque pituita aliaque multò craſſiora facilè illinc profluant cum vrina: idcirco putauit omnem in veſica concluſum lapidem rudimentum quoddam è re- D nibus traxiſſe, è quibus per nephriticum dolorem excidens, ſi grandiuſculus eſt in veſica aliquādiu hæret, ac plerunque conſiſtit: illicque allatarum ſordiū coagmentatus copia, verus confirmatur calculus. Neminemque hactenus offendiſſe teſtatur calculum habere in veſica, quia nephriticis doloribus diuexatus antea non fuiſſet: Et quoſcunque exemptos veſicæ calculos obtriuit (obtriuit autem experiundi gratia permultos) in eorum medio quaſi nu-

deum

E deum repent, verum rudimentum exturbatum ex renibus, diuerſi, quàm reliquum integumentum, ac inuolucrum, & coloris, & ſubſtantiæ. Reprobauit Fernelium homo quidam, at haud rectè aſſecutus eſt ſcopum, nec illius mentem percepit. Nanque imponit illi, quod velit ex omni humore in veſica procreari poſſe calculum, & ab illo præcipuè, qui magis, & felicius lapidis formam poſſit ſuſcipere: & huiuſmodi ſanguinis grumum eſſe, qui craſſiſſimus eſt, tamen eo modo quo veſicam ingreditur à natura expellitur: ergo tanto magis humores reliqui. Hic certè ſomnium enarrat: neque enim ſic Fernelius: cuius ratio hanc habet hypotheſim. Quod ſi in veſica ab humoribus exuſtis generatur calculus, F opus eſt illos diu in veſica contineri, vt poſſint in illius naturam tranſmutari: at non video (inquit) quid illic eos tandiu remorari poſſit, cum ſanguinis grumus, pus, viſcida, lentaque pituita, ac alia craſſiora ſponte effluant ſimul cum vrina. Adhæc ſatisfaciens rationi aberrat: cum vult ſanguinem carere viſciditate cum ſero caret: quaſi quod ſerum ſit propria ratio viſciditatis, ac adhærentiæ in ſanguine, non autem, vt omnium conſenſu patet, fluxibilitatis, tenuitatiſque. Aberrat etiam cum dicit ſanguinem in puris naturam conuerti in veſica concluſum: at Fernelius grumeſcentem ſupponit: mox autem ſi pus admitteret, ex illo lapidem creari non ſemel teſtata eſt antiquitas. Dum verò ad obſer- G uationem de nephritico cruciatu reſpondet, diſplicet mihi, quia magis confirmat, quàm reprobet Fernelium, Mouetur lapis per periodum. Fateor, quamuis non ſemper contingat, nam qui ſemel perfectè ſanatus eſt, eius affectus periodos non habet. Vide quæſo quid inferat. Sicque ait qui laborant calculo neceſſariò plures calculos habebunt in veſica. Id inquam ego haud eſt omnino neceſſarium, quia vt recipiuntur in veſica, ſi poſſunt ex veſica expelli: mox ſi fuerit neceſſarium, haud fuerit abſurdum: quoniam in pueris, in adultis, in ſenibus quinque & ſex lapides ex veſica ipſis vidi oculis extractos. Quæ de nucleo affert quàm abſurda ſint, & extra propoſitum nemo eſt qui neſciat. Homun- H tione igitur pretermiſſo quid ſentiendum? Primum quidem inquam, inanem, ac prorſus inutilem eiuſcemodi queſtionem eſſe: quia ſiue rudimentum lapidis in renibus, ſiue in veſica conſtiterit, curatiuæ indicationes non variant. Theoremata verò de rebus medicis inſtituta, reducantur omnia fermè ad artis vſum, idcirco veteres, quorum admiramur ingenium, ſubtilem hanc diſputationem omiſiſſe puto: contenti dumtaxat veſtigaſſe indicationes vtiles, idquod iudice ſenſu (quæ res alioquin eſt peculiaris

Cinicus columna fol. 59. & 60.

Fol. 60.

Hippocrates 6. epid.

Fol. 59.

Augenij ſuſpiuo.

H apud

apud medicos) verum eſſe putarunt, admiſere. Deinde verò inquam adhærere me Fernelio maiori ex parte: quandoquidem eius decretum (niſi fallor) non eſt vſque quaque verum. Nanque obſeruaui pueros citra cruciatus nefriticos fuiſſe calculo obſeſſos & quoſdam preſertim ab incunabilis, cum hoc affectu inueniri, ſiue quod à calculoſis parentibus malam hæreditatem aquiſierint, ſiue alia de cauſſa. Nec non in adultis idem ſcio contigiſſe, in quibus haud ſemel vidi exulcerato veſicæ oſtio ex pure calculum ſenſim concreuiſſe. Integumentum autem, & inuolucrum haud ſemper à nucleo diuerſum eſt: cum pariter obſeruauerim albos lapides citra nucleum: aliquando maximè friabiles. Ratio Fernelij, quæ magnam habet probabilitatem, ipſius etiam teſtimonio, haud eſt in omnibus vera. Nam qui adſtrictum habent oſtium veſicę, tenueſque vrinas emittunt, quales potiſſimum ſunt qui carunculam patiuntur, aut prędurum aliquodppiam in ea parte tuberculum, retinent in eius capacitate ſordes viſcidas, quæ tractu temporis poſſunt à calor incraſſari, in calculumque mutari. Quam obrem opinio Fernelij vt plurimum vera, & hæc ſatis de prima quæſtione.

Augenij opinio quomodo in veſica generetur calculus pro Galeno, & opinione communi.

A

B

Calculus in veſica à quo fiat calore. Caput. IIII.

AN autem in pueris fiat lapis in veſica nec ne à calore naturali, vel igneo Galenus optimè quidem (niſi meum me fallit iuditium) expreſſit. Hippocrates quærit cur in pueris poſt mictum concreſcant calculi. Reſpondet. An quia calidiores? Explanator aſſerit pueros inſito calore adultis exiſtere calidiores: & adultos acquiſitio eſſe calidiores pueris. Calculos verò generari in puerorum veſica à calido innato. Rem vero diſtinctius explicans ſic tandem inquit. Veritas autem eſt calculos pueris in veſica ob vrinæ craſſitudinem procreari: porrò vrinas craſſiſimas à pueris reddi, & ab omnibus ante nos medicis conceſſum eſt, ſed cur tales reddantur, ipſum quidem per ſe ſpeculatione dignum eſt: ad rem autem propoſitam nihil facit. Craſſas enim vrinas excerni & euidenter apparet, & rerum teſtimonium declaratum eſt. Huiuſmodi nanque craſſitudo multa collecta, & in vnum coiens, cum ſemel aliquando nõ apto tempore excreta intus diutius remanſerit, coagmentandi concreſcendique initium capit. Eo verò principio facto, facile (quod iam ſupereſt) quicquid iterum craſſi in veſicam delabitur priori adglutinatur, maiorque inde tophoſus calculus redditur, quemadmodum extra & in calidis aquis ſponte naſcen-

Gal. libr. 6. de morb. vulg. com. tex. 15. fol. 165. F G. H. 12. 166. A. B.

C

D

E naſcentibus, & in vaſis vbi caleſit aqua quotidie lapis coaleſcere cernitur. Igitur vrinarum craſſitudo creandorum calculorum prima, potiſſimaque cauſſa eſt:caliditas verò etiam mediocris ad huiuſmodi materiam ſpiſſandam ſatis eſt: Nempè & in ſponte calidis aquis, & ſi mediocribus tepidiores ſint,tophi concreſcentes apparent,Hac igitur ratione Hippocrates eam vocem,Num ? adieciſſe mihi videtur, quoniam & tanra caliditas quam ingenitam pueri habent ad coagmentandum aliquid facit: verùm non ipſa præcipuè, ſed materia, ex qua fit lapis, qualitas ipſius compactionis cauſſa exiſtit ? hęc ille. Ex quibus deducuntur efficaciſſimę quędam rationes à natiuo inſitoque calore in pueris procreari calculos: quarum vna eſt. Quod pueri lactantes, & non lactantes citra

F febrem generant in veſſica calculum,quęſierim,quis calor ſit opifex generationis huius: Acquiſitium dicere non poſſumus,quia talem non habent: igitur erit natiuus. Adhęc verò ſi fieret à caliditate ignea, ipſa quidem ad hunc effectum producendum concurreret precipuè: aut ſaltem ęqualiter. At non ipſa caliditas puerorum pręcipuè concurrit. Amplius non dixiſſet Galenus, nempè & in ſponte calidis aquis, etſi mediocribus tepidiores ſint ? Pręterea idem indicat loci conditio, veſica ſcilicet frigida, quippe quæ neruoſa ſit, & pauci ſanguinis. Si vera hæc ſunt, admiror plurimum,quod quidam in pueris ab igneo calore calculos fieri dicant: Gal. ibid. 166.A.

G quod hanc Galeni commentationem non legerint?quod non notauerint hæc verba. Quocirca par erat ab eo potius calido in veſica lapidem concreſcere ? & calidis aquis etſi mediocribus tepidiores ſint ? rurſus. Quoniam & tanta caliditas, quam ingenitam pueri habent ? ac poſtremo. Quin etiam hanc craſſam materiam in pueris tenaciorem eſſe, quoniam magis ab inſito calido elaborata eſt,rationi congruit ? ſed,vt opinio careat omni controuerſia, animaduertendum eſt. quod ab agente naturali poteſt fieri effectus aliquiſpiam præternaturam, non ratione agentis, qua agens eſt, ſed ratione paſſi, & modi agendi. Iam quidem viſcida illa materia, quæ pro ſubiecto ſubſternitur calculo (abſurdum enim eſt af- Solutio Cinirarum rationum fol. 48.& 49.

H firmare ſubiectũ lapidis eſſe in extremo ſiccitatis conſtitutum) præternaturam inhæret veſicę, diuque ibidem cõmorata actionẽ diuturniorem caloris patitur,quàm deberet ſecundum naturam: duo itaq; præternaturæ inſtitutum inſunt materia diutius inhærens: & actio caloris longior: vt Galenus hiſce verbis edocet. Huiuſmodi nanque craſſitudo multa collecta, & in vnum coiens, cum ſemel aliquando non apto tempore excreta, intus diutius remanſerit ? quod non excernatur ſuo tempore viſcida materia: quodque diu- Gal. 5.ibid. 165.G.

H 2 tius

166.A. tius remaneat ineſt præternaturam. & parum infra. Initium hu- A
Ibid.166.A. ius conſpiſſationis accipiens, quando in veſica diutius commoratur, materia illa craſſa elaborata à calore inſito naturali puerorum temporis proceſſu acquirit lentorem quendam, & ſi ab initio nullum habuerint quocirca planè magis in vnum coeunt, denſantur, atque coagmentantur, nam inter æquè craſſa, quod tenacius eſt ad vnionem, ſpiſſitatem, & concretionem aptius habetur. Caliditas vero etiam mediocris ad huiuſmodi materiam ſpiſſandam ſatis
165.G. eſt. Nequeunt hæc, quæ ex Galeno diximus, interpretari de calore veſicæ miti in relatione ad calorem renum, vt quidam dicunt, quoniam intelliguntur de calore natiuo puerorum, quo dicuntur calidiores iuuenibus: hunc verò igneum, & ſiccum, & acquiſitium B appellare non decet: vt alibi dictum eſt à nobis.

Inter Alexandrum Trallianum, & Gallenum nullam eſſe differenam de cauſa generationis calculi in veſica. Caput. V.

SED nullam eſſe in hac re controuerſiam inter Galenum & Alexandrum Trallianum, huius authoris verba manifeſtum faciunt. Eodem modo calculi in veſica naſcentes, quo etiam ij, qui
Cin. fol. 49. in renibus proueniunt, per circuitus infeſtant. Verumtamen veſicæ calculi pueris magis, quàm viris generantur, neque à tanta ca- C liditate, ſed materia potius craſſiore, & ad gignēdos calculos promptèque ab inſita caliditate (notent quod non dicit ab ignea caliditate) concreſcendos idonea; hæc ille. Ex quibus colligitur conſenſus cum Galeno manifeſtiſſimus. Nec videre poſſum, quod fuerit aliquando dictum ab Alex. ab igneo calore fieri calculum in veſi-
Cin. ibid. ca. Quod verò glorientur hanc opinionem contradicere Hippocrati, Galeno, Auicennæ, atque aliis, id adeò falſum, quàm quod
In 2. aphor. com. falſiſſimum eſſe conſtat. Quid inquies ad Galenum, qui à calore adurenti fieri aliquando teſtatus eſt? Nempè dici naturalē calorem adurentem per accidens quando ſcilicet actione diuturna paſſum ad vſtionem præparat: quam rem non facit, qua natiuus, ſed qua D diutius agit in materiam, vrinæ acrimonia haud paruum exibente incrementum, quæ continuò materiam contangit, tum cum tranſit, tum cum in veſica retinetur. & hæc de prima difficultate ſufficiat dixiſſe.

Quo-

E

Quomodo vlcus, vt vlcus morbus exiſtat compoſitus, vbi paſſim oſtenditur aliorum ignorantia. Caput VI.

QVOD pertinet ad vlceris naturam, Ego ſanè facile admiſerim vlcus omne, quod propriè vlcus eſt, quatenus à vulnere diſtinguitur, morbum exiſtere compoſitum, cum à duabus cauſſis contentiuis dependeat: à ſoluta vnitate, atque à magnitudine diminuta: ſic ego in alio, ſi recordaris opere dixi confundi apud græcos aliquando nomen vlceris, & vulneris: vlcus verò proprium fieri ex vulneribus, quæ putredinis quandam ſpeciem, (ſic voco generationem puris) acquiſiuerunt, & ex ruptis abſceſſibus, at fieri neutrum poteſt, niſi carne eroſa, ſinuque facto. Hæc igitur ſupponantur: & ad Hiſtoriam reuertamur. Supra demoſtratum fuerat, in vnum conueniſſe nos omnes, nempè quod vlcus in veſicę oſtio planum erat. ex hac Hyppotheſi deducebam duo: alterum non oportere hominem dilatare fimbriam ex tuis principijs, vlceris definitionem explicans: alterum quod ſi neceſſaria fuit eiuſcemodi contemplatio, non fuit ad propoſitum negocium applicata. Haud grauabor hic vtrunque oſtendere. Ad curationem vlceris plani, quid confert definitio vlceris proprie dicti? in hoc non deeſt caro, non adeſt eroſio, non putredo? quorſum ea definitio proponetur, quæ rei de qua agitur minime conueniat? ſiccine definitio erit ſine definito? Dicet fortaſſe, quod omne vlcus planum adhuc poſtulat vnitionem diuiſarum partium, & generationem cutis & cuticulæ: & duplicem affectum eſſe, vt Galenus docet. Hic error multiplex, primus, quia vlcus in parte carnoſa conſiſtit, non in cute: vlcus planum ponit, nullum amplius affectum adeſſe in genere carnoſo: qui præfuit cauo vlcere. Alter quod vbi ad hunc ſtatum redigitur, eroſio nulla ſubeſt, non humor acris, & mordax. Tertius quod hunc locum Galeni intelligunt de vlcere ſimplici: quod illi prorſus refragatur, cum loquatur de plano vlcere, quatenus à ſimplici diſtincam habet naturam: ſic enim ait. Verùm ad ipſam vlceris, quod ſolum conſiſtit curationem tranſire nunc tempeſtiuum videtur, fuerit autem ſolum, ſi nec affectus vllus ſimul adſit, nec ſimptoma. Eſto igitur quæ exulcerata eſt particula, nec fluxione vexata, nec malo ſucco vitioſa, nec omnino extra naturalem temperiem, ſed nec vlla cauitas adſit, nec vlla cutis amiſſio. Nam id quoque bona pars medicorum præterit, non intelligens poſtquam cauum vlcus carne iam impletum, ac planum affectum, nihil

Margin notes: Cap. 17. lib: de calc. & ulcer renib. (beside "græcos aliquando…") — F (beside "voco generationem…") — Cap. primo. (beside "tur ſupponantur…") — G (beside "ſum ea definitio…") — Reffellitur Cinicus fol. 65. (beside "ſum ea definitio…") — H (beside "ſtincam habet naturam…") — Gal. libr. 3 meth. (beside "ſtincam habet naturam…")

nihil hominus tamen hiat, duplicem ad huc particulæ affectum A
ſupereſſe, alterum ſubſtantiæ cutis amiſſionem, alterum continui ſolutionem. Ergo quoties vnum id habetur, nempè continui ſolutio, ſiue ea ſummæ eſt cuticulæ (quam epidermida vocant) ſiue cutis totius, ſiue etiam pariter ſubiectę carnis, vitium, quod vlcus dicitur, ita exiſtit, poſtulatque tantum glutinari? Quartus, quod putant compoſitum eſſe morbum vlcus ipſum ex ijs ipſis verbis Galeni: cum id ſit nuſquam conſpicuum: haud ſermo eſt de vlcere proprie dicto, ſed de plano, quod ab illius natura non parum deflectit, quia quod planum ſimpliciter, ac propriè vlcus non eſt. Poſtremus quod neque ad rombum facit ſententia: etenim affectus duplex in plano vlcere, ſed non eſt certè mor- B
bus duplex: nam conſtituit morbi eſſentiam conſtitutio partium præternaturam à qua manifeſtò, ſenſibiliterque actiones læduntur. Qualem putabimus actionem adeſſe læſam cuticulæ portione aliaquappiam detracta? qualem ex leuiſſima ſolutione continui? Quæſiuerit autem quiſpiam hoc loco ſi omne vlcus, quod propriè tale ſit, fit à materia erodente, à qua in abſceſſu aut in vulnere fit ſinus aliquis, quomodo diſcrepabunt ab vlcere exedenti? Hic inquam ego materiam, ex qua fit vlcus proprium non eſſe ſimpliciter exedentem, ſed ratione quadam: quoniam exedit locum vlceris: ſed non paſcitur, neque inuadit vicinas partes, idcirco acris eſt materia: non eius tamen conditionis, qua vlcus C
exedens dicitur: ſed qua à naturalibus humoribus diſcrepat: id-

Libr. 1. de feb. diff. & l.b. 2. comment. Augenij. Ca. 170. cenſura 25.

circo non eſt generatio puris ſimpliciter putredo: ſed quædam, ſcilicet, proficiſcens à calore miſto, ex naturali & extraneo: hancque propterea quandam ſpeciem concoctionis fuiſſe à veteribus medicis nuncupatam commentarijs meis in libros Galeni de febrium differentijs explanaui. Vide igitur quam benè dixerim libro de calculoſis & vlceratis renibus: quod in omni vlcere haud eſt exeſio neceſſaria: primum quia vlcera ſunt multa, quæ corrodentia non ſunt, nec etiam ab acri materia proficiſcuntur. Deinde quia, quod proprie dicitur vlcus etſi habeat erotionem, ac putredinem in carnoſa ſubſtantia, certè non dicitur hac de cauſſa D
exedens, neque in conſeruari, neque in fieri aſſumpto nomine vlceris exedentis ſecundum propriam ſignificationem. Tandem verò accedant ad vlcus planum, videantque quomodo hæc illi conuenire poſſit definitio: de quo in conſultatione diſputabamus.

Dc-

E

De indicationibus curatiuis omnibus in propoſita materia contingentibus. Caput VII.

IAM verò lapis indicat expulſionem: aut ſi hæc fieri non poteſt inciſione facta extractionem: eſt enim res quæppiam toto genere præternaturam, quam expellere ſemper expedit. Locus verò per quem fieri debeat expulſio, ſunt meatus vrinarij. Itaque ducendus per vrinam. Impedit hoc opus lapidis magnitudo: hanc exterere, frangere, in minimaſque partes deducere primum conueniet: de extractione non loquemur, cum tanquàm vltimum remedium ſit relinquendum, ergo prima indicatio erit lapidis fractio, ac diminutio: ſecunda expulſio: Vlcus planum, quod cicatrice induci poſtulat omnino cuticulam deſiderat: hanc tum gignere, tum ſibi vnire oportet: duoque tibi hoc loco exiſtunt, ad quæ ſicut in cauo vlcere conſilium dirigitur: propterea quod affectus ipſe geminus in ambobus eſt, ſed ratione diuerſa quàm in cauo hic gignitur quod deeſt: quando illic ſanguis, hic caro pro materia ſit: impletur quod cauum eſt ex gignenda carne, quæ ipſa ex ſanguine primordium habet. At ad cicatricem perducitur, quod iam impletum eſt ex gignenda cute, quæ ex ſubiecta creatur carne. Caro eadem ſpetie cum ea quæ perijt gigni in cauo poteſt vlcere: cutis talis omnino, qualis erat, quæ perijt non poteſt. Simile quiddam cuti, quod eius officium ſuppleat poteſt, non tamen planè cutis, idcirco ſumma caro cuti ſimilis efficienda, quæ res fiet alteratione: quippe vt carnis pars quæppiam non amplius caro permaneat, ſed veluti cutis euadat poſtulamus. Quia cutis carne ſiccior eſt, ac denſior, ſi carnem ſiccabimus, & adſtringemus, cuti etiam perſimilem reddemus: ſed hæc materia non ſatisfacit. Nam & glutinatoria tum ſiccabant, tum etiam adſtringebant, ergo quo hæc ab illis diſtent, id ſi ipſam rerum ſubſtantiam inſpicias, inuenies. Nam quoniam in glutinatione vlcerum, ſiccandum quod confluit eſt, quo videlicet affecta pars ſuperuacuis vacet: in cicatrice verò ducenda non modo quod influit, verùm etiam humor, qui in ipſa carne continetur eſt conſumendus, multo profectò ſiccius, quod cicatricem inducat, quàm quod aglutinet, eſſe conueniet. Quando glutinaturo vnum id propoſitum eſt, vt eius quod ſecundum naturam eſt redundantium conſumat. Qui cicatricem inducet, non hoc modo, verum etiam, vt ei quod ſecundum naturam ſe habet aliquid deradat. Iam igitur inuenimus quod opus eſt adhibere

Gal. verba lib. 3. meth. cap.

Galenus eodem lib. capite.

F

G

H

ca

ea remedia, quæ calculum frangunt, diminuunt, expurgent, A ſiccent validè, atque adſtringunt. Nihil hoc loco dicam de vitali indicatione, quæ ſumitur à dolore: quia hic nunquam fuit vehementiſſimus: idcirco vim habere indicantis vitalis non potuit.

Remediorũ Epilogus.

Hactenus inuenimus remedia: nempè Calculum frangentia, minuentia, expurgantia, validè ſiccantia, & adſtringentia.

Materia medica.

Quamobrem hac ipſa Theſi poſita perquiramus an lac aſininum ſit conueniens horum remediorum materia: mox agemus de vſu balnei aquæ dulcis.

Lac aſininum non conuenire pro curatione calculi neque vlceris plani, aut ferè plani. Cinicorum errores multi adnotantur. Caput VIII. B

Explicatio 4. problematis de lacte aſinino.

QVOD igitur ad lac aſininum pertinet: explicabo primum quid ego ſentiam, dein quid alij: tum poſtea quid benè, aut non benè ab illis dictum ſit, examinabo.

Ego itaque ſi vera ſunt, vt creduntur veriſſima, quæ ſupra poſuimus principia, dico, quod lac aſininum non poteſt eſſe materia horum remediorum accommodata. Nam calculum non frangit, non minuit, non expurgat, non ſiccat, non incidit, non aſtringit. explanemus hæc ſigillatim in eorum gratiam, qui non credunt, breuiſſimis.

[illegible]nelius l. 5 [illegible]

Quæ calculum frangunt, aut minuunt habent C multiplicem facultatem, Horum quædam attenuant, & incidunt nullo calore, nullaque ſiccitate inſigni, quoniam nimius calor concretum calculum magis excoquit, & obdurat, obiterque quæcunque medijs vijs obhæreſcunt, ſuperuacanea, ſecum in renes deducit: vt de vrina aliàs ſupprimitur, aliàs lucida, tenuiſque præterfluit: in hoc genere continetur ſuccus limonum, radix oxalidis, rubi, aſparagi, graminis, perſonatæ, adianthi genus omne, betonica, aſplenum. Alia vero ſunt, quæ aſperitate ſua calculi ſummam faciem abſtergunt, atritu comminuunt, vt vitrum combuſtum, ouorum teſtæ, milium ſolis: Atque rurſus inueniuntur quædam auxilia, quę totius ſubſtantię proprietate id efficiunt, vt lapis D lincis, ſpongię, ac id genus alia. Porrò lac Aſininum in horum numero collocari non poſſe, quæ tota ſubſtantia lapidi aduerſentur, certiſſimum eſt. Nec minus certum, haud habere hoc facultatem aſperam, & abradentem: aut incidentem deſſicantemque, quoniam omnium iudicio lenit, & humectat. In horum quæ dixi confirmationem Galenus ſic ait. Quæ calculoſis auxiliantur vna facultate indigent, purà quæ incidere, & abſtergere cum manifeſta cali-

Lib. de cõp. med. perloc. nono ca. vlt.

ditate

E ditate poſſint : ſunt autem huius modi ferè omnia amara. Et in
alio opere. Porrò quæ calloſas (inquit) ſiue tophaceas conſiſten- Lib.5.de ſim plic. med. fac. cap. 15.
tias incidere ſunt idonea : & ipſa vtique admodum incidunt , ſed
minimum caloris poſſident : quippe caliditas porum , callumuè
ipſa contrahit,ac procreat,non incidit , neque diuidit. At quæ mi-
nus ſunt calida cum hoc quod incidere valeāt meliora quoq; ſunt,
veluti radices regiorum aſparagorum, & rubi , & betonicæ , & po-
lium,tum ocra,& vitrum vſtum,& ex ſcilla confectum acetum,&
quæ ſunt huius generis. Hæcque non græcorum modo commu- Auic. lib.3. fen.18. trac. 2.capit.18.
nis eſt opinio:ſed arabum,omniumque medicorum. Adhæc,quæ
generant calculum , genitumque adaugent , frangere illum atque
F diminuere non poſſunt. Eiuſcemodi lac talem habere facultatem
hinc colligere eſt:quod caſeum habet:à quo fit calculus,factusque
adaugetur. Expedit hoc loco citatis grauiſſimorum authorum
ſententijs id explanare. Auicennas quidem Sic ait. Generat lapi- Lib.2.capit. 126. G. lib. 3.fen. 18.t.2. capit. 16. E. Pau. libr. 3.
dē in renibus,& veſica,& caſeo propriè humidus. Et alibi. Materia
vero materię ſunt cibi groſſi ex generibus lactis , & propriè ſpiſſis:
& caſeus , & proprè humidus. §Paulus ægineta. tuetur (inquit) à
calculo ne fiat,caſei abſtinentia,lactis,& quæ ex ipſo pręparantur.§ lex. lib. 9. capi. 4. Gal. 6. epid. ſec. 3.com. 15.
Alexander Trallianus. Vitabuntur (ait) quæ ex lacte parantur,
ipſumque lac , & caſeus§ Galenus verò ſexto libro de morbis vul 3. di a lim. fac.ca. de caſeo.
garibus idem inquit . Tum alibi.maior enim noxa ex ſucci ipſius
G prauitate ,& ardenti calore accidit, quàm craſſorum tenuatio-
ne conferre queat: quando ad calculorum in renibus procrea-
tionem hic ſuccus non minus eſt noxius. Oſtendimus enim
calculos in illis corporibus naſci, in quibus ſuccorum craſſities
cum ardenti calore eſt coniuncta. Hæc Galenus.

Sit igitur Axioma: à caſeo generari calculum in præparatis cor-
poribus (quod etſi non exprimatur, ſemper audiendum eſt.) huic
adnectamus alterum : nempè quod quæcunque participant caſeo
eiuſdem facultatem retinent magis,ac minus,prout multum, aut
parum in illis caſeoſa abundat ſubſtantia : Conſequatur tertium, Gal. 10. ſim. cap de lacte Auic lib .2. capit.442.4. ſimp. 170. 3. a limp or. Tertio de nat. animal. cap.20.
H quod lac omne ex tribus ſubſtantijs (ſi medicis credimus) com-
poſitum eſt:ex caſeo,ſero,& butiro. diximus, ſi medicis credimus,
quia hoc nullam apud illos difficultatem habet : ſed apud peripa-
teticos habere aliquam videtur. Nam Ariſtoteles in omni lacte
duas cognouit eſſentiales partes , ſerum,& caſeum : non tamen in
omnibus butiroſam ſubſtantiam admittit:nec ab re , meo iudicio,
quia camelarum lac,& equarum, vt potè maximè ſeroſum butiro
videtur carere,aut certè ſi habet,adeò exiguum eſt,vt ſenſibus no-
ſtris ferè ſit imperceptibile : niſi enim hoc modo interprætemur

philoſophum vix poterit a cõtradictionis nota vindicari. Sed vtcunque habeat, non eſt controuerſum negocium omne lac habere caſeum: hincq́; ſequitur quod ea ratione qua continet caſeum, calculum procreat. Verumenimuerò adnotandum eſt, haud habere portionem caſei eandem animalia ſingula: etenim plurimum habent boues, potiſſimum bubulæ: Minimum camelæ: bubulis proximæ ſunt vaccæ: camelis, equę: Caprinum mediocrem conſiſtentiam habet: humanum vero & aſininum ferè ſimilem continent ſubſtantiam: aſininum tamen videtur ex aliqua parte tenuius. Sic itaque ordo habet lactis in tenuitate & craſſitie. lac ſeroſum, camelarum, equarum, aſinarum, Humanum. lac caſeoſum & craſſum bubulum, vaccinum, ouinum. Caprinum conſiſtentiæ B mediocris. Quæ res cum ſic habeat perſuadet nobis à lacte craſſiſſimo calculum maximè generari: ab eo quod maximè ſeroſum eſt minimum: ab ijs, quæ caſeo mediocriter participant, medio quodam modo fieri. Hinc eſt quod datis duobus extremis in lactis genere, craſſiſſimum, & ſeroſiſſimum: hoc minimum: illud plurimum obeſſe credatur. cum tamen caſeoſa ſubſtantia obeſſe continuò poſſit. Eſt rurſus animaduertendum, quod lac plurimi ſeri aliquando viſceribus prodeſt magis ob ſeroſam ſubſtãtiam, qua detergit: quàm obſit ob caſeoſam, qua deberet obſtruere: cauſa eſt, quia hæc ſimul cum humoribus, qui derterguntur ex viſceribus expurgatur, nec retinetur, idcirco obſtruere non poteſt: quinimo C obſtructionibus medetur: quemadmodũ accidit in lacte camelarũ, recenter fœtarum: quod confert valde hydropi potiſſimũ quãdo bibitur cum vrina camelarum nouiter fœtarum arabicarum. Idcirco cum omne lac obſtruat, noceat viſceribus, ſpleneticis, æpaticis, & indigentibus regimine ſubtiliatiuo. Lac dumtaxat camelarum fętarum ab hac regula diſiungitur, cum deobſtruat, & conferat multis affectionibus ſplenis, & epatis, quod etiam impinguat. Cæterùm hoc lacti accidere camelarum, non autem alijs obſeruatum eſt, ratione paſcui cum veſcantur ex titimalis, camelea, & ſimilibus à quibus vim ſolutiuam acquiſiuit, & ob ſerum maxime detergentem. Quoniam lac aſininum, & humanum maximam D habent ſimilitudinem: ſitque neutrum media quadam ratione particeps caſei, fit, vt pro curando calculo neutrum conueniat. Quod humanum lac procreet calculum, tum quæ ſupra de caſei participatione diximus, tum quæ à Galeno, & ab Auicenna ſcripta ſunt, manifeſtum faciunt. Nam ille ſic ait. De vrinæ præterea puerorum craſſitudine cauſſam adijciam: eſt autem cum ipſorum edacitas, tum quod à cibo ludentes proſilientesque mouentur.

lactenti-

Gal. 5. libr. de ſim. med. fac. capit. de lacte. Auic. libr. 2. capit. 443. & lib. 3. de aliment. facul. cap. de lacte.

Auic. lib. 2. ca. 442. Ras. 32. cont.

Auic. ibid Dioſ. libr 2. capit 52. & Auic. libr. . fen. 14. cap. 13. ti. 4. Gal. H. 322, 323. A.

Lib. 6. apud ſec. 3. comẽt. 15.

E laćtentibus verò ex materia ipſa occaſionem præbet : lac enim
natura craſſum eſt , & ad calculos creandos aptiſſimum . porrò & in adultis caſeo frequentius veſcentibus lapillos in renibus crebro ſuboriri cognouimus . § Vult docere Galenus hoc
loco ob quam cauſam pueri omnes vrinam habeant craſſam, eadem com[mentatione].
quoniam dixerat ſupra in veſica oriri calculum magis ob vrinarum craſſitiem , quàm ob calorem deurentem : affertque du- Explicatio
plicem cauſſam, vnam in pueris non laćtantibus, quæ continetur verborum Gal[eni].
his verbis. Cum ipſorum edacitas , tum quod à cibo ludentes
proſilientesque moueantur § aliam in laćtantibus , quæ eſt vſus
lactis : quod ſanè natura craſſum eſt , quoniam omne lac natu-
F ra habet caſeum, cuius craſſa ſubſtantia eſt: & ob hanc ſubſtantiam
caſeoſam ad calculorum generationem aptiſſimum eſt . Huiuſce
rei ſignum in adultis affert , qui caſeo veſcuntur. Sunt qui obau- Cinicus fol.
diunt Galeni ſententiam dicentes locutum fuiſſe Galenum de la- 36.37.
ćte vitioſo , & culpato nempe de craſſo , & caſeoſo non autem de
bono, ac laudabili , cuius ſigna alibi ſcripſit. Sed certè decipiuntur 1. de ſanit.
haud enim ego negauerim, quin à craſſiori, & caſeoſo laćte calcu- tuen. cap. 9.
lus prontius generetur : quia euidentiſſimum eſt. Verùm à laćte
bono generari eius verba demoſtrant : ſupponit Galenus in omni- 6. epid ſec.
bus pueris vrinas craſſas emitti dum ait. Porrò vrinas craſiſſimas à 3. capit. 15.
pueris reddi , & ab omnibus ante nos medicis conceſſum eſt , ſed Auic. lib. 3. fen. 18. trac.
G cur tales reddantur ipſum quidem per ſe ſpeculatione dignum 2. cap. 16. H.
eſt § igitur vrinarum craſſitudinem omnes emittunt pueri: quærit Impug. Ci-
cauſam in fine commentationis , cur hoc omnibus accidat pueris: nici pluri-
& diuiſis pueris in laćtantes, & non laćtantes: inquit , laćtantes vri- rembus.
nas habere craſſas propter laćtis potum. Vide effećtui vniuerſali,
cauſam vniuerſalem reddidiſſe : alioquin queſtionem haud expli-
caſſet, quæ in omnibus pueris quærebat cauſſam effećtus : ſed in ijs
dumtaxat, qui vitiato laćte vtuntur: in alijs vero qui probum ſuge-
bant adhuc relinquebatur locus queſtioni. Et confirmatur quia in
pueris non laćtantibus vniuerſalem cauſſam tradidit : deinde quia
H ratio deſumpta à caſeo eſt communis omni laćti , vt prædiximus.
Adde his , quod lac uitiatum, corruptumque non eſt natura tale:
ſed ex accidenti. agit de humano laćte , hoc dicit eſſe tale , natura
ſcilicet craſſum: ſed certè qđ vitioſum eſt in hoc genere illi non in-
eſt natura, non eſſentia, ſed ex accidenti. Deinde vero omnes boni
codices græci, ac latini contextum ſic legunt , vt protulimus. Au-
diant Auiccennam ea ſigillatim , quæ ſcripſit Galenus confirman Libr 3. fen.
tem. Et quod plurimum generatur lapis in infantibus , eſt propter 18 trac. 2.
ingluuiem eorum, & motum ipſorum ſuper repletionem, & quia capit 16.

potant lac ; eſſet autem explanandi ratio admodum abſurda ſi A
nos intelligere vellemus pueros omnes potare lac corruptum. Sed
adhuc idem author ait. ex generibus lactis, & propriè ſpiſſis ; quę
verba omne genus lactis includere vidētur, magis tamē caſeoſum.
Neque hic excipio lac ipsarum camelarum : quia etſi deobſtruat,
maximè detergat, ac inſito quodam priuilegio æpar impinguat, ſi
forte fortuna non expellatur per inferiores ſedes, tunc ſanè mini-
Lib. 3. fen. 14 trac. 4. cap. 13. 323. A. mè detergebit, ſed calculoſo homini obeſſe poſſet propter ca-
ſeum : quamuis multo minus, quam alia lactis genera. Hoc igitur
tenuiſſimum retentum in corpore ſemper obeſt. Neſcio quid hoc
loco ineptè admodum nonnulli comminiſcuntur noſtri tempo-
Conicus fol. 35. ris medici. Dicunt Auicennam intelligendum eſſe hoc modo. B
Materia verò materiæ ſunt cibi groſſi ; ſcilicet caſeus confectus ex
generibus lactis propriè ſpiſſis. Sed certè vt in ſuperioribus, ſic in
Impug. preſenti contextu obaudiunt eius ſenſum. Etenim addit Auicen-
na. Et caſeus, & proprie humidus ; quę verba oſtendunt, caſeum
non fuiſſe incluſum in ijs verbis, & cibi groſſi ; niſi generaliter qua-
tenus omnes complectitur. Mox duplex caſeus, humidus, & ſiccus,
hic propriè & magis procreat calculū : ille verò minus efficaciter.
Sic lactis genera quędam ſunt feroſa, quędam craſſa hęc per ſe, &
propriè calculum faciunt : illa vero non propriè, nec admodum
frequenter, ſed tunc cum in corpore retentus per ſedes infernas,
potiſſimum per vrinarios meatus non expurgantur. cauſſa huius C
contra cinicum fol. 29. opinionis eſt : Quia ſi calculum faciet lac tenuuius, vt humanum :
quod multò magis eundem faciet craſſius, vt caprinum. Igitur
concludentes propoſitum dicimus, quod ſi humanum, lac ge-
nerat calculum, quod etiam Aſininum in præparato corpore
procreabit : Hacque de cauſa haud eſſe propinandum, vbi frange-
re calculum volumus. Adhæc Tertiò lac aſininum fractum cal-
culum non expurgat. Etenim quæ fractum calculum detergunt,
Fen. 18 3. 2. trac. 2. cap. 18. purgantque diuretica ſunt, habentque facultatem illico penetran-
tem : vt maximus omnium arabum ſignificauit his verbis. Et cum
componuntur ex medicinis ad lapidem medicinæ, oportet vt ad- D
iungantur eis, ſpecies medicinarum, quæ eas adiuuent ad operan-
dum quod efficiunt, de quibus ſunt medicinæ fortis prouocatio-
nis, quæ extrahant vrinam groſſam, vt extrahatur illud quod era-
dicatur de lapide, & comminuitur ; & parum poſtea, & de illis
ſunt medicinæ velocis penetrationis, & mundificationis, ſicut pi-
per & alia ; atque ſanè hæc regula eſt cōmunis in affectionibus re-
Libr. nono capit de nephriticis. nuum, vt Galenus docuit libris de compoſitione medicamento-
rum localium : Eiuſcemodi autem lac non habere facultatem ve-

rè

E rè diureticam, valdè penetrantem calidam ſcilicet, & ſiccam adeo notum eſt, quàm quod notiſſimum. Quinimo neque etiam ſimpliciter calidam habere maior pars probatiſſimorum authorum contendunt. Præterea quod eſſe nequeat materia remedij plurimum deſiccantis, & adſtringentis: quale id eſſe peribetur, quod cicatricem inducit, exponere mihi quidem videtur abſurdiſſimum: cum omnibus conſtet humidam, ac lenientem facultatem poſſidere: itaque plano vlceri, aut ferè plano non conueniet: neque vim habebit frangendi, minuendi, ac expurgandi calculum. Quid igitur ſi hæc vera ſunt. Hieronime. in mentem illis venit, qui ſcripſerunt lac aſininum calculum frangere, ac minuere? quique profitentur ſolo ferè huius vſu libras vigintiquinque calculorum perfractas ex veſica pro rumpiſſe ſimul cum vrina? Quis hæc admittet? lapidis tot libras in veſica geſtabit viuẽs? aut in vreteris? aut in renibus? neque pondere, aut mole continentes locos corrumpent? ſed quod maximè admirandum eſt; quomodo in humano corpore tot lapidum diſcrimina generari poſſunt? vniuerſæ ſpecies lapidum, quorum apud pharmacopolas vſus eſt, conſpicuas vidi: iudaicum, ſpongie, lincis, arenicum, criſtallinum, lapidem etiam piritem: miror quod etiam non admiſcuerint marmoreum, molarem, & prætioſa omnia lapidum genera. Sed qui impoſturam fecit admiſcere noluit, quia nimis cari venduntur. Dicet fortaſſe aliquis, tu ne ſuſpectam fidẽ habes eius, qui id iure iurando affirmauit? ſi ſuſpectam habere dixerim, cum de re agatur impoſſibili, quid tum poſtea? niſi ipſis oculis viderim non credam, & meritò non credam, quia is affirmauit iurans, lactis aſinini virtute molem illam ſaxeam fractam & purgatam eſſe. ò peruerſum iudicium hominis? effectum quidem rudis cognoſcere potuit pharmacopola, at cauſſam quomodo cognouit? cur temerè id pronunciat miſer in animæ ſuæ præiudicium? Gaudeat hoc teſtimonio Cinicus egregius, quo ſolo victor in agone conſtitutus inuenit lac aſininum frangere calculum. Sed certè fieri poteſt arbitratum illum fuiſſe ſeſe libras xxv. calculorum perfractorum eminxiſſe: quia dum maximis, præmeretur doloribus impoſtor fortaſſe aliquispiam cauilloſus clam eiuſcemodi fragmenta permiſcuerit cum vrina ægro neſciente. ego nunquam admiſerim factum. Sed eſto admittatur: quis credet ex lactis aſinini potu montem hunc ſaxeum fuiſſe ex veſica expurgatum? cur non magis à valida natura? aut cur non Dei Opt. Mox. quadam facultate admiranda? Amplius manifeſto horum hominum ignorantiam arguit, quod Gilius ille franceſchinus, quem tu noſti, illorum

[Margin notes: Gal. 5. libr. 10 de ſimpl. med. fac. — In Cinicum fol. 38. — In Cinicum fol. 34. Section letters F, G, H in left margin.]

iudicio

iudicio calculum patiebatur, & fortaſſe adhuc patitur in veſica, A
eo tempore, quo habui conſultationem cum cinico, exiguo, vt omnes ſentiebant, ſaltim non adeò magno, vt libras vigintiquinque penderet, hunc tamen exiguum ex potu lactis aſinini frangere nunquam potuit ille, qui Montem ſaxeum fregit in Pharmacola. Tu quidem, & Clariſſimus Mercurialis quale ſit, quod de hoc dico Gilio, diligenter cognouiſtis. Poſtremò videant quæſo quàm a Galeni abberrent mente, putantes lac aſininum frangere calculum veſicæ. quod hic ſexto epidem. Sec. v. com. 26. dicit lapillus in veſica procreatus manuum dumtaxat operatione curatur; & in arte medicinali integræ ſanitatis cauſa inciſionem, & extractionem cõſuluit, quod ſi alicubi laudauit remedia ad frangendum lapidem veſicæ, putauerim intelligendum eſſe defriabili, & non de B
Cinica opinio. confirmato. Dixi quid ipſo in caſu ſentiam liberè: Videamus modo quid alij.

Cinicus fol. 34.

Cinicorum opinio de lacte aſinino. Caput IX.

SVNT qui putant aſininum lac conuenire calculoſis, quòd omnia lactis genera Galeni, (vt aiunt) teſtimonio ſubtilitate, & ſeroſitate ſuperans, vim potius aperientem, quàm obſtruentem poſſidet: Hoc ipſum carere caſeo, quia paſtores ex hoc, vt ex alijs caſeum non conficiunt. Adhæc verò calculum ex lacte C
Cinicus fo. 29. fieri admittunt quidem, ſed non ex omni lacte, verùm ab eo tantum quod culpatum eſt, atque vitioſum Hippocratis opinione libro de aere, locis, & aquis. Diſtinguunt etiam lac in culpatum, & exquiſitum: hoc non facere calculum dicunt, quoniam caret ſubſtantia ſubuiſcida excrementitia: in quo reponunt camelinum, equinum, aſininum, humanum: aſininumque vacare omnino ſubuiſcida excrementitia materia (ſic enim illi obloquuntur) dupliciter perſuadent, tum quia ſale, ac melle paratum, ac ſtatim ex vberibus deſumptum in ventriculo coagulari non poteſt: tum quia Galenum ſic ſcriptum reliquiſſe ſignificant libro ſexto de tuenda ſanitate: quo loco aſſerit exibuiſſe lac aſininum D
vnà cum Archigene, & Filagrio in homine actu calculum patiente. Huius opinionis eſſe Philumenum, Aetium, Simeonem Antiochenum, Vgonem Senenſem & Hiſpanum. Præterea loqui Paulum Aeginetam, & Dioſcoridem putant, de lacte quo tanquam alimento vtimur: non de alijs, quæ pro medicamento ſuppetunt nobis. Hæc ſumma eſt eorum, quæ à recentioribus in hac materia conſcripta ſunt.

Cinicus fo. 28. Cinicus fol. 29. Cap. 11. Cinicus 38. Cinicus. 40. Cinicus fol. 34. 35.

Repro-

Reprobatio opinionis huius multis rationibus Caput X.

Inpugnatio opinionis Cinicæ pluribus rationibus.

SED aberrant hi quidem toto cælo. Si quidem lac aſininum in tenuitate ſubſtantiæ ſimile admodum humano exiſtens, ſuperatur à lacte camelarum, & Equarum: ſi non credunt mihi adhibeant fidem Auicēnę & Galeno Nā ille in hunc modū ſcribit lac camelarū partui vicinarū minus habet butiroſitatis, & caſeitatis, & eſt ſubtile valde. & lac aſinarum etiam minus exiſtens butiroſum eſt ſubtile. § parum poſtea. Caſeitas in lacte Camelino eſt pauca, poſtea in lacte equino, deinde aſinino, & propter hoc raro caſea- (Lib. 2. capi. 442.)
F tur in ſtomaco & in ſuperioribus ventris § Hic verò ait Siquidem bouum lac craſſiſſimum eſt & pinguiſſimum: liquidiſſimum autem ac minimum pingue camelarum, mox equarum, deinde aſinarum: mediæ autem conſiſtentiæ lac caprarum, hoc craſſius ouium § Videant igitur, quàm malè imponant Galeno. Rurſus verò neque conſtat, quod eiuſcemodi lac affirment carere caſeo. Etenim lac non eſſet ſi caſeum non haberet: quia lac nihil aliud eſt, quàm ſubſtantia compoſita ex ſero, caſeo, & butiro, vt ſentiunt medici: philoſophi certè ſi dixerint butirum haud eſſe neceſſariam in omni lacte ſubſtantiam, caſeum tamen omnes includent, vt ex Ariſtotele ſupra commonefecimus. Deinde verò (Tertio de alimentifac. 15.)
G ſi caret caſeo eiuſcemodi lac cur Galenus edocuit modum extrahendi caſeum a ſero lactis aſinini? locus eſt libro quarto de ratione victus acutorum ſeptimo commentario. Cur ex equino lacte tenuiori fit caſeus? quis eſt Caſeus ille Hyppaces, cuius meminit Hippocrates, & Plinius. Huius vires æquales eſſe bubulo caſeo tradidit ſextius. Cur itaque ex Aſinino fieri non poterit? Cur antiquitas lacte aſinino vſa eſt pro coagulo? quomodo Friges ſuum caſeum conficiunt ex lacte bubulo, equino, & aſinino? Non fit arte caſeus ex Aſinino? fateor. neque etiam fit ex humano: carebit igitur propterea humanum caſeo? Volui facere periculum, & ex eiuſcemodi lacte caſeum ex coagulo, non Galeni (Auic. lib. 2. cap. 442. G. l. de bon. & mal. suc. ca. 4. & 4. de ſimpl. ca. 17.) (Hippocrates libr. de aquis.)
H inſtitutione paraui: quod etiam ab alijs fieri poteſt. Videamus interim, quem habere poſſint exitum, reliqua horum hominum figmenta. In eo primum error ingens, quod aſſerant à lacte culpato (liceat mihi verbis illorum vti) dumtaxat fieri calculum. Nam culpatum eſt maximè tenue: hoc ſi non retinetur inferre noxam aliquam nequit. mox verò ab eo, quod habet ſecundum naturam, vt diximus, qua ratione caſeo participat, calculus fit: idcircò haud conuenit aſſerere à vitioſo dumtaxat lacte (ſcili- (Galenus 4. de rat. vic. 7.)

cet

cet craſſo, ſic volo interpratari horum ambiguitates) lapidem A
creari. Neque huic opinioni refragatur Hippocrates: cum nuſquam dixerit à lacte eiuſdem conditionis fieri calculum ita, vt nequeat à lacte fieri alterius naturæ: per luſtremus quæſo ſenis noſtri ſententiam. Scribit hæc verba libro de aere, locis & aquis. Fit autem pueris etiam ex lacte, ſi non ſalubre id fuerit, ſed valde calidum, & bilioſum: ventrem enim percalefacit, & veſicam: quare vrina dum aduritur hæc patitur, & quæ ſequuntur ≷ Primum apparet Hippocrati falſum imponere: cum dicant ex lacte tantum vitioſo & culpato creari lapidem: cum illud tantum ≷ in oratione nusquam addiderit: neque addere etiam potuit. quandoquidem dupplicem affert modum generationis calculi: alterum B
verbis proximè declaratis: alterum ſuperioribus dum ait. Quod vero craſſiſſimum, ac turbidiſſimum eſt, coaceruatur, & concreſcit, primum quidem parum, deinde maius fit: dum enim voluitur ab vrina, quicquid craſſum compactum fuerit, ad ſeipſum adaptat, atque ſic augeſcit, & in totum concreſcit ≷ cum igitur duo ſint modi generationis calculi: videre nequeo, qua ducti temeritate putauerint à lacte tantum in ſalubri generari quod manifeſtè eiuſdem authoris verba inſinuant, cum ait. fit autem pueris etiam ex lacte ≷ nam hæc dictio etiam ≷ alium generationis modum ſupponit. Sed adhuc quæſo inſtemus diligentius, lac C
humanum in pueris pro genetando calculo aliquando ſolam exibet materiam: aliquando materiam, & efficiens ſimul. materiam quidem cum fuerit ſalubre propter craſſam, & caſeoſam ſubſtantiam, quæ illi ineſt ſecundum naturam: vtrunque autem cum illi acciderit permutatio à proprio temperamento, quod ferè eucraton, & æquale creditur ea proportione, qua conueniat vnicuique ſpeciei. nam ſi valde calidum redditur, ac bilioſum ventrem percalefaciens, & veſicam, caſeoſam ſubſtantiam torret, atque in lapidem conuertit: agente ſcilicet igneo calore lactis in præparatam materiam: Hoc itaque ſi bilioſum eſt, & valdè calidum (vt inquit Hippocrates) tenuius redditur multò naturali lacte pro vt bilis omnium eſt humorum tenuiſſima, & calidiſſima: verùm quia caſeum continet, fit poſtea agente calido D
violento craſſiſſimum diſolutis partibus tenuioribus. Sic etiam dicebat Galenus ex acrimonia caſei fieri calculum in renibus concurente caſeo tanquam materia, & acri calore tanquam efficiente. Hinc interim perluſtremus reliqua. Lac æquiuocum eſſe dicunt. Sed quomodo (quæſo te) æquiuocum erit, quod nomen habet commune, & ſecundum illud nomen eandem habet ra-

[Margin notes: Explicatio verborum Hippocratis 24. — 23. ſectione fol. 36. — Hip. libr. de aere locis. 24. ſec. — Lib. 3. de alimen. ca. 15. — Cinic. f. — Ariſt. in prędicamentis.]

E bet rationem ſubſtantiæ ? neque enim magis, ac minus variat ſpeciem. Diuiſio lactis in exquiſitum, & culpatum, non ſatisfacit: quia inuicem coincidunt, poteſt quidpiam exquiſitum eſſe ſecundum naturam, & culpatum ſeu vicioſum exiſtere. Hoc modo flaua bilis ſincera putredine inquinata exquiſita eſt, & culpata (vt illorum loquar verbis) at verò docent peripatetici quod membra diuiſionis bonæ inuicem coincidere non debent. Lactis culpati nomine intelligunt illud, quod habet ſubſtantiam ſubuiſcidam excrementitiam. Duplicem enim videntur mihi in lacte ſubſtantiam caſeoſam conſtituere alimentalem vnam: alteram excrementitiam. Sed certè perperam. Statuatur primum,
F loqui nos de lacte ſanorum corporum: hoc ſanè alimentum eſt corporis non propter icoroſam (hęc enim inſeruit pro vehiculo) ſed ob caſeoſam ſubſtantiam, atque hæc rurſus haud eſſe poteſt ita quidem alimentum, quin portio eius quæppiam in excrementum tranſmutetur. Alioquin cur lactantibus omnis generis excrementa adſunt? vnde quæſo niſi à lactis ſubſtantia? Paratum ſale, ac melle in ventriculo coagulari non poteſt Aſininum lac? non igitur poterit attractum ad renes caſeoſa illius ſubſtantia pręſente calculo quicquam officere? non poterit præterea concoqui? dum verò ſic tranſmutabitur non acquiret caſeoſa illa viſciditatem, quæ calculi propria materia eſt? Galenum ſic ſtatuiſſe,
G vt putant, nuſquam verum: tum, quia ſexto de tuenda ſanitate id nuſquam affirmaſſe, aut etiam annuiſſe videtur mihi: quæ res fiet manifeſta, collactis inuicem verbis vtriuſque auctoris. Galenus ſic inquit. Lac verò ſic affectis reliquorum quidem animalium eſt prohibendum: vnum verò aſininum concedendum, propterea quod cæteris omnibus eſt tenuius; illi verò ſic. Patet autem hoc ex ſexto de ſanitate tuenda, vbi Galenus expreſſe fatetur lac aſininum omnino vacare materia ſubuiſcida excrementitia; Toto hæc diſtant cælo. Lac aſininum cæteris eſt tenuius; & omnino vacat materia ſubuiſcida excrementitia; Quoniam cum eo lacte ſubſtantiæ tenuis ineſt caſeoſa materia: quæ pro alimen-
H to ſufficit animantibus, haud ita tamen quin aliqua eius pars in excrementum vertatur. Faciunt autem dubitationem poſtrema Galeni verba, quibus profitetur tenuius eſſe cæteris. Nam certè ingens adeſt repugnantia, cum alibi, vt prædiximus, camelarum, & equarum eſſe longè quidem tenuius affirmauerit: hæcque ſit communis quędam omnium medicorum aſſertio, admiror, quod alij non viderint difficultatem, quod ſciam, ſolutio eſt quæſtionis, quod illud cæteris; non reffertur ad omnia lactis genera ſim-

6. de ſan. tuen. cap. 11.

Cinic. 29.

K pliciter

pliciter prolata, ſed dumtaxat ad ea, quorum vſus in rem pręſentem accomodatus eſſe potuit. Camelinum quidem, & equinum, humectabant, ſed minimè nutriebant, quo opere indigebat propoſitus caſus. Bubulum quia craſſius, vt ouinum, vaccinum, & caprinum ob corporis pręparationem ad generationem calculi haud erat vtile: aſininum neque tenuiſſimum, neque craſſiſſimum opem ferre poterat: quatenus humidum, tenue, detergens ſiccam illam intemperiem corrigebat, renum vlcus detergebat, arenulas exiguas ingenti ſumptum quantitate expurgare poterat, qua verò caſeum continebat nutrire corporis habitum poterat. Cæteris igitur tenuius, quæ in rem præſentem adhiberi poterant: cum certè vt diximus, camelinum, & equarum lac adhibere minimè decebat in eo corpore quod nutriri poſtulabat: alia verò aliqua ex parte erant ſuſpecta ob ingentem caſei copiam. A B

Galenum nunquam dediſſe lac aſininum homini actu patiente calculum, neque etiam alios veteres aut recentiores medicos. Caput XI.

Lib. de Calculos, & vlcerat. renib. cap.

EX omnibus authoribus græcis nullum inuenies, qui lac aſininum tam frequenter calculoſis hominibus exibeat: ſi vnum Aetium excipias: qui de hoc lacte ter egit ex opinione potiſſimum Archigenis, & Philagri: cuius ſi ille fuiſſet doctrinam aſſecutus, nunquàm in hunc errorem manifeſtiſſimum incidiſſet, legant ſtudioſi per otium Caput quintum, octauum, & decimumquintum, eius authoris in libro vndecimo: inueniet lac aſininum admittere illos poſt factam ſectionem in collo veſicæ, extractumq́ue lapidem: & nunquam admiſiſſe illud, anteaquàm lapis ex veſica fuerit extractus. Sed quid inquies ad Galenum, qui, in libro ſexto de ſanitate tuenda lac aſininum calculoſis admittit? Nempe intelligendam eſſe illius ſententiam non de curatione, de qua nos ipſi agebamus, ſed de preſeruatione: atq́ue de remouendis ijs incommodijs, quæ lapis in ipſo corpore dum expellitur ſolet relinquere: duo ſunt hæc, alterum in omni ferè corpore: alterum in gracili habitu, nempè vlcus in inſtrumentis, quæ vrinę expulſioni famulantur, & ſicca intemperies: illud fit, quia in tranſitu exulcerantur partes propter aſperam calculorum ſubſtantiam, aut magnitudinem, hæc introducitur propter extenuantem victum, vigilias, vacuationes, dolores nephriticos: hanc aſininum lac corrigit, quoniam humectat refrigerat, nutrit: vlcus emendat, quia abſtergit, dolorem mitigat, glutinat: Quamobrem C D

mobrem

E mobrem vbi dictis iam cauſis magna fuerit cum vlcere introducta ſiccitas, quæ operationes lædat, aut eiuſmodi etiam ſit, vt de facili poſſit lædere, iam quidem conueniet: præſuponit igitur exactum lapidem: nos verò preſentem in renibus: intemperiem ſiccam genitam: qualis nunquàm fuit, cum neque motus, neque ſenſus lederetur: gracilem habitum corporis: huius tamen ægroti corpus, quamuis tale fortaſſe iudicari poſſet, non debuit tamen in horum, de quibus Galenus loquitur numero collocari: tum quia parum gracilis eſt habitus: tum quia neque admodum extenuatoria præceſſit victus ratio, ac aliæ cauſę, quæ colliquare habitum potuerunt: addas huic, quod carne nigra, denſaque præ-
F ditus eſt, & laboribus diu noctuque ferendis patientiſſimus: qui ſicco ſunt temperamento carnemque albam, mollem, teneram algæ modo diflabilem facile in hæc ipſa perueniunt incommoda: ſic locum interpretari debere, præterquàm quod Galeni verba in eo capite indicant, & ſcopus libri, qui eſt de ſanitate tuenda, & præcipuè ſexti, qui eſt de ijs, qui morbis ſubiecti ſunt, Aetius clariſſime docuit: qui lac aſininum, vbi lapis per vrinam prodierit melle miſtum exibet, & dietam præſcribens, ne renaſcantur calculi, ex Philagro remedium admittit vſus eiſdem verbis, quibus vtitur Galenus, & infra ex Archigene de hoc diſputaturus argumento titulum capiti indidit. Dicta poſt exactos lapi-
G des, adſeruans ne alij renaſcantur: ſcopumque de lacte aſinino concludens, ne quis putaret dandum eſſe pro curatione calculi, clare admodum inquit, atque id adſeruandi à lapidis generatione præ omnibus fiat.

Quid nos de aliorum auctorum opinionibus ſtatuemus ?. de Philumeno, & Simeone, nihil affirmabimus cum, ad manus non ſint. Illius quidem lucubrationes, aut latinè, aut grecè conſcriptæ non extant: hic igitur aperte ad modum ſomniat. Aetius non nihil tranſcripſit, in quibus adeſt nihil quod pertineat ad rem. Simeonis adeſt liber publicè venalis in quo nihil prorſus adeſt quod poſſit huic propoſito conuenire. At de Aetio, Philagrio, &
H Archigene, quàm malè ſentiant, ea manifeſtiſſimum faciunt, quæ proximè diximus. Quid de Hiſpano dicant, ij viderint. De Vgone profiteor in conſilijs medicinalibus haud quicquam inueniri, quod dicto fidem faciat, vtitur quidem ille lacte aſinino ad vlceratos renes, ardoremque vrinæ mitigandum cum arenulis. Sed quid hoc ad rem? an propterea exhibebit ille pro frangendo lapide renum? aut veſicæ? vt in caſu illo contingebat? Cæterùm lac, de quo meminit Paulus, eſculentum eſt (hoc illis do

Aetius l. 11 cap. 5. 8. 15

Paul. lib. 3.

quidem ego admodum libenter) ſed non qua eſculentum eſt prohibetur, ſed qua naturam habet aliquam ad calculorum generationem idoneam. quæſierim qualis hæc ſit: ſi caſeoſam excipias, aliam admittere non poſſunt, nam omnis caſeus potiſſimum recens creat calculum. Idcirco ſubſtantia caſeoſa in lacte conſiſtens cauſa eſt, quod præceperit abſtinendum à lacte. Addant quæſo huic pronunciato, quod omne lac, quale idcunque ſit, habet caſeum: idcirco includitur omne in Pauli ſententia. Hoc ſanè contingit in ipſo negocio: quod etſi obſit omne, qua caſeum habet, quod tamen habet eius ſubſtantiæ minimam, ſeri autem portionem maximam obeſſe non dicatur: tum quia exigua illa nocens ſubſtantia facile admodum contemnitur præſentia eius quod prodeſt maximè: tum quia vix ſanè poteſt retineri ſic impediente ſeroſitate ipſa copioſiſſima, quæ non modo abluit quicquid facit incommodum, ſed etiam deducit ſecum caſeoſam naturam. Sic pariter conſtans eſt propoſitio, quod omne lac quatenus caſeum habet obſtructionem facit: Dixi quatenus habet caſeum, non qua lac eſt, quoniam hoc tres ſubſtantias complectitur ſimul, atque ideo aquoſæ ſubſtantię cauſſa vbi plurimum abundauerit, poteſt aliquando felici ſucceſſu detergere: Hac ratione obſtructis viſceribus ob caſeum obeſt, obeſt etiam nephriticis: de quibus etſi Dioſcorides non meminit ſigillatim, potentia tamen meminit, niſi meum me fallit iudicium. A B C

Legito noſtrum li. de Calcul. cap. 7.

An Tabido actu calculoſo poſſit dari lac aſininum & an conueniat in Arenularum Copia. Caput XII.

HIC duo ſunt, quæ facere dubitationem videntur. Vnum an lac aſininum conueniat tabido actu vel potentia qui tamen calculum patiatur. Alterum an vbi adſint Arenulæ paruique lapilli poſſit pro illorum expurgatione propinari. Quod pertinet ad primum dico, quod tabido ægro exiſtente, ſi indicatio adſit rumpendi, aut minuendi lapidem, quod conuenire nequit, quia non frangit, neque minuit lapidem; at ſi hæc non vigeat indicatio: ſed prętermittere medicus conſtituat, vigente altera de humectando corpore refrigerandoque, opus eſt hanc ſanè lacte humano, aut aſinino corrigere. Sed nequeunt in vnum conuenire in hac medica materia calculi extirpatio, & tabidi corporis curatio. Poſtulat enim tabes, vt in corpore diu admodum contineatur lac ipſum, vt ſolidas omnes partes humectet, foueat, refriget, recreet: ſed calculus exigit (poſito & non conceſſo medi- D

Quod lac aſininum non conueniat in tabe cum calculi præſentia.

cum

E cum ob tabem imminentem, aut præſentem ad illius vſum veniſſe) vt quanto citius per meatus vrinarios expellatur: quia detentum grauiſſima inferret incommoda. Quod verò ad ſecundum attinet dico, quòd per ſe non poteſt lac aſininum detergere, expurgareque arenulas, ac lapillos: quoniam ſerum non expurgat renes & veſicam ratione propria, cum hoc munus dumtaxat ad vretica transferatur medicamenta, vt ſupra commonefecimus. Ex accidenti autem poteſt, ingenti ſcilicet quantitate exhibitum, qua per vrinæ vias effluens ducat ſecum excrementa vniuſcuiusque generis, quæ inuenerit. Gaudeoque plurimum, quod tu ipſe tam benè mecum conuenias: nam F poſſe quidem detergere arenulas, & lapillos arte adminiſtratum, ſignificaſti: mox vero ne lateret quemquam quid animo conciperes, docte admodum addidiſti: modo egrediatur per vias vrinæ, & in corpore non retineatur. Ponamus igitur arenulas, & lapillos poſſe hoc modo detergeri: ſi epotum lac retinetur, nec expurgatur per vrinarios meatus, vtilitatem aliquam afferre non poterit. Alius etiam eſſet modus exibendi permiſtum cum vreticis antiquorum conſuetudine, vt memini apud Auicennam legiſſe. Sed cur bonus ille, & generoſus in curatione illa exhibens lac aſininum haſce medicorum regulas non ſeruauit? Ex his quæ hactenus conſcripta ſunt, colligo, lac aſininum haud frangere, G aut diminuere calculos, duros, magnos, non exicare, non conuenire vlceri plano, non detergere arenulas & lapillos propria virtute: ſed vel quantitate, vel ſeroſitate vel admiſtione vreticorum: quodque pro expurgatione eiuſcemodi exiberi nunquam debet, niſi effluxerit per vrinæ vias: in complicato affectu cum tabe dari non poſſe, quin ſummò opere obſit calculo: aut ipſo ſtatim effluente cum lotio dari citra commodum febris in habitu, quæ poſtulat moram illius, & circa totum corpus diſtributionem. hæc mea eſt in controuerſo hoc negotio ſententia.

Lac aſininũ non eſſe purgare veſicã & renes.

H

De vſu balnei aquæ dulcis. Caput XIII.

DE Balneo autem aquæ dulcis nihil eſt, quod plura expectes: cum libro de medendis calculoſis, & vlceratis renibus in hunc modum ſcripſerim. Vrgente tamen neceſſitate, tam rigente hyemè, quàm ardente ſirio commodum eſſe illius vſum. Sic vides quod mea ſententia, minus poteſt aer in prohibendo, quam dolor in indicando. Hæc propter eas, quas dixi cauſſas volui ſcripſiſſe. Tu interim pro ſumma humanitate tua, Augenium qui te Cap. 8.

non

non amat modo, ſed etiam obſeruat, in amicorum tuorum numerorum recipias. Vale ex Tolentino. 20. madij 1576.

ECCELLENTISSIMO HORATIO AVGENIO, Arcangelus Mercenarius. S. Epiſtola Secunda,

IN QVA A MERCENARIO PROPONVNTVR AVgenio quædam problemata philoſica, & medica, diſcutienda.

QVONIAM de his problematibus, quæ tibi propoſiturus ſum tum Patauij, alibique, tum voce tum litteris doctiſſimorum virorum iudicium expertus ſum: nec hactenus aliquem adinueni (abſit verbo inuidia) qui veritatem attigerit, ea propter hoc tempore eiſdem de rebus audire tuam ſententiam decreui, Hæc autem duo potiſſima ſunt. C

Habet Galenus ad extremum tertij libri de Temperamentis, morbis remedia ſecundum gradum æqualia adhibenda eſſe, quæ ſententia mihi ſemper de veritate ſuſpecta fuit. Si quidem eueniet nunquam morbum euictum iri, cum inter paria actio exerceri minimè poſſit. Neſcio an dixeris in morbis non totam latitudinem profligandam eſſe, ſed exuberantias tantum, & exceſſus reprimi, & refrenari debere: eiuſmodi autem à contrario, quod pari diſtet graduum interuallo ſuperari poſſe. Sed huius ſolutio non conſiſtit. Noſti enim patientes qualitates, vt humorem, & D ſiccitatem ita ſeſe habere, vt ſiccitas inter primas qualitates minimæ actionis, maximę autem reſiſtentiæ ſit, inter agentes, vt calorem, & frigus: id liceat minorem agendi vim habeat, quàm calor, maiorem tamen habet vim reſiſtendi. Si itaque fuerit morbus in intemperie ſicca, eique pari graduum numero humor adhibeatur non profligabitur morbus, neque ſiccitatis exuberantia aufferetur, cum humor minoris ſit actionis, quàm ſit reſiſtentia ſicci: Nec huius reſiſtentiam, in quo morbus conſiſtit ſuperare queat. Similis arguendi modus fieri poteſt, ſi morbus in intemperie frigidiori conſtiterit. Arbitror enim te nouiſſe, in actione ſemper actiuam agentis potentiam ad patientis reſiſtentiam comparari.

Hic

E His fortè manum dabis. Sed dicito non vna ſed pluribus vicibus contrarium pari gradu ſupra modum victoriam habiturum.

Porrò ſi id enunties Galeni ſententia ſtatim conuellitur: ſi enim remedia pluribus vicibus morbum depellere poſſunt, & debent: itaque remedia morbis non pari, ſed inæquali, atque inferiori gradu adhiberi poſſunt: quæ ſingula quaque vice aliquem aduerſæ qualitatis gradum aufferendo morbum reppellant: quinimo congruenter magis remedia ſuperiora gradu morbis adhiberi debent: quæ ſecundum agendi potentiam aduerſæ qualitatis reſiſtentiam iuuent: quamobrem hoc Galeni dogma non ſatis mihi animum explet; nec ita facilè ab iniuria vindicari poteſt.

F Sed poſteaquam hac in re incidit oratio de reſiſtentia, cupio abſte intelligere, quid reſiſtentia ſit, cum philoſophi, & medici ancipites perplexique videantur.

Secundum problema eſt, qua via & methodo ſapientes omnes cognouerunt in igne præter calorem ſiccitatem ad inueniri: qua in re multos conſului, & audiui: quorum ſententias, niſi plus iuſto longior hæc noſtra eſſet oratio in medium afferrem: quod ſi tibi illas audire animo ſit, aliàs recenſere non grauabor.

Dices fortaſſe, vt plerique facilem eſſe ſolutionem methodumque cognoſcendi ſiccitatem in igne eſſe, ab opere, & ab effectu, quia deſiccat.

G Sed ex hac methodo inferri non poteſt, quia cum calor vim habeat, & calefaciendi, & exiccandi: inferri minimè poteſt ignis exiccat, igitur in igne præter calorem ſiccitas ineſt: itaque cum & ipſe veterum ſapientum ſententiam recipias, qua via id cognouerint ipſi, quaúe ratione illorum ſententiam probes audire deſidero.

Cuius problematis veritatem ſi fueris aſſecutus, vt arbitror, conſiderabis, qua ratione à natura ſingulis elementis geminæ qualitates fuerint accommodatæ: quod à nemine hactenus animaduerſum fuiſſe video. Vale.

HORATIVS AVGENIVS ARCANGElo Mercenario philoſopho egregio. Epiſtola Tertia

RESPONDETVR SIGILLATIM AD PROBLEMATA ſuperioribus litteris Augenio propoſita.

SI HACTENVS non inueniſti aliquem ex doctiſſimis viris, quorum tibi iudicium experiri placuit, qui propoſitorum problematum aſſecutus fuerit veritatem, Qui fieri poteſt, Mercenari, vt in animum induxeris tuum, Augenium aſſecuturum? vt potè qui doctrina, & iudicio minimè ſit cum illis conferendus, homo vix inter proprios lares cognitus, & nullius æſtimationis apud ſuos, quemadmodum à quoddam philoſopho optime morigerato, vt eius actiones teſtantur, nobili Pedemontano ſcriptum fuiſſe ſcio, potiſſimum verò qui 27. annis continuis medicinæ factitandæ incumbens ab eiuſcemodi contemplationum genere maximè videatur alienus? & qui hodie multis curis, familiaribusquè negocijs impeditus vix quicquàm poteſt cogitare de literario negocio? An fortaſſe, vt experiaris ingenium? certo tibi perſuadens, me, quàm doctiſſimos illos Patauinos & exterarum nationum, tum philoſophos, tum Medicos, multò minus veritatem cogniturum, vt hinc occaſionem conſequaris, eam patefaciendi atque dillucidandi pro more alioquin tuo noſtris hiſce temporibus incognitam? id equidem credo, norunt enim omnes quàm ſis acuto præditus ingenio, & quàm de tua doctrina, candidiſſimiſque moribus modeſtè ſentias, de alijs verò ſemper egregiè. Ego cum hoc vnum ſciam, quod nihil ſciam, in ſolutione illorum problematum vix confido, quicquam ſcripturum, quod tibi poſſit (quamuis fortaſſe non item alijs) pro negocij dignitate, proque tua doctrina, ſatisfacere, & tamen volo experiri (vt tuo verbo loquar) duplici de cauſſa libenter. Primum quia tibi conciui meo, amiciſſimo, & affinitate arctiſſima cum filijs meis coniunctiſſimo, deeſſe nec poſſum, nec volo: Deinde verò vt conſequar quid ipſe præter aliorum opinionem in ipſa re fueris meditatus.

Itaque Galeni ſententiam, quam non modo in fine libri tertij de

E de temperamentis, ſed paſſim, vt medicum quoddam ἀξίωμα profert. (vt à prioris problematis diſſolutione exordiar) quinimò commune omnium medicorum decretum de adhibendis remedijs contrarijs in æquali gradu adeò verum eſt, quàm quod veriſſimum: quam rem ſum tibi breuiſſimis oſtenſurus. Primum ſupponere oportet Mercenari, Naturam noſtri corporis eam eſſe, quæ morbos propulſat: medicum verò, & medicamenta aliaque in vſum pro morborum curatione venientia, inſtrumenta exiſtere, quibus adiuuatur natura, vt facilius morbos propellat. Propterea recte admodum dictum eſt à ſene, à quo philoſophiæ principia tuus deſumpſit Ariſtoteles.

F ΝΟΥ΄ΣΩΝ φύσιευς ἰηθρόι ꝫ

Quibus ille perſpicuum fecit, non eſſe ex illorum cætu, qui naturam arte carere arbitrantur, ſed eam eſſe artificem, animalibuſque conſulere: Hæc prima præſentem ſanitatem conſeruat: Hæc prima languoribus medetur ſuis vſa viribus, vt quando euidenter hominem ſanans ſudorem copioſum profundit, aut per lotium, aut per deiectiones, aut per vomitus infeſtos humores eijcit. Ad huius imitationem conſtituta eſt medicina, cujus leges naturæ legibus maximè ſunt conſentaneæ. Naturam igitur morbo, verum & intrinſecum, atque primarium contrarium eſſe ſtatuamus: Medicas verò materias omnes ſecundaria dici debere contraria, quibus illa, & medicus vt inſtrumentis vtuntur. Adhæc
G verò ſupponendum propoſitum medici in curationibus morborum aliud non eſſe, quàm propulſato morbo eandem introducere ſanitatem, quæ prius inerat: nam quamuis magnam habeat latitudinem, qua dicitur ſanum ſimpliter, vt plurimum, & vt nunc: licet in conſeruatione, cum detur ocium, idoneumque ad eiuſcemodi actionem tempus, lapſus corrigendo meliorem ſanitatem introducere: in curatione certè non licet, negocium faciente nobis morborum impetu, idcirco optimè conſultum videtur ægrotis, cum talem introducimus, qualem antea præfuit, ſanitatem: ſit quiſppiam calidus, & ſiccus ordine ſecundo, & ad-
H uenientibus duobus caliditatis gradibus, intemperiem patiatur calidam & ſiccam duplici gradu præternaturalem: medicus duos illos dumtaxat gradus remouebit, & non plures. Alioquin contrarium introducet morbum. Eadem ſit ratio de humorum vacuatione. Si libra vna ſanguinis ineſt ſecundum naturam: additio fiat duarum librarum hæ præternaturam cum ſint ſolæ vacuandæ ſunt, vna inuenis relicta: quia quod ſecundum naturam conſeruandum: quod autem præternaturam remouendum eſt.

Ex quibus patet ſolutio ad primum problema: cum enim ais, A
ſi quidem ſi æqualia in gradu adhibenda ſunt, eueniet nunquam morbum euictum iri, cum inter paria actio exerceri minimè poſſit? Dicimus primum nunquam actionem inter paria fieri: quia natura ex ſe ſola longè ſuperior eſt morbis cum ſponte illos diſcutit: cum vero adiuuatur arte pariter ſuperat morborum vehementiam: Ab æquali in gradu in corpore non viuente actio nō fit vt aiunt. In viuente fit, non quatenus æquale, ſed quatenus cum natura principaliter agente connectitur. Quamobrem duo contraria conſpirant in vnum: Natura vt præcipuum agens: auxilium vt agens ſecundarium, quod alioquin ſolum nihil prorſus efficeret corrumpendo: in hunc modum actionem hanc fieri dicemus B
à maioris inæqualitatis proportione. An etiam fortaſſis cum Ariſtotele ſentiendum actionem eſſe duplicem: vnam qua contrarium omnino corrumpitur: aliam, qua contemperatur? an non breuiſſimis omnis eſſet diſoluta dubitatio? nam temperatione non erit amplius morbus: cuius natura in exceſſu conſiſtit, introductam verò à temperatione diſpoſitionem mediam natura facilè ſuperabit?

Cum dicis, neſcire te an dixerim non eſſe totam latitudinem profligandam, ſed exuberantias tantum, & exceſſus? reſpondeo, quod hac de re ambigit nemo. Etenim id quod lædit profligandum, aut quod lædere aptum eſt: quod ſecundum naturam in C
eſt conſeruandum ſemper in ægrotis, etiam ſi in ſanis id vitioſum, & culpatum dicatur. Quamobrem quod ineſt corporibus ſupra naturalem ſanitatem, quæcunque antea præfuerit, id corrigendum à natura emendandumque pari contrariorum exceſſu vtente, nec maiori, ne vt præmonui, contrarius affectus introducatur.

Hæc ſolutio ſemper conſiſtit, nec quicquam inuenies, Mercenari acutiſſimo, quo præditus es ingenio, quod hanc labefactet ſolutionem, niſi decipiar.

Nam quamuis ſiccitas maioris ſit reſiſtentiæ, quàm humiditas, & hæc maioris actiuitatis: tamen humidum vt duo, applica- D
tum ſicco vt duo, habebit perpetuò victoriam, natura ipſa agente cum humido. Adde quod læſio fit actionum à ſicco excedente, at vbi contemperatum eſt cum humido, amplius non lædet: quamuis humidum ſtatim ſiccum haud perdat (ſatis eſt quod miſceatur) cum tamen natura poſt hac validior reddita, non læſis amplius actionibus, omnem ſuperabit exceſſum. (vt admittam non fieri actionem) Hinc ſequetur, quod non agente ſicco

vt

E vt duo, neque humido vt duo ob mutuum impedimentum, quod ipſo incorpore nihil inerit præternaturam: cui nam igitur tunc actio tribuetur? Soli conſtitutioni ſecundum naturam, ſanitati videlicet, & naturæ gubernatrici humani corporis: Vides quomodo exceſſus ſiccitatis aufferri poteſt per contemperamentum contrarij.

Cum verò infers, reſiſtentiam ſicci maiorem eſſe, quàm actiuitatem humidi. duo inquam, primum quod ſi id tibi concedemus non erit propterea quicquam detractum de veritate axiomatis Medicorum. quia quantumuis magna ſit reſiſtentia, minor erit ſemper, quàm ſit actio naturæ cum ſuis omnibus inſtrumentis.
F Aliud verò eſt, quod ſi id ipſum non admittemus, quid quæſo te abſurdi ſequetur? reſiſtentia maior in ſicco: actiuitas maior in humido ineſt. Aequales igitur gradus vtriusque impedient vtriuſque actionem: quoniam tantum poterit reſiſtentia ad impediendam actionem humidi, & impreſſionem formæ ipſius in ſicco: quantum poterit actiuitas maior humidi ad impediendam actionem ſicci, & ad ſuam formam introducendam: ideo neuter exceſſus aget: quia contemperatus eſt. & quomodo actiones lædentur? ſi non lædet ſiccum, quomodo ſtatuetur morbus? & quid aliud ſanitas eſt, niſi contemperamentum? Non admiſerim igitur facilè, humorem minoris eſſe actionis, quàm ſit reſiſtentia
G ſicci. Arbitror enim te nouiſſe quod calidum & frigidum æquali gradu permiſta neque calefaciunt, neque refrigerant introducta tepiditate. Et licet caloris quàm frigoris maior ſit efficacitas, illi tamen patientis corporis repugnantia magis obſiſtit: agenti frigori vt minus efficaci, ita & repugnantia minor occurrit, quo fit vt pari illa tempore ſuas efficientias exerceant effectusque compleant.

Putauerim te his manum daturum: vt potè ijs, quæ ſecundum philoſophorum, & Medicorum decreta optima ratione ſtabilita ſunt.

H Quinimò non ſolùm hæc conſequuntur, ſed etiam aliud, quod tibi videtur impoſſibile, mihi verò, & alijs, qui cum ratione mederi voluerint, apprimè neceſſarium: nempè quod aliquando etiam pluribus vicibus (ſi vna fieri non poſſit) contrarium pari gradu victoriam habiturum eſt: ſed etiam & illud addo, quod aliquando contrarium infirmius adhibendum eſt, ſæpè artis præſcripto repetitum: quinimo hanc eſſe tutiſſimam rationem medendi.

Cæterùm quando pari gradu, quando impari, quando repetitis

vicibus id facere expediat, non explicandum hoc loco cum id non A quæratur, ſed dumtaxat ſoluendæ ſunt dubitationes, quibus vſus es contra medicos.

Ais enim ſequi, quod contraria pariter etiam inæquali, & inferiori gradu adhiberi poſſent: quæ ſingula quaque vice aliquem aduerſæ qualitatis gradum aufferendo morbum repellant. Id vltro, in tui & veritatis gratiam admitto: quia quantumuis impar morbo, redditur tamen ſuperior adiutum contrarium, actione naturæ. Sed ſi dixeris eſſe id contra Galenum, qui parem admittit gradum morbis applicandum: reſpondeo Galenum dixiſſe parem, vt omnino neget, ſuperiorem gradum, non autem inferiorem. licet æquali, licet inferiori, nunquam licet ſuperiori gradu vti. Quam- B obrem hoc Galeni dogma ſatis explet animum eorum, qui contradicendi ſtudio non ſcribunt, & qui philoſophari volunt, non vt appareant ſcientes, ſed vt verè ſciant. Et facilè ab omni iniuria vindicari poteſt.

Ex propoſitorum occaſione ſubinde quæris, Mercenari, quid ſit reſiſtentia: reſpondeo prætermiſſis aliorum ſententijs, quod cum in aliquo prædicamento reponi non poſſit, quàm in cathegoria qualitatis, Reſiſtentiam eſſe Qualitatem quandam, naturalem videlicet potentiam ſecundum quam aliquid non patitur ab agente etiam implicito: nam omne reſiſtens habet potentiam, vt non patiatur: durum quidem dicitur, quod habet potentiam C vt non facile ſecetur. ſalubre quod habet potentiam aut non facile à quibuſlibet accidentibus patiatur: horum vtrunque reponitur, vt arbitror te ſcire, ſub qualitate. Adhæc verò reſiſtens, & cædens prædicantur in quali, nec in alio prædicamento reponuntur. Eſt autem reſiſtentia imperfecta, qua aliquid egrè patitur ab agente. quod verò in alio genere qualitatis reponenda non ſit, hinc patet, quia non eſt forma, vel figura: nulla enim exiſtente forma, vel figura determinata ſequitur reſiſtentia in corporibus inanimatis. non eſt paſſio, aut paſſibilis qualitas: nullo enim exiſtente ſenſu, aut animo poſſet eſſe reſiſtentia. Nec habitus, quia D nullo exiſtente habitu ex actibus acquiſito, erit aliquid reſiſtens.

Quod autem non ſit ſubſtantia, aut quantitas, aut relatio, aut aliud quoppiam ex alijs cathegorijs, cum tibi manifeſtiſſimum eſſe arbitrer, non probo: ſed ſupponens, ad ſecundi problematis explanationem agredior.

Quærebas qua via ſapientes cognouerint in igne ſiccitatem adeſſe, in qua re dicis non placere tibi aliorum philoſophorum ſententias.

Reſpon-

E Reſpondeo quod formæ ex operationibus patent: quia igitur ignis exiccat propterea habere ſiccitatem concludimus.

Dicis calorem habere duas virtutes calefaciendi, & exiccandi: igitur ex his effectibus non concludimns duplicem qualitatem ineſſe, ſed vnam dumtaxat, ſcilicet calorem.

Dico, calorem dupliciter conſiderari: nam alius eſt calor humectans: alius eſt calor exiccans. calor aeris, tepentium aquarum humectat: calor ignis deſiccat. neutra igitur propria eſt caloris vis, ſed hæc agit ex coherentibus illi qualitatibus: proprium enim eius eſt calefacere: igitur calor ex accidenti exiccat. Subinde hæc eſt. mercenari, formalis: ignis caliditate calefacit, & conſimiles: hæc F itaque pariter erit formalis. Ignis ſiccitate deſſicat.

Poſtremo loco inquirrebatur, vnde nam elementis datæ ſint duæ qualitates: hic mihi videris naturam agentem quærere: cum non habeant materiam, aut formam propriè accidentia, de quibus inſtitutus eſt ſermo. Id circo dicerem, quod eas habent a generante, & producente forma: tribuens enim formam tribuit etiam conſequentia formam, quamuis id ipſum contingat ipſius formæ beneficio. Quod ſi hoc ſuppoſito, cauſam inquirris ex me cur duas natura qualitates dederit. An reſpondendum cum clariſſimo illo Hermeç diſcipulo, quod quemadmodum contrariæ quatuor datæ ſunt, quia in ſe mutandi facultatem habeant, G quod verò tale eſt id profecto contrarium eſſe oportebat: quatenus autem ſibi mutuò vicinas eſſe neceſſe eſt, comunicare ipſas in aliquo oportuit. vt ignis aeri vicinus eſt: & quatenus vicinus eſt comunicabit ei in qualitate aliqua, vt caliditate: quatenus verò vtrunque in aliud mutatur, neceſſe eſt differre in alia qualitate, ſcilicet ipſa ſiccitate: ſic aer proximus aquæ, vt conſeruaretur in humiditate cum aqua conuenire debebat. Aqua cum terra in frigiditate: ſic ille, cuius opinionem cum alijs quibusdam philoſophis imitandam duco. Hęc de tuis problematis. Sed antea quam modum imponam epiſtolæ Tibi gratias etiam, atque etiam H immortales ago, habeboque donec viuam, quod de me fueris tam egregiè Patauij locutus, & tam amicè ad Taurinenſem illum ſcis, quem dico, tuum olim diſcipulum & conuictorem conſcripſeris. Id certè feciſti, quod tuum erat, quodque Mercenarium decebat. Vale.

FINIS SECVNDI LIBRIS.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM LIBER TERTIVS.

HORATIVS AVGENIVS IO. BAPTISTAE Cucinæ S. P. D. Epiſtola Prima.

QVA DE DOLORIS NATVRA, ET proximis cauſſis diſſeritur.

INTER OMNES tractationes medicas, C ea mihi videtur Io. Baptiſta ornatiſſime, Plurimum ardua, quę doloris naturam, & proximas cauſſas inueſtigat: quoniam non modo Auerroes, Auicennas, & Galenus in hoc argumento diſſidere creduntur, ſed etiam medici recentiores, & philoſophi in varias opiniones ſectaſque diuiſi vſque ad ſatietatem litigantes materiam adeò obſcuram reddiderunt, vt inuenire veritatem maximè difficilè videatur: de qua re cum multum inuicem fuerimus præteritis illis diebus locuti, in quibus Simonis Portij Neapolitani, Sebaſtiani Fratris, & Ioannis Argenterij, D (quem ſemper tum ob inſignem eius doctrinam, & liberam docendi proffeſſionem, & amorem erga me ingentem, honoris cauſſa nominabo) & aliorum neotericorum opiniones examinantes, vltro citroque, vt in eiuſcemodi rebus fieri conſueuit, pluribus adhibitis ſermonibus, perſuaſiſti mihi tandem, vt aliquid de hac materia conſcriberem. Verùm quamuis multum fuerim reluctatus, tamen abs te diſcedens, cogitare cœpi, quid ab alijs memoriæ fuerit commendatum: & diutius in ea contemplatione perſiſtens, animaduerti, quod etſi egregiè ſcripſerint alij, nihilhominus mihi relictum etiam eſſe aliquem ſcribendi campum, in quo tua perſuaſione potiſſimum ductus, & me ipſum honeſtè exercere & alijs prodeſſe poſſem. In hoc genere contemplationis inueni duo recentioribus incognita, aut prætermiſſa, aut certè negli

genter

E genter expoſita. Vnum, Galenum in tradenda ipſius doloris definitione maximo vſum fuiſſe artificio, neminemque breuiſſimis verbis potuiſſe exactiorem definitionem tradere. Aliud verò, nullum fieri poſſe dolorem ſine continuitatis diuiſionem: aberrare tamen omnes, qui vel ex Galeno, vel ex Ariſtotele eiuſcemodi diuiſionem proximam eſſe doloris cauſſam tradiderunt. Hac de cauſſa per breuem hanc tractationem ſcripſi. Sed quoniam non conueniebat, vt mihi credens, mea ſtarem ſententia, te arbitrum, & iudicem conſtituo, qui lucubrationis author fuiſti, & quem probè ſcio, artis vſu, ſcientia, & iudicio plurimum valere: quinimo non ego modo id ſcio, ſed norunt ferè omnes, præſertim
F verò Illuſtriſſimus, & Reuerendiſſimus Cardinalis Vercellenſis: qui poſt Deum optimum, maximum te vitæ ſuæ authorem publicè profitetur. At ne videar vagari multum, & ne te diutius protraham ad rem accedo, in qua explicanda hunc ordinem obſeruabo.

Primum dicam, quæ ſit natura doloris

Secundo, quæ proximè ſint eius cauſſæ

Tertio, quomodo ſatisfaciendum ſit difficultatibus, quæ noſtram opinionem infringere videntur.

Hæc à me tam breuiſſimis explicabuntur, quàm epiſtolæ ratio poſtulare videbitur.

G Quantum igitur ad primum pertinet doloris definitio proponenda eſt, atque omnes eius partes declarandæ ſunt, quoad fieri poteſt diligenter. Me non fugit, doloris varias definitiones dari poſſe: quarum (niſi meum me fallit iudicium) hæc perfectiſſima cenſetur. Dolor Triſtis quædam ſenſatio eſt à ſenſibilibus facta violenter in ſenſorium agentibus, continuumque diuellentibus. Hæc notio quidditatem doloris, non modo explicat ſatis apertè, ſed etiam docet cauſſam proximam illius eſſentiæ conſtitutiuam: quæ ſanè definitiones caſu dumtaxat à demoſtratione diuerſæ ſunt, vt non ſemel peripatetici tradiderunt: ſed agè iam exponamus rem ſic habere, vt prędiximus. Primum omnium ſcire oporH
tet ſub triſti ſenſatione genus proximum doloris contineri: hoc eſt ſub læſis actionibus, iiſque deprauatis ſenſitiuæ potentiæ: huius enim deprauationem Galenus, triſtem ſenſationem vocauit. Supponamus enim dolorem eſſe quidppiam præternaturam, cum labefactet vires, naturamque corrumpat, atque perpetuò inſequatur aliquod morbi genus, vt vmbra corpus: idcirco ex hoc principio ducti inueſtigemus tandem, quis affectus ſit præternaturam. Morbus certè non fuerit: primum quia omnis morbus

Doloris definitio ex Galeno 2. de loc. aff. 2.

2. de locis aff. 2.

Hip. libr. 1. de human. natura.

Διάθεσις

Διάθεσις eſt quaſi dixeris, affectus quiſppiam, aut conſtitutio cor- A
poris præternaturam, denotans veſtigium affectionis poſt actio-
nem, atque paſſionem relictum. Verùm dolor poſt affectionem
Plato in Thimęo. Gal. 1. de cauſ. ſim. 5. & 6.
non eſt: quoniam eius eſſentia eſt in ipſo (quod aiunt) fieri, vt
cum Platone haud ſemel dixit Galenus: Qui generationem dolo-
ris ſemper quidem eſſe, at verò eſſentiam nunquam, tradiderunt.
Sed quam ob cauſſam nunquam eſt eſſentia? quia rei eſſentia ſem-
per permanet poſt affectionem: at dolor nunquam, quia ſemper
eſt dum fit. Deinde neque conuenit illi particularis aliqua mor-
bi differrentia, nec actiones proxime lædit, quæ duo forent nec-
eſſaria, ſi dolor in morborum collocari numero deberet. Adde
quod, neque etiam cauſſa morbi dici poteſt: quia cauſſæ pro- B
prium munus eſt præcedere morbum, Dolor tamen ſequitur,
non præcedit. Quamobrem relinquitur ſub tertio genere rerum
præternaturalium eſſe reponendum. Sed quia hoc etiam triplex
eſt, imprimis manifeſtum ſit dolorem ſub excrementorum gene-
re, ac ſub exeuntibus permutatis haud eſſe collocandum. ſed non
eſt perinde certũ ſub qua differentia ex duabus poſtremis redigi, re
Contra Petrum apponenſem differ. 77.
poniq́ue debeat. nam alij aliter ſentiunt: at verò quicquid alij di-
cant, ſentio dolorem non eſſe qualitatem permutatam: eſt enim
qualitas ex numero permanentium, dolor minimè: mox quali-
tas ſenſibilis eſt, dolor non ſentitur: ſed cauſſa doloris eſt, quæ ſen-
ſum mouet: hoc modo Galenus hanc Hyppocratis ſententiam C
2. aphor. tit. cap. 6.
interpretatur. quicunque dolentes parte aliqua corporis dolo-
rem non ſentiunt ijs mens ægrotat; per dolorem hoc loco decla-
6. epid.
rat diſpoſitiones à quibus dolores fiunt. qua ſignificatione vſus eſt
etiã alibi cum docebat: in cranone nouos dolores calidos, antiquos
frigidos eſſe. Relinquitur aliquampiam eſſe ex actionibus læſis.
Principio autem diſtinguendum eſt, quid actionis nomine intel-
ligamus: ne ipſis in foribus aberremus. Aliter medici audiunt
hoc nomen quàm philoſophi: nam hi diſtingunt actionem à paſ-
Ariſt. 3. ſiſicorum & in prædicamentis.
ſione quamuis fortaſſe differant ſola ratione, cum vnus, idemq́ue
motus, nunc actio, nunc paſſio nuncupetur vario habito reſpectu
ad agentem, patientemq́ue. Medici vt plurimum hanc diſtin- D
tionem prætermittunt, idcirco actionis nomine intelligunt quic-
quid in hominis corpore exiſtens ſuam eſſentiam in ipſo fieri (vt
ſic dicam) ſortitum eſt: quam rem græci πάθος voce nuncupare
conſueuerunt. hoc modo omnes alterationes, quæ fiunt circa
ſenſus, quas Ariſtoteles ac peripatetici omnes vocant paſſiones,
Li. de mor. diff. & ſim. differentis.
recepto vocabulo à medicis actiones dicuntur: vt paſſim conſtat
apud Galenum. Quæ cum in hunc modum habeant dolorem
ſub

E ſub actionibus læſis reponemus.

Verùm explicare oportet, quæ ſit particularis actio læſa. In primis itaque dolens corpus non laborat, quod actio ipſa ſcilicet ſenſatio rei moleſtantis ſenſum non fiat: quando vbi hæc abolita eſt, nullus fit ſenſus, nullus etiam dolor, vt poſt hac dicemus. Dein verò hæc actio, qua ſenſus tactus, vel alius quiuis rem moleſtantem percipit non eſt debilis: quoniam apparet percipere obiectum tale quale eſt, ſine difficultate aliqua; quæ res in actione debili minimè contingeret. ergo reliquum eſt, vel actionem eſſe deprauatã, vel nouum aliquod actionum genus excogitandum eſt. Putauerim conuenienter collocandum ſub actionibus deprauatis, quam F rem nunc admodum libenter explico, quoniam plurimis tum medicis, tum philoſophis celeberrimis hoc impoſſibile videtur. Sumamus hoc pro hyppotheſi, quod actio deprauata dicatur tripliciter. Alia enim naturam ſequitur vi tamen ipſa coactam (mouetur autem à cauſſa quappiam morbifica.) Alia morbidos ſequitur affectus, nihil ad ipſorum generationem conferente natura: Alia fit vbi ad opus efficiendum ſimul coeunt natura, & morbus, atqui per naturæ vocabulum in hoc ſermone intelligas velim omnem, qua regitur animal facultatem, ſiue illa à voluntatis noſtræ imperio dependeat, ſiue ſecus, exempla dictarum actionum ſunt hæc. Tuſſis oſcitatio, ſternutamentum, pandiculatio, ſin- G gultus, læſæ dicuntur actiones factæ à natura irritata à cauſſis morbis. Conuulſio verò, ac palpitatio ſunt motus facti à ſolo morbo, nihil prorſus operante natura. Tremor uerò, rigor, ac horror fiunt à morbo, & à natura ſimul. At prætermiſſis reliquis de priori differentia loquamur, ſub qua complecti dolorem putamus: cum ſit ex earum actionum numero, quæ à natura fiunt: nempè à facultate ſenſitiua, non ſimpliciter, ſed quatenus a cauſſa morbifica irritatur: hæc autem qualitas eſt ſenſibilis violẽter adeò in ſenſum agens, quod continuitatem ſenſiterij diuellat. hæc igitur cauſſa in ſenſum agens permutat ſentiendi actionem: quandoquidem fit cum triſtitia, & perturbatione ſenſuum, atque hac ſa- H nè ratione actio dicitur deprauata. Actus ergo, quo ſentimus cauſſas inferentes dolorem, naturalis non eſt, quoniam egreditur limites naturales in ſentiendo, ammittiturque proprius ac naturalis actus ſentiendi, cum fiat cum triſtitia. Rem à ſimili expendamus. Tuſſis motus eſt deprauatus, quia eſt quædam vehemens efflatio, qua Thorax nititur expellere, quod illi nocuum eſt. porrò motus idcirco deprauatus cenſetur, quoniam ſano exiſtente corpore nunquam vehemens hæc efflatio accidit, & ſi excedit limites

Gal. 1. de elem. 2. & primo de human. natura.

2. de cauſ. ſympt. ca. 1.

Naturæ voce quid audiendum.

Tuſſi quid lib. 2. de cauſ. ſymp. quinto.

naturales, amittitque formam ſuam, quam habere ſecundum naturam debet, actio deprauata cenſetur. Itaque deprauata functio non eſt ob id ſolum, quod excedat naturales limites, vt quiſpiam fortaſſe putauerit, ſed quoniam propriam ſpeciem, & formam deponit: cum altera ſit efflatio ab ea, quæ eſt ſecundum naturam. Alteram dico ſecundum gradum & formam: & in hoc diſcrepat genus hoc deprauatorum motuum à functionibus imbecillis, quæ non ammittunt ſuam formam, verum eandem cum imbecillitate retinent, idem in tuſſi, ac dolore dicere non licet: quia forma, naturalis actionis ammittitur: hacque de cauſſa rectè diximus eſſe motus deprauatos. Me certè quidem, non fugit, quid in hoc negocio plurimum alioquin controuerſo Dinus, Truſianus Monacus, Thomas à garbo, & nouiſſimè Argenterius dixerint: quorũ opinionem hic refellere non placet, quia tecum ſermo inſtitutus eſt, qui probè illorum ſententias noſti. Interim ſequamur tractationem propoſitam. hoc igitur modo actio deprauata dici debet: verùm quoniam omnis actio ad aliquam facultatem pertinet, facultates autem ſunt tres; naturalis, vitalis, animalis, dolor ſub aliqua ex his debet referri. at quia omnium iudicio non eſt naturalis, non vitalis facultatis ſymptoma, erit certè læſa animalis functio. non quidem motus, non rationis, ſed ſenſus extrinſeci, appetituſque ſenſitiui, vt mox declarabimus. Hanc itaque ſenſuum extrinſecorum actionem deprauatam Galenus vocauit triſtem ſenſationem: breuiſſimis quidem verbis vniuerſum negocium de proximo doloris genere declarauit. Sed tamen quæ maximum ſub ſe complectuntur artificium: Nullum ſiquidem nomen ab eo excogitari potuit, quod eſſentiam doloris omnem magis exprimeret, quamuis recentiores omnes (quibus adhærere Sebaſtianus frater videtur mihi) ſummam Galeni doctrinam, & artificium ignorantes vna voce illum redarguant: at quàm temerè id ab illis factum ſit, tu ipſe diiudicabis ex iis quæ mox dicam, aſſumpta mihi pro declaratione prima definitionis parte. Dolor (inquit Galenus) eſt ſenſatio triſtis; hic notabis quod ad hoc quod fiat naturalis ſenſatio, oportet primùm, obiectum eſſe benè diſpoſitum, nec excellens eſſe, vel alia præditum qualitate, quæ ſenſationem impediat. neceſſarium eſt etiam ſecundo loco, quod medium, per quod fit hæc ſenſuum actio, ſit benè proportionatum, atque diſpoſitum. Tertio opus eſt, quod facultas ſenſitiua habeat ſeſe intra naturales limites. Si ex his conditionibus aliqua defuerit, amplius non erit ſenſatio naturalis, ſed præter naturam. huiuſmodi eſt, quam nos definientes dolorem diximus, quia obiectum ſenſibile

Margin notes: A; Cõtra multorum opinionum. B; 2. de loc. aff. 2. C; D

E bile, quod uim habet dolorem inferendi violentum eſt, atq; præternaturam, de quo infra plura ſubtilius diſputabimus, cum doloris cauſſas examinabimus. interim ad doloris definitionem reuerſus dico, quod ſi dolor eſſet ſenſatio ſimpliciter, nihil eſſet aliud, quàm actio ſenſus extrinſeci, quod profecto foret impoſſibile propter eam rationem, quam infra dicam, idcirco Galenus haud dixit eſſe ſimplicem ſenſationem, ſed Triſtem; quibus vocibus duas ſignificauit nobis facultates, quæ ad dolorem continuò concurrunt. vna eſt facultas ſenſitiua appræhendens proprium obiectum ſenſibile, qua ratione ſenſibile eſt: vt verbi gratia, frigidum, calidum, amarum, dulce, coloratum, ſonorum, & alia F eiuſdem generis: hæc virtus eiuſcemodi ſenſibilia non appræhendit ſub alia ratione, quàm vt ſenſibilia. etenim ſi contingeret eſſe aliqua ſenſibilia, quæ corrumperent ſenſum ob illorum vehemẽtem actionem à ſenſibus appræhendi ſub hac ratione non poſſent. haud enim viſus appræhendit album, quatenus viſionis diſgregatiuum eſt, vel nigrum quatenus congregatiuum; calidum vel frigidum, quatenus tactui inimica ſunt, & cum illo proportionem conuenientem non habet: ſed certè eiuſcemodi appræhenſio, & cognitio alterius facultatis eſt, quàm ſenſitiuæ. quoniam verò ipſo in dolore hoc perpetuò accidit, in quo ſentiuntur obiecta ſenſibilia, quatenus contriſtant ſenſum corrumpuntque, hic certè fieri G à ſola ſentienti facultate nequit: ſed aliam concurrere oportet, quę obiectum cognoſcat ſub ratione conuenientis, aut non conuenientis. Hanc facultatem appetitum eſſe ſenſitiuum dicimus, qui verè percipit obiecta ſub ratione conuenientiæ, huiusque ipſius veram paſſionem dolorem exiſtere putamus. Nunc ad Galenum reuerſi dicimus, quod is dolorem definiens miro vſus eſt artificio: nam dum ait ſenſationem eſſe, ſignificauit nobis neceſſitatem ſentientis virtutis, quatenus verò hanc fieri ſenſationem cum triſtitia notauit, appetitum ſenſitiuum conuenire ex neceſſitate ſignificauit, qui cognoſcit ſenſibile obiectum ſub ratione nocentis, aut iuuantis. Verùm hæc, quæ hucuſque diximus, quo maiorem H fidem faciant ex tuis peripateticis explicanda ſunt. Ariſtoteles libro ſecundo de anima docuit cauſſam propter quam oporteat cõmunem ſenſum ponere ab aliis externis diſtinctum, vt videlicet inter obiecta ſenſibilia differentiam cognoſceret: hanc enim cognoſcere non poſſunt ſenſus particulares. ſic habet res in doloris natura, quam inquirimus: nam dolor eſt perceptio obiecti ſenſitiui: qua ratione ſenſum contriſtat. etenim quod obiectorum ſenſibilium aliquod ſit ſenſum ſine aliqua noxa afficiens: aliquod cũ

Senſus quo modo ſua obiecta appræhendãt.

ad dolorem efficiẽdum præter ſenſus extrinſeci actionẽ internam aliquam facultatem concurrere.

Dolor paſſio appetitus.

Confirmatio ex Ariſtotele.

noxa hoc diſtinguere, ac diiudicare non eſt ſenſus extrinſeci, ſed A
phantaſticæ virtutis, ſiue ſenſus communis, in quo appetendi cō-
Cap. 2. ſiſtit facultas. Rurſus in libro de ſomno, & vigilia inquit, eſt quę-
dam potentia communis, qua eſt quod videt, & audit, ſentit.
non enim viſu quidem videt, quod vidit, & iudicat, & diſcerne-
re poteſt dulcia ab albis; hæc ille. quibus non ſolum expreſſit ex-
ternos ſenſus non poſſe, vel differentiam vel conuenientiam di-
uerſorum obiectorum cognoſcere: verùm, neque etiam propriā
operationem, actionemque, cum viſus ignoret ſeſe uidere, & au
ditus audire, quæ res ad aliam interiorem facultatem pertinet.
Explicemus modo, qua ratione ad appetitum pertinent, quod
multis obſcurum, & impoſſibile videtur. Primum itaque obie- B
ctum ſenſibile in ſenſum agens ſenſationem facit: facultas enim
ſenſitiua id appræhendens ſtatim ſenſui communi repræſentat, in
quo ſpecies omnes exteriorum ſenſuum reſeruantur. Appetitus
autem ipſe id obiectum conſiderans, ſi organo inuenerit non ob-
eſſe, ſed conuenire amicum exiſtere, ac familiare ad illius conſe
cutionem mouetur, quæ actio uoluptas dicitur: hanc Galenus defi
niens dixit, blandam eſſe ſenſationem. At ſi obeſſe inuenerit, aufu
git, & tanquam noxium, & inimicum deteſtatur: hæcq; fuga appe
titus dolor nuncupatur. Hanc rem declarauit philoſophus his
2. de anime. tit. 27. verbis. Animalia enim omnia vnum habent ſenſum tactus, cui
autem ſenſus ineſt, huic lætitia, & triſtitia, & dulce, & triſte: qui- C
bus autem hæc, & concupiſcentia, hæc enim delectabilis appeti-
tus; Vides hoc loco Ariſtotelem docuiſſe dolorem, & lætitiam
eſſe concupiſcentiæ munera. Sed multo clarius rem explanauit
Titu. 20. eodem libro dum ait. ſenſum habent (loquitur de inſectis ani-
malium partibus) vtraque partium, & motum ſecundum locum:
ſi autem ſenſum, & immaginationem, & appetitionem: vbi qui-
dem enim ſenſus dolor, atque voluptas conſequitur, vbi autem
hæc & ex neceſſitate cupiditas; hæc Ariſtoteles. Dubitaret au-
tem hoc loco aliquis, quomodo valeat hæc conſequentia, vbi ad-
eſt dolor, ibi appetitus, ſi enim non eſt neceſſarius appetitus, ad D
hoc quod rem moleſtam percipiat, cur infert philoſophus, vbi do-
lor ibi concupiſcentia? hæc ſanè deductio ſatis manifeſtum facit
nobis dolorem eſſe fugam appetitus, qua is ab obiecto contriſtan-
te refugit: quoniam duplex eſt munus appetitionis: alterum qui-
dem obiectum appræhere amicum, aliud ab aduerſo & con-
trario refugere, cum eadem ſit contrariorum facultas, vt ait Ari-
ſtoteles libro ſecundo traditionis de anima: vbi lucidiſſimum
2. de anima cap. 11. Themiſtium conſulito, qui rem deliquenter exponit. Expedit
hoc

E hocloco Angelici Doctoris maximi (vt ſcis) peripatetici annectere ſententiam, vt propoſita à nobis Hyppotheſis omni careat difficultate. ſic ait. ſicut duo requirruntur ad delectationem, ſcilicet coniunctio boni, & perceptio huiuſmodi coniunctionis, ita etiam ad dolorem duo requiruntur, ſcilicet coniunctio alicuius mali, quod ea ratione eſt malum, quod priuat bonum: & perceptio huiuſmodi coniunctionis. Quicquid enim coniungitur, ſi non habeat reſpectu eius, cui coniungitur, rationem boni, vel mali non poteſt cauſare delectationem, vel dolorem, ex quo patet quod aliquid ſub ratione boni, vel mali eſt obiectum delectationis, & doloris. Bonum autem & malum inquantum huiuſmodi ſunt obiecta appetitus. vnde patet, quod delectatio, & dolor ad appetitum pertinent. Omnis autem motus appetitiuus, ſeu inclinatio conſequens appræhenſionem pertinet ad appeti tum ſenſitiuum, vel intellectuum: nam inclinatio appetitus naturalis, non conſequitur appræhenſionem ipſius appetentis, ſed alterius, vt in primo dictum eſt. Cum igitur delectatio, & dolor præſupponant in eodem ſubiecto ſenſum, vel appræhenſionem aliquam, manifeſtum eſt, quod dolor ſicut & delectatio eſt in appetitu intellectiuo, vel ſenſitiuo. Omnis autem motus appetitus ſenſitiui dicitur paſſio, vt ſupra dictum eſt, & præcipuè illi, qui in defectum ſonant: Vnde dolor ſecundum quod eſt in appetitu ſenſitiuo propriiſſimè dicitur paſſio animæ, ſicut moleſtiæ corporales propriæ paſſiones corporis dicuntur: vnde Auguſtinus. 14. de Ciuit. Dei dolorem ſpecialiter ægritudinem nominat; hæc ille. Cæterùm ſatis hæc ex philoſophis declarata ſunt, atque Theologis: nunc idem experientia oſtendamus, quod videlicet ad efficiundum dolorem alia facultas ab ipſis ſenſibus neccesſeria ſit, quicunque igitur ſingulare ingrediuntur certamen, cum vulnerantur, dolorem non ſentiunt: at verò certè plurimum vigent ſenſibus: cauſſa eſt euentus huius, quod interior facultas intenta eſt alteri operi, nempe in offenſione, ac defenſione: quo circa nequit illa dijudicare, an obiectum ſenſibile proportionatum ſit ſenſibus, an ſecus. Hæc eadem refferri cauſſa poteſt, propter quid cum aliquid vehementer cogitamus, ea quæ ob oculos ſunt aliquando non percipimus. hæc eadem eſt cauſſa ob quam delirantes dolorem non ſentiunt, de quibus exiſtit pulcra hæc ſententia apud Hippocratem. Quicunque dolentes parte aliqua corporis dolorem non ſentiunt, ijs mens ægrotat; nec mirum, cum ſanè ſenſus optimè vigeant, errante dumtaxat iudicio. Verùm enimuero animaduertendum eſt duplicem eſſe appetitum, rationalem

vnum

[Margin: F (at "di ſunt obiecta appetitus"); G (at "ſenſitiuo propriiſſimè"); H (at "ſecus. Hæc eadem")]

[Margin notes: 1.2.q.35.artic.1. — Cur certantes dum vulnerantur nõ ſentiunt dolorem. — 2.aphor. — Appetitus duplex.]

vnum, quem intellectiuum nuncupant: alium verò ſenſitiuum A ſine ratione: dolor ad primum pertinere non poteſt, quia ſola animalia ratione prædita dolore infeſtarentur: compertum eſt autem omnia hanc paſſionem. perpeti. huius proprium munus eſt velle, & nolle, amare, odio proſequi atque hic continuò intellectum ſequitur. Alia verò appetendi uis ſemper inſequitur cognitionem ſenſitiuam, atque impoſibile omnino eſt animal aliquod ſenſum habere, quod non habeat appetendi facultatem: idque commune ſtatuitur animalibus tam perfectis, quàm imperfectis, quæ ſolo ſenſu tactus prædita ſunt, habent enim inſitum quendam appetitum conuenientis nutrimenti, ad cuius conſecutionem mouentur, quemadmodum ex contrarij præſentia fugiunt: B quam rem dilatatio & conſtritio eorum ſatis apertè indicat. Horum animalium appetitus imperfectus eſt, quemadmodum animalia eiuſcemodi inſecta habent phantaſiam imperfectam, & indeterminatam. In hoc igitur ſenſitiuo appetitu dolor conſiſtit. hic enim dumtaxat mouetur ſecundum rationem conuenientiæ, & diſconuenientiæ, nullusque ex teriorum ſenſuum ſecundum hanc rationem moueri creditur: nec etiam vllus interior (præter extimatiuam, quæ intentionem conuenientiæ, & diſconuenientiæ elicit ex rebus ſenſatis) conſequitur ad ſolam extimatiuæ operationem, ipſiusque iudicium appetitum moueri: in quo propter hanc ipſam cauſſam dolorem, & voluptatem contineri dicimus. C Quamobrem ſi alio modo placeat definire dolorem dicito: hunc eſſe fugam appetitus à re aliena; vt voluptatem eſſe rei conuenientis conſecutionem; quæ ſi benè conſideras idem ſunt cum ijs, quæ à Galeno dicuntur, vt iam expoſuimus. Porrò ex ijs, quæ diximus colligendum eſt doliturum membrum oportere ſenſu præditum eſſe, patibilem, alterabilem, & calore præditam. Quia quod non ſentit nusquam dolet. Argumento ſunt cartilagines, & oſſa quæ cum ſenſu priuata ſint, dolore carent (Ab oſſibus excipio dentes, quia videntur mihi particulari quodam priuilegio donari, non autem quia frigida ſunt propterea carent dolore, vt quidam dixerunt: quia ſi à cerebro nerui ſentientes eſſent illis par- D tibus communicati perinde ſentirent, atque aliæ. Verùm quoniam omnis particula ſentiens hoc habet, vt afficiatur ab altero nempe ab obiecto, neceſſarium eſt dolituram particulam alterationibus ſubijci, & paſſionibus. eſt enim ſenſatio quædam paſſio, & alteratio ab obiecto agente. eſt etiam neceſſarius calor, quia ſenſus non fit niſi in viuente: omne autem viuens calidum eſt. Quamobrem vna ſola conditio neceſſaria eſt, vt dolor fiat, nempè

Auer. 3. de anima. 56.

Hip. & Galenus 1. de hum. nat. & de elementis.

Conditiones ad percipiendum dolorem quot ſint.

E pè particulam habere ſenſum:alia verò hanc conſequentur, idcirco allucinantur ſanè (meo iudicio) qui quattuor conditiones diſtintas afferunt, cum vna tantum ſufficiat: Hactenus ſummatim de proximo doloris genere diſputauimus, agè nunc proſequamur cauſſas:quæ res etſi maximam ſemper apud omnes medicos difficultatem habuerit, tamen ennitar meo labore (niſi decipior) lucidiſſimam reddere.

Diſputatio de cauſis doloris.

In primis autem ſupponamus ſermonem inſtitutum eſſe de cauſſa efficiente: formalem enim videor huc vſque diligenter proſecutus: finis autem hic locum non habet: materia verò (ſi quem vſum habet in hac diſputatione) ipſum ſubiectum eſt, de quo
F iam diximus. Igitur ſola cauſſa effectiua relinquitur, quæ cum ſit duplex, remota, & proxima, de vtraque pertractemus, exorſi à cauſſa remota, quæ aditum nobis præbet faciliorem ad propinquioris, & immediatæ cauſſæ cognitionem. Supponamus adhęc alterum, efficientium cauſſarum proprium eſſe agere in determinato ſubiecto:non enim quodlibet agit in quodlibet, ſed determinatum in ſuo determinato, vt commune eſt apud omnes philoſophos axioma. Quamobrem cum patiatur ſenſitiua potentia, opus eſt pati illam a ſuo agente determinato, hoc autem eſt, obiectum ſenſibile: nihil etenim agit in ſenſum, quod ſenſibile non ſit, aut proprium, aut commune: viſus quidem à ſolis coloribus
G patitur, auditus à ſonis, guſtus à ſaporibus, tactus à qualitatibus tangibilibus tam primis, quàm ſecūdis, olfactus ab odoribus. Hęc verò ſingularium ſenſuum obiecta mutuò non agunt in vnumquemque ſenſum, ſed ſingula in proprium. Rurſus admonere oportet, vnius atque eiuſdem effectus determinati cauſſam vnam eſſe dumtaxat proximam, non plures, quia cum vnam habeat eſſentiam, vnam etiam habere cauſſam proximam & immediatam debet. Nihil certè impedit plures exiſtere eiuſdem effectus cauſſas, ac in eodem genere cauſſæ, ſed tamen inter ſe diſtant ordine, ac efficientia, cum vna remota ſit, alia verò proxima,
H vna prima, alià ſecunda, adhæc alià tertia, aut ſi contigerit quarta nuncupabitur: his in hunc modum ſuppoſitis accedamus ad propoſitum negocium.

Efficiens cauſſa duplex.

Efficientis cauſſæ proprium quod.

Vnius effectus vna eſt cauſſa proxima.

Ariſtotel. 3. fiſic. & quinto metaf.

Si Dolor ſenſatio eſt triſtis, opus eſt fieri illum ab ijs à quibus fit ſenſatio: hæc verò quoniam fit à ſolis qualitatibus ſenſibilibus, idcirco dicendum eſt hunc fieri à ſenſuum obiectis, tanquam à cauſſa primo agente, quàm remotam nuncupamus: hæc in effectione primum agunt, quàm proximæ. rem proſecutus diligenter Galenus videtur mihi libro de cauſſis ſymptomatum, docens viſum

1. de ſimpt. cauſ. cap. 6.

viſum à coloribus,auditum à ſonis,guſtum à ſaporibus, olfactum A
ab odoribus, tactum verò à primis & ſecundis qualitatibus per-
peti dolorem. Verùm quoniam aliquod ſenſibile dicitur duplici-
a. de anima 63.64. ter:aliud enim per ſe,aliud ex accidenti, hic ſenſibile per accidens
excludendum eſt: quia,vt communis eſt omnium aſſertio, facere
dolorem non poteſt. Rurſus verò quod ſenſibile per ſe dicitur,
duplex ſtatuitur, aliud enim commune, aliud verò proprium eſt:
commune dicitur ſenſibile per ſe ſecundo, proprium autem per
ſe primò. Nunc itaque dubitationem habet, à quo ſenſibili fiat
dolor, an ſcilicet ab vtroque, an à ſolo proprio. Controuerſum
non eſt, à proprio fieri dolorem: an autem à communi fieri poſ-
ſit, quia ſumus infra inueſtigaturi, hic ponamus quod omnium B
iudicio veriſſimum eſt, quodque ad ipſius queſtionis diſſolutio-
Ariſtotel. 2. de anima ti. 64. & ibidem ſib Gramaticus. nem plurimum facit. Nempe, quod ſenſibile commune ſenti-
tur mediante ſenſibili proprio: quod prius in ſenſum agit,ex qua
poſtea actione conſequitur commune obiectum ſentiri: vt om-
nes philoſophi aſſeuerant. Sed hac difficultate prætermiſſa de
qua infra tractabimus, ſciendum eſt, ſenſibilia vniuerſales exiſte-
re doloris cauſſas, immo ſi rectius loqui volumus, ne cauſſæ qui-
dem doloris dicenda ſunt, ſed potius ſenſationis: huius propria
cauſſa,& proxima eſt, obiectum ſenſibile,quod quatenus tale non
explicat nobis cauſſam, ob quam ſenſatio fiat cum moleſtia, &
triſtitia: idcirco videre operæprecium eſt, quid ſit cauſſæ, quod ab C
iſtis obiectis ſenſibilibus dolor fiat, quamobrem nos dicimus,
duas eſſe conditiones ſolas, quibus obiecta ſenſibilia, ſi prædita
fuerint continuò dolorem facient, prima eſt,vt confeſtim, ac ſu-
bito agant, (ita enim quod græci dicunt ἀθρόως interpretamur)
ſecunda conditio eſt,vt illa ſubitanea effectione continuum diuel-
lant: ſi defuerit harum altera profectò non fiet dolor: ergo pro-
xima doloris cauſſa (vt eſt affectio vniuerſalis omnium ſenſuum)
eſt obiectum ſenſibile violenter agens,continuumque diſſoluens.
Hoc autem loco eſt vtrunque diligentius expendendum: neceſſa-
Cap 6. com 1. cap 7. riam eſſe primam conditionem inuenies apud Galenum primo
de ſiympt. cauſ. libro ſecundo de ratione victus acutorum: duo- D
decimo methodi medendi: idemque patet ex Diuino Platone in
Thimæo, & in Phylebo. quod præterea non leui hac ratione pro-
bari poteſt. Contrariorum contrariæ ſunt cauſſæ effectiuæ: dolor
quidem & voluptas contraria ſunt: habebunt igitur cauſſas con-
trarias. Voluptatem quidem ſcimus fieri ab ijs, quæ blandè in
ſenſum agunt. fiet igitur dolor ab ijs quæ ſubito & violenter
agunt. Hucuſque primam conditionem patefecimus, nunc ex-
plicemus

E plicemus alteram, nempè continui ſolutionem eſſe neceſſariam.
Primum verò ſciendum eſt rem non habere dubitationem, niſi
in ſenſu tactus, quoniam Galenus in alijs ſenſorijs id tanquam
manifeſtum attulit: quapropter eius verba afferamus, mox parti-
cularius in ſenſu tactus veritatem inueſtigabimus: is igitur hiſce cap.6.
verbis rem exponit libro de ſymptom. cauſſis primo. Diuelli-
tur autem & guſtus inſtrumentum, quatenus vtique tactus eſt par-
ticeps à iam dictis, quatenus verò guſtus eſt proprium ab acutis,
amaris, acerbis, & acribus ſuccis, propterea quod horum ſingula
ſicut monſtratum eſt continuitatem diuellunt. contriſtant verò
olfactum, qui à iam dictis ſuccis exhalant halitus, quod hi quoque
F continuitatem diſtrahant: auditum verò infeſtat vox aſpera, &
maxima, & celerim ma, quibus etiam in magnis tonitribus in idem
coeuntibus aliqui auditus ſenſu omnino ſunt priuati, ipſius ſcili-
cet inſtrumento ſoni violentia diuulſo. Iam verò ipſum viſum
maximi ſplendores nimia ſecretione non infeſtant modo, ſed
etiam corrumpunt: eſt autem ipſa quoque ſecretio ex diuiden-
tium genere: videturque omnibus communem infeſtantem paſ-
ſionem ex diſcretione diuiſioneque continui vnitique corporis
tum excitari, cum ea vniuerſim, vel magnis paſſionibus, & cele-
riter, quod græci ἀνϑροώς dicunt, incidit; hæc ille. Ex quibus pa-
tet Galenum non aliam cognouiſſe rationem, ob quam ſenſibilia
G dolorem faciunt in ſenſu, quàm quod confeſtim agant, diuidant-
que continuum. Ego ſanè hactenus offendi neminem, qui de
hac re dubitaret circa ſenſus alios. Idcirco hac ipſa prætermiſſa
contemplatione ad ſolum tactum orationem conuertamus: de
quo duo explicanda proponuntur à nobis: Primum an ab omni-
bus qualitatibus tangibilibus fieri dolor poſſit. Secundum verò
an ſemper ſit neceſſaria continui diuiſio.

Circa primum igitur animaduerſione dignum eſt, quod in vni-
uerſum duplex eſt tangibilis qualitas, prima & ſecunda, vt Ari-
ſtoteles teſtatur libro ſecundo de generatione, ex corruptione. In- Tit.13.&.24.
H ter ſecundas qualitates illæ vim habent faciendi dolorem, quæ
continuitatem diuidunt. Nam ſubtilia quidem, pungendo, &
findendo, ſiue fuerint leuia, ſiue grauia dolorem inferunt: Dura,
& grauia contundendo: craſſum, & multum diſtendendo: ergo
ſolutio continui in ſenſorio tactus manifeſta fit à ſecundis quali-
tatibus: fit etiam à primis. Sed ab his non fit ſolutio euidens, ſen-
ſibusque conſpicua: ſed ſolum rationi manifeſta. ideò Galenus
ubi facit mentionem de ſoluentibus continuum, ommittit pri-
mas qualitates, cum ſit artifex quidam ſenſitiuus. vt colligitur ex

N ſecundo

ſecundo de ratione victus in morbis acutis commentario primo, A
& duodecimo methodi medendi capite ſeptimo. Prætermiſſis qualitatibus ſecundis ad primas reuerſi dicimus dolorem fieri à calido, frigido, & ſicco, ab humido autem minimè. primum, quòd calidum, & frigidum dolorem afferant certius eſt, quàm vt oſtendi debeat. Quod autem humidum non faciat dolorem Gal. teſtatur tum primo de cauſis ſiympt. cap. 6. tum 2. de compoſitione medic. loc. cap. 1. & eſt ratio: quia dolor fit ab ijs, quæ confeſtim, & violenter agunt, ſed humidum non poteſt hac vi præditum eſſe: ſi dices contra. Gal. 2. de rat. vic. acut. 1. docuit ab humido fieri dolorem. Dicas hoc falſum eſſe: quoniam eo loco dixit, fieri dolorem, tum à continuum diuellentibus, tum ab al- B
terantibus ſenſum. Poſtea vero inter ea, quæ ſenſum alterant etiam humidi meminit: non dixit, ab omnibus quæ alterant, ſed Indefinitè locutus eſt, poſtea vniuerſaliter explicauit quæ alterant. De ſicco autem alia ratio eſt, quoniam ipſum dolorem affert: quia poteſt per ſe continuum diuellere: vt à Galeno declaratum eſt 12. metho. med. cap. 7. & loco citato de comp. med. loc. In quo aſſerit fieri moderatos à ſicco: ab actiuis qualitatibus maximos, ab humido, vt humidum eſt, minimè dolorem effici, niſi replendo morbum effecerit partium inſtrumentalium: quod profecto eſt ex accidenti. Poteſt enim ſiccum violenter agere, & continuitatem diuidere. Et hic obiter nota errorem Auic. lib. 1. C
fen. 2. tract. 2. cap. 19. vbi dixit à ſicco ex accidenti dolorem fieri: ea ratione, quia continuum diuidat. Sed aberrat, quia: ſic omnes actiuæ qualitates ex accidenti facerent dolorem: quoniam oportet omnes diuellere continuitatem membri, ſi dolorem ſint allaturæ, vt poſtea docebo. Hoc tamen verum, quòd rarum eſt, quod à ſicca ſimplici intemperie ſine caliditate aut frigiditate fieri poſſint dolores: & ideo Gal. primo de ſypt. cauſ. 6. non fieri à ſicco dolores, niſi primis qualitatibus annexo dixit, reſpiciens id, quod vt plurimum accidit. De ſecundo propoſitorum, ſciendum eſt primas haſce qualitates dolorem afferre, primo cum inducunt inæqualem intempiem, vbi enim fuerit æqualis nullus ac- D
cidit dolor. 2. de ſympt. cauſ. 5. & libr. de Inæquali intemperie cap. 5. Idcirco quicumque febres in habitu patiuntur, non dolent: vt 7. meth. Gal. ait. Deinde dicimus oportere, quòd hæ qualitates hac ſua violenta actione continuum diuidant: quamuis occulta ſit diuiſio, & ſenſibus non manifeſta. Hoc enim non eſt mirum, quia hos motus inſenſibiles multoties facit natura, gutta enim cauat lapidem inſenſibiliter: ſed lege pro confirmatione quæ

Ab humido non fieri dolorem.

Dubitationis ſolutio.

A ſicco dolorem fieri.

Contra Auicennam.

Galeni interpretatio.

De occulta diuiſione nota.

E quæ habet Gal. primo de locis affec. cap. 2. tertio de temperam. 4. Audire autem hoc loco neceſſarium eſt rationes, quibus nos putamus calidum, frigidumque, non afferre dolorem, niſi continuitatem diuellendo: Mox hoc idem Galeni autoritatibus conprobabimus. Primum ſi calidum, & frigidum, ſolùm alterando efficiant dolorem. In magnis caliditatibus, quales accidunt per febres acutas: continuus per vniuerſum corpus dolor adeſſet: quia inæqualis caliditas æqualiter totum corpus arripuit, ſimile tamen aliquid contigiſſe nunquam videmus. hoc ſenſibile eſt meo iudicio argumentum, quo nos poſſumus concludere actiuas qualitates dolorem facere, aliud agendo, quàm alterando, opus F enim eſt, quod ad aliquem terminum præfinitum deueniat, illa alteratio, ſi dolorem eſt allatura. Hic terminus eſt occulta vnitatis diuiſio, quam cum effecerint, qualitates primæ ſtatim dolorem inferunt. Secundò in ijs, quæ dicuntur vniuocè, ſecundum eandem definitionem, ac nomen: vt Ariſt. definit in libro Prædicamentorum: quod per ſe, atque eſſentialiter vni competit, alteri etiam conuenit, alioquin non eſſent vniuoca. Dolor vniuocè competit omnibus ſenſibus exterioribus: quia quocunque in ſenſiterio fiunt, continuò triſtis erit, & moleſta ſenſatio, vt ſupra definiuimus ex Gal. 2. de locis affec. 2. ſed in alijs ſenſibus dolor fit eſſentialiter ab illorum obiectis, quatenus, continuum diui-G dunt, primo de ſympt. cauſis 6. quamobrem etiam in ſenſu tactus ab eiſdem qualitatibus ſoluentibus vnitatem fiet, alioquin illa definitio non conueniret omnibus aliorum ſenſuum doloribus. Ergo ſi reliqui ſenſus cauſam habent immediatam obiecta propria diſſoluentia continuum: cur in tactu hoc denegare oportebit? Confirmatur ex Gal. 1. de ſympt. cauſis 6. In quo dixit hoc eſſe commune alijs ſenſibus omnibus. Hanc autem eſſe Galeni ſententiam nunc oſtendamus: Imprimis autem ſupponamus, quod is quæſtionem vidit, ac mouit 12. meth. 7. dum proponit ſe docuiſſe in libris de medicam. facultatibus, an primæ qualitates dolorem afferant ſimpliciter alterando, an autem continuita-H tem diuellendo. Solutio autem quæſtionis eſt apud eundem, in lib. 4. de ſimpl medicam. facult. cap. 2. In quo is manifeſtum fecit primas qualitates ſoluendo continuum dolorem facere, modumque docet, ſecundum quem caliditas, & frigiditas continuum diuellant. frigidum (inquit) dolorem affert mordacem, continuum ſoluendo, raras particulas condenſando, atque conprimendo, calidum vero contra, fundendo atque diſſoluendo. Hic locus Galeni maximam certè fidem facit, eius ſententiæ: quia ad

1. ratio.

2. ratio.

confirmatur.

Galeni authoritates.

hunc locum continuo lectorem relegat circa huiuſce quæſtionis A
Alia authoritates. diſſolutionem. Præterea idem exprimit lib. 2. de comp. med. loc. cap. 1. rurſus in lib. de fracturis. 3. 1. de cauſis ſympt. 6. idem Ariſt. in 6. Topic. dum ait, Dolor eſt paſſio animalis facta ab ijs, quæ continuitatem diuellunt. Idemque Aetius amidemus his verbis. Dolor eſt repentina temperamenti mutatio, intelligendo ſolutionem continui, ac ſi ipſe diceret, non ſolum eſt permutatio temperamenti, ſed opus eſt intellectu ratiocinari adeſſe ſolutionem continui: quoniam dolorem in corpore contractum ab intrinſeca cauſa deſcripſit, quaſi nos communefaciat occultam
Hic eſt locus maximi momenti. adeſſe ſolutionem continui. Amplius in lib. de inæquali Intemperie cap. 6. docuit calidum & frigidum non inferre dolorem, niſi ad quendam terminum illorum actio perueniat; terminum vero illum eſſe continuui diuiſionem tradidit. Quid plura in huius ſententiæ confirmationem adduci poſſunt? ſit igitur manifeſtum omnes tactibiles qualitates dolorem facere quando continuum diuellunt ex Galeni ſententia. Ex his autem quæ nos hucuſque ſuppoſuimus manifeſtum fieri poteſt primum, non eſſe duas proximas doloris cauſas. Secundum vero, continui, diuiſionem nõ eſſe cauſam doloris: vtrunq; autem facilè deducemus. B
Quòd non ſint duæ cauſæ doloris proximæ, nota. Si doloris proximæ cauſæ efficientes, æquè perfectè duę ſunt, continui diuiſio, atque intemperies: vt quidam celebres viri ex Gal. tradiderunt, vtque ab Auic. omnium Arabum facilè principe ſcriptum eſt: ſequetur duas eſſe proximas cauſas vnius, atque eiusdem effectus, quod ſanè vniuerſa abhorret Philoſofia, quæ tradit ab uno quatenus vnum, non poſſe fieri niſi vnum ſicque vice verſa, vnum fieri non poſſe niſi ab vno agente proximo. Plures quidem cauſæ eiusdem rei eſſe poſſunt, non tamen proximæ: vt Ariſt. ſcriptum reliquit in 2. lib. Ptyſ. Quamobrem non erunt illæ duæ doloris cauſæ ſimul vnius doloris: vel ſi cauſas dixeris, vnam ex C
Quòd intemperies non ſit cauſa proxima doloris nota. illis proximam, alteram remotam eſſe oportebit. Cæterum ſequitur etiam aliud ex dictis, prorſus impoſſibile noſtris medicis: nobis vero neceſſarium: ſcilicet doloris cauſam non eſſe intemperiem: quia poteſt eſſe dolor aliquis ſine intemperie: nam ſi dolor eſt dum circa ſenſum tactus fit alteratio ab obiecto ſenſibili, in ipſa alteratione nondum eſt aliqua intemperies, cùm tamen, vt iam diximus, dolor adſit: benè quidem poſt illam alterationem fiet intemperies: vt manifeſtum eſſe poteſt, cuicumque rectè conſiderauerit dolorem, qui fit à ſoluentibus continuum. Nam dum fit ipſa ſolutio, nulla eſt intemperies, tamen eſt dolor, manifeſtum meherclè argumentum, quod pauci hucuſque cognouerunt. Ab D

intempe-

E intemperie non fieri proximè dolorem. Oſtendamus modo cauſas propter quas diximus ſolutionem continuui non eſſe proximam cauſam doloris: hoc enim videtur quid Paradoxo ſimile: namquicumque ſuſtinent ad dolorem eſſe neceſſariam ſolutionem continui, omnes vna uoce conſintentur eſſe illam proximam cauſam: quia effectui proximè inhæret, ſed tamen contra res habet. Nam ad hoc quod aliquid dicatur proxima cauſa efficiens alicuius, rei neceſſarium eſt, quod habeat vim agendi in proprium ſubiectum, qua vi ſi fuerit illud deſtitutum, cauſa dici non poterit effectiua, agensque. hoc modo res habet in noſtro propoſito. Doloris cauſæ proximæ ſunt, quæ in ſenſum agunt. In ſenſum nihil

Quòd ſolutio cõtinui non ſit proxima cauſa doloris.

Nota.

prima ratio.

F poteſt agere quod non ſit ſenſibile: ergo cauſam doloris opus eſt eſſe aliquod ſenſibile. Nullum tamen ſenſibile eſt continui ſolutio, igitur cauſſa eſſe nequit. Quòd verò continui ſolutio non ſit obiectum ſenſibile, ex hoc colligito. Primùm, omnium equidem iudicio, proprium non eſt ſenſibile: quia non eſt prima, non eſt ſecunda qualitas. ſecundo neque eſt commune: quia non eſt numerus non figura, non magnitudo, non aliquod aliud ex horum ordine: quomodo itaque ſenſibile ſtatuendum eſt? Præterea ſi eſſet etiam commune ſenſibile, quia hoc in ſenſum non agit, niſi mediante proprio, cauſam actionis huius referri oportebit ad proprium ſenſibile, vt nos ſupra docuimus: nam ſenſibilia communia appræhenduntur à ſenſibus ſolùm ſpiritualiter. Dolor verò eſt quædam affectio materialis corrumpens organum. Hæc itaq;

2. ratio.

G cùm ita ſeſe habeant: ſolutio continui dici non debet proxima doloris cauſa; Imo ne cauſſa quidem, quoniam non agit in ſenſum. Præterea ſi ad dolorem efficiendum non ſolum oportet continuũ diuidere, ſed etiam qualitates tangibiles confeſtim, atque violenter agere, propter quam cauſam hæc actio violenta cauſa proxima doloris dicenda non erit; ſi ita eſt etiam cauſa ſolutio vnitatis? ambo ſunt neceſſaria, ambo proximè contingunt effectui; neutrum tamen in ſenſum agit, cur non ambo proximæ cauſæ ſtatuendæ ſunt? Sed alia certè ratio non eſt, niſi quòd in ſenſum non agũt: Doloris cauſa agit in ſenſum, quomodo autem res circa iſta habeat, nunc exponemus. Continens, atque proxima cauſa dolo-

3. ratio.

H ris eſt cauſa tangibilis violenter agens in ſenſum, in eoque continuitatem diuidens. violenta verò actio, ſolutioque non eſt doloris cauſa, ſed ſunt conditiones, ſine quibus illa non affert dolorẽ. Proxima cauſa generationis hominis, eſt homo, vel ſemen: Tamen multa in his deſiderantur, vt homo fiat, videlicet recta vnio ſeminis viri, vel cum ſanguine menſtruo, vel cum fæmelle ſpermate

Totius diſputationis concluſio.

Exemplũ.

mate. Deinde vt debito tempore coeant: hæ ſunt circunſtantiæ A neceſſariæ, quis autem dicat eas cauſas eſſe? cum vim agendi non habeant, ſic habet res in noſtro propoſito; nam quodcunque facit dolorem, illud agit in tactum: in tactum autem nihil agit, quod non ſit qualitas tangibilis: quamobrem ab hac fit dolor, non fit tamen ſemper, quia qualitas tangibilis, quantum ſit ſui ratione nihil aliud efficit, quàm veram, & naturalem ſenſationem, Idcircò opus eſt aliud deſiderari, vt fiat dolor, qui ſenſatio eſt præternaturam. Ideò hæc tangibilis qualitas duabus conditionibus ornari debet, vt ſtatim & continuò dolorem ferat. Prima conditio eſt, vt confeſtim atque violenter agat; ſecunda vt ſoluat vnitatem membri. hæc vbi non adfuerint, nullus dolor hominem B fatigabit. Ergo vnitatis diuiſio terminus eſt actionis qualitatum tangibilium cum afferre dolorem debent, non agens cauſa. vt autem res clarior fiat, ſcire oportet Galenum etiam ita locutum fuiſſe, in libello de inæquali intemperie cap. 6. in quo ſolutionem continui vocauit terminum actionis qualitatum agentium in ſenſum. Rurſus etiam in lib. de loc. affec. ſecundo cap. autem 5. agens de cauſis doloris nulla adhibita diſtinctione dixit, dolorem fieri à tangentibus qualitatibus continuum ſoluentibus. Hæc verò in præſentia ſufficiant de doloris eſſentia, eiuſque proxima cauſa. C

Confirmatio ex Galeno.

Dubitationes, quæ his dictis accidunt.

HActenus declarauimus, tum proximum genus doloris, tum eiuſdem eſſentialem, atque immediatam cauſam. Ex quibus perfectiſſima doloris definitio proficiſcitur in hunc modum. Dolor eſt triſtis ſenſatio à ſenſibilibus qualitatibus confeſtim agentis, atque vnitatem diſſoluentibus. Genus enim commune ipſa eſt ſenſatio, quatenus verò eſt, quòd fiat ab obiectis ſenſibilibus: particularis autem & ſpecifica, quoniam confeſtim agant, agendoque continuum diuellat. Hæc quamuis ex ijs, quæ ſupra diximus manifeſtam fidem habeant: Tamen circa vtrumque caput, D adhuc adſunt dubitationes, quæ niſi perſoluerentur, mentes iuniorum confunderent, propter hanc cauſam in præſentiarum de ijs agendum eſt mihi, vt hæc tractatio tandem careat omni difficultate. Hoc igitur nunc proſequor. Primum dubitatur circa proximum genus. Nam dolor videtur morbus, etenim eſt ex permanentium genere, quia Galenus definiens cæphaleam ſecundo de loc. affec. ſecundo etiam de comp. med. loc. aſſeruit ipſum eſſe affe

ctum

E ctum permanentem, contumacem, curatuque admodum difficilem: quinetiam delirium aliquando ſub genere rerum permanentium collocaſſe viſus eſt. ſecundo de pat. locis cap. vltimo: quãtò autem magis dolor, qui eſſentiam videtur habere magis permanentem? Confirmatur autem, tum quia Cæphaleam vocauit morbum: tum etiam, quia doloris curationem ſcribit; Curatio ſolo debetur morbo. Hęc dubitatio deſumpta eſt fundamentis Petri Apponenſis differentia 73. ſecundò dubitat monachus in 2. artis medices com. 79. quòd videatur dolorem non eſſe actionem læſam: quia nulla competit illi particularis ratio læſarum actionũ. Primo actio dici non poteſt ablata, quoniam fit ſenſatio. Secundo, F non debilis, vt apud omnes conſtat. Tertiò, non deprauata, quoniam ſenſitiua facultas ſentit obiectum tale, quale ſeſe illi affert: & nulla ex parte deprauationem ſuſcepit, quemadmodum accideret, ſi quis ob oculos culices, aut muſcas volare videat: hic autem ſecus habet negotium: nam ſentitur à facultate ſentiendi, id obiectum, quod ſeſe offert, eo etiam modo quo offertur. error igitur in quibus conſiſtit? eſſet equidem error ſi illud obiectum non ſentiret, aut alio modo, atque ſit. Tantum hæc dubitatio potuit apud Ioannem Argenterium, vt putauerit illam demonſtrationẽ quandam eſſe. Tertiò, dubitatur, quoniam falſum videtur affirmare dolorem eſſe triſtem quandam ſenſationem; nam ſequi vi- G detur aliquam adeſſe vim, & poteſtatem in ſenſibus extrinſecis, qua valeant appræhendere obiecta ſenſibilia ſub ratione conuenientis & diſconuenientis: & hoc probatur, quia dolor nihil eſt aliud, quàm perceptio obiecti ſenſibilis moleſtantis, & nocentis. Verùm hæc ipſa cognitio ad extrinſecum ſenſum referri non poteſt, ſed ad aliam facultatem: quæ ſit interior: nempe ad phantaſiam vel appetitum: quia Ariſt. lib. 2. de anima cap. 3. infert hoc modo, vbi ſenſus ibi appetitus, & dolor, & imaginatio. § Hæc conſequentia non videtur habere aliquam vim poſita veritate definitionis ſupradictæ; quia ſi pertinet ad ſolùm ſenſum percipere dolorem, propter quam cauſam Ariſt. addidit Phantaſiam? Di- H cens, vbi dolor, ibi phantaſia: § non oportuiſſet hoc modo inferre; ſed potius ita; vbi dolor, ibi ſenſus exterior. § Hæc eſt dubitatio ſubtiliſſimum Vgonis Bentij lib. 2. Aphor. com. 6. Quæſtiones potiſſimæ circa proximum doloris genus hoc modo habent. Circa proximam cauſam doloris, quamuis multa ſint, quæ fortaſſis dubitationem facient, nihilominus ſolùm, reliquis prætermiſſis, vnum dumtaxat enarrabimus; videlicet, qua ratione Galenus interpretari debeat, qui paſſim duas eſſe doloris cauſas confitetur:

nam

nam videtur hoc maxime repugnare noſtris principijs, quæ po- A
ſuerunt ex Galeni etiam ſententia vnam, eamque proximam cau-
ſam doloris eſſe: Aliæ autem dubitationes nullo labore perſoluē-
tur habitis his fundamentis, de quibus nos in ſuperioribus. His
itaque hoc modo præpoſitis audire rationem oportet, qua omnes
quæſtiones perſoluemus, exorſi ab ea, quam imprimis propoſui-
mus. Pro ſolutione primæ queſtionis ſciendum eſt, nullius mo-
menti eſſe eiuſmodi argumentationem, qua conciliator vtitur:
nam ab vniuerſali, ad particularis poſitionem illatio neceſſaria nō
eſt: ſed tamen contra à particulari ad genus valet argumentandi
forma. Exemplum, eſt animal, ergo homo, non eſt neceſſariū:
Fieri enim poteſt alias eſſe ſpecies animalis ab ipſo homine: ſi ta- B
men intuleris hoc modo. Eſt homo, itaque animal, rectè dixeris:
quia homo eſſe nō poteſt aliquis, niſi prius fuerit animal. ſic equidē
res habet in noſtro propoſito, vt cum dicit. Dolor eſt ex genere
permanentium, ergo eſt morbus. omnis enim morbus permanet,
non tamen omne, quod permanere quocunque modo dicitur,
morbus eſt. Vniuerſalior enim eſt ratio permanentiæ, quā mor-
bi: ſiquidem cauſæ morborum proximæ (quas continentes, & cō-
iunctas libro de cauſſis nominauimus) permanent, non ſunt ta-
men morbi: cùm proximè operationes non lædant. ſunt præterea
quidam in homine affectus, qui permanentes dicuntur, cùm non
ſint morbi; vt icterus vterque, leucophlegmatia, quæ tantum à C
morbo diſtant, quantum tenebra ab ipſa luce. Deinde verò ſi cō-
cedamus hominem hunc benè concludere, adhuc tamen is nihil
habet contra noſtram ſententiam: quia dolorem ex ijs, quæ per-
manent eſſe, demonſtrare, nunqnam poterit. Imprimis ergo de-
claremus, quid permanentiæ nomine ſignificetur. Galenus defi-
nitionem explicans morbi, primo de differ. morb. cap. primo. aſ-
ſeruit nomine διάθεσις intelligere affectum permanentē poſt alteratio
nem: quicunque poſt alterationem veſtigium eius impreſſum ha-
bent, iſti affectum habere dicuntur: ſiue ij longo tempore perma
neant, ſiue breuiſſimo temporis interuallo perdurent: non enim
intelligitur nomine permanentiæ diuturnitas temporis; propter D
quam omnes, qui putarunt, morbum eſſe affectum diu perma-
nentem, non mediocriter elapſi ſunt: ſiquidem a morborum nu-
mero, morbos ſegregauerunt breui temporis ſpatio afficientes: in-
ter hos autem fuerunt quidam methodici, potiſſimum autem eiuſ
dem ſectæ Olympicus, vt Galenus primo metho. med. ſignifica-
uit. Quamobrem affectum eſſe poſt alterationem quandam per-
manens, eſt proprium morbo. Ex cuius ignoratione euidenter

lapſus

E lapſi ſunt recentiores quidam clariſſimi, quibus ego præceptoribus vſus ſum, Ex his, quæ hucuſque diximus colligendum eſt permanentiæ ſignificationes tres eſſe. Prima eſt ea, quam morbo conuenire iam diximus: ſecunda, qua vſus eſt Olympicus, videlicet, vt affectum notat, qui longo temporis ſpatio perduret. Qua ſignificatione in morbo definiendo nunquam vſus eſt Galenus. Hic annectitur tertia quædam ſignificatio, quæ attribuitur ſymptomatis: nempè cum dicimus dolorem capitis ſtabilem, ac permanentem: cum præterea delirium permanens dicitur. Ita ſanè loquimur, nō quod illa poſt alterationem, ſubſiſtere poſſint, ſi quidem hoc eſt pœnitus impoſſibile: ſed quoniam cauſas habent fouentes, quæ F continenter afficiunt, hoc modo dolor & delirium à Galeno permanentia nuncupantur. Quomodo itaque ſi vera ſunt hæc, quæ prodidimus, dolori conuenire illam, quam in morbo diximus permanentiam, perſuaderi poteſt? Quod verò Gal. definiens Cæphaleam nomine morbi vſus fuerit, nimis debile argumentum eſt: nam eum non intelligit affectum, qui à ſymptomatis diſtinguitur, ſed qui contineat communi ſignificatione omnem affectum præter naturam, veluti etiam nos communiter loquimur. Quòd verò doloris curationem ſcribat, id Gal. efficit meritò cauſarum, quę ipſum efficiunt, non ſui ratione, qui mitigationem, atque lenitionē poſtulat. Patet ex his, quæ hucuſque diximus, quomodo morG bus permanens nuncupari debeat; & quomodo ſymptomata etiā permanentia dici poſſunt: Ex quibus primæ dubitationi propoſitæ abundè ſatisfactum putamus. Circa ſolutionem dubitationis ſecundæ, quæ ſemper apud me non mediocris, quemadmodum etiam apud alios celebratiſſimos medicos dubitatio fuit: qua ſcilicet ratione dolor actio deprauata dicendus ſit, Tandem poſt multas cogitationes in hanc ſententiam perueni, vt putarem dupliciter hoc eſſe, primum ſanè ratione appetitus, deinde ratione ſenſus: quomodo appetitus ratione dolor actio deprauata dici debeat, infra declarabimus; ſi primum, quomodo ſenſuum ratione talis dicenda ſit actio, expoſuerimus. Dicimus itaque quòd apud H Galenum deprauatarum functionum triplex exiſtit differentia: quædam enim fiunt ab ipſo morbo nihil natura ipſa cooperante: quædam verò à natura, ſimul cum morbo fiunt: quædam à ſola natura irritata tamen ab aliqua morbifica diſpoſitione. vt Gal. ſignificauit lib. 2. de cauſſis ſymptom. cap. 1. In hoc 3. poſtremoque genere dolorem eſſe reponendum putamus, vt ſupra ſatis euidenter commonefecimus. Sed enim, quæ inquies, iſthæc eſt deprauatio circa ſenſationem obiecti moleſtantis? Deprauatio

Deprauatarum actionū triplex differentia.

Dolor quomodo ſit actio deprauata ſcius.

tio inquam, & error adeſt, quia obiectum ſentiens eſt præter na- A
turam, & illud facultas ſentiens percipit per modum contriſtan-
tis. Ergo obiectum per modum contriſtantis percipere, eſt illud
cuius cauſſa dicitur actio deprauata, quoniam excedit metas, &
formam naturalis ſenſationis: debilis enim actio ſeruat naturam
ſuam, idcirco naturales fiunt, ſed cum imbecillitate actiones:
hac verò amittit propriam ſpeciem. Ita puto ſentiendum, circa
maximam hanc difficultatem. Quantam verò ad ipſum appeti-
tum pertinet: dicendum eſt, eius cauſſa dolorem deprauatam
actionem dici: quia dolor fuga eſt appetitus: vbi hæc modum
exceſſerit amittet formam, quam habet: Exemplo ſit fames inten
ſa, hæc enim vbi paululum augetur, neque adhuc ſuam propriam B
formam amiſit inter naturales actiones numerabitur: verùm
vbi nimium aucta fuerit, vt ſpeciem amittat ſuam, quæ res ac-
cidit in Bulimo, ideſt in fame canina, tunc actio dicitur corru-
pta. Idem in dolore accidit. Vbi enim fuga appetitus ſit mediocris,
vt in lenibus accidit doloribus, non deprauatur eius actio, vbi ve-
rò modum exceſſerit, vt in magnis doloribus, qui ſenſibiles à me-
dicis vocantur, tunc actio deprauata dici poteſt. Si huius rei vbe-
riorem declarationem deſideras, legito Cittadinum in arte me-
dica cap. 92. lib. 2. qui hanc rem diligentiſſimè exponit. Sed de
ſecunda dubitatione ſatis? Tertiam dubitationem propoſitam
ſoluere dupliciter poſſumus, vno ſanè modo ſi dolorem ſenſuum C
affectionem ſolam eſſe tradiderimus, quemadmodum accipiunt
omnes expoſitores Galeni verba. Alio autem modo ſecundum
noſtra principia, quæ ſunt iam expoſita: vtraque vtendum eſt in
præſentia, vt ex hac oſtendamus nihil omnino ſubtiliſſimi Vgo-
nis rationem concludere. Pro prima ſolutione nota, quòd quan-
do Galenus dicit, dolorem eſſe triſtem ſenſationem, poteſt hoc
modo interprætari (eodem etiam Vgone teſte in 2. Aphor. 6.)
cum dicit, dolorem eſſe triſtem ſenſationem, perinde eſt, atque ſi
is diceret, dolor fit à triſti ſenſatione, tanquam à cauſſa proxima, &
continente: cauſſæ verò huius nomine nuncupet ipſum affectum.
Hoc verò nō eſt præter medicorum atque Philoſophorum ſenten D
tiam: nam Ariſt. Iram definiens, dicit ipſam eſſe ſanguinis circa
corefferueſcentiam: & ſimiliter definiens Ecclipſim, aſſeruit eſſe
interpoſitionem terrę inter Solem, ac Lunam. Tamen re ipſa ita
non habent, non enim ira ſecundum eius propriam formam eſt
efferueſcentia ſanguinis, neque Eclipſis, formaliter, interpoſitio
terræ. Sed illa eſt appetitio quædam vindictæ: hęc verò eſt ipſius
luminis priuatio. Quæ tamen fiunt ab illis cauſis, tanquam à
conti-

Dolor quomodo ſit actio deprauata appetitus.

Antonius Cittadinus Fauëtibus.

Dolpr quo modo ſit triſtis ſenſatio

E continentibus, atque proximis effectui. Fit enim Eclipſis ab ipſa interpoſitione terræ: fit ira, à feruore ſanguinis. Ita profectò in noſtro propoſito dicendum eſt. Videlicet dolorem non eſſe reipſa triſtem ſenſationem, ſed quandam paſſionem, ſiue affectionem appetitus, vel ſi cum Vgone loqui volumus, eſſe diſpoſitionem Phantaſiæ: quia tamen hæc fit à triſti ſenſatione, tanquam à proxima cauſſa, idcirco Galenus voluit ipſam nomine continentis cauſæ nuncupare. Et nota, quòd hæ definitiones vocantur materiales, quia non exprimunt proximam formam rerum niſi potentia. Vt ſi dicerem febris eſt calor præternaturam totius corporis: rectius quidem ita dixiſſem, febris eſt calida intemperies
F cordis, & totius corporis. Hæc igitur ſatis explicant primam ſolutionem à nobis propoſitam. Rectius autem, atque magis ad mentem ipſius Galeni poteris reſpondere ſecundum ea principia, quæ nos ſupra poſuimus. Videlicet admittendo dolorem eſſe quandam paſſionem Phantaſiæ, vel appetitus, hancque paſſionem contineri in definitione à nobis explanata: vt ſi diceremus, Dolor eſt paſſio ſenſus: atque ſimul phantaſię. Nam quatenus dicit dolorem eſſe ſenſationem, aliquam in ſenſibus exterioribus adeſſe affectionem, ſignificauit: qua verò ratione tradidit triſtem eſſe, quia hoc ab illis ſenſibus dignoſci non poteſt, idcircò ſignificatur indigere ad hoc, quòd dolor fiat, aliqua facul-
G tate interiori. Vides igitur ex hac noſtra ſententia, quàm rectè omnes dubitationes erruant, omniaque incommoda deſiſtant, quæ Vgo contra machinatus eſt. Sed nunc ad quartam dubitationem, accedere oportet: quoniam multo maioris momenti, quàm ſupradictæ exiſtit. Huic noſtræ opinioni, quam præter aliorum opinionem de cauſſis doloris attulimus, opponi videtur Galenus, tum, quando ſolutionem continui cauſſam eſſe doloris tradidiſſe videtur, cum etiam quando is videtur manifeſtò ſignificaſſe duas eſſe proximas doloris cauſſas. Loci verò à quibus Galeni ſententia deſumitur hi ſunt, lib. 2. de loc. affect. cap. 5. 12. methodi *Loci communes.*
H cap. 7. 2. de rat. vict. acut. com. 1. Primo de ſymp. cauſ. cap. 6. Tertio de compoſitione med. local. cup. 2. in arte med. cap. 80. Ex his, pluribuſque alijs Diuini huius hominis voluminibus, celebratiſſimi medici tradiderunt duas eſſe proximas cauſſas doloris ex Galeni ſententia. Sed profectò quia plurimum decepti ſunt, interpretanda ſunt à nobis eius verba, atque tandem vna veritas, quæ autores omnes in hanc vſque diem latuit aperienda eſt ex noſtris principijs. Doloris igitur proxima cauſſa eſt, qualitas tangibilis violenter alterans, & continuitatem ſoluens. Duo

igitur neceſſaria ſunt, vt fiat ab hiſce qualitatibus dolor, primum, A
illas violenter & ſubitò agere: ſecundum, continuum ſoluere,
quod ex primo ſequitur. Hæc autem ſolutio duplex fieri poteſt,
altera occulta, obſcura, altera verò ſenſibilis ac manifeſta, quem-
admodum qualitates tangibiles duplices ſunt: aliæ quidem pri-
mæ, aliæ autem ſecundæ. A primis quidem dolor fit alterando
violenter, atque præternaturam corpus, latenterque eius conti-
nuitatem diuellendo. A ſecundis alteratur ſenſus, atque apertiſ-
ſimè fit diuiſio continui. Qui factus eſt dolor à primis qualitati-
bus, hic ex intemperie effectus dicitur, quoniam non habet ma-
nifeſtam ſolutionem vnitatis: neque hoc mirum quia medici ar-
tifices ſenſitiui ſunt. Qui autem à continuum apertè diuidenti- B
bus fit dolor, hic ab intemperie factus dici non poteſt, quoniam
dum fit. (tunc enim eſt dolor) nullus eſt intemperantiæ exceſſus,
non calidus, non frigidus, non ſiccus, quamuis progreſſu tem-
poris tales fieri poſſint, vt ſupra declarauimus. Hæc cognouiſſe
in medendis doloribus medicum refert: quandoquidem in
eo, qui fit à continui ſolutione ſcopus curationis non eſt altera-
tio, ſed vnio, vel ea, quæ pro vnione ſunt neceſſaria. At verò
qui fit à primarum qualitatum alteratione, poſtulat ſolam alte-
rationem per contrarias qualitates: in calido, cum frigidis: & ca-
lefacimus frigida, & ſicca humectamus: atque illa, quę adeſt con-
tinui diuiſio, nullo medici præſidio curatur. Hęc noſter admira- C
bilis Galenus admonuit in 12. meth. med. cap. 7. his verbis. Ve-
rùm quid agendo, quæ vehementer calefaciant, & refrigerant,
dolorem inferant, quærere ad rem propoſitam minimè eſt ne-
ceſſe, ſiue enim vt ſubſtantię ſenſibilium diuidentia continuitatem:
ſiue vt eam ſemel & confeſtim alterantia, id ad eorum intentio-
nem, quæ dolorem leuabunt, nihil refert, modo ſciamus, quod
violenter vel excalefacit, vel refrigerat id ſententia corpora dolo-
re. } hęc ille. Et quidem meritò, non pertinet ad tractationem
de medendis doloribus, quia illos, qui ab intemperatura calidi,
frigidique fiunt, quamuis continuum ſoluant, attamen per inde
curamus, atque ſi nulla adeſſet continui ſolutio: quemadmo- D
dum eos, qui à ſecundis qualitatibus fiunt, manifeſtè diuidenti-
bus continuum ab extrinſecis cauſis perinde medemur in princi-
pio, atque ſi nulla adſit intemperies, quoniam certè non adeſt,
vt diximus. Quamobrem, ſi hæc, quæ hactenus, dicta ſunt, ve-
ritatem habent, quemadmodum putantur, iam Galeni ſententię
nullam dubitationem habent, ita enim interprætandæ ſunt. Do-
lor fit à qualitatibus tangibilibus: hæc habent duas differentias:

itaque

E itaque dolorum etiam differentię ſunt duæ (quantum ad methodum, & ad rationem curandi pertinet, ad quam vt ad finem omnes medicæ contemplationes rediguntur.) aliæ enim obſcurè continuitatem ſoluunt: hæc ſunt qualitates primæ, calida, frigida, ſicca: aliâ manifeſtè vnionem ſoluunt: vt ſubtilia, acria, grauia, dura, lenta. Propterea ab eo, quod ſeſe offert ſenſibus, duplex eſt doloris differentia: alia à qualitate alterante calida, frigida, & ſicca, alia à ſecundis qualitatibus manifeſtò continuum ſoluentibus. Quando igitur Galenus ab intemperie, vel ab alteratione dolorem fieri tradit, intelligit qualitates primas, quando autem à ſoluentibus continuum intelligit qualitates ſecundas: At
F ſi fortaſſe dubitas dolorem, quem Galenus à ſoluentibus continuum fieri dixit, non pertinere ad qualitates tangibiles, id ſanè verba eiuſdem clariſſimè in hunc modum explicant. Alius qui ob tenſionem fit, non ſoli affectæ partis proprius, vt qui vicinas partes interdum afficiat. Eſt item dolor, qui à tangentibus dumtaxat in affecta particula generatur, cùm videlicet compreſſa, vel contuſa, vel à re quappiam ſuperueniente vulnerata dolet. § Hæc Galenus. Manifeſtum igitur ex his fecimus dolorem omnem fieri à qualitatibus manifeſtis tangibilibus tam primis, quàm ſecundis. Cauſamque aperuimus propter quam dolor à duabus cauſſis fieri tradatur: præterea rationem expoſuimus ob quam Gale-
G nus cum in omni dolore neceſſaria ſit ſolutio, aliquando hanc exprimat, aliquando verò conticeat: Ex quibur veritas apertiſſima eſt, quam ego plurimum admiror neminem eorum, qui poſt Galenum de rebus medicis conſcripſerunt, olfeciſſe, atque hæc mea in arduo negotio ſententia eſt. Vale.

HORATIVS AVGENIVS IO. BAPTISTAE Cucinæ piſaurienſi medico inſigni S. P. D. Epiſtola ſecunda.

Agitur de odore an habeat uim nutriendi.

H POSTQVAM meam, de odore audire ſententiam deſideras, an ſcilicet nutriat, de qua in comitijs illis Franciſcanis multum contra quorundam philoſopho rum opinionem diſſeruimus, nunc oportunam occaſionem ſcribendi nactus tibi ſatisfaciundum duxi: Atque primùm quædam de odore ſecundum peripateticos in medium aferam, mox de opinione medicorum ediſſeram: & in his explicandis

plicandis omnibus difficultatibus, quæ alio quin ſatis magnæ videntur, reſpondebimus. Quamobrem ad Ariſtotelem conuerſus eſt animaduertendum, quod anteaquam hic de odore ſuam ſententiam afferat, antiquiorum opiniones pro ſua alioquin conſuetudine reprobat. Contendebant horum quidam odorem eſſe vaporem quendam: alij non vaporem, ſed fumoſam quandam exalationem à rebus odoratis elatam. Vaporem non eſſe oſtendit philoſophus hoc potiſſimum ductus argumento, quod vapor refertur ad aquam: aqua verò odore caret. Neque rurſus exalatio eſt, quia animalia in aquis degentia odorem percipiunt: ſed nequit exalatio penetrare aquam frigidam, & humidam, cum exalatio calida ſit & ſicca, ſtatuaturque vnum quodque deſtrui à ſuo contrario. Adde quod tam ſi vapor eſſet, quàm fumida ſubſtantia, opus eſſet rem odoratam continuo diminui, ad nihilumque tandem reduci, cum tamen oppoſitum obſeruemus. Hinc putauit ille odorem qualitatem ſecundam exiſtere, quæ vbi humor, qui aquæ, ac aeri ineſt afficitur, dilluiturque, à ſiccitate non inſipida prodit. Deinde verò aſſeruit odorem proprium eſſe, & peculiare humanæ naturæ: homo enim pro ſua magnitudine multum habet cerebri, idque humidiſſimum ante omnes animantes, quæ cauſſa facit, vt ſolus propè dixerim, omnium animantium homo ſentiat, gaudeatque florum, & cæterorum id genus odoribus: vt quorum calor, atque motus temperatus eſt ad exceſſum humiditatis, & frigiditatis cerebri, calidam enim, & ſiccam naturam odorem habere affirmans: Maximè præterea conferre ad hominis valetudinem tam bonam, quàm malam, illam poſſe conſeruare, hanc autem inducere: ſubdit, pytagoreos fuiſſe deceptos, putantes quædam animalia paſci ipſis odoribus: primum quia videmus cibum compoſitum eſſe oportere, cum quæ aluntur ſimplicia non ſint: quo circa alimenti excrementa fiunt, vel in ipſis animalibus, vel extra, vt in genere plantarum: deinde humor ipſe ſolus, ac miſtionis expers alere non poteſt, nam quod eſt aliquid nutriturum, corpulentum ſit neceſſe eſt: atqui aerem corporari à ratione longius abeſt. adhæc cunctis animantibus datum eſt cibi conceptaculum, à quo trahunt ſummuntque corpus: at ſenſorium odorabilis in capite eſt, odorque cum ſpirituali euaporatione ſubit prorſus, vt ſpirationis locum perſtringere poſſit: hæc ſumma eſt Ariſtotelis opinio. Circa quam adſunt quàm plurima, quæ mihi dubitationem faciunt maximam: atque illud imprimis, quod ſtatuat odorem non eſſe fumoſam exhalationem: nam ponamus id verum eſſe, quod de anima-

Ariſtotelis opinio de odoris natura.

Dubitationes contra opinionem Ariſtotelis.

E animalibus aquatilibus tradit, de qua re quædam dicemus loco ſuo, ratio qua impugnat opinionem, eſt maximè ſuſpecta: quia ſi odoris natura calida eſt, & ſicca, ſique frigida eſt & humida aqua, quo modo purpura, alijque piſces odorem percipiunt? Cur odor perinde non corrumpitur in aqua? atqui vult corrumpi fumoſam exalationem. Addo, quod neque etiam altera videtur concludere: nam quamuis vapor ad aquam referatur, tenuiorem tamen aqua ſubſtantiam habet, tanquam id, quod medium quoddam videtur inter aquam & aerem: quamobrem non ſequitur propterea non eſſe vaporem, quia aqua odore careat: ſic enim oportuit illam tanquam odoris receptiuam denudatam eſſe à forma recepta. F Amplius videtur hic negare, quod vapores non ſint odorati, cum tamen re ipſa experiamur vapores, qui ab aqua, & qui à terra vi ſolis attoluntur odorem aliquem habere. Præterea illud ſuſpectum eſt mihi, quod concludat odoris naturam calidam eſſe, & ſiccam, atque idcirco conferre cerebro hominum, interim tamen deneget exalationem eſſe, quæ calida, & ſicca eſt. Vellem, vt hoc mihi diceret Ariſtoteles: an hæc qualitas cum extra rem odoratam cernitur in ſubiecto ſit aliquo, an extra ſubiectum: ſi in ſubiecto (hoc enim admittere oportet illum pro ſuis decretis) quæſierim quod nam ſit hoc ſubiectum, ſi non eſt ſubſtantia vaporoſa, nec exalatio, opus eſt eſſe aquam, & aerem: ſed G cur aer ſiccitatem odoris non corrumpit? ideoque non prohibet ſentiri? cur aqua frigiditate & humiditate pro ſubiecto ſtatuetur qualitati calidæ, & ſiccæ? permanebuntque ambo odor, & aqua ſine interitu? Deinde multæ ſunt obſeruationes, quæ contrarium perſuadent vna quod quædam ſunt odorem nunquam emittentia, niſi committantur igni, qui abſumens rei odoratæ ſubſtantiam, emanare odorem cogit: Horum quædam odorem habent ſuauem, quædam ingratum: quæſierim an adſit odor in eiuſcemodi rebus, vel non adſit? ſi dixeris adeſſe, petierim cur non ſentitur: quia inquies agens proportionatum non adeſt, calor ſcilicet educens de potentia ad actum: recte hic inquam, ſed tamen cum H videamus, fumoſam exhalare ſubſtantiam, vniuocaque ſit odoris ratio in omnibus eadem, neceſſarium eſt, vt ſtatuamus in illis odoris exiſtentiam non poſſe ſine exalatione conſiſtere. altera eſt, quod poma odorata dum longo tempore contrectantur, manibusque diu continentur, manifeſtiſſimè flaceſcere videntur, quod non contingeret, niſi aliqua efflueret ſubſtantia. Tertiá eſt, quod agente ſole in floribus, & plantis odor ſentitur, recedente minuitur, aut etiam aboletur, ſignum quidem ſatis efficax, niſi

fallor

fallor, aliquid effluere præter ſimplicem, & ſpiritualem qualitatem: item ſi odorum ſpecies duæ ſunt, quædam per ſe gratæ ad guſtum minimè, ac ad cibum conferrentes, quædam verò quæ ad cibum inquirrendum conducunt, ſiquè animalia aquatilia habent odorandi potentiam vt cibum accommodatum venentur, cur piſces à re malè olente decepti vt piſcatores quotidie exercent, venantur cibum peximè olentem? qui illis venenum cum ſit necem afferunt? deberent enim gratos amplecti, & alios verò deuitare, vt idem auctor teſtatur. Poſtremò rationes, quibus contendit animalia odore non nutriri, non videntur mihi neceſſariæ, cum enim inquit oportere alimentum non eſſe ſimplex, ſed compoſitum, rectè quidem concludit, cum verò addit, odorem ſimplicem eſſe qualitatem in hoc non benè: quia aut odor exhalatio quædam eſt, aut certè non ſine exhalatione eius eſſentia conſiſtit: hacque de cauſſa quoddam eſt compoſitum. Ad ſecundam pariter dicamus, quod quemadmodum aqua & aer quatenus ſimplicia, & impermiſta ſunt, nutriendi non habent potentiam: ſic neqne odor ſi qualitas eſſet ſimplex non nutriret. quod verò addit vltimò naturam conſtituiſſe ibi receptaculum, id veritatem habet: non propterea dicendum odorem non alere, quia etſi non ſit cibus, ideſt alimentum quoddam ſolidius, cuius cauſſa ſatis ampla conſtituta ſunt inſtrumenta, alimentum eſt tamen propartium quarumdam tenuiarum nutricatione idoneum: neque proprio caret receptaculo, vt ſuo loco diſſeremus.

Dubitationes contra rationes Ariſt.

Petrus Apponenſis in libro differentiarum hanc de odoris nutritione ſententiam habet: quod odor per vaporoſam exalationem aeri commiſſus, per aſperamque arteriam ad pulmones & cor delatus, atque ab his per aortam ad retiformem primo plicaturam, deinde ad cerebrum, ex hisque locis veluti concoctus ſpiritus vere nutrit, ac reparat: quod facere nequit cum primo occurrit olfactus inſtrumento: qui adhuc qualitas ferè nuda eſt & ſimplex, quæ certè nutrire non valet: atque hoc modo ſpiritus tantum præcipuè animales nutriri ab odoribus dicit: ſolidiores verò partes reffocillari quoddammodo ab eo non nutriri. Tria ſunt, quæ mihi videntur contra medicorum præſertim Galeni ſententiam: primum quod is concludat odorem cum primum occurrit olfactus inſtrumento eſſe nudam, ac ſimplicem qualitatem: quam Galenus exhalationem eſſe, aut certè non ſine exhalatione arbitratur. Secundo quod putat ſtatim nutrire illum non poſſe, ſed poſtulare multos circuitus, longiſſimum quoddam iter, motus multos, atque concoctiones, in

Opinio petri apponenſis diff. 155.

Impugnatio opinionis conciliatoris.

E in qua re dupplicitèr aberrat: primum quia celerrimè ab odore recreari, nutririque ægrotos obſeruamus: & Galenus libro ſecundo aphoriſmorum ſcriptum hiſce verbis reliquit. Quicunque indigent citiſſima adiectione humidum remedium ad recuperandas uires optimum eſt: ubi uero adhuc citius per odoratum; quæ uerba ab Hippocrate libro de alimento ſumpta ſunt. nam ille ſic ait. & quicunque celeri appoſitione indigent humidum medicamentum ad reſumendas uires optimum. Quicunque celeriori, per olfactum: quibuscunque uerò tardiori appoſitione opus eſt, id ſolido alimento faciendum eſt; Galenus in huius loci commentario reddens cauſſam ſententiæ huius dixit. Cauſſa eſt, quia ſuauis odor neſcio quid addit ad corpus, & eius temperaturam accommodat, & naturalem calorem corroborat, in quo calore nos eſſe uitam aſſerimis; His etiam addito, quod amplius odor non eſt poſt tantas mutationes, alterationesque in ipſo cerebro, & primum factas circa Thoracis partes: adde in quo multis diſplicet, eſt quod ſimul cum Galeno admittat in cerebro plexum quendam rectiformem, ac admirabilem, nullum eſſe eiuſcemodi rete mirabile (ſic enim uocant) atteſtantur quidam, qui in brutis bobus præſentiam obſeruarunt ſimili aliquid in eſſe ei, quod ſcribit Galenus, in homine veró non reperiri contendunt. Sunt qui arteriam G fortaſſe vnam vel duas, aut venę vel membranę portionem oſtendant, in cerebro pro Galeni plexu, at illi ignorant interim hunc auctorem deſcripſiſſe rem maximè euidentem, quando dicit ex arterijs propemodum infinitis, aut certè plurimis, & maximis implicatis inuicem multis modis plexum hunc conſiſtere, quod ſi homo eget tali ſpiritu ad actiones principis facultatis obeundas, quibus ille cæteris animalibus præſtat, oportet profectò obſcuriorem eſſe hunc plexum in brutis, vt potè, quæ tanta puritate, & elaboratione horum ſpirituum ad ſuas functiones peragendas nequaquam opus habeant. Sed alibi ſunt copioſius demoſtrata. Poſtremò Galenus vult in ſincope omnes vires collapſas eſſe, H maxime vero eas, quæ ſunt in corde: vtque has ſtatim reparet, odoribus vtitur primo libro ad Glautonem: quamobrem non ſolum animales, ſed etiam vitales nutriuntur: quinimo citius hi, quam illi, quia illius teſtimonio odor primum in thorace, quam in cerebro attrahitur.

Aphor. 2. — Lib. de alimi. com. 4. — Nota de plexu retiformi. — cap. 15.

Ioannes Manardus ferrarienſis libro decimottauo epiſtolarum, putat ab odore non ſolum inſtaurari ſpiritus, ac nutriri, ſed etiam ſolidas partes: cuius hominis rationes hæc ſunt: prima quod

Manardi opinio. — cap. 6.

P Hiſto-

Hiſtoriæ tradiderunt Democritum annum nouum ſupra centeſimum agentem vitam triduò cum ſolo odore panis conſeruaſſe. A

Cap.2.

Secundo, quia Plinius libro ſeptimo naturalis Hiſtoriȩ reffert aſtromorum gentem ex ſolo odore viuere. Tertia eſt ratio, quod ſi odor ſolidas corporis partes non nutriret, haud poſſet in hoc munere comparari vino, per quod totum corpus non ſolum inſtauratur, ſed impletur:

2.apho.11.

hoc enim verbo vtitur Hippocrates in aphoriſmis, in quo vt Galenus exponit de his loquitur, qui refectione corporis egent, de quibus antea fuerat locutus in eo videlicet aphoriſmo:

2.aphor.7.

quæ longo tempore extenuantur corpora; in quo proculdubio de refectione loquitur, quæ ex morbo conualeſcentibus debetur, in quibus non ſpiritus tantum, ſed ſingulæ corporis particulæ, plus minusúe, ſunt ex hauſtæ, quamobrem concludendum eſt odorem nutrire omnes corporis partes, atque hoc magis efficere dum ſunt inſtrumento olfactus propinquiores, non autem vt Apponenſis putauit, poſtquam tot fuerit mutationes expertus. B

Manardi opinioni impug.

Plurimum admiror quomodo hic vir apprimè doctus in hanc opinionem venerit, vt putaret ab odore ſolidas partes nutriri: eſt enim hoc prorſus contra Hippocratem, qui ſpiritus dumtaxat ab aere, & ab odore voluit regenerari, quinimò eſt idem, contra Galenum, quia ſpiritibus, ab odoratis velociſſimam præſtari animalibus nutritionem ſignificauit.

Solos ſpiritus odore nutriri ex libro de ali mento.

Non poſſunt autem ſolidæ partes tanta celeritate reſtaurari, vt pote quȩ poſtulent longius tempus, vt in ventriculo, in hepate, in venis, atque tandem in ipſis partibus ſolidis fiant alimenti tranſmutationes, vt optimè tradidit Ariſtoteles. C

Lib. de ſen. & ſenſiterio

Meminiſſe oportet hic eius ſententiæ. Eorum quæ vniuerſim, ei velociter nutriunt, veloces quoque fiunt excretiones;

2.aphor.13. Nutrientia ſtatim velociter excer-tur.

quia ipſa obſeruatione videmus ſtatim recreari ſpiritus ab odore: eiuſcemodique recreationem breuiſſimo tempore durare: & è contra obſeruatum eſt nutrimentum quod ſolidis partibus apponitur, vt putà craſſius diutius perdurare: fit vt omnino abſurdam hanc opinionem eſſe putem.

Solidæ partos a ſolido nutrimento nutriuntur.

Adde his quod ſi verum eſt ex eiſdem nutriri ex quibus conſtamus, parteſque ſolidæ ex craſſiori conſtant materia, opus eſt nihil poſſe nutrire illas, niſi quod craſſum ſit, quod itaque tenuiſſimum eſt, vt aer craſſiſſimum nutrire non poteſt. D

Reſponſio ad rationes Io Manardi.

Quod affert de ipſo Democrito, quicquid ſit de ipſà hiſtoria volumus admittere, non tamen conficiendum eſt propterea ſolidas partes fuiſſe à panis odore connutritas: nam ſenes quia pituitam habent multam facile ieiunium ferunt: hinc recreatis ab odore ſpiritibus, exiguuſque calor, tranſmutata in alimentum pituita, annum agentem centeſimum nonum

E num potuit hominem triduo viuum conſeruaſſe. Quod de Aſtromorum gente Plinius contendit, id tanquam falſum, & impoſſibile reijcimus ex aliorumque ſententia dictum à Plinio fidem habere aliquam non debet apud nos. Vinum certè nutrit ſolidas partes, quia exhalatione odorata multò craſſior: & quia crebra trāſmutatione in ſanguinem permutatum poteſt pro illorum nutrimento commodè ſuſtitui: id verò fit propter eius tenuitatem multò citius, quàm à craſſioribus alimentis. Sed antea quam id faciat ſpiritus, recreat, nutritque odore. qui omnium eſt pro hoc munere perficiundo maximè idoneum. Hinc rectè comparantur inuicem vinum, & odor: illud enim abſumptum tardius, hoc F odoratius citius recreat. quamobrem collatio eſt in eo quod citò aut tardè nutrire poteſt, non autem in eo, quod ſolidæ partes nutriuntur, aut ſpiritus. Vinum ſolidas partes nutrit.

Diximus quid benè, & quid non bene ſit à medicis dictum: reliquum eſt modo, vt de ipſa veritate tranſigamus: atque imprimis illud animaduertere oportet medicos, ac philoſophos in quibuſdam conuenire, & rurſus in rebus quibuſdam diſſentire: conueniunt, quia odor quatenus eſt in ſenſitiua potentia minime poteſt nutrire, nam eſt hac ratione quoddam accidēs, quod ab hac facultate omnium iudicio exluditur: non eſt itaq; difficultas an odor pro ſpecie ſenſibili deſumptus & quatenus ſenſiterium, eiusque po G tentiam afficit, nutrire valeat, necne: non enim hæc res eſt controuerſa: ſed dubitatio eſt, in qua differunt, an odor quatenus eſt in medio poſſit inſtaurare corpus nec ne: medicis admittentibus, negantibus autem peripateticis. Verum quia nequit hæc difficultas diſſolui, niſi primum ſtatuamus, quæ ſit odoris natura, & ſubſtantia de hac antea dicamus. In qua etiam tum conueniunt inuicem, tum diſſentiunt: quatenus enim odor mediam quandam naturam habet inter aerem, & aquam, quod ſcilicet neque ita tenuis eſt vt aer, neque ita craſſum vt humor: eatenus idem ſentiūt: quia Ariſtoteles odorem fieri putauit cum humor qui ineſt aquæ, & aeri afficitur dilluiturque à ſiccitate non inſipida, quod pariter H admittunt cum Pythagoricis medici, vt in Thimeo teſtatur Plato. Verùm an ex hac ablutione diſſolutioneque effluant ſubſtantiæ quædam in medio, vel non effluant dubitatio eſt non contemnēda, quia Auerroes, Alij Peripatetici ſpiritualem dumtaxat ſpeciē à re odorata in medio multiplicari conrendunt, vt à re colorata, ſecus autem putant medici: non ab re autem dicimus, Auerroem hæc dixiſſe, quoniam quamuis receptum ſit Ariſtotelem ſentire Aere in ipſo, aut etiam in aqua ſpiritualiter odorem multiplicari, Augenij propria opinio. Gal. lib. de inſtr. odor. ca. 3. & 6. de placitis. l. de tranſ. & ſenſit.

P 2 ego

ego tamen ambigo, dubitoque plurimum circa hoc negocium A
cum mihi perſuadeam aliud ſentire, de qua re dicemus infra: primo igitur loco explanabimus Galenum & Platonem atque his antiquiorem Hippocratem dixiſſe odorem eſſe quandam exhalationẽ:

cap. 3.

Galenus igitur libro de olfactus organo ſic inquit. Aliquid verò quod inter naturam aeris & humoris eſt in odorãdi ſenſum cadit: quod neque ita tenue eſt, vt aer, neque ita craſſum vt humor. id enim quod à rerum corporibus exhalat odoris eſt ſubſtantia, quod ex roſis maximè ſimilibusve, quæ ſic tenera ſunt cognoſcere licet: quæ omnino corpora celeriter minora, & ſicciora euadunt; ex quo apertè intelligitur ex earum rerum ſubſtantia partem rerum humidiorem in halitum digeri. ℥ Plato autem in Thimeo ſic inquit, B

Confirmatio ex Platone.

ſed in madefactione quorundam, vel putredine, vel liquefactione, vel euaporatione gignuntur odores: cum enim in aerem aqua, vel aer in aquam tranſit in medio iſtorum odores fiunt. omniſque odor, aut fumus eſt, aut caligo: ſed horum quod ex aere mutatur in aquam caligo: quod non ex aqua in aerem fumus: hinc fit vt aqua odores tenuiores ſint, aere craſſiores ℥ hæc Plato. Pro quorũ

Cum omni odore effluit quædã ſubſtantia. Nota modũ.

intelligentia animaduertendum eſt, quod à rebus odoratis effluit ſubſtantia non vno eodemque modo: aliquando enim effluxus eſt admodum ſenſibilis, aliquando verò ſenſu imperceptibilis: quæ res contingit ob diuerſitatem corporis odorati: ſi enim ſubſtantia in qua inhæret odor craſſior fuerit, tunc odor ſentiri non poteſt C
niſi alicuius agentis vi extrahatur; ſic ligna quædam accenſa odorem emittunt magnum, ſi verò non accendantur aut exiguum, aut nullum, in hoc numero eſt olibanum, pix, mirrha, ac id genus alia. ex his igitur effluens ſubſtantia percipitur, certumq; eſt hoc modo multiplicari in medio odorem. at ſi tenuior eſt materia, magiſque ignea, effluuium fit ſenſibile, vt in moſco, ambra, & reliquis. quod ex his exhalet quædam ſubſtantia, hinc videre licet quod ſi hæc odorata aliquo tempore teneantur ſubdio, odor ammittitur, ac ab illis rebus euaneſcit; ſi verò clauſa retineantur, vt non reſpirent, longiſſimo tempore odor conſeruabitur. Alia

effluuium duplex.

eſſe nequit cauſſa diuerſitatis huius, niſi hæc vna, quod euaneſcit D
odor, cum ſubſtantia illa tenuis in ambientem diſſoluitur: conſeruatur vbi continetur in re odorata, prohibeturque effluxio. Notabis ſecundo loco, quod ea, quæ manifeſtum habent effluuiũ ſemper fiunt minora, dum odorem ammittunt: alia non item; niſi quædam longitudine temporis id patiantut, ſed certè id, vt in proribus, ſenſibiliter non accidit, diuerſitatis cauſſam putauerim eandem, in qua reſidet odor materiam, ſi enim craſſior fuerit, vtique

Odoratæ res cur quandoque minores fiunt.

E vtique minor ſit iudicio ſenſuum: ſi uerò admodum tenuis, id vel non accidit; vel ſi euenit, non percepto effluuio res flacidior, & minor conſpicitur. Exemplum ſit, ſpirituoſæ ſubſtantiæ diſſolutio, quæ in noſtris continetur corporibus, quæ corpus non reddit minoris quantitatis, quàm prius fuerat, vbi fit ſenſim ac ſecundum naturam: cum uerò ſit uio lenter affatim, ac ſubito, quamuis non percipiatur effluuium, redditur tamen eneruatum corpus, & quale ab Hippocrate primo libro prognoſticorum deſcribitur. ſciendum adhæc, quòd à re odorata duo effluunt, ſubſtantia, & accidens: odor accidens eſt non ſubſtantia (hic appello odorem propriiſſima ſignificatione, quatenus eſt obiectum potentiæ olfa- F ctiuæ, non autem pro aggregato ex materia & obiecto, cum igitur Galenus inquit, quod odor eſt quod à rerum corporibus exhalat: non intelligit qualitatem ſolam, non ſubſtantiam dumtaxat; ſed ex vtroque aggregatum: odoris nomen communiori appellatione ſummendo: ſiquidem falſum eſt, & ab omni ratione omnino alienum, ſubiectam materiam: aut materiam, & qualitatem ſimul eſſe proprium obiectum ſenſus. Duo ſunt hæc diuerſa. odor non defertur ad ſenſum ſine effluuio ſubſtantiæ, quæ res citra controuerſiam eſt vera. Alterum odoris eſſentia, vt obiectum eſt; ſubſtantia illa effluens exiſtit: aut ſubſtantia, & qualitas ſimul. hęc enim non poteſt aliqua ratione conſiſtere. ſed hæc fortaſſe ſubtilius alio loco diſcutientur à nobis. His videor explicaſſe quod odor nunquam ſenſibus ſeſe offert ſine effluuio ſubſtantiæ.

Odor propriè eſt accidens non ſubſtantia.

Galeni ſententiæ explicatio.

G Huic opinioni Auerroes refragatur libro ſecundo traditionis de anima hiſce vſus argumentis. ſi fumi multiplicatio ad odoris multiplicationem eſt neceſſaria: vel aerem pellit, vel penetrat, eo quod ſurſum deorſum, vel circum quaque diffunditur non pellit; quoniam aerem fumo cædere nulla ratio cogit, nam & ipſe tenuis eſt, atque illius naturæ conſimilis: minus verò dicendum eſt ab eodem penetrari corpora, ſiquidem in eodem ſimul eſſe nequeũt, idcirco non effumatio quædam, ſed ſpiritualis odor eo uſque peruenit. Præterea niſi ſpiritualis natura odoris exiſteret, vtique nulla ratione potuiſſet contingere, quod vultures, aliaq́ue animalia fœtorem cadauerum occiſorum in prælio in diſtantia milliarium H quingentorum percepiſſent. Impoſſibile enim eſſe putat ſubſtantiam effluere ad tantum ſpatium poſſe, quin vel in aeris ſubſtantiam fuerit conuerſa, vel à ventis diſſipata. Hiſce rationibus commentatoris quidam addunt rationem ſatis pulcram. ſi enim (inquiunt) in loco aliquo excelſo, & ſublimi fiat alicuius odorabilis corporis effumatio, veluti thuris: ab his, qui in loco diſtanti inferiori

Opinio Auer. 2. de anima. 97.

Maior de ſen. 12. ſenſ. com. 52.

riori exiſtunt odor, ſentitur; & tamen ad illos non tendit effuma- A
tio: nam cum ſuaptè natura corpus ſit ſubtiliſſimum tantum re-
ctà contenderet ſurſum, non deorſum. Sed hæc profectò tanti
momenti non ſunt, vt nos cogat adhærere illis. Prima enim
Auerrois ratio maximè claudicat. nam dicimus neque aerem ce-
dere, neque corporum penetrationem dari: ſed fieri permiſtionẽ
quandam ipſo in aere congeneris ſubſtantiæ, quemadmodum cõ-
tinuo videmus exhalationes, quæ à rebus terreis attolluntur craſſio
res alioquin ipſa odorabilis effluxione, aeri permiſceri: quod verò
attinet ad hiſtoriam illorum animalium, dicimus admittentes ve
ritatem hiſtoriæ (quam tamen ſuſpectam eſſe arbitror) id contin-
gere potuiſſe vento ſubſtantiam illam exhalatam per tatum ſpatiũ B
tranſmittente, quo etiam modo contagioſa illa peſtilentiæ ſemi-
na, cuius Thucidides meminit, & Galenus ex æthiopia delata fuiſ
ſe credendum eſt. Minus perſuadet aliorum obſeruatio, tum quia
ventus poteſt aliquam portionem ſubſtantiæ effluentis deorſum
tranſmittere, tum etiam quia effluuium non eſt ita calidum, & ſic-
cum, quod ſit ignis, ſed miſtum quoddam eſt corpus, quod quẽ
admodum ſurſum, ſic in latus diffuſum attrahi poteſt à naribus
aerem reſpirantibus: ſicque traheretur odor non autem ſua natu-
ra olfactum feriret, vt Galenus frequentiſſimè docuit. At verò
medici validioribus rationibus innixi quarum nonnullas diximus
cum putatam opinionem Ariſtotelis reprobauimus, obſeruationi- C
buſque multis in contrariam opinionem venerunt, odorem fieri
non poſſe niſi ſubſtantia quædam tenuis effluat: his ego addo quaſ
dam obſeruationes admodum pulcras: prima quod ſi quis panno
aliquo lineo tenui nares obuoluat, hic reſpirabit, neque enim
alioquin viueret, odorem tamen non ſentiet; qui ergo poteſt fieri
quod attracto per nares aere in quo tanquam medio ſpiritualis ad-
eſt odor is minimè ſentiatur? Hic non poteſt peripateticus aliquã
(quod ſciam) afferre cauſſam: poteſt medicus, qui dicet aerem
tenuiorem effluente ſubſtantia penetrare linteamen, at verò adi
tum non dari aliquem ſubſtantiæ craſſiori. Secunda, quod ſi quis
diu odoratum aliquod corpus ex ijs, quæ non habeat ſenſibile ef- D
fluuium manibus geſtauerit, hic manus eodem inficiet odo-
re: at hic ridiculum eſt dicere, in manu odorem ſpiritualem con-
tineri. Tertia quod imprimitur odor in induſio omnibuſque ve-
ſtibus, quas vbi volumus ab odore immunes reddere vel frigida ab-
luimus, vel longo tempore permittimus illa ſubdio permanere:
ſic educitur tenuis illa ſubſtantia odoris ſubiecta materia, propriũ-
que vt ſic dicam vehiculum. Adhæc quod validi odores caput ſta
tim

Auerrhois opinionis impugnatio.

E tim petunt, & impleant, & agrauent, & ad delirium interdum prouocent, argumentum eſt non nihil ſubſtantiæ eorum cerebrum tentare, quandoquidem ob ſolam qualitatem communicatam in tam ſubbitos, & vehementes affectus non incureret quiſpiam. Hoc placuiſſe Ariſtoteli non ambigo, qui cerebrum hominis iuuari ab ipſis odoribus tradidit: hac eandem ratione poterit oblædere.

Lib. de inſt. olf. 8.

Habere autem hoc loco dubitationem videtur, quomodo piſces odorem ſentiant. Datum illis odoris ſenſum putat Ariſtoteles vt alimentum venentur, quaſi quod ex odore cognoſcant cibum illis conuenientem, vel inimicum, vt illum conſectentur, F hunc autem deuitent. In qua re plurimum dubito, quia comprobaui experientia, ferri piſces ad ea alimenta, quæ odorata cum ſint poteſtatem habent necandi illos. Arbitror igitur datum hunc ſenſum illis, quia animalia perfecta ſunt. Porrò odorant modo contrario, atque homines, aliaque animalia reſpirantia, nam quamuis odor proprius ad nares appellat, non tamen prius poterit hiſce animalibus odorandi ſenſum mouere, quàm viæ, quæ è naribus per os ſummum, & meninges in cerebrum pertinent pateſiant, poſſintque vna cum attracto ſpiritu odor vt ad pulmones, ſic ad cerebrum meningeſque permeare. At quibus promptus, atque expoſitus eſt in aperto odoratus, neque operculo tan- G quam vallo quoddam communitus, vt apibus, atque in ſectis ea ad odorem è longinquo conueniunt, & citra vllam reſpirationem olfaciunt: ipſique odores non attracti illorum ſenſum feriunt, & incitant, quod ipſum piſcibus, & ijs, quæ in humore degunt, accidit: nam ſine anhelitus, & ſpiritus reciprocatione videntur odorare. In aqua verò fit odor, quo eiuſcemodi animalia efficiuntur, quia ſimplex non eſt, ſed variè compoſita, odores recipere valet, ac generare: quæ verò animalia ambiguam habent naturam inter aquatilia, & terreſtria, tum eum, qui in aquis gignitur odorem, tum etiam alterum, qui in terrena ſuperficie producitur perſentiunt. Conſtituta in hunc modum odoris natura, iam tem- H peſtiuum eſt, vt ad propoſitę quæſtionis diſſolutionem accedamus: Dicimus itaque, quod hæc propoſitio. Odor nutrit. Poteſt habere duplicem ſenſum, vnus eſt quod odor pro obiecto à ſenſu percepto, pro ſpecie ſenſibili, & pro ſecunda illa qualitate (omnibus enim hiſce vocibus vtuntur, qui de hac materia diſputant) nutrimentum præbeat. Alius verò quod agregatum ex materia deferente, & qualitate ipſa, nutriat. Quod pertinet ad primum affirmandum eſt nullo modo odorem nutrire: fieri enim non

Piſcibus odoratus cur in ſit.

Piſces odorant alio modo quàm alia reſpirantia.

Augenij opinio, in diſputatione præpoſita.

Odor pro obiecto ſenſus olfactus non nutrit.

non poteſt accidens ipſum ſubſtantiæ afferre nutrimentum, vt A ſupra diximus. Atque ſanè (niſi decipior) hunc ſenſum perpetuò Ariſtoteles audiuit, cum agat de obiecto ſenſibili, vt principaliter ad ſenſum reffertur, ac percipitur. Porrò certiſſimum eſt, ſenſum rerum accidentia perſpicere: Intellectum verò ſubſtantias, quod ab ipſo pariter traditum eſt libro ſecundo tractationis de anima. Huc pertinent eius rationes contra Pytagoricos, contendentes odorem nutrire non poſſe, quia quoddam eſt ſimplex, & quia caret inſtrumento, in quo fit nutritio, quòdque aer non nutrit, quanto minus odor nutriet, qui cum ſit aere ſimplicior, & immaterialior alendi vim habere non poteſt. Quòd verò attinet ad poſteriorem ſenſum, odorem nutrire dicimus, quia cum ſubſtantia quædam ſit effluens cum qualitate, quam odorem nuncupamus, ſubſtantiam corporis nutrire valet. Hic verò conſideranda ſunt, quàm plura, & in primis quod tria ſunt in humano corpore. Humores, ſpiritus, ſolidæ partes. Hippocrates ſuis nominibus illas nuncupauit: impetum facientia, continentia, & contenta. Ex his duæ dicuntur nutriri, ſolidæ partes, & ſpiritus: humores verò minimè nutriuntur, ſed ſunt materia ſubiecta nutritionis, vt docuimus primo libro comentariorum ad Galeni tractationem de ratione curandi per venæ ſectionem. Venæ, arteriæ, oſſa, carti: lagines, aliæque partes, & quæ ex ſimplicium coagmentationes conſiſtunt nutrimentum volunt craſſius, & ſolidius, quia ſi quod nutrit in nutriti ſubſtantiam conuerti debet. Quod admodum eſt tenue, & fluxibile non poteſt, in craſſioris naturam conuerti, niſi tamen multis intercedentibus mutationibus craſſius reddatur. Hoc modo ſanguis nutrit omnes humani corporis partes, quo ſcilicet tempore apponitur, aſſimilaturque iam reditur multò craſſior. Hic igitur verum eſt propriumque ſolidarum partium alimentum, verùm quoniam non ſolum hoc fit ex ſanguine, ſed etiam calor inſitus, influenſque ab eodem perſeuerantiam habet, hic vero potiſſimas vires habeat ex ſpiritibus tam influentibus, quàm inſitis oportuit vaporem ſanguinis benignioris attolli, qui deficientes illos regenerarent, præſenteſque fouerent: quo verò magis abundaret hæc ſubſtantia, ſic enim dicebat pro vitæ cuſtodia, & quo calida cum eſſet refrigeraretur, natura autem nos ambientem pro pabulo extrinſecus adueniente ſubſtituit, hic aerem non intelligas ſimplicem, purum, ac impermiſtum qualem profectò nunquàm inuenies, ſed ex varijs vaporibus inferiorum partium, & ſuperiorum lationum affectione multipliciter alteratum intelligito: hic attractus pro

Ariſtotelicarum rationũ explicatio.

Odor quomodo nutriat.

B

C

D

refri-

E refrigeratione operam præſtat: adhæc verò ſalutaris cum ſit adauget ſpirituoſam ſubſtantiam, qua cum habet maximam ſimilitudinem. Sic rem habere confirmant Galeni verba, dum ſcribit libro de vtilitate reſpirationis, ſuppoſito ſpiritum indigere nutritione. Vnde igitur (inquiunt) aliundè alimentum habebit, quàm ex aere per reſpirationem attracto: at qui ex ſanguinis vapore non diſſentiens vero eſt ipſum nutriri, quemadmodum multis celebribus tum medicis tum philoſophis eſt viſum: Verùm qui Eraſiſtratum ſequuntur, non eodem modo, quo Hippocrati adhærentes ex inſpiratione animalem ſpiritum nutriri tradunt: illis enim ex corde per arterias ad cerebri membranas: his verò F ſtatim per nares in cerebri ventriculos prouenire ſpiritum videtur; & parum poſtea. Reliquum eſt igitur (inquit) aut euaporationem ex ſanguine illi ſufficientem eſſe, aut per nares inſpirationem: atqui nec euaporationem largam contingere, veriſſimile eſt, ſi arteriæ laqueo ſint conſtrictæ. quod ipſum etiam in libro de vtilitate pulſuum demoſtratur: neceſſarium igitur eſt ex inſpiratione per nares potiſſimam alimenti partem animali ſpiritui accedere; vltimoque eiuſdem tractationis capite concludens vtilitates reſpirationis ait. Secunda verò eſt animalis ſpiritus nutritio; rurſus libro ſeptimo de Plac. Hip. & Plat. de vtroque ſpiritu ſic ſcriptum reliquit. Sicut verò vitalis ſpiritus, & in arterijs, G & in corde gignitur materia generationis ex inſpiratione & humorum exhalatione ſumpta, ita animalis ex vitali perfectius concocto oritur; ac alibi, ergo animalis ſpiritus veluti fontem eſſe cerebrum clarè oſtendimus, qui partim ex inſpirando, partim ex eo quod reticularis plexus ſuppeditat, & irrigatur, atque alitur, vitalis ſpiritus non æquè euidens demoſtratio erat, ſed tamen in corde eum & arterijs contineri exiſtimare alienum à ratione non eſt, eundemque nutritum, maximè quidem ex inſpirando, ſed tamen & ex ſanguine; ex his videmur demoſtraſſe ſpiritum nutriri tum ab aere, tum à ſanguinis euaporatione. Notabis prætere-rea quod cum dicimus nutrire odorem, non intelligimus nutrire H ipſum omnes corporis partes, ſed dumtaxat ſpirituoſas ac aereas: neque enim craſſiores aere nutriri poſſunt, nec odore, qui ad aeris naturam quodammodo proximè accedit. Hic adde quod duplex eſt nutritio ſpiritus, eſt enim vna perfecta, quam perficiunt aer ambiens, & odorata ſubſtantia, ſanguiniſque vapor: altera imperfecta, & pro parte dumtaxat, cum ſcilicet vel aer tantum nutrit, vel ſpirituoſa (vt ſic dicam) exhalatio ſanguinis: harum neutra ex ſe ſufficiens eſſe poteſt: hinc fit, quod vna deficiente,

Cap. 5.

Spiritum animalem nutriri aere inſpirato per nares.

Cap. 4.

12. meth. c. 5.

Aer ambreris & odor nutritionem præbet nomen ſaneam

ſi fit ex altera nutritio leuis eſt, ac momentanea tempore breuiſſimo perdurans, pro vita conſeruatione nequit ſufficere, tum propter carrentiam alterius, vt dixi cauſſæ, tum etiam quia ſimul in vnum conſpirare finem omnes nutritiones partium omnium debent. Amplius aduertendum eſt quod humani corporis nutrire ſpiritus, non eſt datum cuique odori, ſed illis potiſſimum conceſſum, qui ſuaues ſunt habentque magnam proportionem cum calore influente, & ſpiritubus, hinc fœtida non ſolum carent hac facultate, ſed etiam oppoſitam habent qua deſtruuntur ſpirituum temperamenta. Suaues odores nuncupo, qui habent proportionem cum ſpiritubus,& qui potiſſimum eliciuntur ex rebus maxime nutrientibus: putauerim ego ex capo aſſo odorem pro nutriendo corpore multò deduci præſtātiorem, quàm ex muſco, & ambra, aut alijs id genus odoratiſſimis. Poſtremò adnotandum eſt, quod modus nutritionis huius eſt ex reſpiratione. Aere enim & odorata ſubſtantia attracta circa pulmones ſpiritus vitalis roboratur, inſpirato eodem per nares animalis ſpiritus fit nutritio. de quibus omnibus pro diſputationis huius coronide audire oportet, natum ante omnem philoſophiam Hippocratem libro de alimento: qui ſic ait. Principium alimenti ſpiritus, nares, os, guttur, pulmo, & alia reſpiratio ꝫ rurſus. & quicunque celeri appoſitione opus habent humidum medicamentum ad reſumendas vires optimum, quicunque verò celeriori per olfactum, quicunque verè tardiori appoſitione opus eſt, ſolido alimento ꝫ ex his manifeſtum fecimus, quomodo odor nutrit, & quomodo non nutrit, quas partes nutriat, quale præbeat alimentum, & quomodo id fiat. relinquitur modo, vt dicamus quædā de opinione, quam voluiſſe Ariſtotelem arbitramur, quia ſuperius ſatis ſuperque reprobauimus veterem interpretum illius opinionem. Ego itaque arbitror cognouiſſe Ariſtotelem, nunquam odorem poſſe ad inſtrumentum olfactum peruenire ſine exhalatione: ſed tamen duo potiſſima in ea tractatione reprobaſſe: vnum ſcilicet, opinionem eorum, qui volebant ſubſtantiam effluentem eſſe propriam naturam odoris, quatenus obiectum olfactus: aliud verò quòd non bene putauerint quidam ſolidas partes odore nutriri; Quòd ille ſenſerit odorem non fieri citra ſubſtantiæ exhalationem explicant eius verba, quibus admonet calidam, & ſiccam eſſe naturam odoris, ſed certè odor ſumptus pro ſpecie ſenſibili non eſt calidus, nec ſiccus; deinde vult hominis cerebrum corroborari ex odore, huncque conferre plurimum ad hominis ſanitatem; verùm qualem poteſt operam exhibere ſenſibile obiectum ſpiritualiter

Modus nutritionis ab odore.

tex. 33. ex Franc.

tex. 54.

Epilogus dictorum.

Ariſt. opin. de odore ex auctoris ſententia contra alios expoſitores.

A B C D

E liter ſumptum homine ægrotante? nullam quidem meo iudicio; mox quia vult odorem proficiſci ex ablutione illa ſicci ſapidi ab humido aereo, vel aqueo: at non video quomodo id poſſit contingere, quin ablutione illa ſubſtantiæ quædam decidant: Quamobrem, qui dixerunt vaporem eſſe; redarguendi ſunt, quoniam aqua non habet odorem, cum abundet vaporibus. Qui verò exalationem putarunt quaſi quod ſit re ipſa ignea diſpoſitio, aberrarunt, ſic oſtendente experientia, quòd in aqua fiat odor, quæ frigida eſt, & humida. Adde quod ſi ſenſibilis eſſet euaporaretur, quod in omnibus non videmus contingere, ſed in ijs dumtaxat, quæ nunquam admittunt odorem niſi mediante actione ignis, vt
F prædiximus. Quamobrem non reprobat philoſophus vt alij dixerunt hucuſque, odorem generari non poſſe niſi ipſo in medio ſubſtantia quædam exalet à re odorata; ſed reprobat dicentes eſſentiā illius eſſe euaporationem ſenſibilem: quòd verò Ariſtotelis rationes maximè concludant de ſolido alimento, iam ſupra demonſtratum eſt à nobis. Hæc habui, quæ de odore pro medicorum opinione, & concordia inter medicos, & peripateticos conſciberem, nihil pœnitus immutans eorum, quę à me cum egregijs illis, & ſubtilibus theologis diſputata audiuiſti: reliquum eſt, vt epiſtolæ modum imponam. Te ſaluere plurimum, iubent Ludouicus pater, & Sebaſtianus frater amatiſſimus. ex Cingulo, die
G 14. Aprilis 1562.

HOR. AVG. IVLIO PICHINO MEDICO inſigni. S. P. D. Epiſtola tertia.

QVA AGITVR AN PVRGARE IN PLENITVDIne, mittere ſanguinem in cacochimia conueniat, de bonis carnibus & pane ſiligineo & de ciborum ordine.

H QVATVOR ſunt, quæ mihi rurſus proponis, quibus ex tempore ſatiſfaciam ut cunque potero: nā in publicis lectionibus & in rebus familiaribus occupatus, vix tantum mihi datur ocij, quantum pro dignitate rei neceſſarium eſſet. Audias igitur quid ſentiam.

Queris primum an aliquando liceat mittere ſanguinem citra plenitudinis affectum: nam quæ ſcripta ſunt libro de venæ ſectione ſecundo, videntur omnino refragari illorum ſententiæ, qui venam ſecant citra mul-

 titudi-

titudinem. Reſpondeo. quod ſi generoſum hoc remedium contemplemur, quatenus euacuatiuum, quod illius indicatio ſuggeritur à multitudine aut quo ad vaſa, aut quo ad vires, aut ſimpliciter dicta, aut ſecundum quid, vniuerſali, aut particulari: quid ego hiſce diſtinctionibus intelligam explanatum eſt abundè in tractatione noſtra de plenitudine. At verò ſi contemplabimur hoc auxilium, quatenus reuulſiuum, ſiue ſimpliciter, ſiue non ſimpliciter, in vtroque genere non eſt ex neceſſitate. Motus requiritur ſanguinis, non plenitudo. Dixi nō ex neceſſitate, quia poteſt motus adeſſe ſanguinis cum multitudine: quia vt benè noſti, vna ex cauſſis à quibus concitatur fluxio ſanguinis eſt vbertas, at citra hanc non rarò ſanguinem fluere contingit, aut ex vulnere, aut apertis mariſcis aut ex vtero, aut ex naribus, tum etiam aliquando fluxiones fieri ad partes internas nimium dolentes, aut calentes, ſiue extrinſeca iniuria, ſiue intrinſeca contigerit. ſanguinis hæc abundantia, & motus intelligendus eſt, tum actu, tum potentia, quia morbus magnus vtroque dicitur modo: hæc omnia rerum capita ſunt à nobis diligenter expoſita, quæ ſi recte diſtinxiſſet Menodotus empiricus, aut qui poſt illum eiuſdem factionis homines fuerunt, Galeno laborandum non fuiſſet, vt prauam illius hæreſem ſubuerteret. Ex his patet quando cum plenitudinis affectu, & quando citra, venam incidimus. Sed hic ſeſe nobis offert dubitatio minimè contemnenda, ea eſt, quod aliquando loco ſanguinis miſſionis Galenus videatur ſubſtituere purgationem. ex quo illud colligitur, quod purgatio conuenit in affectu multitudinis: quam tamen idem author propriam eſſe dixit cacochimiæ. ſic à pari quiſpiam argumentari poſſet mali ſucci vitium venæ ſectione corrigi poſſe, cum vnum alterius loco ſubſtituatur. Verba Galeni libro de ſanitate tuenda in hunc modum habent. Quod ſi quis, vel propter ætatem, vel timiditatem permittere ſe medico ad ſanguinem vllo modo detrahendum nolit, huic deijcienda aluus largius eſt: aut ſi id quoque ſuſpectum habet, alia ratione educendum ſuperuacuum eſt ❡ & parum infra. Non ſubſtinente autem homine ſanguinem ſibi detrahi, augere deiectionem, ſim vero neutrum admittat, aliam quampiam rationem iniri, qua maximè, ſi non breui, at longiori tempore, priſtinam corporis habitudinem homo recipiat ❡ Hæc ille. Quæ ſi diligenter contemplentur nihil opinionem noſtram redarguunt: etenim ille ſupponens duobus indigere pręſidijs tum venæ ſectione, tum purgatione ob affectum miſtum ex plenitudine, & cacochimia, quis dubitaret, ſi venæ ſectio exerceri non poteſt, quod expurganti medica-

4. cap. 4. 48. titu. D.

A B C D

E dicamento vtendum ſit, quo omnis malitia ſucci expurgetur, & de cætero minuatur plenitudo euacuato ex venis humore malo per pharmacum. Quinimo hoc etiam aliud addiderim, quod ſi adfuerit plenitudo ſola, fueritque ægrotus in cauſſa, vt venæ ſectio exerceri non poſſit, quod ipſo in caſu ſic cogente neceſſitate poſſumus tutò uti medicamentis purgantibus, quæ agregatiua nuncupantur, eo quod omnes humores expurget: etenim bile vtraque, & pituita à venis detracta, multò minor reddetur multitudo: quamuis longiori tempore id contingat, quàm ſi vena ſecta fuiſſet. Aliud eſt methodica, & ordinaria curatio, Pichine, aliud verò neceſſaria, & coacta: de qua illud à Galeno dictum fuit F quinto de ſanitate tuenda, quod purgatio poteſt exerceri, vbi ſanguis non fuit in affectu plectorico vacuatus. An autem in cacochimia venam ſecare expediat, ſatis abundè alio in opere diſeruimus. Hic autem tantum addere volumus, quod duplicem imaginari cacochimiam poſſumus: vna eſt ſuccorum, qui in venis conſiſtunt: alia excrementorum extra venas contentorum. & vtraque duplex, nam quædam cochimia ſimplex, qua ſanguinis partes non obſeruata mediocritate abundant, aut biliosæ, aut pituitoſæ, aut melancolicæ, venæ ſectione tutò curari poteſt: quod hæc partes nondum in alienam naturam tranſmutatæ facilè ſecta vena vacuentur, viresque validæ ſint. Verùm enim- G uero ſimplicem hanc cacochimiam non abſurde quiſppiam vocabit plenitudinem quo ad vires, quædam cum putredine. At ſi putredo ſanguinis adſit, ſecus dicendum: tunc enim multo facilius purgatione, quàm venæ ſectione affectus corrigitur: de qua re in decimoquarto tractationis noſtræ de febribus libro abundè diſputauimus. Sed cacochimiam extra venas venæ inciſione non poſſe emendari apertiſſimum eſt.

Secundo loco explicandum proponis, quæ nam ex omnibus carnibus, quibus pro corporis nutritione veſcimur, Meliorem, & comodiorem ſuccum generent: quoniam vero quæſitum ad multas extendi videbatur, reliquis prætermiſſis poſtulas, vt de carne H ſuilla, vitulina, ædina, & agnorum dumtaxat ſermonem inſtituam. De carnium bonitate.

Huic quæſtioni cum Galeno reſpondeo, quod omnium præſtantiſſima eſt ſuilla: hanc proximè ſequitur lactantium vitulorum caro, vt ego ſentio, mox hædina ex lactantibus pariter præparata. Hanc Galenus præponit vitullinæ: quam vltimo agninam inſequi profiteor. Suillæ carnis præſtantia ex Galeno,

Quod attinet ad ſuillam Galenum ſic ſcribentem audias. Partes

tes animalium omnes non eadem facultate ſunt præditæ: ſed carnes quidem cum probè concoctę fuerint, optimum gignunt ſanguinem, & potiſſimum, ſi eæ animalium boni ſucci fuerint, cuius modi eſt ſuum genus, nam carnes neruoſæ iuſto ſunt pituitoſiores: omnium itaque ciborum ſuum caro potentiſſimè nutrit; & parum infra, inquit ſuillæ autem carnis ſimilitudinem cum humana ex eo, poteris intelligere, quod quidam carnes humanas pro ſuillis, ſine vlla in guſtu, vel olfactu ſuſpicione comederunt, id enim ab improbis hoſpitibus, & alijs quibusdam factum eſſe iam compertum eſt; & alibi quod maximè nutriat, explicauit his verbis. iſtis autem in vniuerſum alimenta multum nutrientia danda non ſunt, qualis eſt ſuilla caro, ſed parum nutrientia, qualis eſt ouilla caro, quæ planè pecudis eſt) quod etiam repetit octauo de comp. med. per locos, ſeptimo methodi, libro de cibis boni & mali ſucci, & paſſim alibi. ex quibus in hunc modum poſſumus optimè ratiocinari. illę carnes optimæ omnium ſunt, quæ cum humana carne maximam habeat ſimilitudinem, & plurimum nutriunt, & nutrimentum non exhibent difflabile: at carnes, ſuillæ eiuſcemodi ſunt: vt Galenus manifeſtum fecit. Dices fortaſſe nutrimentum pręberi à carnibus ſuillis viſcidum, & craſſum, & quod non benè concoquantur: huic dixerim, quod eiuſcemodi nutrimentum optimi eſt ſucci: & quamuis ſit uiſcidum, quod hoc malum non eſt, cum tale dicatur in comparatione ad alimenta, quæ generant ſuccum tenuiorem, non autem ſimpliciter. deinde autem ſciendum eſt, quod finis nutrimenti eſt vt apponatur, glutineturque partibus, quibus adhærens diu optimè ſuo fungitur munere in genere exiſtens bonorum ſuccorum. Neque fuerit verum ſimpliciter, quod cum difficultate concoquatur, niſi in comparatione ad alias carnes, quia Galenus dicebat carnem ſuillam cum difficultate concoqui in reſpectu ad carnem auium, primo libro de temperamentis: quibus addere eſt ſupponere nos corpus ſanum vt plurimum, cuius validæ ſint virtutes, non egrotum corpus: illius collatione optimum generant ſuccum, & non tranſmutantur cum difficultate. Quamobrem omnium bonarum carnium metrum & menſura ſit tibi cara ſuilla.

6. epid. 5. 3. com. 2. & sect. 4. c. 5.

A B C D

Diximus poſt ſuillam vitulinam ſequi: quoniam hæc non modo admodum tenera caro eſt, quam propterea his ſpani vocant Ternieram: ſed certè ſuccum optimum generat: hanc pręfero carnibus hædinis hoc potiſſimum nomine, quod ad tres, quatuorùe menſes vitulus lactens aſſeruari poteſt, quin etiam ad ſex menſes, & vt Alexandrinus inquit, nonnunqnam vſque ad annum perdurant

durant

E durant ſemper carnem ſuauiſſimam habentes vituli, quæ res in hædis minime contingit: horum enim caro bona & ſuauis vſque ad duos, aut tres menſes: quo etiam tempore quamuis nondum guſtauerit hærbas, inuenies carnem illam duriorem, & neſcio quid viroſi redolentem.

Hic duo notabis, vnum quod malè arabes quidam dixerunt frigidam eſſe & ſiccam temperamento Hircorum carnem: quoniam certè calida eſt & ſicca: vt manifeſtum facit odor ille teter, vnde hircoſi dicti ſunt, & arroſarum à capro vitium interitus (quem ideo veteres Bacco ſacrificauerunt) & emmiſſus ore ſpiritus, vrens propè, & tactus ipſius animalis, qui tangentibus ferè F febriculæ cuiuſdam ſignificationem exibere videatur. (ex quo creditum multis capras non minus ipſas, quas tamen ſexus ipſe frigidiores facit, perpetuò febrire) cuncta hæc inquam calidam animalis huius naturam manifeſtò ſatis demoſtrant. Quod ſi hirci, & capræ calidi, & ſicci ſunt, cur quæſo calidi, & ſicci non erunt hædi? nam ætas non facit frigidum eſſe animal, ſed caliditatem habere aliquam minus equidem ſiccam. vt à Galeno diſputatum eſt de temperamento puerorum, & iuuenum. Aliud eſt dignum animaduerſione, quod Galenus videtur præferre ædinas vitullinis libro de cibis boni & mali ſucci, cum ait. Cum autem inter animalia pedeſtria optimi ſint ſucci ſues: proxima ab his habentur hædi: deinde vituli: agrina verò caro humida glutinoſa, muccoſaque eſt; quam opinionem ſi quis voluerit imitari non reclamabimus. Hoc vnum conſtet carnem agninam inferiorem ſupradictis eſſe in bonitate. & hæc de carnibus. Cap.4. G

Quid ſit panis ſiligineus, cuius Galenus meminit libro primo de facultatibus alimentorum, facilè non eſt, meo tamen iudicio cognouiſſe: quia panem eſſe factum ex tritico, nuncupato ſiligine, conſtat: ſed quod nam ſit hoc genus tritici non eſt admodum apertum: inquit enim Galenus. σιλίγις verò neque græcum eſt, neque ipſum aliter poſſum exprimere: inter panes igitur ſiligineus plurimum alimentum præſtat: poſt ipſum autem ſimilaceus; Atheneus qui plurimum antiquorum circa alimenta opiniones di- H lucidauit, meminit quidem σύγχρονος at verò nunquam σιλίγνιν. Putauerim ego ſiligeum triticum eſſe illud nobiliſſimum, quod ſemper alijs omnibus carius venditur, album calore, vocatum in noſtris regionibus, la Caluiſia. quo genere frumenti Romani etiam vtuntur. id ſi non fuerit, ingenuè fator, neſciere me, quid ſit eo nomine intelligendum. Nam prorſus ridiculi ſunt, qui ſegalem eſſe contendunt, ex quo nunquam probatiſſimum panem conficies.

De Pane ſiligineo.

Cap.2.

ficies. legito de hoc negotio Mattheolum libro ſecundo capite xxxiiij. & Plinium libro decimottauo cap. viij. ix. & decimo. A

De ordine ciborum diſputatio.

Quæ vltimo, loco de ciborum ordine perſcrutandum examinandumque proponis, an alimenta, quæ faciliorem habent ad concoquendum diſpoſitionem, debeant præponi alimentis difficilioris concoctionis, eiuſmodi eſt, vt ab Hyppocrate, & Galeno apertè dilucidatum habeamus. Sic enim libro tertio de ratione victus in morbis acutis textu vigeſimo ſecundo inquit Hyppocrates.

An liquidiora proponēda.

Quæſtionis ſolutio ex Hippoc. aba leno.

Mulſa tamen poſt ptiſſanæ ſorbitionem epota valdè replet inflatque, & Hypocondriorum viſceribus eſt inutilis. At ſi ante ſorbitiones bibatur, non vt ſuper pota lædit, ſed iuuat quippiam.

Ptiſſanam confert mulſæ: conſtat autem multo facilius concoqui, & diſtribui, atque per ventrem inferiorem ſubduci mulſam quàm ptiſſanam, propterea vult hanc poſt ponendam eſſe mulſæ: ex quo generale deducitur præceptum, quod quæ facilius concoquuntur, præponuntur ijs, quæ difficilius. De qua re ſic ait Galenus. B

De ordine ait Hyppocrates, quem in mulſæ ptiſſanæque, vſu quis optimè ſeruare debeat. Verùm vno mulſæ ptiſſanæque edoctus exemplo vniuerſalem hunc accipe ſermonem. Nam perpetuò prius ingerenda ſunt, quæ & facilius corrumpuntur, & quæ ſubducuntur magis, poſterius verò contraria. Ptiſſana autem quòd mulſa difficilius corrumpitur, & deſcendit tardius, ſi ergo mulſa primo ſumpta fuerit, ex ea quædam ptiſſanæ ad deiectionem fit prouocatio. verum, ſi ptiſſana primum ſumpta fuerit ſubduci mulſa prohibetur, inflabit Hyppocondria, atque tandem in bilem conuerſa, ptiſſanæ detrimentum affert. Hæc ille. ex quibus non ſolùm quid agendum apparet, ſed etiam cauſſa, ob quam hunc obſeruare ordinem conueniat. C

Regula communis in cibatione ſeruanda.

Regula maximi vſus eſt, præſertim in ijs cibis, quæ aluum lubricam reddunt: quos etiam præſtat aliquot horis antea exhibere. ſic pruna longo tempore ſaltem duabus horis ante cibum dat Galenus, & oximelli quoque. Poſtea Hippocrates. nam cibo (ait) in ventriculo nulla conuenit vexatio. D

Sed vt hęc omni careant difficultate animaduertendum eſt diligenter, quod hæc regula intelligenda eſt, niſi ſit aliquid quod prohibeat: quoniã quædam corpora ſunt, quæ facilè in fluorē alui incidunt ob oris ventriculi imbecillitatem. quibus incumbendum maximè ſi aſſumpto cibo, aliquid aſtringens, comprimensque comederint: cuius rei Galenus meminit libro ſecundo de facultatibus alimentorum, Rhetoris illius Hiſtoriam commemorans: cui

ab

E ab aſtringentibus aluus reddebatur fluxibilis: cui præcepit aſtringentia in prima menſa deſumeret, ſic enim inquit.

Primum omnium poſt balneum pira exibui, deindè alia deinceps vt conſueuerat: quibus peractis non modo non vehementer, ſed ne mediocriter quidem aluum deiecit.

Et huius rei cauſam reddens, ait. Nam cum garum, inquam, vna cum ijs, quæ cum eo ſumpſerat, aluum ſuapte natura ſubducat, idque iam antea fecerit, adſtringentia poſtremo loco ſumpta ijs potiſſimum, qui ſtomacum habent imbecillum deiectionis ſunt cauſſa, ventriculum roborantia, & ad expellendum deorſum, quæ in ſeſe contineat, incitantia.

F Ad hæc notabis Galenum in ſeptimo methodi medendi non per ſcripſiſſe ordinem ciborum, quod ſcilicet prius, & quod poſterius exiberi debeat, dum inquit.

Sit autem præparatus illi panis purus, & qui curioſè in furno ſit coctus, & tum fermenti, tum ſalis, quod ſatis eſt, habuerit. obſonium quoque ex ſaxatilibus piſcibus, aut ex albo iure aſſellus. Præterea alæ, teſteſque gallinacci, qui lacte ſit altus, idonei ſut. quorum ſi copia non eſt, alijs vtendum. 7. methodi cap. ſexto. 45.c.

Nam deſcribit hic vniuerſam rationem cenę conuenientis temperaturæ ventriculi admodum ſiccæ. Panem primum non proponit ædendum ita, vt prima menſa conſtet ex pane ſolo: ſed G edocet qualis eſſe debeat, quo & in prima, & in media, & in vltima menſa vtendum eſt, quo cum obſonia deſcribit oportuna ſiccis corporibus: & hic plurimum admiror illorum hominum iudicium, qui rem hanc non perceperint. Aliud eſt loqui de obſonijs: aliud eſt loqui de pane: hic obſonium non eſt. Panis enim & vinum à ratione obſonij excluduntur: cætera verò omnia includuntur, vt alibi docuiſſe recordor. Igitur quoniam pane ſemper vtimur, non eſt quæſtio hic inſtituta de tempore, quo exibeat panem. quia nullo tempore non conuenit cum obſonijs datus: quorum varium numerum colligit: videntur hæc mihi notiora, quàm H quod explicari hoc loco debeat. Panis, & vinum non eſt obſonium.

Eſt præterea obſeruandum, quod communis illa ſententia, qua aſſeritur, ventriculi rimam partem calidiorem eſſe, & ibi cōcoctiones fieri validiorem, & citiorem, quàm in alijs partibus ventriculi, mihi non videtur conſiſtere, quamuis nemo hactenus de illius veritate dubitauerit. Anima pars ventriculi ſit calidiora ijs partib.

Ego quidem totam illam partem, quæ à ventriculi ore, qui ſtomacus eſt, ad inteſtina tendit, multo ampliorem, & capacem illius ore. (Cui attributa à natura facultas eſt appetendi, concoquen-

di autem certè pauca, aut nulla) eiſdem pollere concoquendi conficiendique egregie alimenti viribus, arbitror. idcirco neutram ex his alteri præſtare. Quia tota ſufficienter carnoſa eſt, & tota vndique cingitur partibus calore natiuo abundantibus, in hac parte, quando clauditur oſtium, totum alimentum continetur, quod ſi quod ſuperuacuum eſt, nequit ob eius copiam ibi retineri, ſed ſupra ſtomacum innatat. Hoc vt dixi clauſo omne alimentum, quantum attinet ad facultatem concoquentem æque concoquitur: cum in omnibus partibus inſit vis æqualis ad hoc munus perficiendum. idcirco parum reffert huius collatione, quid prius, quidùe poſterius iugeratur: quæ tamen res maximi eſt momenti ratione qualitatis alimentorum ob putredinem, quæ in mora poſſet aduenire alimento iam plenè concocto, alio interim nihil aut parum tranſmutato. Quinimo ſi ventriculi figuræ ſpeciem, & conformationem contemplemur, videbitur equidem magis calidior ſuprema pars, & fundus imbeccillior, atque languidior. Creſcit enim ventriculus in fundo in ſpeciem cuiusdam ventris cucurbitini, & magis inclinat ad ſiniſtram partem, in qua reconditur lien at ſuperior ad deſtram, in qua hæpar continetur: porrò vt hæpar caliditatem habet maiorem liene: ſic deberet ſuperior pars ventriculi calidior exiſtere, fundo: alimentaque difficilioris concoctionis ſemper poſtponeremus. at hoc, vt dixi falſum eſt, quia in omnibus partibus ęqualē vim habet ab illius oſtio in pilorū vſque extenſam: æqualiter carnoſa eſt: hępar hanc ambigens ferè vndique partem tantum caloris tribuit, quantum pro coctione adiuuanda ſufficit: qui calor etiam fundum petit ventriculi. Dixi quid mihi in hac re videatur ſentiendum: in quibus ſi tibi ſatisfecerim gaudeo, ſin minus doleo, hæc hactenus.

Arbitror te ſciuiſſe, quàm inuido animo, & maligno ſit aduerſus me amicus ille noſter: & quàm turpi nota honoris ſui dente canino dilacerare ſui conciuis amici, affiniſque optimam famam conatus fuerit. Sed certè omnia feram æquo animo: nam aiunt Hippallum Pytagoricum philoſophum interrogatum quid ageret: reſpondiſſe. hactenus nihil. Nondum quidem mihi inuidetur. ſi igitur proficientium teſtis eſt inuidia, quæ nobis olim comes eſt, magna gerimus, in his quæ cum inuidia gerimus. Conabor ſemper non modo vt inuideat, ſed etiam vt maximè. Mihi certè Pichine cariſſime, animus eſt pacatiſſimus, & verè tranquillus, adeoque in ſe ipſo confirmatus, vt quæcunque aduenian omnia boni, & ęqui conſulā, & petulantes iniurias, voculas illas odioſas, & inæptias delirantium hominum quorum ingenium ad contentionem

E nem naura ſemper fuit, omnino contemnat, & aſpernetur. vindictam domino, & ipſe retribuet, à quo vt valeam eiuſcemodi ſuperare contumelias, opem implorabo, diuinam, ſcilicet gratiam, que vnica eſt via ad beatitudinem conſequendam.

Valetudinem tuam curabis diligenter cum familia tua cuius pars eſt Virginia mea, quam commendatam habeto, vt decet, & te facturum ſpero. ſalutem dicito meo nomine plurimam Domicillæ amantiſſimę coniugi, deoſculaberis dulciſſimos filiolos meos, prǫſertim verò Franciſcam, delitiolas meas, & meorum oculorum pupillas, Quæsò te per noſtram amicitiam, obſecro per magnum illud affinitatis duplex vinculum, vt commoditatibus illo-
F rum incumbas, multa fortaſſis deſunt illis abſente patre, tuum eſt cum fratribus meis prouidere, omnibus donec Taurinum (in qua certè Auguſta ciuitate bene valeo, & mecum Octauius & Ludouicus) omnes petant. Vale

LIBRI TERTI FINIS

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM

LIBER QVARTVS.

HORATIVS AVGENIVS HIERONYMO Cordellæ Medico clariſſimo. S. P. D. Epiſtola Prima.

EXPLANANTVR QVAEDAM AB AVGENIO conſcripta in primo libro de ratione præſeruandi à Peſte; de medendis calculoſis & vlceratis renibus, quæ videbantur quibuſdam plurimum controuerſa.

GRATIAS tibi immortales habeo, quod tantam nominis mei, & famæ curam ſuſceperis: ijs enim literis, quas ad me nudiuſtertius dediſti, cognoui quid nonnulli de meis laboribus, potiſſimum verò de libris, quibus in omnium gratiā profiteor me docere methodum à peſte præſeruandi; non modo ſentiāt, ſed etiam publicè prædicent: Noui pariter amorem erga me tuum, & animi candorem (quorum vtrunque multò antea cognitum, atque perſpectum mihi fuit) cum meam cauſſam ſuſcipiens non modo quæ conſcripſi, quoad eius fieri poteſt, ſtrenuiſſimè tutatus fueris, verùm præcipuè policitus Augenium difficultatibus omnibus ſatisfacturū ingenti facilitate. Quoniam verò ab illis ad me literarum nihil; ego ad te literas dabo, vt tu ipſe exequaris, quod promiſiſti, vtque non illis modo, quorū certè ſtudium ad contradictionem natum videtur mihi, ſed omnibus paſſim præbeas meas perlegendas: quibus ſi fuerit illis ſatisfactum, deſinent poſt hac maledicere, alioquin multò apertius malefacta noſcent ſua: at ſi non fuerit ſatisfactum, quæſo te, ac per noſtram amicitiam antiquam (qua nullum poteſt inueniri mauis, nullum magis cogens, vinculum) etiam, atque etiam oro, vt exhorteris illos, dare ad me literas, vt certiores vel fiant illi errorū, vel

E vel ego, quæ olim publicaui, recantem. At verò, vt ſigillatim perſoluam omnia, proponam primum quæ ſint apud illos ambigua: mox aperiam quid ſentiam. Quattuor ſunt, quæ illis in tractatione de peſtilentia minimè ſatisfaciunt. & vnum in libro de medendis calculoſis, & vlceratis renibus. Primum quod peſtem definiens, videar nimis communem definitionem tradidiſſe: quatenus ſcilicet malignas febres complectitur, quæ omnium iudicio à peſtiferis differunt. Dicendorū ſumma.

Alterum quód videar negare peſtilentiam fieri ab aere ambiente tanquam à cauſſa proxima; cum dumtaxat vnam eſſentialem explicem cauſſam, nempè corruptionem internarum ſubſtantiarum corporis humani. Primum Secundum.

F Tertium verò quod agens de ſemine peſtilentię; ac etiam aliàs videar admittere ſtellas quaſdam eſſe malignas, humanoque generi pernicioſas: cum tamen omnes benignæ ſint, ac à cœlo malum effluere non poſſit. Hæc ſunt, quæ diſplicent illis. Alij verò ſcire deſiderant, an Valleriolæ rationes aliquid contra Fracaſtoreum concludant, qua parte de contagione ipſa diſputat: quoniam ego de hoc argumento nihil memoriæ in ijs libris commendaui. In libro de medendis renibus non ſatisfacit illis methodus à me capite ſecundo explanata de ratione medendi affectibus complicatis, cū videatur id argumentum Cinicum diligentius pertractaſſe. Hæc G illorum ſumma eſt, quæ vitio vertunt mihi. Nunc igitur tempeſtiuum eſt, vt Augenij tui ſententiam intelligas. Tertium. Quartum.

Primùm ſupponere oportet peſtilentes febres omnes putredinē continere, at certè in hoc à putridis differre, quod hæc pręter vnā putredinem nihil habent; illæ autem continent quid maius putredine, nempe corruptionem ſubſtantiæ, quam alij eccellentem quandam putredinis conditionem, & gradum vocandam eſſe dixerunt; nos autem proprio nomine hanc vocare conſueuimus corruptionem, vt non ſemel à Galeno factum eſſe demonſtratum eſt à nobis in libris de Febribus. Continet igitur omnis peſtilens febris putredinem, ſed ſimul corruptionem habet: ad quam haud H peruenit corpus, niſi præcedentę diſpoſitione, quæ putredo eſt. Corruptio ſubſtantiarum peſtilentiam verè facit illius eſſentiam, & caratheriſmum conſtituit: vt ſimplex illa putredo, via ſcilicet ad corruptionem, formam putridarum complet. Quamobrem omnes febres in quibus eiuſcemodi apparet ſubitanea, violentaq; corruptio, peſtilentes vocamus, cum ſint acutæ (ſic enim ob violentiam ſtatuere oportet) communes multis, actu, aut poteſtate, & contagioſæ diſſoluto mixto à calore ſeptico, & vnum quodque Peſtilentes omnes putridæ: non e cōuerſo. Corruptionem a putredine differre. Putridæ & peſtilentes vt differat.

rede-

redeunte ad propriam naturam, vimque habente generandi tale, A
quale ipſum erat. Itaque cum omnes febres peſtiferę, quæcunq; ſint in hac natura communi conueniant: haud ab re factum eſt, ſi omnes vnica ſunt definitione compræhenſæ, quæ in hunc modũ habet.

Peſtifera febris definitio.

FEBRIS PESTIFERA ACVTVS COMMVNIS, ET CONTAGIOSVS MORBVS EST, A' CORRVPTIONE SVBSTANTIARVM CORDIS PROCREATVS. Quæ febres vocantur malignæ, ſunt aliquando peſtilentes, aliquando autem minimè. peſtilentes ſi omnes habuerint conditiones propoſitas. Malignæ duntaxat ſi vna aut plures caruerint: idcirco obſeruabis apud Galenum frequẽter admodum ſcriptum; aliquas febres malignas eſſe citra additio B
nem: aliquas malignas, & peſtilentes. in priori ordine ſunt ex viſcerum inflammatione genitæ: ſunt etiam eæ omnes reponendæ, quæ mores habent malos. in hoc autem, quæ propterea ſubſtantiarum corruptionem poſſident eiuſcemodi, qualem venena ſepticæ natura facere conſueuerunt: Hæc illæ ſunt, quas ego primo de præſeruatione libro nuncupaui interna de cauſſa peſtilentes: ijsque conueniunt perinde, quæ ſcripſi, atque alijs. ſed tamen hoc vnum negandum non eſt, quod ſatis ampla apparet in eo quod magis, ac minus latitudo in peſtilentibus febribus: Etenim quædam acutiſſimæ ſunt, quædam minus: aliæ communes actu, aliæ
communicabiles, & quod communicabile eſt multis, haud eſt C
omnino contagioſum: cum citra contagionis rationem ſint multa communicabilia. aliæ ad omnem contagionis differentiam accommodantur aliæ ad quaſdam; rurſus aliæ corruptionem habent ſubſtantiarum omnium, aliæ quarundam: hinc gradus varij multiplicesque proficiſcuntur, quos etiam ſi quis vocare voluerit ſpecies, non reclamabimus: in propoſita definitione omnes complector ſpecies, neque malignas includo ſimplices, ſed eas dumtaxat, quas probatiſſimi authores malignas ſimulque peſtilentes vocarunt: & de his præſeruandi methodus docetur: quam ſi quis fuerit ritè contemplatus, inueniet poſſe ad ſingulos
gradus facilè referri. Hinc patet me à medicis recentioribus diſ- D
ſentire, qui ab interna cauſſa putant fieri non poſſe febres verè peſtiferas, errore quidem (niſi fallor) maximo. Hic reliquum eſſet, vt inueſtigaremus, an in animalibus corruptio aliqua innaſci poſſit adeò vehemens, vt veneni tum qualitatem, tum vires æquet: At id iam medicis enodatum, diſcuſſumque eſſe videtur, qui hãc ſolent proponere quæſtionem, vtrum propriæ ſint notæ veneni necne. Nam qui maximè videntur ſuper hac ambiguitate diſputaſſe,

Marginalia: 9. de feb. dif. 4 l b. de lib. m. & bo. ſucci. — Maligni nomen late patet. — Febris peſti lentis gradus, ſiue ſpiritus. — Venenatus affectus citra cauſam externam. Pelops Galenus. — Gal 6. de ſa. tuen. cap. 5.

E taſſe, ij idem affectus fieri concedunt, & à lethalis veneni potione, & à corruptione, quæ à corpore ortũ habet: verùm nõ facilè diſcerni poſſe eos, qui venenum ſumpſerunt, ab ijs, qui aliundè affecti ſunt. de qua cognoſcendi ratione à Galeno dictum fuit libris de locis affectis. & propterea rectè admonuit contemplandum an in corpore corrumpens virus innaſcatur? neque ibi dixit, quemadmodum neque in ſuperioribus vſus eſt admirabilis author nomine putredinis, quia longè diſtat putredo à corruptione: putredinem enim ſignificaſſe viſus eſt mihi cum dixit. Quando enim vel copia humorum, vel grauitas, vel obſtructio? nam ab his putredines fiunt. addens autem, vel corrumpens virus corpori innaſcitur? F affectum notauit pernicioſiſſimum, qualem diximus.

4. B. 3. Thocis af. c. 7. G.

Lib. 2. inſt. vot. aud. ca. 20.

Quod Peſtilentia originem ducat ab aere, admiſi quidem vltrò: ſed ab alijs longè diſſentio, quòd non putem à ſolo aere fieri; atq; cum ſit hunc eſſentialem cauſſam non admittam, neque vnam dumtaxat putredinem cognoſcam. Etenim ea dicitur eſſentialis cauſſa, quæ rei naturam complectitur, ac ita quidem, vt poſita ponatur, & remota aufferatur eius natura. Verùm haud illico ponitur peſtis aeris poſita putredine: quid enim ſi corpus præparatũ non fuerit? cur non omnes ſingula morbi corpora corripiunt? ſed poſita corruptione ſubſtantiæ cordis ſiue ab extrinſeca iniuria, ſiue ob internas diſpoſitiones illico ſequitur peſtilens affectus, & remo- G to ſtatim remouetur. quod autem à ſolo aere non fiat (quamuis ab hoc certè fiat vniuerſalior peſtis) ea declarant, quæ priori libro docuimus: & quæ Galenus hiſce verbis teſtatur. In peſtilenti verò aeris ſtatu, inſpiratio plurimum eſt cauſſa: fit enim & aliquando ob eos qui ſunt in corpore humores ad putreſcendum paratos cũ breuem aliquam occaſionem ad febris originem ab aere ambiente acceperit animal. Magna autem ex parte ex inſpiratione incipit aeris circumſtantis à putreſcibili euaporatione vitiati: putredinis autem principium vel cadauerum multitudine non crematorum quemadmodum in prælijs contingere ſolet, vel ex aliquorum vel lacuum vel paludum æſtatis tempore euaporatione? & parum in- H fra. ſed in tugurijs ſuffocantibus æſtatis tempore habitantium corpora corruptione laborabant: at quia humores corporum ex victus prauitate erant putredini obnoxij, hinc febribus peſtilentibus origo data eſt.? Hic vides quod ab aere maiori ex parte fieri peſtilentiam dixit: quis igitur dubirabit, quin fieri poſſit citra affectũ aeris? Euaporationes, quarum meminit non ſunt ad aerem referendæ, ſed magis ad ea, quæ circa terram, & aquam fiunt: nam aer ſua natura contrahit vitium in totum ſilens à ventis; calida, humidaque

Eſſentialis cauſſa quæ.

Aerem non eſſe cauſſam eſſentialem peſtilentiæ multis rationibus demoſtrat.

1. de febrium diff. cap. 3.

midaque conſtitutione præcedente quæ viguerit, diuque fuerit A
dominata: tunc enim contingit ſubſtantiam aeris putrefieri, & ſi
bonæ ſint, ſalubresque euaporationes elatæ ex aqua, & terra. Ad-
hæc verò quæ ſunt peſtilentes febres citra peſtem, quarum Galenus
meminit? peſtis quidem communis morbus, & vulgaris cum à
putrido aere ducit originem: at peſtilens febris ſemper non eſt eiuſ
modi vt tertio epidemiorum ſignificauit: non ſunt igitur ad aerē
continuò referendæ. Prauam victus rationem peſtilentem poſſe
affectum concitare quis dubitat? nemo certè eo dementiæ deue-
nit, vt neſciat quàm malum ſit humores corporis in qualitates ve
nenoſas conuerti: quin hoc etiam apertum eſt ſecerni cognoſciq;

Gal. uerba l. de cib. mal. uel boni ſuc. cap. 1. F. & l. 3. de loc. aff.

vix poſſe, qui ab aliqua corporis venenata affectione perierunt ge- B
nita internis de cauſſis, ab ijs qui hauſtum lætalium venenorum,
aut ictu virus reiectantium beſtiarum perierunt. quod Pelops pri-
mum, dein Galenus teſtati ſunt. Igitur ſi ex malis alimentis quis
quis humores venenatos congeſſerit, quam patietur ex eorum pu
trefactione corruptiua (ſic enim aliquando Galenus ait) febrem?
& alibi quidem dicebat. Porrò qui à cibo proficiſcuntur & potu
tum infrequentes, tum cognitu ſunt faciles; hic non excludit,

Lib 6. epid. in præfatione.

quod à cibo, potuque fieri non poſſint communes morbi peſtilen
tes, ſed eſſe infrequentes dixit, (quod nos pariter admittimus) &
cognitu faciles. at quid facilis, & difficilis cognitio ad rei eſſentiā
conſtituendam? Poteſt autem efficere morbum vniuerſalē hau- C
ſtus aquæ infectæ, quod quidem memoriæ droditum eſt in caſtris
contigiſſe; & parum poſtea addit. itidem ob loci naturam, vbi
cuncti eodem loco caſtramentati commorabantur.; Rectè igitur
ſtatuemus aerem cauſſam eſſe maximè communem, vel commu-
niſſimam, vt ſcribit Galenus. alias verò communes, rurſus verò

Hip. lib. de hum. natur. Gal. 16.

proprias aliàs exiſtere, ſed communicabiles, vt ego interpretari ſo
leo. Neque verum eſt omnem febrem peſtilentem eſſe vulgarem
morbum: tum quia particularis quædam eſt: tum etiam quia haud
omnis ab aere procedit, adde etiam quod quædam citra calidam,
humidamque conſtitutionem ambientis inuehitur, de qua ediſſe- D
ram loco ſuo. Sed peſtis quidem communiſſima, maximè vni-

Peſtilens febris omnis nō eſt uulg. morbus.

uerſalis, peſſima, pernicioſiſſima (omnibus enim hiſce nomini-
bus Galenus vtitur) ex illius ſententia vulgaris eſt morbus. Verùm
ſi danda fides Aſtrologis, dabitur peſtilentia ſæuior, quàm ea, quæ
morbum vulgarem inſequitur: quia cœlum quod illorum decre-
to mala ſeminaria tranſmittit, haud naſcitur ex conſtitutione aeris
calida, humidaque. ſed paſſim in omnibus, quamuis in ea vali-
dius, ſæuiusque debacchatur: de qua re dicam, vt alijs ſatisfiat,
quædam

Prçfatione in commentarios in li. de uulgar. morbis.

E quædam parum infra. quod verò ad cauſſas externas attinet, eo in libro vnguentorum peſtilentium meminimus, quorum notitiam non habuit antiquitas: perſuaderem hoc ipſum niſi eſſet experimento iam cognitum, atque niſi etiam de hoc argumento ad te ipſum aliàs diligenter quædam ſcripſiſſem: plura enim memoriæ commendare periculoſum eſt. Reuertor ad ambientem, quem diximus peſtilentiæ vniuerſaliſſimam cauſſam: hic vbi fuerit coinquinatus humores præparat ad corruptelam. duplex coinquinatio eſt: vna cum putreſcit tota eius ſubſtantia: alia cum citra putrefactionem ſimplicem quandam inquinationis labem contrahit à ſeminarijs peſtilentiæ, quæ aut à cęlo, aut à rebus terrenis in ambiẽtem recipiuntur. hanc rem videor mihi ſatis conuenienter
F explanaſſe capite de inquinamento aeris: in quo illud planum feci, ſemina peſtilentiæ ex diuerſis regionibus exportari poſſe citra putredinem aeris, de quibus fortaſſe intelligenda ſunt hæc ipſa Galeni verba. Fortè autem per continuum ex Aethiopia quædam putredinis fluxere contagia, his quorum corpora erant ad patiendũ parata, cauſſa febrium futura. § & Hippocrates de hiſce ſeminarijs diſertiſſimè locutus eſt dum ait. 1. de feb. diff. cap. 4. F.

Μετὰ τοῦτο τοίνυν οὐθέως ῥητέον ὅτι οὐκ ἄλλοθεν πυθὲν εἰκός ἐστι γίνεσθαι τὰς ἀῤῥωστίας μάλιστα ἢ ἐντεῦθεν, ὅταν τοῦτο ἢ πλέον ἢ ἔλασσον ἢ καὶ ἀθροώτερον, καὶ μεμιασμένον νοσεροῖσι, μιάσμασι ἐς τὸ σῶμα ἐσέλθῃ § Libro. de flatu.

quod eſt. poſt hoc igitur dicendum ſtatim, quod non aliunde po-
G tiſſimum naſci morbos conſentaneum eſt, quàm hinc, quando ſcilicet hic vel copioſior vel paucior, vel cumulatior, atq; morboſis inquinamentis infectus, corpus ingrediatur. § & parum poſtea ſenex prudentiſſimus addit.

ὁκόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιούτοισι πληθῇ μιάσμασι, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμιά ἐστιν, ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν, ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀὴρ ἀνάρμοστος ᾖ τὸ νόσημα, κεῖνοι νοσέουσιν §

ideſt. quando itaque aer huiuſmodi coinquinamentis, quæ hominum aduerſantur naturæ repletus fuerit tunc homines ægrotant: quando autem alicui alteri animalium generi aer incongruus
H extiterit, illa ſimiliter ægrotant § hæc ille. Coinquinamenta aeris vocauit Lucretius ſemina, cuius verba, quoniam confirmant, quæ diximus, & quia Thucididis ſententiam, & Hippocratis mihi optimè videntur repræſentari hic libenter ex libro ſexto afferemus.

Nunc ratio quæ ſit morbis, aut vnde repente Lucretius l. ſexto.
Mortiferam poſſit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi, pecudumque catenus

Expediam, primum multarum ſemina rerum A
Eſſe ſupra docui, quæ ſint vitalia nobis
Et contra quæ ſint morbo, mortique neceſſe eſt
Multa volare, ea cum caſu ſunt forte coorta
Et perturbarunt cælum, fit morbidus Aer.
Atque ea vis omnis morborum, peſtilitasque
Aut extrinſecus, vt nubes nebulæque ſupernè
Per cælum veniunt, aut ipſa ſæpè coorta
De terra ſurgunt, vbi putorem humida nacta eſt
Intempeſtiuis pluuijsque, & ſolibus icta.
Nonne vides igitur cæli nouitate, & aquarum
Tentari procul à patria quicunque domoque B
Adueniunt? ideo quia longe diſcrepitat res.
Nam quid briotannis cælum differre patamus
Ex quod in ægipto eſt, qua mundi claudicat axis;
Quidue quod in ponto eſt differre à gadibus, atque
Vſque ad nigra virum, percoctaque ſecla calore?
Quæ cum quatuor inter ſe diuerſa videmus
Quatuor à ventis, & cæli partibus eſſe
Tum color, & facies hominum diſtare videntur
Largiter, & morbi generatim ſecla tenere.
Eſt elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur ægipto in media, neque præterea vſquam. C
Atthide tentantur greſſus, oculique in Achæis
Finibus, inde alijs alius locus eſt inimicus
Partibus, ac membris, varius concinnat id aer.
Proinde ubi ſe cælum quod nobis forte alienum
Commouet, atque aer inimicus ſerpere cœpit,
Vt nebulæ, ac nubes paulatim repit, & omne
Qua graditur, conturbat, & immutare coactat.
Fit quoque vt in noſtrum cum venit denique cælum
Corrumpat, reddatque ſui ſimile, atque alienum.
Hæc igitur ſubito clades noua, peſtilitasque
Aut in aquas cadit, aut in fruges perſidit in ipſas, D
Aut alios hominum paſtus, pecudumque Cibatus,
Aut etiam ſuſpenſa manet vis aere in ipſo.
Et cum ſpirantes mixtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter ſorbere neceſſe eſt.
Conſimili ratione venit bubus quoque ſæpè
Peſtilitas, etiam pecubus balantibus ægror.
Nec refert vtrum in loca nos deueniamus
Nobis aduerſa, & cæli mutemus amictum;

E *An cœlum vltro nobis natura corruptum*
Deferat, aut aliquid quod non conſueuimus vti;
Quod nos aduentu poſſit tentare recenti.

Sed quoniam, quantum ad epiſtolæ rationem pertinet ſatis diximus de cauſſa continenti febris peſtiferæ (nam plura certè libro de febribus ſcripta ſunt) ad illius explanationem veniamus quod tertio loco nobis obijciunt. An ſcilicet debeamus malignas nuncupare ſtellas aliquas, à quibus ſeminaria peſtilentiæ in hæc inferiora defferantur. Sed quia hæc ipſa diſputatio alterius diſſolutionem præſuponit, an videlicet coelum peſtilentiam immittat, de hac primum breuiſſimè dicamus. Verùm vt omnis vitetur F omonimia ſciendum eſt, coeli nomine nos haud intelligere aerem: conſuetudo enim eſt tum apud poetas, tum apud oratores, quinimo etiam apud medicos coeli nomine ambientem audire: hoc ſanè controuerſum non eſt medicis quibusdam: qui nunquam fieri peſtilentiam ſignificarunt niſi calida, & humida conſtitutio aeris diu perdurans, vigensque præceſſerit: Controuerſia eſt an à malo ſyderum concurſu eiuſcemodi effectus originem ducat, de qua re primo de præſeruatione, quo loco inquiro, vt à coelo fiat peſtilentia, dilig enter (niſi fallor) diſſerui. Aliam etiam ſtatuere Hyppotheſim debemus, nempè quod qui negant à coelo fluere peſtilentiæ ſeminaria: veram cauſſam externam putant aeris G putredinem & hanc ex calida humidaque intemperie fuiſſe cõtractam dicunt: quamobrem nulla peſtis fatigabit homines niſi in ambiente duo illa conſtiterint: At qui ad ſolum cælum refferunt, citra horum concurſum peſtem fieri tradũt, quæ verè talis eſt, ac dicitur: aliquando vero præparatoriam eſſe cauſſam putredinem ac in temperiẽ, qua ſæuior pernicioſiorq; euadit, non qua peſtis eſſentiam conquirrat. Poſtremo loco adnotãdum eſt, quod ſcopus medicorum eſt cauſſãs morborum tollere: atque idcirco illæ cauſæ in cõſiderationem veniunt, quæ aufferri queunt, at quæ remoueri nõ poſſunt à medico contemnendæ ſunt. Volo, vt ſtatuamus à cælo peſtilẽtiam fieri quid hoc ad medicorum artem pertinet? an corriget H cæli motus, & influxus (ſi modo dantur) vt placuerit? an propterea neglecto corpore artis ſuæ ſubiecto, altiora petens, ea tentabit, quæ aſſequi nunquã poterit? hac de cauſſa factum eſt, vt putauerim hãc diſputationem innanem eſſe medicis, eam partem potiſſimum exercentibus, quæ curandi rationem ſpectat: vtilitatem afferre aliquam poſſe in prædicendo futuros euentus, vt hac de cauſſa ipſorum corporum habita ratione, queat præparata ita quidem afficere, vt imminentem cœlitus labem euitent, aut ſi id non poſſint,

Cœli non quid pignificet.

Fernelij ſententia lib. 2. de abditis rerum cauſſis.

ſaltem oblædantur multò minus. A

Nunc verò perquiramus diligenter tanquam veritatis indagatores vſu medico prætermiſſo an citra aeris putredinem, & ſine calida, humidaque conſtitutione, eaque vigente peſtis fieri poſſit: adhæcque declaremus an ſtellæ malignæ dici poſſint nec ne: quod in controuerſiam potiſſimum vertitur. Quod igitur ad primum pertinet hoc vnum affirmare auxim citra eiuſcemodi affectum aeris aliquando conſtitiſſe peſtilentiam: pro cuius rei explicatione primum locum habeat obſeruatio. Quandoquidem conſtitutio peſtilens, hyeme, ac æſtate: ſicco ac pluuioſo cælo, bene temperato ac inæquali, & plerunque citra putredinem adeò obſcure, & furtim inuadit vt nullo vnquam ſenſu internoſcatur: ſuntque peſtilentiæ ſemina vtque adeò occulta, cæca & à ſenſibus aliena, vt nos prorſus effugiant, inopinataque feriant: nec vnquam niſi effectibus & euentis depræhendi poteſt. hoc quidem imprimis mortalibus miſerabile impendentem ſibi tantam perniciem ne odore quidem ſentire, nec vitare poſſe. Quis diceret putridum exiſtere aerem cum è regionibus longiſſimmis peſtilentiæ ſemina defferuntur? quod non rarò contigiſſe tum memoria patrum noſtrorum, tum etiam hyſtoriæ frequentiſſime commemorant? Hoc vnum certè poſſum teſtari Peſtilentiam, quæ primum Tridentinorum, vrbem occupauit, poſt verò in alias ciuitates ſerpendo virus eructauit, ab aeris putredine originem non deduxiſſe: atque etiam fortaſſis, neq; ex ipſo inquinamento ſimplici aeris deductam. Quam enim in ijs locis extitiſſe putredinem coniectabimur, in quibus non præceſſit calida, humidaque conſtitutio? nec annus auſtralis aut ab ipſis ventis in totum ſilens? Abſurdum igitur fuerit in vnum aerem refferre, quod multò commodius in cauſſas alias refferri poteſt: cur itaque prętermittemus mala ſeminaria cœlitus dimmiſſa? cur, quæ citra cœli conſtitutionem à pellegrinis, à ventis, à fomitibus aliundè portari conſueuit, ſilentio inuolumus? cur pernicioſorum hominum inſidias? quales in dies contingere videmus, tum certè ſcimus olim Patauij contigiſſe anno domini 1555? Haud oportet veritatis indagatorem prætermittere Hiſtoriarum veritatem, quę omne dilucidiſſimum faciunt negotium. ſex centę ſunt equidem, quę fidem faciunt peſtilentiam in calido, & ſicco cæli ſtatu incepiſſe nulla vigente, ac nec etiam pręcedente ambientis calida humidaque conſtitutione? quid hanc commemoro cum poſt rigentiſſimam hyemem ſtatim peſtilens morbus inuaſerit? Ridiculus eſſem ſi eiuſcemodi hyſtorias afferre ſiggillatim vellem: ſed certè vnam ſilentio minimè inuoluam à Tito li-

Peſtem conſtitiſſe citra putredinem aeris.

Fer. 2. de abd. re. cauſ. 12.

De Tridentinorum peſtilentia.

B C D

uio

E uio deſcriptam: quę tum omnem tollere videtur difficultatem, tum ſanè hortari nos ad pietatis opera non parũ poteſt. is enim ſic ait. Inſignis annus hyeme gelida, ac niuoſa fuit: adeò vt vię clauſę, Tyberis innauigabilis fuerit. Annona ex ante vecta copia nihil mutauit; & parum poſtea. Triſtem (inquit) hyemem ſiue ex intemperie cęli raptim mutatione in contrarium facta ſiue alia qua de cauſſa, grauis, peſtilensque omnibus animalibus ęſtas excepit. Cuius inſanabili pernicie, quando nec cauſſa nec finis inueniebatur, libri ſibillini ex ſenatus conſulto aditi ſunt, duum viri ſacris faciundis lectiſternio tunc primum in vrbe Romana facto per dies otto Appollinem latonamque, & Dianam, Herculem: Mercurium atque Neptuanum tribus, quàm ampliſſimè tum apparari poterat, ſtratis lectis placauere, priuatim quoque id ſacrum celebratum eſt. Tota vrbe patentibus ianuis, promiſcuoque vſu rerum omnium in propatulo poſito notos, ignotosque paſſim aduenas in hoſpitium ductos ferunt: & cum inimicis quoque benignè ac comiter ſermones habitos: Iurgijs, ac litibus temperatum: vinctisque demptis in eos dies vincula: religioni deinde fuiſſe, quibus cum opem detuliſſent, vinciri; ò admirandum à Gentilitate petitum exemplum? quid nos facere oportebit, qui veram religionem colimus? qui veritatem cognoſcimus? vtinam omnes, profanos hoſce homines in caritate immitarẽ tur, prętermiſſis tamẽ interim vanis ſuperſtitionibus, & lectiſternijs, ſed hęc obiter.

T. liuius li. 5. 1. decadis 118. froben. in fol.

F

G

Nunc autem rationibus quibuſdam oſtendamus veritatem propoſiti Theorematis. In primis illud ſtatuamus aeris neceſſitatem eſſe magnam in omnibus: ſtatuamus etiam putredini eſſe obnoxia, potiſſimum verò quæ eundem locum ſemper tenent, & ex terra alimentum capeſſunt. Itaque ſi vna putredo tantæ pernicieі cauſſa foret, omnes animantes peræquè attingeret: nam ſalubris aer ſpiritu ductus omnes animantes fouetur ac ſubſtinet toti illarum generi ſalutaris: qui ergo ex aduerſo à putrida illuuie peſtilens euaſerit toti animantium generi æquè pernicioſus euadet. is vnus omnium ſanitati vitæque principio aduerſabitur, & inſpiratus omnes peræquè lędet, neque homines magis quàm boues, aut hos potius, quàm oues, aut ſues: & quæ illinc peſtis incidet omnium peræquè communis erit. Hoc tamen rerum euentis arguitur, vſuque falſum deprænhenditur: compertum ſiquidem id omnes habent, quod ab optimis etiam agriculturæ authoribus memoria proditum eſt, peſtilentiam incidere, quæ ſolos boues iugulet, qualem anno Chriſti meminimus 1514. aliam quæ ſues, aut quæ boues, aliam quæ Gallinas, aliam quæ ſolos homines:

Fernel. lib. 2. de abd. rerum cau. cap. 11. folio 233. 234.

H

Peſtilentiã non inuadere æqualiter omnes animates.

quæ pecudes feraſque interimat pulcrè eſt à Virgilio de ſcripta, A
dum in georgicis canit.

Confirmatio ex Virgilio.

Hinc quondam morbo cœli inſeruanda coorta eſt
Tempeſtas, totoque autumni incanduit æſtu
Et genus omne neci pecudum dedit omne ferarum
Corrupitque lacus, infecit pabula tabo.

Diſcriminis vero cauſſam exprimit his verbis.

Quàm multæ pecudum peſtes, nec ſingula morbi
Corpora corripiunt

Lib. 6.

Cum igitur ſolos homines inuadit peſtilitas (vt cum Lucretio loquar) alias verò animantes immunes relinquit, putredinem aeris quomodo cauſſam ſtatuemus? hunc attrahunt omnes equaliter, omnes itaque afficientur conditione pari, cum æquè præparata ad putredinem corpora obtineat: ac certè (niſi fallor) bruta animantia, quæ cum ratione careant à cauſſis putredinem inducentibus præſeruari non valent, huic ſunt affectioni multò magis diſpoſita, & vitam habent vt plurimum breuiorem, Quamobrem poteſt perſuaderi, cauſſam potentiorem adeſſe quàm ipſa ſit putredo: & hāc cælitus in hæc inferiora demmiſam ex particulari conſtitutione ſyderum huic non illi animantium generi inimicam. Alia etiam poteſt ratione perſuaderi, quod non omnibus regionibus æquè damnum inferre ſolent flatus peſtilentes: Auſter ſanè nobis parum amicus, Romanis vtiliſſimus cenſetur: quo fit vt auſtrinæ conſtitutiones non ſunt vbique obnoxiæ peſtilentibus morbis. adde quod locus à loco diſtat plurimum ſecundum differentias multas, quæ ab ipſo iam primum Hippocrate, mox à nobis libro noſtrę tractationis ſecundo, declaratæ ſunt. Quid hęc (quæſo) perſuadent? inueniri ſcilicet non poſſe conſtitutionem aeris putridam, quæ vniuerſum orbem inuadens peſtem faciat vbique communiſſimam. Verùm certè peſtilentia tam immaniter interdum ſæuit, vt totum penè orbem occupet, frigidas atque calidas regiones, ſiccas, ac humidas, hyeme vt æſtate. Huius generis duas ſub Marco Antonino fuiſſe commemorant, orbi vniuerſo grauiſſimas, quibus penè vſque ad intermicionem humanum genus deletum fuerit. Qualem & ataui noſtri fuiſſe commemorant anno Chriſti 1450. hæc in aſia exorta per Illirium, Dalmatiamque ſerpſit in Italiam, per Germaniam verò in Gallię, & Hiſpanię fines compluribus annis miſerè in omnes ferè populos debaccata, vix vt tertia pars viuentium ſuperſtes euaſerit. Enummerantur etiam quàm plures alię vnius populi, & regionis propriæ vſque adeò, vt in alias finitimas minimè tranſierint.

Peſtilentię uniuerſales.

Quæ

E Quæ nam cauſſa tantæ varietatis? Iam certè quidem aeris putredo non poteſt ſola id ipſum facere, vt quę nunquam tam latè pateat, vt vniuerſum orbem occupet: quę in ambiente vnius ciuitatis, aut regionis propria viſitur putrefatio facilè potuiſſet in propinquas ventorum vi, impetuque deriuari. Longè quidem rationabilius eſt, vt ſtatuamus malam quandam conſtitutionem ſyderum aliquando dominari, à qua ſeminaria in æthere diſperſa nunc vnam prouintiam, nunc aliam, non nunquam etiam omnes inuadere, prout illorum aſpectus aut vnam, aut plures, aut omnes directè reſpicit, atque dominatur. Nec ab re additum eſt ipſa in oratione illud (aliquando dominari) quia omnis peſti-F lentiæ cauſſam in cælum refferre non licet: ſed eius dumtaxat, cuius equidem repentinus euentus putredinem in aere nullam ſequitur, cuiuſque vt vnico verbo dicam, manifeſtæ cauſſæ aliquæ non ſunt. Grauis eſt eorum ſtupiditas, qui ſydera nihil in aera niſi calorem, aut frigus, imbres, aut ſiccitatem lumine motuque ſuo inducere contendunt. Si illa benè conſtituta omnium vitam tuentur, atque conſeruant, cur malè conſtituta vitæ non incommodent? Illinc prima, & præcipua eſt rerum omnium ſalus & conſeruatio: illinc & interitus. Has cauſſas atque vires ſoli de medio tollunt, & tanquam nullæ ſint negant huius contemplationis imperiti. Poſtremo loco perluſtremus egregios authores, quid G de hoc ipſo dicant negocio. Audiamus Hippocratem primo loco verum, non artis modo noſtræ, ſed totius philoſophiæ magiſtrum: qui libro de ſpiritibus, aut flatibus in hunc modum ſcriptum reliquit.

Sydera aliud impartiri mortalib. a primis qualitatibus.

Peſtilentia cur omnibus æque nō aduenıat ex Hippocratis ſententia.

ὁ μὲν οὖν κοινὸς πυρετὸς διὰ τοῦτο τοιοῦτός ἐστιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦτο πάντες ἕλκουσιν: ὁμοίου δὲ ὁμοίως τοῦ πνεύματος τῷ σώματι μιχθέντος, ὅμοιοι καὶ ἐν πυρετοὶ γίνονται: ἀλλ' ἴσως φύσει τις διὰ τί οὖν οὐχ ἅπασι τοῖσι ζώοισι ἀλλ' ἔθνει τινὶ αὐθέων ἐπεριπίπτουσιν αἱ τοιαῦται νοῦσοι: διότι (φαίην) ἂν διαφέρει σῶμα σωματὸς: καὶ φύσις φύσιος: καὶ τροφὴ, τροφῆς: οὐ γὰρ πᾶσι τοῖσιν ἔθνεσι τῶν H ζώων ταῦτα οὔτ' ἀνάρμοστα οὔτ' εὐάρμοστα ἐστὶν ἀλλ' ἕτερα ἑτέροισι ξύμφορα: ὁκόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιουτέοισι πληθῇ μιάσμασι, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμιά ἐστιν ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν: ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀνάρμοστος ᾖ τὸ νόσημα, κεῖνοι νοσέουσιν.

quod eſt. Communis itaque febris ideo talis eſt, quod ſpiritum huiuſcemodi omnes attrahant: ſimili verò ſpiritum ſimiliter corpori commixto ſimiles quoque morbi efficiuntur. At fortaſſe dicet quiſpiam cur igitur non cunctis animalibus, ſed alicui ipſorum

Notanda. ſorum generi contingunt tales morbi: cauſſa eſt (inquam) propterea quod corpus à corpore natura à natura, nutrimentum à nutrimento differunt: non enim omnibus animalium generibus incongrua eadem, vel congrua ſunt: ſed alia alijs conueniunt: Notanda. quando itaque aer eiuſmodi contagijs quæ hominum aduerſantur naturæ repletus fuerit, tunc homines ægrotant: quando autem alicui animalium generi aer incongruus extiterit, illa ſimiliter ægrotant; hæc ille: Notanda. contemplemur quæſo hæc verba, quia maximum in ſe continent artificium ab alijs minimè (quod ſciam) animaduerſum. Cauſſæ peſtis duæ recenſentur: vna quidem patientis corporis aptitudo, ac diſpoſitio ad recipiendam formam: de qua dixit, quod corpus à corpore, natura à natura, & nutrimentum à nutrimento differt: alia cauſſa eſt efficiens remota, vt aer nos ambiens: & penes vtranque cauſſam quæſtionem propoſitam ſoluit: cur ſcilicet ſi ab ipſo ambiente morbi fiunt haud omnia animalia æquè excretionem illam morbidam recipiunt? ſoluens dicit contingere hoc ipſum poſſe ratione ſubiecti & ratione agentis: ſubiecti quidem cauſſa, quia vbi vitium in ipſo aere conſtiterit, ea dumtaxat recipiunt labem, quæ præparata fuerint: diſtat enim corpus, à corpore: quia corporum aliud eſt procliue ad putredinem, aliud longè diſtat: rurſus differt natura à natura: quia temperamentum nimis calidum & humidum ad peſtem recipiendam aptiſſimum, frigidum autem & ſiccum maximè ineptum: eadem ratio eſt de nutrimento: cum quoddam ſit putredini præparatum, quoddam minus. Hanc eandem cauſſam ſignificauit Galenus his verbis. Oportet etiam hoc in toto ſermone memoria repetere, quod nulla cauſſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt: alioquin omnes, qui ſub æſtiuo ſole commorantur febricitarent, aut qui nimio motu exercentur, aut vini potu grauantur, ant ira excandeſcentes, aut triſtitia afflicti. febricitarent. Alioquin etiam (vt arbitror) circa canis ortum omnes febricitarent, ac in peſtilentijs morerentur: at vt diximus magnam in generatione ægritudinum partem habet eius qui paſſurus eſt habilitas corporis; & quæ ſequuntur. Poteſt hoc ipſum diſcrimen contingere ratione inquinamenti, quod in aere conſiſtit: aliud enim inquinamentum eſt hominum generi inimicum, & nō alijs: aliud quod boues, aliud quod oues, aut gallinas, aliauæ id genus animalia inſectatur: vbi fuerit ambiens reffertum ſeminibus malis huic, non illi animalium generi, hoc & non illud ægrotabit. Quæſiuerim hoc loco vnde nam proficiſcatur hæc inquinamentorum varietas: à putredine non poteſt proficiſci, cauſſa eſt, quia ſemper eadem

[Margin, beside "dem patientis corporis…": Hippocratis ſententia li. de flatibus explanatur.]

[Margin, beside "ximè ineptum…": Conſ. ex Gale. 1. de feb. dif. cap. 4.]

[Margin, beside "tingere ratione inquinamenti…": Aeris inquinamenta vni non alijs, animalium generibus infeſta.]

[Right margin letters: A, B, C, D]

E dem exiſtit affectio: nempè corruptio à calido externo in humidum: hæc non magis homini, quàm boui, aut alijs animalibus offenſa eſt. Quid igitur in cauſſa fuerit? hic quoniam afferri nihil certi poteſt, neceſſarium eſt, vt dicamus cæcam eſſe vim quandam nobis incognitam, quæ ſolo euentu depræhenditur: nec ex putredine emanaſſe illam, cum ſemper in omnibus ſit vniuſmodi, ſed à ſyderum conſtitutione progenitam. Neque hanc profectò Galenus tacuit. Hic enim poſtquam haud ſemel ab aeris nos ambientis calido, & humido ſtatu, atque hinc nata putredine peſtem oriri ſignificauit, (quæ ſanè ad manifeſtas qualitates pertinet) libro de humana natura ſecundo de peſtifera exhalatione ſic loqui- Confirm. ex Gal.
F tur. Cap 4.

ἰδιότητι μᾶλλον ὅλης τῆς οὐσίας οὐχ ἁπλῇ ποιότητι λυμενόμα τοῖς σώμασιν;

quod eſt. quæ proprietate magis totius ſubſtantiæ, quàm aliqua qualitate lue corpora inficit; itaque ſi vna aeris putredo committit peſtilentiam, quomodo poteſt contingere proprietate totius ſubſtantiæ, quæ potiſſimum (vt ferè ſolet) manifeſtam qualitatem excludat? An dicemus ambientis putredinem reducendam ad qualitates occultas? igitur ſi certè ſunt putredinis cauſſæ, & quæ offendunt proprietate totius eſſentiæ ab illis excluduntur, opus eſt, vt ratione optima concludamus, conſiſtere ipſo in aere
G coinquinamenta, & ſeminaria peſtis diuerſa ab ipſa putredine: & hæc à cælo dimanaſſe in aerem dicendum eſt. Sed aliam (quæſo) confirmationem audias. Communium morborum, quos parit aer curationem non prodidit integram: nam non raro ſtagnorum reſpirationes, vel paludum, vel locorum cænoſorum, vel eiuſcemodi terræ eos morbos concitant. Interim ſolum temperamentum. Itaque in euaporationibus potius totius proprietate Tex. 4.
eſſentiæ, quàm nuda qualitate offendentibus corpora ordinem curationis tradidit in duo referens propoſita, loci viciſſitudinem, & paucæ attrahendæ vſum animæ: at in ijs, quæ lædunt qualitate non ſolum curatio morborum iam exiſtentium, ſed etiam, vt
H prorſus non ſuppullulent contrarijs qualitatibus præcautio inſtituetur: nam ſi corpus ſit ab immodico calore affectum, refrigerantibus, ſi à frigore calefacientibus: ſimiliterque cæteris in qualitatibus tum ſimplicibus, tum compoſitis; quoniam autem putredo habet manifeſtas qualitates, calidum ſcilicet extraneum, in humidum excedens, hæc ſecludi debet ab affectionibus, quæ potius proprietate totius ſubſtantiæ, quàm manifeſtis qualitatibus offendunt. Non abhorrent Poſtremò ab ijs, quæ ſecundum medicos hactenus inuenta ſunt, Paripatetici qui mortem, & vitam, 2. de generatione 56.

generationem, & corruptionem attribuunt cælo corporibuſque A
cæleſtibus, etenim ait philoſophus. Quo circa ſi accedendo, & propè eſſendo generat, & in recedendo & longè fieri adipſum, corrumpit: & ſi in multoties adueniendo generat & in multoties recedendo corrumpit § Mox ſubdit. Et in æquali tempore generatio, & corruptio, quæ ſecundum naturam: ideoque & tempus, & vita vnius cuiuſque habet numerum, & hoc determinatur, omnium enim eſt ordo, & omne tempus & vita menſuratur periodo, ſed tamen non eadem omnia, ſed hæc quidem minori, hæc autem maiori: his quidem annus, his autem maior, alijs autem minor periodus eſt menſura § ac rurſus alibi ait. Nam vt rerum minus principalium circuitus ſequatur rerum magis principalium B
circuitus ratio eſt: vitam enim quandam & ortum & interitum vel flatuum eſſe fateor. conuerſionis verò eorum ſyderum alia fortaſſe principia ſunt. Natura igitur ita ſibi vult, vt eorum numeris generationes, & obitus numeret. Sed exquiſitè id facere nequit propter materiæ inexquiſitionem, & quod multa principia incidunt, quæ generationes deſtinatas ſecundum naturam & corruptiones impediant, atque ita cauſſa ſint earum, quæ præter naturam § Adhæc verò pulcrè admodum confirmatur ex Thaletis exemplo, cuius in politicis meminit philoſophus dum ait. Hæc enim cuncta vtilia ſunt ijs qui augere patrimonium volunt: quale eſt illud Thaletis mileſij attributum ſibi propter ſapientiam: C
cui cum obijceretur philoſophiæ ſtudium quaſi inutile, & infructuoſum proſpexiſſe illum ferunt per Aſtrologiam oliuarum vbertatem futuram: cumque collegiſſet paululum pecuniarum hyeme adhuc vigente emptionem olei feciſſe in mileto, & in chio pro paruo admodum prætio, vt potè nemine plus offerente, araſque dediſſe. Cum itaque poſtea tempus veniſſet, multis ſubito quærentibus vendidiſſe oleum quanti ipſe voluit, ac magnam vim pecuniarum inde ſuper lucratum oſtendiſſe amicis per facilè eſſe philoſophum ditari, ſed hoc non eſſe illis curæ § hæc ſanè eò ſpectant, vt perſuadeam à cæleſtibus corporibus mortem & vitam, D
generationem, & corruptionem rerum omnium, quæ ex elementorum permiſtione conſtant proficiſci: atque idcirco haud eſſe arbſurdum putare ex quibuſdam ſyderum aſpectibus aliquando bonum & aliquando malum inſequi in hiſce inferioribus effectum. Hic tamen notabis, ne contingat error, quod non ita quidem agunt corpora cæleſtia, vt ſuos faciunt effectus ex neceſſitate: hoc enim omnino impoſſibile eſt, quicquid Aſtrologi ſignificent: ſed agunt modo ſuo, nempè vniuerſali: qui agendi modus neceſſitatem

Ibid. 57.

4. de generatione anim. cap. 10.

1. politic. capit. 7.

Corpora cæleſtia quo modo agunt in hæc inferiora.

E tem non includit: adhuc enim concurrere debent cauſſæ ſecundæ proximæ ſcilicet & particulares: ex quibus fit immediatè effectus, ſed non principaliter: at perfectè ex vniuerſalibus cauſſis, & ex particularibus ſimul multis proficiſcitur: quia corpora cæleſtia horum inferiorum cauſſæ ſunt principales, communes, vniuerſales, remotæ: aliæ vero quæ hic ſunt particularius effectum complent.

Ex his quæ diximus haud fuerit difficile, videre quomodo ſydera benigna, aut maligna dici debent: Nam certè cum non adſit malum in ęternis, quo ad illorum ſubſtantiam attinet dici malignæ non poſſunt: at quo ad nos, qui effectum recipimus, mala ex accidenti nuncupari conſueuerunt: hac dicendi ratione vti F ſolemus de ſolę loquentes, luna, ſolſtitijs cum eſſe malorum quorundam cauſſam affirmamus. Qui ergo putant Aſtrologos arbitrari malignam eſſe ſyderum ſubſtantiam, ac naturam, ac ab illis proficiſci malum ſecundum rationem ſubſtantiæ propriæ, toto (quod aiunt) aberrant, cœlo: neque enim id ipſum per ſomnium dicerent: ſed malum effectum generari dicunt, malignum pernicioſum, mortalem ſubiecti recipientis ratione: perbreui hac diſtintione ſoluuntur omnes difficultates, quas temere admodum contra Aſtrologos inuexerunt recentiores quidam medici, & platonici etiam inſignes, vt Plotinus. Quamobrem G opus non eſt, vt pluribus hanc tractationem proſequar, ſua natura, (niſi fallor) dilucidiſſimam. Legito interim ſi placet Lucium Bellantium contra Picum, qui omnem mouit lapidem.

Quomodo ſtellæ malignę, aut benignæ nuncupādę ſunt

Lutius Bellantius contra Picum pro Aſtrologis.

Reliquum eſt, vt poſtremam difficultatem ſoluamus, ea quidem eſt an contagio ſemper in putrefatione quadam conſiſtat: Fracaſtorus Veronenſis poeta, medicus, & philoſophus inſignis admitere videtur conſiſtere omnem in putrefatione: nam ſic ait. Dicemus contagionem eſſe conſimilem quandam miſti ſecundum ſubſtantiam corruptionem de vno in aliud tranſeuntem infectione in particulis ſenſibilibus primo facta; & parum poſtea. Si igitur in omnes contagiones inductio fiat, omnes quidem in pu-H trefactione quadam conſiſtere videbuntur; Franciſcus Valleriola tefellit opinionem doctiſſimi hominis, ſed perperam, ac temere (meo quidem iudicio.) Summa equidem opinionis hominis huius in hunc modum habet. Putredinem eſſe quidpiam diuerſum à contagione: quoniam putreſcunt ſanè multa, quæ contagione moleſta non ſunt, vt præcæteris videre eſt in febribus putridis, tertianis, quartanis, & alijs id genus: in illis dumtaxat adeſſe vult contagionis rationem, in quibus morbida quædam excretio gignitur.

Hier. Fran.

Quid contagio.

Cap. 1. li. de Contag.

Cap. 9. Franciſcus Valleriola.

In appendice locorum cõmuniũ capite. 2.

prima ratio.

T 2

gnitur. Mox in peſtilentijs admodum frequenter videmus ſanos A
homines citra putredinem, aut abſtructionem corrui ſtatim, mortemque obire: at fieri non poteſt contagium, ſi putrefactio quædam eſt tam ſubito, ac in inſtanti. Deinde ſublata putredine ſanaretur contagium: cum non videamus id fieri: quia non ſolum remedijs vtimur contra putredinem, ſed contra morbum totius ſubſtantiæ nempè alexipharmacis. Diſplicetque illi, quod dixerit putredines in viuente corpore haud eſſe admodum manifeſtas, cum tamen (illius iudicio) ſint conſpicuæ: quodque dixerit nullam eſſe euaporationem ad contagium aptiorem, quàm eam quæ in putrefationibus fit: obijcit huic Valleriola. Dicens maximè aptam eſſe eam, in qua morbida adeſt excretio totius B
ſubſtantiæ proprietate magis, quàm manifeſtis qualitatibus offenſam. Hęc ille ſummatim. Quæ nihil concludunt primum quidem aberrat: quia contagio ſimpliciter putrefactio non eſt, ſed putrefactio tranſiens in alium conſimilis: quod eſt dictu, corruptio quædam ſubſtantiarum corporis internarum: hanc ille fortaſſe audiuit cum in ſordida profunda, & contumaci putredine conſiſtere caratheriſmum febris peſtiferæ ſignificauit. Sed hic notandum eſt, quod hæc ipſa materia, quæ exhalat ex corpore corrupto, aliquando actu corrupta eſt cum effluit: aliquando autem potentia, quæ in analogum incidens ſubiectum, & proportionatum ad actum deducta tale, quale erat id, è quo iam primum C
effluxit, efficere poteſt: peſtis vtrunque ſeminarium eſt. neque eſt neceſſarium, vt alibi demoſtratum eſt à nobis, vt quod à putrido exhalat, id ipſum continuò ſit putridum, quod igitur ſibi de morbida excretione confingunt non conſtat: quoniam corporis partibus minimis corruptis exhalatio fit eiuſcemodi: nunquam verò ſimpliciter putridis: Hippocrates verò, & Galenus quando meminerunt affectionis proprietate totius ſubſtantiæ labefactantis, aliud quippiam ab ipſa putredine, & corruptione immaginati ſunt, vt prædiximus: ſeminarium nempè illud abditum, cæcum, noſtris ſenſibus inconſpicuum: quod ſanè putridũ quidpiã non eſt, neq; ex putredine: profectũ vim tamen putrefa D
ciendi poſſidet in ijs corporibus, in quibus eiuſcemodi conſiſtit præparatio: hoc ſemen haud eſt putridum actu, aut potentia neque contagioſum actu, aut potentia. Sed poſtquam egerit in corpus, & corruperit ſubſtantias, non illud quidem contagioſum redditur, ſed quod ex corrupta ſubſtantia emanauerit tale euadit: huiuſque ratione, non illius dinini cæleſtiſque ſeminarij contagium proficiſcitur. Quod verò ad ſecundum pertinet ſemina illa con-

Marginal notes:

Secunda ratio,

3. ratio.

Dictorum duorum Fracaſti impug.

Contagio non eſt ſimpliciter putrefactio.

Reſpontio ad pam difficultatem Valleriolæ.

Exhalatio contagioſa fit ex corruptione, non ex ſimplici putredine.

Nota de ſemine cæleſti.

ſeminarium peſtis è cælo dimiſſum non eſt actu, aut potentia putridum.

E ia contagij prout ab vna magis, quàm altera materia duxerint originem, efficiunt effectus in materia præparata, & analoga varios: nam quæ prodeunt ex ſolidis partibus admodum diuturnam, quæ ex humoribus, breuiorem: at quæ ex putrefacta ſpirituum parte, vel potius corrupta, profecta ſunt, breuiſſimam affectionem inuehunt: Ponè ex ſpiritibus effluxiſſe ſeminarium, hoc ſpiritus conſimiles afficiet tempore breuiſſimo, & ratione quadam admirabili, vt qui ſani videbantur, optimeque diſpoſiti, videantur repente ſublati è medio quaſi quodam miraculo: hæc & ſi videbantur ſana: talia tamen non erant ſimpliciter dicenda, ob analogiam ad ſeminarium contagionis: quod verò proponunt F de obſtructione, abſurdum eſt: quia nulla obſtructio, nulla euentationis retentio, tandem nullus adeſt illarum cauſſarum ordo, quarum in ſimplicibus putridis meminit Galenus, cum ex ambiente aere aut putrido, aut citra putredinem inquinato duxerit originem: quam rem apertè admodum demoſtratum eſt à nobis in tractatione de febribus. Poſtrema ratio ſoluitur quod ceſſante cauſſa ceſſat effectus: cauſſà harum febrium non eſt ſimplex putredo, ſed corruptio putredine pernicioſior: Veronenſis equidem ille doctiſſimus medicus in putrefactione dixit conſiſtere, ſed non omni, at ſordida, at contumaci, & profunda, quam eccellentem vocauit Galenus: ego verò corruptionem appellaui: hac remota G quis dubitat peſtiferam aboleri febrem? Cæterùm quod putredines non ſint in humanis corporibus manifeſtæ multa ſunt quæ certiſſimo ſignificant: primum quod de canis rabidi morſu tradunt: ſecundum, quod nullo ſenſu perſentiente vermes ex putri materia generentur in nobis. Tertium quod videamus in dies maximam pediculorum copiam in toto corpore generari, præterquam ſentiat quis putredinis cuiuſpiam labem. Quid quod in renibus genitos obſeruauimus? in auribus? nulla preuia cognitione putredinis antecedentis? Tandem nemo eſt, qui neſciat fieri putredines latenter in nobis citra febrem, quoniam haud ſemper H cordis ſubſtantiam labefactant? Quod vltimo loco addit de excretione morbida, haud magis concludit, quàm præcedentia: quandoquidem excretio morbida eſt, quę fit in corruptione ſubſtantiæ, aut quam emittit, ſyderum conſtitutio pro horum inferiorum vita conſeruanda parùm accommodata. Quid, mi Cordella, tibi dicam de methodo à me ſcripta libro de medendis calculoſis, & vlceratis renibus ſecundo capite, qui plenè meum artificium cognouiſti? mea (vt ſcis) non eſt methodus, ſed Galeni ad verbũ tranſcripta in libro 7. methodi medẽdi capite 12. Nã cũ

Semina ela varios effectus edunt, prout à varia materia proficiſcuntur.

Obſtructio & prohibita tranſpiratio non adſunt neceſſario in peſte ab aere coinquinato.

Reſp. ad 3.

2. apho. 17.

Putredines latere in humano corpore.

Excretionis morbidę qđ intelligendum.

in mea quadam ad te epiſtola olim ſcripſiſſem in cinicum illum. A
Hic locus oſtendit aut Galenum te non legiſſe, aut ſi legiſti, non
intellexiſſe ? Reuerendiſſimus ille Phillippus Segha olim Ripa-
nus Epiſcopus, cui non ego modo, ſed omnes litterarum ſtudio-
ſi plurimum debent, putans magnam fuiſſe hanc in hominem
iniuriam : admonuit, vt obliterarem eiuſcemodi verba : cui ne
minimum reluctatus pollicitus ſum ſtatim morem gerere (vt fe-
ſiſſe norunt omnes) hoc tamen pacto, vt oſtenderem cunctis
cinicum egregium, Galenum noſtrum ne à limine quidem ſalu-
taſſe: ea ductus ratione, caput illud ſecundum ex verbis Galen-
tranſcripſi, ratus hominem ob ignorantiam methodi, & doctri-
næ Galeni, cum ſuis illis barbaris authoribus, & ſordida doctrina B
contumelioſiſſimis verbis Galenica, penide atque ſi Augenica in
ſectaturum. Vide quam bene ſecundum opinionem ſucceſſit
negocium? quid hic non dicit contra Galenum: fuiſſe ſcilicet in
ea methodo abſurdum, æquiuocum, inconſtantem, ferula di-
gnum, non proſequor alia, in quibus ille Κυνος latrans methodum
Galeni arguit, ne ſtomacum moueam. Dicito igitur ſuauiſſi-
me Cordella, ijs, quibus placent illa, vt conferant cum Galeno,
mox ferant iudicium: quod ſi conferre noluerint, in eodem er-
rore cum Cinico permanebunt. Hæc habui quæ ſcriberem, vt
humaniſſimis tuis ſatisfacerem literis, tu interim cura vt valeas
(nam ego certè, meique dulciſſimi filioli valent omnes) & ſi C
quid hic habemus, quæ deſideres te opera noſtra conſecuturum,
quæſo te & per noſtram amicitiam etiam, atque etiam oro vt
quàm primum reſcribas: nos enim videbis eſſe tui amantiſſi-
mos. Vale.

E HORATIVS AVGENIVS DVRANTI Scaccho Nurſino Chyrurgo Clariſſimo. S. P. D. Epiſtola ſecunda.

AGITVR DE GENERATIONE LAPIDIS IN veſica, de vrinæ difficultate, de medicamentis accomodatis ad eiuſcemodi affectus, atque de recta eorundem componendi ratione.

IAMDIV meam hanc epiſtolam, olim tibi de veſicæ lapide promiſſam, expectabas: ac fortaſſis F cum hanc tarditatem reſpiceres meam, in animum induxiſti tuum, aut fuiſſe me promiſſionis oblitum, aut certè quidem pœnituiſſe. Verùm, Scacche amatiſſime, ſcito me non ſine cauſſa in hanc vſque diem diſtuliſſe reſponſionem: ſcis enim, quid Brunellus, & Cinicus ille fingendo, latrandoque contra nos: Magnam incoſtantiam noſti. Illius profectò hominis audacia, quanta ſit, non te fugit: illum dico ipſum Scacche, qui tam repente ſua minimè contentus arte, nec ſine miraculo, philoſophus, chymicus, chyrurgus, medicus ac notarius euaſit. Temere hic profitetur velle mecum diſputare de vlceribus: ac ſuſcepturum tutelam eorum, G quæ olim tu in conſultatione quadam nobiſcum habita, dixiſti admodum prudenter. ò Temerarium iudicium? quaſi quòd talem deceat humuncionem mecum diſſerere? aut quod ſim ego, culicis morſum formidaturus? aut etiam dignaturus non modo legere, ſed nec perſpicere, quæ conſcripſerint? Te rurſus vide quanti faciant (quem tamen omnes ob inſignem doctrinam, ob egregios animi tui mores maximi faciundum iudicabunt) polliciti tuam defenſionem ſuſcepturos, quaſi quòd tu ipſe tueri te ipſum non poſſis? aut quòd ſaltem aliquando dixeris, quæ ſummopere ab omnibus collaudari non debeant? An non præterea audiuiſti, exhibere paſſim legendos libellos illos ſuos, doctos quidem, & H egregios, quales authores decet: non modo vt oſtendant reſponſionem dediſſe, ſed vt admoneantur eorum, quorum ſunt omnino rudes: hinc quæ olim ſcripſerunt crebrò tranſmutant prioribus nunquam contenti, & quauis aura leuiores, huc, & illuc inopes conſilij inanes feruntur? Quid? an non id verum: lucubrationes Venetijs, vt æderentur, tranſmiſiſſe? Audiſtin rumorem illum maximum, oſtenſuros breui medicos illos inſignes, philoſophos, & Theologos, ac omnium artium profeſſores, Augenium nec me-

medicum eſſe, nec philoſophum? Atque rurſus cum Veneti cartis A
careant ac typis, curaſſe, vt Anconæ imprimerentur? ac etiam poſtea vt Florentinorum typis ædederentur? ac poſtremo cum nullæ commoditates pro æditione magni huius voluminis Venetijs, Anconæ, & Florentiæ inuenirentur, fama eſt tandem ad bibliopolas Peruſinos confugiſſe: Quid hoc (quæſo) indicat, ſcacche? Ego ſane diù ac multum meditatus arbitror, aut illos non dum reſponſionem dediſſe, ſimulare tamen, vt vulgo æſtimentur, quales non ſunt: aut ſi dederunt eſſe illam contra bonos mores inſtitutam: quia cum non habeant ex arte quod reſpondere poſſint, probabile eſt Cinicum ſcripſiſſe cinicè: Hinc verò fieri, vt locum
non inueniant aliquem in quo eiuſcemodi lucubrationes imprimi valeant: cum ſit prohibitum ſuperiorum ſanctione ne quicquã imprimatur contra criſtianam religionem bonoſque mores: hæc vera eſt cauſſa (niſi fallor) cunctationis huius. Atque certè, ſi diuinandum eſt, mihi credito, quod nunquam impriment librum, ni dolo malo agant cum ijs, qui præſunt impræſſionibus, omni opere, ac induſtria (noſti enim quàm ſint calidi, ingenijque verſuti homines) mentientes multa, imprimendi licentiam fortaſſe obtinebunt. Sed videbimus exitum rei, hac de cauſſa nihil ſcripſi hactenus: nam expectabam horum tractationem, quia huius argumenti multa in illos contineri arbitratus bis idem tractare negocium nolebam. Interim cum videam, iam non crepuiſſe mon- C
tes, & hoſce nondum natos elephantes, partum à duobus annis vſque ad nonum (poetæ illius immitatione) ſuſpicatus exportandum, haud amplius abſtinere à calamo volui, ſed tibi ſtatim obſequendum, promiſſiſque ſtandum. Tu hæc qualiacunque ſint Augenii tui monumenta ita quidem accipias velim, quemadmodum ipſum ſoles præſentem recipere: promiſſam itaque aggreſſurus tractationem tria proponuntur explicanda.

Dicendorũ argumentũ. Primum. Primum an curatio calculi in veſica differat quicquam à curatione nephriticorum.

Secundum. Quibus poſt hac medicamentis vtendum ad lapidem veſicæ, & quæ recta ſit illorum ratio componendi. D

Tertium. Poſtremò quando accommodatus eſſe poſſit vſus ſyringæ, & quibus medicamentis vtendum per ſiphonem vrinarium: & quando ſectionem adhibere conueniat, ac in explanatione propoſitorum multa de vrinæ difficultate dicemus in rem præſentem vtilia.

Quantum verò ad primum attinet, dico eandem methodum, quam obſeruari debere in calculoſis renibus, vtilem eſſe in calculoſa veſica: in tribus autem conſiſtere diſcrimen. primum quod vali-

E validiora debentur veſicæ morbis duplici de cauſſa, tum quia ditat longiſſimè, tum quia frigido prædita temperamento non cedit facilioribus. ſecundum quod per ſiphonem vrinarium immitti poſſunt in veſicam auxilia maxima ægrotorum commoditate, vt partis oblæſæ ſitus edocuit: quæ res in renibus fieri non poteſt. Tertium quod lapis ex veſica adhibita ſectione remouetur: quod in renibus nunquam exerceri poteſt. Pro eorum, quæ diximus explanatione ſciendum eſt haud eſſe de omni lapide tractationem à nobis inſtitutam: ſed de duro dumtaxat, & magno, qui prius frangendus eſt ab arte, mox expurgandus: nam qui paruus eſt non poſtulat medicamenta frangentia, ſed leuioribus præſidijs,
F quæ ſcilicet abluunt, leniunt, detergunt, nonnunquã à veſica remouetur: de quibus præſidijs mentionem fecimus libro de calculoſis, & vlceratis renibus. Reuocabis etiam in memoriam, quod Cap. 4.
in complicatis affectibus ea methodus tenenda eſt, vt ſi nequeant vnà propulſari omnes illis operam demus præcipuam, qui magis urgent alijs minimè neglectis: hanc methodum eodem libro Cap. 2.
expoſuimus, quæ à quibusdam medicis rudibus omnino, & in Galeni doctrina parum exercitatis magna ignorantia, & ſumma temeritate repellitur: cum non Augenium, ſed Galenum, cuius methodus eſt, arguant. Cynicus contra Galenum.
His in hunc modum conſtitutis quæritur, vbi lapis ex veſica detergeri non poteſt leuioribus præſidijs, quid
G agendum ſit. Reſpondeo, quod vniuerſalibus præcedentibus, quæ tu noſti, omni opere, ac ſtudio fractioni incumbendum eſt: Mox calculus in minimas (vt ſic dicam) partes diminutus, ex veſica purgandus eſt, & hoc certè primum, & maximum mandatum, eſſe ipſo debet in opere. Quæ ſi non profuerint, ad ſectionem veniendum, vt ferè ſemper contingit quemadmodum Galenus docuit ſexto epidemiorum, & in arte medicinali, nos hic ſectionem ommittentes, de ſolis agemus medicamentis: quorum propoſita inter nos tractatio fuit. Quamobrem medicamẽta ad hunc vſum à veteribus, & recentioribus conſcripta adeò ſunt copioſa, vt putem, nullum eſſe corporis humani affectum pro quo ſanando fue-
H rint plura memoriæ commendata. & quod certè admiror multũ in his conſcribendis obſeruaui ſuperſtitioſos fuiſſe medicos, & impoſſibilia tradidiſſe: quam rem Aetij, & Galeni verbis nunc explicabo. Audias Aetium.

Andromachi antidotus ad calculoſos, qui paulatim confringit & extrudit lapides donec veſicam perpurget, & perlucidum lotium procedat, & quod maximum eſt ita perſanat vt nec in poſterum gignantur: habet autem hoc modo. Seminis Dauci, aniſi ſe- Lib. 11. cap. 13.

V minis

minis cucumeris decorticati, ſeminis appij, petroſelini, mirrhæ, A cuiuſque ſeſquidrammam. Caſſiæ Cinamomi, nardi celticæ, cuius que. dram. 1. trita aqua ſubigito, & ad paruorum lupinorum formam redigito. Ieiunis autem quotidie per triginta dies cum aquæ cyathis tribus exhibeto, cæterùm ad huius pharmaci apparatum religioſè (inquit) accedendum eſt. In ligneo enim pilo, & piſtillo item ligneo hæc tundenda ſunt, oportetque amplius eum, qui hęc contundit, neque anulum ferreum geſtare, neque calciamenta claueis ferreis transfiſſa, atque id vt myſterium habe; In eiuſdem antidoti deſcriptione Galenus, quod certè admiror eadem vtitur, ſuperſtitione: tamen differt deſcriptio: primum quia authorem tacet Galenus: Deinde quia vſum hunc à Ruſtico habuiſſe ſignificauit. B Tertio quoniam in numero ſimplicium euariat: nam in prima ſectione Galenus non habet appium. In 2. verò Aetius non habet baccas lauri. doſis ſecundæ apud Galenũ eſt. ʒ. iiij. apud Aetium. ʒ. 1. primæ Galeno. ʒ. vj. Aetio ſeſquidramma. Porrò quod ſequitur ab Aetio deſcriptum impoſſibile præſidium eſt tituloque mentitur. exportulacę (inquit) ſuccum exprimito, eumque reſſicatum in catapotia redigito, & dracmam vnam exhibeto: ad miraculum vſque lapidem per vrinam expellit. & rectè quidem miraculum ęximari debet: nempè auxilium apprimè frigidũ quod vim incraſſandi poſſidet calculum extrudere per lotium: huius generis obſeruaui alia ab antiquis prodita, in quibus pollicitationes multæ, quæ tandem non ſine artis dedecore euaneſcunt: Sed C quoniam in hanc materiam incidimus, volo in tui gratiam recenſere quædam tam ſimplicia, quam compoſita in rem præſentem maximi vſus: horum primum eſt medicamentum ex lepore combuſto in quo Mauritani, & Græci conueniunt. Aetius leporis pellem in ollulam conijcit in furno deurēdam, vt probè conteri poſſit: pulueris exhibet coclearium ieiunis in ſolij calidæ aquæ inſeſſu. leporis decolati cinerem accipiunt arabes ʒ. ij. Recentiores quidam integrum cum pelle aſſumunt leporem, in cineremque redactum exhibēt. Magnus quidam obſeruator ex recentioribus me D dicis, exenterato lepore inteſtinorum loco ſaxiphragiam, milium ſolis, lapides iudaicum, lincis, & ſpongię, pentafilon, & virgam addebat, ac in nouo fictili comburebat factoque puluere ſanare profitebatur omnes. Gallus quidam Regius medicus dabat puluerem oſſium crurum leporis: alius propinabat puluerem ex renibus aduſtis, quæ nam igitur dicet aliquis ex multis præparationibus melior, Ego nunquam caput leporis adhiberem: quia inſitam quandam habere creditur cum humana natura antipathiam: idcirco

Ingens ſuperſtitio.

Gal. 10. de comp. med. ſ. loc. cap. 1.

Lib. 11. cap. 11.

Auic. lib 3. tit. 2. fen. 18. cap. 18.

Matteolus in 2. dioſca.

Arnaldus vi lanouanus.

Montuas.

E circo placent ſummopere, qui decolatum urebant, quod etiam Ludouico patri ſatisfaciebat: qui igitur ex toto lepore decollato præbetur Cinis egregiam vim habet: ſed aliquando obſeruaui maiorem habere ex ſola pelle in tenuiſſimum pollinem redacta. doſis eſt ſumma. dra. ij. 5. cum. vn. v. decoctionis cuiuſpiam diureticę, vt capill. veneris, & Cetrach, & politrici, ac agrimonio. Cinis vitri combuſti ab omnibus mauritanis, & à quibuſdam græcis admittitur: quo ſuperficies calculi obteritur. Ignito vitro criſtallino in ferrea lamina, vt obteri poſſit, in aqua fabarum immergatur: tum 2. inflammetur, & 2. teratur, in pulueremque tenuiſſimum redigito. Doſis eſt, aureus vnus in duodecim aureis aquæ, ideſt pul. vitri ſcrip. iiij. aquæ calidæ unc. ij. Ego diſſoluere ſoleo in lib. 5. de-

Lūdouicus Augenius.

Autor libr. rerum affe-ctuum Aui-cenna vbi ſupra.

F coctionis cuiuſpiā diureticę, vt admonui: nam opus eſt manu ducente medicamentū ad veſicam, quod fit ab vreticis: deinde verò. vnc. ij. aquę calidæ vix ſufficiūt ad eiuſcemodi diſtributionem: vſus non ſit admodum frequens: dari poteſt tribus diebus continuis: mox interpoſitis alijs tribus aut 4. iteranda potio, ſic ſucceſſiue vſque ad nouem homine in ſolio commorante aquæ calefacientis. Referas hic, quæ diximus de ſanguine hircino in alio opere. Qui lapidem iudaicum, & ſpongiæ laudam pro calculo veſicæ decipiuntur Gal. teſtimonio, qui ſic ait. lapides qui reperiuntur in ſpongijs frangendi vim obtinent, non tamen ita validam, vt lapi-

Quo deſim. medi. facul.

G des in veſica comminuant, & qui id ſcriptum reliquerunt mentiti ſunt § & de iudaico. vtanturque veſicæ lapides in cote ſoluentes, & ex aquæ calidæ cyathis tribus potui præbentes: ſanè in quibus nos experti ſumus profecit nihil quod ad lapides veſicæ pertinet, verum ad eos, qui in renibus hærent, efficax eſt. experimentum quo lapis ex veſica diminuitur, atque obteritur. Accipito Cincindellas abſciſſis capitibus, & alijs num. 150. exicentur in vaſe eneo ſole calidiſſimo donec redigantur in puluerem; quo excepto aqua diſſolutionis draganti fiant trociſci; & vbi fuerint ſiccati pulverizentur rurſus, & reformentur eadem aqua, & ſic fiat quater. dum autem rediguntur in puluerē ſenſim adde. dra. ij. olei amig. dul. recentis.

H dato. ſcrip. j. cum. vnc. v. decoctionis liquiritiæ, cap. ven. politrici, & admiraberis: nam certę vires habet validiſſimas. Compoſita medicamenta quamuis recenſeantur multa, duo tamen probantur mihi primum eſt obſeruatoris illius omnium arabum maximi, qui ſic deſcribit. Lapidi verò qui eſt in veſica confectio hæc vtilis exiſtit, & eſt optima ad frangendum lapidem cum fuerit veruſtus. Ego quoq; iam fregi, cum eo lapidem magnum in minori ſpatio quàm dierum quadraginta. quod Rec. carpobalſami, ſemini. ra

Rat. ne no. ad almanſ. capit. 14. 12. crat. 18. Ga-

al ab.4. theor. penul, & 82. phani,oluſatri,cortic.radicis,oppoponacij, cortic. radicū capparis A amigdolarum amararū,baccarum lauri,cyperi,ſpicę indicę caſſię ligneæ,cetrach,ſem.rutæ,gētianæ,ariſtolochiæ rotundæ,aſſari,cordumeni, armoniaci,ſerapini, bdelij, piperis, acori, an. par. æquales, diſſolutis gummis ſufficienti oleo abietino malaxentur, & ex eo aliæ ſpecies aſpergantur,ex quibus informentur pilulæ: & ſumatur ex eis.dra.1.cum apoxemate de ſeminibus:vbi vero vigorare placuerit medicamentum additur aliquando ſexta pars ſcrip.i. cineris ſcorpionum. Franciſcus fiſimelica medicus ſui temporis magni nominis hoc pro ſecreto vtebatur non ad hunc modo, ſed etiam ad colicos, & hydropicos affectus, atque pluribus alijs. Ludouicus pater carpobalſami loco cubebas ſubſtituebat, & ſang. B hircini præparati dra.ij.addebat. Aliud ex veteribus,quod nuncupatur electuarium ex Cineribus. Deſcriptio habet in hunc modum. Rec.cineris vitri,cineris ſcorpionum, cineris radicum caulium, cineris leporis, lapidis ſpongiæ, ſang. hirci præparati Cineris corticis oui,ex quo pullus egreſſus eſt,gummi nucis,acori anna p. ęquales.petroſelini,dauci pulegij,gummi arabici, ſem. altheę, piperis. anna.p.j.5.conficiantur cū mele,& exhibeantur doſis dra.ij.5.cum decoctione cicerum nigrorum.vtere audacter,quia validiſſimum eſt pręſidium ſeruatis tamen ſeruandis, vt ſcis: neque enim omnia ſigillatim ſcribo,tum quia horum habes notitiam,tum quia libro de medendis calculoſis renibus methodum videor docuiſſe C in horum exibitione obſeruandam.Sed nolo pretermittere, quod vtilitatem affert in caſu maximam frequens vſus flor. caſſię nouiter extractæ cum oleo amig. dulcium: aut ipſum etiam oleum amigdalinum recens paratum: ſic enim certior euades ne humores ad veſicam effluant:cuius rei cum certior fueris iubeto inſidere ægrum ante prandium horis quinque aut quattuor ſemel in die, in decoctione ſequenti calida Rec.florum camomillę, melliloti, aneti, helxines, maluarum, altheæ branchæ vrſinæ furfuris.an.pug.ij. foliorum agni caſtij, cap.veneris, radicis brioniæ, roſarum rubearum ſiccarum, abſinthij. anna pug. i. decoquantur in aquæ communis partibus duabus vini optimi ad corroborrandum.par.i pro D inſeſſione, in qua commoretur 3. pars horæ vnius, & poſt egreſſum ſtatim aſſumat ex antidotis ſupradictis vnum, vel alterum: homine ſtatim egreſſo ſupra veſicæ regionem applicetur emplaſtrum quod ſequitur.Rec.oleorum de ſpica,de cammomilla anetini an.dra.vi.de ſcorpionibus.dra. iiij. picis, ammoniaci, bdelij in aceto diſſolutorū.anna. vnc. 5. olibani. dra. iij. euphorbij.dra.i.fiat vnguentum, calidum ſupra pubem ponatur. habenda ingens cura

Obſeruationes.

Fiſimilicæ.

Ludouici Augenij.

Auic. libr.3. ſen.19.tit.1. cap.6.

De modo vtendi medicamentis lapidem frangentibus.

Balneū pro inſeſſione.

Vnguentum poſt inſeſsionem.

E ra ne alui excrementa retineantur: quam rem facies potu olei amigdolarum dulcium, enematis, ac alijs id generis: Curationem perficere non poteris niſi 50. aut ſexaginta dierum ſpatio. quando quidem 40. diebus debent exiberi medicamenta ad frangendum lapidem, quod minimum eſt, alijs vero incumbendum vniuerſalibus hic ego tacitus prætermittere nõ poſſum quod obſeruaui Romæ in filio cuiusdam Veneti, qui Tipographus erat Pontificius. calculũ in veſica patiebatur, & ab omnibus deploratus de ſectione cogitabatur, & iam pater cum Nurſino artifice conuenerat: quando Reuerendus quidem ſacerdos & ſi bene recordor, ex ſocietate Ieſu propoſito medicamẽto quodã inſperato adoleſcentẽ ſanauit F fuit illud ex aquæ vitæ vnc. 5. ex iure cicerum rubrorum vnc. ij. ex millepedibus põdo dra. 5. ad multos vſus fuit dies. Teſtis huius rei eſt Iuuenalis Ancinas Foſſanenſis medicus clariſſimus, & ob egregias animi ſui dotes, maximamque in artis operibus doctrinam, & vſum omnibus chariſſimus alias poſtea feci remedij periculum, atque veriſſimum eſſe obſeruaui.

Tempus curationis.

Verùm quoniam haud infrequenter accidit occurere medicos calculoſis hominibus, & carere bonis antidotis, volo hic breuiter docere methodum componendi eiuſcemodi medicamenta, qua tanquam regula policleti valeamus bonas à malis compoſitiones diſtinguere, & vbi neceſſitas cogat componere: quæ tractatio etſi G pertineat ad artem componendi medicamenta per locos, tamen a Galeno prætermiſſa, hic non citra cauſſam refferri poſſe videbitur. Conditiones igitur, quæ requiruntur in huiuſcemodi compoſitionibus, hæc ſunt.

Prima vt baſis medicamenti conſiſtat ex ijs, quæ ſanè lapidem frangant, exterant, atque diminuant. Baſim voco medicamentum ſimplex, vnum; aut multiplex quod in ipſa compoſitione eſt præcipuũ, & veluti columen, cui cætera innituntur profligando affectui accommodatiſſimum: idcirco cum in his propoſitum ſit frangere lapides, opus eſt, vt frangentia præſidia ſint huius artificij fundamenta. Porrò calculum atterentia non ſunt vnius generis: H nam quædam totius ſubſtantiæ proprietate id faciunt, vt lapis iudaicus, & admirabilis cincindella, ac eius generis alia: quædam aſperitate ſua calculorum ſummam faciem abſtergunt & attritu comminuunt, vt vitrum combuſtum, ouorum teſtæ, milium ſolis, ac rurſus quædam attenuando & incidendo, nullo calore inſigni, nulla ſiccitate idem facere obſeruatum eſt in quo genere continetur ſuccus limonis, radix ononidis, aſplenum, rubi radix Aſparagi, parſonatæ adiantum album, & nigrum, Betonica, ac alia quo-

Methodus componendi medicamenta lapidem frangẽtia.

Prima conditio.

lapidem frãgentia ſub 3. diff.

Secunda cõditio.

rum

rum alibi meminimus. Secunda conditio eſt vt eiuſcemodi medicamenta ad eum locum, cui mederi volumus deducantur: etenim non habent vires, quæ poſſint ſe ipſis deferre: hinc opus eſt, vt omnino diuretica permiſceantur: citra quorum auxilium ex iis, quæ diminuunt lapidem vix vnum, aut aliud inuenies accõmodatum. ex his empiricorum errorem colligito, qui putant ex dra. i. vel. ij. ſanguinis hircini poſſe lapidem frangi ſinè vreticorum adminiculo: vt etiam eorum qui pillulas exibent: fieri enim non poteſt illarum vim pertingere veſicam, quinimo, neque etiam renes. Verùm quia opus eſt baſem medicamenti ſuo munere perfungi notabili aliqua temporis portione in affecto loco contineri debent (fit nanque omnis actio in tempore) neceſſarium eſt, vt quæ glutinoſam ſubſtantiam habent permiſceantur: quæ etiam adiuuant alio nomine: nempè quia inhibent ne diureticorum facultas calidiſſima, humores magis exacuet, prohibeatque ne tenues humores exædant particulam: Poſtrema conditio eſt vt permiſceantur corroborantia affectum locum, qui vſum habet toto corpori ſatis vtilem: Quamobrem ex compoſitis medicamentis illa dicentur optima, quæ haſce quatuor compoſitiones habuerint: quæ vero caruerint reprobanda ſunt. Quoniam verò propoſita duo, quemadmodum alia fortaſſe à veteribus tradita habent omnes conditiones, meritò admittenda ſunt in vſum: & hæc quidem volui dixiſſe de medicamentis pro lapide frangendo accommodatis, & de componendi ratione. Agamus modo de iis, quæ per ſiphonem inijciuntur, & de vſu ſiringæ: in quibus diximus calculi in veſica curationem differre, à calculo renali Nemo eſt, Mi Scacche, qui hunc medendi vſum non admittat, ſed pauci ſunt (niſi fallor) qui rectè adminiſtrant vtrunque præſidium. Nam quidam Empirici nulla diſtintione adhibita per ſiphonem varia inijciunt præſidia, ex quibus multo magis læduntur ægroti, quam iuuentur: vt igitur quis regulam teneat ſciendum eſt, quod in veſica poſſunt contineri lapides duri, poſſunt etiam friabiles: & adſunt aliquando arenulæ, & lapilli admodum exigui. vbi ſabuloſa adſit ſubſtantia non debemus adhibere medicamentum lapidem atterens, ſed quod detergere poteſt, lenire, expurgare. Oleum amigdolarum dulcium præſtantiſſimum eſt. Ptiſſanæ cremor, aut tota ptiſſana diſſoluta mellicrato egregiè facit: hordeacea cum melle iuuat, ſerum lactis aut ſolum, aut cum melle: Huc referamus decoctionem ſyruppi ex althea, ſyr. ex liquiritia, decoctum radicis huius, ac alia eius generis ſex centa. cauendus eſt lactis vſus, quoniam ex viſcida illius caſeoſa ſubſtantia arenulæ in vnum coactæ verum poſſent

Empiricorũ abuſus.

Tertiã conditio.

Quarta conditio.

A B C D

E poſſent procreare lapidem. At ubi ſolidior ſit calculus conſiderandum eſt, ac diligenter perpendendum, an ex ipſius uiolentia factum fuerit ulcus in ueſica: an autem ipſo careat ulcere. hæc diſtinctio ad curandi rationem maximè conduit. Si non adſit ulcus poſſunt iniici magna commoditate quàm plurima. Oleum ex ſcorpionibus laudari ſolet ab omnibus. Arabes Balſami liquorem inijciunt, recentiores ſuccum Limonum, alij aquam ſtillaticiam ex eodem ſucco detractam: quidam lapidem iudaicum celebrant. Sanguinem hircinum adhibent alij tandem uerò poſſent omnia medicamenta lapidem frangentia accommodato aliquoppiam decocto diluta in rem pręſentem admoueri. Hic tamen F obſeruabis, quod propoſita uſque quaque tuta non ſunt. Oleum ex ſcorpionibus calidiſſimum in corpore gracili, cum acrium humorum, quales billioſi ſunt, aut pituita ſalſa fluxione ſimul cum vrina ad veſicam, procreare exulcerationem poteſt, quæ nulla prius adfuerat: ego ſane in eiuſcemodi complicatione abſtinerem perpetuò. Balſamum carere videtur difficultate. Sed quale eſt quod proponitur Balſamum? verum, atque minimè adulteratum admittere non poſſumus. hoc enim caremus. an igitur inijcere oportebit adulteratum? abſit. cum enim adulterij ratio incognita ſit nobis, qui vteretur incognita materia veniret hic meritò nomine temeritatis arguendus. An facticium erit idoneum? eſt hoc mihi æquè ſuſpectum: quoniam cum ſint rationes conficiendi plures, ac omnes ex rebus conſtent calidiſſimis, G periculo non carent: ſi quis forte nouam componendi rationem inueniret hiſce affectionibus accomodatam, laudarem. Succus Limonum acida, acri tenuiſſimaque ſubſtantia in pituitoſi excrementi copia, obæſoque corpore fortaſſe admitteretur: in gracili, cum acrium humore fluxu in carnem nudam cadens, mollem, lapillorum attritu continuò debilem, exulcerationis allaturum eſſe diſcrimen quis dubitat? idem iudicium facio de aqua ſtillaticia ſucci huius. Adhæc verò perpendendum an lapis inhæreat in ceruice veſicæ, an in ipſa capacitate contineatur: qui inhæret medicamenti vim experiri poteſt, at qui non inhæret vix poteſt: quia H cum ſit magna veſicæ capacitas, medicamentum ſiphone iniectum nudam veſicam tangens plurimum obeſſet: adde quod in veſicæ ſpatio ſemper aliquid remanet cum lotio deductum, quod permiſtum cum medicamento coinquinare illius valeret vires: atque hæc ſanè communis ratio facit, vt eorum quæ inijciuntur per ſiphonem vrinarium vix aliquam operam videamus egregiam. Suſpicionem hanc habere non videtur lapis iudiacus: ſed

Galeni

Galeni reluctatur teſtimonium, qui docuit valere in affectu renum non veſicæ: niſi intelligamus Galeni verba de iniecto non eſſe intelligenda ſed aſſumpto: his igitur prætermiſſis libenter aliquod ex prænarratis antidotis inderem: huiuſque ſi caliditatem vererer nimiam, qualem in nonnullis vereri non erit fortaſſe abſurdum leniente aliquoppiam, & refrigerante decocto temperarem. A

Sed quæ inijcienda ſunt, ſi vlcus ad fuerit in oſtio veſicæ aut illius ſubſtantia, à quo dolor plerunque immanis concitari ſolet? vterer ijs, quæ ſimul vlcus detergerent, humorumque acrimoniam obtunderent, doloremúe mitigarent. Proderit cremor ptiſſanæ: Decoctum hordei cum melle & hordeo laudatur, idem cum albo collirio. Extrinſecus inſeſſiones, aquę dulcis balneum ijs obſeruatis, quæ de hac re tum ſupra, tum libro de medendis calculoſis renibus diximus. Abſtinerem à lacte, non à ſero. Oleorum vſus diſplicet ob eas, quas legiſti, cauſſas. Lapidem frangentia quædam admitti poſſent, quæ ſcilicet totius ſubſtantię proprietate id faciunt, neque vim habent incidendi, nec ob ſubſtantiæ aſperitatem, obterendi. quæ nanque incidunt non poſſunt operam pręſtare aliquam exædente vlceri, quale id eſſe creditur quod dolores infert maximos: quæ aſpera ſunt omnium iudicio proſunt nihil, quin dilacerando, & exaſperando affectam partem oblædunt ſummopere. Talis contingit nobis caſus, ſi benè memineris, dum vnà quendam cingulanum viſitaremus. Nam Cynicus agens nobiſcum pati ægrum vlcus in oſtio veſicæ planum ſupponebat cum lapide in eius cauitate contento, quem frangere, abradere, & minuere volebat. Ego multò ſecus putabam habere negocium: vlcus nempè in veſica ad fuiſſe nullum, ſed in rene dumtaxat, in vtroque viſcere calculum exiguum cum ſabuloſa ſubſtantia contineri, atque poſſe vtrunque ex ipſis locis ſine vſu frangentium medicamentorum detergeri, & expurgari leuioribus præſidijs: meam hanc extitiſſe ſententiam, quæ libro de renibus ſcripta ſunt manifeſtum faciunt. Sed ob modeſtiam, qua fui ſemper ab incunabulis præditus, conſultans diſſimulaui opinionem, præſertim verò ſi contradixiſſem, occaſionem habiturum videbam litigioſum hominem, vt omnia pro ęgroti ſalute inuenta à nobis, ſubuerteret: eoque magis fuit ſilentio inuoluendum negocium, quod ſuppoſita hyſtoria, vt Cynicus retulit optima pro illius ſalute adminiſtrari poterant remedia: nec certè meum me fefellit iudicium: tu enim teſtis es, vnà cum alijs viris equidem bonis & cum doctiſſimo Cordella, quanta internos B C D

E concordia negocium fuerit tranſactum. Sed quorſum hæc inquies? vt conſilij mei rationem habeas, cur non admiſerim auxilia per ſiphonem inijcienda, de quibus iam locuti ſumus, & cur mihi diſplicuerit ſiringæ vſus, de quo iam dicamus.

Potiſſimus vſus ſiringæ duplex: vnus ad explorationem, alter ad impulſionem lapidis, vel excrementi, vel alterius rei, quod vrinæ exitum impediat. Exploratione non indigebamus in re certa: adde quod niſi calculus in oſtio veſicæ, aut ductu continetur vix poteſt, (vt ego ſentio) explorari à ſiringa. nec poſſum adhibere fidem ijs, qui promittunt ſeſe calculum in veſicæ corpore contentum, ipſa ſiringa pertingere: quando quidem hæc F res in paruo eſt impoſſibilis, in magno autem aliquando poteſt contingere. Neque rurſus indigebamus vſu altero: quia difficultas nulla inter mingendum, obſtructio nulla vel à lapide vel à viſcida materia, vel à pure craſſiore, vel ſanguinis grumo, vel inflammatione aderat: hiſce de cauſſis fui deteſtatus vſum ſyringę.

Quæ verò proponebantur inijcienda erant ſuſpecta. Balſamum quia vero carebamus: & quia legitimum Si lapidi quidem proſit non autem plano vlceri: nam habet magnam calefaciendi facultatem, & detergendi, qua poteſt vlcera ſordida purgare, cruda concoquere: quod autem planum eſt nec deterſionem, nec concoctionem exigit: & quamuis ciere vrinam potu dicatur: tamen G non eſt credendum prodeſſe vlceri, cum hac ratione, tum calefaciens, tum excrementa ad imbecillam ducens particulam obeſſet plurimum. Lapis iudaicus an conferat inquirendum eſt à Galeno, ac alijs ferè omnibus medicis. Ex ijs verò quæ ſupra dixi, quid de ſucco limonum ſentiam, aut aqua ſtillaticia ex hoc ſucco detractam, ſatis eſſe manifeſtum arbitror. Nec eſt, quod putes conuenire hæc remedia, ſi vlcus non ſit in veſica: nam quamuis tunc vſus illorum ſit tutior, tamen vbi ſabuloſa adeſt materia, exiguique lapilli minimè indigemus medicamentis frangentibus, ſed detergentibus dumtaxat: adde quod acida obeſſe poſſent, vt admonuimus.

Dioſcorid. lib. 1. ca. 18. Gal. libr. 6. ſimplic.

H Diximus, quæ medicamenta ad calculum veſicæ frangendum accommodata ſunt, tam ſi potentur, quàm ſi inijciantur: quia verò ad hunc affectum duo inſequuntur accidentia magni momenti: vnum eſt dolor immaniſſimus, alterum vrinæ retentio, aut difficultas dicamus quomodo hęc ſint corrigenda, anteaquam de ſectione adhibenda ſermonem inſtituamus. Dolor non ſemper ſequitur veſicæ calculum, quia ſi in veſicæ capacitate continetur, fueritque paruus, rotundus, ac leuis non infert moleſtiam:

A' Calculo quando fiat dolor.

ſi magnus grauitatem facit: aſper & anguloſus ſi in veſicæ ceruice figatur, dolorem facit atrociſſimum ob præſtantiam ſenſus partis oblæſæ. pro doloris igitur mitigatione nulla inueniri poteſt melior via, quàm vti inſeſſionibus, & balneo dulcis aquæ: atque per ſiphonem vrinarium inijcere, quæ oblinire poſſunt, vt oleum amigdolarum dulcium, butirum, ptiſſana, lac muliebre, & caprinum, & aſininum conuenient, donec ſimptoma fuerit vrgens, mitigatum: nam etſi non expediat cauſſæ, illi tamen conducit, quod modum excedens cauſſæ vicem gerit, cum non conſideretur amplius vt accidens, ſed vt cauſſa virtutem proſternens: cauendus tamen eſt lactis vſus, ſiue potatus, ſiue iniectus vbi non vrgeat indicatio à dolore ſumpta, quæ vitalis eſt. Quod verò attinet ad 2. ſciendum eſt aliquando urinam in totum ſupprimi aliquando emitti cum difficultate. Illud fit cum vrinarij meatus omnino clauduntur, hoc autem cum obſtruuntur aliqua ex parte. Putant quidam retineri etiam vrinam ob obtuſum veſicæ ſenſum, quo non ſentiat illa ſeſe repleri: ſed hanc imaginariam eſſe cauſſam arbitror, quoniam quandiu libera eſt via nullo propellente, aut excernente foras ſuopte impetu profluit. Vnica igitur cauſſa eſt meatuum vrinariorum adſtrictio, vel obſtructio. Voco meatus vrinarios omnes eos, qui à renibus vſque ad pœnis glandem protenduntur, vt vreteras, veſicam, ductuſque pœnis: at prætermiſſis partibus ſuperioribus veſicæ ceruix cum à calculo obſtruitur retentionem facit, cum dolore quidem, & conatu magno ſi adſit vlcus: ſine dolore ſed cum conatu ſi vlcus abfuerit. Vt huic ſeuiſſimo ſimptomati ſuccuratur hæc agenda ſunt. Primum æger eleuatis cruribus eſt violenter mouendus, agitanduſque: quinimo vrgente caſu pedibus etiam ſuſpendendus. Sic lapis ex ceruice in cauitatem prorumpit: ſed ſi adhæret ceruice fixus, hæc inutilis eſt medendi ratio, vt annis pręteritis in Reuerendiſſimo Berardo Bonioanni epiſcopó Camertium obſeruauimus. Hoc in caſu tentandum eſt an per maluarum ſurculos liberari poſſit meatus, an per cereas candelas, an tandem per cathetercm ipſum. Sunt qui dicunt ſiringam ſuauiter immittendam eſſe, neque impellendam violenter, ne contingat dolor, & exulceratio in collo veſicæ. Putauerim ego vbi moriundum ſit ægroto, niſi profluunt vrina, quod in hac actione aliquam adhibere debemus violentiam. Quia minus malum eſt pro tempore vlcus contractum augere, aut nondum genitum facere, quàm ſinere, quod vrina ſuppreſſa pœnitus æger moriatur: ſic periculoſum adhibere præſidium expedit, vt in inflammatione veſicæ contingit.

Ratio dolorem mitigandi.

Quando lactæ vtendũ in calculoſo nota.

Aetius libr. 11. cap. 2.

A B C D

git. Tandem ad inciſionem accedendum, non qua extrahatur lapis, ſed qua profluat vrina. De qua inciſione ſic locutus eſt Arabum princeps authoritate Raſis. Et quando vrinæ fit difficultas, & retinetur cauſſa lapidis veſicæ, & non eſt ſemita ad ſcindendum propter aliquid quod prohibet, aut propter timorem: tunc de hominibus eſt aliquis, qui ingeniatur, & in eo, qui eſt inter anum, & teſticulos ſciſſuram efficit paruam, & ponit in ea cænnulam vt egrediatur ex ea vrina, & remoueatur mors. Et quamuis vita non ſit tranquilla: & cum non proſperant medicinæ, & volueris ſcindere, oportet, vt eligas ſciſſioni illum, qui cognoſcit anatomiam veſicæ, & cognoſcit locum colli eius, cui continuan-
F tur vaſa ſpermatis, & cognoſcit locum arteriæ, & locum carnoſum veſicæ, & caueat illud, quod oportet ipſum cauere, quare non accidit nocumentum in generatione, aut fluxus ſanguinis, aut fiſtula, quæ non conſolidatur, & oportet, vt vaporet inteſtina, & veſicam ante illud reſupinus; hæc ille.

Lib. 3. fon. 19. t. 1. cap. 6. raſ. 13. cont. t. 3. ca. 2. 261. 4.

Accedamus ad tertium, in quo differre diximus curationem hanc à ratione medendi calculum renalem: hoc ſectio eſt, qua lapis ex veſica trahitur. Hic breuiter tria dicam. primum, quod ij extirpantur facilius, qui non inhærent ceruici: inhærentes, fixique vix auelluntur conatu maximo, quo muſculus dilaceratur, conuellitur, inflammatur. atque idcirco mirum non eſt, ſi maior pars
G horum moritur. at vbi non inhæreat ceruici, tutius educitur, quamuis certè hic etiam curatio futura ſit difficilis, non tamen impoſſibilis, cum obſeruentur quotidie multi fuiſſe ſanitati reſtitutos, in quorum numero vidi quendam à quo duarum vnciarum lagis fuit extractus chyſti obductus, quod admodum infrequenter contingit.

Secundum, non accedat artifex temere ad hoc artificium: opus eſt, vt corpus diligenter purgatum habeat, vtque animnm patientis conſulat: qui enim humorum copia ac multitudine abundant, facilè in inflammationem incidunt: qui verò nimium timidi in
H ſincopem ex ſectione incidunt: quamobrem non ſunt omnes ſecandi. Poſtremum opus eſt, vt qui egregiam hanc effecturus eſt actionem, calleat artem ſecandi corpora, anatomen græci vocant: quia turpis eſt certè ac deteſtanda noſtri temporis conſuetudo, ut homines rudes ad artificium hoc perdificili admittantur. non ſic pręceperunt antiquiores noſtri, cum omnes vno ore admoneant artificem oportere diligentem habere notitiam anatomes: legito Auicennam, Pautum, Aetium, & alios clariſſimos medicos. Hinc fit Scacche, vt eorum, qui ſecantur ab iſtis circumforaneis

medicis maior pars pereat, qui verò euadunt aut fiſtulas perpe- A
tuas portant, aut generandi poteſtatem læſis vaſis ſpermaticis amittunt. Infælicitatem noſtrorum temporum miſertus omnipotens Deus nobis dedit egregium Varolum bononienſem, virum quidem non modo in omnibus artis operibus clarum, ſed in hoc ipſo certè clariſſimum: quandoquidem omnes ferè quibus ille manus adhibebat, ſanabantur, vt Romæ vidi. Nunc vero cum mortuus ſit magna omnium calamitate reliquum eſt, vt tu ipſe, qui multum potes ingenio pro publica ſalute campum hunc tam malè cultum ab alijs, ingrediaris, ſic enim fiet, vt tibi ipſi magnam comparabis famam, & diuitias ingentes, atque humano generi vtilitatem afferres infinitam. Cæterum tibi ago im- B
mortales gratias quod copiam feceris mihi litterarum ad Cinicum illum conſcriptarum in quibus ſedendo confirmas hyſtoriã à me ſcriptam capite primo libri de medendis calculoſis, & ulceratis renibus: uidebimus poſtea quid ille confingendum duxerit, uelitque in tam aperto negocio machinari. Sed quia uideor ſatis dixiſſe finem dicendi facio. cura ualetudinem tuam. ex Tolentino die 29. iunij 1576.

Obſignatis hiſce literis, & iam iam tabellario committendis a Reuerẽdo Abbati ſantę Marię Põtis potẽtię ſororio meo allate ſunt mihi ex Peruſio. literę. in quibus admonet adeſſe illic cynicum ut li- C
bros ſuos apologeticos imprimat: hęreticę prauitatis inquiſitorem uidiſſe illos, & paſſim obliteratis multis nõ dediſſe imprimendi licentiam, neque daturum omnino. Habere tamen cynicum quændam conciuem (ut aiunt) ſuum apud inquiſitorem autoritatis multę eiuſdem religionis monacum qui maria, & montes promiſit homini. Iam certè tempus eſt, ut reſpondeat, expectabimus finem: ego ſanè arbitror nos habituros eſſe reſponſionem doctiſſimam, cum audierim aliorum grauiſſimorum hominum diligentia plurimum adiutum, & illum operam omnem diu noctuque pro lucubrationis perfectione adhibuiſſe, ſed tamen certè proficiet parum ut ſcis, niſi turpi errore impudens facti hiſtoriam à te, & Cordella confirmatam, & ab illo propoſitam, negare au- D
deat: & ſua conſuetudine, quàmplura extra rem confiangat Vale.

FINIS LIBRI QVARTI.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM LIBER QVINTVS.

HORATIVS AVGENIVS HIERONIMO Cordellæ Medico Clariſſimo. S. P. D. Epiſtola Prima.

EXPLICATVR AN VTERO GERENTIBVS venæ ſectio conueniat.

De quibus in hac tractatione agendum. Caput primum.

SCRIPSERAM DIEBVS præteritis de
venæ ſectione in vtero gerentibus lucubratio-
G nem quandam, ſatis, niſi fallor, vtilem: in
qua præcipuum illud fuit, examinare diligen-
ter an vt ab ipſo abortu præſeruentur liceat
aliquando præſidium hoc generoſum adhi-
bere. Videbam enim medicos quoſdam re-
centiores, magni alioquin nominis, reme-
dium plurimum deteſtari: atque rurſus alios contrarium ſtatuiſ-
ſe: adeo in ancipiti materia quid pro veritate ſentiendum fuerit
inuenire, ſtatuereque facilè minimè videbatur. Volui ego expe-
riri an proprijs laboribus aliquid commodi humano generi affer-
re potuiſſem: & arbitror certè me profeciſſe multum: ſed quo-
H niam mihi credere nolebam, ad te oculatiſſimum virum, & in
artis operibus maximè exercitatum, tractationem hanc mitto,
vt ea diligenter examinata, iudices tandem quid ſentire debea-
mus. Hæc ſatis præfatus Hieronyme, accedo ad propoſitum.
Recordaris me in commentarijs ad Galeni librum de ratione cu-
randi per venæ ſectionem ſcripſiſſe, inter ætates, pueritiam: &
in affectu corporis, mulieres vtero gerentes non impedire vena-
rum ſectionem, ſed ſolam quantitatem limitare. De Pueris pri-
mo libro meæ tractationis de venæ ſectione ſatis abunde videor

diſputans

diſputans oſtendiſſe ante annum decimum quartum venæ ſectio- A
nem adhibendam eſſe: Nunc reliquum eſt vt idem in vtero gerentibus oſtendamus. Verum duplex ſeſe nobis offert in hoc mulierum ſtatu contemplatio: vna eſt an liceat incidere venam cum morbo aliquoppiam graui, & acuto præmuntur: alia verò an vt præſeruentur ne aborſus contingat adhibere phlebotomiam expediat. De vtraque tranſigam à prima in hunc modum exorſus.

Vtero gerentibus conuenire venæ ſectionem acuto morbo obſeſſis. *Caput Secundum.*

B

VBI affectus ad fuerit magnitudo à plenitudine concitatus, aut motu, ſemper vigere de ſanguine mittendo indicationem, iam ſatis ſuperque demoſtrauimus: verùm non ſemper, quod ab Indicante ſuggeritur in opus deducitur: quoniam fieri poteſt, vt contrariarum indicationum vis, atque poteſtas multò ſit maior, quæ indicatum adhiberi prohibeat. At ſi in vnum indicationes omnes conſpirauerint, nihil eſt, quod eiuſcemodi poſſit actionem remorari: duo igitur ſunt ſola, atque præcipua ad quæ omnia rediguntur, affectus magnitudo, & ægrotantis vires, quæ in vnum ſi conuenerint, primum, ac ſtatim ad venæ ſectionem accedimus at minimè conſpirantibus, abſtinendum eſt. Iam verò C
vtero gerentes, morbo acuto poſſe moleſtari, nemo eſt, qui neſciat: hacque de cauſſa adeſſe aliquando indicationem de ſecanda vena, certius eſt, quàm quod demoſtrari debeat. Sed quid poterit eſſe impedimento quin vires validæ ſint. Fætus id ipſum facere non poteſt: quoniam vbi ipſo adfuerit in corpore multitudo, ſupereſt ſanguis copioſior, quàm ſit pro fætus nutrimento neceſſarium, quo certè exonerata natura multò reddetur validior. Sic obſeruatum eſt à nobis frequenter, quod vbi pleuritide, angina, continente febre, aut alio eius generis affectu præhenduntur, ingenti vtilitate citra fætus aliquod periculum ſubueniri ſolere miſſione ſanguinis: quam rem Cornelius celſus eximius alio- D
quin Hippocratis immitator teſtatiſſimum reliquit his verbis. Antiqui primam, vltimamque ætatem ſubſtinere non poſſe hoc auxilij genus indicabant: perſuaſerantque ſibi mulierem grauidam, quæ ita curata eſſet, aborſum eſſe facturam: Poſtea verò vſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliaſque potiores obſeruationes eſſe adhibendas, ad quas dirigi curantis conſilium debeat: intereſt enim non quæ ętas ſit, neque quid in corpore intus gera-
tur,

E tur, ſed quæ vires ſunt. Firmus puer, & robuſtus ſenex, & grauida mulier valens tutò curantur; hæc ille. Quibus adde, quod ſi debemus in vtero gerentibus materia turgente purgans adhibere medicamentum, vt Hippocrates admonet cum ait. Vtero gerentes ſi materia turgeat à quarto vſque ad ſeptimum purgandæ ſunt; multò quidem ſecurius ſanguis mitti poterit. Primum videntur in hoc vno conuenire phlebotomiam, & purgationem: quod ambo vires validas exigant, vt quarto methodi medendi à Galeno dictum eſt. Sed in multis longo diſtant interuallo, quæ phlebotomiam tutiorem eſſe medicamento expurgante faciunt. Horum primum eſt, quod deleteriam facultatem habens pharmacum, tota ſubſtantia infeſtum eſt, inimicumque fætui. at non habet hanc malignitatem ſanguinis miſſio. Deinde illud excrementa deorſum præcipitans, poteſt aborſum facere hæc ſurſum attrahens, humoresque ab vtero reuellens ab hoc periculo reddere nos tutos videtur. Poſtremò non eſt in noſtra poteſtate ſitum, vbi purgans medicamentum exibuerimus, appoſita manu, violæntam ſi ita contigerit (contingit autem frequenter) illius actionem ſiſtere, aut ſaltem remorari: deinde verò incerti ſumus, quod ſuo munere perfungatur medicamentum: contingunt enim, vbi pharmacum ſemel fuerit exibitum, omnia fortuna ipſa adminiſtratrice, vt Galenus inquit.

F

G At vena inciſa in natura ſitum eſt poteſtate, eam vacuare ſanguinis quantitatem, quam voluerimus: ſumusque certiſſimi ſecta vena ſanguinem effluere. Quamobrem multò tutior iudicari debet venæ ſectio, quàm purgatio: quod Galenum olim obſeruaſſe primo libro demoſtrauimus. Præterea meminiſſe oportet Hippocratis tempore quod medicamenta purgantia, quorum frequens erat vſus, omnia calidiſſima erant, vehementiſſimèque purgabant, vt peplium, colloquintida, tapſia, helleborum vtrunque, ac id genus alia: memineris etiam eorum quæ à Galeno dicuntur libro de ratione curandi permiſſionem ſanguinis, antiquiores copioſiſſima ſanguinis miſſione fuiſſe vſos. Quid igitur nobis ſecundum artis præcepta operantibus obeſſe poterit? quin abſtinentibus, & à validis medicamentis, & à copioſa vacuatione, pro morbi præſentis conditione, vtroque vtamur præſidio: lenientibus ſcilicet medicamentis: & ſanguinis miſſione exigua? Amplius ſi verum eſt, quod naturæ legibus ars medica ſit conſentanea, vt potè quæ ad illius immitationem inuenta, excultaque eſt, arbitror ego naturam docere nos propoſitæ quæſtionis diſſolutionem. haud enim infrequen-

H

ter

ter obſeruatum eſt, grauidas mulieres plenitudinis morbo vexatas, vacuatione facta ab ipſa natura, per florem ſanguinis è naribus, ex hæmmoroidibus, atque etiam ab vtero citra aliquod diſcrimen fœtus fuiſſe liberatas. Cur igitur non licebit etiam nobis ad illius exemplar, neceſſitate vrgente, aut pro vacuatione, aut pro reuulſione ſanguinem ſecta vena vacuare? Sed quid ad Hippocratis contextum reſpondebimus, quo admonuit, mulierem abortire miſſo ſanguine? Quid inquam, reſpondebit mihi idem author, ſi aduerſus eam ſententiam, alterum eiuſdem oraculum protulero? Admonens vtero gerentem ſingulis menſibus expurgari poſſe? quamuis dicat fœtus imbecillos naſci? Quamobrem aborſum non ſemper facit expurgatio ab vtero: neque etiam faciet venæ ſectio. ij, qui iudicium in Hippocrate nullum adhibent, hoſce putant gordianos nodos, quos ego in hunc modum extricare ſoleo. Aborſum facit mulier ſanguine miſſo, cum ſanguine exiguo prædita, pro veterum in hoc exercendo conſuetudine ingentem quantitatē exhauxerit medicus: eritque id periculum certius, ſi venas inferiores apperuerit, quæ ad infimas partes præcipitato ſanguine fœtum vna præcipitare poteſt. neque tamen id ipſum perpetuum eſt, & vſque quaque neceſſarium, cum in dies obſeruemus malas quaſdam fœminas procurare, vt aperiatur ſaphena, ne vtero gerere cognoſcantur, minimè aborſum ſequi. Porrò quæ copioſum habent ſanguinem, poſſunt ſtatutis menſibus, primis potiſſimum exutero purgari vtilitate minimè contemnenda, ſic enim exoneratur ſanguine natura, quo veluti ſarcina prĕmebatur, atque de cætero reddita potentior fœtum optime conſeruabit. Rarum eſt, quod alijs menſibus contingat: quando quidem grandior fœtus, vt plurimum ſolet abundantem ſanguinem abſorbere. quod ſi accidat, niſi adſit ingens plenitudo fœtus infirmiores (proprio deſtituti alimento) redduntur. Quæ res aduenit ſimiliter vbi exigui ſanguinis mulier propter imbecillitatem continentis facultatis vteri ſingulis menſibus reiectauerit ſanguinem. Vides quomodo neutrum verum eſt, & proprium: quod optimè admonuit Celſus. cum itaque hæc ſic habeant, quid mirum ſi aborſum non facit euchima mulier ſanguine miſſo ex venis cubiti, cum acuto aliquo morbo præmitur? ſi neque ſequitur aborſus, vbi ſingulis menſibus ab utero purgamenta fluxerint?

Quo

E

Quo tempore, & Quæ venæ aperiendæ ſunt in vtero gerentibus Caput. III.

RELIQVVM eſt, vt doceamus, quo tempore hoc auxilium tutius adminiſtrari poſſit. ſunt qui contendunt, quod quem admodum à quarto vſque ad ſeptimum vtero gerentes purgandæ ſunt: ſic etiam vbi ſanguinem expediat mittere eisdem menſibus exerceri præſidium: Verùm vt liberè dicam longè decipiuntur: ijs enim temporibus tutius exerceri poteſt præſidium, quibus F maior adeſt ſanguinis vbertas: minorique alimento indiget fœtus: at primis menſibus fœtu non multum attrahente maior adeſt ſanguinis abundantia, quàm inter medijs menſibus, hinc fit ut ego arbitrer, multò ſecuriùs primis menſibus mitti ſanguinem, quàm intermedijs. In quibus tamen minimè interdico miſſionem ſanguinis ubi neceſſitas adfuerit, ſed certè non pari ſecuritate: an igitur in utero gerentibus ſecanda ſit uena dictum eſt: neque uerò proportio illa de medicamento purgante ad miſſionem ſanguinis aliquam habet neceſſitatem: quia purgationes deorſum trahunt, ſanguinis miſſio ſurſum. illæ ſanè deleteriam quandam facultatem habent, idcircoque periculum ſemper afferunt: hæc verò nullum habet periculum. quamobrem tutior eſt ante quar- G tum, quintumùe menſem, neque propterea reprobanda alijs in menſibus adhibita venæ ſectio, vrgente eadem neceſſitate. eſt autem perpetuò cauendum, vt iam admonuimus ne venam aliquā ex inferioribus ſecare iubeamus: cum ſemper cubiti aperiendæ ſunt ob rationes iam dictas.

Differentia purgationis, & phlebotomiæ in vtero gerentibus.

An vtero gerentes præſeruari poſſint ab ipſo aborſu ſanguinis miſſione adhibita. Caput. IIII.

LONGE maiorem habet difficultatem ſecunda contemplatio, quoniam clariſſimi quidam noſtræ ætatis medici ſummopere H digladiantur, admittentibus quibuſdam auxilium, vt ab ipſo præſeruentur aborſu: alijs verò omnino contradicentibus. vt pro veritate opinionem noſtram ſcribamus, volumus primo loco Recentiorum opinionem in medium afferre, qua demum reprobata docebimus propoſiti negocij veritatem.

Vtero gerentes an miſsione ſang. præſeruentur ab aborſu.

Recentiorum medicorum opinio. Caput V.

Antonij donati ab alto mari opinio

SCRIPSIT quidam noſtræ ætatis medicus admodum illuſtris hac de re diſputationem ſatis longam, cuius hoc loco ſummam breuiſſimis recenſebimus ita tamen vt nihil neceſſarium prætermiſſurum polliceamur is itaque primum affert cauſſas abor ſus ex Hippocrate, Galeno, & recentioribus medicis: mox autem quibuſdam in medium allatis fundamentis, concluſionem eiuſcemodi ponit. Sanguinis miſſionem vtero gerentibus pro præſeruatione aborſus fluente, vel non fluente ex vteri vaſis quibus libet ſanguine multo, aut exiguo, in primis, vel in medijs, ſeu in vltimis menſibus nullo modo faciendam fore. Probat opinionem rationibus multis, quas anteaquam afferam ſigillatim, volo prius hominis huius hypoteſes afferre. Quantū ad Hippocratē pertinet refert illius opinionem ex libro primo de morbis mulierum: in quo dicebat, quod ſi alicui fęminę vtero gerenti caput pituitoſum fuerit, eaque pituita in ventriculum deſcendat, cum neceſſum ſit ad id conſequi non nullos cordis affectus præternaturam, fieri aborſum. Sic etiam & in ingenti inædia, & in ciborum faſtidio periculum eſt, quod aborſus fiat: hoc idem volebat fieri in largo ventris fluore, ſi onus aliquod graue geſtauerit, ſi percutiatur, ſi ſaliat, ſi nō comedat, ſi aliqua animi perturbatione vexetur, terreatur ſi fortiter clamet, ſi febriat, ſic etiā ſi crapuletur. Si vterus ipſe plenus fuerit flatuoſo ſpiritu, cauſſa eſt, vt partus eijciatur, ſic ſi denſus valde, ſi magnus, ſi paruus ſit uterus ipſe: ſi aliquo alio magno morbo, uel dolore laborat, & potiſſimum lumborum. Sunt etiam cauſſæ quędam, quę fętum eijciunt: ut ſi quid acre, aſperum uel amarnm præter conſuetudinem comedant, uel bibant potiſſimum primis menſibus. Ita etiam ſi ea comedantur, & bibantur, quæ valdè ventrem commouent. ex ſuperfluo idem exercitio ſeu labore, ex maxima ventris conſtrictione ſequitur, quoque non nunquam aborſus. At verò in quinto aphoriſmorum libro multa de cauſis aborſus docuit. nam dicebat, quod in primis, & vltimis menſibus verenda eſſet grauidis purgatio, tanquam de facili valens aborſnm prouocare. & in aphoriſmo ſubſequenti dicebat: quemlibet morbum acutum ſeu cum febre ſeu citra febrem aduenientem vtero gerentibus lætalem fore, vt potè tum fætum, cum matrem perimentem. & in aliò clariſſime dixit: ſanguinis miſſionem ex vena, cauſſam aborſus exiſtere: cuius cauſſam Galenus in eius loci commentario in medium attulit. Addit que

Concluſio Altimari.

B

Aborſus cauſſæ ex Hippocrate.

Aborſum facit alium perfluuium.

C

Aphor. 29. Purgatio facit aborſum

D

Aphor. 30. Acutus morbus facit aborſum.

Aphor. 31.

Aphor. 34.

E que aluui profluuium facere aborſum & in altero contextu decla rans ſigna aborſus dicebat. Si mammæ vtero gerenti repente fiant graciles, abortit. Galenus autem in commentario reddens cauſſam dicti Hippocratis in Aphoriſmo aſſerebat, non propter aliud ſignificari aborſum ex mammarum gracilitate, quàm propter alimenti defectum: qui alimenti defectus ſequitur tum ad inædiam, tum ad ſanguinis paucitatem, quæ eſt in venis communibus vtero, & mammis. Rurſus eriſipellam in vtero grauidis fore lætalem ſignificat, Aphoriſmo autem xliiij. ait de his quæ præternaturam tenues exiſtentes, vtero gerunt, neceſſariò aborſum pati: anteaquàm fætus in lucem prodeat, aut craſſeſcat. Sed in alio inquit F quæcunque præter naturam craſſæ ſunt non concipiunt. Verum in Aphoriſmo quadrageſimo quinto fatebatur cauſſam aborſus in primis menſibus in corporibus mediocribus abſque alia cauſſa manifeſta ſemper fore muccorem nimium, accetabula vteri re plentem, ac ex pondere ea diſrumpentem non valentibus ſupradictis accetabulis propter dictum pondus fætum continere: huiusque opinionis fuiſſe Galenum ſcribit in ſexto de locis affectis: libro decimoquinto de vſu partium, & libro de diſſectione vteri. Proſequitur deinde eodem capite recentiorum medicorum opinionem, de cauſſis aborſus: interim non explicans, quos fuerit hac re immitatus recentiores, quorum alioquin maxima eſt tur- G ba: ego non affero quid de his ab illo ſcribatur, quia in Hippocraticis ſententijs omnia quidem, aut maior illorum pars, virtute ſaltem continentur. Sed non prætermitto concluſionem ex Galeno factam de cauſſis aborſus, dum ait. Communis autem omnibus iam dictis affectibus ipſa eſt vteri offenſio: atque huius ipſius triplex eſt cauſſa: aut moles nimia, aut pondus aliquod, aut morſus. Moles vbi amplius diſtendi vterus non valet. Pondus cùm ſupra vires eius ſit, quod continet: morſus vbi vel humores, qui prius in membranis continebantur ruptis in ipſum vterum ſunt offuſi: vel etiam totus partus corruptus, & putris, ac in noxiam ſaniem diſſolutus, vteri tunicā eius occaſione irritat, & mor H det. Poſteàquam autē de cauſſis aborſus diſſeruiſſe ſibi viſus eſt diligenter, quarto capite ſuæ tractationis ſex facit Hippotheſes. Prima ſanguinis miſſionem duos habere præcipuos ſcopos: aut enim fit pro euacuatione tantum eorum ſuccorum, qui in venis continentur, aut cum auerſione, cum euacuatione tam ad longinqua, quàm ad proxima, ſiue fiat ratione curationis, ſiue ratione præſeruationis. Secunda, quod præſeruatio, quam græci profilacticem vocant, vera, ac ſincera, vt dicebat Galenus libro de con-

Marginal notes: Apho. 37. & 38. Aborſus ſignum. — Aphor. 43. Eriſipellas in vtero facit aborſum. Graciles mulieres abortiunt. & craſſæ non concipiunt. — Aphor. 46. Aborſus cauſa in pri. mē ſib. ſine occaſione manifeſta quæ ſtatuatur. — Cap. 5. Cap. 5. Cap. vlt. — Aborſus cauſæ vniuerſales quæ. — Ex Gale. 3. de nat. fac. cap. 10. — Sanguinis miſſio 2. de cauſſa fit. Gal. 9. met. 11. & lib. de phlebot. ca. 11 & 12. — Præſeruatio quib. debet.

Cap.19. Cap.10. Cap.99. ſtitutione artis medicæ, & in libro an ars tuendæ ſanitatis pertineat ad medicum, vel Gymnaſtica, & libro tertio artis medicinalis propriè pertinet ad affectum futurum fieri prohibendo eum, quàmuis nondum ſit in corpore, tamen quia imminet periculum, quod quàm primum fiat: hoc autem perficit artifex delens, ac auferens eam cauſſam, ex qua affectus ipſe prærernaturam, quàm primum futurus eſt fieri: & non eam ex qua ſenſibiliter morbus gignitur: nam illa, quæ hanc aufert cauſſam, non eſt ſyncera, & pura prophylactice, cum ſit pars quædam artis curatricis. Dicitur autem aliquo modo prophylactices, ſeu præſeruatio: quia cauſſam, quæ morbum creat, adimit, vt voluit Galenus libro vndecimo methodi medendi. Tertiò ſupponit. quod ſanguinis miſſio facienda pro præſeruatione aborſus, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo nullo adhuc apparenre fluore ſanguinis ex vtero, ſiue fuerit ex venis, quæ in eius cauitate terminantur, ſiue ex venis, quæ ad ceruicem committuntur. Alio modo poſſumus loqui de ea apparente aliquo ſanguinis fluore ex quouis ſupradictorum locorum fuerit. Quartò notat, quod diuidendo tempus fætationis in tria tempora præcipua poſſumus loqui de ſupradicta ſanguinis mimone facienda aut in primis tribus menſibus, aut in medijs, aut in vltimis. Notandum inſuper eſt, & quinto, quod cum loquimur de ſupradicta ſanguinis miſſione facienda pro præſeruatione aborſus, de ea non aliter loquimur, quàm indicatione tantum ſumpta ab ea aborſus cauſſa, quæ licet ipſum non cæpit facere, ramen facere poteſt in futurum. Ita quod per ipſam ſanguinis miſſionem fætum præſeruando, prohibemus ne aborſus in futurum fiat: & ſic loquimur de vera, & ſincera præſeruatione, & non loquimur de ſupradicta ſanguinis miſſione prout poſſet in vtero gerentibus curare nonnullos affectus præternaturam, qui in ipſis gignuntur ac fiunt. Poſtrema Hippotheſis eſt: quod ſicuti perpetuò optimum eſt, tutò curare, vt volebat Galenus decimoquarto methodi medendi, quod conſiſtit in tribus. Videlicet. in conſecutione intenti finis, aut ſaltem, quem curas non lędas: & tertium, quod non facile vitium reuertatur. Propter quod præcipiebat ipſe duodecimo libro methodi, quod terminus medici, qui contra morbum pugnat, quem nullo pecto tranſire debet, eſt, vt tutè medicetur. Ita quoque in prophylactice, ſeu pręſetuatione proſequendum eſt, quia cum in ea medici intentio ſit cauſſam aufferre, quæ poſſet aliquem præternaturam affectum futurum efficere (vt prius dictum eſt) debet id proſequi omni conatu, tam per alterantia, quàm per euacuantia, cum eis, quæ maximè

Margin notes: Pręſeruatio non exquiſita. — Cap.2. — Tertia hippotheſis. — Quarta hippotheſis. — Quinta hippotheſis. — Vlt. hippotheſis. — Medici munus eſt tutò curare. — Cap.13. — Cap.1.

E ximè tuta ſunt, & cum quibus iam certus eſt non poſſe aliquam noxam corpori inferrè: hoc idem volebat Hippocrates primo de morbis vulgaribus his verbis. Te ad hoc exerceto morbis, vt proſis: aut ne quid noceas. Quamobrem his in hunc modum ſuppoſitis ad confirmationem ſuæ opinionis rationes affert: quarum prima ſic habet. 1. epid. ſec. 2. tex. 50.

Omne illud quod eſt per ſe cauſſa faciens aborſum non poteſt præſeruare ab eo. Sed ſanguinis miſſio eſt per ſe cauſſa faciens aborſum. Igitur non poteſt præſeruare ab eo. maior patet, quia ſi non, ſequetur, quod idem ſimul, ac ſemel eſſet per ſe cauſſa aborſus, & præſeruaret ab illo, quod eſt falſum, & impoſſibile. F Minor eſt Hippocratis aphoriſmo 31. quintæ particulæ. Prima ratio altimari.

Secunda ratio. ex quacunque cauſſa per ſe fętus deſtruitur, ex eadem nullo pacto poteſt præſeruari, & conſeruari. Sed alimenti defectu per ſe fætus deſtruitur: igitur ex eo non poteſt conſeruari. maior patet. minor eſt Galeni in commentario citati aphoriſmi. Tunc arguitur ſic. Ex ſanguinis miſſione vtero gerentibus facta per ſe ſequitur defectio alimenti fætus vt patet per Galenum in eodem loco: igitur ex ſanguinis miſſione nullo modo poteſt fætus ipſe in vtero conſeruari. Secunda ratio.

Tertia ratio. ſi de quo minus videtur non ineſſe, & ineſt ergo de quo magis. Sed minor noxa videtur, quod fætus inferatur ex G inædia: & tamen ea eſt cauſſa aborſus (vt patet per Galenum in commento 31. & 37. quintæ particulæ) ergo magis ſequetur ex ſanguinis miſſione, cum maior noxa fætui inferatur. maior clara eſt apud omnes logicos. Tertia ratio Aborſum facit inædia.

Quarta ratio. ſi ex aluui profluuio periculum eſt vtero gentes abortire ſolum ratione vacuationis, vt volebat Galenus in com. aphoriſmi. 33. quintæ particulæ: quę euacuatio eſt aliorum humorum à ſanguine. Quanto magis ex euacuatione per ſanguinis miſſionem, quę ſanguinem euacuat, ex quo ſanguine fętus nutritur, & per conſequens magis ei alimentum ſubtrahitur. Quarta ratio.

H Quinta ratio probans, quod nullo modo pro pręſeruatione aborſus primis menſibus conueniat miſſio ſauguinis, eſt iſta. Dictum eſt ſupra pręſeruationem fieri per ab lationem cauſſę, quę poſſet in futurum, quàm primum aliquem affectum pręternaturam in corpore gignere. Tunc argumentor ſic. Quęcunque corpora mediocria abſque occaſione manifeſta abortiunt in primis menſibus, eius cauſſa eſt plenitudo muccoris in vteri acetabulis, quę dicta accetabula diſrumpit. Sed ſanguinis miſſio nullo modo poteſt talem cauſſam auferre, ac prohibere, immo potius augere: Quinta ratio.

igitur

igitur nullo pacto in primis menſibus ea facienda eſt. Et ſi diceretur, quod poſſunt nonnulli alij affectus ſenſibiles, manifeſti aut occulti præternaturam in dictis primis menſibus aborſum facere: qui affectus præternaturam curari poſſent per miſſiouem ſanguinis, & ita aborſus præpediri: tunc dico, quod ea ſanguinis miſſio præcipuè fit pro curatione dicti affectus præternaturam. quo caſu non eſt noſtra intentio de ea loqui: nam (vt diximus ſupra) loquimur hic de ſanguinis miſſione vtero gerentibus facienda, prout principaliter, & per ſe poſſet ab aborſu præſeruare, & non per curationem alicuius affectus præternaturam: in quos poſſent prægnantes incidere: & curari forſan per ſanguinis miſſionem, licet per eam (vt voluit Hippocrates citato aphoriſmo 31. quintæ particulæ) ſemper noxa fœtui inferatur, & præcipuè ſi alijs auxilijs curari non valeant: nam eo tempore licet per ſanguinis miſſionem noxam immineat fætui (vt diximus de intentione Hippocratis) tamen quia alia ſalutis ratio non eſt, quàm ea, & ſi fuerit cum periculo tentanda eſt, vt dicebat Galenus in his caſibus decimo methodi medendi ex Thucididis conſilio: eius tamen quantitatem minuens. Quod ſi affectus ipſe præternaturam ex ea curetur, & aborſus non ſequatur, hoc erit per accidens, tum ratione quantitatis, non qualitatis miſſionis ſanguinis, cum ratione ſui ſemper habeat aborſum facere, niſi à quantitate labefactetur. Tum quoque quoniam ex tali ſanguinis miſſione maius ſequitur commodum quàm incommodũ aufferens per eam maiorem aborſus cauſſam, & hoc quoque dicendum eis erit, ſi aliquando in medijs, & vltimis menſibus fortè in his caſibus percipiatur ſanguinis miſſio alicui gerenti vtero, & aborſus non fiat. A B Cap. 10. C

Sexta ratio. Sexta ratio ad idem. Humoribus crudis, ſeu vitioſis in ventriculo contentis nullo pacto facienda eſt ſanguinis miſſio, vt Galenus docuit libro de ratione curandi per ſanguinis miſſionem, & nono methodi medendi. Sed vtero gerentibus ſemper vel vt plurimum tales humores in ventriculo continentur: igitur in eis non eſt facienda ſanguinis miſſio. Quod autem vtero gerentes vitioſis humoribus, & crudis in ventriculo abundent Galenus declarat libro primo de ſymptomatum cauſis capite ſeptimo. Cap. 20. Cap. 5. D

Septima ratio. Quod autem poſtremis, atque intermedijs menſibus non conueniat ſanguinis miſſio probat, quoniam ijs temporibus fætus cum indigeat alimento copioſiori: ſanguinis autem miſſio id ipſum maximè diminuat, periculo carere non videtur.

Poſtre-

Octaua ratio.

E Poſtremò argumentatur à loco ab autoritate: mirum eſſe dicunt, quod conueniente ipſo in caſu phlebotomia: nullus græcorum hac de re meminerit: vt Galenus, Hippocrates, aut alij recentiores græci. Quamobrem cum hoc præſidium ſub ſilentio prę terierint, non eſt dubitandum ipſum non eſſe neceſſarium: atque omnino in factitanda medicina tanquam ſummopere pernicioſum fore ab omnibus medicis prætermittendum. Hinc ſanè accuſat eos, qui volunt pro aborſus præſeruatione vti phlebotomia, nomine ignorantiæ, & temeritatis, & imprudentiæ, & erroris maximi. appellatq́ue ſimiliter hoſce medicos empiricos, & nullius iudicij. Hunc ſanè in modum habet illius ſententia.

F

Quibus de cauſſis aborſum fieri contingat. Caput. VI.

Augenij opinio in propoſita controuerſia cõtra Altimarum.

EGO verò cui ab ineunte ætate hoc fuit maximè propoſitum: proprio labore, vigilijs, atque diligentia alijs omnibus prodeſſe, cum hanc opinionem fuiſſem diligenter contemplatus, atque inueniſſem exiſtere illam erroribus plenam, continere quidem nõ potui, quin eam, quantum in me eſſet, validiſſimis rationibus funditus euerterem, quam rem nunc præſtiturus exordiri volo diſſolutionem quæſtionis à cauſſis aborſus: quoniam etſi de eiſdem egit etiam ille tamen nulla obſeruare methodum, tanquam purus G tranſcriptor, mihi viſus eſt, vt prætermittam, quod cauſſas quaſdam aborſus, & illas equidem neceſſarias prætermittit: hac de cauſſa, tum verò potiſſimum, quia multum confert noſtræ tractationi de his paulo diligentius tractabo:

Aborſus cauſſæ duplices.

Dicimus itaque aborſum fieri, vel ab euidentibus cauſſis, προκαταρκτικὰς græci vocant: vel ab internis. Cauſſarum extrinſecarum triplex eſt ordo: nam quædam aborſum faciunt, quia accetabula in vtero exiſtentia diſſoluunt: per quæ capeſcere alimentum fætus conſueuit: in quo genere continentur quàm plures particulares: violenta ſcilicet exercitatio, potiſſimum primis, vltimiſùe menſibus facta, & quæ præſertim lumbos fatigare ſolet. ad hoc genus per H tinet ſaltatio, qua fætus concutitur, violenterq́ue abrumpuntur accetabula, æquitatio quædam durior, aut vectio. Oneris alicuius grauioris geſtatio, quæ fieri non poteſt niſi regio lumborum ſummopere exerceatur: ex quorum laſſitudine vteri vincula diſſoluta, fœtum neceſſariò præcipitare faciunt. refferas pariter hoc loco caſum violenter concutientem, & ventris ictum, quo fætus contunditur. Quædam verò, quoniam cibum, alimentumq́ue proprium ſubtrahunt fætui, abortire mulierem faciunt. In hoc ordine cauſ-

Cauſſæ externæ aborſus tres generatim exiſtunt.

Cauſſæ a quibus accetabula vteri rumpuntur.

Cauſſæ quæ alimentum ſubtrahunt.

ſæ

ſæ multæ inſunt : inędia diuturnior illa quidem , & admodum exquiſita : ſiquidem obſeruaui non infrequenter, vtero, gerentes aliquando inędiam temperatam ſatis commodè ferre poſſe. Aluui fluor aborſum facit, ſed qui fuerit immoderatus: nam quorumdã dierum exiguus, vtilitatem afferre, tum nos ipſi experientia cognouimus, tum etiam alij ſcriptis mandarunt. His addito ſanguinis fluorem : hic notabis duo: primum cum dico fluorem intelligere me ſanguinis impetum confeſtim, ſubitoque factum: quando cognouimus lentè fluentem ex ipſo etiam vtero quibusdam diebus citra incommodum perduraſſe. quamuis etiam Sauonarola multę experientię medicus olim obſeruauerit Neptem domini proſdocimi de comitibus pręgnantem, à qua exiuerunt in duodecim diebus librę vltra ſexdecim per nares: fętusque ſanus exiuit, mulier que à morbo euaſit, vixitque puer. Sed id profectò admodum rarò contingit: quia cum ſanguine nutriatur fętus, vbi copioſa fit illius vacuatio, confeſtim, ac ſubitó per quaſcunque partes contigerit alimento multum diminuto, neceſſe eſt fętum aborſum experiri. Alterum etiam adnotabis, quod quamuis omnis fluxio ſanguinis pręcipitare fętum faciat, tamen quę per vterum accidit, id pręſertim effiecere conſueuit. ab hac verò ex hęmorroidibus effluens: tandem uerò ſanguinis miſſio expoplite, aut ſaphena, aut uulnus illarum partium non exiguum : ex ſupernis autem partibus idem facit, ſed maiori difficultate. Additoque his, quod fętus multò magis incurrit hoc ipſum periculum cum fuerit grandior, quo ſcilicet tempore ſanguine copioſiori fruitur, quàm cum eſt exiguus. Tertius eſt ordo earum cauſſarum, à quibus fætum mori contingit. porrò enecatur dupliciter: vel ab ijs, quæ manifeſtis qualitatibus id faciunt : vel ab ijs, quæ toto genere extingunt : primo loco ſyncopes continetur : quæ cum ſit præceps omnium virium lapſus, facit fætum deſtitui ſpiritibus vitalibus, caloreque inſito influente, hincque opus eſt illum omnino mori. Timor & triſtitia huic additur cauſſæ, à quibus ſpiritus diſſoluuntur, difflanturque Nolim hic intelligas, timorem omnem, atque triſtitiam, ſed eas paſſiones audito, quæ modum excedant, diuturnæque fuerint. quemadmodum neque animi deliquium leue, poteſt aborſum facere. In ſecundo complectuntur ea, quæ ſuffitu enecant fœtum, vel odore, aut venenata ſubſtantia. vt Ammoniacum, aſſa fætida, ſabina, helleborus vterque filix, galbanum, iuniperus, vngulæ aſini, ireos, vitis alba, lupini, naſturtium, & ſi quæ ſunt eius generis alia. Iam verò cauſſæ internæ multiplices. Morbus acutus : vteri affectus mali, vt vlcera, humiditas nimia, Hyſtericus affectus, & aliæ affe-

Fętus in utero quibus de cauſsis moriatur.

Aborſus cauſſæ internæ multiplices.

A B C D

E affectiones. Vteri accettabula humiditate multa referta: Cibus ma-
li ſucci, ab hocque nata cachochimia, immoderatus cibus & ple-
ctora. De acuto morbo dixit Hippocrates in aphoriſmis: Mulie- Acutus morbus facit aborſum.
rem vtero gerentem capi ab aliquo acuto morbo lætale eſt; Gale-
nus autem in commentario: non abſque ratione (inquit) ſiue enim
ſit cum febre morbus, neceſſe eſt ipſum habere febres continuas:
talis enim eſt morbus acutus, & hic duplex periculum, vnum qui-
dem propter febrem ipſam fœtum occidentem: alterum autem
quòd ex longo interuallo cibum dantes ex alimẽti defectu fœtum
deſtruemus. ſi verò vt ſeruemus hunc non verebimur crebro ci-
bum exibere, febres continuas victu intempeſtiuo augentes mu-
F lierem grauidam occidemus. ſic etſi abſque febre aliquis alius
acutus morbus fiat, veluti morbus comitialis, morbus atto-
nitus quem græci apoplexiam vocant, conuulſio, diſtentio pro-
pter magnitudinem morbi, & acutiem, impoſſibile eſt laboran-
tem euadere; Velim hic obſeruari, quod epilenſia haud neceſſa-
rio facit aborſum: niſi cum fuerit vehemens, & crebra: neque facit
ratione alia, quàm vehementia conuulſionis: vidi ego multas
hoc affectu detentas, quæ fœtum vſque ad perfectionem, maturita
temque portarunt. De affectionibus vteri ſic locutus eſt. Si mulieris Aphor.43.
grauidę in vtero ſit Eriſipellas lætale. ; obſeruatione dignum eſt,
G quod Galenus aſſeruit in commentario: quod facto in utero eriſi- Vteri eriſpellas, & phlegmon faciunt aborſum.
pellate fætus ex neceſſitate morietur ſi quidem & febres acutæ ali-
quando ſine inflammatione fœtum interficiunt: at verò ſi patia-
tur affectum proprio nomine inflammationem appellatum, an
poſſit aliquando fœtus viuere, dignum eſſe dicit inquiſitione. Ego
autem minimè quidem dubitauerim, quod inflammatio pariter
aborſum faciat, eſt enim vterus pars quædam maximam obtinens
ſocietatem (licet ſit frigidus) cum omnibus præcipuis partibus: vt
aliquando idem author in epidimijs diſſeruit: cum tradat ex vteri
phlegmone fieri febrem ſinocham propter grandes venas, & arte-
rias in ea parte conſiſtentes: niſi dixerimus, poſſe fieri naturalem
H partum cum exigua fuerit inflammatio: ſed tunc, meo iudicio, ea-
dem erit dubitandi ratio de exiguo eriſipellate. Rurſus de hac re ſic
locutus eſt libris de morbis mulierum. Quæ mulieres concipiunt
quidem, ſed fœtum geſtare non poſſunt, quòd ipſis in vtero cor-
rumpatur tertio, aut quarto menſe, in his vteros malè habere, hu-
mectosque eſſe nimium, aut duros aut reſſicatos, aut malo aliquo
præmi oportet; Contendunt hoc loco recentiores ex Galeno,
quòd quæ corpora abortiunt ſecundo, aut tertio menſe: habent Aborſum non contingere ſemper
originem aborſus ab accetabulis muccore plenis, idq; ſemper vſu

ob accetabula plena muccorum & humiditatum. venire, commemorat. Sed certè non eſt ambigendum rem ſic aliquando ſe habere, cum Hippocrates in aphoriſmis admonuerit: Quæcunque mediocriter corpora habentes abortiunt ſecundo, aut tettio mēſe ſine occaſione manifeſta: his accetabula plena muccoris ſunt, & non poſſunt ex pondere fætum continere, ſed diſrumpuntur; at verò, quod hoc ipſum ſemper contingat, id habere veritatem nequit: cum huius rei neque Hippocrates in contextu, neque Galenus meminerint: falſum igitur tribuunt Hippocrati & Galeno: duo ſunt equidem veritatem huius negocijs perſuadentia: primum, quod abortus ex vtroque authore cauſſæ multiplices adſint: quas illi ſigillatim recenſent: Alterum, quod in citato contextu de affectionibus mulierum meminit huiuſce cauſſæ, non tanquam ſemper neceſſariæ, atque communis: ſed tanquam propria & particularis. nam inquit. In his vteros malè habere, nimiumque humectos eſſe, aut duros, aut reſiccatos, aut malo aliquo præmi oportet; ſed quorſum ſi hic muccor ſemper concurrit ad aborſum 3. aut quarto menſe, hic author meminit duri, & reſſicati vteri, aliorumque affectuum? hic duo notanda ſunt, ne iuniores, qui hæc noſtra legent, aliquando ambigant: vnum eſt, quod accetabula, græcis Κοτυληδόνες, nuncupantur: qua voce intelligunt, quædam venarum capita ad vterum tendentia, ex quibus fætus idoneum ſuggerit alimentum. Alterum quod per muccum; intelligenda eſt pituitoſa materia craſſa atque lenta: quam græci Μύξαν vocant: hoc ratione Philotheus interprætatur hunc locum his verbis.

Accetabulæ quid.

Muccus quid.

τουτέστι φλεγματικοῦ καὶ γλίσχρου χυμοῦ, κἀντεῦθεν χαλαροὶ, καὶ ἀραιεῖς γίνονται. λοιπὸν δὲ καὶ ἡ καθεκτικὴ δύναμις τῆς μήτρας ἀσθενεῖ, ὑγρᾶς καὶ φλεγματικῆς πλεοναζούσης ὕλης;

quod eſt. hoc eſt pituitoſo, & lento humore, & hinc molles debileſque fiunt: præterea verò, & vis vteri contentiua humida & pituitoſa materia plena debilis fit; Cibi autem malum ſuccum generantes non poſſunt alia de cauſſa facere aborſum, niſi genitis iam primum ipſo in corpore malis humoribus, quorum cauſſa coinquinatus ſanguis, redditus nempè acrior, calidior tenuior, aut alia quappiā præditus qualitate mala, poteſt facere aborſum: hinc vitio totius corporis (nam cachochimia talis affectus cenſetur) malum fætui contingit. Eadem eſt ratio de cibis optimi ſucci, & euchimis, à quibus generata plectora, tam quo ad vaſorum capacitatem quàm quo ad vires poteſt fætum irruens in vtero affatim ſuffocare, aut ſaltem longiori tractu temporis perdere, Hæc ſanè vna eſt cauſſa, in qua admittenda omnes ferè conueniunt,

A cacochimia, & à plectora fit abortus.

E niunt, recentioribus illis dumtaxat exceptis, qui nolunt hanc recipere: Verum profectò hic ego non ambigo: quoniam quem admodum ſanguinis inopia poteſt fœtum citra controuerſiam perdere, ſic arbitror copiam repente irruentem ſuffocare: neque multum eſt infrequens caſus, vt aliquis fortaſſe putaret, quando poſſum teſtari me in hac vſque ætatem obſeruaſſe quatuor hoc periculum ſubijſſe mulieres. Sed quoniam videtur hoc quibuſdam difficile controuerſum, atque impoſſibile factu, volo in ſtudioſorum gratia methodo ipſa pro veterum conſuetudine negocio perquiſito, dilucidiſſimum reddere. Primum ſanè illud abſurdum eſt negare, quod temere à quibuſdam factum ſcio, mu-

Quod multitudo ſanguinis poſſit facere aborsũ.

F lieres non poſſe plenitudinem pati: quandoquidem cum eadem proportione ſuccos in venis contineant, qua viri, atque eiſdem vtantur cauſſis plectoricis imaginari non poſſum, quomodo in hanc opinionem peruerint, quam certè ſenſus ipſe manifeſtè redarguit, cum indies plectoricas mulieres offendamus. Adde, quod ſi Galenum inſequi ducem deſiderant, (quem tamen vnicè immitandum ſibi propoſuerunt) hic author oſtendet illis, opinionis falſitatem, vt potè qui, tum certè paſſim alibi, tum verò maximè in libello de ratione curandi per miſſionem ſanguinis, mulieres plectoricum habitum acquirere docuerit menſibus retentis. Hoc ſuppoſito, quis habebit anceps iudicium, quin vbi

Mulieres pati poſſe plenitudines tã totius corporis, quàm ſolius vteri.

G toto corpore plenitudine laborent primum omnium vterus ſanguinis multitudine turgeat: à quo vniuerſalis illa multitudo principio deduxit originem. Nam ſi totum corpus ſuppreſſis ab vtero purgamentis copia, vel grauatur, vel diſtendatur, quæ venæ, & arteriæ in vtero ſunt multò magis eum affectum patientur. Duplex afferri poteſt cauſſa: vna quia ſanguine ad vterum prolapſo, & non expurgato, venas illas tumefieri primum oportet: quibus plenis poteſt vniuerſum corpus ſanguine repleri. Altera quia cum vterus locus ſit, per quem ſolet natura ſanguinis multitudinem exonerare, arbitrari debemus naturam mole ſuccorum grauatam illam partem primum omnium replere, quæ illorum

H vacuationi deſtinatur: & hic ſanè, quamquam non habuerit plenitudo principium à ſupreſſis menſibus vterus primum, aut certè maximè multitudinem continebit. Sed quomodocunque res habeat ambigere non poſſumus, quin ipſo in vtero particularis plenitudo poſſit conſiſtere: Quamobrem mulieres tum in vniuerſum corpus, cum etiam in vterum multitudinis affectum patiuntur. ſunt igitur omnibus ijs obnoxiæ periculis, quæ ab vna plenitudine fieri, & concitari ſolent, hæc ſunt putredines, phlegmo-

Lib. de multitudine. nes, fluxiones variæ, venarum ruptiones, & natiui caloris ſuffoca- A
tionis, de quibus ego in libro huic tractationi dicato abundè admodum ſcripſi.

Vtero gerenti plenitudine præſente tum ratione vacuationis, tum reuulſionis conuenire venæ ſectionem. Caput VII.

PONAMVS modo ſic affectam concipere, quæro, an vtero gerente muliere pericula eadem immineant, quæ non gerente imminere docui? an maiora plectoricis cauſſis propter menſium retentionem adauctis? Ita quidem mihi videtur. Nam adaucta multitudine adaugentur pericula. at malum eſt equidem vbi in- B
gens adfuerit ſanguinis copia procraſtinari: quia bonum corporis habitum, cum non poſſit proficere in melius, atque ſit conſequens in deterius incidere, ſtatim ſoluere debemus. Eiuſcemodi ſoluitur habitus vena inciſa profluente ſanguine: neque enim alia, quę multitudinem reſpiciunt auxilia ad id ſunt idonea, tanquam ea, quæ id ipſum, quod quærimus lentè admodum efficiant, quod fieri confeſtim, ſubito, atque ſtatim oportebat. Temerarij quidem fuerit medici officium, & hominis nullo præditi iudicio, remedium generoſum prætermittere, atque ſinere, vt extremum aliquodpiam & immedicabile malum adueniat, dum ſocordia, & negligentia ductus, lenioribus dumtaxat inſiſtens auxilijs, ge- C
neroſa præſidia relinquit. Secta vena cubiti omnibus malis ſubuenit: ac tanta maiori ſecuritate, quanta multò facilius imminentes morbos arcere, & propellere ſolemus, quàm præſentes curare: nam vt ille inquit.

Ægrius eijcitur, quàm non admittitur hoſpes.

Referamus hoc loco, quæ paſſim Galenus memoria prodidit magnitudinem affectuum in ſanguine mittendo conſiderandam, non ſolum præſentem, ſed etiam futuram. Quis igitur tam exigui fuerit iudicij, qui vtero gerentibus dum acuto morbo præmun- D
tur venæ ſectionem conſulat citra aborſus periculum? hanc verò, dum eſt, deneget? maxima interim imminente de futura pernicie tam matris, quam fœtus, ſuſpicione? non faciet aborſum ægrota mulier, faciet ſana, nulloque morbo adhuc obſeſſa? optima eſt hæc medendi ratio, aut vt dicam cum recentioribus, præſeruandi ratio, qua non ſolum puer, ſed mater ſimul, communi periculo ſubiecti, ab internicione liberantur. Sed hoc loco dicet

fortaſſe

E fortaſſe aliquis, quod fœtus non per ſe præſeruatur, ſed ex accidenti, ſeruata videlicet matre. Deinde verò dicet, quod impoſſibile ſit à ſanguinis multitudine ſuffocari fœtum: quia dum hic in vtero conſiſtit, ſanguis non attrahitur à puero niſi paulatim, & vt ſic dicam ſuauiter, atque tantum quantum pro alimento iudicari poteſt neceſſarium. Verùm hæc ſuſpiciones ſunt nullius momenti, veraque vt libere dicam, deliramenta. Primum verò dicimus morborum eſſe auxilium, quodcunque, & quomodocunque poteſt morbos propellere, ſiue id per accidens faciat, ſiue per ſe. Audi vir bone quid Galenus, pro tua hac hæreſi extirpanda in medinm afferat. Eæ ſunt auxiliorum inuentiones ad quas
F quicquid conducere, qnomodolibet videbitur, id fatendum eſt ad curationem eſſe neceſſarium; Notes, quod inquit. quomodolibet; hæc enim voce admonet nos, remedia minimè prætermittenda, quæ poſſint quomodolibet ſiue per ſe, ſiue per accidens opitulari: hoc ex Hippocrate edoctus, qui tetanum frigidum alioquin affectum frigidiſſimæ inſperſione curauit. Quamplura ſunt in hoc genere ab vtroque authore celebrata remedia, quæ vt omnibus nota prætermittuntur. Deinde verò quis tandem docuit, non præſeruari fœtum per ſe, ſed ex accidenti? quod enim cauſſa eſt aborſus per ſe, illud vbi aufertur per ſe cauſſa eſt præſeruationis: at copia, ſanguiniſúe multitudo eſt aborſus cauſſa per ſe,
G quemadmodum paucitas, & modum excedens inopia idem facit? Poterit inſitus calor matris à multitudine ſuffocari, non poterit in vtero exiſtens tantillus idem perpeti? Inopia corrumpere valebit fœtum? corrumpere, ac perdere non valebit ingens copia? ſed dicet fortaſſe, Galenum non admiſiſſe multitudinem ſanguinis inter cauſſas aborſus. Duo hic reſpondeo: vnum poſito non admiſiſſe, quid tum poſtea inquam? ſiluit Galenus cauſſam? Igitur non eſt admittenda cauſſa? hic locus eſt certè ridiculus. quandoquidem ſub ſilentio inuoluerunt multa pręſidia, Hippocrates atque Galenus quorum fortaſſe nullam habuere notitiam, quibus tamen noſtris hiſce temporibus fæliciſſimè vtimur. Vſum
H mannę, caſſiæ fiſtularis, ſennæ, & quorundam aliorum medicamentorum expurgantium non ſcripſit Galenus: an propterea non eſt adhibenda fides poſterioribus medicis? Hippocrates docere prætermiſit multa, quæ monimentis litterarum mandauit Galenus, huic ne igitur propterea deroganda eſt fides? ſic pariter haud erit credendum tibi, cum quam plurima ſcribis, quæ Galenus non ſcripſit, atque neque etiam fortaſſe ſomniauit? Olim quidem dixi, & antea teſtati ſunt quidam de medicis rebus optimè

mè menti, non perfeciſſe medicinam Galenum: relictumque locum eſſe poſterioribus aliquid ſcribendi ab illo prætermiſſum: quia per additamentum ſcimus artes omnes, atque ſcientias fuiſſe adeptas perfectionem ſuam. Præterea ſi hic author plenitudinem inter cauſſas aborſus non enummerauit: quæſiuerim ego ab illis an propterea negauerit aliquando? an hoc ipſum principijs ſuis minimè conueniat? Quamobrem non ſequitur falſum eſſe, ex eo quod Galenus non ſcripſerit. Alterum hic addo, quod vterque author, quinimo recentiores multi cauſſam hanc receperunt. oſtendam rem ſic habere cum rationes perſoluam. Porrò quod addunt non poſſe fætum à multitudine ſuffocari, quia non attrahit alimentum nimis copioſum, inconſiderantiæ plenum eſt. quandoquidem fluxionis non eſt vnica dumtaxat cauſſa, attractio ſcilicet, aut naturalis, aut præternaturam: ſed aliæ ad reumaticos affectus gignendos concurunt, vt expulſio, humoris natura, loci recipientis conditio, & alia de quibus ex Galeni ſententia diximus noſtris commentarijs tum in librum ſecundum ad Glauconem, tum libro de ratione curandi per miſſionem ſanguinis. Ponè igitur fætum tantum attrahere alimentum, quantum ſuppetit ſibi: vbi tamen ingens adfuerit in venis copia, natura poſſet abundantiam per eaſdem vias exonerare, ad iuuante potiſſimum attractione à fætu, & ſucceſſione, loci recipientis imbecillitate, natura ad propellendum ſanguinem, ac ſe exonerandam conſuetudine per eaſdem vias, atque tandem inferiori ſitu partis. Cæterùm hæc, quæ diximus habere non contemnendam difficultatem videntur: primum quia nos videmur ſupponere, mulierem plectorico habitu laborantem poſſe concipere: quod ſanè nunquam fortaſſe conſiſteret. Hippocrates enim aſſeruit, quod cùm vteri vaſa ſanguine refferta non ſunt, ſed vacua, ſemen ad ſe trahunt, fætusque concipiunt: at plenitudine tum alijs in partibus, tum ipſo in vtero exiſtente, venis abundantia maximè turgentibus, conceptio fieri non valebit. Hippocratis verba ſic habent. Concipere in ventre pluribus mulieribus neceſſarium eſt poſt menſtrua purgamenta, vbi ab his exolutæ fuerint; & libro de morbis muliebrib. cum purgatæ fuerint mulieres à menſibus, maximè tum in ventre concipiunt, cum viro conſuetudinem habentes, & genitum ipſis corroboratur. atque alibi multò apertius. Mulier ſi quidem vacuatur à ſanguine in ventre concipit: ſi verò repleta eſt non; ex quibus colligere vnuſquiſque poteſt, repletas mulieres non concipere. Deinde verò controuerſum eſt, & plenum diſſenſionis, quod nos diximus, mulieribus multitudine obſeſſis

Conceptionem fieri quando vaſa vteri ſanguine vacua fuerint.

Lib. de partu octimeſtri.

Libro de natura pueri.

A B C D

E ſeſſis miſſionem ſanguinis eſſe neceſſariam: quaſi quod alia non adſint remedia pro corrigenda multitudine: ſecus quidem atque fuerit à Galeno expoſitum libro quarto methodi medendi, alijsque locis ſexcentis: & nos in libro ſecundo tractationis huius, demoſtrauimus.

Priori difficultati, reſpondent quidam, quod plectorica mulier ſi talis euaſit poſt conceptum retentis menſibus, quod nullum locum habet propoſita difficultas: quoniam anteaquam conciperet plenitudine non laborabat: quo caſu loqui illos arbitrantur. Verùm ſi nos ante conceptum putemus plectoricum affectum adeſſe, vterique venas ſanguine plenas immaginemur, tunc impoſſibile eſſe huic conceptionem aduenire.

An mulier vtero gerés poſsit, quæ ſit plectorica.

Aliorum opinio.

Sed mihi nō ſatisfacit opinio, quia non eſt abſurdū plenitudine affectas concipere, quemadmodum neque etiam abſurdum eſt concipere illas, quæ malum coaceruare ſuccum ſolent, ut in dies hoc modo contingere, obſeruauimus.

Ego quidem hac uti diſtintione ſoleo. Plectoricæ mulieres, uel ex utero ſtatutis temporibus emmittunt ſanguinem, uel minus. quæ nihil reiectant ſanguinis, aut nunquam concipiunt, aut certè admodum raro: quia conceptus fieri non poteſt, niſi affluente ad uterum pro fœtus alimento, ſanguine: hinc enim ſemen ubi ſiccum, & rugoſum inuenerit uterum, foras delapſum, nullam facere conceptionem poteſt: de qua re fuiſſe locutum Hippocratem conſtanter affirmo. nam ait. quare ſiquidem uacuatur à ſanguine mulier in uentre concipit: ſi uerò repleta fuerit, non. nam uacuis uteris, & uenis à ſanguine factis mulieres in ſe fœtus concipiunt ℥ id uerò multò euidentius cum ait. Etenim poſt menſtrui ſanguinis purgationem, mulieres in uentrem concipiunt ℥ hæc ille. Verùm quæ aliquid emmittunt ſanguinis, ſiue multum ſiue parum emmittant, concipiunt eo tempore, dum uel ipſi effloreſcere incipiunt menſes, uel dum pœnitus efluxere: ut Galenus hiſce uerbis teſtatur. Conceptionis tempus eſt, uel incipientibus, uel ceſſantibus menſtruis ℥ ac rurſus. concipere cur alio tempore, quàm dum uel incipiunt uel ceſſant menſes mulieres nequeant, cauſſa eſt, quod ſemen nequeat, in uulua remanere: ſed a confluentis ſanguinis copia eluatur. ℥ Quarum igitur uteri uenæ ita ſanguine reffertæ ſunt, ut nullam aliquo tempore ſanguinis illius copiam exonerent, hæc non concipiunt: quæ exonerant optimè concipiunt. Quod uerò tradunt, quæ prius non aderat, generari plenitudinem muliere utero gerente expurgamentis in utero retentis: id quidem ueriſſimum eſſe conſtat ſed hæ certè minus periclitantur, mulieres

Augenii ſententia.

G

Tempus ad conceptionem idoneū

H

Libro de vulnæ diſſectione.

res, quàm illæ, quæ ante conceptum plenitudine laborabant: nam fit plenitudo multo maior in illis duplicata ſcilicet cauſſa: altera, quæ prius aderat in toto corpore: noua altera genita retentis menſibus, quorum copiam tantillus fœtus abſorbere, & uniuerſam in ſuam commoditatem trahere non poteſt: Hactenus edocuimus vacuationem permiſſionem ſanguinis vtero gerentibus conuenire. eadem etiam cauſſa facit, vt pariter conueniat idem auxilium reuulſionis ratione: ſiquidem inter cauſſas, quæ reumaticos facere affectus conſueuerunt, vna eſt præcipua, multitudo, quo ad vires, qua onerata natura non exiguum periculum imminet, quin ex utero ſanguinis fluxione prouocata aborſus conſequatur: Prudentis autem fuerit medici conſilium periculum cauere anteaquàm veniat: quod ſanè optimè præſtabit, vena ſecta. quæ in vtroque caſu, tam ſcilicet dum euacuationem, quam dum reuulſionē mollimur, quo fiat à nobis tutius, & citra periculum hæc obſeruanda duximus. Primum quod vtero gerens optimo ſit corporis habitu prædita, neque diſflabilis, ſed nigra carne, venaſque latas habeat: Deinde verò ſanguinem non ita confeſtim mittemus, quemadmodum vtero non gerente mitteremus, ſed paulatim, multiſque vicibus, vt diebus continuis duobus, aut tribus ex cubito dextri lateris uſque ad uncias três aut quatuor pro vice. Recordor, quod dum Auximi omnium totius piceni ciuitati antiquiſſimæ, medicinam facerem: nobilem quandam mulierem ſingulis annis aborſum in tertio menſe fuiſſe perpeſſam: alteram etiam noui, quæ parum ſuper egreſſa quartum, mortuum puerum ſigulis annis emittebat. dum pro meo munere inueſtigare cauſſas conor: inuenio aliam non adeſſe cauſſam, quàm plenitudinem ſanguinis puerum ſuffocantem: in quam ſanè opinionem veni, quoniam ex cauſſis aborſum facientibus, nulla quidem aderat multitudine dempta, cuius manifeſtum apparebat indicium ex plectorico, illius habitu, & victus ratione euſarca. Itaque conſtitui primis menſibus copiam ſanguinis vena ſecta in gibbero, diminuere, atque etiam iterationem adhibere, qualem ſupra docuimus: Reclamabat Auximanus medicus, hunc ego paruipendens, ſtatuta deliberatione accedo ad auxilium. Mirum eſt dictu, quanta fuerit fælicitate excogitatum: nam quæ ante noſtrum aduentum quater abortiuit, nunquam poſtea id perpeſſa eſt periculum, & adhuc viuit cum ſobole numeroſa. Hoc igirur auxilium præſente neceſſitate iam expoſita, non eſt prætermittendum.

Venæ ſectionem utero gerentibus conuenire etiam ratione reuulſionis.

In venæ ſectione vtero gerentibus quid obſeruandum.

Confirmatio ex Hiſtorijs.

A B C D

Cum

Cum remedia multitudinis multa ſint, cur ad venæ ſectionem accedendum in utero gerentibus. Caput. VIII.

VERVM quia, vt recte admonuit Galenus non oportet ſtatim accedere ad miſſionem ſanguinis vbi plenitudinis ſigna, & ſyndromes adfuerit: quod perperam faciundum ſemper curauit Menodotus ille empiricus, quibusdam enim ſatisfacit inædiam adhibuiſſe: ſufficit alijs exercitatio, nonnullis frictio: aliquibus balneum, & purgatio vtilis eſt, quamobrem doceamus hoc loco cauſſam, cur nos alijs prætermiſſis auxilijs ad phlebotomiam, tan-
F quam ad ſacram ancoram perueniendum eſſe duxerimus.

Dicamus itaque primum ex omnium medicorum conſenſu balneum nulla ratione vtero gerentibus conuenire: quo fœtus par uo admodum negocio præcipitari ſolet. Porrò exercitationem non eſſe vtilem in caſu primis potiſſimum menſibus, hoc manifeſtum facit: quoniam cum ſit vehemens, quidam motus exercitatio, haud valebunt citra periculum aborſus hanc ferre vtero gerentes: fiet enim omnino aborſus, ſi omnes exerceantur partes. ſi inferiores partes duntaxat laborauerint multò magis, ac certius continget aborſus. at ſi partes ſuperiores exerceantur, quia laborioſos oportet motus exiſtere, quamuis minori periculo ſequatur: tamen
G non eſt propterea denegandum, quin ingens mulier abortiendi periculum ſubeat. Quod ſi dicerent non intelligere ſimpliciter dictam exercitationem, ſed pro motu corporis communi appellatione vſos, videant quomodo ſuperiorum partium leuis motus poſſit multitudinem tum particularem, cum vniuerſalem emendare. Adde quod Galenus, cum obnoxios plenitudine ſanari exercitatione tradidit, veram intelligit, & non communiter dictam: mox autem leuis motus magis augere, quàm diminuere plenitudinem poteſt, vt cuique ſatis manifeſtum eſſe poteſt. quia certè non poteſt illa diſcutere humores in venis, & in habitu corporis contentos, ſed nouos attrahit excalefactis partibus. Quod ſi fa-
H cere id ipſum non poterit exercitatio leuis, quomodo ſperabimus, à frictione fieri? Poſtremum verò tam exercitatio, quàm frictio, atque etiam ciborum parcitas, & inædia plenitudinem ſi valebunt diſcutere, id quidem facient longiſſimo temporis interuallo: at quis tam cordatus erit medicus, qui quod breui admodum tempore tutoque poſſit efficere: velit longiori tempore, neque citra inſigne aliquod dannum perficere? his itaque de cauſſis putauerim, neque balneũ, neque exercitationem neque frictionem, atque ine-

Balneum, exercitationem, frictionē, inēdiā non conuenire vtero gerentibus.

Exercitatio quæ plenitudinem emen

Purgationem vtero gerentibus non eſſe tutam.

diã conuenire. Purgatio verò neque admodũ eſt tuta: quam tamen humoribus turgẽtibus neceſſariam eſſe à quarto vſque ad ſeptimũ tradidit Hippocrates: nam, ſi duo hæc generoſa, præſidia inuicem conferre volumus, ſanguinis miſſionem longo interuallo, purgantis medicamenti vſum ſuperare cognoſcemus. nihil enim artem ipſam medendi æquè reddit coniecturalem, quàm vuiuſcuiusque remedij quantitas: quæ profectò neque ſcribi, neque ad vnguem dici poteſt. at in venæ ſectione hanc menſuram facilè depræhendimus, in purgatione non item. Nam & coloris mutationem, nunc quidem in ipſo fluente ſanguine, nunc verò in ægrotantis corpore diſpicere licet, animi quoque defectio in pluribus affectibus vacuationis terminum obtinet: quemadmodum ſanguinis fluentis vigor, langueſcens: & pulſus mutati in quacunque magnitudine, vt dicebat Galenus: adde quod medicus huius ſolius vacuationis liberam habet facultatem ſiſtendæ, quandocunque illi placuerit: aliarum autem nullius. nam vbi propinandum ſit aliquod medicamen prima exibitio, in ſua poteſtate ſita eſt, cætera uerò fortuna adminiſtratrice obtingunt. Ingens præterea in propinatione pharmacorum periculum eſt, cum uel non commouetur purgatio, uel quod in aluum attractum eſt, non facilè excernitur: uel cum dolore torminibus, refrigeratione, pulſus euaneſcentia, & animi defectu exprimitur: uel cum corpus vehementer perturbatur: interimque parum admodum uacuatur, aut euacuatio modum excedit, id quod ſæpius ceu extremum malum contingit, quam rem cum aliquando Auerroes magnus medicus, at certè maior philoſophus contemplaretur, in hanc eandem opinionem peruenit, dum inquit. Dicit Hippocrates mulier prægnans non debet phlebotomari, niſi quãdo embrionis uirtus fuerit fortis. hoc eſt à quarto menſe uſque ad ſeptimum: niſi humores fuerint furioſi: & pharmaciam concedit tunc. Ego autem dico, quod phlebotomia, quando adeſt repletio, qua embrio non indigeat non eſt mala: ſed pharmaciam non credo ad bonum peruenire finem: immo neceſſariò lædit embrionem. eo quod in ſe ſubſtantiam habet uenenoſam, & fortaſſe faciet multos humores fluere ad embrionem: ut ipſum lædant; hæc ille ex quibus duo colligito (ut hoc ipſum obiter dicam) primum quod ſecundum ſententiam Hippocratis mittendus eſt ſanguis utero gerentibus: non enim dixiſſet Auerroes hæc uerba. Dicit Hippocrates, quod mulier prægnans debet phlebotomari; niſi conſtitiſſet illi, opinio Hippocratis. & quamuis non inueniamus in Aphoriſmis conſcriptam hanc fuiſſe ſententiam; tamen alibi id explicaſſe, credere quidem abſurdum minimè

Quãtitas cõiecturalem facit medicinam.

Tutiorem eſſe phlebotomiã, purgatione.

Lib.2.de ra. vic.acut.ca. 10.& lib.de venæ ſectione cõtra eraſiſtum.

Conſ. ex Auerroe 7.li.colliget cap.4.

Hippocratem conſuluiſſe miſsionem ſanguinis in vtero gerentibus.

E minimè uidetur: eoque uolumine carere nos, vt alijs quàm pluribus. Secundo quod plenitudine exiſtente in vtero gerentibus, qua non indigeat fætus, mittēdum eſſe ſanguinem. Vides igitur, quàm pucrili præditi ſunt iudicio, qui negant vtrunque: tum quod mulieres plenitudinis affectu nequeant laborare, tum quod vēna illis non eſt incidenda. Sed ad propoſitum reuerſi aliâ etiam eſt cauſſa, qua admonemur ſanguinem mittere, ea vero eſt, quam librò tertio huius tractationis, & primo docuimus: Nempè, quod plenitudo propriè curatur hoc præſidio, quemadmodum ſucci mali præſentia, & vitium expurgatione corrigi ſolet. ſuccurrit quidem plenitudini purgatio: ſed impuræ, quam etiam tutius vna phlebotoF mia emendari poſſe non dubito. Poſtremò autem purgatio humores trahit deorſum, laborque in egerendo cum fiat, præcipitare fętum cogit. ſanguinis autem miſſio ex cubito ſurſum attrahens minus periculum minatur.

Sanguinis miſsio quæ vitia corrigit.

Mulieres plenitudine laborantes, poſſe concipere: fœtumque ne ſuffocetur à multitudine, periclitari: & quomodo pro deuitando periculo ad ſanguinis miſſionem ex cubito, ſit accedendum. Caput. IX.

G HIC dubitare videntur recentiores, an mulieres plenitudine laborantes poſſint concipere: quoniam ab Hippocrate ſcriptum legitur, nō concipere, quæ plenæ ſunt: ſed poſito, quod concipiant nullum propterea periculum imminere fœtui, ne ob copiam ipſam ſuffocetur. Tandem verò poſito id ipſum periculi vrgere plurimum, admonet non eſſe ſtatim ad venæ ſectionem confugiendum: ſed oportere alijs præſidijs tutioribus multitudinem corrigere: hæc quia difficultatem habent apud me, diligentius expendenda ſunt. Quód igitur ad primum attinet, videre neſcio, cur dubitet plectoricas mulieres poſſe concipere: nam ſi habuerint ſemen H prolificum (habere enim ſemen, hocque ad generationem effectiuè concurrere, vt ſemen viri, cum Galeno, atque alijs medicis, clariſſimiſque phiſoſophis illos credere minimè ambigo) ſi inſtrumenta fuerint optimè diſpoſita: quid eſſe poteſt impedimento quin concipiant? Eadem eſſet quæſtio de plectoricis viris, an ſcilicet poſſint emmittere, necne ſemen prolificum: cum tamen hactenus quod ego ſciam dubitauerit nemo. Quamobrem ſtatuatur validiſſima ratio in hunc modum. Quæcunque prolificum generare ſemen valent, vterumque bene diſpoſitum habent ad conce-

Plectoricas mulieres poſſe concipere.

ptionem ſunt idonę. poſſunt generare eiuſcemodi ſemen plectori- A
cæ mulieres, itaque ad conceptionem idoneæ ſunt. circa maiorem nulla eſt dubitandi occaſſio: minor verò ipſa experientia euidentiā habet, cum obſeruemus quotidie euſarchas mulieres nō modo cōcipere, ſed etiam frequentes partus ædere. ſi dixeris habere illas prolificum ſemen, non tamen habere vterum benè diſpoſitum: quia plenitudo impedit expurgationem: hic inquam non eſſe hoc neceſſarium: quoniam videmus plectoricas, menſes habere, aliquando multos, aliquando paucos pro conditione corporis: & quæ menſes habent mulieres concipiunt: adde quod non videtur maior ratio de plectorico habitu, quam de cachochimia: at quis dubitauit malo ſucco præditas non poſſe concipere? ſi obſtructionem B
facit multitudo: cur eandem non procreabit humorum craſſities, & viſciditas? Quamobrem cauſſa ſterilitatis non debet neceſſariò refferri, in multitudinem, aut in cacochimiam: ſed in malam diſpoſitionem vteri: cum in vtroque habitu poſſit vterus, quantum ad conceptionem pertinet, & bene, & malè ſeſe habere. Oſtenderem pluribus rem in hunc modum habere, verùm quia in re apertiſſima pudet me amplius immorari, volo id tanquam notum prætermittere, ſimulque ſtatuere Plectoricas aliquando concipere. ſi quis huic Hyppoteſi non credit, is quidem ſterilitatis cauſſas perueſtiget omnes, atque ſic veritatē inueniet. Mihi arridere non poteſt, quod illis placuit, periclitari non poſſe fœtum à multitudine corporis: nā C
ſi mater in aperto periculo ponitur: cur in idem tantillus fœtus conſtituendus nō eſt? ſi robuſtior à plenitudine obruitur, cur imbecillior euadet incolumis? Iam quidem pericula ſunt in vtraque plenitudine uaſorum abrumptiones, ſuffocationes natiui caloris: putredines, fluxiones, & harum occaſione morbi reumatici, febres, alijque id genus affectus: his equidem ſubiectæ ſunt matres: cur eiſdem non fore ſubiectos fœtus arbitrabimur? ſi ſuggentes ſanguinem, natura quærens exonerare ſeſe à multitudine, quacunque prematur, aut quo ad vaſa, aut quo ad uires, multò maiorem tranſmittat copiā ſanguinis, quàm tantillis fœtibus, ſit ex uſu, cur in ſuffocationis periculum non incident? Quod ſanè certius eſſe poterit, D
ſi mulier conceperit non poſt expurgationem, ſed antea contigerit, atque ſi multitudo habuerit principium a retentis menſibus, quam Galenus in libro de ratione curandi permiſſionem ſanguinis admittit, tunc enim uenæ uteri magis turgentes, adaugere facient multitudinem, periculumque duplicabunt. Fœtus (inquiunt illi) attrahit, quantum ſibi eſt neceſſarium. Fateor. ſed cauſſa periculi non eſt attractio fœtus, ſed certè naturæ expulſio, & exo-

Fœtum periclitari à multitudine ſanguinis poſſe.

neratio

E neratio, fluxio ipſa, quorum poteſt eſſe principium attractio ab ipſo fętu. Eadem ratio eſt de generatione phlegmonis: nam fit inflammatio ex confluxu ſanguinis uberioris, quàm poſtulet affecta particula: iam quidem hæc attrahit ſanguinis conuenientem quantitatem; cur igitur fit phlegmon? duplici poteſt de cauſſa contingere: vna eſt, quia adſit attrahens aliquæppiam cauſſa præternaturalis: alia vero, quia humores expelluntur ad morboſum locum. In propoſito caſu, ratione fœtus, nulla aduenit ſibi labes, ſed ratione quantitatis, cum qualitate humorum maxima aduenire poteſt. Addunt illi præpterea verùm iſti pauperculi meo iudicio decepti ſunt opinantes eodem modo ſanguinem defferri ad vterum tem-

Inffiamatio nis generatio.

F pore impregnationis, quo deffertur eo tempore quo vtero non gerunt, parum exercitati in commentarijs Hippocratis, & Galeni, & aliorum medicinæ bonorum authorum? Sed profectò hic tota, quod dici ſolet, aberrat via: quandoquidem per eandem viam obrui poſſe, & ſuffocari fœtum, per quam alimentum ſuggit conſtanter affirmamus: huncque ſuffocari non ſanè ob naturalem attractionem, ſed propter fluxionem præternaturalem factam à natura, vt ſeſe à multitudine ſanguinis exoneret: Hacque via non modo ſuffocari, ſed extingui poteſt, attracto ſanguine putrido, qui per venas totius corporis oberrans in febre ſinocha, facilè ad vterum, vt partem imbecilliorem, tranſmitti poteſt: hæc enim febris, vt

G alibi declaratum eſt à nobis, fit in habitu plectorico. Præterea quæſiuerim ab hoc homine, an vterus concipere poſſit inflammationem? anque hanc ſemper inſequatur propter grandes venas, & arterias quibus præditus eſt, febris continens? ſcio reſponſurum: quod vtrunque poſſit contingere. quæſiuerim rurſus an id ipſum in utero gerentibus aliquando adueniat? ac aduenicnte an aborſus periculum immineat, quemadmodum de eriſipellate ſuperius diximus? neque id negabit. Tunc explicent mihi boni medici per quam viam ſanguis in vtero copioſior fluit phlegmonem facturus: ſi dixerit, non poſſe deduci per eam per quam alimentum capit: reddenda eſt illi ratio cur non valeat: explicandaque ratio eſt,

H cur in illis affluenti cruore copioſo non fiat infflamatio, fiat autem in alijs. quæ ſcilicet ſit pręſtantior vnius, quàm alterius partis conditio. quod ſi dixerit in ceruice vteri phlegmonem concitari ſanguine confluente ad eam ſedem abundantiori, quàm poſtulat vſus illius: iam quidem certum eſt ex inflamatione propoſita aborſum fieri poſſe. oportereque hac de cauſſa inhibere anteaquam fiat eiuſcemodi confluxum: quę res ad puram prouidentiam pertinet, quam gręci προφιλακτικὴν vocant: hocque meo iudicio artificis pręcipuum

Medici prudentis officium quod.

cipuum eſt opus. cauere ne morbus fiat: maiorique honore dignus A
eſt medicus, qui prænoſcens, præuidensque quod futurum eſt, ſua
opera, ſtudio, diligentia præcauet euentum: quàm dum futurorum
ignarus, ſecors, atque negligens expectato morbo præſentem cu-
rat. Ergo pericula imminentia ſunt ſuffocationes, venarum ru-
ptiones putredines, inflamationes, fluxiones: quorum cauſſa vt præ
ſeruemus aliquando vtilis eſt venæ ſectio, aliquando autem inu-
tilis. Cæterùm hic doceamus, quando ſit vtilis. Equidem non
me fugit, non eſſe ad hoc ipſum auxilium vbi plenitudine labora-
uerit aliquiſpiam confugiendum illico, niſi prius conuenientem
diſtintionem adhibeamus, vt ſecundo libro de venæ ſectione de-
moſtrauimus. primum videre oportet, quanta ſit plenitudo: dein- B
de verò memorandum, quid alijs temporibus aduenerit. exigua
enim, & à sãguine tenui progenita leuioribus auxilijs corrigẽda eſt,
leuiora dico, victus rationem parciorem, aut inædiam balneum,
frictiorem, exercitationem: ex his duo conueniunt. frictio ſuperio-
rum partium. & exercitatio, alia in vtero gerentibus haud arbitror
tutò adminiſtrari poſſe: niſi quis fortaſſe ad aliquod tempus vi-
ctum inſtituat tenuem. Verùm ſi magna fuerit, quæ leuioribus cor-
rigi nequeat præſidijs (hoc ſanè optimè iudicabit medicus ex in-
cremento ſignorum plenitudinis, alijsque alibi à nobis diligenter
expoſitis) fruſtra leuiora præſidia tentarentur: quæ ſanè magis au-
gere, quàm minuere plenitudinem poſſent: idcirco ad venæ ſectio- C
nem accedendum. Hic iuuabit memorari, quæ olim contigerunt:
ſi enim ſit aliqua aborſum faciens tertio, aut quarto menſe, aut
alijs prioribus, vel poſterioribus, emittatque mortuum fœtum ple-
nitudine laborans, nullaque ſubſit alia cauſſa neque interna neque
externa, equidem in eam debet opinionem venire plenitudinem
ſuffocaſſe fœtum: quamobrem vbi rurſus conceperit, non eſt expe-
ctandum periculum, ſed prudentis medici fuerit anteuertere, &
præcauere anteaquam fiat. Eodem indigemus conſilio ſi plecto-
rica mulier quotannis ſinocho febre affecta primis menſibus abor-
ſum fecerit: quis igitur id tempus expectabit? Addito his copio-
ſum ex vtero fluorem ſanguinis de quo ſequenti capite diſſere- D
mus. Ita eſt tamen temperanda venæ ſectio, vt tutò fiat: quia mo-
dum excedens obeſſet: hinc vt fœtui ſufficiat ſanguis, quo alioquin
abundabat antea, vacuamus per vices duobus aut etiam tribus die-
bus continuis ſanguinem dementes ad vncias quatuor pro vice:
hocque modo citra incommodum aliquod optimè ſuccedit: Ego
certè poſſum candidè profiteri me aliquando vſum hoc fuiſſe mo
do ſectionis venæ in ijs quę abortiebat ob ſanguinis multitudi-

nem,

E nem, aut fluorem, atque illas optimè prȩſeruaſſe.

Verùm, vt illi qui contrariam opinionem tenent. Aliquod non habeat refugium, explicandum ex Galeno eſt negocium paulo diligentius. In primis autem ſupponamus in illius gratiam, ſanguinis vacuationem ſecta vena conuenire vtero gerentibus dum acuto aliquo morbo prȩhenduntur: hoc enim tanquam certum, & quotidiana experientia comprobatum admittunt. Volo tamen huic addere diſtintionem: quod morborum acutorum natura eſt duplex: quoſdam enim committit ſanguinis multitudo, aut motus: alios verò mali ſucci præſentia, cachomiam vocant. In prioribus vel pro vacuatione, vel pro reuulſione conue-
F nit venam tundere: in poſterioribus autem purgare expedit, de quibus dicebat Hippocrates, vtero gerentibus à quarto vſque ad ſeptimum ſi materia turgeat, purgandas eſſe. His in hunc modum ſe habentibus propoſita ſit præſeruatio ab eiuſcemodi morbis, quæritur quid agendum. Si dixeris inſiſtendum eſſe præſidijs leuioribus, aberrabis vtique: quia validus morbus imminens, validis arcetur præſidijs: ijs itaque fuerit vtendum. Sanguisúe potiſſimum eſt mittendus ex eiſdem venis, ex quibus mitti debet dum iam ægrotare incipiunt: Quamobrem pro arcenda plenitudine, aut morbo magno, & acuto ſanguinem ex cubito mitteres citra aborſum: pro impediendo eiuſdem euentu, ex eadem par-
G te vacuationem facere conueniet. Audi Galenum. In quibus autem corporibus nulla dum particula affecta eſt cæterum vacuationem vere incoante ante vertimus, in ijs ſiquidem talis ſit homo, qui quotannis æſtiuo tempore febrilibus morbis obnoxius eſſe aſſolet, atque in eo exundantiam euacuare ſtudemus, æquè pars quæuis in ſanguinis detractionem accomoda eſt, ſicuti etiam ſi artriticus ſit omnibus articulis laborans: Quibus autem eximiè pars quæppiam vbi prius vacuati non fuerint infeſtetur, haud ȩquè liceat ex quauis parte vacuationem moliri, verum ſicut in ijs, qui pati iam incipiunt. Quamobrem podagricos ex cubito purgato, comitialibus verò morbis, & vertiginibus obnoxios potius
H ex cruribus? Ergo ſi vterus phlegmone afficitur, ſi fluxione ſanguinis nimium tentatur, ſi plenitudine ſanguinis laboret, protinus Galeni præcepto ſanguis mittitur ex cubito, vt optimè conſcriptum reliquit libro ſecundo ad Glaucònem. vbi ergo non fuerint præſentes hi affectus in vtero, immineatque periculum ne fiant, idem remedium pro pura, prophylactice, conuenit: inextricabilis eſt nodus: quo velit nolit, cogitur confiteri miſſionem ſanguinis vtero gerentibus anteaquàm morbus inuadat, vtilem

exiſtere:

exiſtere: haecque præſeruari fœtus duplici ratione, vna ſanè diminuẽdo maximè abundantem cibum, quo ſuffocari periclitabatur: altera matrem ab imminentibus morbis tutam reddendo: quorum præſentia ſolet matri & infanti mortem afferrè. Diximus itaque quod mulieres plectoricæ poſſunt concipere: quod conceptus à multitudine ſanguinis ſuffocari poteſt, & quando ad miſſionem ſanguinis & quomodo ſit veniendum. Hippocratis autem ſententiam, quod plenæ mulieres non concipiant, quia ſnperiori capite ſumus interpretati, declarare hoc loco ex induſtria prætermiſimus. A

Vtero gerentibus mittendum eſſe ſanguinem, vbi immineat fluor ſanguinis ex vtero. Caput. X. B

HOC vnum ſanè apud omnes medicos euidens eſt, venæ ſectionem ex ſaphena, aut poplite certiori periculo aborſnm facere, quàm ſi in gibbero exiſtens diuideretur: adhucque certius videri, ſi ex vtero ſanguis effluxerit. Neutrum tamen ita certum eſt, vt ſemper, atque neceſſario inſequi aborſum oporteat: quoniam in dies obſeruatum eſt à nobis, quinimo ab omnibus cognitum, malas quaſdam fœminas, vt celarent vterum data opera ex inferioribus venis, non ſemel ſed bis, terque ſanguinis vacuationem procuraſſe, citra aborſum, cuius cauſſa ſanguinis miſſionem fecerunt. C
Experientia ſimiliter docuit vtero gerentes reperiri quaſdam euſarchas, quæ ſingulis menſibns purgabantur citra fœtus aliquod incommodum: Ego ſanè multas in hanc vſque diem cognoui, fœtus validos emmittentes, quæ ſingulis menſibus ex vtero purgamenta emittebant: Quamuis certe nouerim etiam alias imbecillos fœtus parturientes, de quibus dictum fuit ab Hippocrate in Aphoriſmis. Si mulieri vtero gerenti purgationes eant, impoſſibile eſt fœtum eſſe ſanum; Galenus in eius commentario. Et verbum purgationes numero plurali dictum, & alterum eant adiunctum, oſtendunt non eſſe paucum eum, qui excernitur ſanguis, neque ſemel, ſed ſæpius, & multum. qui enim ſemel aut D
bis paucus excernitur ſæpius apparet abſque hoc, quod fœtus patiatur. Cum verò nihil deficit multitudini purgationis menſtruorum, & ſeruat deinceps terminum circuitum per menſes impoſſibile eſt fætum eſſe ſanum: ſiquidem ille, qui fortis eſt, ad ſui alimentum vtitur illo, qui ex toto corpore ad vteros fertur; Philotheus autem multo diligentius interprætatur contextum, cum doceat poſſe expurgari mulieres vſque ad ſextum menſem citra

puerorum

E puerorum offenſam: idque ipſum contingere, cum ſunt plenæ ſanguine, neque multum purgantur: conſtareque in hunc modum rem habere ipſa experientia teſtatur. Inter Neotericos ſcriptores Triuerius videtur mihi Aphoriſmum doctè admodum interpræatus, dum ait. Fieri non poteſt, vt fætus conſtet, vbi purgationes pro conſuetudine redeunt: nam fætus alimento ſuo expoliatur: verùm in primis, atqne adeo alijs quibuſdam menſibus citra difficultatem modicè apparere poteſt. In primis quidem menſibus, quia ſuperfluit. In poſterioribus autem, qui nequaquam toto vtitur ſanguine menſtruo fętus, dun taxat meliori: reliqua pars ferè venenoſa eſt, atque per collum vteri ex-
F purgari poteſt, & in quibuſdam fortunatis vtiliter expurgatur. frequentius id euenit in primis menſibus: atque ex hoc ferè vno ſigno lactentes ſe concepiſſe conijciunt, quod præter conſuetudinem nunc aliquid menſtrui ex vtero apparere deprehendant. Eſt enim argumentum, quod ſanguis, qui hactenus ex vtero ad vbera ſolebat adduci, nunc in ipſo ad conceptus nutritionem retinetur; hæc ille. Ex his equidem colligo, venarum inferiorum ſectiones, menſiumque expurgationes ſtatutis temporibus non ſemper aborſum facere: ſed aliquando cum ſcilicet modum exceſſerint, cogere mulierem ad aborſum: Alterum verò, quod ex eiſdem ſequitur, quod ex cubito facta venæ ſectio haud neceſſariò
G obeſt puero: quia ſi neceſſariò non obeſt facta ex infernis partibus vacuatio, qua ſolet alioquin præcipitari fętus: cur oberit, quæ ſurſum attrahit ſanguinem, ac reuellendo illius ad vterum fluentis impetum remouet? hæc infra diligentius expendentur à nobis. Interim contra hoſce homines rationem afferramus meo iudicio maximè efficacem. ea ſic habet. Sanguine ex vtero, affatim, ſubito, multumque confluente, aborſus periculum manifeſtum imminet: Ergo ſanguine ſurſus attracto, & ſubito ab hoc periculo præſeruat: Antecedens nullam habet difficultatem: conſequentia verò probatur. Contrariæ cauſſæ circa idem ſubiectum, eodemque modo diſpoſitum agentes, contrarium ef-
H fectum faciunt. Sanguis deorſum affatim effluens aborſum committit: Ergo ſurſum attractus aborſum non faciet, ſed fœtum conſeruabit. Quoniam verò debet remedium cum morbi qualitate proportionem habere, idcirco alijs prætermiſſis auxilijs ad ſanguinis miſſionem confugiendum eſt: quia alia non poſſunt ſanguinem affatim fluentem reuellere breui tempore, quo fœtus ratione indigemus, vt phlebotomia efficit: primum quia ſtatim id facit, demum quia per comunes venas: hinc ſanè recte ali-

quando concluſimus: magnum imminens periculum, magno remedio gaudere. Hic non probo quod ex utero fluores poſſint ſanguinis aduenire admodum copioſi: quoniam hoc negans aliquis carere iudicio videbitur: neque probandum duxi, quod ex plenitudine vtraque concitari poſſit eiuſcemodi fluxio: hoc enim lippis notum eſt, atque tonſoribus. Quemadmodum etiam ſilentio inuoluendum iudicaui, venarum ſectionem pro reuulſione exercenda a ſanguinis motu indicari; quandoquidem id à nobis in commentarijs noſtris abundè fuit explicatum. Quamobrem concludimus, quod ſanguine affatim fluente ad vterum, vel extra vterum, miſſio ſanguinis ex cubito pro reuulſione facienda, maximam commoditatem affert. Hic videamus quid alij quidam reſpondeant: qui videntes hunc ſibi prætenſum laqueum, ſoluere in hunc modum conantur. A B

Pro ſolutione, inquiunt notandum, quod quædam venæ ad vteri cauitatem defferuntur: quædam aliæ ad eius ceruicem committuntur, ea de re primo videndum eſt, à quibus venis fluor iſte ſanguinis fiat, an videlicet ab ijs, quæ ad cauitatem; an ab eis, quæ ad ceruicem committuntur ſecundo quantitas ſanguinis eſt animaduertenda. Fluente ex vteri ceruice ſanguine, quod vt plurimum accidit vtero gerentibus, vt Gal. teſtatur ſexto de locis affect. & in 5. aphoriſmorum ſi fuerit exiguus, nullam afferre poteſt fœtui incommodum. At ſi modum excedat adſtringentibus vtendum eſt præſidijs, non miſſione ſanguinis: quod ſi reuulſione vtendum eſt, tunc profectò ad cucurbitulas ſub mammillis, ad frictiones, & deligaturas partium ſuperiorum phlebotomia pretermiſſa deueniendum eſt: huncque modum extitiſſe omnium medicorum ab Auicenna vſque ad ſua tempora teſtatur. Si autem ex venis proficiſcatur in cauitate vteri pertinentibus, tunc adſtringentia veniunt tam intrinſecus, quàm extrinſecus applicanda: neque venæ ſectio adhibenda eſt, ſed eiſdem præſidijs reuulſorijs vtendum, de quibus fuerat ſupra locutus. Confugiunt poſtremò ad ſuam diſtinctionem de pura prouiſione, & de prouiſione curationi admiſta: dicens loqui ſe de ſincera prophilactice indicatione ſumpta à cauſſa, quæ nondum facit affectum, ſed facere poteſt: propoſitum verò caſum de fluxione ſanguinis ex vtero, vel ad vterum non eſſe aliqua ratione refferendum ad puram prouidentiam, verum ad curationem ſimul: idcircoque nihil concludere. Tandem aſſerit. Non negare ſe, quod vbi aliquiſpiam præternaturam affectus vtero gerentibus fuerit genitus, a quo nedum abortus, ſed ipſius etiam vitæ periculum immineat, & pro eius ſubla-

Cap. quinto & aphor. 60.

C D

E ſublatione venæ ſectionem deſideret: quod ea vtendum ſit moderatè tamen: cum maior ex ea comparetur commodum, quàm incommodum, licet periculo non vacet. Sublato per eam eodem affectu, qui magis, ac certius poterat abortum cauſſare, idque in dies experimur, cunctis tamen alijs ritè perpenſis, & ſemper feliciter ſucceſſit.

Dum autem ego hanc opinionem diligenter conſidero, non poſſum non vehementer admirari, cur in eam peruenerit vir alioquin clariſſimus: nihil enim continet veritatis. Nam ſuppoſitum eſt fluorem exiſtere magnum, & affatim fieri: quæritur an ſit reuellendus necne: Negare non poteſt, quin egeamus retractione.
F Tunc retrahentium quædam conueniunt magnis morbis: quędam paruis, aut mediocribus, quæſiuerim, quæ conueniat magno huic affectui. Si dixerit exigua reuellentia, inſequetur, quod nihil facient cum non habeant inuicem proportionem morbus, & remedium: magno enim morbo magnum, extremo extremum, vt dicit Hippocrates, auxilium debetur: accidit aliquando, quod vbi magnum remedium fuerit adminiſtratum, quod exiguum, repreſſa iam aliquatenus magnitudine, conueniant: neque ſemper à leuioribus exordiendum eſt, ſed aliquando à maximis neceſſitate vrgente, vt admonuit Galenus quinto methodi medendi agens de ſanguinis reiectatione. Nemo eſt qui dubitat,
G frictiones, & deligaturas partium ſuperiorum non eſſe auxilium conueniens pro morbi huius magnitudine tollenda: Neque arbitror eſſe, qui putet cucurbitularum vſum ipſo in caſu ſufficere. Cum inquit, quod fluente ſanguine ab vtero ſolis vtendum aſtringentibus. Dico id falſum eſſe, quia certè prima omnium indicationum eſt retractio conueniens: dixi conuenientem, quia fluente bile, hæc retrahenda: ſanguine verò, hic veniet reuellendus: nulla verò tutior eſt reuellendi ratio venæ ſectione: tum quia reuellit eum, qui fluit humorem, tum quia per venas communes id facit, tum demum quoniam breuiſſimo temporis interuallo id efficit, quod diſideramus. Negabit fortè, quod phleboto-
H mia non conueniet in fluxu ſanguinis? non arbitror hominem tantæ doctrinæ id aliquando dicturum, cum: Galenus agens de fluxu ſanguinis ex naribus admittat auxilium, ſi æger inquit reſolutus non fuerit: idemque eſſe iudicium de immoderatis fluxionibus ex vtero nemo eſt, qui ambigat: quinimo omnes ex cubito, ſi fuerit animus euacuationem ſiſtere, conſulunt venæ ſectionem. Dicet aut fortaſſe, fœtum inhibere quin ſanguis mittatur: ſed ſubterfugium eſt manè: quia ſi ferunt vtero gerentes dum

5. methodi med. cap.

acuto morbo præhenduntur, auxilium citra aliquod incommo- A
dum fœtus: cur non ferant dum ſanæ ſunt, dum vires validiores exiſtunt? locus eſt Thopicus, ſi de quo minus videtur ineſſe, & ineſt: ergo & de quo magis: videntur ſanè ægrotantes propter imbeccillitatem virium annexam fœtui in vtero, minus ferrè poſſe phlebotomiam, & nihil hominus illius etiam teſtimonio, ferunt ſine damno: cur ſana ferre non valet? ſi dixeris in ratione me non ſupponere ſanam, ſed ægrotam, iam ſcilicet patientem fluxum ex vtero: hic duo inquam, primum rationem eſſe validiſſimam ſuppoſito fluxu futuro, qualem alijs temporibus paſſa fuerit: ſecundum, quod dato, quod iam ſit in affectu præterna-
turam conſtituta, nihilhominus relatione habita ad ſuffocatio- B
nes, ad putredines maximas, hic videtur caſus leuior, in quo virtutes cum ſint validiores magis ferendo ſunt miſſionem ſauguinis. Poſtremò autem conſtat, quod qui curat fluxum ex vtero præſeruat fœtum: nam ſi vera, ac ſincera prophilactice eſt, quæ cauſſas tollit, à quibus aliquis præternaturam affectus gigni poteſt, videre non poſſum, quomodo curatio ab hoc fluxu, fœtus ratione non ſit vera præuiſio, & prouidentia. Fœtus enim incurrere poteſt duplex periculum: vnum ne à multitudine ſuffocetur, alterum ne proprio deſtitutus alimento intereat in vtero, aut immaturus effluens extra vterum ſtatim moriatur. Horum neutrum
adeſt vtero fluente, aut recipiente fluxum ſanguinis: at vtrumque C
aduenire poteſt: ergo qui fluxum reuellit, qui multitudinem euacuat, hic idem præcauere ab hiſce periculis poteſt, ac dicitur. Tandem verò quicqnid alij ſentiant, ego ſanè ſum opinionis huius, quod plectoricas mulieres, dum vtero gerunt, optimè ſimul cum fœtu præſeruamus, venam incidentes per quaſdam vices, cum vrgenti aliqua neceſſitate præmuntur, aut præſenti, aut futura: in hancque opinionem permanebo, donec validioribus rationibus perſuaſus aliud ſentire fuerim coactus.

Epilogos 'opinionis Augenij.

D

Reſponſio ad omnes rationes contrarium perſuadentes. Caput. XI.

EXPERIAMVR modo an rationes conrrarię eam habent, quam profitentur efficaciam. Prima igitur eius ratio in hac propoſitione conſiſtit. Sanguinis miſſio perſe aborſum facit: hanc putat eſſe certiſſimam ęx Aphoriſmo trigeſimoprimo quintę particulę. Ego

E Ego autem puto contrarium omnino ſentiendum eſſe: quam rem hoc modo facile perſuadeo. Quod ineſt alicui perſe, id ipſum ineſt de omni, & ſecundum quod ipſum: ſic enim Ariſtoteles in poſterioribus analiticis locutus eſt. Sed ſi ſanguinis miſſio perſe facit aborſum, id faciet ſemper, atque in omnibus: hoc autem conſiſtere non poſſe docent ſuperiori capite tradita, quibus commonefecimus, ex malleolis, aut poplite inciſa uena haud ſemper aborſum feciſſe: ex utero fluentem ſanguinem ſingulis menſibus aliquando fœtui nullum attuliſſe incomodum ex Galeno, & Philotheo demoſtrauimus. Atque etiam eorumdem ſententia vtero gerentibus dum graui aliquo prȩmuntur malo, conuenire F phlebotomiam, oſtendimus. Igitur non ſemper, neque in omnibus aborſus inſequitur. Liceat hic mihi more platonico percontari: an grauius immineat periculum de aborſu ſanguinis vncijs decem, aut etiam viginti ex vtero profluentibus? an autem ex cubito vacuatis quatuor vncijs pro vice duobus diebus continuis? ſi voluerint, vt debet pro ueritate ſatisfacere, haud dubitauerim, quin ſint dicturi maius inſtare ex utero, quàm ex cubito fluente ſanguine. Quam itaque ob cauſſam tantopere auxilium uerentur? ſi poteſt ſine incomodo ubi plena eſt mulier, ſanguis tribus, aut quatuor diebus continuis ex utero ſtillare, ut Galenus, & Philotheus aſſeruerunt: G quod uereri oportebit incommodum ſecta uena cubiti? Quid igitur ad Hippocratem: Nempè, primum nunquam dixiſſe, uenæ ſectionem per ſe aborſum facere: illud enim, per ſe ȝ additum ab illis eſt. Secundò, quòd facit incommodum ſi fuerit copioſa, ſi mulier non fuerit euſarcha, ſi poplitis & malleoli uenȩ incidantur, permittaturq́ue ſanguis exire admodum copioſus. Aborſus ergo non ſequitur miſſionem ſanguinis: ſed eius quantitatem, & modum.

Quod perſe ineſt alicui ineſt de omni, & ſecundum quod ipſum.

Primæ rationis explicatio.

Sententiæ Hippocraticæ explicatio.

Nota.

Secunda ratio non eſt magis neceſſaria, quàm prior. Nam cum inquiunt in paralogiſmo, miſſionem ſanguinis per ſe alimenti defectum facere, dico, quod multipliciter aberrant. primo, quia deficere H poteſt alimentum duobus modis: vno cum nihil illius remanet, aut ſaltem adeò exiguum, vt pro fœtus nutritione minimè ſufficiat: alio modo, cum diminuitur, ingens eius copia, relicto amplius in corpore tanta quantitate ſanguinis, quantam neceſſariam pro pueri nutrimento probabili ducti coniectura, arbitrabimur. venæ ſectio non ſemper facit alimenti defectum vtroque modo, ſed in plectoricis, in quibus maxima adeſt abundantia deficit quidem alimenti pars aliqua, at remanet pars pro fœtu neceſſaria: in alijs autem corporibus non item, potiſſimum ſi multum ſanguinis

Solutio ſecundæ rationis.

Sanguinis miſsionem non detrahere alimentum puero perſe, & neceſſario.

nis detraxerimus. Secundò liceat argumentationem ſic reflecte- A
re. Sanguinis miſſio per ſe facit alimenti defectum in vtero gerentibus acuto morbo præhenſis: ergo in illis ſemper aborſum facit. Ergo nunquam debebit adhiberi Quæ res præterquam quod habet ex perientiam contrariam, habet etiam eosdem authores ſibi repugnantes. Tertiò ſi omnis vacuatio ſanguinis diminuit alimentum, hincque aborſus inſequitur: quomodo poterunt aliquę vſque ad quintum, ſextumùe menſem ex vtero citra pueri incomodum purgari? Poſtremò Galenus in trigeſimoprimo commētario quintę ſectionis non dixit omnem uenę ſectionem defectum alimenti facere: ſed eam intellexit tantummodo, quę magnam ſanguinis quātitatem detrahit: & qua olim antiquiores illi vtebantur. B

Tertiæ rationis ſolutio.

Quantum ad tertiam rationem attinet, maiorem propoſitionem admittentibus nobis, dicimus minorem falſam eſſe, quod ſed videatur minor noxa fieri poſſe ab inędia, quàm à miſſione ſanguinis: pro cuius rei intellectione dicimus, quod inędia, (qua nos intelligimus omnimodam priuationem victus duplici de cauſſa nocere ſolet: vna eſt, quia matrem, alia quia puerum interimit. Periclitatur mater ob defectum proprij alimenti: puer verò ob ſanguinis inopiam, quo nutriebatur, & qui à cibis potulentiſque generabatur. Sanguinis autem miſſio, neque matri, neque fętui incommoda eſt: non illi, quoniam dempta ſanguinis conuenienti quantitate, relinquitur alia pro pueri nutritione oportuna: poteſtque mater optimi ſucci alimentis reſarcire ſanguinis quantitatem deperditam. Non eſt puero nocua, quoniam, cum ipſo in corpore mulieris ingens adſit plenitudo, qui dumtaxat exiguum euacuat ſanguinis, reliquum in pueri vtilitatem reponit. Idcirco magis nocet longior inędia, quàm ſemel aut bis adhibita ſanguinis miſſio. Dixi longiorem inędiam; quia certe ad inędiam, vt inędia eſt, haud ſemper ſequitur aborſus: cum non raro vſu veniat ferre poſſe illas moderatam inædiam quando acutis morbis præhenduntur. Vixque arbitror aliquem reperiri ex medicinam factitantibus, qui profectò id aliquando inter medendum non obſeruauerit. Verum longior inædia qua non ſuppetit matri noua pro deperditi ſanguinis regeneratione materia, neceſſario periculum infert vtrique maximum. Hic verò ſunt corporis habitus conſiderandi; nam quædam ſunt corpora frigido, humido, pituitoſoque excremento abundātia, quæ inædiam diuturniorē ferre poſſunt, tranſmutata pituitoſa materia neceſſitatis tempore in ſanguinem: & hæc fortaſſe minus offendentur ab inædia, quàm à miſſione ſanguinis: in quibus profectò quemadmodum non conueniret venæ ſectio, ſic ne- C D

Quod nam maius faciat immine re periculū an inædia, an venæ ſectio inutero gerentibus.

que

E que illa pericula ſuperius expoſita in habito piectorico contingentia aduenire poſſent: in his inædia non facit aborſum etiam longior: in his nunquam pro præſeruatione propoſita ſanguis mittendus venit. Inædia verò in bilioſis corporibus extremum eſt malum: primum quia facit abundare bilem ipſam fluam, hancque magis prætorridam reddẽs, febres creat in habitu, exphemeras, acutas: deinde quia fœtus ſanguine bilioſo, & accerrimo vix poteſt citra incomodum nutriri: in quo habitu corporis raro ad hoc remedium accederemus, niſi vel phlegmonis, vel eriſipellatis phlegmonodes in utero, vel fluxionis ſanguinis ex eadem ſede manifeſtam ſuſpicionem videremus: quo in caſu reuulſionis cauſſa expediret

F ſangninem mittere. Volo his addere, quod neque inædia ſimpliciter, quæ etiam diuturna eſt aborſum facit: nam vidi ego anno præterito villicam quondam euſarcham, & optimi habitus nono menſe laborantem graui morbo, ventriculi ſed exulceratione: quæ diebus viginti ſine cibo, potuque permanſit, cum quicquid deuorabat ſtatim vomitu eijciebat: affectusque ſeuitia tandem mortua, diſecto vtero puerum extraſſimus viuum, qui fortunatus ad Fontem ſancti baptiſmatis vocatus me conſultore fuit: adhucque vitali fruitur aura. Caſum vidiſſe conſimilem Ioannes Fernelius refert his verbis. Mulierẽ vidi grauidã cui tuberculo duro, eoque ingenti ita os uentriculi obturbatur, vt quicquid indebatur attracto

G ventriculi ore, mox remearet, atque redderetur. Sic aſtantium omnium iudicio, nihil cibi potusùe bimeſtri, uel conatu maximo ea vorauit. Tandem morbo, deſipientia, febreque confecta deceſſit ędito partu, quem vitę ſuperſtitem reliquit; rari certè ſunt caſus, qui vbi contingunt, poſſunt haud incommodo refferri ad abundanriam pituitæ, ſeu crudioris ſanguinis.

Obſeruationes. *Augenij.* *Fernelii.*

Iam verò ſi alium profluuium fuerit moderatum, non ſolum non facit aborſum; vt etiam ab ipſo præſeruare poſſit: qui in artis operibus exercitatus eſt, facilè cognoſcit, mulieres acuto præhenſas morbo, iudicio à natura per ſeceſſum facto, liberatas fuiſſe: qui modum excedit periculnm affert multis de cauſſis: vna eſt, quia

H ſpiritus multos euacuat, qui pro fętus abſolutione in vtero debẽt eſſe copioſi: horum defectus perdit fętum. Et quid mirum? cum in ſpiritibus potior vis caloris inſideat naturalis. Alia quia redditur imbecillum totum corpus, præſertim verò naturales partes, à quibus pro bono ſanguine, aut flatuoſus ſpiritus, aut viſcida procreatur pituita. Potiſſima tamen, meo iudicio eſt cauſſarum omnium, quod ex frequenti ſeditione, & conatu ad expulſionem fętum idoneo, ligamenta fœtus laxantur. Additur his ingens agitatio,

Solutio quintæ rationis. *Fluor alui an faciat neceſſario aborſum.*

tatio, qua deorſum truduntur humores omnes; præcipitatique abortum faciunt. multò rectius videtur mihi haſce cauſſas proſecutus Philotheus, quàm Galenus in enarratione illius aphoriſmi, cuius verba hæc ſunt. A

Philothæi ſententia.

πρῶτον μὲν ὅτι ἀνάδωσις ȣ̓ γίνεται, κἀντεῦθεν ȣ̓κ ἀλλοιοῖ πολὺ αἷμα τὸ ἧπαρ. καὶ ȣ̓ φέρεται τὸ ἀρκοῦν τῇ μήτρᾳ. διότι μαχȣ́μενον τὸ ἔμβρυον σκαρίζει, καὶ λοιπὸν ἐκπίπτει. ἢ ὅτι καθυγραίνονται τὰ περὶ τὴν μήτραν, κἀνθεῦθεν ἀσθενȣ́σης τῆς καθεκτικῆς δυνάμεως, ἀμβλυωγμὸς γίνεται. ἢ ὅτι συνεχείᾳ τῶν ἐξανιστάσεων, καταλύονται αἱ δυνάμεις, καὶ ἀσθενεῖς γινόμεναι ἐκπίπτειν ποιȣ̃σιν τὸ ἔμβρυον ⁊

quod eſt. primum quidem per membra non fit diſtributio: & hinc iecur multum ſanguinem non permutat, & quod ſatis eſt ad vterum non defertur. propterea pugnans fœtus turbatur; & deinde excidit: vel quoniam ea humectantur, quæ circa vterum ſunt, & hinc debilitata contentiua potentia abortio fit: uel quod continuitate ſeditionum, diſſoluuntur potentiæ, & debiles effectæ fœtum excidere faciunt ⁊ Si hæc vera ſunt, vt putantur nullam habere videtur difficultatem, quin fœtus maius ex diuturno, ſic enim loquitur Hippocrates, aluni profluuio, periculum contrahere poſſit, quā ex miſſione ſanguinis ſemel aut his, cum etiam ter ſi oportuerit in in cubito adhibita. B

maius periculū ex diuturno fœtu: quam ex venæ ſectione fieri in Vtero gerentibus concluditur.

Putant ad hæc illi validam contruxiſſe rationem, qua perſuadent in primis menſibus aliqua ratione non conuenire miſſionem ſanguinis: habet hæc ratio efficaciam ex Hippocratis Aphoriſmo: dū ait. Quæcunque mediocriter corpora habentes abortiunt ſecundo, aut tertio menſe, ſine occaſione manifeſta, ijs acetabula vteri plena muccoris ſunt, & non poſſunt propter pondus fœtus continere, ſed diſrumpuntur. ⁊ verum in hac ratione pariter aberrāt, atque in alijs: non enim licet ex particulari, vniuerſalē cauſſam colligere: hæc vna eſt cauſſa interna ad quam ſequitur aborſus: nec ita aborſum facit, quin poſſit hic effectus ab alijs proficiſci. Fatemur equidem vteri acetabula plena muccoris aborſum facere cū diſrumpuntur. ſed addimus, quod ab alijs fieri poteſt cauſſis internis: vt à ſanguinis copia fœtum obruente; vel ab illius fluxione ad vterum, aut etiam extra vterum. fallit ratio à ſecundum quid, ad ſimpliciter. ſanguinis miſſio non cōuenit cum fit aborſus ob muccorem acetabulorum: ergo pro aborſu cauendo nunquam conueniet: Vide, quàm fallax ſit locus. fuerat enim concludendum, non conuenire in ea dumtaxat cauſſa: non ſimpliciter. Adde his, quod caſus ab Hippocrate ſignificatus diſtat à propoſito caſu: nam inquit. C D

reſponſio ad ſextam.

ex vno particulari non colligitur vniuerſale nota.

notato explanationē contra neotericos.

E inquit. ſine manifeſta occaſione ; qua voce audit ſine febre vehementi, aluni fluxione, profluuio ſanguinis, vel eris ipellate in ipſo vtero conſtituto, vel ſaltu grauidæ mulieris vehementiore, vel clamore, vel ira, vel timore, vel victu parciore, vel tali aliquo actu, ſiue paſsione: nos verò ſupponimus à multitudine fluxionē fieri ad vterum: cujus præſentia poſſit fœtus obrui: poſſunt fieri inflammationes, eriſipellata; aliique id genus morbi; quamuis facti non ſint, ſupponimusque aliquando fluxionem ingentem extra vterum ferri à qua deſtitui poteſt ſuo alimento fœtus motuq; inferiori agitatus, immaturè foras prodire. Præterea Hippocrates in contextu inquit, ὅσαι μετρίως τὰ σώματα ἔχουσαι ; quæcunque mediocritet corpora habentes ; ſed plectoricæ mulieres non habent corpora mediocriter conſtituta; vt apud omnes ſatis ſuperq; conſtat.
F Comminiſcuntur hoc loco quædam nempè, quod qui curat affectum aliquem præternaturam, hic æquidem non dicitur propriè, ac vere præſeruare: ſed aberrat. quia curatio non dicitur reſpectu eiuſdē, cuius reſpectu dicitur præſeruatio. duo ſunt in vtero (quod ego cauſſa exempli in medium affero) fœtus, & phlegmon: huic debetur vera curatio: illi vera præuiſio: quia cum iam non exeat fœtus, neque iam ſit mortuus: ſed immineat illi periculum exitus immaturi, & mortis, præſente phlegmone tanquam cauſſa id periculum effectura, quamuis hactenus non faciat, recta vera, & ſin-
G cera dicetur præſeruatio. ſed eſto ſit miſta quædam actio; quid tū poſtea? loquimur inquient de pura cum nullus adeſt affectus preternaturam? lis eſt in nomine vir bone. ſiquidem eiſdem auxiliis præſentes affectus curantur, quibus futuri, atque imminentes: eadem prorſus eſt ratio vtriuſque: quam rem, quia alibi diligentius expoſiui: hic tanquam notum ſuppono. eiſdem præſentes, quib. abſentis affectus curātur.

Erat ſexta ratio, quod humoribus crudis, atque vitioſis in ventriculo contentis nulla ratione conuenit phlebotomia: quibus vtero gerentes abundare omnes confitentur. Ego ſanè rationem hanc non admitto multis de cauſſis. Prima, quod ſciam in crudorum humorum copia cum ſcilicet fuerint cum ſanguine permiſti, aut à ſanguinis natura parum diſtauerint, Galenum venam pertundiſſe. Alia eſt, quod haud ſemper contingit vtero gerentes in venis habere horum copiam: cum indies experiamur quaſdam nihil penitus incommodi ab vteri geſtione fuiſſe aliquando perpeſſas. Tertiò ponamus habere omnes horum in primis venis excrementorū colluuiem, dico, quod prudentis eſt medici conſilium; ſi ob imminentem morbum permittitur, illorum, anteaquam venam ſecet expurgationem, aut concoctionem moliri: quod ſi non permitti- res pēſio ad ſeptimam. H Venæ ſectio in crudis humoribus quando exercenda.

tur vrgente malo, ad remedium ſtatim eſt accedendum, quo ſanè maior fiet vtilitas vacuato ſanguine, quàm damnum ex crudorum humorum præſentia: hanc rem tractauimus libro ſexto noſtrorum commentariorum ad Galeni librum de ratione curandi per venæ ſectionem, quo loco egimus de præparatione ad venarum ſectionem neceſſaria. hic pluribus non proſequor, vt oſtendā quomodo in crudorum humorum abundantia liceat ſanguinem mittere; cum libro tertio meæ tractationis de miſſione ſanguinis abundè explicatum fuerit. A

Solutio octauæ rationis. Ad aliam rationem reſpondeo, quod in vltimis menſibus, vt putà in nono, & octauo, aut ſeptimo, nunquam id fieri debet, ſed in primis potiſſimum, vt ſupra admonuimus, quod ſi in alijs videatur expedire, illam exercere non eſt cuiuſuis medici munus, ſed eius dumtaxat, qui iudicio exquiſito præditus fuerit. B

Reſpondetur ad autoritates aduerſariorum & contrarium perſuadetur illuſtrium medicorum decretis. Caput. XII.

Reliquum eſt modo, vt ſoluamus rationem aduerſariorum ab authoritate deſumptam: de qua ſanè, quamuis hactenus poteſtate dictum ſit à nobis, dicetur etiam adhuc diligentius. Hippocratem, & Galenum non admittere auxilium in vtero gerentibus teſtātur: hacque de cauſſa debere ab omnibus medicis pretermitti. Tria, hic inquam, pro ſolutione difficultatis. Primum falſum eſſe non meminiſſe Hippocratem, & Galenum huius auxilij: ſecundum, quod ſi non meminerunt; non propterea arguendos eſſe, qui poſt Hippocratem, & Galenum fecere mentionem. Poſtremū, quod alij clariſſimi medici venæ ſectionem vtilem eſſe pro abortus præſeruatione contenderunt. Quantum igitur ad primū pertinet, recordari oportet, quale fuerit noſtrum ſuppoſitum. Nēpè quod à plenitudine vtraque puer in vtero ſuffocari poteſt, aut extingui; copia, & fluxione imminente. Meminiſſe etiam expedit, quod vniuerſalia ordine doctrinæ præcedūt particularia: quodque in particularibus tractandis, vniuerſalium præceptorum notitia continuò ſupponitur. His in hunc modum ſtantibus, quis negabit Hippocratem in habitu althletico vacuationem non conſuluiſſe inciſa vena? Habitum athletarum ſtatim eſſe precepit, ſoluēdum, quia non poteſt in melius proficiſci, ſed in deterius? Quis negabit, quantum ad fluxiones pertinet, Hippocratem nō docuiſſe vniuerſalia præcepta in reuulſione potiſſimum obſeruanda? Pleni ſunt harum præceptionum Hippocratis libri, quibus admonuit paſſim ad contrarium fluxiones reuellendas? quid igitur C D

in

E in Hippocrate amplius deſiderabitur? An Galenum dicemus inuoluiſſe ſilentio quod ab vtraque plenitudine vaſorum abruptiones, ſuffocationes natiui caloris, putredines, tumores præternaturam, atque in vniuerſum fluxiones generari? afferrem locos, ſi putarem non eſſe omnibus apertiſſimos: Dubitabit ne fortaſſe aliquis, quod hic doctor docere prętermiſerit miſſionem ſanguinis emendare multitudinem; atque illius arcere impetum, fluxionemque? An prætermiſiſſe dicēt Galenum, morbos magnos, ſed futuros illos quidem à ſanguinis copia, vel violento fluxu concitatos, non poſtulare miſſionem ſanguinis? ſi hæc vniuerſali quadā ratione, vt bonum decebat artificem, ab illo explanata ſunt, ſi de-
F mum Hippocrates minime prætermiſit, tandem verò ſi omnes Græci idem paſſim diocuere; quid amplius hic deſiderari poteſt? Tacuerunt hoc in particulari, nempè in vtero gerentibus pro præſeruatione conuenire auxilium? Sed cur oportuit id ſigillatim explicaſſe? an non ſufficiebat magnitudo morbi aut præſens, aut futura à ſanguinis copia, vel motu, cum virium robore pro venæ ſectione facienda? cur pariter nō culpabis eoſdem authores, quod in alijs particularibus vniuerſalium pręceptionū nihil ſcripſerint? Donemus hoc tandem prætermiſiſſe auxilium: quid hinc ſequetur? eos videlicet aberraſſe, qui ſuo labore vtilem eſſe inuenerint illius vſum? Tacuerunt, an quia ignorarunt? id non putauerim;
G quādoquidem fuerunt duo maxima artis noſtræ lumina, An quia neglexerunt? nec id puto de oculatiſſimis hominibus dicendum. An vero, quia vt omnibus notum prætermiſſere? id fortaſſe credē dum eſt. Sed quæcunque fuerit huiuſce ſilentij cauſſa; dico antiquiores & recentiores medicos id particularius explicaſſe. Cornelius Celſus non prętermiſit. Auerrhoes non tacuit. non Michael Sauonarola; neque Bartolomeus Montagnana inuoluere ſilentio: inter recentiores Antonius Muſa Braſſauolus manifeſtum fecit citra periculum aborſus venæ ſactionem vtero gerentibus conducere. Quid dicam de Nicolao Florentino, viro ſanè vt multæ lectionis: ſic iudicij exquiſitiſſimi? quid recentiores
H Pariſienſes commemoro: ſtempanum illum citra controuerſiam clariſſimum, Ioannemque Fernelium poſt Hippocratem, Galenum, & Auicennam, nemini ſecundos? teſtati ſunt ſuis monimētis phlebotomiam aliquando ſaluberrimam eſſe in vtero gerentibus. non refero horum verba: quia breuitati ſtudens, finem huic tractationi imponendam duxi: ſed tamen nequeo ſilentio inuoluere Doctiſſimi Fernelij ſentētiam qui ſic inquit. Mulier in vtero geſtans inciſa vena (vt inquit Hippoc.) abortit; idque magis ſi eſt

Illuſtrium medicorum teſtimonio probat propoſitum.

Io. Fernelij teſtimoniū.

CC 2 foetus

fœtus auctior. at certè hoc perpetuum minime eſt, vt neque illud, A
quod proximè ante ſcribitur. Mulierem in vtero gerentem acuto morbo corripi lætale eſt: cum enim purgatio, quę malignis fit medicamentis cum periculo grauiori fœtus, quàm venæ ſectione decernatur. ſi Hippocrates grauidæ morbo ex cacochimia tentatur purgationem largitur ijs menſibus. Qui inter tertium & ſeptimum interponuntur, nos profectò iiſdem multo tutius ſanguinē mittemus ei, quæ aliquo plenitudinis morbo conflictabitur. quod ſi media geſtatione liceat, longè tutius in initio factu fas eſt; quod ſanguis magis redundet, & fœtus minore egeat alimento: hoc tēpore ſæpè natura illius ſuperuacui effuſionem ſponte vtiliterque agreditur per nares, per hemorroides, aut per vterum, & nonnunquam menſes ſtatis temporibus ſalubriter effluunt: cur non ſimiliter nobis liceat pręmente neceſſitate naturam arte immitari? multę niſi venę circiter quartum menſem reſeretur abortiunt. Fœtus enim copia obruitur; nec verò in plectora ſola; verum etiam citra hanc cum pleuritis, aliave inflammatio vehementius vrget, pręgnanti vena in cubito cedenda: inferiores autem pręgnantium venas incidere minime tutum, quod impetu deorſum conuerſo mēſes procedant, pręcipiteturque fœtus. Octauo, ac nono menſe raro citra abortum ſanguis emittitur, cum pręſertim mulier leui ex cauſa, vt pari imbecillitate, vel ob lubricum lentorem abortire conſueuit. ʒ his ego tandem videor omnia explanaſſe, quæ ad hāc tractationem pertinere videbantur: relinquetur modo, ut tu ipſe pro maxima doctrina, & iudicio, quibus plurimum uales dijudices an fuerim ueritatem aſſecutus, quod ſi feceris, erit mihi adeo iocundum, quàm quod iocundiſſimum. Tibi ſalutem dicit communis amicus Cirochus noſter. Vale & me uiciſſim ama.

(margin: B, C)

HORATIVS AVGENIVS PRO ANGELO Rancono Geneſino ad Vigiliarum inſtantiam, Medicis illius curationi incumbentibus. S. Epiſtola ſecunda. D

QVAMVIS hoc unum ſciam, & profitear: nihil poſſe me in factitāda medicina intimius proſpicere, quod non multò prius cognitum diligenterque animaduerſum ab Angelo Roncono Geneſino, aliusque medicis

illius

E illius curationi incumbentibus, fuerit: tamen quia impium eſt, amicis honeſta petentibus, quicquam negare, & quia optimum eſt in proprijs controuerſijs aduocatum quærere. breuiter admodum, pluribus alioquin impeditus negotijs, præſertim verò in mea ſuppellectile ad patriam exportanda, ad quam (poſt continuam annorum vigintiduo pellegrinationē) annuente. D. O. M. ſum breui rediturus, conſcribam quid ſentiam ipſo in caſu; hoc tamen pacto, vt quicunque hæc legerint, omnia boni, & æqui cō ſulentes ſciant ab homine negatiorum pleno proficiſci. Venio ad rem propoſitam, ne meam deſiderantes opinionem pluribus morer. Supponitur ingens vigiliarum inſtantia poſt multarum cauſ- Caſus.
F ſarum externarum concurſum; cum deſtilatione à capite ad Thoracem acri, & aliquando ſalſa, atque cum imbecillitate ventriculi. Hic quid agendum ſit quæritur. Reſpondeo conſulendam eſſe naturam rei, quæ nobis actionem, eiuſque modum indicabit. Vigiliæ excedentes originem ducunt à multis cauſſis: harum externæ quædam; internæ aliæ ſunt; illæ quidem vix poſſunt niſi cō currentibus internis quicquam efficere, quod affatu dignum ſit: hæc citra illarum ſindromem vim habent maximam: vtriſque cō ſpirantibus concurſus fit magnus. Externæ ſunt, dolor, æſtus, mæſtitia, ſitis, curæ, & quæcunque ſpirituum aut inflammationem, aut diſſolutionem cum ſiccitate procreant. Internæ duæ

Vigiliarum inſtantiæ quibus de cauſis originem ducāt.

G ſunt: vna eſt calidus humor, aut in ſubſtantia (non in membranis) cerebri moleſtus vapor acer, & mordax (haud ab re meningū cerebri facta mentio eſt, quas videor ab hoc onere ſecludere, quia hæc dolorem procreant, vel vt rectius dicam, in his omnis fit capitis dolor, nullus in ſubſtantia cerebri conſiſtit) aut ſine caliditate, & acrimonia humor venenatus, & pernicioſus cordi moleſtiā continuam inferens, ac ſubinde ad ipſius cerebri ſubſtantiam vaporis ſpecies elatus, qualē peſtiferis febribus, & vniuerſaliter in malignis omnibus apparet. Ex ijs, quæ mihi conſcripta ſunt colligo harum cauſſarum concurſum adeſſe: præceſſiſſe quidem extrinſecas, ſupponere oportet tanquam omnibus apertum. quod verò
H ſimul cum ijs internæ conueniant facilè demoſtrabo. Primum omnium difficultatem non habet aliquam quod externarum cauſſarum impetus procreare non poſsit, ſine aliarum aduentu multarum hebdomadum vigilias: opus enim eſt intrinſecus adeſſe aliquid, quod hunc effectum foueat: & iam iam productum conſeruet, neque hic ego immorabor, quia videtur mihi nullam pœnitus habere difficultatem. Quamobrem opus eſt vt ſtatuamus, contineri aliquid in cerebro, quod faciat negotium: Certè maligrum

gnum non eſſe humorem, & peſtiferum nemo eſt, qui dubitet: A
ego certè videor certiſſimus. adfuiſſet enim febris continua ſuis comitata ſimptomatis, quinimo febris proceſſiſſet peſtilens. idcirco videor poſſe concludere ab humoribus acribus contigiſſe. Iam verò ij aut in cerebrum generantur: aut in alijs partibus procreati ad cerebrum tranſmittuntur, vel ſpecie vaporis, vel humoris, aut ratione vtraque. Putauerim vtrunque conuenire tum ſcilicet in capite per eſſentiam adeſſe horum congeriem; tum etiam ab infernis partibus conſortij lege tranſmitti. Cur in hanc ſuſpicionem veniam explicandum. Primum ſanè hominis temperamentum quo ad cerebrum attinet ſiccum videtur mihi, quamuis humidum ex accidenti: quam rem ſignificant; propenſio ad curas continuas; cogitationes perpetuæ; & ſi benè recordor, oculorum quædam concauitas; atque in actionibus animalibus firmitas, & prudentia. Tandem verò ſi capitis ſtructuram diligenter cõtemplabimur, omnia ferè (vt ſemel dicam) inueniemus, quæ naturalem eius partis indicant ſiccitatem. Quòd verò hanc foueat conſenſus inferiorem partium, quis dubitat. Calidum hæpar, ſiccus totius corporis habitus, ad iram propenſio, excrementa bile ſatura; ad hæc alia plurima illi notiſſima, manifeſtiſſimũ faciũt: ex his concludendum videtur hoc ipſum ſymptoma actionis animalis deprauatæ redigendum eſſe in duplicem cauſſam: vna eſt intemperies calida & ſicca cerebri: alia vero hæpatis, & corporis totius: nolim tamen quempiam contrarium ſuſpicari ex eo, quod deſtillationem patiatur ad ipſum Thoracem: atque quod ventriculus in concoquendo plurimum laboret: hæc enim non modo ſigna ſunt caloris natiui oblæſæ partis labefactati: ſed humores etiã calidos & ſiccos abundare. Ex illius nanque imbecillitate diſſolutis ſpiritibus mirum non eſt, ſi cerebrum, ſi ventriculus male habeant, cum ex vigilijs immoderatis effluente ad cerebrum bile, & calido vapore deſtillationem illũ procreari indies omnes videant. Nunc tempeſtiuum eſt, vt curandi indicationes inueſtigemus. Remouenda à cerebro intemperies calida & ſicca, à qua præcipuò fit exceſſus vigiliarum: hanc non licet auferre niſi humores ſicci, & exuſti expurgentur ex cerebri ſubſtantia: neque hos expurgare licet, niſi prius ab hepate, & toto ambitu corporis tollantur. Mox veró neque id ſatisfaciet nobis, niſi humores acres, quales bilioſi ſunt; ac etiam admodum ſicci, & exuſti quales cum bilioſis melãcolici ſunt, & nitroſi; contemperentur; deducaturque corpus vniuerſum, & partes capitis oblæſæ ad eum potiſſimum temperamẽtum, quod pro ſomno naturali concitando paſſim deſiderari ſolet

B C D

E let, quæ rectum remedijs tum victus ratione optimè inſtituta fieri poteſt. In his videtur mihi conſiſtere totius curationis ſumma: quam an aſſequi poſſimus nec ne ambiguum videtur: quandoquidem magnus affectus videtur mihi, qui tot dierum ſpatio hominem exercuerit iam in primo ſenio conſtitutum. Tamen curatio tanquam impoſſibilis negligenda non eſt: quia origo, ut relatum fuit, affectionis huius ab extrinſecis cauſſis maiori ex parte profecta, ubi euaneſcant illæ in contrarium ſtatum facilè permutari poterit: poſteà uerò cum aſſuetus fuerit natura, uigilijs eſſe deditus, minus periculi ineſſe in hoc ipſo uideti poteſt, quam in alijs copioſo ſomno deditis. Quamobrem audacter curatio exordienda eſt. Prognoſtica

F Principium itaque curationis inſtitutæ ab euacuatione deſumendum videtur: in qua obeunda diligentiſſimos fuiſſe medicos illius curationi inuigilantes non dubito, idcirco vbi ab humoribus expurgatum excrementitijs fuerit ad alia accedendum: at ſi fuiſſet fortè prætermiſſum (quod non credo) ſtatim fiat ijs medicamentis, quæ leuiter purgant, neque enim agitandi ſunt humores, aut inflamandi cum vigilias modum excedentes curamus: præcæteris omnibus eligerem reubarbarum, & ſenam: Vellemque, vt his aſſueſceret ita, vt quotidie acriorum humorum efflueret aliquid per inferiorem ſedem: quod non hæc modo præſtabunt, quæ dixi, ſed etiam enemata, vſus ad hæc electuarij lenitiui (quod G in rem præſentem præſtantiſſimum eſſe duco) aut etiam ex mixàrijs. Vtrunque deuoratum quotidie ad dram.6. duobus diebus, aut tribus continuis aluuo admodum ſicca operam prȩſtabit ægregiam: Cæterùm haud eſſet ab re in eiuſcemodi temperamento, quod (vt admonuit Galenus) ætatis ſucceſſione fit melancolicum, Venis hæmmorrohidalibus duas aut treis hirudines apponere, ſinereque, vt ex conſuetudine artis hauriatur ſanguis acer, atque melancolicus: ſic profectò fient reuulſiones ex capite confluentium vaporum, & humorum acrium. De venæ ſectione nihil dico, quia ſuppono vires non eſſe ferendo: at ſi aſſidentes H medici ſecus iudicauerint, quorum iudicio credendum eſt, admitterem præſidium libenter aperta vena brachij ſiniſtri interiori & repetita ſecundum exigentiam virium. Theriacis uſus.

Euacuato (vt decet) corpore duo ſunt (meo iudicio) plurimum neceſſaria: aliud vt eunti dormitum (hora ſcilicet ſomni poſt cenam horis duabus aut tribus plus minus) aſſumat optimȩ teriaces dram.1. cum dram.2. zucari nenupharini, in cuius abſentiam roſaceum admitterem: idque tribus diebus continuis faciundum iubeo: nam corroborabitur ventriculus, humorum qualitas

tas illa obtundetur, corrigemusque tum intemperiem, tum de- A
ſtillationem. Sed Cauendum ne Theriaces antidotum ſit antiquum: neque admodum recens. Illud exiccaret ſummopere: hoc propter polentem oppij vim imbecillas vires nimium labefactaret eligendum pro opere idoneum, ætatis mediocris, vt puta duorum annorum, aut vnius cum dimidio: quale præparatum habebis diligentiſſimè ab Oliuerio Maceratenſi pharmacola. Nec me præterit vſum diacodij optimè præparati vires habere admodum inſignes, quo promiſcuè vterer hac proportione, vt partibus tribus optimi diacodij partem vnam permiſcerem ſyrruppi ex abſintio, & par. 5. ſyrruppi mirtini. In rem præſentem vſus erit ante, & poſt cibum, ac etiam ſi placuerit ſimul cum cibo. B

Aliud, in cuius vſu plurimum confido, eſt vt ante prandium aquæ dulcis balneum ingrediatur: neque enim apud Galenum, apud Plinium, Athæneum, ac alios clariſſimos medicos ſuſpectus fuit vſus balnei in frigidis temporibus vrgente neceſſitate, ac alijs diligenter adhibitis, quæ pro corrigenda ambientis aeris iniuria probus medicus iudicauerit. Sit igitur ex dulci aqua pręparatum, in qua præcipuè decoquantur flores antemidis, & melliloti, & violarum, cum melliſſæ (cuius vires egregiæ ſunt in hoc effectu) partibus tribus. Mirum eſt, quod ex eiuſcemodi remedio contingere ſolet ægrotis commodum: ego ſanè, nullum ex externis præſtantius inuenio. C

Balneum.

Verùmenimuerò, quia in hoc habitu admodum gracili, & prima ſenectute iam conſtituto, humores ad æqualitatem illam redacturos eſſe hiſce auxilijs, vix confido: eſſet mea ſententia perueniundum ad alia. Et quamuis me non fugiat magnam eſſe ſiluam medicamentorum, tamen ex multis potiora ſeligam: quinimo ex multis vnum dumtaxat propono: & illud eſt potus lactis caprini: audi cauſſam meæ opinionis. Corpus indigere nutrimento certum eſt: vt etiam certiſſimum conremperamentum poſtulare humores acres, humectationemque totius corporis hatum ſiccum exigere, ad hæc verò bilem pręorridam expurgationem indicante. Quod itaque præſtantius excogitari poteſt? nutrit lac maximè: bilem contemperat, expurgat, humectat præſiccatum corpus: cur non admittetur? Obeſſe dicent fortaſſe aliqui capitis imbecillitatem, quia deſtilationem patitur. Sed, vt his reſpondeam, cur vlceratis pulmonibus à deſtilatione acri maximopere laudatur ab omnibus medicis? ſcio locum eſſe Galeni libro de alimentorum facultatibus in quo præcepit, haud prodeſſe imbecillo capiti: ſed hæc ſententia, præterquam quod cum D

De lactis vſu.

alijs

E alijs pugnat, intelligenda non eſt, de imbeccillitate omni, ſed de aliqua, vt putà quam humor pituitoſus procreat ac de alijs de quibus dixi alibi ſubtilius. Admoneo igitur non eſſe prætermittendum auxilium, quod maximam illi vtilitatem impartiturum non dubito.

Hic tacitus prætermittere modum nolo, quo ego vti ſoleo. Vt candorem cognoſcat animi mei.

Aſſummito tribus primis diebus lactis caprini recentis mulcti. lib. iij. aut duas cum. zuc. albiſſimi. vnc. 5. & ſalis ſcrip. vno. caueat à motu violento, & ſomno, & ab omni alimentorum genere niſi tranſactis horis quinque.

F In hiſce diebus, vt benè ex græcorum noſti doctrina, expurgabitur bilis ex toto corpore, & humectabitur hoc igitur obſeruandum eſt, vt omnino ex lacte aluus reddatur fluuida, quia ſin minus nihil prodeſſe poterit, præſtabitque abſtinere potius, quàm exibere, niſi vltimis diebus in quibus non quæritur purgatio, ſed nutritio, humectatio, contemperatio. neque videatur nimia quantitas, quia alioquin non abluit, nec expurgat: ob ambulando ex haurienda recens emulcta per vices fuerit.

Alijs deinceps diebus quinque aſſummito lib. vnam. cum. dram. ij. zuc. Albiſſimi. & ſalis. ſcrip. 5. in quibus iam propoſitus ſcopus eſt magis nutrire minus abluere.

G Tandem vſque ad 20. diem. vnc. ſex, aut octo cum dracma vna zucari capiat: In quibus tum humectatio, tum nutritio corporis, tum etiam contemperatio vigere dicuntur.

Certè, ſi quid valet, Augenij tui iudicium, hoc auxilium non eſt prætermittendum.

Accedo ad intemperiem capitis corrigendam. Vtitor Primum embrochis in ſutura coronali.

Rec. violarum, Corticum papaueris, ſemin. lactucarum, florum nenufaris, maluarum, altheæ, meliſſæ. an. m. j. Camomillæ. man. 5. ſeminis baſiliconnis. dram. ij. pſilij, dram. j. foliorum ſticados, & bethonicæ. an. m. 5. decoquantur pro lotione capitis ante H cibum matutinum, ac veſpertinum hora vna. *Lotio ſomnifera.*

Vnguentum poſt lotionem applicandum, quod ipſo vſu præſtantiſſimum eſſe comperij.

Rec. ſucci lactucæ. lib. 5. ſemperuiui, pertulacæ an. vnc. ij. ſucci roſarum puri. vnc. j. 5. Aceti albi. vnc. j. farinæ hordei. vnc. j. 5. ſeminum papau. alb. vnc. j. Iuſquianni. dram. iij. pul. pulueriz. fiat emphlaſtum apud ignem, quod imponatur in ſutura coronali ab raſis diligenter capillis poſt embrocationem. Odiferum ad concitan- *Vnguentum ſomniferū.*

Dd dum

dum ſomnum à me non infrequenter expertum. A

Odor ad cõcitandũ ſomnum.

Rec.corticum pap.alb.dram.ij. Violarum,nenufaris ſemin.portulacę,lactucæ,ſcariolæ,an.ʒ j.5.ligni aloes. dram.5.Croci.ſcrip.5. ſeminis aneti. ſcrip. ij. puluerizentur omnia per ſe, mox miſceantur,& ligentur in ſindone, & odorentur continuò.

Prætermitto volens ea quæ ſtuporem inducunt, quandoquidem, cum hæc virtutem validam exigant, ac mihi abſenti harum habere notitiam non liceat, bonum erit in tempus commodius relinquere.

Tamen ſi vtendum ſoporiferis,vti poſſet acqua aliquapiam exſoporiferis tum extrinſecus, tum intrinſicus acomodandis: quarum exemplum afero: Aqua, ſiue liquor deſtillatus ad prouocandum ſomnum, eſtque ſaporiferum ſecretum. Recipe, Opij Thebaici, alliorum mundatorum,ana vnc.ii.allia piſtello ligneo tunde in pila, marmorea adde opium tritum, & bene concorpores vt fiat ceu opiata. Hoc deſtillabis in cornuta leuiſſimo igne in cineribus.De hac aqua ſi opus fuerit inunge tempora,frontem, carpum: & caue ne extra neceſſitatem vtaris, velut inmaniacis, vt ęquum videbitur. B

Alia ad inducendum ſomnum aqua Fumanelli,ſucci papauoris vtriuſque ana lib. ſemis, ſucci hyoſcyami albi & nigri, ana vnc. ii. ſucci portulacæ, lactucæ,ana vnc.iii,ſucci fabæ vniuerſæ lib. ſemis, nenupharis vnc.iii,ſeminis cuiuſque papaueris, radicum fabæ vniuerſæ, ana vnc.ii. ſeminis lolii lib. ſemis,hyoſchyami albi & rubri vnc.iii.xyloalòes,nucis methel,ana vnc.i ſemis portulacæ,lactucæ, ana dram.i.ſcariolæ dram. i. ſemis endiuiæ vnc. i. contundantur & ponantur per tres dies in vaſe vitręo, & deſtillentur, detur dram.i. cum vino & aqua. C

Reliquum eſſet modo, at de victus ratione quædam dicerem, quæ ad vitalem indicationem pertinet: ſed quoniam illi viro apprimè docto,vt alia etiam ſiggillatim omnia,de quibus hucuſque ſcripſimus notiſſima ſunt,prætermittenda dux, his paucis contentus quæ alioquin curenti calamo conſcripſi.Deus ad vota ſecundet,ex Tolentino dia alteris Nouembris. 1577. D

FINIS LIBRI QVINTI.

E

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM, LIBER SEXTVS.

HORATIVS AVGENIVS IVLIO CINO Collenſi Medico. S. D.

Epiſtola prima.

F

IN QVA DISSENTITVR AN INCHOANTE acceſſione, vrgenteque cardialgia, valida conueniant ememata: Qui ſudores boni, qui mali, ac neutri in acutis morbis debeant iudicari. Qui ſcopi indicent miſſionem ſanguinis; & de febre peſtilenti quædam; pro controuerſia inter Cinum, & Vincentium Cibum fulginatem conſcripta.

G

QVAS mihi decimaquinta Ianuarij dediſti, redditæ ſunt literæ quinta Martij: quamobrem ſi ſpectetur tempus quo datæ ſunt, reſpondere tardius videbor: at ſi quo illas recepti, atq; ſi priuatas, publicasque in factitanda medicina occupationes contemplaberis, certè in tuo Augenio neque ſtudium, neque voluntatem deſiderabis. Ijs, quæ mihi fuerunt gratiſſimę ſigillatim reſpondens, admoneo te etiam, atque etiam; vt honori tuo proſpicias. Primum quia diſputationem habes cum Vincentio Cibo fulginati, vt quorundam relationibus audiui: demū quia res de qua agitur plena eſt controuerſiarum. ille ſiquidē non ſolum ob communem conditionem patriæ, & ſortem quandam veluti fatalem (vt loquar ethnicorum conſuetudine) quæ ſemper doctiſſimos ingenioque ſubtili aluit medicos; ſed magis ob priuatos labores, doctrinam inſignem, artis vſum, obſeruationemque ad ſummum perueniſſe creditur: atque (quod ſanè admirabilem hominem facit) cum his mores ſuauiſſimos conjūxit; & humani-

Apologiam Cino ſcriptam in Vincentium Cibum legito in hoc volumine libro nono epiſtola prima.

H

Fulginati optimi ſemper fuerunt medici.

tatem infinitam: Cur huius in Apologia, aut in tua ad miſſinum A epiſtola non memineris, cauſſam non video: cum ſententia mea non debuiſſet illius nomen ſilentio prætermitti: tu ſcis cauſſam. Hominis igitnr conditio, authoritas, doctrina, & maxima nobilitas, multum quidem detrahere fidei videntur literis tuis. Adde quod haud leue negocium eſt de quo propoſita eſt tractatio: primum quidem nullam inſtitui ex arte poteſt diſputatio, cum diſceptantes non conueniunt in principijs: quod à vobis factum video: tu enim vno, ille alio ad Sebaſtianum fratrem epiſtola modo rem habuiſſe ſignificatis. Mox data etiam eorum, quæ abſte ſcribuntur veritate, video ipſa in re adeſſe difficultates ingentes, de quib. temerè pronunciari non debet, vt audies. Interim tibi gratias ha B beo immortales Cine, quod tam egregiè ſentias de me, & de lucubrationibus meis, & gaudeo ſanè plurimum, id mihi perſuadens, omnibus placere, quod tibi ſemel placuerit. Me certè quidem curentem incitas, dum perſuades, vt labores meos de febribus, ac alios, quos domi ſuppreſſos, habeo in tui, aliorumque ſtudioſorum gratiam tandem promulgem. Credito quæſo Cine, me id aliquando facturum eo animo, vt experiar aliorum iudicium, quia ſi concors fuerit, in opinione confirmabor, ſi diſcors, de me optimè actum fuerit, qui didicerim veritatem aliorum ſtudio, atque diligentia. Nam apud medicnm, philoſophumque nihil ipſa veritate antiquius eſſe debet: ac certè multo magis apud Theologũ, C qualem teipſum in tuarum literarum ſubſcriptione profiteris. hac de cauſſa factum eſt, CINE, vt ſperem, te quæ ſcripſero boni & æqui conſulturum, ac perſuaſurum tibi, non odio, non liuore, non (vt ſemel dicam) mala quappiam ductus animi affectione hæc libenter literis commendaſſe. Verùm cum hæc præfationis loco putem ſufficere, ad propoſitam controuerſiam venio.

In tuis literis ad Miſſinum diſſenſiones adeſſe quàm plures inuenio inter te, & Fulginatem illum clariſsimum, quarum ſumma eſt. Quòd illum apertè admodnm reprænendis, validioribus enematis vtentem vrgente cardialgia, & in acceſſionum principijs. Quòd diaphoreticum prouocare ſtuduerit: Ac paſſim hominem D docere profiteris. Ille autem in eo aduerſus te diſputat, quòd nõ cognoueris morbum ægri. Quòd generoſa prætermiſeris auxilia: quòd non fueris aſſecutus Hippocratis ſententiam: quòdque tua negligentia & ſocordia Monaldus clementinus vir illuſtris, fuerit mortuus. Quæ tua fuerit opinio ipſo in caſu dilucidè apparet ex ijs, quæ ſcripſiſti, & quæ paſſim legenda præbes omnibus illo inſcio, cui certè primum debebas (niſi meum me fallit iudicium)

tuarum

E tuarum copiam dare, vt ſecum pro veritate accerrime pugnares. At quid colligendum de Vincentij ſententia nihil certi habemus, quoniam is, vt ſeipſum tueretur, reſcripſit nihil (neque enim quicquam poterat reſcribere, ignarus omnino eorum, quæ abſte illi vitio dabantur) quamobrem ex tuis literis eſt eius opinio depromenda. quibus tamen ille nullam adhiberi vult fidem, cum in literis ſuis ad Sebaſtianum Parellam fratrem quæ apud me ſunt, profiteatur, te caſum tuo modo confinxiſſe à nemine prohibitum, atque paſſim mentiri. Hæc volui ſcripſiſſe duplici nomine: primũ vt ſciant omnes me de Cibo optimè ſentire, tuiſque tantam adhibere fidem, quantam debeo: deinde verò me de illius ſententia di-
F ĉturum ex ijs quæ abſte poſita ſunt, & conceſſa, quæ ille ſi ſcripturus eſt, non admitteret fortaſſe.

Quæ ſint explicanda in propoſita cōtrouerſia.

In mea igitur opinione circa propoſitam diſputationem explicanda ſeptem rerum capita diligenter examinabo eo pœnitus obſeruato ordine, quem in tuis illis ad Miſſinum ſeruaſti.

1 Primum circa hiſtoriam notabo quædam ad totius rei cognitionem apprimè neceſſaria.

2 Deinde explicabitur an acceſſione incoante, & vrgente cardialgia conueniant enemata, & qualia.

3 Mox qui ſudor bonus, aut malus dici debeat in acutis febribus, & an prouocari debuit veſtri ægroti ſudor.

4 Ad hæc an recta ductus ratione ſanguinis miſſionem prætermiſeris.

5 Quinto, an febris poſitis tuis principijs peſtilens, aut maligna dici potuerit.

6 Rurſus an recte propoſueris ægroto caſſiam cum hieræ pultrice, & Mannam.

7 Poſtremò quæ mortis extiterit cauſſa His pro dignitate ennarratis videbor tibi, mihiq́ue, ac fortaſſis Vincentio ſatisfeciſſe.

1 Accedens igitur ad horum explicationem, primùm omnium affirmare auſim, ex hiſtoria, quam retuliſti, me nondum cognoſcere, qualis fuerit febris; quam rem pro curationis abſolutione
H diſtinxiſſe, referre quidem plurimi nemo eſt qui neſciat. Puto arbitrari te, eam febrem extitiſſe intermittentem: nam dum Vincentij opinionem refellis, Tertianam productam vocas, & quia ſaluberrimam fuiſſe febrem dicere videris: adde quod cum treis inuaſionis periodos enumeres cum rigore, ad febres intermittentes debet referri: quarum videtur proprium priuilegium cum rigore paroxiſmos incipere. Verùm quoniam tertianarum intermittentium ſpecies infimæ, ac ſpecialiſſimæ duæ ſunt, exquiſita, & illegitima;

Ex hiſtoria a Cino relata non poſſe cognoſci diſtincta ſpecies febris quam ille curabat.

gitima; quæ vt eſſentia, ſic curatione plurimum diſtant, ego ſanè ex tuis literis non video vtra ſit febris. Exquiſitam fortaſſe nuncupabis, nam rigor fit à flaua bile per ſenſitiuas corporis partes, ſubito, & affatim tranſmiſſa, quam rē in legitimis ſolum contingere, ambigit nemo: quemadmodum horror ad ſpurias, & extremarum partium frigiditas ad phlegmaticas febres. ſed ſi res hoc modo habet, quomodo quæſo te hanc dicis fuiſſe tertianam productam? cum exquiſita ſit omnium febrium intermittentium breuiſſima, omniq; carens periculo? nā ſeptē terminatur periodis, quod eſt longiſſimum. Rurſus verò ſi exquiſita fuit, cur euomuit bilem pituita permiſta? cur ex ipſius febris vehementia mortuus eſt? Dices mortuum hominis negligentia remedijs perperam adhibitis. Bona verba Cine: non ſunt hæc temerè dicenda. Abſurdum eſt, & periculi plenum, hominem in artis operibus clarū reum mortis facere: ſed hac de re loquemur loco ſuo. Interim ad rombum. Quamobrem ex hiſtoria colligi non poteſt, quod fuerit exquiſita tertiana. Deinde verò neque colligere poſſum an fuerit ſpuria. Quoniam in ſpurijs non adeſt rigor, quem hic adfuiſſe dicis? deinde non vacant periculo, quę potiſſimum productæ ſunt, vt Galenus ait primo ad Glauconem. Mox pone talem extitiſſe, declarare ſaltem debebas, an pituitæ, an melancoliæ permiſtio illegitimam fecerit: aut bilis aduſtione in vitellinam tranſmutata, vt quibuſdam placere ſcio. Rurſus neque deducitur intermittentem febrem vocādam eſſe. quoniam tertianæ nothę aliquando continuæ ſunt. Tuæ autem coniecturæ ad huius rei probationem inductæ non concludunt. labores, vigiliæ, curę aeris ambientis feruor victus ratio non ſeruans modum poſſunt tam intermittentem, quam continuam febrem inducere. multo minus reliqua perſuadent, quæ hiſce verbis adduntur in tuis literis. Ex caloris inergia, pulſus commenſuratione, vomitu bilis, & typo cū rigore, & inuaſione alternis diebus. } nam hæc ipſa comitari poſſe continuas febres notum eſt. Caloris actus (ſic energiam voco) febrem denotat, vt febris eſt: eſt enim eius natura acris, mordax inſuauis, tactum vehementius feriens: Hic actus eſt caloris febrilis, ſi alium intelligis magis particularem, qui ſit proprius tertianæ hunc equidem explicare debuiſſes: mox verò ad infimum per uenire oportebat, qui actus eſſet legitimarum, aut ſpuriarum, prout natura febris videbatur. Cum addis commenſurationem pulſus nimis communem ſignificationem affers. Qua menſura, Cine, altitudinem, longitudinem, & profunditatem pulſus commenſuraſti? quomodo tibi vis credi ſi hanc menſurandi rationem

Cini verba. lege primā epiſtolam libri noni.

non

E non explicas? Erant partes tuæ docere hanc febrem pulſum ha-
buiſſe tertianarū, non quartanæ, neque quotidianæ: atque hic rur
ſus minimè debebas inſiſtere, ſed vlterius progreſſus ad infima
perueniens, demonſtrare hunc pulſum aut exquiſitarum, aut no-
tarum extitiſſe proprium. Proponis vomitum: quaſi quod cum
vomitu bilis, & nauſea continua febris nequeat conſiſtere. Rigor
ſubſequitur, qui videbitur fortaſſe proprius intermittentium, ita
vt nunquam ab illis diſiungi queat. ſed niſi decipior, res in hunc
modum non habet. nanque & inchoante, & cōſiſtente continua
rigor aduenire poteſt. Inchoante cum propter multitudinem hu
moris putrefacti in venis natura nondum morbi vehementia facta
F imbecillior per ſenſitiuas corporis partes internas, aut externas ex
pulſionē tentat; quæ demum ceſſat, vbi fit debilior: Vigente adue-
nit, quoniam rigore ſuperueniente fit ſolutio, vt ait Hippocrates.
Quòd continuæ febres aduenіant, quæ primis diebus inuadant cū
rigore, prærerquam quod eſt à medicis clariſſimis confirmatum,
obſeruatio quotidiana manifeſtum facit: idcirco id ſupponendum
eſt. Quid de ipſo alternis diebus dicam circuitu? Galenus a circui
tu abſurdam deduci, & fallacem coniecturam tredidit: cui adhę-
rere viuat. an ſi fuerit quotidiana continua, tertiana verò intermit
tens ſuo carebit circuitu? an ſi tertiana extiterit continua? ſi vera
hęc ſunt, vti putantur, cur non potuit eſſe Hæmitritæus? ex his
G ſatis ſuperque patet nihil deduci neceſſario ex ijs, quæ in hiſtoria
protuliſti: cum potuerit eſſe continua, ac etiam continuarum per-
nicioſiſſima, qualem exiſtere ſemitertianam admiſit Galenus. De
duco tamen ex hiſtoria tanquam certum quod ęger magnam pa- *Fundamenta certa ex Cini hiſtoria relata, de quibus agendum.*
tiebatur cardialgiam, nam ais. de ventriculo fuiſſe conquæſtum,
& ob eius dolorem, ac morſum totam noctem duxiſſe inquietam?
ac rurſus, quod in tertio periodo maximam circa ventriculum paſ
ſus eſt perturbationem? tuis verbis loquor, vt ſententiam facilè
recognoſcas: hoc itaque vt apertum ſupponamus. Alterum etiā
ponamus, quod ſemel dumtaxat vomuit, ſed parum, quia ſic ſcri
bis. Euomuiſſe bilis portiunculam? idque in prima acceſſione.
H in ſecunda, tertia & quarta nunquam a natura prouocari potuiſ-
ſe uomitum, idcirco aſſeris concludens. & vomere nunquam po
tuit? hac die in acceſſione tertia oximellitem raphano paratum
exhibere voluiſti: tandem colligamus habuiſſe vomitum maxi-
mè difficilem, cum ventriculi morſu, & cardialgia. Volui hæc
adnotaſſe primo loco, CINE chariſſime, tum vt oſtendam tibi
me diligenter legiſſe, quæ ſcripſiſti, tum etiam vt ſecundo amicè
admoneam te ipſum quod qui Vincentij defenſionem ſuſcepturi

ſunt

ſunt campum habituri apertiſſimum, quòdque in primo ingreſſu A tuæ huius apologiæ, teſtari poſſent, indiuiduam ſpeciem huius febris te minimè cognouiſſe.

11 Accedamus ad reliqua. Proponitur diſcutiendum, quid agere conueniat homine affecto cardialgia cum febre: an ſcilicet prouocandus vomitus, an vtendum enematis. Putas illud eſſe neceſſarium, hoc autem maxime deteſtandum. Et ne citra rationem loqui videaris, id ipſum dupliciter comprobas. Primum inductione deſumpta à temporis conſtitutione, humoris commotione & conſuetudine, atque propenſione, ea præſertim hora qua paroxiſmus inuaſurus eſt; hæc ex Hippocratis aphoriſmo confirmans dicis, vacuationem fieri debere per loca conferentia, quo natura tentat, eo ducere oportet, ſupponens adhæc notum eſſe omnibus, quantum conferat vomitus in acceſſionum principijs. Secundò idem probas autoritate Alexandri Tralliani, & Auiccenę, cuius verba à te proferuntur in hunc modum. Quod ſi inueneris humorem declinare ad vomitum, in primis fac eum vomere; & infra cum natura mouet vomitum, caue ne diuerſifices eam; Miror quod ſimul non retuleris Tralliani verba, quod his non addideris Galenum græcum authorem celeberrimum, qui in morſu ventriculi vomitum laudauit: ſed certè non debebas prætermittere Hiſtoriam ab illo relatam nempè illius hominis, qui ex vomitu æruginoſæ bilis fuit ſtatim à cardialgia liberatus. Vereor ne potiſſimum adhæreas arabibus, & græcis relictis, qui omnium bonorum extiterunt nobis authores, illorum lectione ſola delecteris. Sed quomodo habeat cunque negocium, tu quidem vomitum prouocandum, & ab alijs omnibus remedijs abſtinendum putaſti. Sed quoniam ego aliter ſentio, nempè aliquando prouocandum vomitum, aliquando minimè tentandum: cum aliquando magis expediat, vel per infernas partes purgare, vel humoris acrimoniam obtundere, ac ſemper expediat corroborare ventriculum, deſumpto paulo altius principio à cardialgiæ cauſſis demoſtrabimus, quæ vigeant ipſo in caſu indicationes curandi: mox videbimus an vomitus fuerit expediens, & quando, hacque via incedentes methodum obſeruabimus, nihilue relinquemus, quod facere dubitationem poſſit: eoque id libentius faciundum, quòd tu cauſſas ſæuiſſimi huiuſce ſymptomatis explicare noluiſti. Dico igitur quod ex varijs occaſionibus cardialgia concitari poteſt. Nempè ex inflammatione ventriculi, iecinoris, lienis: ex lumbricorum ad ſuperiores partes aſcenſu: ex omni genere bilis oſtium ventriculi laceſſente. In cauſſo quidem circum cor ardor

An vomitus vel enemata conueniant in cardialgia cum febre.

Libro duodecimo methodi medédi.

Cardialgiæ cauſſę multę.

B C D

bilis

E bilis praſſinæ, aut æruginoſæ exæſtuans tum oppreſſionem penè ſuffocantem, qua huc, & illuc miſer ægrotus impellitur, tum cordis morſum inferre conſortij lege, ac etiam appellente ad oſtium ventriculi, poteſt: Nam hic pernicioſus humor in præcordijs aut in viſceribus firmatus, ac per inuaſiones febris variè impulſus ventriculi oſtium opprimit, vellicat, pungit, diafragma feriens difficilem reſpirationem faciens ægrum penè ſuffocat. Bilis fluua idem efficit, ſed minori efficacia, prout minor adeſt in ipſa malignitas, & acrimonia. Idem fit à vitellina, quam ſi arabum conſuetudine intelligimus. ob pituitæ miſcelam minus offendit fluua bile, ſi verò talem aduſtione genitam audiamus, magis moleſta eſt. F Maxima oris ventriculi ex propria corporis conſtitutione ſenſibilitas, affectum auget: quia hæc leuiſſimarum cauſſarum occaſione poteſt acerbiſſimos dolores facere. Hæc ſunt morſus oppreſſionis, cardialgiæ cauſſæ præcipuæ cum febricitantibus adueniunt: intemperies ſola citra humoris affluxum nunquam: neque etiam frigidi humores cauſſare hunc affectum valent. Quid in Illuſtri D. Monaldo Clementino contigerit notum eſt tibi, qui præſens curaſti hominem, certè incognitum eſt mihi abſenti, & qui tua relatione in veritatis notitiam peruenire non potui. Febrem dicis fuiſſe tertianam: at in vtroque genere tam continuarum, quàm intermittentium bilis omne genus facere negocium G potuit: in continua tamen adeſſe potuit inflammatio ex bilioſo ſanguine, quę tertiani circuitus febrem produxerit, vt internę ſolent inflammationes. Putauerim te admiſurum, ſymptoma ex bile originem duxiſſe: quia illius portionem vomitu reiectatam vidiſti. Sed ex qua bile id non dicis: quamobrem diuinandum, quid ſentias. Perpendamus interim alia maximi momenti: vnum quòd in febribus per circuitum inuadentibus ventriculi morſus inuadente acceſſione magis oblædit, quàm declinante. Talem fuiſſe caſum ægroti veſtri hiſtoria facit manifeſtum, & diſputatio cum Cibo habita. Alterum etiam animaduertendum eſt, quod morſus ventriculi magnam in eo quod magis ac minus latitudi- H nem habet. Nam aliquando paruam, aliquando magnam, & nonnunquam mediocrem inferre ſolet moleſtiam: neque par eſt in omni, ratio medendi, cum certe, vt poſt hac dicam, plurimum euariet. Scopi præ oculis habendi ſunt treis. Vnus acrem humorem purgare. Alter acrimoniam eiuſdem obtundere. Tertius corroborare ventriculum. Primum indicat copia: ſecundum qualitas humoris. Tertium vſus toto corpori commuuis: ac ideò ſiue obtundere, ſiue purgare placeat, nunquam prætermittere debemus.

Scopi in ratione cardialgiæ obſeruandi quot ſunt.

bemus. Si exiguus fuerit affectus, aut mediocris, vires tamen fuerint validæ, humorum purgatione prætermiſſa ex ventriculo, corroborantibus, & obtundentibus vtendum eſt. In magno tamen affectu obtunddenda eſt acrimonia & ſimul ex ventriculo purganda, mitigataque cardialgia corpus vniuerſum vacuandum, aut venæ ſectione, aut purgatione prout affectus natura videbitur poſtulare. Eiuſcemodi dubitationem mouit aliquando Galenus, & in hunc modum explicauit, quem dixi: ſic magnus Hippocrates multo antea rem fecit apertiſſimam. Vterque audiendus eſt tibi. Sic enim Galenus. Agè enim ſi quis febricitet, & adſit plectorica diſpoſitio, verùm ex recentibus cruditatibus ſit, & morſum ſentiat, afflictumque os ventriculi vel etiam ſi humorem aliquem malum euomuerit, & in huius tranſitu non parum fuerit offenſus, adeò vt grauiter ſe habeat, atque anzie, nunquid hic ad febrem reſpicientes ſolam multitudinem vacuare tentabimus, quod alioquin ſine moleſtia faceremus, vel potius ori ventriculi prouidebimus, deinde verò poſtquam circa hoc melius ſe habuerit, quam contingerit totius corporis vacuationem faciemus. Mihi quidem ita agendum videtur. Multos itaque vidi, qui ita affecti erant quoſdam interijſſe, nonnullos ad extremum periculum fuiſſe perductos cum medici eos tentare curaſſent anteaquam os ventriculi corroboraſſent; hęc ille. Ex quibus apertiſſimum eſt, quod cardialgia vigente non debet medicus vacuationem totius corporis moliri: ſed corroborato ventriculo, humoris acrimonia hebetata ad purgationes poſt hac venire. Hippocrates verò confirmat negocium dum inquit. Mulier cor hoc eſt os ventriculi dolebat & nihil remittebat dolor: huic pollentæ pollen in mali punici ſucco inſperſum, & ſemel in die acceptus ſatis fuit, & non reuomebat, veluti carioni contigit; tantum potuit hæc ipſa mitificandi, & obtundendi acrimoniam bilis agitatæ in præcordijs, quod Hippocrates in acuta febre, oris amaritudine præſente futurum ſymptoma veritus lac aſinæ coctum dederit: Quamobrem vbi caſus eiuſcemodi adueniat tum alimenta, tum medicamenta ſint epiceraſtica, hoc eſt mitigatiua, & obtundentia, tu noſti materiam: neque enim ego noctuas athenas. In acceſſione hæc agenda ſunt: in tempore autem interualli, ſedato iam ſymptomate ad ordinariam curationem reuertendum. Vbi verò magnus fuerit affectus omnia ſimul agenda ſunt: ventriculus ſcilicet expurgandus, corroborandus, & acrimonia obtundenda. Ambo quidem conueniſti circa purgationem ex ventriculo faciendam: diſcordes tamen fuiſtis de via per quam tentari eiuſ-

[Margin notes: A; Primo ad Glauconem cap. 14.; B; C; Sexto opide miorum.; 4. de rat. vic. acutorum.; D]

E ri eiuſcemodi purgatio debuiſſet. Vomitum conuenire me quidem non fugit, de quo Galenus ita locutus eſt. Qui verò ex vitioſis humoribus os ventriculi mordicantibus diſſoluuntur, hos poſt aquæ calidæ, aut hydrælei potum fac euomere: quod ſi difficulter euomant prius concalefacere oportet, quæ os ventriculi circunſtant loca, & manus, & pedes: quod ſi neque hoc modo poſſunt euomere digitos, aut pennas immittendo irritare oportet: quod ſi neque ſic euomant rurſus his oleum calidum, quàm optimum inueniri poteſt exibendum. Solet enim ſæpius oleum non ſolum ad vomitum irritare, ſed etiam ventrem molliorem facere, eſt autem hoc non parum bonum præſentibus rebus: qua-

F re niſi ſponte accidat arte procurandum eſt, præcipuè verò & appoſitis hoc tentandum eſt facere; hæc ille. Ex quibus velim colligas maximum, & admirabile Galeni artificium: ſiquidem proponit remedia pro acribus, & mordaciſſimis humoribus expurgandis, quę ſimul obtundant acrimoniam, hebetentúe: ac purgent non ſolum per vomitum, ſed aluum leniendi facultatem habeant. Aqua, & oleum humectant, leniunt, obtundunt: Oleum ipſum per ſe præſtantiſſimum eſt pro hac indicatione exequenda: nam aliquando vomitum promouet, aliquando aluum ſubducit, & nonnunquam vtrunque facit: Verùm quia hęc non corroborant, ſed potius leniunt, ac laxant idcirco abſinthij co-

G mam exibet melicrato incoctam: ac tandem omnibus modis expurgata copia ex ventriculo, & inteſtinis corroborationi operam dat adſtringentibus præſidijs, tam intrinſecus, quàm extrinſecus adhibitis. Hæc curandi ratio differt à curatione ſuperius expoſita: in qua ſupponit leuiorem affectum, quàm ſit animi defectus ob morſum ventriculi: nempè cardialgiam per circuitum inuadentem, quæ tempore interualli ſaneſcat: hic vero ingentem affectum ponit, nempè animi deliquium. rem ſic habere oſtendunt eius verba. Vult Galenus in ſuperiori curatione, quod confirmato oſtio ventriculi accedamus poſtea ad euacuationem totius corporis, aut venæ ſectione, aut purgatione. hic

H autem nullam huius vacuationis mentionem facit. deinde ſupra ſolam adhibendam prouidentiam circa oſtium ventriculi voluit: Hic uero mitigationem, vacuationem per uomitum, per inteſtina, & roborandi rationem explicat. Quæ igitur cauſſa diuerſitatis huius? haud equidem alia, niſi quod cardialgia, omniſque ventriculi morſus magis obtundentibus, & alterantibus corrigendus eſt, quam vacuantibus irritandus: vbi autem vrgeat neceſſitas eiſdem vtendum: ſed ipſo in genere mediocribus, quæ ſimul obtun-

Vomitum in cardialgia conuenire quando ſtatuendum.

1 ad glauc. 14.

Locorum Galeni qui videbahtur contrarij, dilucidatio.

dant,à locoque purgent,vt cum animi deliquium expectatur, aut præſens eſt. Contrahantur modo hæc ad diſputationem propoſitam.Patiebatur ægrotus caldialgiam,qua cum euomere nunquàm potuit,vt iam ſtatuimus,ceſſante interim dolore in ipſo acceſſionis interuallo.Medendi ratio poſtulabat,vt quietis tempore totius corporis prouidentiam habuiſſes:at in acceſſione, omni ſtudio opere, atque diligentia incumberes acrium humorum mitigationi,atque vt tam intus, quàm extra partis robur confirmares, aut adderes ijs potiſſimum auxiliis, quibus vſus fuit Galenus octauo libro de curandi ratione, ac ſæpè alibi. Cum igitur nullam horum tua in epiſtola mentionem feceris, videamque omnino prætermiſſa ipſo in opere, vereor ne Vincentius hic locum repræhenſionis inueniat. Meminiſti dumtaxat oximelitis raphano parati:ſed non video cur tu in eo, qui vomere nunquam potuit violenter prouocare vomitum tentaueris. Oximel,Cine,in morſu ventriculi,quis aliquando laudauit?in eo potiſſimum homine,qui euomere non poterat? an ignoras hoc medicamentum habere vim magnam totum corpus agitandi? bilem furentem mouendi? an ignorabas quod ad particulam imbecillam attrahendum non eſt?ſed contra potius à fluxione tentata longiſſimè reuellendum? an non erat fortè imbecillum oſtium ventriculi? an non pars ea maximi vſus erat, atque præſtantiæ? ſi vomitum prouocare in animo erat, cur non exibuiſti tepidam Galeni conſuetudine? cur non tepidam ex oleo? cur non oleum dulce, quale onfancinum?aut etiam huius ipſius defectu oleum ex dulcibus amigdalis?non poterant hæc agitare humores peccantes, ſed vacuando aut per vomitum, aut per inferiorem ſedem hebetare plurimum illorum acrimoniam:quod etiam ipſo in caſu maximum fuiſſet bonum etiam ſi nulla ſubſecuta fuiſſet vacuatio. Poſtremò hæc artis præcepta ſunt, quod vomica medicamenta exibenda non ſunt, cum ægrotus euomere non poteſt. quam enim magna ſoleant aduenire incommoda non te latet.Dico igitur haud placuiſſe mihi tuum conſilium exibendi oximelitem raphano paratum,vt vomitum prouocares:quoniam aut prętermitti debuit vomitus, atque iis incumbere, quæ mordacem horum excrementorum qualitatem hebetarent, & os ventris firmarent: aut certè ſi fuerat tentandus eam eligere debebas materiam, qua obtundebatur acrimonia, caliditas remittebatur, aluusque aſtricta leniebatur, vt feciſſe Galenum demoſtrauimus. quod ſi non credis illi, credas ſaltim tuo Auicennæ qui præceproris ſui mentem confirmans, hæc ſcripta reliquit.Quod ſi incenſio fuerit, anguſtia ſtomaci detur in potu aqua calida ei,aut oleum quoniam

Oximel in morſu ventriculi à bile ſuſpectum.

Vomica nõ ſunt danda in difficile vomentib.

E aut vomitum faciet, aut ventrem ſoluet, ex eo præterea, quod ad hoc iuuat eſt ſtomaci, & extremorum calefactio, quoniam hoc nauſeam facit; ex his quæ diximus, Cine, ſatis ſuperque patet, Vincentium Cibum haud fuiſſe ignorantiæ nomine accuſandum, quod vocatus in acceſſionis quartæ principio, & iam à te ipſo factus certior, quòd diebus pręteritis euomere nunquam potuerit, quòdque à vomicis medicamentis omnino volebat abſtinere: acceſſerit ad expurgationem per infernam ſedem. Recordabatur enim iudicioſus medicus Galenum dixiſſe, quod facere molliorem ventrem non parum eſſe bonum pręſentibus rebus: & niſi accidat ſponte arte procurandum eſſe, & pręcipuè appoſitis; hac de F cauſſa vſus eſt glandibus à Galeno collaudatis, & enematis. nam humor etſi inuadebat ſuperiorem partem tamen negocium ibi faciebat maximum, atque per eam ſedem purgari non poterat: hic multus, & acer ibi reſidens, & ob dolorem, & calorem, partis imbecilitatem, nouus confluens, quid aliud efficere poterat, quàm ſincopem? quàm ſuffocationem innati calidi repentinam? reuellendum itaque hunc ipſum putauit motum, purgandamque copiam: quę res quoniam epotis fieri non debebat, tum propter difficilem immo impoſſibilem vomitum, tum quia renuebat prorſus: Adde acceſſionis principium, in quo abſtinere oportet, attractionemque à circumferentia ad centrum: quibus ex cauſſis maio-G ri copia imbeccillus ventriculus grauaretur: enematis procurare voluit, & glandibus id conſequi, quod ars poſtulabat, Galenum, Auicennamque vt audiuiſti, immitatus, quinimo etiam Aetium cuius hæc verba ſunt. Si verò nulla ſtercora in inteſtino recto ſubſideant, neque aliàs etiam excrementorum multitudo ſubſit in inteſtinis, ægri autem cibum non ſentiant. & tabeſcant, ptiſſanæ ſuccum, aut halicæ per cliſterem infundere oportet tepefactum conquaſſato cum eo ouo crudo. Vltra hoc enim quod ea, quæ ſtomacum infernè moleſtia, afficiunt, euocat, & educit, etiam alimentum optimè corpori ſufficit, ex languore ob non acceptum cibum miſere affecto; hæc ille. videntur ne hæc tibi controuerſa? Cur ſi H vera ſunt; optimaque ratione inſtituta tantopere recclamaſti? cur hanc primã fuiſſe mortis cauſſam tradidiſti? fortaſſe dices te haud reprobaſſe vſum enematum; ſed medicamentoſorum; loqui placet verbis tuis; eus vir bonè, quæ ſunt enemata medicamentoſa? talia quidem ſunt omnia. An quæ conſtant ex caſſia, & oleo violaceo? Et recte quidem. Sed olei præſtantiam pro obtundenda bile audiuiſti. Quid caſſia obeſſe potuit? Emplaſtica, humida, frigida humoris ſaltem reſpectu, & citra incommodum leniens? Quid malua-

Primo ad Glaucone.n. 14.

Confirmatio ex Aetio.

Enemata nutriunt ex Aetio.

maluarum;communiumque herbarum decoctum? an repræhendis quòd cum ſecundò vſus eſt enemate admiſcuerit hieram? ſed tu cur reprobas immiſſam,quam epotam admiſiſti?quod autē ſuo fine fuerit fruſtatus id ſanè haud eſt vitio vertendum artifici,qui certè id præſtitit, quod potuit: facienti enim ſecundum rationem, ſi non ſuccedat non eſt transeundum ad alia, dicebat venerandus Hippocrates: vides nullam hactenus habere cauſſam, qua Vincentium debuiſſes refellere. Relinquitur, vt rationibus tuis ſatisfiat. Quod pertinet ad primam dicimus in medendis morbis quiddam eſſe maximum incumbere ijs, quę magis vrgent alijs minimè neglectis. fateor bilem flauam ſæpè ad ſupernas partes prorumpere, vomitùque purgari, ſed non eſt etiam infrequens, per infernas exturbari partes, motus naturæ imitandus eſt, quando benè fit, hoc eſt cum facili tollerantia virtutis: qui verò labefactat virtutem tantum abeſt, vt imitari debeat, quod omnium iudicio ſtatim reprimendus eſt. Bonus non erat, mi Cine, motus,qui cardialgiam faciebat, eo præſertim in homine, cui vomitus erat maximè difficilis. Bonus non erat is affectus, quem ſemper tanquam periculoſum in febribus veretur Hippocrates. Laudanda non erat ea propenſio naturæ irritatæ, quæ ſtatim oppreſſionem,ſincopem,ſuffocationem, mortemque minabatur. Anni conſtitutio indicare tibi magis non debuit vomitum, quàm vacuationem tentandam per inferiores partes: Nec etiam Febris ipſius inſultus, quia nonnullis vomitus, nonnullis aluui fluor in acceſſione contingit. Hippocratis peruulgata illa ſententia non videtur quicquam perſuadere ipſa in re neceſſarium:quin potius ſi diligenter ſenſum illius contemplemur, tibi prorſus opponitur. nam ſic habent eius verba. Quæ ducere oportet, quo maximè natura vergit per loca conferentia, eo maximè ducere conuenit; ſed quomodo Cine imaginari potes conferre vacuationem ſymptomaticam? talem voco factam ab irritata natura,& morbo,vt tu dicis, crudo? quomodo iuuabit, quæ cardialgiam facit? quæ ſincopim, quæ mortem minatur? tu ne igitur hunc naturæ motum adiuuabis? Afferamus commentatoris admirandi verba, quæ diriment controuerſiam omnem: ſic enim habent. Quæ nam ſunt illa,quæ ducere oportet, nempè quæ neque iudicantur neque integre iudicata ſunt.hęc igitur per quam partem ſint vacuanda docet, duplicem nobis dans intentionem, & ipſam partis naturam, & humoris motum; Ecce igitur quod primus Galeni ingreſſus ad aphoriſmum tuam rationem ſubuertit. Dicas,quæſo,quæ nam bona præceſſit criſis, ſed imperfecta ipſo in caſu crudo exiſtente morbo?ſequamur Galenum,qui vult docere

[Margin notes: 2. aphoriſmorum. — 12. meth. ca. primo. — Primo aphoriſ. 19. — Confirmatin ex Galeni comentario. 19. primi aphorſimorum.]

[Margin letters: A, B, C, D]

cere

E cere quæ loca ſint accomodata. Motus verò (inquit) humoris noxij ad loca non accomoda ſunt, quando vel aliquem habuerint ſua natura principatum, & maius ex ipſis damnum eſt ſubſecuturum, quam morbus qui iudicatur expoſtulat, vel nullam habeat effluxionem? Adnectas huic, quę in miſero contigerunt ęgro tuo. humorem ſcilicet natura, ſua pernicioſum, & malignum ad oſtiũ ventriculi moueri nobilem quidem partem, ac præſtantem ob uſum toto corpori neceſſarium, & ob ingentem conſenſum cum ipſo corde. Addito quod maximum ſequebatur damnum, nempè virium imbecillitas ex ſincope ob oppreſſionem imminente. Poſtremo efluxionem nullam habebat, quia humorem prauum nunquam euomuit. F Quid apertius in confirmationem opinionis huius dici, vel excogitari poteſt? Galeni concluſio memorię commendanda eſt, quam admiror plurimum te non obſeruaſſe, ſic ait. oportet itaque naturę motum medicum animaduertere, & ſiquidem idoneus fuerit ſubminiſtrare, & adiuuare, ſin autem contrarius, ac noxius prohibere, transferre, atque diuertere oportet? Deſideras ne apertiorem doctrinam? Quid igitur Hippocrates, & Galenus voluerint iam quidem diximus. Veniamus ad tuum Auicennam, qui videtur tibi confirmare ſententiam dum ait. quod ſi inuenis humorem inprimis declinare ad ſtomacum, fac vomere cum ijs, in quibus non ſit diuerſitas conſuetudini: immo cum eis, quę G ſunt ſicut ſirrupus acetoſus cum aqua calida, cum natura mouet humorem ad vomitum, & non diuerſifices eam. ſi fuerit inclinatio ad inteſtina, & ſenſerit infirmus rugitum, & deſcenſum fœcis, tunc adhibe, quod ſoluat ventrem? Hęc ſententia ſatis accommodatè Vincentio fauet, non tibi: cui addere aliam Galeni volo non minoris quidem momenti: ſic habet vndecimo methodi. quod ſi ad os ventriculi aliquando ſua ſponte impetum capiant, etiam per vomitiones, aliter autem non eſt quod eam pręternaturam irrites? hic ſimul reſpondens dico quod ſi humores raptum habent ad ſuperiores partes in quibus nihil motus huius cauſa adueniat incommodi aut ſaltem adueniens exiguum ſit, atque emendabile: vtilitas H veró ingens, prouocandus eſt vomitus, ſed ſi magnum fuerit nocumentum, vtilitas exigua prorſus abſtinendum iam ſuppoſuimus difficilem cardialgiæ tempore, aut impoſſibilem habuiſſe vomitum, ſuppoſuimus etiam quod eiuſcemodi humor ſolet natura ſua effrenis fieri, quod morſus cordis minabatur ſincopem, & mortem in febribus acutis, quis igitur cum hac ſindrome ſperabit vomitu violenter agitato aliquid boni ſubſecuturum? Hic tamen notabis, Cine quod non negauerim in caſu ancipiti tentandum cum

Confirmatio ex Auicenna pro Vincentio.

Cap. 9.

ijs quæ ſimul, ac ſemel obtundere poſſunt acrimoniam, & ſine in- A
commodo prouocare vomitum, & aluum lenire ſi contingeret. quo in numero aqua eſt tepida, eſt hydreleum, eſt oleum, ſed cum ijs, quæ haſce vires non habent in eiuſcemodi affectu maximè deteſtari ſoleo. ſed vbi deſperamus vomitum concitari poſſe citra maximam corporis totius læſionem, abſtinendum ſuadeo. in hũc ſenſum locutum fuiſſe Auicennam non dubito, vt ex collatione huius loci cum ſuperiori vnuſquisque facilè colliget. Adhæc obſer uauit, Vincentius, quod etiam vt ipſe pariter obſeruaſti, adfuiſſe rugitum circa inteſtina, & naturam duplicem tentaſſe motum: quorum alterum impoſſibilem, vt tu retuliſti, per vomitum, cur igitur culpandus, ſi alterum Auicennæ decreto elegerit. ſupereſt modo B
Alex. Trallianus, quem pariter citas, vt authorem eiusdem conſenſus: verùm profectò cum diligenter intueor, quæ ab illo ſcripta ſunt, nihil inuenio quod tibi faueat, quod autem Vincentio plurmum. Afferramus in medium verba, quæ tu ipſe afferre neglexiſti: nam inquit. quando autem quiſpiam ex peximorum humorum in ſtomaco exiſtentium morſu, vexatur, ac deficit, aquam ei calidam, vel hydræleum potui dato, & vomere, ſi non difficulter id facere conſueuit (notabis hæc verba Cine cariſſime, & videbis certè quàm ipſa in curatione aberraueris) iubeto. ſi verò ægerrime vomuerit loci ſtomaco adiacentes ante omnia ſunt calefaciendi, manus item atque pedes: quod ſi ne tum quidem his actis vomitus C
promoueatur, digitis pinnaùe oleo intintis, orique inſertis vomitum acrius prorita: & ſi etiam dum nihil proficiat, rurſus oleum calidum copioſiſſimum potandum miniſtrato: id enim ſæpè numero non tam vomitum, ciere, quàm aluum molleſcere, & relaxare conſueuit: vnde ſumma ſanè in hac conſtitutione laboranti cõmoditas; hæc ille. in quibus maximum adeſſe cum Galeno conſenſum, certius eſt multò quàm quòd demoſtrari debeat.

Confirmatio ex Alexandro Tralliano per Vicentio.

Longè difficilior eſt de ſudore diſputatio; de quo nunc dicturus, primum generatim explicare volo, qui ſudores boni, & qui mali, & qui neque boni, neque mali nuncupari debeant. Secundo differemus de ſudore ægroti veſtri, cuius cauſſa inuicem uos D 3
plurimum diſſentire video. Tertio de opinione aduerſarij tui quędam dicemus oſtenſuri minimè fuiſſe arguendum.

Qui ſudor bonus & qui malus in acutis febribus dicẽdus ſit.

Quamobrem dicimus quòd ſudorum quidam optimi ſunt, quidam boni, quidam mali, ac rurſus quidam neque boni, neque mali ſunt. Optimos nuncupabimus qui perfectè morbum ſoluunt: & in diebus iudicatorijs apparent, calidique ex toto corpore profluunt. de quibus Hippocrates in prognoſticis hoc modo locutus

eſt.

E eſt. Sudores quidem optimi ſunt in omnibus acutis morbis quicunque in diebus decretorijs fiunt, & integrè febrem ſedant; Galenus verò in loci huius commentario tertiam conditionem Hippocratem prætermiſiſſe docet, [quoniam neceſſariò ſequitur ad priores, qui enim die euenit decretorio, & integrè ſedat febrem is quoque profluit ex toto corpore. Bonos autem ſudores nuncupabimus, quicunque ex toto corpore procedentes faciunt, vt homo facilius ferat morbum, quod fieri non poteſt niſi diebus decretorijs adueniat: præterea nihil adiecit de diebus decretorijs tanquã id bonum ſudorem neceſſariò cõmitetur]. explicans idem author alio in opere dies in quibus boni aduenire ſudores conſueuerunt,
F ait. Sudores ſi incæperint febricitanti boni, & tertiò die, & quinto, & ſeptimo, & nono, & vndecimo, & quartodecimo, & ſeptimodecimo, & vigeſimo, & vigeſimoſeptimo, & vigeſimo quarto, hi enim ſudores iudicant morbos: qui verò non ita fiunt laborem ſignificant, & morbi recidiuam, & longitudinem; Habet hoc loco difficultatem cur Hippocrates diem quartum prætermiſſerit, cuius meminit libro tertio de morbis populariter vagantibus. Arbitror prætermiſſum, quia morbi plurimi peracuti, qui cum ſudore terminantur tertio, & quinto die magis, quàm in quarto iudicari ſolent: rariores enim ſunt, qui die quarto iudicantur, vt ipſa experientia ſatis ſuperque manifeſtum facit
G Hæc ſolutio mihi ſatisfacit, quamuis me non lateat alios quoſdam locum aliter expoſuiſſe. quorum opinionem volens præ termitto ſtudio breuitatis. Si hæc quæ diximus vera ſunt collige, quod nullus eſt ſudor bonus abſolutè nuncupandus, qui non habeat conditiones illas: nam pro deficientium conditionum dignitate, ſunt aliquando boni, aliquando mali, & aliquando nec boni, nec mali, de quibus Hippocrates hæc inquit. Si verò nihil horum effecerint inutiles ſunt; Galenus locum interpretatur hoc modo. Cæterùm tertius ſudorum ordo eſt modicè mali: de quo dixit. Si verò nihil tale efficiat nequaquam vtilis eſt, vt neque ex toto corpore eat, neque facit, vt æger facilius ferat morbum. Sed
H conſtat, vt ex his ipſis peior ſit, qui neutrum horum efficiat: modicus verò qui alterum: & rurſus ex his ipſis, qui efficit, vt æger facilius ferat morbum, moderatior eſt, quanquam non ex toto corpore eat; peior qui grauiorem exhibet morbum, licet in omne extendatur corpus; hæc Galenus. ex quibus hæc potiſſimum colligenda ſunt. Primùm quòd ſudores ex toto corpore profluentes, à quibus æger non habet melius, quamuis calidi profluant (de his enim loquitur Hippoc. vt patet de oppoſitione ad ſudores

Ff frigi-

frigidos, atque ex ſupradictis conditionibus veluti quadam neceſ- A
ſitate conſequitur) inutiles ſunt. Alterum quòd ſudores,qui grauiorem faciunt morbum, ſunt non modo inutiles, ſed etiam mali. habet enim ſudor inutilis indifferẽter ad bonum, & ad malum. Poſtremùm quòd ſudor ex aliqua determinata corporis parte profluit: qui efficit, vt ægrotus facilius ferat morbum (& ſi malus, relatione eorum, qui vel optimi, vel ſimpliciter boni ſunt dici debeat) tamen bonus vel (vt cum Galeno loquar) moderatior eſt ſudore non profluente ex toto corpore, à quo æger melius non habet:horum ſudorum Hippocrates meminit, eorum, qui à toto corpore cum ait. Decimoottauo ſudauit per totum corpus, in ſomnis deiectiones bilioſæ, ciborum inappetens comatoſus; de B
altero autem. Sudauit Thaſo parius vndecimo, ſed non toto corpore, circum flixit: ſed mox recaluit: duodecimo febris acuta; obſeruandum eſt quod morbi in quibus apparere ſolent ſudores, vel ſunt vniuerſales, vel particulares. In priori genere nunquam ſunt ſimpliciter boni circa caput, & ceruicem apparentes, quin neque apparentes circa determinatam aliquappiam particulam. Si particularis fuerit affectio prodeſſe poterit vacuatio ex affecta ſede profecta, de qua dictum illud arbitror ab Hippocrate. qua parte corporis morbus ibi ſudor; quamobrem in febribus, & potiſſimũ acutis, de quibus Hippocrates loquitur, ſudores particulares locũ non habent: quia humores non vacuantur, niſi ex ijs ſedibus, in C
quibus peccant, ac etiam quia virtutem ſignificant admodum debilem, quæ ſcilicet ingentem ferre humorum multitudinem non poteſt, & ſi facere conetur aliquid: hocque impetu,& conatu multò reddita imbecillior ſibi ipſi parat interitum. Ergo ſi verum eſt, quòd febris affectus eſt venoſi generis (vt cum Galeno loquar) vacuationes, quæ illam auferre debent, opus eſt vt venas omnes, totumque corpus reſpiciat, aut ſtatim, aut certè aliquo temporis interuallo. Eiuſmodi non eſt ſudor particularis, qui cauſſa, & ut ſignum malus eſt. Sed dicet fortaſſe aliquis quod ſudores particulares non ſunt ſemper mali: quia natura aliquando incipit ab vna parte,deinde totum corpus euacuat, quod ipſa experientia teſtatiſ- D
ſimum facit. Reſpondeo intelligendam eſſe ſententiam Hippocratis,& Galeni de ſudoribus dumtaxat illarum partium: hoc eſt de ijs, qui ſemper ſunt particulares, nam qui ſudor ſeptima die cũ ſignis coctionis, & ſalubri exiſtente morbo apparet circa faciem, clauiculam, & thoracem ſignum videtur prognoſticum die vndecima,aut nona per ſudorem vniuerſalem iudicaturũ fore morbum: quam rem frequenter obſeruaui hactenus. Hi ſudores,quãuis

Hipp. in tertio epidemiorum.

E uis eo quo apparere incipiunt die ſint particulares, virtute tamen vniuerſales iudicari debent cum nobis inſeruiant, pro illius quod futurum eſt notitia.

Ad Hippocratem reuerſi dicimus, quod omnis ſudor, qui non facit facilem tollerantiam, qui ex toto corpore calidus non profluit, & qui concocto morbo non aduenit, diebusque iudicatorijs non accedit, inutilis eſt ſudor: & hic quidem ſudor medio eſt ordine conſtitutus. Cęterum mali ſudores ſint omnes, qui exeunt frigidi, ſiue ex toto corpore, ſiue ex capite, & ceruice dumtaxat effluxerint. Profluentes frigidi ex toto corpore, aut in virtutem validam incidunt, aut in imbecillam: cum valida virtute ſignificāt diuturnitatem morborum, cum imbecilla verò mortem. Ex capite vero & ceruice ſemper mouentur ſudores interitum prædicētes. Mali præterea ſunt ſudores calidi circa ceruicem, & caput apparentes, qui ad illas partes ſolum non ad alias extendantur: de quibus locutum fuiſſe Hippocratem in prognoſtico, cuius frequētem hactenus mentionem fecimus, & Galenum in eius loci commentario ſatis ſuperque conſtat. Animaduertere rurſus oportet, quod dum incipiunt ſudores calidi profluere ex capite, vel ceruice, vel ex alia determinata corporis parte, vbi certi non ſumus quē exitum ſit habiturus, deque iudicio naturæ ambigimus, (neque enim certæ pronunciationes exiſtunt ſalutis & mortis in morbis acutis) tunc quidem quoniam tollerantia facilis, vel difficilis aperiet nobis incoacti ſudoris naturam, debet medicus anteaquam ferat iudicium ſudoris finem obſeruare, nihil mouendo, aut irritando: quia ſi malus eſt, & ſymptomatis ratione factus virtutē multò imbecilliorem reddens mortis occaſionem accelerat: vbi verò bonus futurus eſt, nimis fortaſſe ſtimulans haud parum obeſſe poterit: & hac de cauſſa ſignum hoc, quod ponitur in omnibus ſudoribus bonis, vt facilius ferat morbum attenditur ſolum in ijs ſudoribus, qui à natura fiunt, ac terminantur citra aliquam artis induſtriam. Adhæc verò eſt obſeruandum, quod ſi in caſu aliquo ppiam deplorato, aliquid facere tentauerimus, magis vt experiamur virtutis tenorem, quàm quòd putemus viuere ęgrum poſſe: nihil aberrabimus: cauſſam hic non explico opinionis meæ, quia extat epiſtola ad Aloiſium gratioſum, qua oſtendo deploratos nō eſſe ſolis prognoſticis relinquendos. faciam huius copiam ſi libuerit. His videor explicaſſe ſudores omnes tam bonos, quàm malos: nunc de horum cauſſa breuiter afferamus, quæ huic negocio ſummè conueniunt. Acutæ febres primariæ (horum naturam alio in opere ſumus proſecuti) fiunt quotieſcunque omnes venæ, vel ſal-

Reſpōſio ad autorit. Hippocrat.

lib. 2. Aphoriſ.

F, G, H

Ff 2 tem

tem præcipuæ, quæ ſunt inter alas, & inguina ſanguinis bilioſi putredinem continent. Hinc tranſmiſſo à corde per vniuerſum corpus putrido uapore per uenas omnes, arteriasque totum corpus patitur: & quia uacuationes, quas molitur natura ęgrotorum cōmodo fieri debent humoris illius, qui peccat, ac per eam ſedem qui poſſit commodè purgari, poſtulatque ut natura ſit morbo ſuperior; mirum non eſt ſi acutæ febres per ſudorem facilè iudicantur, à quo uacuatur totus corporis habitus, ubi uapores putridi cōtinebantur: poſſuntque per eam regionem optime duci, quia tenues exiſtunt, naturaque dominante, ac morbum ſuperante effluunt ſudores concocta materia: etenim coctiones indicant dominium naturæ in diebus decretorijs, in quibus ſolet fieri iudiciū. B
Deducuntur præterea ex toto corpore: quia totum læſum eſt: dein copioſa naſcitur uacuatio, quoniam nunquam benè uacuat natura, cum parum euacuat: nam omnes exiguæ excretiones malæ, ut Hippocrates aſſeruit. Deducuntur calidi tum propter abundantiam caloris extranei, tum natiui copiam. Hinc ſequitur poſtremò uel perfecta morbi ſolutio, uel diminutio maximè ſenſibilis: ſudorum, qui boni ſunt cauſſæ ſic habent: idem faciundum eſt iudicium de ſudore particulari originem deducente ex proprio determinatæ partis affectu. Modo his uniuerſaliter expoſitis propius accedamus ad ſudorem, de quo inter uos ipſos ortam fuiſſe diſſenſionem ſcribis. C

Queritur itaque an ſudor circa clauiculas ceruicem, & Thoracem calidus, & affatim profluens potuerit dici bonus necne? Reſpondeo quòd tam in acuta, quàm in intermittente bonus dici potuit. Reſponſionis cauſſa eſt, quia ſi facit ægrotum facilius ferre morbum, bonus quamuis non ſimpliciter, in relatione tamen ad malos dicendus eſt. Si non facit, vt facilius feratur morbus inutilis, & quandoque peximus vbi virtus fuerit plurimum imbecilla. Rurſus ſi qua parte corporis apparet ſudor, ibi morbum eſſe ſignificat, contingere poteſt materiam contineri in ſolo capite, aut etiam in thorace, hacque ipſa vacuata morbum, vel demi prorſus, vel multum diminui. Mox autem ſudores boni dicuntur, D
aut perfecti, aut incoacti: calidus ſudor apparens circa eas partes diebus iudicatorijs morbo concocto bonus iudicari potuit inchoatiue, vt ſignum eius, quod futurum erat in diebus ſubſequentibus. Qui enim ſeptima die verbi gratia ſudor apparet imperfectus ac minimè vniuerſalis, in vndecima potuit eſſe perfectus, vniuerſaliſque, aut etiam decimaquarta, ſicque de alijs deinceps diebus. Poſtremò ſudor particularis in febre intermittente tertiana, neque

bonus

bonus, neque malus eſt ſimpliciter: ſed medio modo ſe habet: nũc bonus affecta particula ſudante, nunc malus aliunde profluente. Vitioſitatis huius, & malitiæ gradus maximè diſtat à malitia ſudoris emergentis circa caput, & clauiculas in febribus acutis, de quib. Hippocratem locutũ fuiſſe dicimus. Quæritur ſecundò an eiuſcemodi ſudor à medico adiuuari debuerit? Dico quod ſi medicus ſuſpicatur in ſolis ijs partibus prouocari ſudorem, non in alijs partibus: quod tunc abſurdum non erit adiuuare naturam. Quia cum hic imperfectus exiſtat, habeamusque diem naturæ adminiculantem nobis, naturæ manum porrigere oportet, vt ſuo munere celerius perfungatur: hac de cauſſa in Aphoriſmis admonuit Hippo-
F crates, quod per eam regionem perquã natura tentat per loca conferẽtia vacuãdum eſt. Hic ſupponimus naturam motu quoddam cretico ſudorem ciere, ſed imperfecto, humorem verò eiuſcemodi exiſtere, qui vacuari cõmodè poſſit per eam viam. At ſi fuerit certior naturam ſuis dumtaxat viribus perfecturam eiuſcemodi motum, nihil mouendum, neque innouandum, ſed, vt ille dixit, ſinendum eſt ipſi naturæ negocium.

Tempeſtiuum eſt modo vt videamus, quæ contra Vincentium Gibum ſcripta ſunt. Sudauit ægrotus ille veſter quarta (vt ais) acceſſione ſudore calido per vniuerſam regionem thoracis ceruice, & capite cumulatiſſimè. Hunc putauit tuus aduerſarius bonum
G dici poſſe: tu verò malum eſſe contendiſti rationibus, & authoritatibus Galeni, & Hippocratis confiſus: quarum ſumma in hunc modum habet. Inchoantibus morbis aliquid à natura benè vacuari eſt impoſſibile, nam ſic dicebat Hippocrates. Inchoantibus morbis ſi bilis atra ſupra vel infra exierit lætale; & Galenus in eius aphoriſmi commentario addebat. Omnia contingunt caſus cuiuſdam ratione, oportet prius antecedere coctionem, mox digeſtionem antequam fiat vacuatio; itaqne manifeſtiſſima eſt, & ab omnibus confirmata ſententia, quod vacuationes crudo morbo apparente malæ ſunt. Talem extitiſſe hũc ſudorem probas, quia in quartæ acceſſionis principio contingit: quo in tempore vacua-
H tiones factæ à natura iuuare non poſſunt. Adhæc verò arguis hũc ipſum ſudorem indicaſſe mortem, aut longitudinem morbi: deducis hoc ex febris vehementia, & ex Hippocrate, & Galeno. Nã in primo prognoſtic. 22. dicebat. ſudorem eſſe peximum, circa caput, & faciem, ac ceruicem: Galenus verò in commentario ſudores etiam calidos earundem partium proximam ſyncopem minitari ſignificauit: atque vt omnem aufferes illi locum reſpondendi, adhuc profers alterum locum Galeni in primo porretici: qui om-

omnem videtur dirimere controuerſiam: ſiue ſudores eos (ait) A qui circa caput, thoracemque fiunt intellexerimus, quòd hi mali ſunt perpetuò conſtat. § Poſtremò arguis, quòd dum ille volebat, vt natura adiuuaretur, ac iuxiſſet, vt pellibus operiretur, hanc actionem dignam repræhenſione iudicaſti: quemadmodum etiã quod detergendum putauerit ſudorem calidis linteis; hoc enim fieri non debet cum ſiſtere ſudorem volumus: ac in tuæ opinionis confirmationem teſtem inducis Auicennam in primam quarti capite proprio; hæc tu contra illum.

Augenij opinio pro Cibo.

Verùm enimuerò hic etiam Cine cariſſime multa ſunt quæ pro tui aduerſarij defenſione commodiſſimè dici poſſent: quæ ſanè vt admoneam te ipſum hic afferre ſigillatim conſtitui. Sed primum B dicam quæ ille ſuis ad Sebaſtianum Paparellam lireris de hac reſcripſit: quæ ſic latinè à me translata ſunt. Pridiè quàm moreretur ad ægrum acceſſi, atque cum Cino, propterea, quia iam conclamatum erat, vix pauca ſum collocutus. Diſcordia fuit inter nos, quod illi manifeſtum feci malè intellexiſſe Hippocratis ſententiã in prognoſticis de ſudore capitis, & ceruicis: quam ille neque benè citabat, neq; ad propoſitum. In reliquis omnibus caſum cõ finxit modo ſuo impediente nemine. Tu ſanè noſti optimè, quis ego ſim, & quantam profitear modeſtiam. Scribito igitur Augenio, quem tuum eſſe conciuem audio, ne falſis illius literis confiſus, quicquam conſcribat contra me in propoſito negocio: atque C ſi forte ſcripſit copiam, vt ad me deferatur diligenter curabis. c. § Vide Cine, quàm bene conuenitis: tu cum illo magnam & longã habuiſſe diſputationem dicis & pluribus diebus conſultationem habuiſſe. ille verò de ſolo Hippocratis textu fuiſſe collocatum affirmat. Tu illum hominis morbum ſalubrem fore prædixiſſe, ſcribis: ille contra ad deploratum acceſſiſſe profitetur: itaque ſi concluderent rationes tuæ, certè nihil haberes contra hominem vt pote qui tua omnia denegaturus ſit principia.

Sed ponamus, Cibum eſſe admiſurum omnia, volo in tui gratiam locos aperire quàm plures, quibus, vt certiſſimis fundamentis (niſi fallor) inniti poſſunt pro Vincentio acerrime dimicaturi. D Primus eſt ex authoritate Hippocratis perperam intellecta. Nam tua poſitio eſt, febrem fuiſſe intermittentem tertianam: ex qua Hipotheſi concluditur non fuiſſe morbum acutum, ſed (vt tu ipſe dicis) productum. At verò ſententiæ Hippocratis in prognoſticis de morbis acutis intelligendæ ſunt, præſertim ea, quam de ſudore protuliſti: Quid hic quæſo reſpondebis Cine? An admittes idem eſſe iudicium in febribus, quæ intermittant, atque in acutis?

E acutis? An valere illationem arbitraberis ſudor in capite, & ceruice in acutis morbis indicat mortem? idem ſignificabit in febre intermittenti? Secundus locus erit per conceſſionem, ponamus intermittentem extitiſſe tertianam: abſte malè probatum video hunc ſudorem apparuiſſe crudo morbo. Nam ſi fuit exquiſita tertiana, morbus erat iam in ſtatu conſtitutus: nam vt bene noſti in ſeptem periodis, quod longiſſimum eſt terminatur. Sed in ſtatu coctiones apparent. Sed ſi notha fuit tertiana potuit conſiſtere in vltima parte incrementi: in qua coctiones apparent, quamuis non exactæ, aut ſaltem vltra principium. Sed quis eſt, Cine, ex omnibus medicis, qui non admittat in aliqua incrementi parte fieri aliquando criſes bonas equidem, quamuis non perfectas?
F Verùm ſi febrem acutam fuiſſe dices, vt Vincentius magno ductus iudicio putauit) cur in ſeptima die (talis enim fuit illa ſudorifica) non potuit bonus apparere ſudor? cur non potuit fieri criſis imperfecta? quæ tandem vndecima ad ſummam perueniſſet bonitatem, niſi aliquid eius impediſſet iudicium? Adde his quod non videris mihi probare crudo morbo talem ſudorem apparuiſſe: nam in acceſſionis principio concoctus potuit eſſe morbus: ſic & in ſtatu, & declinationis tempore crudum eſſe morbum dicemus, quia in his vniuerſalibus particularia tempora continentur: quamobrem quis eo perueniet inſcitiæ, qui ex particularis
G temporis cruditate vniuerſalium cruditatem ſignificet? quis dicet in vigore, & declinatione morbum non eſſe concoctum? ſudor igitur incoante acceſſione in quarta periodo adueniens ex concocto morbo proficiſci potuit. Te certè quidem hæc ratio maximè vrget, vt potè qui crudam materiam per vomitum purgare volueris, motumq; naturæ cenſueris imitandum: nunc verò tibi parum omnino conſtans in principio acceſſionis prouocatum ſudorem in biliofo morbo damnas, & non eſſe imitandam naturam putas. Ad hæc ſi febris continua fiat tertiana periodica ſcilicet illa, quam proportionalem vocant, quam ob cauſſam ſudorem quarta acceſſione inuadentem non probas? quia (in-
H quies) non perfecit. Sed tu quam habebas certitudinem quin in vndecima non eſſet perfectura, quod incoauit quarta? Præterea ſi modum vacuationis huius contemplemur inueniemus hunc ſudorem non fuiſſe culpandum: etenim calidus confluxit, maximeque copioſus: atqui adueniunt ratione ſymptomatis exigui ſunt: quia nunquam (vt iam dixi) bene vacuat natura, cum parum vacuat. Adhæc apparuit die ſeptima, ſi continua fuit febris, & acuta, aut in quarta periodo ſi fuit intermittens: quarta

ſanè

ſanè indicat ſeptimam: & vndecima perficit, quod incæpit ſepti- A
ma, atque ſic de alijs. Amplius animaduertendum eſt, quòd motus aliqui fiunt in corpore omnino ſymptomatis ratione: aliqui natura omnino iudicante: quidam verò neque prorſus cretici, neque omnino ſymptomatici ſunt. Priores ſunt inhibendi: in alijs verò natura perfectè mouente nihil mouendum, non perfectè, adiuuandum. Poſteriores autem hanc habere mihi videntur conditionem, vt aliquando adiuuare eos expediat. Hunc ſudorem in hoc ordine poſtremo collocauerim, ſi tua ſim admiſſurus cauſſa crudo morbo prorupiſſe. Hoc tibi fortaſſe videbitur abſurdum, hacque de cauſſa apertiſſimè demoſtrandum. Hippocrates materiam turgentem ab arte ſtatim expurganda eſſe vo- B
luit. Sed certè crudus eſt morbus, in quo natura ab humoris acrimonia, & abundantia ſtimulata ante ſtatutum tempus expellit: quam rem cum abſoluere nequeat, arte indiguit, veluti manum porrigente, ac adiuuante. Dices ne hunc motum prorſus contigiſſe caſus cuiuſdam, ſymptomatisúe ratione? dices hunc non eſſe adiuuandum? Herophontem febris acuta corripuit, primo pauca, & cuiuſmodi in teneſmo ſolet deiecit: deinde tenuia

Hippocratis verba tertio epidem.

bilioſa, pura, non dormiebat, vrina nigra, tenuis, quinto die manè abſurdeſcebat, omnia ingraueſcebant, lien intumeſcebat, præcordia contendebantur pauca, & nigra aluus excreuit, deſi- C
puit, ſexto delirauit, ſub noctem ſudabat, frigebat, in delirio perſeuerabat, ſeptimo extremis membris frigebat, ſitiebat, deſipiebat, ſub noctem ad mentem redijt, obdormiuit. Octauo febricitabat, lien reſidebat, omnia intelligebat, doluit ei inguen primum ſecundum lienem: mox in vtranque tibiam dolores demigrauerunt, noctem facilem habuit, vrinæ erant melioris coloris, & reſidebant in his pauca, nono die iudicatus eſt, ſudauit, intermiſit; Quis hanc magni non admirabitur Hippocratis Hiſtoriam? quis morbi huius principium contemplatus hominem putaſſet ſanitati reſtituendum? hunc tamen perſanatum legiſti, & ſexto die ſudaſſe cum delirio, & frigore: moxque octaua die in inguina abſceſſus factus eſt, ac motus ad infernas partes, nempè ad tibias D
cruda materia. Hic tamen motus bonus fuit: quia hunc ſubſecuta eſt in vrinis concoctio, quæ prius non aderat. Tantumque potuit octauæ diei criſis illa, quod nona prorſus fuit iudicatus: vt his verbis ait Galenus. Tanti ſcilicet erat deceſſiſſe, quæ moleſta erant ad partes imas, Vrinæque concoctio; & idcirco poſt hanc criſim dicebat Hippoc. Vrinæ erant melioris coloris, & reſidebant in his pauca; cum eſſent prius nigræ, ac tenues: inficiari itaque

E que non poteſt, primam ſalutis occaſionem fuiſſe motum in octa-uo factum. In ijs etiam quæ malè terminantur non ſine commo-do ægrotorum fieri ſolent eiuſcemodi vacuationes: quam rem confirmat Galeni teſtimonium in explanatione Hiſtoriæ ſileni dum ait. Cum igitur robore virium ſeptimum diem, vt dixi, po-tuit ſuperare, octauo papulas cum ſudore habuit rubentes, rotun-dus paruas natura eius morbo repugnante, & humorum ſuper-fluitatem malorum ad cutim propellente: idque fuit cauſſæ, cur die nono non fuit mortuus, ſed vndecimo. quòd ſi die octauo nihil tale accidiſſet; reſtabat, vt nono die obiret, cum is certè ſe-ptimus, quem dixit, fuiſſet; ex his colligito, quod quidam ſym-F ptomatici motus impediendi ſunt, ac reuellendi tanquam pror-ſus mali: quidam verò adiuuandi tanquam boni. Si petieris, qui boni, & qui mali ſint: Dixerim bonos eſſe per quos natura hu-morum expulſionem facit, qui ſunt venenati ad partes ignobiles, vt ad cutim, ad emuntoria: hoc modo bubones non ſunt repel-lendi, & exanthemata per cutem effloreſcentia, quæ vocantur noſtratibus medicis peſtichiæ. Deinde cum aliquiſpiam humor malus ex parte principi ad ignobilem à natura propellitur: vt cum flaua bilis, aut vitellina, aut porracea, aut aliæ id genus oſtium ventriculi multum læſerit, optima eſt, nec aliqua ratione inhiben da vacuatio per inteſtina. Hoc equidem (niſi meum me fallit G iudicium) contemplabatur ſenex ille aduerſarius tuus maximi iu-dicij, ingentem ſcilicet adeſſe in ægroti vitiatorum humorum copiam toto corpore, & hanc vellicare, pungere oſtium ven-triculi: putauit inquam, expurgare hanc, cumque id fieri per vo-mitum non potuerit: & tentaſſet vacuationem per infernas par-tes, & non fuiſſet ſubſecuta, obſeruans naturam die ſeptimo ſu-dorem copioſiſſimum calidum prouocare per vniuerſam regio-nem thoracis, voluit cooperto ægroto adiuuare hunc motum, vt partes omnes ſudore manarent: quemadmodum etiam om-nes patiebantur particulæ: quam actionem anni tempus admit-tebat, tenuiorum humorum præſentia, & viarum præparatio. H Hæcque ſola reſtabat ſanandi ratio, cum hactenus generoſa præ-ſidia maximo illius incommodo fuiſſent à te (neſcio an dicam ne-gligenter) prætermiſſa: quæ neque poterant ob virium imbecil-litatem tunc temporis exerceri. Nolim putes, Cine, voluiſſe Ci-bum calidis linteaminibus ita ſudorem detergere, vt de cætero ſupprimeretur. Sed hoc (niſi fallor) animo meditabatur natu-ram vndecimo perfecturam; niſi mors alijs de cauſſis die decima, vt audio, præueniſſet, idcirco noluiſſe illum frigidis conſtipare cu-

tem, quo prontior in omni eſſet occaſione ad ſuſcipienda icoroſa excrementa. hoc enim magis probabile eſt, vt de illius ſententia credamus quàm arbitrari hominem oculatiſſimum, in artis operibus apprimè exercitatum ignoraſſe modum, quo ſudor excedens reprimi debeat. Cæterùm non eſt in eo culpandus, quod non expectato ſudoris termino bonum eſſe pronunciauerit: quoniam & ſi euentus bonitatem, & malitiam exacta ſcientia comprobet, tamen ab eo quod maiori ex parte accidit deducta coniectura poteſt medicus admittere ſudorem aliquem eſſe bonum, cuius mala ſit terminatio. Hippocrates bonum ſudorem nuncupauit aduenientem die ſeptima: vt etiam diebus quibuſdam alijs, ea tamen die ſudor prorumpens malus dici poteſt, non die, ſed annexorum ratione. Deinde ſtatuamus certò ſperaſſe bonum habiturum exitum fuiſſe, & in hac non benè iudicaſſe an propterea arbitraberis aberraſſe hominem ſecundum leges artis pronunciantem? non recordaris, quod Galenus inquit. Et hic præter expectationem ſuperſtes fuit? ꝫ cur igitur vitio dabitur Vincentio, ſi iudicauit bonum fore ſudorem, qui poſtea malus extitit? Videor profectò mentem illius concipere, & verborum etiam ſenſum habere, quod ſcilicet ſudor ille potuit eſſe proficuus ægroto, quodque in alijs ſæpè viderit, & nouiſſimis temporibus in Epiſcopo Thiphernate ſudores harum partium exitum habuiſſe fœlicem, facto ſudore actu per vniuerſum corpus.

primo pro- gn. 22.

A B C

Reliquum eſt modo, vt experiamur an autoritates, quas in medium profers tibi faueant, an illi. Et primum quidem, quantum ad proprognoſticum 22. primi libri nihil inuenio, quo poſſit opinio tua confirmari: nam dum inquit Hippocrates: per omnes acutos morbos ꝫ facit, quod tu qui illum non fuiſſe acutum dixiſti, hunc afferre contextum pro confirmatione tuæ opinionis minimè debueris. Rurſus addens. Si per diem euenerit decretorium ꝫ fauet Vincentio, qui ſudorem admiſit in die ſeptimo: aut etiam in quarta acceſſione, in qua poſſunt boni ſudores fieri. cum verò nullum verbum habeat Hippocrates in contextu de ſudore calido harum partium, de quibus erat inter vos controuerſia, fit quod hunc authorem citare pro tua ſententia non poteras. Sed neque etiam citare debebas Galenum. Nam quamuis hic ſudorum calidorum circa caput, & ceruicem mentionem faciat, non eſt ad propoſitum diſputationis inſtitutæ: quia hic ſudor copioſus ponitur non his modo partibus, ſed in vniuerſa thoracis regione, de quo nihil Galenus: immo hic locus plurimum fauet illi. Etenim ſudorem particularem dixit aliquando bonum eſſe, quando ſci-

D

F do ſcilicet facilius facit ferre morbũ:qui verò id non facit inutilis eſt: ſi tamen non fuerit ſolum circa caput, & ceruicem, quem ſanè peximum eſſe tradidit. Modo hic ſudor non erat in illis partibus dumtaxat, ſed vlterius progrediebatur ad thoracem: quo ſanè conferente, bonus: non conferente neutro habet modo, nec bonus, nec malus. Dices fortaſſe hunc ſudorem non contuliſſe, id equidem ſi admiſſeris, Cine, oportebit vt rationem dicti ſtatuas: tu nullam protuliſti cauſſam, nullum ſignum: an fortaſſe mortem ſubſecutam? an ſincopes illas? (quę tua fortè potuit eſſe imaginatio) ſed horum neutrum perſuadet, quia dicebat Galenus agens de Sileno, quod niſi ottauo die fuiſſet ſubſecuta criſis illa
E per ſudorem, & papulas nigras, obijſſet in nona: ſed vſque ad vndecimam peruenit. Sic dicam in caſu, vires habebat æger validas, quæ magnitudini morbi reluctabantur adeò, vt ſeptima criſim tentarint: quam niſi feciſſet multò citius mortuus fuiſſet. Vides itaque, quòd neque contextus Hippocratis, nec Galeni explanatio tuas partes tutari poſſunt. Examinandus modo contextus *Explicatio loci porrithicorum.*
libri porritticorum, in quo ſic ſcriptum legimus. Quibuſdam lumborum dolor diu perſeuerans cum æſtu faſtidioſo fit, ſi ſudent malum: an in his tremor fit, & vox vt in rigore videatur? vides hic etiam adeſſe nihil pro tua defenſione. In commentario hæc verba videntur ſuffragari. Siue ſudores eos, qui circa caput tho-
G racemque fiunt intellexerimus, quod perpetuò hi mali ſunt conſtat; ſed ſi his adnectas, quæ dixerat parum ſupra, iam ſolutionem optimam inuenies, nam ait. Siue nanque ſudorem exiguum toto fieri corpore ob ἐπιδρώσεως nomine ſignificari intellexerimus, ſignum bonum non eſt; Quamobrem audiſti locutum fuiſſe de *2. porret. 47 com.*
ſudoribus exiguis, qui certè nunquam boni ſunt: quia natura nunquam bene euacuat, niſi multum euacuet. Audias Hippocratem. Si vomitus exigui, bilioſique fuerint malum; & poſtea. Nariſque in his ſtillans malo eſt; Galenus in explanatione inquit. Excerni pauca in ægris vnum quoddam ex ſignis eſt, quæ ex toto prauitatem habent, ſiue ſanguis per nares excernatur, ſiue deor-
H ſum per ventrem, ſiue per vomitum tale quippiam, quod ſuperfluum ſit excernatur: idem & in ſudoribus eſt, & in his, quæ per vterum excernuntur: nihil enim eorum, quæ decretoria ſunt exiguè ſecerni conuenit. Sed quæ ſic vacuantur alterum duorum ſubeunt, nam vel quod non queant tollerari ob copiam ab affectis effunduntur partibus, vel imbecillitatem oſtendunt naturæ, quæ proponit quidem ſuperflua excernere, ſed nequit; hæc ille. Ex quibus vides cur Galenus dixerit ſudorem circa caput & tho-

racem malum eſſe, ſupponens eum exiguum eſſe, nec die iudicatorio factum. Nos verò te ipſo admittente copioſum ſeptima die apparuiſſe ſudorem præſupponimus, aut ſaltem in quarta acceſſione. A

Sudor particularis aliquando bonus.

Adhæc verò Auicennæ ſententiam proprius in ſecundo tractatu canticorum nummero. 340. cum inquit. Si autem fuerit vniuerſalis in toto corpore eſt bonus. Sed ſi ſit particularis, & ſpecialis in vno loco eſt malus? Reſpondeo, primum quod locus non eſt ad propoſitum: quia dicit, in vno loco? nos autem agimus de ſudore trium locorum, capitis, ceruicis, & thoracis. Deinde ſententia colligitur niſi minuatur morbus: vt ſe ipſum interpretatur Auicennas in eadem cantica nummero. 437. dicens. B
Et ſudor totius capitis ad quem, ſeu ad cuius vacuationem non ſequitur quies, eſt malus? & libro quarto canonis non ſolum hanc explanandi rationem confirmat, ſed noſtram opinionem pro Vincentio cibo apertiſſime corroborat, eius verba referamus. Inquit enim ſudor bonus, cui conuenit vt ſit per ipſum criſis completa eſt ille, qui fit in die critico, & eſt communis toti corpori, abundans, & ſuper ipſum alleuiatur infirmus, & ſequitur illum ille, qui non eſt communis & ſuccedit ei lenitas? Notes, Cine, tuum Auicennam (quem tant'opere profiteris) admittere ſudorem bonum dici illum, qui communis non eſt toto corpori? quomodo quæſo te compones hoſce locos niſi afferas in medium eam C
explanationem, quam diximus, ego ſanè videre non poſſum: qua de cauſſa dicendum eſſe tuis proprijs armis confoueri te, & lætaliter vlnerari. Affers poſtremo Galeni ſententiam dicentis, quod fieri nequaquam poteſt dari concoctionem aliquam priuatam in vna parte tantum, crudo adhuc exiſtente morbo: locum citas ex tertio libro de Morbis popularibus in hiſtoria ancillæ pictoris.

Coctionem priuatā dari crudo toto morbo.

Hic, mi Cine plurimum aberras: nam quod ex Galeno probare vis, id ipſum idem apertiſſimè reprobat. Hippocrates .n. ſic ait. Parotides ſcimi pictoris ſuppurarunt, illa tamen obijt? admiratur Galenus in commentario cur obierit, cum ab illo frequenter fuerit dictum, quod coctiones morbi ſalubritatem ſignificant: D
quæſtioni ſatisfacit dicens. At parotides erant tamen maturæ, quod infrequens eſſe, & memoria teneri dicebam: nam poſſe fieri quappiam in parte priuatim concoctiones toto morbo adhuc crudo? Quid apertius dici poſſit non video: ſed quoniam videor de ſudore ſatis dixiſſe nunc de tertio probcmate quædam breuiter ediſſeramus.

4 Expendamus modo diligenter an rectè fuerit ſanguinis miſſio

in

E in curatione prætermiſſa: in quo argumento primum ſtatuamus in caſu neceſſariam fuiſſe miſſionem ſanguinis, at verò debuiſſe retardari illam donec ventriculus, & inteſtina ab excrementorum crudorum multitudine vacuarentur: quo peracto ad vacuationẽ accedendum: eſt aliquando quod hoc neglecto opere ſtatim venã ſecamus, ſi fortè in affectum vrgentem incideremus. Nunc ſcribo Cine ex tuis principijs, quæ ego vt vera pariter admitto: verba tua ſic habent. Remouenda ergo à ventriculo primum illa fæculentia, blandiſſimis medicamentis, & vijs illis expurgatis nullo alio ſcopo refragante medicus tutò poſſit poſtea ſanguinem mittere; & addis parum infra. Qua re ego talia incommoda remouenda
F apprimè cum caſſia, & hieræ polline mandaueram, vt in die futuræ quietis poſſem venam incidere; ſtet igitur hoc ſuppoſitum in propoſita diſputatione, nempè morbum extitiſſe ex eorum numero, qui vacuationem poſtulabant vena ſecta. Quamobrem ſi nunc inquirat abſte Vincentius, quam ob cauſſam tandiu diſtuleris exhibere caſſiam cum hyeræ polline, aut mannam; in die ſcilicet ſexto; vt eſt hiſtoria ſatis ſuperque patet; quid reſpondebis? habebis ne Cine, aliquid quod probabiliter dicas? Datum fuit tibi tempus idoneum pro exhibendo hoc medicamento, primum ſcilicet interuallum prioris periodi, de qua dicis. Poſtridie minxit more ſanorum & ambulauit in apricis; huius opportunitatem
G omiſiſti. quam ob cauſſam occaſionem ſecundæ quietis prætermiſiſti? an ignorabas, quod præceps erat occaſio? Voluiſti tundere venam poſt deuoratam caſſiam? quo tẽpore magis fuit quieſcendum? ſed ſi aſſũmere neglexit, cur tu vrgente morbo, præmiſſoque leniente enemate, aut etiam validiori, non ſtatim venã ſecaſti? Hæc ſanè, vt liberè dicam, indicant maximam ſecordiã, & negligentiam abſte in curatione adhibitam: ſi quidem quo tempore voluiſti exercere auxilium, non potuiſti; viribus ob multitudinem humorum penè extinctis. ſed aliud etiam ipſo in caſu vrget maximè, a quo neſcio videre, quomodo extricaberis te ipſum: hoc autem eſt, quod negari non poteſt morbum hunc fuiſſe acu-
H tum, vt potè qui decima die hominem occiderit: cur igitur eam non adhibuiſti diligentiam, quam morbi conditio poſtulabant? in acutis enim admonebat ſenex eadem die medicari oportet, tardare autem malum; rurſus hoc loco inculcabis hominis incuria fuiſſe mortuum ægrotum, quoniam cardialgia plurimum vrgente, & vbi vomitum prouocare non licebat, vſus fuerit vno, aut altero enemate, & glandibus acrioribus. mox quia prouocare ſtudorem ſtuduit. Cine mi, hæc probabilia non ſunt. Haud enim in-

uenies aliquem, qui in eiuſcemodi affectu, qualem confingis, in hęc ipſa mortis cauſſam referat. Audies poſthac quid ſentiam in vltima tractationis huius parte diligenter explicatum. ſupponamus itaque acutum fuiſſe morbnm, in qua re tu ſanè volens, ac etiam nolens omnino conſentire debes. nam agens de ſudore, vt illum refelleres, malum eſſe pronunciaſti, hoc indicante febris vehementia: Hippocratiſque vſus es prognoſtico, quod de morbis acutis intelligitur. Quid igitur cauſſæ fuerit, ſcire deſidero, cur vacuationem ſecta vena tantum retardaueris? Dices arbitror impuritatem, ventriculi, & primarum venarum: ſed hanc quam ob cauſſam nō emendaſti in priori quiete? aut etiā in ſecundo interuallo? Reluctauit æger (inquies) ſed cur cum hac impuritate non miſiſti ſanguinem? Verebaris forſan ne humores illi ſanguine miſſo traherentur in venas? hoc certè extimeſcere nō debebas, quia hoc incommodum, quod de intempeſtiua miſſione ſanguinis à Galeno ſcriptum ſcio, & tu in libro tertio meæ de eodem argumēto tractationis legiſti, omnem ſanguinis vacuationē non ſequitur, ſed pro veterum conſuetudine copioſam hanc ob impuritatē exercere non licuit, cur non admiſiſti, quę vacuaret minorem ſuccorum copiam? Cur vicibus iteratis id pręſtare conatus nō es, quod ſemel fieri debere morbi conditio demonſtrauit? vt in crudorum humorum copia faciundum Galenus edocuit? Agerem pluribus, niſi locum à me iam diu explanatum haberes in promptu. Deinde verò in medendis affectionis complicatis, eſt obſeruandum,, quod ſi omnibus vnica medendi ratione obuiam ire poſſumus quod ſanè id ipſum in votis eſſe debet: ſi non poteſt hoc ſaltim laborandum, vt operam demus præcipuam illi, qui magis vrget altero minimè neglecto. Aeger ille veſter plenitudine laborabat cum acuta febre, quę ſcilicet ſanguinem maximè ferueſcentem continebat, quamuis fortaſſe in tenuiori ſanguine putredo maiori ex parte conſiſteret: addita erat cardialgia tertio quoq; die magis inuadens: cur igitur quo tempore cordis morſus nō lædebat ægrotum, vena cęſa non uacuaſti? tum vt multitudine grauatum exonerares corpus, tum vt fluentem, aut etiam fluxurum ad oſtium ventriculi reuelleres? maximum enim inflammationis imminebat periculum ob continuum dolorem cordis. Dum hæc diligenter conſidero, videor mihi talem caſum Galenus hiſce verbis repræſentaſſe. Agè ſi quis febricitet, & adſit plectorica diſpoſitio, verùm, & recentibus cruditatibus ſit, & morſum ſentiat afflictūque os ventriculi. c. ʒ iam poſuimus plectoricum extitiſſe corpus: ſuppoſuimus etiam os ventriculi à crudis humoribus morderi; quid

primo ad Glauc. 14

E quid agendum ſit docet cum ait. Vel potius ori ventriculi prouidebimus: deinde verò poſtquam circa hoc melius ſe habuerit, quã continget totius corporis vacuationem faciemus: mihi quidem ita agendũ videtur? At æger ille tuus, neſcio an à remedijs adiutus, certè die intermiſſionis carebat morſu ventriculi, & inquietudine te ipſo teſte: qui dicis. poſtridie ambulauit in apricis, & more ſanorum. c.? & de intermiſſione ſecundę acceſſionis inquis. At mane iniecto molli cliſteri quieuit, & fęliciter in patriam rediit? quid ergo tibi viro oculatiſſimo fuit impedimento quod cardialgia non afficiente, ſanguinem mittere nolueris? Vide, quã aperta hæc ſint hominis negligentis inditia: Poſtremò id affirmare auF xim pręparationem venæ ſectioni pręter mittendam, ſi morbi ſinit clementia. Immanis verò importunusque morbus, nulla pręparatione, nulla contatione feſtinare cogit: ſic in habitu althletico à quo prę ſens, aut ſuffocationis, aut ruptionis vaſorum periculũ impendet, in vehementi pleuritide, in febre ardenti, in maligna, in caſu, & prolapſione, in obtritu graui, imminentis periculi euentus magis reformidandus eſt, quàm noxa ex non pręparato corpore. ibidem.

5 Ea parte, qua probare contendis febrem non fuiſſe peſtilentem, non malignam, non tertianam duplicem, negocium ipſum inuenio controuerſiarum plenum: quod ſi impręſentiarum eſſet pro G dignitate perpendendum, vix equidem ſufficeret menſis: ſed non patiar certè, vt tu meam ſententiam deſideres. reliqua, quę deſiderari poſſent habes libris noſtris de febribus peſtilentibus, quos me propediem ęditurõs polliceor. probas non extitiſſe peſtilentẽ à poſteriori, & à priori. à poſteriori quidem, quoniam non habuit fluxum colliquatiuum: quod perpetuum eſt ſignum peſtilentium febrium: tum demum quia opus eſt putredinem illam eccellentem in cordis humoribus contineri, aut etiam in illius ſubſtantia: ex qua neque rigor fieri poteſt alternis diebus, neque poteſt æger ad integritatem ferè ſimplicem peruenire: quę in ęgro contigerunt. A priori probas, ex Ariſtotelis ſuppoſito, quod colliquaH tio fieri non poteſt niſi à flagrantiſſimo, & vehementiſſimo calore, ex quo deducis miram quandam demoſtrationem his verbis.

Ab agente proportionato, & adæquato; & in materia proportionata, & adæquata, ſequitur effectus proportionatus in ſpecie; cum conueniens fiat à conuenienti, & quodlibet non agat in quod libet; ſed determinatum in determinato. Ergo hæc febris non potuit aliquo pacto nuncupari peſtilens, cum in peſtilentibus calor deurens, & colliquans ob eccellentiam putredinis inducat neceſſa

riò

riò fluxum colliquatiuum. A

Fluxus colliquatiuus an ſemper in peſtilente febre.

His ego ſic pro Vincentio reſponderem. Ad primam quod fluuor colliquatiuus non eſt ſignum inſeparabile peſtilentis febris: quoniam huius genus duplex: alterum quod fit ab aeris inſpiratione putreſcibili euaporatione coinquinato: alterum, quod ex humorum putredine corruptiua, & venenata dependet citra aeris coinquinamentum, & vitium. Rurſus horum duorum generum ſpecies multæ: illius tres potiſſimæ, prout poteſt aeris putredo, ac totius ſubſtantiæ mutatio, vel in ſpiritibus, vel in ſolidis partibus, vel in humoribus terminari. Huius tot exiſtunt quot humiditates adſunt ad corruptionem corruptiuam idoneæ. Ridiculum eſt in omnibus hiſce tum generibus tum ſpeciebus putare ſintaxin adeſſe. B Perpetuum ſymptoma dixit Galenus non omnium, ſed harũ præcipuè, quæ ambientis aeris iniuria naſcuntur: neque hoc in genere complectitur omnes: quia peſtilentes ephemerę hunc fluxum non habent, humorales non ſemper: hecticæ verò ex neceſſitate ſemper habent: & hæc eæ erant febres, quæ Galeni tempore vagabantur, & de quibus aliquando ſcripſit Hippocrates. Periculoſum eſt Cine inferre vniuerſalem illationem ex vno particulari: nempe ex eo, quod in illa peſtilentia colliquatio aderat; in omnibus adeſſe conſequatur. Vide igitur quàm ſit fallax, & captioſus eiuſcemodi tuus hic argumentandi modus.

Laurentius Ioubertus.

Ad ſecundam, Laurentius Ioubertus medicus ingenij ſubtiliſſimi diceret; quod omnium febrium quæcunque ſint materia in corde primo, & per ſe continetur, tuamque opinionem paruipenderet: at ego in tui gratiam admitto, quæ poſuiſti principia: Cor ſcilicet primo ac per ſe peſtilentium febrium ſedem eſſe: ex hac poſitione infers duo: vnum quod rigor non appareret cum intra venas contineatur putredo. hoc non admittimus; etenim rigor fit, quotieſcunque bilis per ſenſitiuas corporis partes transfertur motu quoddam ſubito, violentoque: cur itaque per eiuſcemodi partes à venis expelli nequit? & quomodo expellitur in cauſo? ſcis enim quod huius ipſius humores, aut in corde, aut in venis cordi proximis continentur: Rigore tamen ſuperueniente fit ſolutio? D Noſti quid Alexander Trallianus dixerit: nempè continuas febres exiſtere, quàm plures primis diebus cum rigore inuadentes. Noſti quid tui Auicennæ gloſſematarij ad ſatietatem de propoſito dicunt argumento? Circuitus tertiananus nihil impedit: quoniam in febribus ex inflammationibus talem fieri periodum adeo certũ eſt, vt nihil certius.

Galeni libro de rigore paſſim.

Adhæc alterum deducis, ſcilicet quod febris fuiſſet continua: hoc

E hoc ſanè vltrò admittimus. Tu interim qua ratione probabili; quo lenimento demonſtraſti non fuiſſe continuam? Ex rigore nihil, vt ſcis, concluditur. cur non potuit fuiſſe hæmitritæus, continuarum omnium ferè deterrima? cur non tertiana continua? cur non febris ardens? Magna quidem, Cine, vis eſt veritatis. Tu videris admittere continuam extitiſſe febrem, & acutam. Recorderis, quod de ſudore agens dixiſti prænunciare illum mortem, & breui aduenturam propter febris vehementiam? (tua hæc verba ſunt) Recorderis quòd vſus es Hippocratis prognoſtico, quod de acuta febre intelligitur? Hic verò dicis, quod perueniebat ad integritatem ferè ſimplicem? Erat igitur continua. ſed quid impedi-
F mento eſſe poteſt, quin continuæ peſtilentes euadant? Si caliditas illa corruptiua, quæ conſtituit propriam eſſentiam peſtilentiæ, acceſſerit; cur nō fiet febris peſtilēs? cur imponis Vincentio dicēti hanc extitiſſe peſtiferam. præterea videris mihi in hac re non attingere metam putans quod proprium peſtilentis febris ſit, lędi per ſe primo cordis corpus. Hoc enim conuenit hecticis, conuenit putridis primarijs, conuenit ephemeris quibuſdam; quomodo igitur, vir bone, ſtatues omni ſoli ac ſemper conuenire peſtilentibus febribus? hoc vnum affirmare certò poſſum, quod ſi fiant ex aeris inquinamento per reſpirationem attracto, quod cor primo, ac per ſe patitur. Sed in his quarum origo eſt interna, obſeruari id non
H poſſe diximus tertio libro commentariorum ad primum de febriū differentijs. Poſtremò videris mihi maximè ambiguus, dum inueſtigas, quod proprium eſt peſtilentis febris: nam hoc eſſe cordis ſubſtantiam dicis: & parum poſtea agnoſcis in corde putredinem eccellentem: & parum infra venenatam qualitatem addis mulierum exemplo ex vtero ſuffocatorum: quaſi quod hæc non differant. leges quæ ſcripſi de hoc negocio per ocium: nam omnia vbique inculcare non decet. Experiamur modo Hectorem, aut Achillem illum tuum: maximam ſcilicet illam à priori demonſtrationem, qua confundiſſe putas miſerum Vincentium adeò vt de illo iocatus dixeris. Quo te meri pedes, aut qua te via ducis in
G vrbem? Caue quæſo Cine caue ne tu ipſo proprio gladio percuſſus, tandem ferè inanimis concidas. Opus eſt vt videamus, quidnam ſit hoc agens proportionatum, quodnam ſit paſſum: & quis effectus actionem conſequatur: hiſce enim explanatis nihil cōcludere videbis rationem contra Cibum; quinimo plurimum illius opinioni adſtipulari. Agens calor eſt febrilis; nempè, igneus, acris, mordax, non ſimplici qualitate præternaturam factus, inſitoque calori grauis; ſed putredine ſeptica plurimum infeſtus. Ete-

nim triplex à nobis calor præternaturam ſtatuitur. Simplex, quem A
aliqui elementalem vocant, putridus, & peſtilens. quomodo inuicem differant alio in opere expoſitum eſt à nobis diligenter. Subiecta materia circa quam verſatur, eſt innatum calidum illi prorſus contrarium aliquando totius corporis, aliquando autem rei propriæ: quandoquidem calor præternaturam agit in naturalem propriumque calorem. Varij ſunt effectus pro varietate ſubiecti: in hoc vnum omnes conueniunt, quod calefaciant, quod per ſe deſiccent; Elementalis hoc dumtaxat efficit, vltra hoc nihil: Putridus materiam ad corruptionem præparat, quod eſt putrefacere; Peſtilens autem præparatam materiam corrumpit prorſus; hoc enim proprium eſt munus ſeptici caloris; ad eum ſcilicet ſtatum B
deducere materiam, vt omnino ſit illi impoſſibilis regreſſus ad priſtinum ſtatum; aut certè maximè difficilis, vt alijs dictum ſcio. Hinc deleteria illa deſumitur qualitas: hinc pernicioſiſſimum illud ſeminarium, hinc inficiundi ratio. In ijs autem, quæ putrida dicũtur; licet intercipere viam ad corruptionem, & artis, ac naturæ beneficio ad priorem bonitatem, quod ſic affectum eſt, reuerti poteſt. Porrò vnaquæque pars proprium habet inſitumque calidũ. Partis nomine intelligo non modo quod communi fruitur vita cum toto, ſed hoc & præterea contenta, & impetum facientia. Quis igitur Cine, effectus eſt caloris peſtiferi? non eſt calefacere: C
quoniam hoc conuenit ſimul elementario ac putrido. Non eſt præparare humores ad corruptionem: hoc enim facit etiam putridus. Sed propria actio illi conueniens, quatenus eſt peſtilens, exiſtit corruptio: ex qua contagium deducitur, ea ratione, quã olim docuimus. Agens igitur proportionatum in peſtilenti febre non eſt calor, vt igneus, ſed vt peſtilens: effectus non eſt colliquare, ſed corrumpere. Tu videris quomodo ex peſtilenti calore deducas colliquationem: quæ accedens eſt corruptionis cuiuſdam. Vide cauſſam. non facit id ipſum quatenus igneus: quia ephemeræ, & putridæ non colliquant. non quia maximè ardens: quia cauſus non habet ſintaxim neceſſario annexam, neque internæ inflammationes, ardoreſque perpetuò colliquant. Dices fortaſſe materiam D
præparatam ad colliquationem: ſed quænam eſt eiuſcemodi materia ad colliquationem parata? an ſpiritus? an humores? horum neutrum colliquari dicetur. ſolidæ partes colliquantur. at non omnes, quia humiditas illa rorida, & genus carnoſum id patitur: fibroſum & membranoſum, quod alioquin verè ſolidum eſt, vt quidam (nec temerè) ſtatuerunt, cum ſubiectum non ſit colliquationis, ſintaxim pati non poteſt. Hic exitus eſt admirandæ huiuſce

E ſce demoſtrationis tuæ: in qua annotare poſſem alia: ſed tibi hæc
ſufficiunt in pręſentia, cum plura aliàs.

Cum autem Vincentium redarguis de maligna febre differen-
tem, videris mihi Galenum arguere. Dicis eam haud potuiſſe ma
lignam nuncupari; quia nulla ſigna adfuerunt indicantia inflam-
mationem viſcerum, qualis eſt Lypiria; derideſque hominem,
(tuo alioquin more) quod ſibi credi voluerit, nullam rationē pro
ſua opinione confirmanda in medium afferenti. Cine cariſſimè
an tu ſolus ignoras, quàm ſit multiplex nominis huius maligni
apud Galenum, & probatiſſimos authores ſignificatio? Admitte-
ret illam Vincentius, quam protuliſti: cur tu non recipies alias
F quas idem pro ſuæ opinionis confirmatione afferet? Peſtilentes
febres nomine malignitatis vocat Galenus: ſed hæc aliquando co-
mite inflammatione fiunt, aliquando ſine inflammatione conſi-
ſtunt. Idcirco quis dixerit omnes eſſe lypirias? Definire alibi mali-
gnum morbum videtur, qui cum ſit periculoſus; ſpem tamen ſa-
lutis non adimit. & alibi eum, qui omnibus rite decenterque fa-
ctis non ſanatur: in quo numero ſunt vlcera cacoethæ. An non
recordaris legiſſe te in methodo febrem malignam pro vehementi
fuiſſe à Galeno vſurpatam? & libris de medicamentis per genera
primo, & quarto cacoethę vocat vlcera, quæ non admittunt cica
tricem humores ob locum affectum corrumpentia: cuius fortaſſe
G contrarium apparet alibi dixiſſe. Hæc quidem faciunt, Cine vt
cognoſcas, quod ſi clarus ille medicus peſtilentem illam, ac ſimul
malignam febrem vocauerit, Galeni patrocinio non eſt deſtitutus:
quodque dum hunc refellere vis, non parum aberras ſpecie vſus
pro genere: ſiquidem non eſt illatio neceſſaria. Lypiria non adeſt
febris: non igitur adeſt maligna. Valeret ratio ſi malignæ non eſ-
ſent alię, quàm lypiriæ: cum uero nomen hoc apud omnes ferè
medicos ſatis latè pateat poteſt mali moris dici febris, vel mali-
gna, præter quàm quòd inflammationem ſequuntur viſcerum.
Quod verò ille nullis ſignis probauerit talem eſſe, admiror. ſed ſa
tis eſſe potuit hoc ſignum: quod quæ ſaluberrima (te iudice) vide
H batur furtim hominē perdidit, quę alia nominis huius apud quoſ-
dam ſignificatio eſt: Audias quid Emporenſis ille medicus dicat.
Morbi verò morem dicimus ex animantium ſimilitudine, quæ
maligna propriè, uel benigna pro morum qualitate dicuntur: ſic
enim morbos malignos, vel benignos dicimus magnitudinem
periculi imminentis, vel ſecuritatem ſignificare volentes. Si itaque
ſic generatim malignitas capiatur omnis magnus morbus totius
generis comparatione malignus erit, & omnis malignus protinus

Maligni morbi ſignificatio multiplex.

magnus. Eſt autem hęc alia magnitudo ab ea, quam ante deſcri- A
pſimus: ſi quidem hęc totius generis: illę propriç ſpeciei comparatione dicitur. Sed quę proprio vſu vocis malignitas dicitur citra euidentem magnitudinem conſiſtit vt malignitas propriæ dicatur, quę furtim vitæ inſidiatur, quales ſępe debiles ad ſenſum febres graui cum periculo adueniunt; hęc ille. Reuertor ad Cibum. Cur ille non explicauerit cauſſam tibi illius appellationis; ignoro. Dicet ille fortaſſis cum tuam illi apologeticam dabis epiſtolam. Interim non reprędendas hominem. Quoniam certè nunquam putabitur temerè locutum; neque ſibi ipſi contraria dixiſſe, vt profiteris imponens putaſſe duas eſſe tertianas. Hoc enim de homine magni iudicij credere non debemus. Quamuis impoſſibile non fuerit B
reperiri tertianam duplicem ex numero peſtilentium, & malignarum. Qui enim peſtilentem febrem à putredine ſubſtantiæ cordis non fieri putant; aut humorum, qui ibidem continentur: admittent facile non tertianam modo, ſed quotidianam, & quartanam peſtilentes, vt prætermittam continuas. Rurſus neque id ipſum negabunt, qui putant ex inquinamento cœlitus dimiſſo fieri peſtilentiam. Alij verò & ſi peſtilentem ordinis primi nunquam in genere tertianarum inueniri poſſe contenderent: tamen quæ peſtilentes malignæ fiunt ex humorum corruptione internis de cauſſis genita, in omni genere intermittentium poſſe reperiri (niſi fallor) C
non negarent. Cum dicis tertianas carere periculo aberras, Cine. id enim de exquiſitis prolatum eſt, at verò illegitimas periculoſas eſſe Galenus teſtatur cum experientia: quid continget ſi fient ex humorum corruptione? Hic adnotandum eſt me hactenus explanaſſe, quod poſitis tuis principijs potuit hæc febris iudicari peſtilēs, & maligna: in quibus & ſi multa de peſtilenti febre & de maligna dixerim, ea velim accipias non tanquam ſignificatiua opinionis meæ, ſed tanquam locos quoſdam communes, quorum tutela Vincentius, aut alij; qui eius ſuſcipere defenſionem volent rationes tuas omnes euertere citra laborem poterunt: vtq; hac de cauſſa caueas tibi plurimum.

primo ad Glauc.9.

Accedo nunc ad diſputationē de hiera, & manna: in qua ſanè D
habebunt etiam dimicaturi pro Vincentio quid dicant. Primum quia hiera non eſt accomodata vbi febris adeſt vehemens, qualem tu dicis, aut deurentem, & acutam, vt ille. deinde quia ſuſpecta iudicari debet minorandi ratio, vbi crudi adſint humores. neque placebit manna, quoniam ob eius dulcedinem facile in bilem vertitur, potiſſimum quæ deducitur ex ſucco trunci alborum gargani montis: adde quod cum bilem electiuè ducat, hac nondum mitificata

E ficata conuenire non poſſe ſtatuent. ſcio Cine, quid hic reſpondebis, ſed vtcunque reſpondeas mihi certe non negabis negotium eſſe controuerſiarum plenum: & occaſſionem habituros aduerſarios tuos ſatis efficacem, & probabilem ad reſpondendum, ac etiã ad tui repræhenſionem accomodatiſſimam. ſi verò quæſieris ex me, quid ipſo in caſu egiſſem, reſpondebo, quod prætermiſſis lenitiuis hiſce tuis, ſtatim ad vacuationem ſanguine miſſo acceſſiſſem, eo præſertim tempore, quo à ventriculi morſu homo plenitudine laborans, febreque continua, liber videbatur. Admitto enim corpus extitiſſe euſarchum, quia multorum relatione quibus adhibeo fidem, talem fuiſſe audiui: deinde quoniam tu ipſe hoc idem F confirmas, dum fuiſſe neceſſariã ſanguinis miſſionem ſcribis: quia certè nunquam ſanguis mittitur, niſi vel ob vacuationem, vel ob reuulſionem, illam exercere non licet abſque plenitudine præſenti, aut futura, totius, aut partis. hæc autem non fit niſi propter ſanguinis motum, qui etiam cum fit internis in partibus plenitudinem particularem futuram ſignificat. Hæc ſunt alio in opere à nobis ſubtilius diſputata, idcirco ſupponenda.

Relinquitur modo, vt explicem, qualem eſſe putauerim in hoc ægroto mortis cauſſam. Hæc ſanè cum nequeat referri in enemata, in ſudoris prouocationem, relinquitur vt in humorum multitudinem, aut in malignitatem, aut in vtranque referatur. Ex his G cauſſis ad fuiſſe vnam minimè ambigimus: alteram ignoramus. Multitudinem ad fuiſſe tum ea, quæ diximus ſupra, tum aliorum relatio, tum demum, quòd ipſo in caſu euacuantia præſidia nullius generis præceſſerunt, manifeſtiſſimum faciunt. At humores venenatos, aut corruptos, (vt rectius dicam) concitaſſe hanc febrem, ambigo, quia neque tuis literis, neque aliorum potui hac de re fieri certior. Interim ſtatuamus duplicem multitudinem paſſum hominem: vnam in venis corporis totius: aliam in precordijs: vtraque potuit ſuffocato natiuo calore inferre mortem: de venarum plenitudine nemo eſt, qui dubitet, cum paſſim videant omnes habitum 1. aphor. 3. H eiuſcemodi periculi plenum eſſe. Quæ inhæſit præcordijs haud minori celeritate idem effeciſſe potuit, repentinam ſcilicet ſuffocationem. oſtium ventriculi, tum ob viciniam cum corde, tum ob maximam ſenſibilitatem ſincopas inferre conſueuit cum aliquis humor malus ad hanc appellit. ſic enim non modo fiunt fortes dolores, ſed aliquando inflammationes à quibus ægros liberari eſt impoſſibile. Cognouit hoc Hippocrates dum in aphoriſmis ait. In febribus circa ventriculum fortis æſtus, & cordis morſus, malum) & rurſus. In acutis febribus conuulſiones, & circa viſcera dolores fortes,

tes, malum ? cognouit etiam Galenus, qui in hunc modum ſcribit. A
fortes itaque ventriculi æſtus à flaua bile in eius tunicis ebulliente generatur: rationabiliter autem ijs, qui ita ſunt affecti & ventriculi mordetur os, atque ob id malus eſt caſus ? & alibi. Peior autem fuerit ſi fortes dolores acciderent: ſcimus enim propter inflammationem, vel eriſipellas, vel fortem obſtructionem, vel abſceſſum aliquem in viſceribus dolores fieri ? Atque poſtremo dum ſyncopem cardiacam curare docet (ſic voco ab ore ventriculi cæptam) in methodo medendi, & in priori libro ad glauconem idem ſignificat. Quod ſi cum hac ipſa complicatione febris fuiſſet ex numero ſemitertianarum, certiorem obitus cauſſam haberemus, quia certè (vt cum Galeno loquar) in vniuerſum & ferox eſt, & periculoſiſſimus, & admodum acutus. quod etiam confirmauit Hippocrates, ſemitertianus tipus. B

[illegible] metho. ca. 14. [illegible] ad gl. auc.

Libro de t[illegible] pis.

Videor iam explicaſſe omnia, quæ fueram in principio pollicitus. Reliquum eſt modo, vt pro pietate Chriſtiana te ipſum admoneam, vt ab hac deſiſtas prouintia, ac vt famam, quam tuis literis Vincentio detrahere voluiſti, reſtituas. Erit enim vtrunque optimum. (nam vt liberè tecum loquar, vt amicum decet) non putauerim poſſe te æquis armis cum illo congredi: cuius magnam eſſe doctrinam ſcio. Quamuis fortaſſe negliget ille tuas literas, ac parum curans, quid tu de illo, reſponſionem nullam dabit. Quæ tamen ſi in manus Hieronymi Sforziæ hiſpelenſis medici optimi, peruenient (pro ſummis beneficijs a Vincentio in illum collatis) ſubuertentur prorſus, earumque fundamenta euertentur. Adhibeto mihi fidem, Cine (nam te amo plurimum) horum altero nunquam ſatisfaciens: quanto minus ambobus? Quòd ſi quemadmodum publicè detraxiſti famæ optimi hominis, ſic publicis teſtimonijs reſtituere placuerit, id facies quod ad te pertinebit: nempè ad Chriſtianum, & præcipuè Theologum. ſcis enim quàm graue peccatum ſit famæ detractio: ſcis quod non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Tuæ literæ hominem ſontem, & innocentiſſimum reum faciunt mortis. (quæ calumnia maxima eſt) hanc augent circumſtantiæ: quòd ſuum com patrem occiderit: quòdque iam ſenex factus eam exercere artem neſciuerit, quam iuuenis inculpare exercuit: addito his poſtremò, quòd tuam lucubrationem paſſim legēdam multis exhibes illo inſcio, hortaris multos, vt tuas ſuſcipiant partes: legerunt multi: ex his tamen nemo quicque hactenus in tuam gratiam reſcripſit quic quam. Nec alia factum eſt de cauſſa) vt puto) niſi quia ſuſpicantur, non illum quidem, ſed te ipſum fortaſſe in curatione fuiſſe deceptum C D

ceptum

E ceptum. Vide, ſi vt occepiſti inſequaris, ne ſimul nomen detractonis ſubeas. ſcribens namque in occulto contra illum, ſignum euidentiſſimum facit, quod illius doctrinam vereris: alioquin palam loquereris, & ad Vincentium nō ad me, aut alios tuas dares literas, id verò ſuſpicari poſſet facere te, vt qui tuas perlegerint literas, illis fidem adhibentes, malam de Cibo opinionem concipiant. Quamobrem vt hæc deuites vitia, ac vt te ipſum expurges oro, & ſi licet per tuam humanitatem obteſtor vehementer, quæ ſi facere neglexeris, vereor ne te facti pœniteat. Nam ſero ſapiēt Phryges. Saltem hoc curato diligenter, vt quàm primum ille à te ipſo non ab alio tuarum copiam habeat. Valetudinem tuam curabis, & me vicif-
F ſim amabis. ex Cingulannis montibus die decima martij. 1572.

HORATIVS AVGENIVS AD PLINIVM Melum victorienſem. I. V. conſultiſſimum. Epiſtola ſecunda.

AGITVR EX TEMPORE DE RATIONE CVRANDI febrem in habitu primi ordinis: motus quoſdam conuulſiuos, & alia quædam ſęuiſſimam ſymptomata.

G DVM præterita commemoro, ac præſentia diligenter intueor, in eam opinionem venio, Plinij, Propoſitum caſum eſſe in ancipiti conſtitutum. ſi enim ſanantur ex morbis quorum vires morborum vehementiam ſuperant, quid in ægrota, cuius vires ferè omnes flacceſcunt, ſperandum ſit non video. Vitalem facultatem imbeccillam oſtendunt, pulſus creber, ac paruus: continua extremarum partium frigiditas, animi exolutio admodum frequens, & febris in habitu. Naturalem verò contraxiſſe imbecillitatem quis dubitat? vomitus illi continuò facientes negocium: Vacuationes ſpontaneæ per aluum, per vterum excedentes modum, ventriculi cruditates: adhæc excrementorum
H ſubſtantia, color, excernendi modus, adeò manifectè denotant exiguum robur facultatis huius, vt nihil magis. Animalem autem læſam eſſe, dolores perpetui, maxima vigiliarum inſtantia, ſtupor manuum, ad progreſſum imbecillitas, conuulſiui extremarum partium motus apertiſſime declarant. Quis igitur non timeret? nunc eorum, quæ præternaturam inſunt magnitudinem perluſtremus. In primis adeſt febris hectica, cuius quàm ſit curatio difficilis nemo eſt, qui neſciat. Talem vero exiſtere febrem videor

mihi

mihi certiſſimus nam calor ſemper æqualis ineſt, non habens manifeſtam aliquam, & incompreſſam annotationem, cumque aſſiduò febricitet ignorat tamen ſe ipſam febricitare: quæ in putridis non adueniunt. Vna eſt in ſinocis acceſſio: aliæ per circuitum inuadunt omnes: intemperieſque dum fit dolorem facit, ac triſtem ſenſum, cum vero facta eſt, ſenſu caret. Non conturbet nos ipſos, quod neque ſit pulſus durus: neque incaleſcant horis tribus, aut quatuor poſt cibum extremæ partes: quia hæc ſymptomata ſunt hecticæ febris tabidæ non ſimplicis illius, vt libro quarto commentariorum in primum de febrium differentijs demoſtrauimus. Hãc ego ſimplicẽ hecticam putauerim, ac etiam primi ordinis: & hanc contraxiſſe ex inædijs multis, vigilijs, doloribus, maximiſque vacuationibus per vterum & per ventriculum. Propoſitam difficultatem auget, quod affectus neuorum conuulſionem minari videtur. haud enim articulos lædit dolor, vt quidam putarunt, vt neruos, & muſculos, quo equidem iam contrahi in pedibus manibuſque vidi ipſis oculis. Quis itaque malum non timeret exitum? Quis dubitabit quin adſit conuulſionis principium? huius verò cum triplex afferri ſoleat differentia: nam quædam poſteriorem, quædam anteriorem, rurſus quædam neutram proſpicit partem: hæc ipſa eſt ad poſteriores particulas verſus principium neruorum, obſeruandum eſt hoc loco dicere me conuulſionis principium, non conuulſionem factam: quandoquidem, illud viam, ac diſpoſitionem, hoc autem terminum habitumque denotat, ad quem vbi fuerit peruentum, conclamatum eſt. Addito his, quod cum ſint duo genera ex plenitudine vnum, ex innanitione alteram, vt Hippocrates inquit. hæc ipſa conuulſio ab innanitione & ſiccitate ducit initium. oſtendunt rem ſic habere quod affectus paulatim acceſſit, quòd præceſſerunt cauſſæ quàm plures exinanientes vniuerſum corpus, vacuationes ſcilicet maximæ ex vtero, ex inteſtinis, ex ventriculo, & per ſudorem: Cogitationes, & curæ modum excedentes, inædiæ multorum dierum vigiliæ longiſſimæ, febris longa, & arida. In hac omnium cauſſarum ſyndrome quis non videt ſiccitatem in corpore introductam, conuulſionem neruis exinanitis, ac præternaturam ad ſuum principium contractis breui admodum tempore perfecturam? Quid ego de maxima dicam vigiliarum inſtantia? quæ diebus. 24. Continuis perſeuerauit adeò acerbè vt neque diu, neque noctu aliquando horas duas edormierit? ſi vero defatigata ſenſoria ociari aliquando volebant ſtatim tremor corporis vniuerſi ægrotam inuadebant? duplex hic imminere video periculum, vnum ne humores nimium agitati phrænetidem faciant

E ciant:alterum ue torrefactis humoribus, aut melancolia, aut aliud quodpiam deſipientiæ genus inferatur. Poſtremò affectus eſt maximus, dolor neruoſarum partium continuò oblædens, conuelleusque etenim ex eorum numero, quæ vires plurimum proſternunt, dolor ferè primas partes habet. Quamobrem in tantis difficultatibus, multò magis Aeſculapij opera videbimur indigere, quàm noſtra. tamen quia impium eſt miſeros ægrotos relinquere omni artis opera deſtitutos, & quia in dies noui quidam caſus adueniunt præter medicorum opinionem, vt alias conſcripſimus: propterea fit, vt in tui gratiam, Plinij agredi curationem conſtituerim: non vt illam ſanare ſperem, ſed vt meo perfunctus munere ad ſanandum accommodata proponam auxilia: ſed vt quæ à F nobis dicentur methodo inſtituta videantur, ordo ſtatuendus eſt. idcirco primo loco indicationes curatiuas inueniam: mox proponemus materiam remediorum, illorum vſum, modumque accomodatum minimè prætermittentes, quibus explanatis finem dicendi faciam.

Adſunt hic indicationum duo genera: vnum curatiuum, alterum vitale. Febris in habitu, qui calidus, & ſiccus affectus eſt humectantia poſtulat refrigerantiaque præſidia: conuulſio ſicca, exinanitarum partium plenitudinem humectantem poſtulat. dolorum cauſſæ propulſandæ ſunt: Vigiliarum inſtantia concitato ſomno G corrigenda. vtrique ſymptomati idcirco eſt incumbendum, quia cum excedunt modum in naturam cauſſæ tranſeunt. Vitalis indicatio virium reſtaurationem indicat, ſic illarum imbeccillitate exigente: indicationes hæc ſunt, materia medica in hunc modum habet. Indicationes curandi.

Multa ſunt remedia, quæ accommodari poſſent in rem præſentem, quæ ſigillatim omnia non ſunt explicanda: verùm dumtaxat quædam ſcribentur, meo quidem iudicio generoſa, & in quorum vſu plurimum confido. Primum ac potiſſimum eſt vſus lactis aſinini: quod omnium ferè tenuiſſimum eſt, quorum vſus eſſe apud H medicos aſſolet: humectat, refrigerat, nutrimentum dabit optimum atque per uniuerſum corpus facilè diſtribuetur. ſingulis diebus hora matutina ante cibum horis quinque bibat lactis huius recenter mulcti vnc. viij. aut. ix. cum. dram. j. zucari albiſſimi vſque ad quadraginta dies, aut etiam plures, niſi in ventriculo aceſcat, aut in qualitatem nidoroſam conuertatur.

Alterum eſt non minoris præſtantiæ, aquæ dulcis balneum in quo maluarum, lactucarum, altheæ nenupharis flores, & folia cōcocta fuerint ſimul cum abſinthio & viij. parte vini ne ſcilicet me-

dicamentum nimis relaxet. Ingrediantur balneum extremæ partes vſque ad pubem, in quo ſpatio horæ vnius commoretur: ubi uerò multis diebus hoc vſus fuerit toto ingrediatur corpore: ſed hæc adhibenda cautio vt fricentur partes omnes oleo amigdolarum dulciũ manibus intinctis: haud equidẽ frictione diſſoluente, ſed nutritoria adhibita. præſtantiſſima eſt inſeſſio in hydrelæo cum abſinthio, & vini tantillo: cum verò inſeſſionem fuerit egreſſa præparatum habeat lac caprinum, aut humanum recenter muctum, quod oblinat partes omnes, quæ tenduntur, couuelluntur que. fiat inſeſſio ſemel in die ante prandium horis duabus plus minus, & quanto incœperit citius, tanto melius. Duo hæc præſidia ſubuenire poſſunt omnibus incommodis, quia certè explent indicationes ferè omnes. Ante cænam zuccari nenupharini optimi, quale potiſſimum ſolet a ferrarienſibus præparari. vnc. 5. deguſtet, aſſumptis illico vnc. ij. aquarum ſtillaticiarum cucurbitæ, & limaciarum. A B

Non eſt vſus frequens diacodij prætermittendus, de quo ſæpè deguſtet cocleare vnum quod quidem erit illi maximi vſus.

Eunti dormitum ſingulis quatuor diebus capiat dram. i. 5. ſequentis antidoti.

Rec. roſarum, violarum. an. dram. i. 5. Corticum radicum mandragore, ſeminis coſciami albi, & papaueris albi, ſem. ſeriolæ, portulacæ, lactucæ, pſilij, nucis muſcatæ, cinamomi eletti. an. ſcrip. v. Trium ſandalorum, ſpodij, draganti. an. ſcrip. i. mellis optimi expumati triplum. Eſt hoc præſtantiſſimum auxilium pro abigendis omnibus affectionibus ſupradictis. Dixi de curatiuaram indicationum materia: nunc quędã de victus ratione dicamus. C

Hæc in vniuerſum inſtituenda eſt optimi ſucci, quæ refrigeret, & humectet: cauendum à contrarijs. Vtatur pro potu vino oligophoro, aut ſaltem paucifero, quod ne caput feriat diluendum aqua copioſa. Interdiu abſtineat, vrgente ſiti bibat coctam. cum vnc. i. iuleb violacei. In aſſumendis alimentis melius eſt, vt vices multiplicentur, quam alimentorum quantitas. Ouis vtatur ſorbilibus, ptiſſana, oriza carnibus magis elixis, quàm aſſis, ſingulis quinque horis deguſtet aliquid concoctu facile: exempli gratia hora nona lactis aſinini. vnc. viij. hora. 14. ius alteratum cum vitellis ouorum, & carne optimi ſucci. moderatè bibat. hora. 19. panis offam deuoret vino intinctam: vigeſimatertia cænabit, moderatè bibat, ve nimia humiditas fluentem aluum faciat. hora noctis. quarta duos vitellos ouorum capiat ſine potu. Alimenta ſint omnia quantitatis exiguæ, & optimi nutrimenti. Carnes laudantur hęclinę ſuum: horum pedes cocti, acetoq; conditi admittũtur. D

Cerebella

E Cerebella porcellorum liquefactam carnem admittimus: caſeus recens non ſalitus conuenit: & ſi guſtui placebit coloſtram non denegabimus: modo tamen leuiter deguſtet, & non ſemper. Lactucam crudam, & coctam admitto. Cicoraceum genus omne conuenit coctum ex oxileo. Quæ ex lacte parantur edulia deguſtari poſſunt aliquando. Piſces ſaxatiles boni. Si haberi poteſt trutta fluuialis detur: nec denegauerim rombum fluuiatilem, vocant Fabrianenſes Capiſciottum. horum condimentum ſit ex iure albo Galeni more. Laudantur etiam alia, quæ his proportione reſpondent. Hæc volui curenti calamo ſcripſiſſe, vt tibi Plinij Iocundiſſime ſatisfacerem, nam mihi certè ipſi minimè ſatisfacio, F cum tam exiguo temporis momento, vna ſcilicet nocte laboribus ex itinere admodum longo, & difficili maximè defatigatus vix ægrotam potuerim inuiſere: tu igitur hæc qualiacunque ſunt exibebis legenda Ferranti Macilento conciui tuo Medico optimo, meique amantiſſimo, qui multo antea curationi illius interfuit, hoc approbante auxilia exequantur, at reprobante abſtineto. Vale, & me quod facis ama. Ex Santa victoria die 26. Martij 1576.

HORATIVS AVGENIVS AD Dominicum Botium amicum.

G Epiſtola Tertia.

COMPONITVR DISCORDIA QVAEDAM INTER illum, & Hieronymum Landeum de affectu æſophagi.

QVAE conſcripſiſti perlegi admodum libenter, cum ab homine mei amantiſſimo proficiſcantur: multò autem legiſſem libentius, ſi literæ fuiſſent alterius argumenti. Nam interponere ſententiam, aſſerreque iucium vbi duo litigant amici ſemper periculoſum fuit. Fit enim vt iudicanti alter inimicus fiat quoniam Obſequium Amicos, H Veritas odium parit. Ego ſanè quid in hac veſtra controuerſia ſcriberem animo plurimum anceps diu multumque cogitaui: quandoquidem ſi tibi nõ reſcripſiſſem, tu ſanè defuiſſe me officiò amicitię putaſſes. Reſcribens verò timebam, ne aut meus Botius, quem vnicè diligo, aut Landeus iuuenis apprime doctus, & magna morum ſuauitate præditus offenderetur. Tandem verò quia nomen veritatis Sanctum eſt, omnibuſque præponendum, operæ precium me facturum putaui liberè admodum (pro mea alioquin

conſuetudine) explanare quod ſentio. Perſuadens mihi ipſi te, A illumque omnia boni, & æqui conſulturum. Accedo igitur ad negocium.

Controuerſia inter vos eſt an affectus viri illius Chaldarioleņſis ſit in gula (ſic æſophagum voco) an in ventriculi capacitate, vel ſubſtantia. Tu quidem in ſolo ventriculo conſiſtere: alter verò in gula malum ineſſe ſignificauit. Sed optimè quidem vterque veſtrum: neque enim ita in ventriculo reſidet, quin affecta ſit gula: neque morbus in hac reſidet, vt non ſit in ventriculo affectus. Vtrunque explicabo breuiſſimis. Primum quidem in ventriculo contineri malum indicat magna illa viſcidæ pituitę copia, quam perpetuò reiectaſſe, tum à vobis relatum eſt mihi, tum B etiam ego met obſeruaui: hæc enim haud nequit in gula contineri. adde quod diuturnus ille vomitus labem in ea parte conſiſtere apertiſſimè ſignificat: hic arbitror adeſſe intemperiem frigidam cum humorum viſcidorum copia in ſpatio ventriculi, atque etiam in tunicis ineluibiliter, vt ſic dicam, immerſa. In cauitate contineri ſignificat facilis vomitus, pituitæ continua reiectatio: porrò in tunicarum ſubſtantia contineri inditio fuit mihi, quòd percontanti diligenter inuenerim haud rarò inane fuiſſe vomendi deſiderium: adhæc viſcida illa ſubſtantia facilè inhæret pro ſua natura, frigidam, humidamque ſubeſſe intemperiem eiuſdem excrementi abundantia fidem facit. An verò adſit tumor aliquiſ- C piam præternaturam, ambigo. quia nullum ea in parte adeſſe dolorem traditis. Ferè autem impoſſibile videtur in loco ſentiente tumorem procreari præternaturam citra dolorem: quod ſi aliquem adeſſe mordicus contendere voluerimus, quamuis certè nullum ſit euidens huiuſce rei inditium: laxum, ædematoſumque dicemus. Cæterum in æſophago adeſt obſtructio. Tria, aut quatuor potiſſima ſunt, quæ hoc atteſtari poſſunt. primum, quòd actio deglutiendi (hæc enim propria eſt gulæ) impeditur. Aliud quòd retulerit nobis æger aſtrictionem ſentire aliquam prope furculam, quæ aliquando remoratur, aliquando impedit omnino alimentorum tranſitum. Tertium verò quòd inanis eſt non raro vomen- D di appetitus. Actio deglutiendi tripliciter læditur: cum omnino non fit: cum fit imbeccilliter: & cum deprauata eſt. Dicere non poſſuemus, quod hæc omnino haud fiat: quia obſeruauimus, delutire illum, alimentumque pertranſiſſe anguſtiorem partem: Neque deprauata eſt actio, quia nullus dolor, aut moleſtia, aut ritillatio facit negocium. Quamobrem imbeccilla eſt actio, ſi quidem tarda fit deglutitio, & laborioſa. Actio deglutiendi difficilis

E élucet eo in loco in quo anguſtior meatus factus eſt: nam ſi in gu-
læ principio contigerit ſtatim ſeſe offert, ſi in medio, aut extrema
illius parte ſenſibus conſpicuus eſſe locus non poteſt. ægro tamen
referente, ſi pœnitus non ſit ſaxeus, locum determinatum facile
poſſumus agnoſcere. His adde modum, quo videmus eiectam
materiam: hic ſanè vomitus non fuit, ſed adhibita raſcatione ſta-
tim effluxit, quæ indebatur: quem explicauit modum Galenus,
& inter medicos recentiores Nicolaus Florentinus dum inquit.
Ibi enim tenebantur ſpatio paruo, poſt quod quaſi cum vomitu
expellebat eas; Poſtremum verò quod homine ſupino decum-
bente multo maior, quàm erecto difficultas apparet, ſignum ni-
F ſi fallor admodum euidens aliquid pati gulam. at ſi quæſieris
quid in via contineatur, quod tranſitum impediat, dixerim im-
pedimentum fieri poſſe ab intemperie citra tumorem præterna-
turam: in qua ingeſtorum in tranſitu tarditas eſt æqualis, & ſine
dolore: ſed hæc non adeſt imbecillitas, quia non eſt æqualis tardi-
tas, ſed prope furculam maior (ſic enim ægrotus loquitur) ſola
igitur intemperies non adeſt. Quamobrem inquiramus an tumor
præternaturam hanc faciat anguſtiam. Ego quidem calidum adeſ-
ſe tumorem non dixerim, quemadmodum etiam neque alij (niſi
fallor) admittēt frigidum affirmare non auderē. quoniam adeſſet
dolor ſaltem non exiguus: recordor tamen retuliſſe illum ab om-
G ni dolore fuiſſe immunem: at certè aliquis deglutiendi tempore
apparuiſſet. Neque verò latet vos quod partium inflammatione
affectarum nulla non dolet cum ſuo munere fungitur: contra vbi
quieuerit dolor mitigari ſolet. hacque de cauſſa neque adeſt vlcus.
Adſtricta eſt igitur via ob humorum viſcidorum obſtructionem:
prætermitto alias cauſſas ob quas fieri contingit tam internas,
quàm externas. in eam opinionem venio pituitam viſcidam ſiue
propter deſtillationem in locum procubuiſſe, ſiue propter ventri-
culi cruditates eo perueniſſe, gulamque adſtrinxiſſe obſtructione
facta. Neque culpandus eſt Galenus, qui hunc docere cauſam
prætermiſerit, nam tumoris, imbecillitatis, & vlceris meminit,
H quia curandi ratio eadem inſtituenda eſt in œdemate, atque in ob-
ſtructione à viſcida pituita. adde etiam quod non exigebat tracta-
tio de locis affectis, vt omnes cauſſas diſtincte proſequeretur, ſed
locos. itaque ſi vera ſunt quæ hucuſque diximus concludamus
vtrunquè verum in gula ſcilicet, & in ventriculo adeſſe morbum,
quod in principio duxi explicandum. meam igitur opinionem
habes ſine fuco, & fallacijs expoſitam, cura vt valeas. Ex Tolen-
tino 18. Aprilis 1575.

FINIS LIBRI SEXTI.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM LIBER SEPTIMVS.

A

HORATIVS AVGENIVS IVLIO PICHINO Medico. S. P. D.

Epiſtola prima.

B

DISQVIRITVR AN SERO CAPRINO VTENDVM ſit in icteritia citrina: quale ſit temperamentum ſeri. Quid Condrus, quid Zea: an medicus debeat ægrotis mortem prædicere: An bilis flaua, & pallida obſtructionem faciant: & an reubarbarum educat magis ſubſtantia, quàm maceratione.

C

QVOD ſtatim tuis litteris non reſcripſerim in cauſſa fuit, primum quòd tabellarius ille tuus adeò importunè reſponſionem exigebat; vt de quauis vel minima morula conqueretur: deinde verò quia cum primus tomus epiſtolarum medicinalium iam iam futurus eſſet ſub prælo; magnam poſtulabat diligentiam, & ſtudium continuum vt quoad eius fieri poſſet emendatus, & ab omnibus erroribus expurgatus, typographo conſignaretur: ſcis enim quàm ingens damnum in longiſſimo itinere à continuis imbribus, & inundatis meæ fuerint lucubrationes perpeſſæ: quod equidē niſi poſt multos annos reſarciri onibus poterit. Duabus hiſce de cauſſis reſponſionem ſum cunctatus: nunc verò opere iam perfecto, & opportunam occaſionem nactus, accedo ad eorum explicationem, quæ propoſuiſti eodem ordine in ipſorum dilucidatione vſus quem tu in proponendis obſeruaſti. D

Sero caprino an vtendum in ictericia.

Primo loco inquinis an vtendum ſit ſero caprino in icteritia citrina ab hæpatis obſtructione procreata, ſiue obſtructio fuerit à

bile

E bile craſſiori, ſiue à pituitoſis excrementis. Reſpondeo quòd ſi affectus naturam, & qualitatem contemplemur medicamenti, modo id ex arte adhibeatur; ſerum caprinum eſſe vtilitatem ipſo in caſu non mediocrem allaturum. nam affectus, qui, vt alij omnes putant ad qualitates mutatas nempe viſibiles attinet, ob vna procreatus obſtructione, indicat detergeri illam, & expurgari, quicquid in ea continebatur, atque etiam quicquid ad eam confluere valebat; quod ſanè primum omnium in obſtructionibus obſeruandum eſſe ex Galeni doctrina recordor aliàs diligenter docuiſſe: idcirco quæ medicamenta vim habent ſubducendi aluum, expurgandi, obſtructiones detergendi, omnia in rem præſentem F conuenire ſtatuendum eſt. In horum numero ſerum eſſe reponēdum non ambigo: nam acrem quandam habet, & nitroſam qualitatem, qua expurgat, tenuem, qua deobſtruit; in vniuerſa Ialitudine ſui temperamenti, frigidum, & humidum cum ſit, obeſſe nequit, ſi à calidiori bili craſſefacta genita fuerit obſtructio: neq; etiā ſi ab humoribus viſcidis, cum eos efficaciter admodum valeat detergere: quin etiam longa experientia compertum habeo, quod ſi quiſpiam incipiente cachexia, aut hydropis principio modo, ex arte id fiat, qualem poſthac explicabò, exhibuerit, maximè iuuaturum ægrotos. Hanc rem à Meſue declaratam in ſuis vniuerſalibus canonibus habes capite de ſero, cuius verba in hunc ferè modum G habent. Seri qualitates.

Aqua lactis macerationis materia eſt, & per ſe quidem innocuū medicamentum. præfertur qui fit ex lacte nigrarum caprarum in laudatis paſcuis victitantium, recenterque fætarum. excalefacit hęc, atque ſiccat otdine primo completo vſque ad ſecundū. Quin etiam attenuat, abluit, abſtergit, & nitroſa, qua referta eſt qualitate, aluum abſque aliqua mordicatione leniter ſubducit. bilem tū flauam, tum atram ab exuſtis humoribus genitam deijcit: quo fit vt mirificè conferat maniacis, & melancolicis. pręſtat item ad viſcerum infarctus, & morbis inde prouenientibus opitulatur, nimirum aqua intercutim laborantibus, fœlle ſuffuſis, & lienoſis. Da- H tur vtiliter febrientibus ex bile, & viſcerum, & vaſorum obſtructionibus. competit etiam renum vitijs in cute à bile, & peruſtis humoribus emergentibus: quare lichenibus, vitiliginibus, alphis, pſoris, lepriſque admodum conuenit] hæc ille: cui ſi fortaſſe non credes audias Galenum, qui tum detergentem, tum expurgantē in ſero in eſſe facultatem oſtendit. Nec in hoc dumtaxat aquæ præſtat, verum etiam quia colluit, vt potè extergentem in ſe humiditatem continens, quàm vocant ſerum, id quod colluit, deluit-

Io. meſue teſtimuniū.

lib. 10. de ſimpt. capit lacte & ſero

luitque corpora ; & parum infra . At ſerum , vt dictum eſt exter- A
gendi potentiam poſſidet: adhibeturque ſubducendi ventris gratia , ac per clyſteres inijcitur , & extergens , abluens ſine mordacitate inteſtinorum acrimoniam : prærerea ſi quis vlcera , quæ ſanie infeſtantur acri , vice aquæ , ſero colluat , optimè ſanè fecerit . Prętcrea quæcunque digerere ſolent ecchinomata & atra ea præſtat ſero quàm aqua diluere : ſic etiam eo vtimur ad ſuggillata & hypoſphagmata peculiaribus ad hæc medicamentis commiſcentes ; & alibi vſum ſeri pro purgando explicans ait . Eandem ob cauſsā magis per aluum deijcitur , vt quod ſerum multum habeat , è quo lac omne facultatem habet deijciendi : vt à caſeorſa ſubſtantia ſiſtendi : quantum verò ſerum ab alia lactis natura ſucci bonitate ſuperatur , tanto alia omnia , quæ ventrem deijciunt ſuperant , ob id veteres ad aluum ſubducendam hoc potu plurimo vſi videntur. B
Tantum autem mellis optimi ei eſt inijciendum , quantum ſuaue citra ſtomaci euerſionem ſentietur . Pari modo & ſalem ea menſura inijcies , quo ad guſtum non offendat: quod ſi ipſum magis ſubducere velis , ſalis quàm plurimum inijcies ; Cæterum quod ſerum habeat tenuem ſubſtantiam , & acrem in ſe , qua penetret , deobſtruit , ſtimuletque naturam ad purgationem eiuſdem verba manifeſtiſſimum faciunt,quę ſic habent.Nunquam in nidorem vertitur , potiſſimum ſi in bilioſiſſimum ac feruentiſſimum ventriculum inciderit : neque enim amplius calidam acremque qualitatem ac facultatem retinet, quam lac à ſero habet : neque pinguē, & mediocriter calidam , quam lac à pinguedine,quæ ſibi ineſt, poſſidebat ; & ſuperiori capite . Quin & aquam (inquit) prius affundere ſecurius fuerit , vt plerique medicorum factitant . Neque mirum tibi videatur , quod ſero conſumpto , rurſus aquam infundant : non enim ſeri humiditas eſt , quam fugiunt , ſed acrimoniā: cuius occaſione lac omne aluum ſubducit , ex ſubſtantijs contrarijs miſtum , ſero ſcilicet & caſeo . ; C

lib. 3. de facul. aumſt. cap. 15. H. 27.

lib. eodem . cap. 16. B. 28.

lib. eodem. cap. 15. G. 27.

Verùm diligenter animaduertendum eſt in ſeri vſu, ne illud exibitum retineatur : hoc enim maximi cuiuſppiam mali cauſſa foret, nam cū humectet , ac refrigeret viſcera naturalia nimiu labefactaret , & adhæc flatuoſi ſpiritus copiam gigneret : Quamobrem , ne hoc ipſum contingat magna quantitas exiberi debet vt præcepit Dioſcorides , & nos illius immitatione in quadam epiſtola ad Fabricium fratrem explanaſſe meminimus. Optimum eſt admiſcere ſal ipſum:vt pro libra ſeri ſalis.dram.j.ſ.optimi triti: aut macerare. dram.ij.aut etiam tres reubarbari electi,vt ego facere conſueui vbi adeſt maior imbecillitas naturalium partium. in quibuſdam etiā D

Modus exibedi ſerum ex Augenio à Galeno & Dioſcoride ſumptus.

Galeni

E Galeni conſuetudine tribus primis diebus ſcamoneum in ſero liquabam, vt promptius ſubduceret: atque in alijs pro viſcidis humoribus detergendis cum libra ſeri permiſcendum curaui mellis roſacei ſolutiui uncias tres, ſic fiunt purgationes pro ictericis, & malo corporis habitu, fœliciſſimæ, ſed opus eſt vt pluribus diebus inſequaris, nempè vſque ad ſexdecim, aut viginti dies ea methodo obſeruata, quam docui in epiſtola de ſero, cuius copiam habebis, & hæc de priori quæſtione ſufficiant.

Secundam proponis de temperamento ſeri an ſcilicet calidum, & ſiccum ſit: an frigidum, & humidum. Hoc negocium, mi Pichine, videtur ambiguum: quia Meſue, vt iam ex illius verbis certior F factus es, calidum, & ſiccum eſſe temperamento ſerum, apertiſſimè dixit, cui aſtipulari videtur Galenus: libro tertio de facultatibus alimentorum capite di oxigalacte, in quo lac habere acrimoniam, & caliditatem à ſero ſcripſit, & in capite ſuperiori explicans cauſſam cur medici inijciant aquam conſumpto ſero, id fieri dicebat, vt omnis acrimonia ſeri prorſus à lacte remoueatur. ſed contrarium ſcripſit libro quarto de ſimplicium medicamentorum facultatibus his verbis, De ſeri temperamento breuis diſputatio.

τὸ δ' ὀῤῥῶδες περίττωμα ψυχρόν τ' ἐςι, καὶ ὑγρὸν

quod eſt, ſeroſum excrementum frigidum eſt, & humidum. Cap. 17. fol. 29. G.

Hæc contradictio negocium fecit multis, præſertim verò vni G Petro apponenſi, qui tandem inuenire ſolutionem non potuit. nam quod inquit ſerum dici calidum, & ſiccum in comparatione ad lac acetoſum non eſt verum: quia Galenus ſimpliciter eiuſcemodi ſententiam protulit: quod etiam idem conciliator animaduertens addidit. Non ignorare ſe Galenum cum alijs quibusdam medicis in aliqua ſuorum operum parte dixiſſe, calidum & ſiccum exiſtere ſerũ, ſibi tamen ſtandũ potius, & acquieſcendum illi ſentẽtiæ, qua ſtatuit frigidum, & humidum eſſe. quibus manifeſtum facit neſciuiſſe illum difficiles hoſce locos in vnum componere. Conciliatoris opinio reprobata.

Verùm ſi quis diligenter contemplari voluerit Galeni verba H inueniet nullam adeſſe diſcrepantiam: quia dum loquitur de acido lacte hunc ſtatuit multò magis frigidum, quàm lac ſimpliciter non acidum: cauſam affert huius rei, quia in lacte tres inſunt ſubſtantiæ: caſeoſa, butiroſa, & ſeroſa. caſeoſa quidem eſt frigida: butiroſa temperatè calida, & halituoſa: ſeroſa vero duas habet partes vnam calidam, & acrem: aliam ſine acrimonia, quæ frigida eſt, & humida: quæ pars maior multò eſt, quàm ſit acris, & calida: idcirco temperamentum totius ſeri eſt frigidum & humidum: lac vero totum frigidum eſt: ſed non ita frigidum iudicari debet, quin aliquid Augenij opinio.

habeat caliditatis ob ſeri acrimoniam, & ob buturi tepiditatem: A
Quamobrem lac habere acrimoniam,& caliditatem non debet intelligi à prædominio, at ſecundum partem. dicit igitur, quod acidum lac in ventriculo etiam bilioſiſſimo, & calidiſſimo non corrumpitur in qualitatem nidoroſam: quia nihil habet, quod poſſet facere eiuſcemodi cruditatem: butiroſa illa & præpingius ſubſtantia iam quidem euanuit exalato calore: euamit etiam ſubſtantiæ ſeroſæ acris illa portio,quæ calidıtatem in lacte producebat:relicta aquea ſola ſubſtantia & humida, & frigida, idcirco nequit aliqua ex parte in nidorem conuerti: Quando igitur Galenus lac habere acrem qualitatem à ſero dixit,audiendus eſt ſecundum partem, & eam quidem minorem:quando autem frigidum & humidum ſta- B
tuit à prædominante qualitate talem eſſe ſtatuit. Conſideranda ſunt hæc verba Galeni:Neque mirum tibi videatur,quod ſero conſumpto rurſus aquā infundant:non enim ſeri humiditas eſt,quàm fugiūt ſed acrimoniam; cuius occaſſione lac omne aluū ſubducit; Nā ſi ſeruum cōſumptū eſt decoctionem, aut per ſapi aut orbiculos ferreos ignıtos extintos:cur denuo addit aquā?rurſus quę humiditas ineſt in ſero,quā fugimus, ſi omnis abſumpta eſt?Sed non eſt omnis abſumpta quia dūtaxat acrior pars exalauit.permāſit aqueę portio quædā:quam etiam vt certius,ac euidentius corrigerēt antiquiores medici aquā addebant in curādis fluoribus abui ab acribus
humoribus, vt alibi docuimus. ſi hoc modo Galenum interprætemur omnes difficultates ceſſant. Quid verò dicendum ſit ad meſuem alijs dijudicandum relinquo, qui in eius authoris lectione verſati ſunt:mihi ſatis eſt docuiſſe,qui nam verus ſit Galeni ſenſus. C

Lac habere acrimoniā quomodo intelligendum.

Verborum Galeni explanatio.

In Epiſtola ad curium ſcipionem.

Tertio quæris quid ſit alica,& condrus cuius apud Galenum frequentem factam fuiſſe mentionem legiſti, & me in publicis lectionibus audieris in bilioſis temperamentis non parum Alicam ptiſſanæ modo præparatam codaudaſſe. te autem neſcire nec quid ſit nec quomodo præparetur. Quamuis non videatur admodum facilè cognouiſſe quod proponitur problema, emitar ex antiquioribus, & illis probatiſſimis docere veritatem.

De alica diſputatio.

Vox hæc χόνδρος multiplicem habet ſignificationem: etenim ali- D
quando idem ſignificat quod adoreum, ſemen cereale, & frumentaceum videturque antiqua ſignificatio illius ſeminis, quo populus Romanus trecentis continuis annis vſus eſt, quod ab edendo primum edor,deinde ador,tum deinde adoreum vocatum fuit. ſignificat etiam far ipſum, ſed cum adictione far adoreum, hordeaceum far, & triticeum, cuius meminit Athæneus libro tertio, & columela libro octauo: Græci peculiari quodam appellatione far illud

χόνδρος quid.

Adoreum vnde.

E illud ex Zea factum in pila ſcilicet pinſitum vocarunt χόνδρος: quod latini vocarunt propriè Alicam. Far autem hordei: ipſum ſcilicet pinſitum hordeum propria voce dixernnt πτισσάνη. vt in epiſtola ad Ludouicum patrem demoſtrauimus: Triticum vero & adorei pinſiti τράγος græcis propriè.

Itaque χόνδρος propria nuncupatione erit idem quod alica, quæ vt Dioſcorides ait, fit ex Zea. Hæc duplex eſt cruda & cocta. cruda Far ipſum Zeicum: ideſt Zea in pila pinſita, ſed non freſa: Pinſitur eadem ratione qua hordeum, vt alibi demoſtrauimus. Cocta verò Alica eſt quæ in eundem modum præparatur, atque ptiſſana: propterea dicebat Galenus Alicam conuenire in calidiſſimis corpori-F bus, ne in febrem in habitum terminentur præparatam ptiſſanæ conſuetudine.

Farris nomen.

Hic maior ſuccedit dubitatio, quid ſit Zea, an ab olyra differat, & à Thypha: Videtur ſatis probabile vt ſtatuatur aut idem eſſe frugis genus varijs nominibus inſignitum: aut certè parum inuicem differre.

Zea quid ſit

Mneſitheus grauis author, cuius ſæpè admodum Galenus meminit, Thyphas eſſe putauit eaſdem, atque olyras: At verò Herodotus tum multò antea Aegiptijs dedecori eſſe ſcriptum reliquit, ſi aliunde quam ex olyris veſcerentur: quas alij Zeas vocant. Quin Dioſcoridem leges ex eodem genere olyram facere. Quod ſi Mne-G ſitheo verè idem eſt Thypha, & olyra: & Herodotus ſcriptor antiquitate Galeno ſuperior, hunc appellari Zeam ſignificauit, recta ratione conuincitur hiſce tribus nominibus vnam, & eandem rem ſignificari. Galenus certè confirmare videtur negotium dum ait. Olyra etiam quam vocat frequens in aſia viſitur, mediumque inter hæc, & triticum locum obtinet, ſiquidem tritico tanto eſt deterior, quanto his melior: vtuntur autem & ipſa eodem modo, quo prædictis. Quod verò ad Zeam attinet nulla alia inueſtiganda eſt præter Olyras, & Thyphas, quæ ſint eſculentæ, & vt ingenuè fatear non mihi conſtat de vtris harum antiqui nomen Zeæ enunciarint. Tertium enim præter illas genus non viſitur, quod eis ſimile ſit, F ſed Thyhas, & Olyras ſic vocitabant ʒ & in linguarum interprætatione inquit ζειας Farris. alias olyræ. ʒ porro Zea eſt illud genus ſeminum, quod ſpletam noſtris regionibus vocant: ex quo etiam panis it ſuauiſſimus.

Mneſithei opinio.

Herodotus.

De vicu. vict. vic. cap. 60.

Etenim audiui à quibusdam Germanis panem ex Zea eſſe vſitaſſimum in vniuerſo Norico, & in Vindelicia: & paſſim Zeam eglubitam pro vero tritico venundari à mercatoribus, quo cum rit maximam ſimilitudinem, adeò vt primo aſpectu vix internoſci

noſci poſſit differentia, niſi ab ijs, qui maximè ſunt experti. Etenim conſtat grano minore aliquanto quam triticum, neque tam denſo, aut vt cum Galeno loquar πυκνῶς & pondere aliquantum cedit. ex illius farina pinſita fiunt panes guſtu ſuauiſſimi, faciles concoctu, aſpectu albiſſimi. Quomodo autem Germani artem degluben di Zeam ſoleant exercere, non dicam cum me prorſus lateat: volui hoc adnotaſſe, vt in caritate annonæ habeant omnes vbi refugiant. A

An Medicus debeat ægro mortem prę dicere.

Ad hæc verò dicis difficultatem facere tibi verba Hippocratis in primi prognoſticorum præfatione cum ait: præſentiens enim & prædicens coram ægro præſentia, & futura: videtur enim tibi abſur dum prædicere medicum ægroto mortem: in hac re audias primúm quid Galenus. Si Prudentem hominem ægrum (inquit) eundemque non timidum eſſe cognoueris, vera ipſi dicere conaberis nihil eorum quæ in morbo futura ſunt ſubtrahens, neque diſſimulans: at ſi ſtultum, atque timidum omnia ea quibus ipſe meliore animo futurus ſit, dicito. quod ſi interdum ob extremam laborantis formidinem ipſi certam ſalutem polliceri coactus fueris, egreſſus ſaltim eius curam habentibus, vera dicito. ipſis quoque laborantibus, non vt aperte mentientes faciunt, ſalutem polliceri tentato, niſi illud addideris imprimis ſanitatem quidem affuturam omnia ipſo rectè agente, & medicorum præceptis abtemperante. ita enim neque illa animum deſpondebit, & tu plerunque vera retuleris. Nam plurimi ex periculoſis morbis ægrotus aut medicis morem gerentes necant: quandoquidem per pauci admodum alio quin prorſus mortiferi ſunt: ſi neque aliud quicquam extrinſecum fortuito noxium incidat, neque ægrotus erret, neque miniſtri. Quicunque enim in periculoſis morbis plusquam decent ægrotantes hilares & bonę ſpei plenos reddũt in multa ipſos mala conijciunt: in triſtitiam ſequentibus diebus, cum aut in peius morbus cecidiſſe videtur, aut vltra medicorum promiſſionem producitur. Quin etiam plures homines confiſi perinde, atque ſine periculo ægrotent, medicis non obtemperant; hæc Galenus. B C

Galeni opinio.

Augenij opinio.

Ego autem putauerim in hunc modum eſſe diſtinguendum. Morborum quidam ſunt ſalubres: quidam lætales: horum appellatione intelligimus eos, qui vel ad ſalutem, vel ad mortem vt plurimum terminantur. Deinde ſcire hoc neceſſarium eſt: ægrotorum quoſdam eſſe, qui medicorum præceptis obtemperare nolunt quoſdam verò contra obedire medicis. Quamobrem morbo exiſtente ſalubri, in ægroto, qni obtemperare non ſolet, debet illi medicus prædicere periculum: hac tamen conditione & pacto prædi

cendum

E cendum:ſi obtemperare noluerit:at ſi obtemperauerit liberaturū. Sed ne videatur hyſtrionum conſuetudine rem paruam attollere aſſidentibus omnino veritatem pronunciabit. Eandem prædicendi rationem obſeruaturum putamus, ſi ægrotus in lætalem inciderit morbum, quoniam in hoc multò magis error etiam exiguus, nocere poteſt, quàm in ſalutari maximus. itaque vt obedientem ſeſe medico præſtet, qui obedire non ſolet non eſt illi diſſimulanda veritas: quem timidiorem factum decet magna vtilitate ſeſe obedientem præbere medico;

Sed quid agendum,ſi in hominem timidum inciderit medicus? an erit huic veritas audacter parefacienda? id quidem non videtur F Galeno. Sed ego dixerim, aperiundam veritatem aliquo mendacio permiſtam: veritas erit prædicere illi, morbum fore plenum periculi. Mendacium, aut ſuſpicio quædam mendacij. liberaturum morſus ab eo morbo, ſi obtemperauerit. Dixi ſuſpicionem quandam. quia anceps iudicium eſt in morbis acutis de quibus dicebat Hippocrates in aphoriſmis. Acutorum morborum non omnino ſunt certæ pronunciatianes & iudicia ſalutis, & mortis; At verò poſteà nunciandum erit aſſiſtentibus nos ægroto ſalutem promiſiſſe: non quod eam certo ſperemus ad futuram, ſed quoniam vtile eſt bono animo eſſe.

Quando liceat prædicere veritatem & quando minus ęgroto à medico nota.

At ſi in hominem inciderimus obtemperantem, ſi morbo ſa-G lutari præmatur, nihil impedimento eſſe poterit, quin verum patefiat. At ſi lætalis ſit affectus: melius eſſe exiſtimauerim occultare illi veritatem, promittereque ſalutem. Nam ſi prædicemus ancipitem eſſe morbum, & vereri nos plurimum illius impetum: æger maximè triſtabitur, etiam ſi prudenti animo, & benè conſtituto fuerit, cognoſcens ſortaſſe nihil præſidia commoditati allatura, vt in mullis obſeruauit contingiſſe, aut ab alijs audiuit: idcirco plurimum perturbatus animo celerius morbi ſæuitia morietur.

Hic mihi ſuſpecta videtur Galeni ſententia, qua pręcipit homi-H ni prudenti nihil diſſimulandum, neque ſubtrahendum: & quamuis in ijs, qui timidi non ſunt id præſertim minus malum fuerit, tamen imaginari non poſſum hominem tam compoſito futurum animo, qui non contriſtetur ex mortis certo nuncio: cum omnium terribilium finis ſit mors: quam rem optime videtur mihi animaduertiſſe Cornelius celſus dum ait. Cum verò ſemper ægrotos ſecuros agere conueniat, vt corpore tantum non etiam animo laborent, tum præcipue vbi cibum ſumpſerunt, itaque ſi quæ ſunt exaſperatura eorum animos, optimum eſt, eadem ęgrotantium

Contra Galenum.

Lib. 3. ca. 5

tium notitia ſubtrahere; hæc celſus. Porrò quid magis exaſperare poſſit morte ipſa non video: Nec eſt quod quiſpiam dicat philoſophos eiuſcemodi eſſe: quoniam hoc falſum eſſe conuincitur, quod ille, qui mortis dominus erat, Patri dixit. Pater ſi fieri poteſt tranſeat à me calix iſte. Hoc exemplum pro omnibus mihi ſatisfacere videtur. Quod verò attinet ad aſſiſtentes hoc medici muneris, eſt & officij, egreſſus omnem illis veritatem patefacere, de qua re ſic ait Celſus. Vbi grauis metus ſine certa tamen deſperatione eſt, indicare neceſſarijs periclitantis in difficili rem eſſe, ne ſi victa ars malo fuerit vel ignoraſſe, vel fefelliſſe ſe videatur; hæc ille. Ex quibus manifeſtum fecimus qualem ſeſe gerere medicus debeat erga ægrotos in prædictionis officio. B

An bilis obſtruat.

Petis præterea an à bile pallida, & flaua fieri poſſit obſtructio: atque ſi fiat ad quod genus cauſſarum refferenda ſit eiuſcemodi obſtructio: an vel ad multitudinem, vel ad viſciditatem, vel craſſitiem.

Aliorum & communis opinio.

Reſpondent quidam infarctum facere bilem, vt in ictero, in obſtructionibus hæpatis, in febribus bilioſis contingit: ſed id non contringere propter naturam bilis, at dumtaxat ob eius multitudinem: fundamentum opinionis eſt, quod Galenus in octauo methodi medendi ſcriptum reliquerit humores multitudine obſtructiones facere: verba ſic habent. Quod ipſum ſi tenax ſit, & craſſum, obſtructionem planè germinabit: ſin aliter multitudine certè ſua non parum omnino nocebit. Cernimus enim aliquando, etiam quod multum eſt, cum ſimul torum confluit, obſtruendo hærere infigique non minus, quam ea, quæ glutinoſa ſunt, & craſſa: quod ſi per meatus anguſtos eſt tranſitus multo magis retineri; hæc ille, quibus videtur confirmari propoſita opinio. (Cap. 4.) C

A bile pallida & flaua nullam fieri obſtructionem.

Ego ſanè circa veritatem dictorum non mediocriter dubito: nam vt Galenus in vndecimo methodi medendi, & in libris de ſimplicium medicamentorum facultatibus atteſtatur, quæ calida & ſicca ſunt & amara & ſubſtantiam habent ſubtilem, qua vndequaque facile penetrare poſſint, remedia ſunt contra obſtructionem. Bilis autem eiuſcemodi omnibus qualitatibus refferta eſt: D Qui fieri igitur poterit, vt obſtruere illam dicamus? regula generalis eſt apud medicos, quod omne amarum detergit: rurſus nec minus generalis eſt, quod omne deobſtruens tenues partes habet. Dicent verum concludere rationem ſi bilis conſideretur ratione qualitatum, & tenuitatis ſubſtantiæ: ſed non verum ſi conſideretur quantitatis ratione, cuius cauſſa quod ſemel multum confluit hærendo obſtruit: hoc quamuis aliquam habere probabilitatem

E bilitatem videatur, meo tamen iudicio non conſiſtit: nam in maiori quanto maior vis ineſt, in minori minor. Scintilla ignis minimum calefacit: flamma verò magis, adhuc magis ignis carbo: vis illa deobſtruens, quæ ineſt in bile, aut propria eſt ſubſtantiæ ipſius, aut aliunde aduenit: ſi propria nunquam ab ea ſeparabitur, & quàm fuerit maior quantitas illius, maiorem penetrandi, & deobſtruendi vim habebit. Adde quod experientia id veriſſimum eſſe confirmat, cum in dies videamus hunc humorem acrē in humano corpore abundantem perpetuò ferè moueri, & agitari, aut quoquo verſum, aut ad determinatas particulas, atque nihil eſſe quod poſſit illius impetum, motumq́ue remorari. Amplius ſi id aliquando contingeret, in acutiſſimis febribus id potiſſimum haberet veritatem, quæ fiunt à multitudine humoris biliofi: Galenus tamen in his vtitur decoctione origani, hiſopi, Thimi, tragorigani: quæ in obſtructione à multitudine bilis ſolius conuenire non poſſunt: alioquin non eſſent contraria contrariorum remedia, ſed ſimilia. 1.aphor.24.

F

Poſtremò quæſierim quibus remedijs hanc obſtructionem remouebimus: an incidentibus? hoc fieri non poterit? nam humor craſſus non eſt (ſupponimus enim tenuem eſſe amarumq́ue) an detergentibus? neque id licet: quia viſciditate caret. An venæ ſectione? quam propria nuncupatione vacuationem vocare conſueuit Galenus? neque id expedit, quoniam nulla plenitudo ineſt aut ad iures, aet ad vaſa, ſed ſola cacochimia, quam phlebotomia emendare non licet. An fortaſſe dicent adeſſe motum ſanguinis? ſed hunc nullam omnino ſupponimus. Quamobrem ſequitur, aut ſemper mittendum eſſe ſanguinem in cachochimia: aut hunc quem præmanibus habemus caſum eſſe impoſſibilem: aut tertio dari obſtructionem ſine proprio remedio: hæc parum omnino in arte medica conuenire adeò notum eſt, quàm quod notiſſimum. Primo apho riſ.2.

G

Quid inquies ad Galenum? aut quomodo ſtatuemus à bile in ictero fieri obſtructionem in chiſti fœllis? quomodo vtrunque ſit admittendum in præſcatiarum docendum venit: Galenus nunquam niſi tres obſtructionis cauſſas fecit: multitudinem, craſſitiem, & viſciditatem humorum: & aliquando inuicem complicatas. Per multitudinem quid ille intelligat arbitror dubitare neminem: ſcilicet ſanguinis ſupra mediocritatem veteri ſeruata proportione incrementum: & cum ſanguinem dicit omnes illius partes intelligit, quarum vna eſt tenuis, alia temperata, quædam craſſa, & quædam viſcida eſt: cum ſit ſanguinis pars quædam biliofa: Galeni ſententiæ explanatio. Multitudo quid.

H

alia

alia melancolica, tertia pituitoſa, & alia temperata ſit. Hic exceſſus humorum facere poteſt obſtructionem, quatenus continet humores craſſos, & viſcidos præternaturam adauctos; cuius rei hoc ſignum eſt, quod venæ ſectionem non modo adhibemus, qua multitudinem per ſe emendamus, & impetum confluentis humoris ad obſtructionem impedimus, verùm etiam præterea incidentibus, & detergentibus vtimur: ſed quorſum conueniret horum vſus, ſi craſſus, & viſcidus ſanguis non adeſſet? hac ratione motus admirabilis Galenus vndecimo methodi medendi vtitur oximellite, & ptiſſana in febribus continentibus, in quibus obſtructio ab vna multitudine generabatur. Quamobrem nulla eſt obſtructio à multitudine, quamcunque multitudinem intellexeris, quin eadem fiat à ſanguine craſſo, & viſcido permiſto ſimul cum alijs partibus ſanguinis. Quæ obſtructio fit ab excrementis, & ab ipſis malis ſuccis, vocant cachochimiam à multitudine fieri non dicitur: modo ad Galenum reuerſi, vbi febris ephemera ad fuerit ab obſtructione excrementorum viſcidorum, & craſſorum, admonuit periculum eſſe ingens accedere ad detergendas haſce obſtructiones non vacuata prius multitudine ſanguis: quia inquit, ſimul adaugebis obſtructiones: nam quamuis in corpore non adſit copia humorum viſcidorum, aut craſſorum à ſanguinis natura diſtintorum, ſed adſit ſola multitudo, hæc à medicamentis deobſtruentibus attracta ad obſtructionem, habebit vim à multitudine infarctum augendi: ſic niſi decipior ijs rationibus, quas audiuiſti, perſuaſus, putauerim à bile flaua quatenus multa obſtructiones non fieri. Verùm vt meam opinionem diligentius conſequaris: volo vt ſcias obſtructionem fieri, aut à multitudine: aut à cachochimia, à multitudine aut quo ad vires, aut quo ad vaſa, aut ſimpliciter, aut ſecundum quid dicta, à cachochimia duplex emanat cauſſa, vna quando humores viſcidi obſtructionem faciunt: alia quando craſſi: viſciditas pituitæ facit infarctum aut ſola, aut permiſta, aut cum craſſis humoribus, & hæc pernicioſa eſt obſtructio, & maximè rebellis: aut cum humoribus tenuioribus, quæ res contingit cum bilis flauæ permiſcetur pituitæ, ut in tertiana notha euenit. Craſſi humores duorum ſunt generum: aliqui ſunt frigidi, vt melancolia, & pituita gypſea, aliqui ſunt calidi, vt bilis vitellina, porracea, ærrugnioſa, carulea, & atra. Hic vides quod ego excipio bilem pallidam, & flauam: quoniam ab hiſce quantumuis copia abundantibus concitari non poſſe obſtructionem, cum ſolæ ſunt, manifeſtiſſimè demoſtraſſe videor.

A
B
C
D

Obſtructio à multitudine fit etiam à craſſo & viſcido ſanguine nota.

Obſtruentiũ omniũ cauſſarum ſumma.

Quod attinet ad poſtremam quæſtionem breuiter tibi ſatisfacturus

E ctturus, idem afferre nunc volo, quod in publicis lectionibus docui: nempè Reubarbarum in ſubſtantia magis purgare, magis corroborare, & magis deobſtruere, quàm eius dilutum: nam vis illa reubarbari aſtringens corroborat, quæ in diluto caret, hæc eadem quantum adiuuet expurgationem per compreſſionem nemo eſt, qui neſciat: addito quod facit diu retineri vim expurgatoriam in viſceribus: at quo diutius continetur eo quidem largius expurgat: Quamobrem ſi exiguam purgationem, vt in pueris, & in ijs qui facilè difflantur, & in vniuerſum in corporibus imbecillis deſideras, diluto eſt vtendum tibi: ſi verò validiorem, & huberiorem poſtules, ſubſtantia: quæ non modo bilem flauam, ſed F etiam ſimul pituitam expurgabit: nullum verò inuenies præſtantius remedium pro obſtructionibus hæpatis, quàm illius ſubſtantia aut in pillulas, aut introciſcos, aut in pulueres redacta, aut etiam maſticata, qui mos communis eſt multis, apud me verò fuit ſemper familiariſſimus: hæc ad Problemata. Vale.

Reubarbarū an magis ſubſtantia, quàm maceratum educat.

HORATIVS AVGENIVS IVLIO PICHINO. S. P. D.

G

Epiſtola ſecunda.

AGITVR DE MELLICRATO, AN CONVENIAT acutis febribus. De anno auſtrino à ventis in totum ſilente: de conſtitutione Hiemis Auſtrina, pluuioſa, & tranquilla. & de cataplaſmate ex farina hordeacea ſoluitur contradictio inſignis in Galeni doctrina.

H PRO Reſponſione ad tuas litteras, Accedo ad eorum, quæ abs te mihi propoſita ſunt, dilucidationem. Ad primam difficultatem de mulſa an in bilioſis febribus debeat exiberi, Dico, quod cum duplex in vniuerſum ſit mulſa, diluta, & meraca: quod illius vſus accommodatus eſſe poteſt: huius autem maximè ſuſpectus eſt: cauſſam hanc affero. quæ dulciora, & acriora ſunt in bilem conuertuntur: meracior mulſa tum dulcior eſt, tum acrior diluta, quæ ob copioſam aquę

Melicratum quod conueniat bilioſis morbis.

miſtionem optimè temperata videtur acrimoniam depoſuiſſe A
mulſa duplex. quoniam verò quædam ſunt corpora ex propria natura ſic equidem conſtituta, vt ab omnibus dulcibus maximè oblædantur, in ijs etiam à dilutiſſima abſtinendum cenſerem. hac ratione Galen. priori libro ad Glauconem agens de curatione continuarum febrium dixit dandum eſſe mellicratum ijs quibus non bileſcit; ſiquidem naturis omnibus, niſi particularis aliqua conditio impediat, febribus continuis laborantibus conuenit mulſa diluta, de qua ſic Hippocrates libro tertio de ratione victus acutorum ſcriptum reliquit. Mulſa præterea, quæ dilutior eſt ſputum educit magis, pulmonemque petit. Meracior verò ſpumoſa excrementa, atq; plus quàm conuenit valde bilioſa calidioraque, quàm dilutior agit magis; referamus verba Galeni. Mel (inquit) in acutis morbis bileſcere, atque ob id nobis afferre moleſtiam antea dixi. Aquã præterea tardè penetrare, atque in hypocondrijs diutius immorari atque ob eas res fugiendam. At quod ex vtriſque miſtum ſit, conueniens redditur, quando ea conſtet temperatura, qua aquę plurimæ tantum mellis permiſtam fuerit, vt uiam aquę paret, & ad diſtributionem agat, nempè his ita temperatis vrinæ facilius penetrabunt, ocyusque ſputum educetur; Oribaſius rem confirmans inquit. Mellicratum non admodum vtile eſt ijs, qui amaram bilẽ coaceruant; quoniam in ijs in bilem vertitur; niſi prius vel inteſtina, vel veſſicam pertranſeat: quod ſi faciat non modo lędit, Verum etiam maximè iuuat: nam ſecum bilioſa exerementa deducit. Ergo eiuſmodi naturis dilutius mellicratum dare conuenit, vt nec ſitim afferat, nec bilem gignat; ſed quia in hanc tractationem incidimus ne aliquid deſideres, docere volo primum quomodo antiqui mellicratum præparabant: Deinde explanabimus quomodo noſtris hiſce temporibus præparari debeat: quomodo pręparetur mellicratum aquoſum, quomodo dilutum, quid ſit cocta, quid cruda mulſa.

cap. 13.

tex. 13. lib. 3 acuturum idem auiæ. lib. 4. fen. prima trac. 2. cap. 8. B

li. 5. collec. cap. 14. C

Mulſæ præparatio antiqua. D

QVOD attinet ad præparationem mulſę ſecundum antiquos ſciendum eſt eos in hunc modum præparare conſueuiſſe. Multos ante annos cœleſtem aquam vaſis includunt, & ſubdio in ſole habent: deinde cum ſępius eam in alia vaſa transfunderint, & eliquarint (nam quoties etiam per longum tempus diffunditur aliquid craſſamentum in imo ſimile fæci reperitur) veteris aquæ ſextarium

præparatio mellicrati ex Columella.

E tarium cum libra mellis permiſcent: Nonnullę autem cum auſte riorem volunt efficere ſextarium aquæ cum dodrante pondo mellis diluunt: & eam portione repletam lagenam, gypſatamq́ue patiuntur per caniculę ortum in ſole quadraginta diebus eſſe, tum demum in tabulatum, quod fumum accipit, reponunt. Non nulli, quibus non fuit curę cœleſtem inueterare aquam recentem ſummunt, eamq́ue vſque ad quartam partem decoquunt: deinde cum refrixerit, ſiue dulciorem facere mulſam voluerint, duobus aquæ ſextarijs, ſextarium mellis permiſcent: ſi verò auſteriorem, ſextario aquæ dodrantem adijciunt mellis, & his portionibus factam in lagenam reponunt, eamq́ue vt ſupra dixi, quadraginta diebus in-
F ſolatam, poſtea in tabulatum quod ſuffumigatur reponunt: hoc modo antiqui, vt Iunius Columella teſtatur præparabant melicratum: quemadmodum etiam Caſſius Dioniſius Vticenſis libro 8. teſtatur; qui tamen explicat modum, non quantitatem & præterea differt, quod hic aquam recentem ad tertias partes decoquit, ille verò ad quartas: Addit pręterea Caſſius, quod medici quidā empirici niuem per ſe cum melle comiſcent, ac trita reponunt: hancq́ue permiſtionem ab illis deſiderari tanquam medicamentū febrium ęſtuoſarum, vocariq́ue ab illis niuem mulſam, probariq́; magis in mellicrati generibus, quod fuerit vetuſtius. nec miror, quia recordor me apud Plinium legiſſe mellicratum antiquum vi-
G ni ſaporem acquirere: ſic enim inquit, fit vinum ex aqua, & melle tantum quinquennio ad hoc ſeruari cœleſtem iubent. Aliqui prudentiores ſtatim ad tertias partes decoquunt, & tertiam mellis veteris adijciunt deinde ſexaginta diebus canis ortu in ſole habent. alij diffuſa ita decimo die obturant, hoc vocatur hydromeli, & vetuſtate ſaporem vini aſſequitur, nunquàm laudatius, quā in phrygia. ex his quæ diximus de aqua mulſa hæc ſecundum antiquiorū ſententiam colligantur. Primum dupliciter pręparari illam tum ex aqua pluuiatili veteri annorum ſcilicet quinque, (vt Plinius interpretatur) aſſeruata. tum ex recenti fontana cocta ad quartas, vt Columella, vel ad tertias, vt Caſſius Dioniſius, Pliniusq́ue tradi-
H derunt: ſecundum verò mulſam quomodocunque præparatam inſolari diebus quadraginta: ſed ex Dioniſio diebus decem: Tertium reponi poſtea in vaſe obturato, ſed ſecundum Caſſium foramine relicto ad perſpirationem. Poſtremum verò in tabulatum, vt ſuffumigetur eſſe reponendam.

Mellicrati alia præparatio.

Mellicrati præparatio ex Dioniſio Caſſio vticenſi.

Differentiā inter Caſſiū & Columellam de præparatione mellicrati.

ſumma dictorum de mellicrati ſecundum antiquos.

A

De Melicrati præparatione ex Medicorum decretis.

Mellicrati præparatione ad vſum medicinę.

AT verò mellicratum, quod venit in vſum medicinæ alia ratione præparatur: nam permiſto melle cum aqua copioſa decoquunt expumantes, vt Galenus hiſce verbis teſtatur. ſi primum illi multum aquæ admiſcuerimus, ac deinde tantū per coxerimus quoad ſpumare deſinat, oportet autem ſpumam ſtatim, vt emerſerit continenter ab ipſo tollere: cum enim hac parandi ratione acrimoniam depoſuerit, neque amplius aluum ad excretionem irritet, haud cunctanter in corpus diſtribuetur; Hanc eandem parandi rationem Oribaſius inſecutus eſt, & Paulus Aegineta libro primo dum ait. itaque in eiuſmodi naturis dilutior mulſa rectè dabitur; & parum infra componendi modum explicans inquit. octuplo aquę portio mellis admiſcetur, incoquiturque donec ſpumare deſinat, ſpumā verò continenter ab eo tollere, ſimul atque orta eſt oportet; ex quibus colligitur qua proportione admiſcere aquam debeamus melli, vt mulſa fiat. Cæterùm habet apud me difficultatē an hoc modo mulſam dilutam præparare debeamus. Ego certè putauerim hanc eſſe dilutionis mulſę præparationem, quia Galenus docens aquoſi melicrati conficiendi rationem eiſdem vtitur verbis quibus Paulus. demum verò quia octaua pars mellis cum tanta aquæ portione coctionem facit admodum dilutam, vt vnuſquiſque facilè poterit obſeruatione comprobare. Poſtremò autē quia tum Columella, tum Dioniſius multò maiorem mellis adderunt portionem, quæ res indicare poteſt illam eſſe meraciorem mulſam: diluta igitur recipiet mellis libram vnam; aquæ lib. octo fiat coctio donec abijciatur ſpuma.

ex Galeno.

Oribaſio.

Paulo Aegineta.

Mellicratū aquoſum & eius pręparatio.

B

C

An cocta, aut cruda vtendum mulſa in morbis acutis.

D

QVAERERET hoc loco quiſpiam an cruda, an autem cocta vtendum ſit mulſa: ſed prius videamus, quid cocta, & quid cruda ſit. dixerunt quidam coctam eſſe; quæ fit ex cocta aqua ad tertias vel quartas: crudam, quæ non recipit aquæ coctionem. ſed fit ex veteri pluuiatili annis quinque Plinij conſuetudine aſſeruata. Non putauerim in hunc modum habere negocium.

quia

E quia mihi non videtur habere aliquam difficultatem, quod vbi crudi, & cocti in mulſa meminerint Hippocrates, & Galenus intellexerint relationis mellis & aquæ ſimul, non autem relatione ſolius aquæ: quod facilè demonſtrare poſſum verbis Galeni, quæ ſic habent. Mellicratum verò quod pauliſper, aut nihil coctum fuerit: Prius deijcitur quàm concoqui, & in corpus deſtribui, & nutrire poſſit. præterea in eo differunt, quod mel non planè coctum in ventriculo, atque inteſtinis flatus quoſdam gignat:contra quod in decoctione ſpumam omnem abiecerit flatus eſt expers, & vrinā mouet; hæc ille. Qua re coctam dicemus mulſam, quæ mel coctum, atque expumatum recipiet: non cocta verò, quæ mel cru-
F dum habet. ex ijs, quæ diximus patere poteſt cocto melicrato vtēdum eſſe, tum quia coctura mel ipſum reddit expers acrimonia, tum quia diligens illa permiſtio cum aqua, & coctura magis penetrantem, reddit mulſam: ac prorſus omnem flatum deponit: quæ omnia maximè deſiderari ſolent in curatione febrium acutarum; ac in vniuerſum in omnibus putridis. Quod autē Hippocrates dicat cocta mulſa vtendum, vbi mel fuerit prauum, vitioſum, nigrum, impurum, mali odoris ipſamque cocturam plurimum malignitatum turpitudinem tollere; ſciendum non perinde dictum eſſe, quod nolit mel bonum in melicrati præparatione coquendum eſſe: ſed vt oſtendat, quod vbi fuerimus coacti vti
G melle impuro, malo, quod tunc ipſa coctura corriget omnem labem: hæc ſufficiant de prima quæſtione.

Secunda dubitatio fuit, quomodo à me dictum fuerit libro primo de præſeruatione à peſtilentia, annum auſtralem in totum à ventis ſilentem ſignum eſſe peſtilentiæ. nam auſtralis dicitur annus, in quo auſter perflare continuò ſolet: at auſter eſt ventus:quo modo igitur à ventis annus ſilere poterit? Reſpondeo ſententiam illam fuiſſe Hippocratis in libro tertio epidemiorū ſec.3.cont.autē primo vbi ſic ait. Annus auſtrinus, pluuius à ventis in totum ſilens; Galenus difficultatem ſoluit, quam tu ipſe proponis: expedit eius verba in medium afferre quæ ſic habent. Haud alius enim
H videtur aeris ſtatus eſſe, ac maris: ſicuti igitur illic ſemper eſt fluctus in alto vel maior, vel minor; qui interim ob paruitatem non animaduertitur, ni ſtrictus eum excipiat locus, quod in Chalcidæ Eubocæ, & Meſſina Sicilia cernas: ſic aer planè immotus, & quietus haud videtur vnquam eſſe: tamen nos, quia motus eſt paruus, interdum fugit. Ac nubes per eas tranquillitates conſpicimus, quæ frequenter nobis conſiſtere videntur, cum re vera moueantur. Nam conſpiciuntur ſtatim in alia aeris regione, quod

illis

illis ſi nequaquam moueretur, non vſu veniret. huiuſmodi enim A
cenſenda eſt toto anno tempeſtas fuiſſe. Tantum autem hæc diſtat ab eo, quæ fuit in Cranone deſcripta ſecundo libro, quanto eſt diuturnior. ≷ hæc ille cui, quoniam mihi omnino ſatisfacit, nihil addendum fuerit.

Tertia dubitatio eſt an conſtitutio aliqua hyemis eſſe poſſit auſtralis, pluuioſa, & tranquilla, ſiue ſerena in qua re videris mihi re uocare in dubium ſimul cum clariſſimis quibuſdam medicis ſentētiam Hippocratis in libro tertio aphoriſmorum aphoriſmo duodecimo: cuius verba ſunt hæc. Si verò hyems auſtralis, & pluuioſa, & ſerena fuerit, &c. ≷ nam illi quidem dicebant, ſi auſtralis eſt hyems, quomodo tranquilla? ſi pluuioſa, quomodo ſerena? quā B
ſententiam confirmant ex Ariſtotele nono problemate primæ ſectionis vbi cauſſam eorum perquirit, quæ in hoc aphoriſmo ab Hippocrate dicta ſunt: non enim aliud huic hyemi epithetum apponit, quàm pluuialis, & auſtrini. Adducuntque Celſum bonum alioquin Hippocratis interpretem non addidiſſe eam vocem tranquillum, ſeu ſerenum. Atque poſtremò hanc dictionem εὔδιος pro εὔδειος cum ε fuiſſe tranſpoſitam, aut legendum eſſe εὐδῖος penultima circumflexa, quæ vox humidum ſignificat: vel εὔδινος quæ procelloſum. hæc & alia id genus commentantur. Ego, vt liberè dicam pro mea ſententia, puto antiquam lectionem admittendam eſſe: primum quia maior pars græcorum codicum, quin- C
immo omnes, quos hactenus vidi hanc dictionem εὔδιος habent, præſertim Aldinus: hanc eandem vocem in commentario legit Galenus dum ait: Corpora quidem humida, & laxa ab hyeme ſerena facta ≷ Hippocrates præterea libro de aere locis & aquis ſic ait. ἢν δὲ ὁ μὲν χειμὼν νότιος γένηται καὶ ἔπομβρος καὶ εὔδιος. C. ≷
Poſtremò quia Galenus in ſecundo epidemiorum ſectione tertia commentario primo idem confirmat: cuius verba hic recenſenda ſunt, quia omnem difficultatem remouent. ſic enim ait. Sed vt tranquillus ſimulque auſtrinus poteſt vniuerſus annus dici, ita accipiamus, ad memoriam reuocemus multas nos vidiſſe tempeſtates tranquillitate præditas, & ventis carentes, non tamen eodem in- D
ter ſe modo: verum hanc leuem, mollemve ac humidam: illam ſiccam, ac gelidam, atque hæc omnino eſt ſerena. Lenis autem ſeu mollis nebuloſam, & turbidam conſtitutionem parit, auſtrinamque, & nonnunquam nubium plenam. Contrariam huic aquilonia, & vbi prorſus nullus in aere apparet motus, ſed exquiſita ſit, quam vocat, tranquillitas, efficit, haud enim alius aeris videtur eſſe ſtatus ≷ ac reliqua in ſuperioris dubitationis ſolutione expla-

Manardum intelligit prime epiſtol. epiſt 2.

E explanata. Ex quibus manifeſtum eſſe poteſt conſtitutionem aliquam eſſe hyemis auſtrinam pluuioſam, & tranquillam, quaſi dixeris, ſine ventis quàm maximè agitatis, vt Galenus ſe ipſum interpretatus eſt: hancque vocem εὔδιος apponendam hyemi. vt ἐπόμβριον veri. itaque ſi annus eſſe poteſt à ventis in totum ſilens & auſtrinus, vt ex Hippocrate commonefecimus, pariter quidem erit admittenda conſtitutio hyemis auſtrina pluuia, tranquilla; ideſt à ventis ſilens: nam hanc vocem εὔδιος tranquillum apud Ariſtotelem ſignificare, non eſt dubitandum: quod illi etiam admittunt.

Libro ſecũdo ad Glauconem de curatione eriſcipetta-tis.

Longè difficilior eſt poſtrema difficultas de farina hordeacea, F quam fortaſſe inextricabilem dixerim. Galenus enim videtur maximè varius: nam agens hic da curatione eriſipellantis poſtquam ardor, & fluxio ceſſauit, conſuluit ſcarificandam eſſe partem, & poſtea imponendum emplaſtrum ex farina hordeacea. ait enim quãdo illi deerit feruor, & ſcarificare conuenit, atque emplaſtrũ ex farina hordeacea calida., & ceratum aliud quoddam ex diſſoluẽtibus medicamen. apponendum; hic vtitur emplaſtro ex farina hordeacea tanquam digerente reliquias humoris peccantis: nam cum reſtitit fluxio, & ardor diſcutiendi tempus ſeſe nobis offert idoneum. at verò in quarto methodi capite quinto commemorat. hoc cataplaſma inter ſuppurantia; at omne ſuppurans empla-G ſticam habere quandam virtutem videtur, quæ intus continet calorum, & ſpiritus, prohibetque ne materia extrinſecus exhalet. verba Galeni ſic habent. Porrò omnia, quæ putreſiunt ex calido, & humido afficiuntur, ideoque etiam ea cataplaſmata, quæ ex hordei farina componuntur, ceu quæ calefaciant, humectentque omnibus ijs affectibus, quibus moueri pus expedit admouemus; in eriſipellate autem his non indigere, quæ diximus manifeſtum faciunt, præſertim verò quod Galenus ſcarificationes adhibet: Augeturque magis dubitatio, quia hordei farina habet magis refrigerantem, & exiccantem facultatem, quàm calefacientem, & humectantem, vt idem auctor teſtatiſſimum facit libro primo de facul-H tatibus alimentorum capite de hordeo. Hi certè nodi quidam gordiani videntur, quos enitur ego, quoad fieri poterit apertius, extricare. Dici poſſet cataplaſma ex hordeo inter calefacientia, & humectantia numerandum eſſe ratione quadam accidentaria: quia cum habeat emplaſticam vim quãdam, obturat meatus cutaneos, qua obturatione contingit intus detineri rem calidam, & humidã: ſanguinem ſcilicet, ſpiritus, & calorem innatum: ſicque ex accidenti calefacere, & humectare. Igitur hordeum ratione ſui refrigerat

Valleriollæ opinio.

gerat, & exiccat: farina verò ob aliorum permiſtionem, vt aquæ & olei non modo calefacit, vt prædiximus, ſed etiam ex accidenti humectat: hacque ratione Galenum locutum fuiſſe libro quarto methodi medendi: at in libro ſecundo ad Glauconem illum fuiſſe proſecutum, quod ineſt hordeo perſe, ac ſua natura ſine aliorũ miſcela, quæ natura hordei eſt ſiccatoria, refrigerans, & detergẽs. Sed non videtur mihi admodum bona eiuſcemodi ſolutio; cum non videatur ſoluere contradictionem. Nam in ſecundo ad Glauconem meminit cataplaſmatis ex hordeacea farina inter ea, quæ deſiccant, atque detergunt: quomodo igitur ſi deſiccat, humectat? ſi refrigerat, calefacit? ſi detergit, obturat? Adde quod tam in quarto methodi, quàm libro quinto de ſimplicibus, de compoſito loquitur medicamento: idcirco quod vni tribuit, alij pariter eſſet tribuendum. Dicerem ego in hoc difficillimo negocio quod cataplaſmata, quæ recipiunt farinam hordeaceam non ſemper habent vim refrigerantem & eſſiccantem: neque ſemper humectantem, & calefacientem. Etenim pro varia præparatione & permiſtione habere quidem poſſunt variam facultatem: ſi enim aqua & oleo copioſo affuſa farina fuerit hordeacea, certè ſuppuratoriam quandam facultatem poſſidebit, minorem tamen, quam ſi ex triticea farina cataplaſma fieret: at ſi quiſpiam eandem hordeaceam vino concoqueret, aut lixinio, aut admiſcuerit puluerem fenugræci, vel id genus aliud digerens, hic medicamentum faciet exiccatorium, & diſſoluens; putauerim itaque eiuſcemodi cataplaſmata, & modum compoſitionis horum tanquam notum Galenum prætermiſiſſe: quia forte ſuo tempore apud omnes erant vſitatiſſimus: ſi hæc ſolutio tibi placuerit, gaudebo plurimum; ſin minus ego meliorem non habeo: alios interim conſulito acrioris iudicij medicos. Interim valetudinem tuam curato, & me quod te facere non dubito viciſſim ama: ex Cingulo die quarta Oct. 1570.

Appendix ad Lectorem.

DVM haſce meas epiſtolas reuiſebam, & hanc præcæteris cõtemplabar inciderunt in manus meas epiſtolæ Petri Andreæ Mattheoli ſenenſis, quas auidè admodum perlegens (vt fieri ſolet cum nouæ quædam lucubrationes prodeunt) ſtatim incidi in eiuſdem epiſtolam ad Iulium Alexandrinum, in qua hanc eãdem difficultatem de Hordeo proponit illi diſcutiendam: cui Alexandrinus reſpondens, mihique plurimum in hac controuerſia ſatisfaciens,

volui.

E volui admonere lectorem opinionis huius. qui tandem omnem difficultatem remouet, oſtendens interprætes Latinos, cum alijs etiam, fuiſſe deceptos in vertenda Galeni ſententia in quarto methodi capite quinto. Verum ne ſtudioſi pulcherrima hac defraudentur contemplatione, ſummam hic opinionis Alexandrini afferre in medium conſtitui. Verba igitur Galeni ſic habent.

Καὶ τοίνυν, καὶ τὰ διὰ τῆς ὠμηλύσεως καταπλάσματα ʒ

Thomas Lynacer anglus in hunc modum vertit. Ideoque ea cataplaſmata, quæ ex hordei farina componuntur ʒ melius vertiſſet dicens. Ideoque ea cataplaſmata, quæ ex Hydraleo aqua ſcilicet & oleo ʒ componuntur ʒ neque abſurda eſſet conuerſio, ſi di-
F ceremus. Ideoque ea cataplaſmata, quæ ex farina triticea componuntur ʒ vtram autem interprætandi, ac vertendi rationem ſequaris, contextus nullam habet difficultatem, neque tibi aliqua ex parte Galenus repugnabit: cum ſatis conſtet eiuſcemodi cataplaſmata pus mouere, calefacere, humectare. Sciendum itaque quod hæc vox ὠμηλύσις ʒ à medicis pro hordei farina accipitur. Primus omnium Plinius hac vertendi ratione vſus eſt: nam vbi Dioſcorides habet ὠμηνύσιν ʒ hic perpetuò hordeaceam intelligit farinam Dioſcorides de Abromtomo.

Διαφορεῖ καὶ φύματα μετὰ ὠμηλύσεως λείων ἑψηθεν

G Plinius verò coquitur panis cum farina hordeacea ʒ Dioſcorides rurſus de Thelephio ſic ait.

Δεῖ δὲ μὲν ταύτα ὠμηλύσει χρῆσθαι ʒ

Plinius interpætatur. Poſtea farina hordeacea ʒ Galenus autem idem pœnitus videtur obſeruaſſe in libro decimoquarto methodi medendi, ait.

ὀνομάζω δ' οὕτω τὸ κρίθινον ἄλευρον ʒ

prius autem dixerat. ὠμηλύσεων ʒ quod eſt. Ita voco hordei farinam ʒ & libro tertio de compoſitione medicamentorum per genera idem ſignificat. Sed tamen hoc non eſt perinde accipiendum: cum apud antiquos authores conſtet hanc vocem ὠμηλύσεων ʒ ſignificare
H quandam compoſitionis rationem ex oleo ex aqua, cuius rei teſtis eſt Herodotus grauis author, & antiquus in libro cui titulus eſt introductio ſiue medicus, in quo ſic ait.

τῶν δὲ καταπλασμάτων τὰ μὲν διὰ μόνου μέλιτος, καὶ ἔλαιον κατασκάζεται, καὶ καλεῖται μαλακτικὰ τὰ δὲ δι' ὑδρελαίου ἅπερ ὀνομάζουσιν ὠμηλύσιν ʒ

quod eſt. Cataplaſmatum alia ex ſolo melle, & oleo præparantur, nominanturque malactica. Alia verò ex hydreleo, aqua nimium & oleo, quam ὠμηλυσιν vocant. ʒ Hinc apparet ὠμηλύσιως compoſitio-

poſitionem potius eſſe ex hydræleo, quàm farinæ additamenti: idcirco cum eodem Alexandrino ſtatuendum eſt ὠμηλύσιν ʒ ſignificare apud græcos compoſitionem quandam ex aqua & oleo addita aliquappiam re potiſſimum farina, cuiuſcunque ſit generis, neque enim magis hordeaceam, quàm triticeam, aut alterius rei audientes. Quam rem Galeni verba ſignificant libro ſecundo de compoſitione medicamentorum localium capite de caphalea hiſcę verbis vſus. Κρηθίνη ὠμηλύσει ʒ hordeacea omoliſis ʒ aut rectius, & apertius. Hordeacea polenta ʒ vel cataplaſma ʒ quod ſi hac voce ſemper hordeaceam intelligimus. cur addidit ille. Κρηθίνη ʒ ideſt Hordeaceam ʒ nam ſatisfuerat dixiſſe. ὠμηλύσει ʒ voce prætermiſſa. Κρηθίνη ʒ ab hordeacea igitur alia quædam adeſt ὠμηλύσις ʒ quam rem B apertius inueſtigat libro quarto eiuſdem operis libro vbi inueſtigat Archigenis Auxilia: ait enim.

Καὶ ὠμηλύσιν ἐπιθετέον τὴν διὰ κρηθίνου ἀλεύρου ἢ διὰ λινοσπέρμου, ἢ, τήλεως ʒ

ideſt imponendum ὠμηλυσιν, quæ ex hordei, vel lini, vel fœnugreci farina componitur ʒ porrò ſi hæc compoſitio ex farina hordei, ſeminis lini, & aliquando fœnugreci componitur: cur ſimiliter (quęſo) ex triticea farina componi non poterit? Quamobrem vbi Galenus in ſuppurranti medicamento ὠμηλυσεως ʒ meminit nulla hordei mentione facta, perperam admodum grauiſſimum hunc authorem ad Hordeaceam miſturam reſtringimus, multò conuenientius facturi, ſi intelligeremus in aqua, & oleo farinam emplaſticam, qualis eſt tritici incoctam fuiſſe, ſicque omnis remoueretur difficultas. Quid ad Plinium dicemus? Deceptum, inquam fuiſſe, & huius autoritate Marcellum Virgilium, qui ſemper hoc modo interprætari ſolet, vt is teſtatur in comentarijs ſupra Diſcoridem capite de hordeo: omnibus autem dederunt errandi occaſionem Galeni verba, quæ malè intellecta confuſionem pepererunt. negari quidem non poteſt Galenum per ὠμηλύσιν ʒ intelligere aliquando hordeaceam farinam: ſed tamen non ita intelligit illam, quin alias compoſitiones excludat. Vox eſt communis, quæ ſanè generatim prolata communem habet ſignificationem: vbi verò propriam aliquam intelligere vult ſignificationem addita differentia, ſpecificam notionem facit, vt farinæ hordeaceæ, vel lini, vel fœnugreci, vel tritici, aut aliorum. Si hæc vera ſunt, nulla in Galeno aderit contradictio: nulla in eius verbis difficultas: nuſquam obſeruatum eſt in quarto methodi meminiſſe illum hordeaceæ, nuſquam igitur traditum hordeaceam calefacere, & humectare, ſed ſemper refrigerare illam, aliquando verò humectare, aliquando exiccare pro varia permiſtione ipſius, vt Galenus libro

E bro primo de alimentorum facultatibus tradidit capite de hordeo, his verbis. Null'hactenus ergo quocunque modo præparetur hordeum calefacit: humectat autem & exiccat pro modorum diuerſitate quibus præparatur: etenim farina, quæ ex toto hordeo fit manifeſte deſiccat, ac ptiſſana ſi pro eo, vt conuenit præparetur humectat; at in libro ad Glauconem ſecundo quia propoſitum fuit refrigerare, hordeaceam farinam adhibet: quia verò exicare, & abſtergere ex eiuſcemodi farina cataplaſma componit ad eos effectus idoneum. Præterea non erit incommoda explicatio à nobis in fine huius epiſtolæ tradita: quæ certè admodum facilè ſoluit omnem difficultatem. Vale.

F

HORATIVS AVGENIVS IVLIO Pichino Medico. S. P. D.

Epiſtola tertia.

AGITVR DE CAVSA ALBEDINIS IN PVRE, & de computatione dierum in enixis: De Dyſenteria quædam, & de remedio quoddam præſtantiſſimu ad obſtructiones hæpates.

G

QVAESISTI, Iulij Pichine, vt explicarem tibi duo problemata: vnum quam ob cauſſam pus album fiat: aliud verò quomodo in enixis, cum febre aliquappiam acuta detinentur; dies enumerandi ſint, an ſcilicet à febris principio, an autem à partu. poſtremò, vt de Dyſſenterie curatione, quædam conſcribam, efflagitaſti: vtque tibi communicem remedium quo vtor ad obſtructiones inueteratas hæpatis ab humoribus frigidis, & viſcidis procreatas. De omnibus ſcribam vt tibi ſigillatim ſatisfaciam, cui ob raras animi tui dotes, & affinitatem
H mecum intercedentem, & maximis beneficiorum cumulis confirmatam, non inſeruire inhoneſtum videbatur: quæ tibi reſcribo cōmunices quæſo Sebaſtiano noſtro, & ſi quid inuenerit ille, quod minus rectè dictum videatur, id quæſo te renunciato mihi per litteras, quod ſi feceris erit mihi adeò gratum, quàm quod gratiſſimum.

Quid Galenus dicat de cauſſa generationis puris, & cur fiat albū videre difficile non eſt: at maximè quidem fuerit difficile dijudica-

re an eius opinio vera ſit. Pus album fieri, quemadmodum etiam ſemen tradidit ob immutationem factam à partibus ſpermaticis, vt à membranis, venis, arterijs, alijsque id genus, quæ albæ cum ſint vim habent tranſmutandi ſubſtantiam in eundem calorem: ſic enim ait libro primo prognoſticorum commentario vltimo. Ad hæc colorem eius reddi ſimile ſemini ratio eſt: candidum verò nō exquiſita ratione veluti nix eſt. ſemen enim à natura ducitur inſolidorum corporum colorem exquiſita ratione, modice pus. ſiquidem ſemen nihil habet præter naturam permiſtum: pus verò non aſſidue par, vt explanatum iam eſt: permiſcetur tamen omnino aliquid, quoniam ſanguis de proprijs opificijs exiliuit. hæc itaque cauſſa eſt ob quam candidum ſemen, & pus eſt. Pus enim quodammodo ſolidioribus aſſimilatur corporibus, quæ quidem ſunt conceptaculorum, tuniculæ, neruique, & copulæ, & membranulæ, atque etiam cartilago, oſſaque; hæc ibi. conſimili ratione vſus eſt ſexto de placitis Hippocratis, & Platonis ad probandum ſanguinem generari à carne iecinoris, non à venis ipſis, quoniam ruber ſit, & à membro rubro generari debet, vt alba ab albis. B

Galeni ſententia de puris albedinem non admittitur.

Ego ſanè plurimum de hac re dubito. Primùm quia pus, quod in hæpate, & renibus rubeis alioquin ſubſtantijs producitur, albiſſimum eſt: cur igitur in hiſce locis non viſitur rubeum? ſanguinis officina eſt hæpar, idcirco ſanguis rubeus eſt, cur album redditur pus in hæpate genitum? neganda hic non eſt obſeruatio: neque Galenus habet aliquid, niſi fallor, quod queat in medium proferri: niſi fortaſſe diceret, habere hæpar venas, à quibus dealbabitur pus ipſum. ſed contra reſponſionem vrget plurimum, quod venæ hæpatis ad rubeum magis, quàm ad album declinant; aut certè minus albæ viſuntur, quàm ſit pus ipſum: mox eiuſcemodi actio videtur propria carnis, non venarum, vt Galenus videtur dixiſſe quarto de vſu partium duodecimo. Adhæc ſi ſolidarum partium ſubſtantia puris albedinem faceret oporteret carnem in vulneribus albam generari: quoniam vis generandi carnem potiſſimum reſidet in ſolidarum partium ſubſtantia: at nunquam ſtatim alba producitur, ſed rubea: manifeſtum, vt arbitror argumentum, etiam puris albedinem non proficiſci à ſolidis partibus. Accedit præterea, quod experientia videtur his contraria, nam volo vt ſupponamus, quæ ſunt omnibus manifeſta: lac ſcilicet ſubſtantiam eſſe cãdidiorem pure, & ipſum pus colore albidiorem ſemine exiſtere. ſi ergo albus color in his proficiſcitur ab albo calore ſolidarum partium: quanto erit albidior color tanto faciet magis albas ſubſtantias: ſed glandulosa ſubſtantiæ vt teſtes, & mammæ faciunt ſemen, C D

& lac

E &lac: quam igitur ob cauſſam cum æquali participent albedine non ęqualem faciunt ſubſtantiarum procreatarum albedinem? id certè cuiuſdam miraculi loco haberi poſſet. Sed cur prætereà pure exiſtente albidiore, quàm ſit ſemen; ſolidæ partes ex quibus conſtituitur pus minori participant, quàm illæ in quibus gignitur ſemen, albedine? hæc faciunt mihi maximè ſuſpectam Galeni ſententiam de puris albedine. Quibus etiam ſi placet addamus, quod color non habet vim tranſmutandi colores ſubſtantiarum, cum in dies obſeruatum ſit à nobis, in ijs rebus, quæ colorem album habent longo tempore quædam conſeruari citra mutationem coloris: quam rem tam in rebus inanimatis, quàm animam habenti-
F bus in dies experimur. de inanimis rebus negotium apertiſſimum eſt: in alijs verò id poteſt admodum facilè explanari. Vrina in venis continetur, quoniam eſt quoddam ſanguinis vehiculum: tunicæ tamen venarum non mutant illam ad albedinem. in veſica retinetur vrina præter naturæ inſtitutum aliquando multis diebus, quæ veſica colore alba eſt, vrina tamen profluens nihil pœnitus, quod attinet ad albedinem permutari conſpicitur. Quęnam igitur erit cauſſa in pure mutationis huius ad albedinem? Eam eſſe cauſſam dixerim, quæ facit res alias albas. Quod enim magis participat diaphano luminoſo: hoc magis albedine participare dicunt philoſophi: quod magis opacum eſt: id magis nigrum. Iam ſa-
G nè conſtat eo tempore quo pus conficitur maximam confluere ſpirituum copiam, tum quia in illis reſidet calidum innatum, cuius eſſentia ſunt ſpiritus, aut ſaltem proximum illius inſtrumentum: tum etiam quia dolor, & calor adauctus in affecta particula ſpirituum copiam inſignem attrahunt: Hæc itaque aerea diaphanaq; ſubſtantia, humido permiſta, & agitata albedinem parit, qualem etiam in aquis agitatis incluſo ſpiritu fieri videmus: hæc tamen volui probabiliter dixiſſe de hoc negotio: meam hanc, quæſo te, Picchine opinionem communicato cum clariſſimis medicis, præſertim cum fratre amatiſſimo, & aliorum experiaris iudicium, quod certe maximè deſidero.

Augenij propria ſententia de puris albedine.

H Admodum etiam difficile eſt videre an computationes in enixis fieri debeant à partu, an autem à die febris: tum quia Hippocr. ipſo in negotio videatur maximè ſibiipſi contrarius: tum etiam quia alij, qui poſt Hippocratem ſcripſerunt in eadem ambiguitate permanſerunt: dicamus de vtriſque, primùm de Hippocrate, atque demum docebimus, ſi qua via poterunt eiús dictiones contrariæ ad uerum ſenſum componi: ſecundo loco explanabimus quid alij ſentiant. Extat ſententia Hippocratis tertio prognoſticorum deci-

De computatione dierum in enixis.

decimo, qua vult iudicationes à partu faciendas eſſe: nam ait. Secundum eandem rationem, fœminis iudicationes fiunt à partu] Galenus in commentario inquit. Principium numerationis erit, non quo cœperint febricitare, ſed quo pepererint, in quibuſdam igitur circa ſecundum, aut tertium diem à partu incipiunt, ex quo multi numerant futuram iudicationem: ſed res non ita habet: ſed ex quo pepererint computationem oportet fieri dierum} refert ſenex hiſtoriam primo de morb. vulg. particula tertia de vxore Philini in Thaſo, quæ poſt decimamquartam diem à partu febricitauit, & incœpit numerationem à febre non à partu; in quibus apparet contrarietas ingens. Hippocratis verba ſic habent. Philini vxorē in Thaſo, quæ filiam pepererat, purgatam ex præſcripto naturæ, & cætera rectè habentem decimoquarto à partu die ignis inuaſit cum rigore] & explanans, quæ ſingulis diebus acceſſerunt, & quan do mortua fuit concludit. Circa decimum ſeptimum diem obmuteſcebat, vigeſimo obijt} Conſimilem caſum refert in ægroto quinto eiuſdem libri, qui fuit vxor epicratis parturientis filiam, & ſecundo die à partu febricitantis, à quo fecit computationes non à partu, nam dixit. ſexto die à febri ſub nocte mente vacillauit, ſeptimo proritata ſunt omnia. c.} & in ægroto vndecimo vbi explanat hiſtoriam vxoris dromeadę, quę pepererit filium; in qua eiuſdem numerationis principium obſeruamus. Quid itaque in tanta Hippocratis contrarietate dicendum eſt? Ego in hunc modum ſentiendum duco. A partu enumerationem dierum faciendam eſſe, ſi poſt partum vno, aut altero, aut quod ſummum erit tertio die febris acuta inuaſerit, antecedente potiſſimum partu difficili: at verò ſi poſtea per plures dies inuaſerit febris, aut non poſt partū difficilem, enumerationem fieri debere à die febris: ſic quidem diuerſæ Hippocratis ſententiæ conciliari poſſunt. Ratio eſt, quia in partu difficili facta magna agitatione humorum, cauſſa illius acutę febris ante partum quieta manebat, aduenientibus poſtea labori bus in partu, mota, & agitata materia putredinem ſuſcepit: illud vero rectè ſtatuendum eſt principium; quod ſanè occaſionem intrinſecam malo dedit, qualem occaſionem fuiſſe partum dicemus: prę ſertim verò quia febris potuit occultari in tempore partus, aut parum poſtea ob vehementiam ſymptomatum, quæ tunc inſtare conſueuerunt: vt plurimum in partu difficili hæc ipſa contingunt; quamuis fortaſſis abſurdum non fuerit putare, deliteſcentem hāc cauſſam acutæ febris in facili partu, tertio, aut quarto die fieri manifeſtam: quo tempore potiſſimum febres aduenire conſueuerunt omnibus vtero gerentibus; propter illam ſanguinis in lac ipſum

tranſ-

E tranſmutationem neceſſariam: ſed hoc rarum eſt in bono, & facili partu. At verò ſi aut ſexto, aut decimo, vel decimoquarto, vel alijs deinceps diebus adueniat febris, ſiue tunc difficilis, ſiue facilis præceſſerit partus, non eſt probabile deliteſcere cauſſam ipſam tot diebus, ſi ratione partus originem deduxiſſet: quoniam in expurgationibus omnis morbifica fuiſſet cauſſa diſſoluta pœnitus. idcirco arbitrari opus eſt aliunde febrem aduenire, quàm ratione partus: de qua re locutus fuit Hippocrates in hiſtorijs libri de morbis vulgaribus: neque tamen fuerit ratione partus, ſed alijs de cauſſis, computationemque propterea fieri debere à die febris, nō partus, vt de illa dixit Hippocrates, quæ ſecunda die poſt partum F febricitauit. Quia ſi vtero gerens ante partum febricitet diebus circiter ſeptem, aut octo aut alijs, computatio fieri debet à febris die? Cur ſi eiuſcemodi febris inuaſerit poſt partum naturalem, facilē, muliere benè purgata, omnibus tandem quæ circa vterum ſunt habentibus ſecundum naturam, die ſecundo, aut tertio incipiēs, enumeratio fieri debebit neceſſariò à die partus? Ego equidem ſic ſentio. Putant alij duas computationes fieri debere in eiuſcemodi febribus: vna quidem à die partus, & alia à die febris; quando ſcilicet febris non incipiat ipſo partus die: Quæ opinio caret omni probabilitate: etenim Hippocrates & Galenus in tertio prognoſticorum, vt audiuiſti, vnam dumtaxat computationem facit à partu: quemadmodum aliquando à febre, vt in hiſtorijs explanauimus: Galenus certè in decimo commentario omnino reprobauit eorum ſententiam, qui computationem à febre admiſerunt. Ad hæc verò nullus extitit antiquorum, qui duas computationes effecerit. Rurſus ponamus in ſecunda die à partu aduenire febrem; quæ iudicari debeat in vndecima die ſecundum naturam eius febris, ſi duæ computationes fieri debent, iudicatio fiet in decima die febris computatione facta à partu: à febre autem in duodecima die a partu: & ſic decima dies & duodecima erunt iudicatoriæ contra naturam dierum: vndecima enim febris duodecima eſt partus: vndecima partus, decima eſt febris: hæc quidem impoſſibilia videntur mihi. Sic ſi decimaquarta die fiat iudicatio: hæc dies ratione partus decimaquinta, aut decimaſexta erit: & ſic de alijs diebus eadem ratio eſt: cum igitur cogantur hi admittere dies iudicatorios, qui nunquam tales exiſtunt, & ab Hippocrate, alijſque antiquioribus fuerit exploſa eiuſcemodi computandi ratio, cum non habeam aliam veriorem a ſuperius expoſita, in ea ſtandum eſſe iudicauerim.

Aliorum opinio.

G

H

Quæ de dyſenteria mihi proponis abundè ſunt explanata in epi-

ſtola

ſtola ad Curium ſcipionem, mitto illius copiam: ediſſeram dumtaxat de vſu enematum ſalſorum, quibus ſcilicet antiquitas vtebatur, explanans rectam methodum vſus horum medicamentorũ, vt hinc facilè admodum queas percipere, quanto in errore verſentur illi, qui paſſim omnes eiuſcemodi remedijs curant: Audi quæſo te Galenum libro de alimentis primo. Vſus verò etiam quandoque poſtulat, vt ex aqua Salſa clyſterem paremus, vt cum vlcera inteſtinorum in dyſenteria computreſcunt, idque facimus, vt id quod computruit, abſtergamus, ac ſimul veluti multas ſquamas vlcerum educamus: quod quidem vſque faciendum eſt, donec inteſtinum expurgatum ſit. Quod vbi factum erit, tum in cliſteres medicamenta conijciemus, quibus expurgare, quæ ſuperuacanea ſunt poſſimus.] & in duodecimo methodi medendi capite primo deteſtatur hanc medendi conſuetudinem his verbis. Quidam autem (vt ſibi eſt viſus) generosè dyſentericos vehementiſſimo medicamento curans multos vno ſanauit die, quoſdam verò iugulauit. Erat autem eius medicandi ratio eiuſmodi: cœpas id genus, quod græci Carton vocant, vno die comedendas cum pane dabat, tum potum parcum: poſtridie manè muriam accerrimmam per inferiora infundebat: Secundum hanc etiam pharmacum validũ: His igitur tolleraudis quicunque ſufficere potuerunt, porſus ſunt ſanati: aliqui verò conuulſione, aut ſyncope ex dolore vna cum madore cutis oborto interierunt] hæc ille: qui parum poſtea diligenter admodum ſcopum propoſuit hiſce verbis. Eſto igitur terminus in ægrotantibus, quem non tranſibit is, qui ex arte generoſe contra morbum pugnat, vt tutò medicetur: ei verò qui dolores mitigat, vt vires cuſtodiat] hæc ſi vera ſunt: quomodo admittere poſſumus in omni dyſenteria cliſteres ex aqua ſalſa, qualis eſt lucenſis illa quam vocant del tettuccio. Nam vbi vlcera cancrenoſa non ſunt, aut plurimum ſordida, adeò magna fit deterſio, vt prædolore nequeant ferre acrimoniam medicamenti: ſed adueniunt ſyncopes, & conuulſiones frequentes: quales aduenifſe multis conſpexi: iuuat igitur dumtaxat vſus horum medicamentorum in putridis vlceribus inteſtinorum: non autem paſſim in omnibus, vt illum facere empiricum nouimus: ſed ſatis de hoc argumento.

Quod verò ad poſtremum pertinet, quamuis mulra ſint præſtantiſſima remedia, quibus vtor pro cauſſarum, & corporum varietate idonea, tamen præſtantiſſimum eſt in rem præſentem electuarium ex chalibe: quo obſtructione hępatis, & icteros ferè omnes ſanaui, ijs præcedentibus, quæ artis vſus poſtulat. dixi icteros omnes, non iam incipientes modo ſed longitudine morbi non

mediocriter

E mediocriter vexatos dummodo à ſcirro non habuerint originem. quo vtēdum ſit modo, tu noſti, explicabo alias qualis ſit ratio compoſitionis huius. Vale ex Tolentino 1572. die. 8. aprilis.

HORATIVS AVGENIVS IVLIO PICHINO. S. D. Epiſtola quarta.

AGITVR DE REMEDIIS AD OBSTRVCTIONES hæpatis: De abſinthij vſu in tertianis febribus: de balica, Suum pedibus cerebellis, & carne liquefacta: de remedio ad
F *pellendas ſecundas.*

RESPONDEO Breuiſſimè tuis literis: tum quia mihi non datur ocium, tum etiam quia te occupatiſſimum ſcio. Primùm id aſſero, & profiteor: nihil apud me tam abditum & ſecretum eſſe, quod non libentiſſimè alijs: communicem: quod ſi non facerem, meo muneri, defuiſſe non parum viderer. Antidotum ad hæpatis obſtructionem præſtantiſſimum, de quo in alia epiſtola ſcripſi, eſt quod ab ipſo Caleſtrano
G ſub nomine ellectuarij de chalibe deſcribitur: cuius facultas te nunquam decipiet: vtebatur hoc ſæpiſſimè Ludouicus Pater, & ego illius imitatione iuuaſſe quàm plures cognoui: melius redditur quādo ex chalibeata tum vinum temperatur, tum alimēta incoquuntur: præſtansque eſt in caſu vinum ex chalibe. Amoniaci dracma vna diſſoluta in vncijs duabus, aut tribus aceti mulſi decoctionis agrimoniæ ad quatuor dies data ante cibum horis quinque ad miraculum vſque ſubueniſſe ictericis animaduerti.

Antidotum ad obſtructiones hæpatis ex chalibe.

Galeni artificiū quale fuerit in exhibēdo abſinthio in tertianis febribus, ignorāt multi, quod ego nūc explico, ut errores illos poſſis
H detegere. Incurādis hiſce febribus hæc inter alias adeſt indicatio, ex purgare ſcilicet copiam humoris bilioſi per aluum, & per vrinas alia etiam ineſt corroborandi oſtium ventriculi à bile non parum laceſſitum. fiunt hæc ab Abſintio, de quo Galenus hoc modo locutus eſt. Abſinthium adſtrictoriam, & amaram, & acrem ſimul qualitatem poſſidet, excalefaciens pariter, & detergens, & roborans, & deſiccans. proinde bilioſos ventris humores per egeſtionem infernam propellit, ac per vrinas vacuat: magis autem quod in uenis eſt bilioſum per vrinas expurgat: ob hæc contentam in ventre pi-

Primo ad Glauc. ca. 8.

De abſinthij vſu in tertianis febribus ex Galeno 6. ſimpli.

Dioſcorides libro tertio cap.23. tuitā oblatum nihil adiuuat.} & multo antea dixerat Dioſcorides A Adſtringendi,& calefaciēdi vim habet,bilem expurgat, quæ & ſtomaco,& uentri inhæſit,urinam cit} Datur itaque Abſinthium ob cauſſas haſce duas, ob expurgationem bilis, & confirmationem oris uentriculi.Non obeſt, quia calidum, quoniam non exhibetur eius ſubſtātia,ſed ipſum dilutum in mellicrato ut dicebat Galenus: adde quod coma dumtaxat maceratur, exigua nempe quātitas ad inducendam caliditatem: ut ommittam, quod ſi obeſt quicquam in relatione ad commodum ,debet illud nihili incommodum fieri. Aberrare qui ſuccum propinant in ſecundo comentariorum ad Galeni librum ad Glauconem demoſtraui:vbi alia etiam ad hoc argumentum pertinentia tum proſecutus. B

1.ad Glauc. 8. Ibidem Galenus proponit condrum, & halicam, vt flauæ bilis impetum obtundat, tenuitatem incraſſet, qualitatem calidam & ſiccam contemperet. Gal. primo de loc. affectis. Sincera bilis habere raptum ſolet ad os ventriculi,quod ob exquiſitū ſenſum,cor vocarunt antiquiores græci; nam facit cardialgias illud mordicando,& ſincopes corde in communionem,atque in conſenſum attracto: ne id contingat malum Gal. 8. methodi medendi. halica ſubuenit. Neque eſt admittendum obſtructionem efficere,quia ptiſſanæ modo parata,nempè aceto propter penetrationē, oleo aneto, porro, & ſale,vim detergendi habet, & quamuis non vtamur noſtris temporibus porro,neque oleo,neque aneto, aceto vti poſſumus (vt me frequenter vidiſti docuiſſe) & Zucaro albiſſimo,atque Cinamomi tantillo: quæ penetrationē adiuuando facere obſtructionem nequeunt.Præſtat hic refferre, quæ Galenus, & C Stephanus Athenienſis eius explanator de hac re dixerint.

Primo de aliment.fac. cap.de Galica. Quod ſi quando ſani (inquit Galenus) ob vehementem ventris mordicationem, ſiue ob bilioſi humoris multi tranſitum, ſiue ob aliud id genus ſorbitione indiguerint,ijs halicam plurimum coctā quouſque extabuerit, deinde colatam, vt ptiſſanæ ſucco colato ſit perſimilis ſorbendam exhibeto.}

Primo ad Glauc. comen.115. Quod Sthephanus Athenienſis filoſophus confirmat his verbis Oportet autem ipſum aſſumere in quibus caliditas multa inſit in ventriculo: velimusque vt ipſa in ventriculo per manens aduerſus malam temperaturam pugnet, ac præſertim ſi os ventriculi facilè bileſcit:poteſt enim cum craſſus, & tenax ſit caliditatem, quæ D in ipſo eſt extinguere} hæc ille.

Quæ manifeſtum faciunt quando halica vtendum, & quos effectus faciat:quando uc fuerit abſtinendum. idem faciundum eſt iudicium de ſuum pedibus cerebellis,& illorum carne liquefacta: Primo de facult. alimentorum. præſertim verò ſi pedes coquantur cum ptiſſana Galeni præcepto, nam

E nam tunc quandam vim detergentem acquirrunt.

Quod mireris tandiu obſtinatè, vt ſic dicam, omnibus ritè adhibitis adhuc inſultus illos tertianarios perdurare inuadereque tuum ægrotum eadem ferè h[illegible]: ſudore qualibet nocte copioſo inutiliter aduenīete; nih[illegible] Hippocrates. n. rem feciſſe planam mihi videtur adeò, vt nullus poſſit ſupereſſe locus admirationi. Sic enim ait in Aphoriſmis. Quibus acceſſiones fiunt, quacunque hora 4.aphor. 3: febris dimiſerit, eadem ſi poſtero die repetat, iudicatu difficilis eſſe ſolet; in cuius loci commentatione ſic ait Galenus ſiue quotidie, ſiue tertio, quartove quoque die acceſſio eadem hora repetat morbus hic erit ſolutu difficilis ſiue multas, ſiue paucas horas F duret acceſſio: quod dictum Hippocratis experientia comprobatur: eius verò cauſſam talem eſſe putandum eſt. Quum acceſſio- Gale.com. num cauſſa minime fixa, firmataque fuerit, eandem periodum, & ſtatum horam non ſeruat: atque idcirco, quæ firmata ſtabilitave eſt cauſſa eadem ſoluta difficilis: quæ vero talis non eſt, ſolutu facilis exiſtit. Nam quæ firmata ſunt & impactu ſubdit, robuſto quodam vt dimoueantur, quaſi vecte opus habent; qui, & longo tempore, & pluribus auxilijs adhibetur.

Rurſus dicebat ſenex in alio aphoriſmo. Sudor multus per ſom 4.aphor. 41 num factus copioſiori cibo corpus vti ſignificat: quod ſi parcius epulanti hoc accidat, vacuatione indigere ſciendum eſt; Obſerues G igitur diligēter an ſudor hic ducat originem aut à cibo copioſo: aut à multitudine excrementorum: ſi primum adfuerit ſupprimito ci- Gal.com.41 bum, & diminuito ita vt vires ferre poſſint; & morbus propulſari: ſi ſecunda corpus expurgato etiam, atque etiam: quamuis iam expurgaſſe te ſatis ſufficienter iudices. Nam dicebat Hippocrates. Facienti omnia ſecundum rationem ſi non ſuccedat non eſt tran- 2 aph.52. ſeundum ad alia, modo illud conſtet quod ab initio viſum fuit. Quemadmodum enim gutta in ſubiectam petram cadente, vix longiſſimo tempore ſenſibile fit in ea veſtigium cauitatis, ſic in crudis morbis & coctu difficilibus, ſe res habet: in quibus ſi quis re- Gal.ibidem H cta ratione quod factu opus eſt inuenerit, ab eo recedere non debet quod faciundum initio exiſtimauit, etiam ſi illius uſu nihil dū manifeſto, effectum eſſe videntur. Memineris præterea quod primo epid. tertianæ quædam ſunt plurimum extenſæ, de quibus Galenus in comment. 2. libro ſexto de morb. uulg. & primo ad Glauconem cap ſeptimo ſuper tex 25 perduraſſe adoleſcenti ſex menſibus continuis ſcriptum reliquit. & ſec. 3. c. 5. & 6. epid. ſec. 2. c. 23. Id ſanè vitio vertendū nō eſt artifici. Quæris modo quid ego agrē: iam dixi breuibus: craſſos humores, & uiſcidos de cętero detergerem, & inciderem validioribus præſidijs ſic præparatos expurgarē:

Modus curandi febres contumaces & rebelles.

quoniam uerò in diuturnis morbis uires non ſunt ferendo iuſtam A
purgandi rationem, inſtituerem eam, qua ſimul præpararem, &
purgarem, & uiſceribus robur adderem tum intus aſſumptis, cum
etiam extrinſecus admotis: de his nullus in præſentiarum ſit ſermo
quia ſatis conſtant: In illorum numero, [illegible] ſirruppo ex quin-
que radicibus cum oximellite ſimplici : cum decoctione radicum
aperientium, & foliis camedrios, & pro liene addito cetrach. pro
epate agrimonio: nam vtrunque viſcus in eiuſmodi febre læſum
eſſe ſcribis quod ſi validioribus indiguerimus modus familiaris
apud me fuerit vti trociſcis ex reubarbaro, aut ex eupatorio pro he-
pate: & trociſcis ex caparibus pro ſplene: ut diſoluendo in apoze- B
mate ſui ſiruppi dram. vnam: poſteriorum verò aut tantundem,
aut paulo minus. Ineunda eſt purgatio admodum tuta ex pillulis
de tribus cum reubarbaro: & de reubarbaro ſimplicibus: aut agre-
gatiuis: vt putà dato prius apozemate darem ſcrip. i. aut vnum
cum dimidio pillularum agregatiuarum cum granis tribus, aut
quatuor diagridi, vt vigor adderetur medicamento, & fœlicius
ſubduceret, reformatis pillulis cū electuario de dactilis, aut cū
ſiruppo è roſis perſicis. Singulo quoque die vſque ad ſeptem, aut
octo in hoc affectu & contumaci vtendum eſſet hoc modo pur-
gandi, & præparandi; quem omnes tum Græci tum Arabes, tum
Latini, ſiue antiqui, ſiue recentiores admittunt. Poſſes augere C
doſim, & diminuere, prout multum, aut parum ſubducere vide-
ris: Atq; etiam poſtremo ſi ſibi vires validiores videbuntur, iuſtam
doſim pillularum agregatiuarum dabis nempe vſque ad dram. I.
aut ſcrip. iiij. cum gran. iij. aut iiij. diag. Mirum quidem quod
hoc progrediens modo, non videas morbum ſolutum: mihi cer-
tè nondum contingit non vidiſſe. Scio tamen in contumaciſſi-
mo morbo hæc Galenum ſcriptis mandaſſe. Multos ſolo vomi-
tu poſt cibum fuiſſe curatos, qui alijs remedijs ſanari non potuerūt;
conſiderabis tu qui præſens curationem facis an ad vomitum ſit
procliuis nec ne: quia ſi cum difficultate vomant, abſtinendum
eſſet, ſi bene iudico. D

Communis modus omnium practicantium.

primo ad Glauc. 10.

Hoc vnum nolo prætermittere, quod apud me conſtat: longiſſi-
maque experientia comprobatum eſt: gentianæ ſuccum certo ſa-
nare eiuſcemodi febres, & circuitus: ſunt qui laudant eius decoctū:
quidā aquā ſtillaticiam: & mihi non diſplicent, vt qui viderim
non ſemel multum profuiſſe: ſed ſuccus, ijs qui cordati ſunt, &
generoſi in aſſumendis medicamentis adeo confert, vt nullum ſit
auxilium cum illo couferendum vniuerſalibus, quæ tu noſti præ-
cedentibus. modus eſt hic. Rec. ſucci gentianæ condenſati drag. I. 5.

De ſucco gentianæ nota experimētū.

E 1. 5. liquidi autem. drag. ij. iunis pullæ vnc. iiij. capiat ante acceſſionem horis tribus: in multis vomitum prouocat: in alijs aluum mouet: ſed maxima commoditate vtrunque facit: quia illico à febre liberat: aut certè adeo illam diminuit, vt ægroto ſit contemptui: ſuccum liquidum non intelligo depuratum, ſed cum ſua fæce recenter extractum: ſucci extrahendi ratio hæc eſt: contuſa radix quinque diebus aqua maceratur, poſtea in eadem tantiſper decoquitur, dum extent radices, & vbi refrixit aqua linteo excolatur: mox diſcoquitur dum mellis craſſitudo fiat, fictiliq; reconditur. id ſcribo, quod pluries vidi, & certſſimo obſeruaui: Plura huius generis leges libro decimoſeptimo noſtræ tractationis de febribus.

Ad ſecũdas pellendas rarum præſidium.

F Mitto patris mei ſingularissimum illud ſecretum ad ſecundas pellendas: quo liberare ſolebat omnes certiſſimo, & admirabili euentu: ne vero deſideres quicquam à me, quod non conſequaris, ſcias puluerem hunc eſſe teſticulorum equi exiccatorum in furno vbi prius fuerint in minutiſſimas partes redacti: dato quantum tribus digitis capi poteſt: ſic ille præcipiebat: meo iudicio eſt drag. 1.

Hæc feſtinans diſceſſum ex Septempeda ad Tolentinates pro reſponſione ad tuas ſufficiant. Vale.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM LIBER OCTAVVS.

HORATIVS AVGENIVS ALOISIO GRATIOſi Aeſinorum Medico. S. P. D.

Epiſtola prima.

QVOD DEPLORATI NON SVNT SOLIS prognoſticis relinquendi.

QVOD EGO nunc tibi, aut etiam fortaſſe
alijs, qui hæc noſtra legent minimè ſatisfa-
ciam, Aloiſi Cariſſime, in cauſſa eſt quod
hæc ſcribens ex Cinglanis montibus ad ſe-
ptempedanos iam iam proficiſcor medici-
nam facturus. Haud enim te fugit, quantæ
homini diſceſſuro tam publicæ quàm priua-
tæ occupationes aduenian, quibus dum ope-
ram dare ſtudet deeſt ocium, quod in literario negocio impen-
datur. Accedit quod prima pars meorum commentariorum in
Galeni libros, quos ædere propediem conſtituo, adeò tenent me
dies noctesque implicitum, vt mihi vix concedant tempus exi-
guum, non dicam inſeruiendi amicorum commodis, ſed gracile D
multisque curis confectum corpuſculum inſtaurandi. Volui ta-
men in tantis rerum difficultatibus manum admouere calamo &
in veritatis gratiam, qua nihil fuit aliquando apud me antiquius,
chariusque, quid ſentiam in difficultate propoſita conſcribere: ac
certè non eo animo id aggredior vt tuas partes defendam, & tan-
quam iudex in hanc arenam deſcendam: quia neque tu is es, qui
tutore indigeas, neque ego is ſum, qui palemonis munus inter
Vitalem, & Gratioſum clariſſimos alioquin medicos mihi audeā,
vel debeam adſcribere: verùm vt vobiſcum in controuerſia ho-
neſtiſſima, & maxime vtili, veritatem inueſtigem. Oſtendam-

que

E que vos ipſos, quorum manifeſtum videtur diſſidium, haud eſſe (niſi fallor) diſcordes: eoque libentius munus aggredior quod mihi in memoriam reuocabunt quaſdam hyſtorias, quæ tum patrum noſtrorum ætate, tum etiam mea contigerunt. Præterea in his laborare generoſum medicum decet, quæ ad artis, ipſiuſque artificis honorem conducunt. Dicerem hic pluribus, quantam vtilitatem afferat hæc tractatio, niſi compertum haberem vos multò antea. omnia diligenter, vt veſtra eſt conſuetudo perſpexiſſe: Quamobrem hæc ſatis præfatus ad propoſitum negocium perueniens, dum quæ ſcripſiſtis perlego, varias inter vos agitatas fuiſſe quæſtiones ingenioſe quidem conſpicio. de quibus ſi
F eſſet ſigillatim tranſigendum hodie, præterquam quod ob temporis anguſtiam id proficere non liceret mihi, actũ (quod aiunt) agerem: cum in meis lucubrationibus iam æditis, & in explanationibus in Galeni librum de febrium differentijs, & de ratione curandi per miſſionem ſanguinis, atque in commentarijs in libros ad Glauconem magnam illorum partem fuerim diligenter proſecutus. Quod igitur ocium datum eſt, quamuis exiguum id impendam libenter in illius dumtaxat quæſtionis diſſolutione, in qua diſcordes videri vultis: an ſcilicet morituri, vel deplorati ſolis prognoſticis relinquendi ſint, & ne videar amethodus hunc ordinem obſeruabo. Primum volo ponere quaſdam Hypotheſes ad quæ-
G ſtionis dilucidationem neceſſarias. Secundo loco dicam, quid ſentiam in ipſa controuerſia. Adhæc tertio reſqondebo difficultatibus omnibus. Poſtremo loco ſum oſtenſurus admodum apertè (niſi fallor) nullam inter vos adeſſe controuerſiam. Sed hæc ſatis præfati ad rem venio. Principio ſtatuamus, qui nam ægroti dicantur deplorati: quæ res inſignem nobis pro diſſolutione quæſtionis vtilitatem affert. Morituri dicuntur, qui à lætalibus morbis præhenduntur: ſunt lætales morbi duplices quorum alij ſemper, ac ex neceſſitate mortem inferunt, alij verò maiori ex parte: de quibus locutum fuiſſe Hippocratem tum in aphoriſmis, tum paſſim alibi eſt manifeſtum.
H Ex neceſſitate mortem infert fortis apoplexia, quam ſoluere eſt impoſſibile: debilis autem maiori ex parte lætalis eſt: hanc dicebat ille ſoluere difficile eſt. Magnæ diciſiones, quibus cerebri baſis vulnerata fuerit, vt Celſus inquit, cerebri, priori ordine cum vulneribus cordis, veſicæ ſubſtantiæ abſoluta ſectione, ac id genus alijs continentur. in poſteriori autem vt quædam hæpatis, ventriculi, & inteſtinorum vulnera. Dicuntur priores abſoluto ſermone affectus deplorati. alij vero non ſimpliciter, ſed cum additione maio-

Affectus deplorati qui dicantur.

ri ex

ri ex parte: vtraque ſignificatio noſtro conuenit propoſito. Sup- A
ponatur ſecundò, quod quidam re ipſa deplorati dicuntur: quidã
ſenſus iudicio, cum re vera tales non ſint. Doctus ille, & corda-
tus iuuenis diſtinctionem non admittit, quam ego primus, ſi benè
recordaris in quadam epiſtola ad te olim ſcripta, in medium pro-
tuli. Admittendam eſſe tamen hæc illi perſuadebunt. Aegrotet
Callias febre acuta ſæuis comitata ſymptomatis, qui ex propria na-
tura pulſum habent adeò obſcurum, vt percipi non poſſit: habeat-
que vaſa vrinaria vel naturali aliquoppiam vitio, vel præternatu-
rali labefactata, ac ſordida: nec liceat harum rerũ aliquã ex ægro,
aut aſſidentibus, aut propria exercitatione, artiſque vſu, habere
notitiam. Quid ſentiet quæſo iudicioſus medicus de huiuſcemo- B
di morbo? An confiſus prognoſticis ſignis, quæ adueniunt alijs
communiter morituris, hunc ſperabit conualiturum? quæ ſalutis
habebit inditia, qui maxima ſigna mortis habet expulſu, & vrina
deſumpta? Quæ futura ſunt ſigna maiorem in ſignificando pote-
ſtatem habitura, quàm hæc duo? Erit hic ſenſus iudicio deplora-
tus: atq; etiam talis omnino iudicabitur à medico prudentiſſimo,
& in artis operibus exercitato, naturam propriam, & indiuidualẽ
(vt ſic dicam) hominis, & vitium corporis acquiſititiam, aut na-
turalẽ, ignorante. Hic tamen poterit liberari: quia cum horum
ſignorum ſyndrome morbus poteſt exiſtere prorſus lætalis, & etiã
ancipitis naturæ inter lætalem, ac ſalubrem. Conſaluus Barreda C
Hiſpanus, Modeſtinus Caſſinus, & Petrus Franciſcus Vlmenſis
medici admodum celebres olim concordes moriturum hominẽ
prædixerunt. Quibus ego adueniens, hominiſque particularem
naturam cognoſcens: annos n quãplures antea conuerſati eramus
inſimul, contraria vſus prædicendi ratione, & adhibitis remedijs,
ſanitatem introduxi. Clariſſimus præceptor Montanus (quem
hic honoris cauſſa nomino) in conſimili incidens ægroto, eadem
vſus prædicendi ratione; Franciſci Fiſimelicæ teſtimonio (fuit hic
magni iudicij medicus) anteactæ curationis admonitus, ex igno-
rantia proprię naturæ ſe fuiſſe deceptum palàm diſcipulis confeſ- D
ſus eſt. Quamobrem dico haberi à medicis ſecundum artis leges,
& præcepta prædicentibus aliquando ægros pro deploratis: qui re
ipſa non ſunt. Addo poſtremo loco morituros quoſdam iudica-
ri à clariſſimis viris, qui ſi non certa ſcientia (id enim fortaſſis im-
poſſibile) artificioſis tamen ducti coniecturis de propria natura iã
certiores redditi ſignis exitialibus iam aduenientibus, aut propter
morbi vehementiam, aut propter corporis conſtitutionem (quo-
niam ex quouis morbo vnuſquiſque mori poteſt etiam leuiſſimo)

ſanari

E ſanari non poſſe ſtatuunt: in his profectò non ſolum mortem prænunciant neceſſariam; ſed nonnunquam mortis horam, diemq́; prædicunt. Addamus his alteram Hyppotheſim, quod ſignorum prognoſticorum tanta eſt dignitas, ac præſtantia, vt ſi in re medica adeſt aliquid, quod artificem admirabilem omnibus reddat, horum notitia, aut ſola id præſtat, aut ſaltem partem habet maiorē. nam præſentiens, ac prædicens coram ægro, & aſſidentibus præſentia, præterita, & futura, credetur magis cognoſcere, quæ ad ęgrotantem attinent, audebuntque homines ſeipſos medico cōmittere: periculis futuris obuiam factus, curationem optimè molietur, pronunciansq́ue morituros, crimine internecionis vacabit.
F Sunt hęc ſi artem ſpectas vera omni ex parte, & nunquam fallunt medicos: quia omni anno, omni tempore, & bona bonum, & mala malum ſignificant; ſiue quis in Libia, & in Delo, & in Schythia; ſiue in alijs mundi partibus medicinam factitet. Hoc modo medicus generoſus Hippocratis (hominis ante omnem philoſophiam nati) inſignitus doctrina prealijs omnibus reddetur maximè admirandus, hic nunquam decipietur in prędicendo. Talem voco numeris omnibus abſolutum, cui nihil prorſus deeſt eorum, quæ ad optimum medicum pertinent. Hęc eſt artium natura, vt ſupponant artificem perfectiſſimum: & materiam circa quam verſatur, non talem, qualis eſt, ſed qualis eſſe deberet, ſi eiuſcemo-
G di reperiri poſſet, ſibi ipſis confingunt. Talem deſcribit Oratorem Cicero: Talem figurat Rhetorem Ariſtoteles. Dialectici demonſtrationem habent potiſſimam pro exemplo, quę nuſquam adeſt: Medici temperatum corpus, quod nunquam conſiſtit, proſequūtur: ſanum ſimpliciter quod reperiri nequit pro aliorum admittunt exemplo. Pictores figuram ſibi pro aliorum idea, & regula confingunt præſtantiſſimam, quam neque Zeuſis, neque Apelles aliquando perfecit. Sic etiā nos eiuſcemodi medicū proponamus, qui ad tātā artis perfectionem deueniat, quantū abſolutiſſima deſideret: Hunc ego dixi in prędictionibus errare nunquā. Sed quē tan-
H tę perfectionis artificē oſtendemus? Nullū equidē. Hic neminem prorſus excipio quāuis nunc prę̨ſtantior multò ars eſt, quàm antiquitus extiterit. prętermitto huius generis multa, nō poſſum pręter mittere, quod circa prędictiones ipſas nuſquā fuiſſe medicū putē, q aliquando non aberrauerit. Dicunt quidam Galenum nunquam fuiſſe deceptum. quam re non facilè crediderim: quia hic author paſſim confitetur particularis notitiæ exquiſitiſſimam non haberi notitiam: atque hac profitetur, ſeſe caruiſſe; cum dicit. quod ſi particularis naturæ, propriæque exactam notitiam haberem, ta-

lem vtique eſſe me arbitrarer, qualem Aeſculadium fuiſſe ferũt; A
& alibi: quod proprium eſt neque dici, neque ſcribi poteſt; ergo ſi in artis operibus non communem omnium modo naturam, ſed etiam propriam cognoſcere oportet: hancque ſcire exactè non liceat, concluditur quod nunquam licuerit exactiſſimo vti prognoſtico. Adde quod hic author fatetur multa contigiſſe illi præter eius opinionem; Verum concedamus erraſſe nunquam Galenũ, aut Hippocrarem. minimè quidem concedemus alijs hoc priuilegium. Hanc rem præmeditatus Hippocrates dicebat. Acutorũ morborum non omnino ſunt certæ pronunciationes ſalutis, & mortis; & eius explanator paſſim dicit: aliquando falſas prædictiones fieri, quamuis vt plurimum ſint veræ; ac rurſus medicum, B
qui ſignorum vires rectiſſimè cognouerit in omnibus haud cenſeri veridicum, neque ratione exquiſita futura præſentire; & in alio opere. nunquam allucinari ſupra captum hominis eſt, ſed quàm minimum aberrare ſolius artificis eſt; & alibi profiteatur. Optimum medicum raro aberrare; Magna igitur ex parte generoſus medicus finem aſſequitur: rarò falſus eſt: ſed cum magna in ea re diuerſitas habeatur, qui vigecies præſentiendo aberrat ſemel, multo melior eſt, quàm qui decies præſentiendo aberrat ſemel; ipſo verò melior rurſus hic eſt, qui ſexties præſentiendo aberrat ſemel: quemadmodum rurſus melior, quàm hic eſt, qui ducenties prædicendo aberrat ſemel; porrò quia morborum quidam diuturni C
ſunt, quidam acuti: in illis nunquam decipitur medicus: quia illorum craſſa viſcidaque materia frigida ſtabilisque cum ſit non facit eas mutationes, quæ in acutis contingunt: quorum tenuis maiori ex parte (nam apoplexiam excipio) calida, mobilisque materia ex vno loco ad alium admodum ſubito poteſt moueri, & ſanitatẽ inſperatam introducere: atque hæc vna eſt cauſſa cur optimus medicus decipiatur. Adeſt etiam alia à Galeno fortaſſis prætermiſſa, & niſi meum me fallit iudicium haud minus neceſſaria, quã prior: ea eſt quod non communem tantum omnium hominum naturã, ſed etiam vniuſcuiuſque proprium cognoſcere oportet volentibus nobis optimè mederi, ac prædicere. Quoſdam enim aliquando D
inuiſimus, cum quibus dum ſani eſſent non eramus conuerſati, quo fit, vt neque qnem colorem, quam habitudinem, aut natiuũ calorem, aut arteriarum pulſum à natura habuerint, cognoſcamus: quæ ſi ſciremus magnitudtnem morbi ſatis aliquando iudicare poſſemus, nam quantum vnum quodque à naturali ſtatu recedit poſſibile eſt ſcire ei, qui naturalem ſtatum exquiſitè nouerit: at impoſſibile ei, qui non cognouerit. Quoniam verò prædicendi ratio

E di ratio ex collatione magnitudinis morbi cum virium robore deſumitur, qui ignorat naturam vniuſcuiuſque ægri propriam, ignorat pariter virium ſubſtantiam, & magnitudinem morbi, neſcitque inuenire exquiſita ratione quantitatem auxiliorum propriam: quomodo igitur certè in hiſcè ægrotis ſanitatem, aut mortem prænunciabimus? certitudine id aſſequi impoſſibile prorſus fuerit: ſed artificioſis coniecturis vſi proximè accedemus ad cognoſcendam propriam particularemque naturam. Non explicabimus hoc loco, quid per proprium intelligere naturam oporteat, quoniam in explanationibus prioris libri ad Glauconem ea de re
F ſatis diſeruimus. Ergo acutorum morborũ prædictiones non ſunt ſemper certæ: Diuturnorum autem ſemper veræ ſunt prænunciationes ſalutis, aut mortis.

Iam verò ad quæſtionis diſſolutionem venientes illud imprimis admonemus, quòd vbi generoſus medicus aliquempiam putauerit moriturum, opus eſt vt ſtatim prædictionem adhibeat: vt ſcilicet vacare crimine internecionis cenſeatur: quod vbi fecerit eſt illi aliquid circa ægrotum faciendum: atque maximè abſurdum impiumque relinquere illum ſolis prognoſticis. Hic ego nullam habere difficultatem puto, quod in exitialibus morbis, qualis eſt apoplexia fortis, aut magnum vulnus cerebri ſubſtantiæ, aut
G in vniuerſum alijs eiuſcemodi, vbi ſtatim inciderit medicus aliquid agendum eſſe. Fruſtra enim horum curationes conſcriberentur. fruſtra ſenex ille bonus librum de vlneribus exitialibus ſcripſiſſet, in quo illorum curationem tentat. Rectè quidem dico tentaſſe (vt Galeni verbis vtar) quia in grauiſſimis morbis, quorum ſpecies lætalis eſt, ſatius eſt experiri aliquid, & tentare, quàm hominem miſerum, iamque moribundum citra remedia relinquere. Hinc obſeruamus admodum frequenter, quod etiam viuente Pelope Galeni præceptore in Ionia ſępius idem obſeruauit cerebri magnas diſciſſiones fuiſſe artis miraculo perſanatas. Apoplexias fortes non ſemper ægros occidiſſe: Cordis vulnera haud protinus
H interimiſſe, ſed tribus contractis vlceribus diuturno tempore ægrũ perduraſſe vidit Fernelius: Abſceſſum in cerebro contractum ſanaui in hiſce montibus: & quo tempore hominem expiraturum dixeram, maximo naturæ impetu facto per nares, aureſque affatim libras quatuor plus minus puris albi vacuatas conſpexi: ſicque fuiſſe vitæ reſtitutum: de quo caſu ſcripſi aliàs. Quamobrem ſtatuamus licere aliquid agere medicum in morbis omnino lætalibus, multò magis id conuenire in ijs, qui ſunt maiori ex parte lætales. Sed quid ſtatuendum de illis, qui ſenſus iudicio de-

plorati dicuntur? putauerim in his etiam optimum eſſe moliri aliquid, & de virtutis conditione periculum facere præſidio aliquoppiam leuiori, quod illi facere nequeat negocium: quod ſi profeciſſe aliquid conſpexerimus, rurſus tentandum validius, ſicque deinceps ad alia progrediundum, donec fuerit introducta ſanitas. Non habet bonus medicus ipſo in caſu aliquid ex quo de ſtatu virium ſumere certiores poſſit coniecturas, quàm à iuuantibus, & lædentibus: in his vires, quæ ad extremum videntur languidæ, tales profectò res ipſa aliquando non ſunt: ſed poſſunt adhuc reſiſtere medici auxilio confirmatæ cum tamen in cognitus optimo medico ſit illarum ſtatus. De his equidem puto Galenum dixiſſe, cum aliquando, quamuis rarò contingat optimum medicum aberrare: hoc autem fit propter ſubitam in iudicando permutationem, quæ naturam humorum morbificorum ſequitur: & quia nonnunquam humor noxius ex vno loco transfertur ad alium. Sed qui fieri poteſt naturam benè iudicare morbum: aut ex præcipua ſede ad ignobilem noxiam propellere materiam, niſi valida fuerit morboque ſuperior? & quæ talis eſt, cur ab optimo medico non cognoſcitur, qui ſanitatis tempore fuerit diu cum ægro conuerſatus? Impoſſibile autem prorſus illi, qui nullam habuerit de ipſo ægroto notitiam, nec alij, aut idem medicum potuerint reddere certiorem. Hæc potiſſima cauſſa rari euentus, quam Galenum prætermiſiſſe dixi. Si morbi diuturni, quorum non eſt fallax prædictio (in his enim ſenex confidere videtur) à medico tractandi ſunt, vt arte ſanentur (quod explicabo poſt hac) cur prorſus dimittendi acuto morbo laborantes pro deploratis habiti, in quibus certæ omnino non ſunt prænunciationis ſalutis, & mortis. Adhæc vſus prædictionis ad Hippocrate tertio loco deſcriptus eſt, vt medicus vacet crimine internecionis: porrò mors in medicum nequit referri, qui pro ægri curatione nihil egerit: ergo mors in eum referenda, qui aliquid effecerit. Quamobrem tractabit medicus moriturum, ea tamen lege, vt prædictio præcedat. Hi ægrotantes deplorati, quibus antiquiores medici adhibentes manus ex mortuis illorum opera fuiſſe ſuſcitatos peribentur. Scribit Heradides Ponticus in libro cui titulus eſt περὶ τῆς ἄπνου Empedoclem philoſophum, & medicum celeberrimum maximam ex eo gloriam fuiſſe conſecutum quod mulierem defunctam è rogo viuam dimiſerit: quod etiam Diogenes laertius teſtatur. Aſclepiades quoque inter medicos clarus hominem, exanimatum, elatum, comploratumque ab rogo domo viuum reduxiſſe teſtatur Plinius. quam hiſtoriam copioſè, & apertiſſimè

deſcribit

E deſcribit Apuleius libro quarto floridorum. Iuba Rex mauritaneæ in arabia hominem herbæ cuiuſdam beneficio ad vitam fuiſſe reuocatum ſcribit. Zantus antiquus rerum Lydorum ſcriptor tradit occiſum draconis catulum præterea, & Thilonem hominem, quem draco occiderat fuiſſe vita reſtitutos vſu herbæ, quam ſuo nomine Calim vocant: Zenophon libro de venatione teſtis eſt Aeſculapium ſuſcitaſſe mortuos vt etiam ſcibit Q. Serenus ſammonicus dum ait.

Tuque potens artis, reduces qui tradere vitas
Noſti, atque in cœlum manus reuocare ſepultos,
Qui colis ægeas, Qui Pergama, quique epidaurum
F *Huc ades-*

Hunc Cratoſtenes, Pauſanias, Commentator Pindari Hippolitum fuiſſe tradunt. Quibus refragatur Higinus putans fuiſſe Glaucum filium minois. non me fugit hæc non eſſe admittenda, quoniam non eſt opus naturæ (tantum abeſt, vt ſit medici) ſuſcitare mortuos: ſed eius qui potentior natura eſt, Dei, optimi, maximique. Natura enim impoſſibilis eſt huiuſcemodi regreſſus, vt ait Homerus.

Α᾽νδρὸς δὲ ψυχὴ πάλιν ἐλθεῖυ ὔτε λῃιςὴ
Ουθ᾽ ἑλετὴ ἐπει ἄρκεν ἀμείψεται ἕρκος ὀδόντων

G Cui Philotas poetarum græcorum facetiſſimus aſtipulatur dum inquit.

Α᾽τραπὸν εἰς ἀδία ἤνυσα
Των ὄυτε ἐναντίον ἦλθεν ὁδίτης.

Quod eſt.

iter ad inferos feci
Per quod nullus retrorſus redit Viator

Et Ouidius ex Poetis latinis

-Seraque ope vincere fata
Nititur, & medicas exercet nianiter artes.

Et alibi.

H *Ille quidem gelidos radiorum viribus artus*
Si queat in viuum tentat reuocare calorem
Sed quoniam tantis fatum conatibus obſtat
Nectare odorato ſparſit corpusque, locumque.

Hæc tamen quamuis in hunc modum habeant, fateamurque medicum hæc facere non poſſe, tamen quantum ad eum attinet, qui vitæ redditur, quid refert vtrum anima denuò in artus relictos diuinitus reponatur: an pœnitus in corpore ſepulta morbique vi-

ctoris

ctoris oppreſſa viribus arte,curaque medici ſuſcitetur,atque elicia- A
tur, iamque certò migratura retineatur. An non pœnè paria ſunt mortuum reſtituere,& mox moriturum ſeruare,eiusque animam latibulis corporis deliteſcentem ab ipſo limine mortis reuocare? Rectè igitur,qui pro deploratis habiti ſunt,cum induſtria medicorum reſtituerẽtur è mortuis ſuſcitati dici poſſunt. Quid quod mortui quidam (omnium iudicio) & ſepulti reuixerunt? cur igitur nõ habebimus aliquam ſpem eorum , qui deplorati videntur ? Anconitanum vidi Romæ ſepultum, qui adaperto poſt menſem ſepulcro ſedens mortuus manus habens circa caput inuentus eſt. Fabriani contigiſſe conſimilem caſum à fide dignis audiui . An Ioannis illius ſcori mors miſeranda excidit ex mente ? Quamobrem hiſce B
rationibus ducti, autoritatibus , & exemplis iudicamus deploratos non eſſe ſolis prognoſticis relinquendos . De alijs deploratis aliud ſentiendum eſt : vbi enim quis propriam ægri naturam diligenter nouerit , in ſignorumque viribus cognoſcendis talem adhibuerit diligentiam, qualem optimum decet medicum : hic re ipſa deploratus ſanitati reſtitui non poteſt. quam enim expectabimus criſim viribus omnibus ad extremum languidis ? & qua ratione optimũ medicum decipi poſſe in horum prædictione arbitrabimur ? in his quia neque experiundi , neque iuuandi , aut etiam quomodolibet tentandi occaſio aliqua datur ab omni remediorum genere abſtinebimus,quinimo etiam ab ipſo victu,vbi nouerimus breuibus ho- C
ris interiturum.ſi enim tam medicamenta, quam victus poſtulant vires validas,vt proſint,aut nutriant , hæ verò ad extremum diſſolutæ nequeunt ſuo perfungi munere, negotium dabitur naturæ. vt ſi homo horarum quatuor ſpatio interiturus eſt,horis duabus , aut etiam tribus moriatur. Tamen hoc vnum affirmo raros eſſe eiuſcemodi medicos, qui exquiſitam habeant propriæ naturæ notitiam, idque datum eſſe ijs dumtaxat , qui frequenter cum ægrotis , dum inter ſanos agebant , conuerſabantur , alijs autem prorſus impoſſibile.

Iam verò perquiramus quam ob cauſſam ijs adhibendæ ſunt D
manus.Quidam dicunt id faciundum non vt ſanentur,ſed in longioris vitæ gratiam: neque munus eſſe artificis , ſed hominis beneuoli : ego verò non contradictionis ſtudio (quod in me nunquam fuit) Sed vt vobiſcum in re controuerſa pro veritate diſputem, aliud ſentiendum reor. primum adhibenda præſidia vt quoad eius fieri poteſt artis benefiio ſanentur : mox verò idipſum ad artificem pertinere. Itaque in primis conſtet, quod orator qui bene dicit ad victoriam tendit,ſed cum bene dixit,etiam ſi non vincat , id

quod

E quod arte continetur effecit: vult gubernator ſalua naui in portum peruenire: ſi tamen tempeſtate fuit abreptus, non ideo minus fuerit gubernator non ſalua naui, ac ſi inportũ perueniſſet: quoniã dum clauum rectum tenet ſuo perfungitur munere: ſic, vt ad oratorem reuerſar, non videtur eius neceſſarium munus atque officium perſuadere, ſed inuenire, & colligere quæ in quaque re apta ſint ad perſuadendum Ariſtotelis, ac Ciceronis teſtimonio, vel ad benedicendum, vt Quintilianus putat. In eundem modum officiũ medici non eſt curatione ſanare: ſed curare ad ſanandum appoſitè. ideſt curando eactenus progredi, quatenus licet. fieri ſiquidem poteſt, vt quamuis nulla queat ratione, quiſpiam ſanitatem adipiF ſci, diligenter tamen ſcitèque curetur. Quamobrem is, qui maraſmum curat, quamuis non ſanet optimè, tamen ſuo perfunctus eſt munere, vſus omnibus auxilijs, quibus ſanitas introduci poteſt. Hunc ego ſanatum arte dico hoc ſenſu, quòd ars omnia præſtitit quæ potuiſſet maiora, præſtantioraque facere: hacque ratione Galenus, hunc ſeſe ſanaſſe ſcribit. Amplius ſi in eum finem redigendę non ſunt actiones medici, quam ob cauſſam putamus Aeſculapiũ, Archigenem, aliosque medicos clariſſimos, mortuis (vt alij dicũt) deploratis autem (vt ego ſentio) adhibuiſſe manus? Nanque introduxerũt illi ſanitatem: ſed quid ſanitatem inquam, cum vitam iam iam abeuntem reuocauerint? Aliud verò conſiderandum eſt G ipſo in negotio, Artem ſcilicet quo ad eius fieri poteſt imitari naturam: hæc in rebus quod perfectiſſimum eſt, atque præſtantiſſimum facit, ſi poteſt, cum non poteſt nititur id facere, quod illi ſit proximum. ſic medicus ſanitatem ſupponit, vt optimum, hanc cum aſſequi non poſſe videt, id ſaltem procurat, quod melius eſſe iudicat pro neceſſitate præſenti: at vitam prorogare multò melius quàm mori: quam rem eisdem faciens auxilijs, quibus Hectici in alijs gradibus conſtituti ſanitati reſtituuntur, illos optimè curare, quinimò ſanare, quod pertinet ad artem dicetur. Ad hæc verò ſi nihil eſt præſtantius hominis vita: huiusque ipſius cauſſa nihil prætermittendum eſt, rectè quidem in acutis morbis in quibus non H ſunt omninò certæ prænunciationes ad mortem, quæùe fallunt medicum optimum eſt conſilium prorogare vitam. Adde his, quòd qui aggreditur curationem lætalium morborum, qui ſci licet ex neceſſitate mortem inferunt, non facit ob alium finem quàm vt artis præſidio ſanet ægrotantes, vt feciſſe bonum ſenem libro de exitialibus vulneribus teſtamur, & ante nos ipſos multò antea confirmauit Galenus. ſi præterea hoc docere non eſt artificis, cur Grauiſſimus omnium Hippocrates authorum, horum mememiniſſe

Decime methodi medẽdi-

miniſſe voluit admonens non omnio certas eſſe pronunciationes A
ſalutis,& mortis: Abſurdum eſt, quæ neceſſaria non ſunt artis noſtræ principem, & omnium maximè breuiloquum tradidiſſe: idemque de Galeno faciundum eſt iudicium ἀϑυμον extitiſſe illum, cum præcepit homini tabido adhibenda remedia: ſed certè inartificioſum extitiſſe non facile admiſerim. Aut ſi inartificioſus eſt in his, quæ ad artis honorem conſequendum,& ad finem poſſidendum faciũt etiam plurimum in morbis diuturnis,quorũ prædictio ni ſenex confidit,vt quę nunquam artificem fallat, cur ad illorum imitationem non licebit eadem vti methodo in acutiſſimis morbis, quorum eſt iudicium difficile, & non ſunt omnino certę pronũciationes? Quid de Illuſtriſſimo illo Cardinali dicatur cuiuſ- B
modi ſit non intelligo. Quid verò de Lelio amico dicunt optimè cognitum eſt mihi, vt potè qui non ſemel interfuerim curationi, quo tempore medicinam in æſina ciuitate faciebat vrinarum vates,aut potius artis noſtrę vituperium. Affectus fuit prorſus deploratus,cui tamen neque curationi aſſiſtentes medici, neque alij poſtea conuocati deſtiterunt aliquando conuenientibus vti remedijs,quamuis introduci potuiſſe ſanitatem minimè ſperarent.

Cæterum dubitabit hoc loco aliquis non conſiderare artem ea, quę rarò adueniunt, quia de contingentibus maiori ex parte tranſigunt,tum etiam quia dum operam damus ęgrotantibus mo rituris infamamus auxilia, quę fuerunt alijs adiumento. Arbitror C
vtrunque caput deſiderare diſtincionem. Qualis uerò ea ſit audi. Cum artem dicimus duo complectimur materiam, & formam: quibus inuicem connexis fit artis perfectio. ſunt hęc ęterna, ſunt neceſſaria,nec habere aliter poſſunt: cuius rei illud potiſſimum ſit ſignum, quòd mecanicę artes certiſſimas demoſtrationes habent, de quibus grauiſſimè conſcripſit Princeps peripateticę familię. Quid arbitraberis de medicina artium omnium pręſtantiſſima? quę certa habet principia, tum ex naturali filoſophia, cui ut aliorum ſententia eſt,ſubalternatur, tum ex propria formalique ratione conſiderandi ſumpta?Porrò materia dumtaxat,aut pars,aut ſpe D
cies,aut horum accidens aliquod circa quam actu uerſatur artifex, ſi rarò aduenit (ſic enim ponamus) uel munus artis propriumque finem reſpiciunt: uel ad huius conſecutionem nihil conducunt. prioris ordinis conſiderantur ab arte, cui licet ea ſibi confingere, quę nunquam ſunt.ſecundi uerò poſſunt meritò contemni,ac pręterm itti. cur enim quę non conferunt explicabuntur? cuius modi ſit hoc facilè intelligis. Si enim finis eſt vti appoſitè ad ſanandum, ſi hominis vita nihil eſt carius, atque præſtantius, ſi tandem maxi-
mum

B mum ineſt arti dedecus hominem deploratum in religioſorum manibus medici iudicio iam commiſſum, empirici cuiuſdam, aut etiam vetulæ auxilio, libeari: Deploratorum tractatio ad conſequendum finem gloriamq; artis acquirendam plurimum faciet: quamuis minime reſtituantur ſanitati: quod non quærere artem diximus. Neq; interim perturbet nos, quod videantur infamari præſidia: quia medicinæ vſus noſtris temporibus longiſſimè diſtat ab vſu priſcorum: Quantum olim fuerint odioſi, & ſuſpecti medici Catonis Cenſorini ad M. filium teſtatur epiſtola. Quid Antonio muſæ, ac alijs quibuſdam clariſſimis hominibus, quòd ſectionibus, uſtionibus, alijſq; id genus vterentur
F auſilijs olim contigerit, nemo eſt qui neſciat: neq; eſt incognitum, quot annis carruerint medicis Romani. Quoniam igitur ſeculum adhuc rude de medicis malè ſentiens remedia plurimum ab horrebat, nec medicis confidebat: cum hodie maximè confidant omnes, ac libentiſſimè amplexentur auxilia, nec ceſſarium equidem fuit tunc abſtinere à remedijs, in ijs quos morituros nou erant, vt poſtea permitterent in conualituris præſidia. Nunc verò in tanta ſcilicet artis noſtræ puritate, ac perfectione nihil eſt, quod vereamur infa mare præſidia, potiſimum quia vt plurimum non ſunt illa quidem generoſa, quæ deploratis adhibentur, ſed mitia, quæ circa detrimentum ferre vnus
G quiſque poteſt.

Quædam ſunt Galeni verba, quæ declarationem poſtulant de quibus nunc tranſigendum, non quia iurauerim in verba magiſtri: id enim omnibus in artibus maximè pernicioſum eſt: ſed quia volo in tui aliorumq; gratiam, qui hæc legent oſtendere nos illi minimè contradixiſſe. Primum ait. nam in morbis exitialibus non modo quando ſunt ſuo vigori vicini nihil, mouere oportet, ſed neque in alijs temporibus; ſi hęc uerba omnem ab exitialibus morbis actionem excludunt, cur diuinus author ſcripſit tractationem de exitialibus vulneribus? &
H quàm ob cauſſam Galenus docet authorem tentaſſe potionibus curationem? mouere igitur non debemus, quia neque ſanguinem mittere, neque purgare conuenit, hęc nanque maiora ſunt remedia, de quibus Hipprocrates dixit, ſi quid videtur mouendum, moue; abſurdum fuerint uiribus ad extremum languidis generoſa auxilia tentaſſe: cauſſa verò cur tentanda non ſunt eſt, quia deploratos non oportet curare ijs auxilijs, quæ diximus, ſed magis abſiſtere; quod ſi quid faciundum leue ſit id, quia magis abſtinendum; hæc dictio magis; om-

nem minimè excludit, ſed auxiliorum, quæ magna ſunt. addit, A
& morbi finem prænunciare] ſic legendum citra dictionem tantũ modo } quam non modo latini quidam codices, qui apud me ſunt carent; ſed etiam Græci quidam: quamuis etiam ſi eadem legatur particula communis adeſt ſolutio, qua omnibus locis ſatisfiet. Alius eſt locus, qui habet explicationem perinde facilem. Quorum, inquit, ſummum vigorem excipit mors, in his parte artis vtimur, quæ prognoſtica nuncupatur, id quod futurum eſt prẹnũciantes ne euentus rerum noſtro aſcribatur errori } Quid hic habet, quod noſtram opinionem refellat? nam anteaquam aliquid agat medicus prẹdictione vti debet. an hoc propterea tollit, quin aliquando leue aliquod auxilium admitti debeat? legunt quidam in B
hac ſola artis parte. c. } Expungenda eſt hæc dictio. ſola } qua Grẹci codices, & Latini carent. De Maraſmo inquit. Hunc ſanare non tentes } perinde eſt, ac ſi diceret. hunc non curabis } nã quamuis curare, & ſanare diuerſæ videantur ſignificationis vocabula', ego tamen haud ambigo confundi aliquando inuicem, & ſanare pro eo, quod eſt curare à Galeno frequenter deſummi; quam rem quæ inſequuntur verba manifeſtum faciunt. itaque curare hos cũ præfatione expedit } Planè manifeſta eſt ſententia nullam habens difficultatem cum ait. Ego autẽ cum iuuenẽ quendã qui ita laborabat ſanaſſem, reficiens deinceps, ac ſenilẽ eius imbecillitatem pro ſenũ ratione tractans, non ſolũ in mẽſes, ſed etiã in annos viuũ ſer- C
uaui } Ergo ſi hæc ſuperiora verba de ſanitate exquiſita intelligãtur de hac eadẽ poſtrema intelligãtur neceſſe eſt: conficiesq́; hoc modo ſanitati reſtitutum fuiſſe tabidũ, quod falſum eſſe, & ab illius admirandi hominis mente alienum. Quamobrem non video, quomodo fragili huic fundamento inniti debeamus, viderint alij, qui plus poſſunt ingenio, & doctrina. Venio ad alterum Galeni locũ de ſincope, vbi ait. Sanè deplorata ſalus eſt ægroto pulſibus ſic immutatis } Cognitionem hic ſupponit particularis naturæ: quam ſi in alijs omnibus hunc authorem ſupponere diceremus, optima eſſet (meo iudicio) explanandi ratio, qua ſatisfaciemus locis omnibus dicentes ſcilicet Galenum eos intelligere qui verè deplorati D
ſunt à medico numeris omnibus abſoluto, quorum ad modum exiguum eſſe numerum diximus. ſubdit Galenus. Ergo in eiuſcemodi caſu te à culpa immunem præſtabis, ſi moriturum prædixeris, & nullo alio generoſiori medicamento vſus fueris } hæc verba non negant vſum auxiliorum, quæ generoſa non ſunt. An concludet propterea aliquis medicamentum abſte propoſitum extitiſſe generoſum? an poteſtatem habuiſſe labefactandi vires? Porrò

ex libro

E ex libro poretticorum quædam adſunt eius generis. Medicari (in-
quit) non oportet pernicioſum enim ʒ Galenus in huius loci com
mentario ſic ait. Quod hi omnes pernicioſe habeant, vt in calce
dictionis retulit veritati eſt conſentaneum, ſicut & quod eos
φαρμακεύειν quod eſt καθαίρειν ideſt purgare dici, ſæpius eſt demonſtra-
tum ʒ & parum infra. Qui igitur ita affectum purgare ingreditur
is indoctus eſt, & artis medicinalis planè inſcius: neque ſanè qui
non purgare conſulit ſapiens eſt ʒ Quis igitur veſtrum aliquando
in caſu admiſit diſputans huic Saluſtio medicamentum quod pur-
garent morituro exhibendum eſſe? hanc enim ambo renuiſtis:
diſſidium erat de leuiſſimo auxilio. Poſtremus locus, quem mul-
F ti facere videtur non minori difficultate explicatur, vult methodū
docere curatiuam putridarum per medicamenta rarefacientia, lo-
tiones, frigidæ potum, ac vinum, ſupponitque in frigido ambiē
te vehemēter vri ægrotantem: ſigna cruditatis adeſſe, vires omnes
exiſtere imbecillas, admonet medicum eo in caſu vt à præpoſitis
auxilijs abſtineat, quia pro curanda putrida geneoſa ſunt: poſtu-
lantque vires validas, neque eſt meo iudicio, colligendum negaſ
ſe mitiorum vſum, negaſſe victus rationem, ſi modo exhibendi il
lius aliqua daretur occaſio: cauſſam affert dum ait. In quo enim
deſperata omnino ſalus eſt (vellem notari hoc verbum omnino)
quo maxima indicatur nobis certitudo mortis, imprudentis conſi-
G lij fuerit apud vulgum infamare præſidia ʒ cauſſam dixi propter
quam tant'opere verebantur ne præſidia infamarentur, quæ mul-
tis fuere ſaluti geneoſa illa quidem: nam quæ vilia ſunt, nihil, aut
certè non admodum potentia parum omnino refert an infamen-
tur. addit. Verum nos tempora præſidiaque his, quos ſaluari
ſpes eſt ſcribimus, quando ægris, qui ſunt incurabiles nec tempus
vllum oportunum, nec præſidium eſt ʒ hiſce verbis intelligit om-
nino inſanabiles, & deploratos, vt ſupra commonefecimus; & hęc
ſufficiant de propoſitis difficultatibus.

Quæ ſupra poſita ſunt à nobis principia oſtendunt non aberraſſe
in propoſita controuerſia medicos hoſce clariſſimos. Vitalis
H enim cui commiſſa fuit ægroti curatio, & qui hominem intus, &
in cute (ut dici ſolet prouerbio) exquiſitè cognoſcebat, de propria
eius natura nihil pęnitus ambigens hacque de cauſſa magnitudi-
nem morbi optimè cognoſcens Saluſtium prorſus deploratum
iudicauit: in quo caſu minimè debemus adhibere præſidia: cum
hæc potius uiribus ad extremum diſſolutis negotium faciant,
quàm quod iuuent. Gratioſus uerò cui non erat particularis, &
indiuidua hominis natura perinde cognita, & qui de morbi condi-

tione, ac ſtatu non fuit antea redditus certior, niſi pridie quàm moreretur; & hac fortaſſe ratione cum non potuiſſet exquiſitam magnitudinem morbi cognoſcere, cum viribusque conferre, ambigens plurimum recordatus eorum quæ aliquando in deploratis aduenire ſolent, remedium quoddam leue propoſuit, magis vt aliquid tentaret, deque viribus faceret periculum: quàm vt ſanare hominem, vel curare ſperaret: quamobrem non video aliquod inter hoſce medicos adeſſe diſſidium. In hoc tamen vterque diſplicuit mihi quod neque vnus mordicus negare, neque alter contendere debebat: quando ex illius vſu in homine proximè moritu ro propoſiti medicamenti vi nec prorogari vita, nec mors accellerari poterat.

Hic ego vos interim etiam, atque etiam oro, & ſi per veſtram licet humanitatem obſecro, vt omne odium, & liuorem inter vos hac ipſa de cauſſa contractum deponatis: & de cætero in animum inducatis veſtrum præteritorum obliuionem, adeò quod vetera tranſeant, & noua ſint omnia. Atque perpetuò perpendatis animo, nihil magis pernicioſum eſſe ipſa in arte, quàm vſque ad ſatietatem contendere, & nunquam eſſe in ægrotorum curatione vnanimes: ne de vobis aliquando dicatur, quod bonus ille Imperator dixit olim de ſuis medicis. Turba ſcilicet Medicorum perijſſe. & quod olim Gennadio medico fuit à Pallada inculcatum his verbis.

Βάλτερον ἡγεμόνος λῃστοκτόνȣ ἰς κρισιν ἐλθεῖν
Η τȣ̃ χειρȣ́ργȣ γενναδίȣ παλάμαι
Ος μεν γὰρ φονέας ὁσίως συγίων κατατίμνει
Ος δὲ λαβῶν μισθ' ȣ̀ς εἰς ἀΐδην καταγει

Quod eſt.

Iudicium melius fuerit ſubijſſe latronis.
Genadij medicas, quam petijſſe manus
Ille etenim cædes ſantè execratur, & odit;
Hic præcium capit, & ducit ad Eliſios.

Hæc res quantum afferat detrimenti noſtræ huic arti, quę alioquin etſi omnium ſit præſtantiſſima, calumnijs maximè expoſita eſt, nemo veſtrum eſt qui neſciat. Valete viri optimi, & Augenium veſtrum, qui vos non amat modo, ſed etiam obſeruat mutuo amore proſequimini. Ex Cingularis montibus prima Iunij. 1573.

HORA-

E

HORATIVS AVGENIVS VALTERIO DE Valterijs Tolentinati. S.

Epiſtola ſecunda.

DE ANNO BISSEXTILI QVAEDAM: ET QVOmodo cœlum agat in hæc inferiora, & quod ſecundum decreta medicorum influentiæ admittendæ ſunt.

F

SCIO te non admirari, quud hactenus tuis non ſatisfecerim literis: namque apprimè cognitum eſt tibi, quã moleſtius eſſe conſueuit, laborioſusque medendi vſus, ſi non liberè quis, ſed conductus mercede omnibus ſuam præſtare operam debeat: pariter neque illud obſcurum eſt tibi me dies noctesque lucubrationes in methodum Galeni occupatiſſimum tenere: ſed quod maiori impedimento fuit, quidam Cynicus non ſolum ab hac prouintia, verum etiam fecit vt ab
G omni erga meos amicos officio deſiſterem; coactus videlicet conſcribere contra ipſum quædam; ſcies cauſſam commodiori tẽpore, & quale id ipſum ſit. itaqne his ego impeditus agere tecum ſilentium fui coactus: quamobrem nunc ab hominis huius moleſtia, & ab ægrorum multitudine liberatus, antequam ad inſtitutũ laborem annotationum in Methodum deueniam, conſtitui dare tibi literas, vt tu ipſe ex his cognoſcas, Valteri, me ſauè habere nihil antiquius, quàm tueri veritatem ipſam: quod me feciſſe iudicabunt ij, qui libros meos de hominis procreatione, ac partu perlegent, & quæ in pręſentiarum ad te ſum ſcripturus. Interim gratias habeo tibi immortales, quod me tanti facias; ſed quia placet
H mihi Hector ille Neuianus, qui non tantum ſe laudari lætatur, ſed addit etiam à laudato viro. Hæc aliàs. Accedo nunc ad tuas litteras, quarum argumentum ſi bene proſpicio, duplex mihi videtur. Vnum qualis ſit ratio, & modus intercalandi à me pretermiſſus libro primo de hominis procreatione, ac partu. Alterum verò quod putas ſatisfieri poſſe ab Aſtrologis meis rationibus. Hic de vtroque dicturus Argumento explicabo primum cur modum intercalandi prætermiſerim: Secundò validas eſſe rationes noſtras demon-

demonſtrabimus: adhæc verò oſtendã quomodo cœlum agat in hæc inferiora: Tandẽ verò manifeſtiſſimũ faciam quod ex medicorum decretis admittendę ſunt influentiæ à cœlo procreatę, quas tamen peripatetici minimè admittunt. Audias igitur quid ſentiã. A

Quantum igitur ad primum attinet, ego ſanè de modo intercalationis (quomodo ſcilicet ſex illæ horæ ſupra 365. dies ex motu ſolis ex Zodiaco octauæ ſphæræ, aut primi mobilis, vt ſola ratione cõtẽplãtur Aſtrologi ſuperſint) de qua tamẽ copioſè diſerui, multa pręter aliorum opinionẽ de hac re ſcribens, nihil diſputaui, quia non pertinebat ad inſtitutum negotium. Nam de anno, menſe, ac die tractatio inſtituta eſt, vt doceam quomodo in vtero gerentibus hęc computari debeant: idcirco neceſſe fuit docerę quid Hippocrates, Galenus, alijsq́ue medici anni, menſis, & diei nomine intelligerent. At verò quomodo fiebat intercalatio non item. quia meo propoſito in vniuerſali ſufficiebat declaraſſe quamuis ex his etiam modus particularis deduci poterat, cum dixerim intercalationem à Cæſare Auguſto anno tertio ſui conſulatus cum eſſet Pont. Maximus fuiſſe emendatam plurimum diminutis diebus intercalaribus, & ſingulo quaternio intercalationem faciente: hic enim annum metitus non à Lunę, ſed Solis motu, conſideransq́; illum perfici curſu dierum 365. & ſex horis: quę multiplicatę quater faciunt diem naturalem, hunc addẽdum anno quarto curauit, qui annus dicitur bix ſeſtilis: & bix ſextus additus dies 28. qui perinde, atque prior ſexto calendas martias nuncupabatur: & Celſus ff. de verborum ſignif. dicebat id biduum haberi pro vno die. Hic modus erat à priori diuerſus: quia hic ſexto calendas Martias adueniebat: ille 22. Februarij: hic diem vnum intercalabat: ille 22. aut 23. hic quarto quoque anno, ille annis alternis. Hæc ſanè manifeſtam faciunt intercalandi rationem, quæ noſtris temporibus in communi eſt vſu. Verbis Aſtrologorum prætermiſſis, quæ particularius id explicant ex motu ſolis ſupra Zodiacum (vt tu optimè deducis) quoniam igitur in hoc vno conſiſtit veritas, quod annus noſter bixeſtilis fit quarto quoque anno, fitq́ue quoniam ſex horas ſupra dies naturales ſuperſunt 365. harumq́ue debebat multiplicatio quater fieri ſi diem naturalem conſtituere volumus, particularem computandi rationem, quomodo ſcilicet ſex illę ſuperſint horæ, Aſtrologis demonſtrandũ volui relinquere: quemadmodum alia ferè ſexcenta de anno ab illis copioſiſſimè tradita: & hæc de ipſa intercalatione ſufficiant.

(Margin letters: B beside "bus hęc computari debeant", C beside "qui annus dicitur bix ſeſtilis", D beside "ſex horas ſupra dies naturales")

Quod vero attinet ad ſecundam diſputationem: declaraui octimeſtrem partum poſſe aliquando vitæ ſuperſtitem euadere. Rationes

E nes Hippocratis nihil contra noſtram opinionem concludere: opinionem Aſtrologorum merum eſſe figmentum. Verum quia putas rationibus meis poſſe ab illis ſatisfieri, anteaquam ego ad ea perueniam, quę doctè admodum ſcripſiſti, volo prius quædam ſupponere ad totius quæſtionis explanationem maximè neceſſaria: quorum quædam ſcripta ſunt libro ſecundo de hominis partu, quædam verò nunc primum explicabuntur.

Primum igitur ſuppoſitum ſit quod Aſtrologi putant octimeſtrem partum haud eſſe vitalem ob Saturni aſpectum, hunc ſolitariam faciunt cauſſam mortis ſine concurſu cauſſarum particulariũ: quamobrem ex aſpectu ſolo mortem contingere fœtui ſignifica-
F runt. Secunda Hippotheſis eſt qnod effectus ad cuius productionem cauſſæ concurrunt plures neceſſariæ, ab illis cauſſis perpetuò dependet in eſſe & conſeruari: quod ad eius eſſentiam conuenire omnes debent. Tertia eſt, quod res quemadmodum ſe habet ad eſſe, ſic ſe habet ad cognoſci: cuius enim multæ ſunt cauſſæ perfectè cognoſci non poteſt omnibus cauſſis minimè perſpectis.

His in hunc modũ ſtantibus ratioes omnes quibus nos ipſi vſi ſumus eò tendunt, Valteri, vt oſtendamus ex ſolo aſpectu Saturni cognoſci non poſſe, qnod mori debeat fœtus octimeſtris: quia multæ cauſſę ad illius eſſentiam concurrunt: ergo ex vna dumtaxat nequit cognoſci. Aſpectus malus tanquam vniuerſalis cauſſa poteſt
G minari malum: cauſſæ particulares immediatæ poſſunt ita quidẽ obſiſtere illi, vt ſuperata illius malignitate euadere ſuperſtes vitæ poſſit infans: quam rem multis rationibus comprobaui: ex his perſoluis duas, quarum prima ſic habet.

Data veritate opinionis Aſtrologorum ſequeretur, quod interirent omnes fœtus ante maturitatem: quinimo quod nullus conciperetur. Aſſerunt primo menſe dominari Saturnum (hoc volo vt in illorum gratiam admittamus) interim tamen interrogemus, an ſemper Saturnus frigidus ſit, & ſiccus? id certè admittunt. rurſus perquiramus, an frigidum & ſiccum ſemper vitæ principijs re-
H pugnet nec ne? id quoque (niſi fallor) concedent. Tertio ſuſcitemur an propter hanc cauſſam octauo menſe nati moriantur? id vtique fatebuntur. Cur itaque primo menſe fit generatio, & cõceptio? & ſi fit cur non accidit ſtatim aborſus? iam quidem in primo, vt in octauo menſe idem regnat Saturnus. Cur itaque incolumen pertranſire ſinit primum: octauum autem neci ſubiectum facit? ſi grandior fętus reſiſtere illius actioni non poteſt, cur poterit reſiſtere tantillus? ſi de quo magis videtur ineſſe, & non ineſt; multò minus inerit quod minus videtur.

Huic

Huic rationi ſic ſatisfacient Aſtrologi (iudicio tuo) nēpè quod Saturnus frigida, & ſicca qualitate hęc inferiora irradiat in primo menſe, quo ſemen ſatis eſt humidum, & calidum fit quod ex illius qualitate calor ſeminis humorque temperetur: & à nimio calore ſpiritus, & rationes illæ ſeminales non abſorbeantur: pariter ſiccitas humiditatem, & fluxibilitatem ſeminis continet, firmat, cohercet: quare non ſolum Saturnus generationem prohibet: imo ſine ipſo generationem fieri non poſſe dicunt Aſtrologi. In octauo autem menſe non eſt finis, & propoſitum huius aſtri, cum naturale agens ſit, & ſine intentione agat, quicquam perdere, vel alicui inimicum eſſe: ſed refrigerare & exſiccare irradiatione ſua (vt dicis) quę cū fœtui octimeſtri alioquin imbecilli, & valetudinario ſoleat cōtingere: qui fieri poteſt cæteris cauſſis nō fauentibus, vt nō pereat? ſiquidē calori frigiditas aduerſetur: & humori radicali inimica eſt ſiccitas: ſicque (vt putas) obiectioni ſatisfactū arbitrantur. A B

Multa quidem obijci poſſent ſolutioni huic: quę volo libens prętermittere, cum ſolutio meę opinioni faueat admittens à ſolo aſpectu Saturni non cauſſari mortem: ſed à planeta, vt à cauſſa vniuerſali, & à ſecundis cauſſis, vt ab immediatis, tradit. Haud enim cœlo efficientiam denegamus. Sed à cœlo ſufficietiam tollimus: à cœlo cum ſecundis cauſſis vis efficiendi ſufficiens proficiſcitur. Igitur ſicut effectum non producunt ex ſe, ac ſimpliciter cauſſę proximæ: ſic neque prima cauſſa vniuerſalis ſimpliciter abſoluit effectum: vtriuſque concurſus neceſſarius. Quærentibus igitur nobis ab Aſtrologis cur octimeſtris fœtus neceſſariò moriatur, dicent influentiam Saturni id facere: in qua re aberrant. quia Saturnus non eſt cauſſa totalis, & vt ſic dicam, completiua; ſed particularis eſt cauſſa: ad cuius poſitionem non ſequitur effectus niſi ex parte, & meritò ſui, non ex parte cauſſarum omnium, ex quibus res in eſſe conſtituitur. Si dicerent mortem inferri à Saturno cum ſecundis cauſſis, nullam haberet reſponſio difficultatem. aut etiam ſi dicerent, inferri mortem à Saturno quantum ſit merito ſui; rurſus haud eſſent mentiti. Sed certè cum abſolutè pronuncient, falſum dicunt. Poteſt enim contingere particulares, proximaſque cauſſas validiſſimè reluctari, vt affectus minimè ſequatur. Cum itaque ad rationem dicunt: fit generatio, quia calidum, humidumque contemperatur cum frigido ſicco, vniuerſalis cauſſę actionem cum particulari connectentes oſtendunt particularē poſſe vim vniuerſalis obtundere: In octauo menſe perditur, quia illo agente in fętum imbecillum, & valetudinarium nihil obeſt actionis illius perfectioni. hic mortis cauſſæ duæ: vniuerſalis, ſaturnus: C D

E nus: particularis, imbecillitas, & valetudo pueri, ex his colligo hanc reſponſionem confirmare, quæ diximus.

Deinde verò hic addenda ſunt duo: horum primum eſt quod in generatione perficiunda nulla quidem adeſt neceſſitas contemperationis huius: nam ſi peripateticis credimus, à quibus nunc minimè arbitror diſcedendum; calidum, & humidum duplex: aliud inſitum, innatumque. aliud autem excrementitiũ: illud ſatis contemperatum eſt ipſa natura ex omnibus qualitatibus conſtans vincente calido, cum humiditate aerea, & mediocriter aquea: hoc abundat fętus, & quę creſcunt corpora, vt dicebat Hippocrates, & quanto maior fuerit huius copia, tanto uita fuerit diuturnior.
F Hoc ſanè haud indiget Saturni contemperatione, quia calidum ab elementari frigiditate pro illius proportione, & conuenienti ſymetria, vt humidum à ſicco terreo conuenienti modo temperatũ eſt. Hęc ſane Medicorum ſunt, quod te non fugit, atque Peripatheticorum decreta. At veró excrementitium humidum fortaſſe poterit contemperari. Scio mi Valteri tibi compertiſſimum eſſe, quod dico. Nempè Periparteticos influentias ab Aſtrologis admiſſas, negare: cum putent cœlum agere in hęc inferiora non per influentias, ſed per motum, ac lumen: atque tandem illos nihil concedere, quod à ſenſibus non ducat originem, aut ſenſatum non ſit. hac de re quędam infra ex medicis dicemus. Alterum verò eſt
G quod nulla ſubeſt neceſſaria cauſſa, qua ſtatuere debeamus omnẽ octimeſtrem fętum eſſe imbecillum, atque valetudinarium, vt contra ſententiã Hippocratis libro ſecundo de partu demonſtratũ eſt à nobis. Quamobrẽ ſi fuerit validus, ita vt poſſit cauſſę vniuerſali reſiſtere, viuet ille quidem; quamuis raro. in qua re conuenit cũ partu ſeptimeſtr: nã hic etiã raro viuit: dicẽte Hippocrate, ex multis.n. pauci ſunt vitæ ſuperſtites: & hęc de prima ratione dixiſſe ſufficiat.

Octauo mẽſe dominari Saturnum cum dixerint Aſtrologi ego reprobaturus hanc opinionem eiuſcemodi ratione ſum vſus: quod ſequeretur ſemper omni menſe, die, hora, momento dominari
H ſaturnum. Quodque vno, & eodem tempore duo dominarentur Planetę, hęcque fuit ratio particularis circa influentiam ſaturni. Huic rationi dicis Aſtrologos eſſe reſponſuros dicentes actiones, & dominia ſuperiorum determinare, & cum vniuerſales, & communes ſint cauſſæ indiuiduari non ex illorum ratione, cum in illis ordo ſempiternus ſit mouendi, & irradicandi, ſed reſpectu horum inferiorum effectuum, qui cum ab ipſis communi & in vniuerſali modo agentibus dependeant, præ eorum ordine, tum in vita, in ortu, & occaſu actiones eorum proportiona-

tas, & coæquatas tempori ſuarum mutationum Aſtrologi appropriauerunt: ita enim quotidiana experientia docet: ſic patres antiqui obſeruarunt, quos moderniores etiam inſequuntur, & ob id illis duabus meo iudicio valde Aſtrologorum placita ferientibus rationibus reſponſum volunt. Recognoſco ſolutionem: ſed tamen patitur maximam difficultatem. nam omne agens agit per ſe continuo per modum ſuæ naturæ. Iam quidem Saturnum agere per influentias (vt dicunnt) frigiditatem, & ſiccitatem ſupponamus. Aget igitur modo ſuæ naturæ conuenienti nempè in vniuerſali. In particulari nunquam aget: nam particularis actio eſt proximioris cauſſæ. Qua itaque ratione vno, & eodem momento aget, & non aget? dominabitur, & non dominabitur? ſecundæ cauſſæ recipient aliquando illius vim, aliquando non recipient? Cur Saturnus in hoc momento dominabitur Platoni, & non Socrati? non igitur valebit Saturnus aſſumere ſibi particularē menſem, in quo ſuam actionem exerceat: ſed imprimit ille omni tempore vniuerſali modo, particulari autem nunquam imprimet. A B

Verùm quia hæc ab altiori principio dependent, nempè à modo ſecundum quem cælum in hæc inferiora agens generationis, & corruptionis author eſſe dicitur: volo hic quædam afferre in medium huic negocio peroportuna: hac tamen lege, Valteri chariſſime, vt certo perſuadeas tibi me nihil poſſe tum in hac re, tum in alijs omnibus meditari, et conſcribere, quod poſſit ſatisfacere vndequaque iudicioſis hominibus, quia certè neque ingenij mei id patitur imbeccillitas, neque labores in Galenum ſuſcepti: duxi tamen in tui gratiam ſcribendum, quod ſentio, tu verò pro tua modeſtia, quale idcunque ſit libenter legito, & an fuerim veritatem aſſecutus pro tua doctrina diiudicato. Supponamus itaque primum ex peripateticorum ſententia cælum ipſum non produxiſſe ſimpliciter elementa, & mixta: quia hæc ſemper fuerunt: loquor ex illorum ſententia, quia ſcio, & profiteor falſam eſſe hanc opinionem ſimpliciter loquendo: quoniam Dominus Dixit & facta ſunr: non loquor hic vt Theologus, ſed vt philoſophus peripateticus. Cum igitur ęterna ſint elementa, mixta æterna, qualitates elementorum ab æterno, quomodo ad generationem elementorum mixtorum, & qualitatum elementarium, earumdemq́ue conſeruationem concurrit cœlum? Tribus inquam modis. Adæquando qualitates elementorum: Augendo, & Diminuendo. Oportebat enim aliquando pro quorundam mixtorum generatione æquare ipſas qualitates: aliquando augere, & nonnun- C D

quam.

E quam minuere ipſorum vires. Hoc autem tanti eſt momenti vt niſi hoc ipſum fieret vel ſeſe omnino deſtruerent res ipſę: vel non agerent inter ſe: Illud non permittitur à natura, quæ ſanè intendit perpetuitatem rerum, hoc autem eſt impoſſibile: quia cum perpetuitas numero nequeat conſiſtere opus fuit, illa aliquando corrumpi: non quod natura per ſe intendat corruptionem, ſed vt generet, vtque res faciat ſucceſſione perpetuas. Habebit igitur cœlum inſtrumentum aliquod à natura ſibi conceſſum, quo hæc faciat, ſic enim conueniebat, vt hoc duce nunc adæquet, nunc adaugeat, vel diminuat elementorum vires. Nolo vt diſcedamus à ſenſu: nam peripatetici nihil ponunt, quod non oriatur à ſenſu, vel ab ijs, quæ à ſenſu proficiſcuntur. Videmus equidem in cęlo adeſſe duo: motum ſcilicet ac lumen, à quibus omnia fiunt, & conſeruantur: idcirco hiſce duobus inſtrumentis vtetur cęlum in effectu in hiſce rebus inferioribus producendo. Duo facit motus, tum ignem detrudit in hæc inferiora ad eorum generationem, quæ fiunt ex quatuor elementis: tum lumen circunfert per vniuerſum mundum: quod cauſſa eſt omnium effectuum à cęlo pendentium, & huius ipſius beneficio pręcipuè omnia producuntur. Sed quomodo id efficiat ambiguum. Per ſe lumen producit qualitatem calidam: talem enim habet naturam vt ſolam caliditatem producat: Alias qualitates frigiditatem, humiditatem, ſic-

G citatem ex accidenti. Intendens enim cęlum beneficio luminis calefacere, aliquando minus calefaciens, quàm intendat, refrigerat, humectatque: Vapores enim & exhalationes ex terra, & aqua elati vſque ad mediam regionem aeris, aut etiam primam, deſtituti à calore, qui ſubſtulerat, deorſum pro ſua grauitate cadunt, refrigerando, & humectando terram, & aerem. Dum verò cęlum calefacit terram, ex accidenti ſiccitatem inducit humore corrupto: quod autem hæ tres qualitates fiant luminis beneficio, præterquàm quod ſenſu eſt perſpicuum, ab Ariſtotele ſatis euidenter dictum eſt libro metheorologicorum primo agens de pluuia, niue, grandine, alijſque metheorologicis impræſſionibus.

H Quamobrem frigiditas, humiditas, ſiccitas, cum fiant à lumine, ſed præter intentionem naturæ ipſius, ex accidenti illas producit. Neque ſequuntur abſurda, quæ à D. Thoma ponuntur, quòd ſcilicet hæ qualitates non eſſent per ſe in vniuerſo, ſed per accidens: quodque formæ ſubſtantiales inferiorum corporum non continebuntur in virtute corporum cęleſtium. Quoniam & ſi horum productio ex accidenti ſit, non tamen ita ſunt ex accidenti, quin ſequantur ex aliqua neceſſitate ipſius naturæ: caliditas igitur per

ſe & primo à luminis natura prouenit: aliæ qualitates luminis ratione ex accidenti, neceſſario tamen propter conſeruationem vniuerſi per ſe quidem producuntur. Quale ſit id quod dico ab Ariſtotele declaratum leges quarto de animalium generatione agens de ortu maris, & fęminæ. Vbi videbis fęminam eſſe veluti quoddam monſtrum, & generari per accidens, quia præter intentionem generantis: at per ſe generari quamuis non primo, ſi generationem referas ad cauſſam cuius gratia, & ad finem: nempè ad humani generis conſeruationem: idcirco dicebat philoſophus. Verùm hoc neceſſarium eſt naturæ, genus enim ſeruari oportet eorum, quæ fœmina, & mari diſtinguuntur. Et parum ſupra dixerat: qui enim parentibus ſimilis non eſt, monſtrum quoddammodo eſt: diſceſſit enim narura in eo quoddammodo ex proprio genere: cæpitque degenerari: ſed initium primum degenerandi eſt fœminam generari non marem. Vides igitur quomodo ſunt in vniuerſo per ſe, & quomodo per accidens tres illæ qualitates: nam ſi conſiderentur ratione luminis à ſole profecti per accidens in mundo ſunt, & ipſarum corpora non contineri in virtute ſolis, & corporum cęleſtium, quatenus talia ſunt corpora, & ſic ſunt veluti monſtrua: at ſi conferantur ad finem, qui eſt rerum perpetuitas, vniuerſi conſeruatio per ſe ſunt, atque ex neceſſitate: neque abſurdum eſt diuerſis conſiderationibus per accidens dici aliquod, & per ſe, vt de fœminæ procreatione diximus. Sic ego rationem D. Thomæ perſoluo, cum certò ſciam Ioannem Picum aliam ab hac longè diuerſam excogitaſſe, quæ ſanè patitur difficultatem maximam, atque ſi benè ac diligenter conſideretur non tollit dubitationem propoſitam, idcirco nouam hanc excogitare placuit: quæ ſi tibi videbitur conſona veritati, lætabor plurimum: ſin minus mutabo ſententiam abs te ipſo aliquando veritatem edoctus. Quamobrem ad propoſitum reuerſi, dedit natura inſtrumentum cęlo, quo per ſe caliditatem induceret, lumen: non dedit inſtrumenta, quibus aliæ qualitates producerentur: quia cũ non per ſe primo, ſed ſecundo à natura intentæ ſint: debebant carere proprio inſtrumento, potiſſimum quia corpus cęleſte ob eius pręſtantiam, & perfectionem non erat capax niſi luminis. Hæc igitur, mi Valteri, ſi ex Peripateticis penſitandum eſt negocium ea ſunt, quæ à cęlo fiunt & ab iis, quæ ſunt in cęlo: atque tandem hic modus eſt, ſecundum quem in hæc inferiora agit. Itaque cęlum non producit omnia neceſſariò: tum quia non producit res ipſas, vt ſuppoſuimus, tum quia non eſt infinitæ virtutis: idcirco poteſt ei obſiſti, poteſtque repugnari, vt ſenſus manifeſtiſſimum facit,
cum

E cum videamus alios pati ſub ipſo aſpectu: alios non pati: neque enim actiones fiunt niſi in patiente bene diſpoſito. Hæc quæ longo ſermone, ſed tamen (niſi fallimur) neceſſariò diximus, eò pertinent, vt oſtendamus à cęlo non fieri aliquid neceſſariò: ſed omnia vniuerſali quoddam modo procreari: cauſſaſque vniuerſales ad effectum producendum non eſſe natura ſua ſufficientes, niſi ſimul cum ſecundis cauſſis connectantur; & ab his ſimul annexis omnem actionem fieri, quam tamen rem neſcio an admittant Aſtrologi judiciarij, qui ſimpliciter, & abſolutè prædictiones ex cœlo deducunt: tanquàm ſi cęlum ſolitaria eſſet omnium actionum cauſſa: multis vtuntur rationibus vt id ipſum perſua-
F deant: quas hic minimè ſigillatim repetam, nimis enim longum eſſet negocium, ſed duas, aut tres affero libenter, quibus etiam tu vſus es, multo tamen maiori modeſtia, adhibitaque diſtinctione, qua omnes è medio tolluntur difficultates. Omnis (inquiunt) virtus huius mundi inferioris neceſſariò adminiſtratur ac regitur à cęlo: ergo ex aſpectu cœli fieri poteſt, vt de mundi huius affectionibus veræ prædictiones fiant: etenim cognita cauſſa illius effectus, vt cauſſa eſt, ſtatim etiam cognoſcitur effectus: Cum ſcire opinemur vnumquodque & non ſofiſtico modo, quod eſt ſecundum accidens, cum cognoſcimus cauſſam propter quam res eſt, & quoniam illius eſt cauſſa, non contingit aliter ſe habere. ſi
G ergo cęlum regit, gubernatque omnem virtutem huius inferioris mundi, erit illius virtutis cauſſa: alioquin neque gubernaret, neque regeret. Si cauſſa, ipſa igitur cognita ſcitur effectus. Gubernari autem à cęlo omnia docuit hiſce verbis philoſophus. Eſt autem ex neceſſitate contiguus mundus iſte ſuperioribus lationibus vt omnis ipſius virtus inde gubernetur. Particularius modo rationem ſtatuamus de morte, ac vita. Sunt hæc actiones quędam, & effectus mundi huius. Ergo ab aſpectu cęli habemus quòd viuamus, & moriamur: quod ſeptimo menſe viuat aliquis, & quod ottauo non viuat. quod particularius idem author confirmat libro ſecundo de generatione, & corruptione: vbi ortum, interi-
H tum, mortem vitam ex cœli motu habere originem voluit à contextu ſi benè memini. lvj. vſque ad lix. ac rurſus primo cœli. 100. ſempiternitas eſt à ſemper eſſe deſummens denominationem, immortalis ſanè, atque diuina, vnde & alijs communicatum eſt eſſe, & his quidem clarius, his autem obſcurius, & eſſe, & viuere; hæc & alia eius generis quàm plurima comminiſcuntur Aſtrologi, pro quorum ſolutione quid ego ſentiam nunc explanabo.

Omnem

Omnem virtutem regi, & gubernari à cœlo duplicem habe A
re ſenſum poteſt: vnus eſt cælum producere omnem virtutem, & effectum huius mundi ex neceſſitate: alter quod gubernat virtutes omnes ideſt quattuor primas qualitates, & quæ oriuntur ex ipſis: nunc æquando illas: nunc augendo, nunc minuendo vt eterna eſſet rerum generatio: prior ſenſus omnino falſus: poſterio verus & neceſſarius: quia certè non pendent effectus eiuſmodi à cœlo ex neceſſitate quadam naturæ, ſed tanque à cauſſa quadam vniuerſali: idcirco non ita gubernat, vt ſolus producat effectus alijs etiam cauſſis particularibus minimè concurentibus, quæ non prendent à cęlo, neque à cęlo coguntur cum non ſit infinitæ virtutis: ſic interprætatur ſe ipſum Ariſtoteles li B
bro 4. metheor. agens de luna cap. decimo. Quamobrem conducit ad omnes generationes, perfectiones que: calores. n. & refrigerationes cum moderatione quadam generationes: ſine moderatione corruptiones efficiunt; adhuc apertius ſubſequitur nam vt rerum minus principalium circuitus ſequatur magis: rerum magis principalium circuitus ratio eſt: vitam. n quandam, & ortum, & interitum, vel ſtatuum eſſe fateor: conuerſionis verò eorum ſiderum alia fortaſſe principia ſunt: natura igitur ita ſibi vult, vt eorum numeris generationes, & obitus numeret: ſed exquiſitè id facere nequit propter materiæ in exquiſitionem: & quod multa pincipia incidunt, quæ generationes deſtinatas ſe- C
cundum naturam, & corruptiones impediunt, atque ita cauſſa ſit earum, quæ prater naturam; modo ad Ariſtotelem cum dicit: oportet mundum hunc contiguum fuiſſe ſuperioribus lationibus; dicimus meritò appoſuiſſe talem eſſe mundum: quia alioquin non potuiſſet ad hunc mundum peruenire lumen ipſum ſi quidem opus eſt, vt prius educatur ex potentia materiæ ignis, aeris & aquæ, & huiuſmodi. alioquin crearetur: nec obſtat quod dicatur eſſe ſpirituale, fierique in inſtanti: quoniam hoc accidit quia non habet contrarium, & non habet qualitates conſeruantes ipſum in medio: extenditur tamen ad extenſionem materię. niſi ergo iſta corpora fuiſſent contigua, inter ipſa fuiſſet uacuum D
vel aliud corpus, ſi vacuum non potuiſſet educi lumen ex potentia ignis, & aeris: quia per uacuum non eſt actio, ſiquidem fit omnis actio per contactum. ſi fuiſſet aliud corpus medium, tunc lumen non potuiſſet pertranſire, & non eſſet eductum de potenti ignis, cum actio omnis, vt dixi fiat per contractum. neceſſe igitur fuit, vt virtutes omnes tam elementares, quàm ex elementis profectæ gubernarentur à cœlo, fuiſſe hunc mundum illi contignum.

E gnum.

Ad alias autoritates Ariſtotelis hæc eadem videtur explicatio
ſatisfacere: quia certè quidem omnia habent, & viuere, & eſſe
à cœlo tanque ab vniuerſali cauſſa, potiorique. ideoque om-
nia poſſunt cognoſci in vniuerſali, quod ſcilicet pertinet ad illam
cauſſam: at quod ſimpliciter & abſolutè omnia deducantur hoc
ipſum eſt quod nos omnio denegamus: quia res ipſæ, vt ſe ha-
bent ad eſſe, ſit ad cognoſci à cœlo in vniuerſali dependent: ergo
à cœlo vniuerſalis illorum cognitio deduci poteſt, vt propria, &
particularis, exactaque cognitio fiat omnibus principijs cauſſis
quę vſque ad elementa, vt Ariſtoteles docuit, opus eſt. Con-
F cludamus ex malo aſpectu cœli poſſe nos cognoſcere fętum vita
ſuperſtitem fore, aut mortalem, non propriè, ſimpliciter, &
per ſe: ſed in vniuerſali: quatenus inquam ad ipſum aſpectum
pertinet: in particulari verò ſimpliciter & exacte cognoſcitur ex
omnibus ſuis cauſſis vniuerſalibus, & particularibus ſimul conne
xis, à quibus res ipſa conſtituitur.

Hactenus quidem demoſtratum quomodo mundus hic infe-
rior à ſuperioribus lationibus gubernetur: quodque cœlum, &
quæ ibi ſunt: vniuerſales ſunt, & communes cauſſæ effectuum:
non completiuæ, nec perfectæ, cum ſit neceſſarium ſecun-
das immediatas, ac proximas concurrere: peripatericoſque ip-
G ſos duo dumtaxat in cœlo cognoſcere inſtrumenta omnium ef-
fectionum lumen, ac motnm: negare autem prorſus influen-
tias vt Auerroes teſtatur: & qui cũ eo de philoſophia peripatetica primo cæ[illegible] & 2. cœ
melius videntur ſentire. Tamen eas admittendas eſſe, dico autem cer li.
tè (ne fiat lis de nominibus) agere cœlum in hæc inferiora non
ſolum motu, ac lumine: ſed etiam quappiam magis particulari
virtute, ſolis effectionibus à nobis cognita (quam vnuſquiſque
vt voluerit nuncupare poteſt) de qua facultate mihi Galenus vide
tur locutus & Auicenna, vt alios medicos taceam; quorum ver
ba ſit habent. Auicenna quidem cum de febris preſtilentis origi-
H ne pertractat, ad cęlum reffere cauſſam videtur his verbis.

Et principium omnium harum alterationum ſunt formæ ex lib. 4. t. 4.
formis cęli: facientes eſſe neceſſarium illud, cuius aduentus igno- fin. 1. cap. 1.
ratur: licet ſint quidam, qui dixerunt, in eo aliquid non propor
tionatum ad cauſſam eius: immo oportet vt ſcias quod cauſſa
prima longinqua ad illud ſunt figuræ cæleſtes: & propinquæ
diſpoſitiones terreſtres; & alio in opere. Multoties quoque eſt lib. 1. fin. 3.
principium corruptionis aeris ab ipſo aere propter illud, quod ei doc 1. cap.
aduenit ex corruptione vicinantium Aerum, aut propter rem cæ- 1. H.
leſtem,

leſtem, cuius qualitas non eſt hominib. cognita] & multò ſanè apertius alibi. A

1. canticæ tra cta. apt. 104. Si etiam ſtellæ quæ dicuntur infortunatæ fuerint in exaltatlone ſua, ſignificabunt ſuper corruptionem animatorum: ſi vero quę fortunatæ dicuntur fuerint ibidem ſignificabunt ſalutem earumdem omnimodam ȝ

Experiamur an aliquid ex Galeni monumentis in veniri poſſit, quod hiſce dictis reſpondeat. extat locus ex libro tertio de diebus decretorijs; qui omnem dirimere litem videtur: huius verba ſic habent.

cap 6. Porrò illud denuo repetendum veriſſimum ſemper eſſe comperimus, ab Aegiptijs Aſtronomis inuentum: lunam non modo B ægris, ſed etiam ſanis dies quales tandem futuri ſint poſſe prænunciare. Si enim ad planetas temperatos ſteterit, quos iam, & ſalutares latini ἀγαθοποιοῦν græci nominant fauſtos ac bonos producere: ſi ad intemperatos graues moleſtosque. fingamus homine quoddam naſcente ſalutares planetas in Ariete: malignos in Tauro eſſe: is homo nimirum cum luna in Ariete, Cancro, libra, & capricorno fuerit pulcrè deget: cum verò Taurum ipſum vel tetragonum aliquod, vel Diametrum ſignum occupat, malè tunc, & moleſtè vitam tranſiget: atque iam morborum ini- C tia huic cum luna in Tauro, leone, ſcorpio, & Aquario fuerit pexima: ſine periculo autem, & ſalutariâ ſunt, cum Arietem, cancrum, libram & capricornum luna permeat. Adhæc alterationes magnas quas in tetragonis, & Diametris per ſeptimanas fieri diximus, in lætalibus quidem morbis, lætales & ipſas: ſalubribus bonas inuenire neceſſe eſt. Quamobrem Hippocrates damnat maximè mutationes, quæ in diebus decretorijs ad peiora declinant: quippe quod lætalis morbi ſymptoma ſit, quemadmodum (vt arbitror) benigni, ſeu ad ſanitatem tendentis contrarium. Quod ſi quis, & huius ipſius cauſſam, cur quadratæ, & diametræ ſtationes ſint potentiſſimæ quærat, is longè à propo D ſita diſputatione digreditur: nam in præſentia non primas cauſſas omnium, quæ ad Aſtronomiam pertinent, ſed quæ propoſito noſtro conducant, inquirere cogitamus ȝ & parum poſtea ſubdit confirmans, quæ ſupra dixerat.

cap. i. eodem Atque hoc præterquàm quod Aſtronomis in confeſſo eſt: integrum eſt & ibi obſeruare, ſin autem huiuſmodi depræcaris, nec his, qui obſeruarunt fidem adhibes, indubiè ſophiſtarum vbique nunc obſtrepentium aliquis es: qui ratione manifeſtò apparentia nos approbare poſtulant: cum è contrario ex euidenter

appa-

E apparentibus abditorum ratiocinatio indaganda eſſet; hęc ille.

Verùm quia puto hunc dumtaxat ex multis locis mihi hanc rē obiter in præſentiarum tractanti, ſufficere, finem dicendi facio; te quidē admonens, quod plura huius generis in epiſtola ad Franciſcum Cirochum fulginatem contra medicos quoſdam recentiores, & præſertim Ioannem Picum, inuenies: cui multò antea reſponſionem dedit Lutius Bellantius Senenſis libris ſuis pro Aſtronomiæ dignitate conſcriptis.

Sed quoniam videor in propoſito argumento digreſſus fortaſſe magis, quàm vellem; & quàm tuæ occupationes patiantur, Valteri, finem dicendi faciens, hoc vnum pro coronide ſcripſiſſe vo-
F lui, quod ſi hæc tibi ſatisfacient, tuæ erunt laudes, cuius cauſſa ſcripta ſunt. quod igitur adeſt boni, ad te ipſum referamus: quod malè, ac perperam dictum, Augenio. qui in tantis laboribus in re tam difficile, homo ingenio parum perſpicaci haud omnia conſequi potuit quæ alius aſſequi diligentius potuiſſet: Vale & me quod facis ama: Antoninus noſter tibi ſalutem plurimam dicit. ex Tolentino die 17. Aprilis. 1576.

G HORATIVS AVGENIVS AD IVLIVM BOSſellum Aretinum totius eccleſiaſtici ſtatus tunc temporis Prothomedicum generalem. S.

Epiſtola tertia.

DEFENDITVR EPISTOLA SECVNDA LIBRI ſexti; quam Boſſellus ſigillatim euertere ſuis litteris ad Plinium Melum conatus eſt.

H

PLINIVS Melus noſtrum vtriuſque amiciſſimus, tuas ad illum legendas mihi obtulit litteras: in quibus doctè admodum de affectionibus præternaturam coniugis illius ediſſeris, illumque pro ingenti alioquin erga me ipſum pietate admones, vt tuo nomine me loci cuiuſdam Hippocratis in libro de morbis commonefaciat: quo opinionem erga me tuam, adeò euidenter confirmari putas, vt euidentius ferè ni-

hil. Vix dici poteſt, Boſſelle cariſſime, quàm fuerim primo ingreſſu ex illarum lectione oblectatus, tum quia recognoui eam eam doctrinam, quàm de te paſſim omnes prædicant: tum quia etiam perfricarunt mihi conſuetudinis, quę nobiſcum olim in Gymnaſio Piſano, & Romæ demum interfuit diluciſſimam recordationem. Hac de cauſſa factum eſt, vt non contentus me ſemel legiſſe, nam certè magis deuoraui, quàm legi, ſecundò ac tertiò legere ſtatuerim. Quod dum efficio in ſcopulos quoſdam incido qui negotium mihi effecerunt maximum. Siquidem primum obſeruaui tè opinionem longè diuerſam habere, ab ea, quam ego in in Plinij gratiam ex tempore conſcripſeram cum omnia à me conſcripta ſubuertere coneris. dumque tuarum rationum vim ipſam contemplor, & inuicem confero cum meæ inuenire mihi videor, multò infirmiores eſſe tuas, quàm ſint mere: ſed quia vnuſquiſq; ſui ipſius, ſuarumque rerum amore captus, facilè decipitur, quãuis in ijs diiudicandis ingentem adhibuerim operam: experiri tandem decreui, an res haberet, vt putaram: nullaque commodior mihi viſa eſt ratio tractationis huius, quàm ad te ſtatim litteras dare, vt vltro citroque agitatis rationibus veritas conſpicua fieret: Putans te philoſophum egregium medicum inſignem omnia boboni, & æqui, (vt decet) conſulturum. Verum vt hæc fieri poſſint commodius ſummam eorum, quæ abſte ſcripta ſunt afferre in medium conſtitui: atque in his ſigillatim adnotare, quæ mihi parum ſatisfaciant, hæc ſatis præfatus ad rem venio. A B C

Primum ſanè dicis affectus eſſe duos, alterum in capite neruos offendentem: alterum vero febrem. hanc dicis cauſſatam, ex indiſpoſitione vteri.

Secundum hanc febrem Hecticam eſſe, atque fieri ex deſcenſu humoris à capite per medullam ſpinalem.

Tertium febrem in habitu primi ordinis facilem habere curationem: & me culpandum eſſe: quòd affectum incurabilem dixerim.

Quartum conuulſionem non fieri à febre nec à ſiccitate, ſed ab ipſa plenitudine cerebri. idque tripliciter comprobare videris mihi: primum quia multò autea deſcenſum à capite ad humeros, & thoracem perſenſit: dein quia ſtuporem patitur, ac poſtremò quia ſternutationes adſunt continuæ, à quibus humores per ſpinalem medullam deſcendunt. D

Quintum vigilias illas intenſiſſimas multorum dierum nempè 24. aut 25. à ſiccitate non deducere originem: ſed à dolore, aut à febre.

Sextum

E Sextum Galenum dixiſſe omnem conuulſionem ſubito factam fieri à plenitudine. Sed non valere conſequentiam, ſi paulatim fiat à ſiccitate proficiſci: quia fieri poſſunt ab ægritudine, ſic enim loquutum recordaris.

Septimum omnino à lacte cauendum, quia replet caput, vt etiã ab embrocationibus.

Adhæc cauterium in Inio igne actuali faciundum.

Poſtremum inungendam ſpinam ex vnguentis calefacientibus ſiccantibusque: vt ex adipe (vt audio) antheræ auis, oleo magni Ducis Hetruriæ, & oleo ex nucibus muſcatis præparato. Hæc ſumma eſt epiſtolæ ad Plinium. Nunc ad horum examen ac-
F cedo.

Quantum igitur ad primum attinet, pati quidem caput atque etiam vniuerſum corpus admitto libentiſſimè. in hoc autem diſſentio, quod affectum ſiccum adeſſe tam in capite, quam in corde, ſolidis partibus, ac neruis mihi videor certiſſimus. Mox autem diſſentio, quod neruorum affectum à ſicca temperie factum fuiſſe aſſero, non ex materia à capite deſtillante. Quæ hoc loco dicimus habebunt euidentiam dum cauſſas illius conuulſionis explanabimus. his interim ſuppoſitis incertum eſt mihi, Boſſelle, quid velis dicare, cum affirmas formatam febrem, ſi non cauſſatam ab
G vtero. Si enim putas ex vtero deſumpſiſſe formam, diſplicet mihi, quia febris in corde ſumit formam ſuam, qua ſcilicet febris eſt, ac dicitur: at ſi vis dicere quod origo fuerit vterus cur huius diſpoſitio cauſſa febris nuncupari nõ debeat, haud video. quia certè cum varij ſint cauſſarum ordines, quædam enim ſunt proximiores quædam autem remotiores cauſſæ; cur igitur ab vteri affectu non fuiſſe cauſſatam febrem dicemus? aut ſi formata ſic, & cauſſata fuit febris, quomodo ex fluxione in medullam? niſi putaueris febrem hecticam factam à duplici cauſſa: quarum vna ſit in vtero: ſiccum affectum ex vacuatione ſuperflua faciens. altera in capite ex nimia humoris abundantia deducta: quæ res an poſſit con
H ſiſtere in eiuſcemodi febre, tu videris.

Quod verò pertinet ad ſecundum, admitto priorem partem, at minimè ſecundam. Arbitror te cum dicis, materiam ex capite fluentem febrem hecticam efficere, in eam ſententiam venire, caſum propoſitum eo modo contigiſſe. addis enim parum infra. quod hæc flnxio eſt diſſecanda à qua fit hæc affectio neruorum & febris: Poſſet etiam interprætari ſententia, quod febris hectica fieri poteſt ex eiuſcemodi fluxione: non quod in caſu talis fluxio fecerit hecticam. Vtraque ſententia ſuſpecta eſt mihi. Prior quidem,

quoniam ſi defluxorius ille affectus humidus eſt, ſique poſtulat A
exiccantia præſidia, quomodo faciet febrem hecticam, ſiccum ſcilicet morbum? Ac rurſus quomodo humectantia proponis auxilia, quæ indicationibus à te propoſitis, quæ ſiccantia volunt, cõuenire non poſſunt? Poſterior etiam diſplicet, quia ſic ponamus (quod ambiguum eſt, vt poſthac explicabo) hecticam ab hac fluxione ducere originem tanquam à cauſſa particulari: oſtendendũ fuerat prius, talem extitiſſe hanc hecticam; ſed perluſtremus quid Galenus dicat de cauſſis febris hecticæ, vt certiorem hac de re cognitionem habeamus.

Primum tamen ſupponamus hecticam nunquam conſiſtere niſi cordis corpus fuerit præſiccatum, aut diſſipata illa humiditate nutrimentali, qua ceu rore omnes partes nutriuntur, & aliquãdo ſpiritus innati nomine à Galeno nuncupata. Aut carnoſa, & adipoſa ſubſtantia liquefacta: aut tandem membranoſa, & fibroſa prorſus conſumpta. hæc enim notiora ſunt, quàm quod aliquã explicationem poſtulent. Omnes igitur cauſſæ à quibus plurimum diſſoluuntur ſpiritus & corpus, aut colliqueſcit carnoſũ, fibroſumque genus hecticam procreare febrem Galenus declarat his verbis. B

Quæ febres hecticæ appellantur: duplici via ortum habent: magna quidem ex parte ex ardentibus febribus, quæ tantum protrahuntur, vt longitudine temporis humorem in cordis corpore cõtentum conſumant, vel fieri poteſt, vt eius adhuc magna portio reſeruetur. Ille autem non tantum hecticæ ſunt: ſed tabidæ etiã, quæ autem manente adhuc humiditate generantur, vbi cordis corpus occupauerint hinc maximè accenduntur, quemadmodum lucernæ flamma ex fomite. Atque vna quidem expoſita eſt harum febrium generatio. Reliqua autem eſt cum ſtatim ab initio inuaſerint, ſimilem primum ſui ortum ephemeris facientes, aut ex triſtitia, aut ira, aut laſſitudine nimia vnà cum ſolis feruore contracta; ac rurſus in eandem verò (inquit) incidunt febrem ex ardentibus, atque acutis febribus plures, qui rectè curati non ſunt, ac præſertim, qui cum aquæ frigidæ potu indigerent, præter id quod eam non biberint nullum aliud refrigerans medicamen thoraci, ac præcordijs appoſuerunt: ſi verò cum omni huiuſmodi auxilio caruerint: cataplaſmata etiam ex melle, quorum nunc plurimus eſt vſus vltra modum adhibuerint, ijs expeditum eſt iter ad Tabem. Si etiam diu febrem tollerauerint ex hepatis, aut ventriculi inflammatione. Aliquando autem ex pulmonibus, & thoracis affectib. ac præſertim ex ſuppurationibus, & Phtiſi. ſicuti autem ex his, ita ex hæpate, & ventriculo, atque vt ſimpliciter dicamus ex omnibus C D

bus

E bus diuturnis inflammationibus, quæ nobiliores partes occupauerunt adiuncta totius animalis præſertim verò cordis ſiccitate. Nec minus à tali febre ſunt capti, qui diſſenteriam patiebantur, cum ſcilicet inteſtina inflammatione laborarent. in leuitate etiam inteſtinorum, & longo profluuio alterum græci λειεντερίαν alterum διάρροιαν appellant, cum ſcilicet vel ab initio ſtatim, vel progreſſu temporis febricula inuaſerit tabidæ febres conſequuntur: & vt ſimpliciter dicam, quando præſiccatum cordis corpus fuerit febrilem calidita tem, quæ cum difficultate remouetur, acceperit; Hæc ſanè Galenus de febris huius ortu, & cauſſis ſcripta nobis reliquit.

Quæ ſi vera ſunt manifeſtum faciunt nos quidem ab huius de-
F creto ne latum quidem (quod aiunt) vnguem diſcendentes rectè conſuluiſſe adeſſe febrem in habitu: nam præceſſerunt vacuationes maximæ, & continuæ à quibus humiditas illa naturalis abſumpta fuit ac ſpirituoſa cordis ſubſtantia: quales fuerunt ſanguinis fluxiones ex vtero, vomitus, ſudores copioſiſſimi, adhæc etiam diarrhæa. Adde his quod ſubſecuta poſtea fuit febris acuta, poſt cuius mitigationem remanſit febricula illa æqualis magnis vigilijs comitata, & ſiccitate totius corporis habitus adeò ingenti, vt ego corpus perluſtrans, nihil aliud quàm pellem, & oſſa viderim. Quamobrem hæc febris non equidem ſtatim, & ab initio, ſed poſt longos morbos hectica facta eſt: manifeſtamque tum introductæ ſic-
F citatis in corde, tum etiam in toto corpore ſignificationem perhibet. Non eſt opus, Boſſelle vt accedamus ad deſtillationes capitis per venas in vertebras, vt dicebat Hippocrates, cum febris huius cauſſas inquirimus: quia eiuſcemodi defluxio non fecit hecticam, niſi internis quibuſdam exulceratis partibus, aut genita inflammatione aliquappiam diuturna: quorum neutrum adfuit in caſu. non vlcus, nec phlegmon. & quam ob cauſſam quæſo fluxio cordis corpus exiccabit? Diu multumque cogitabis, neque aliam, niſi decipior inuenies. Hic ego plurimum admiror, quod ſcripſeris febrem in habitu non habuiſſe aliam originem, quàm deſtillatio-
G nem à capite per vertebras, atque vt tuis verbis vtar, quod aliter fieri non potuerit. Quid enim nonne maximæ vacuationes febrē hanc faciunt? nonne inflammationes? nonne febres continuæ, acutæ, diuturnæ? Vigilia, iracundia, ſolis æſtus, mœror, ac id genus alia quid cauſabunt? Cur igitur tot concurrentibus cauſſis non putas febrem concitatam fuiſſe ab harum cauſſarum iniuria? Dein verò cur (quæſo te) inter cauſſas illam dumtaxat admittis, cuius neque Galenus, ne alius quiſpiam, aut ex græcorum, aut ex Arabum familia medicus mentionem fecit? Hippocratem di-

ces

ces meminiſſe. Haud eſt prorſus verum, Boſſelle. Aliud eſt Tabes; aliud febris hectica, vt ſcis. Tabes cum, & ſine febre conſiſtit. Hectica eſt quandoque complicata cum Tabe. eſt etiam citra Tabem. Oſtenderem equidem id ipſum, niſi cum eo homine inſtitutus eſſet ſermo, qui alios docere profitetur. Docuit igitur Hippocrates tabeſcere corpus ex fluxione à capite per vertebras: id quod frequenter obſeruatur. ſed non dixit pati febrem in habitu. Tabem cum febre facit fluxio pulmones ex ædens, ſed non ea, quę in vertebras, & carnem terminatur. Verùm ne videamur proternire in tui gratiam concedamus deſtillationem hanc in habitu febrem contrahere: neceſſe eſt, vt tu ipſe pariter admittas mea cauſſa ab alijs etiam fieri poſſe cauſſis hecticam, quàm à propoſita: quod ſi admiſeris oportebit oſtendere, quod aliæ non adfuerint cauſſæ hac dumtaxat excepta: atque ſigna pariter oſtendenda quibus propoſitum ſignificabarur. Quòd ſi dixeris naſci à deſtillatione tabem occultam, & inconſpicuam. tunc inquam Hippocratē fuiſſe hoc modo locutum in comparatione ad fluxiones illas tres in oculos, in nares, in aures, de quibus dicebat. Atque hæ ex capite fluxiones ob oculos conſpicuæ exiſtunt; expedit autem hic afferre verba, quæ mihi indicanda Plinio ſignificaſti: ſic enim habēt libro de locis in homine. Quum verò in medullam fluxio contigerit tabes occulta & inconſpicua oboritur; ex his quidem neſcio, Boſſelle quomodo deduxeris hanc febrem hecticam ex fluxione in medullam genitam fuiſſe: præſertim quia locus hic non modo verba non facit de eiuſcemodi febre; ſed obſcurus eſt adeò, vt ferè nihil magis: quia de eiuſcemodi tabe ex fluxione in medullam varia mihi videtur hic author ſcripſiſſe. nā libro de internis affectionibus tres ſpecies tabis recenſet: quarum tertia medullaris eſt, de qua ſic loquitur. Ab hac hæc patitur. Medulla ipſius ſpinalis ſanguine plena fit: tabeſcit autem ſimiliter, & à cauis venis. Hæc verò pituita hidropiformi, & bile replentur. patitur autem eadē ab vtris tandem tabeſcant: & homo ſtatim niger fit, ac ſubtumidus; & partes ſub oculis pallidæ diſtentæ ſunt, quædam verò maximè rubicundæ; & quæ ſequuntur. Ac rurſus libro ſecundo de morbis, Dorſalis tabis meminit his verbis. Dorſalis tabes medulla fit. Corripit aurem maximè recentes ſponſos, & veneri deditos, ſunt autem ſine febre, & benè cibum capiunt, ac conſumuntur. Et ſi interroges ita affectum dicet ſibi supernè de capite in ſpinam velut formicas deſcendere videri; & vbi mingit, aut ventrem exonerat prodit ipſi genitale ſemen multum, ac liquidum, & genitura in vtero non manet: & in ſomnis ſemen profundit ſiue dormiat

E miat cum vxore, ſiue non. & cum iter fecerit, aut cucurrerit tum aliàs, tum ad accliuem locum anhelatio, & debilitas ipſum corripit, & capitis grauitas, & aures ſonant. hunc temporis progreſſu vbi febres fortes ipſum corripuerint, perdunt febres Lypiriæ? Deinde verò audias quæſo alia ſigna ab eodem ſcripta de tabe dorſali libro de locis in homine. Porrò (ait) cum retro in ſpinam fluxio proceſſerit huc tabes fit eiuſmodi. Lumbos dolet, & anteriores capitis partes vacuæ videntur ipſi eſſe? ex his quidem nihil poteſt concludi, quod tuæ opinioni faueat; vt omnes facilè iudicabunt, qui rem æquo animo æſtimare voluerint. Sed hæc de propoſito capite ſufficiant: accedamus ad alterum.

F Circa prædictionem meam opinionem oculis conniuentibus legiſſe, mihi quidem videris: quia nuſquam certè dictum inuenies quod affectus fuerit incurabilis ob febrem in habitu primi ordinis: ſed dixi, caſum eſſe in ancipiti conſtitutum, maximè difficilem ac indigere magis manu Aeſculapij, quàm noſtra. hæc ſanè non indicant impoſſibilitatem, ſed difficultatem. Hoc loco pariter adnotabis, quod aliud eſt loqui de caſu propoſito: aliud verò de affectu aliquoppiam. Caſum voco impræſentiarum (ſic mihi aliorum imitatione loqui liceat) ſindromen & concurſum omnium in ægroto apparentium. Affectum verò non ſyndromen, ſed vnũ eorum, quæ concurrunt. Ad rem noſtram venientes, quis non G iudicaſſet caſum maximè difficilem? Erant vires omnes imbecillæ, affectus maximi, Febris hectica vigiliæ dierum 24. continuæ, dolores magni, ſiccæ conuulſionis per totum corpus principium: inædiæ multorum menſium, vacuationes per vterum excedentes modum (quarum cauſſa haud ſemel ſi benè percepi ſoporem inducentia exhibuiſti præſidia) per vomitum, per aluum, per ſudorem ingentes. Facilem tu hunc, Boſſelle, iudicabis caſum? Non poſſum id de te ipſo concipere, qui in artis operibus exercitatus es. Ex his vide, quod ſi dixi, caſum ambiguum, difficilem, & indigere magis Aeſculapio, quàm Augenio, recta ratione id dictum fuit. Cæterum quod rurſus concludis me non ſperare ſanitatem in- H troducturum, ad Ariſtotelis imitationem dictum fuit: qui medici finem non eſſe ſanitatem, ſed appoſitè vti ad ſanandum dixit: quemadmodum nec munus oratoris perſuadere, ſed vti enthimematis ad perſuadendum. Nunc verò quia de caſu diximus, loquamur ſi placet de hectica in qua me videris refellere, quod incurabilem dixerim. Sed quo loco id dictum à me vnquam fuit? Audi libenter, Mi Iule, quod ſcripſi de hac febre. Verba ſic habent in epiſtola ad Melum. Imprimis adeſt febris hectica, cuius, quàm

ſit cu-

ſit curatio difficilis nemo eſt, qui neſciat ? dixi, difficilem ? non A
impoſſibilem ? Atque id omnium conſenſu verum, vt olim, ſic hodie confirmo. Mihi Galenum obijcis, qui facilem eſſe curationem dixerit hecticæ prioris gradus. hic multa diſplicent. Primũ eſt, quod ex Galeni ſententia omnis febris hectica difficilem curationem habet, ſic enim Galenus inquit, ſi benè recordaris. Eſt igitur vna earum differentia illa in qua cauſſa adhuc adeſt febrē creās aut febri excitata iam deſijt: altera verò in qua, (vt græci loquuntur) hectica febris eſt: quæ iam facta eſt, vel etiam (vt aliquis eorundem dixerit) ſchetica. nam quoniam eos affectus, qui facilè diſcutiuntur ἐν σχέσει græcè vocant: qui tales non ſunt ἐν ἕξει concedendum eſt dilucidioris doctrinæ gratia, etiam febrium ipſarum, B
quæ ægrè diſcutiuntur hecticas, quæ facilè ſcheticas nuncupari. Dicendumque febrium aliàs facile ſolubili affectu eſſe perinde, vt per calefactum in ſole lignum: alias difficile ſolubili, veluti quod igne eatenus excalefactum eſt, vt iam accendatur, & fumum ædat ? An non videntur hæc tibi ambigua ? omnem febrem in habitu complecti vides. Quænam erit igitur hectica facilè ſolubilis ſi omnes difficilem ſolutionem habent? Adde quod habitus nomen idem ſignificas: nam ſi ex Ariſtotele qualitatem intelligimus cum difficultate remouetur: cui explanationi Galenum adhibuiſſe conſenſum audiuiſti. Si verò ſolidas partes intelligis (vtraque enim C
ſignificatio eſt illi admodum frequens) hac etiam ratione fiet, vt ſtatuamus habere curationem difficilem: perinde vt calefactum in ſole lignum; & vt iam exuſtum. Humanum ſiquidem corpus ex tribus conſtat: Continentibus, Contentis, impetum facientibus (vt Hippocrates dicebat ? Calor in humoribus, & in ſpiritibus accenſus habet curationem magis facilem, quàm accenſus in partibus ſolidis.

Reſtat nunc vnus ſcrupulus, quia diuulgata eſt propoſitio apud medicos: quod principiũ hecticæ febris habet difficilē cognitionē curationem verò facilem; cuius meminit potiſſimum Auicennas. At nos ipſi videmur omnes hecticas tanquam ſolutu difficiles ad- D
mittere. Duo ſunt hic dicenda. Primum eſt, quod Hecticarum conſideratio poteſt ad duo referri: tum ſcilicet ad alia genera febrium, tum etiam ad ſpecies proprias. Ad alia genera, vt ad ephemeram, & putridam ſolutionem quidem habent difficilem: at verò in collatione ad ſpecies (nihil refert ſiue gradus, ſiue ſpecies, ſiue tempora, ſiue differentias dicamus) cum tres ſtatuuntur, quæ in principio conſiſtit faciliorem curationem habet augeſcente, vrgenteque febre. Rurſus verò adnotandum eſt, quod febris hectica

Hectica quã do ſtatuatur habere facilem curationem.

E hectica primi ordinis, aut ex earum numero quæ fiunt incipiendo: aut quæ alios affectus ſubſequuntur: in illa quæ incipiendo fit cum ſimilem ſui ortum habeat ephemeris curatio multò facilior quàm in alijs: in relatione ad alia genera, in vtroque genere adeſt haud contemnenda difficultas. Galenus his verbis hanc ſolutionē exprimit. Reliqua autem eſt cum ſtatim ab initio inuaſerit ſimilem primum ſui ortum ephemeris facientes aut ex triſtitia, aut ira, aut laſſitudine nimia vnà cum ſolis feruore contracta, haſce igitur febres non eſt admodum difficile curare: Quoniam autem mulier a nobis curata febrem in habitu patiebatur poſt diuturnos morbos non autem ſtatim a principio inuadentem, eratque corporis habi-F tu ſatis humido, qui nunquam febribus hecticis ſtatim a principio corripi ſolet: hinc puto rectè a nobis dictum difficilem curationē habuiſſe, quamuis in primo fuerit gradu conſtituta: quem fuiſſet multò antea progreſſa niſi naturalis obſtitiſſet humiditas corporis. Quia vt quædam corpora facilius, quædam difficilius inuaduntur febre, ſic quædam ſtatim ad vigorem, quædam longiori tempore perueniunt. Hæc dixiſſe volui, ne quiſpiam admiretur me putare hanc febrem adhuc in primo gradu habitualis conſiſtere, cum tamen ad alios morbos diuturnos fuerit ſubſecuta.

Nunc verò tandem accedamus ad conuulſionem, de qua hec dicenda ſunt: primo loco oſtendemus, quod ab humiditate fieri G non potuerit, vt ſcribis: mox autem rationibus illis, quibus innixus contrariam admittere opinionem videris ſatisfaciam. Hic igitur tanquā principium ſupponamus fieri conuulſionē ab inanitione, & à plenitudine: ex quo principio ſequitur ſpaſmum nunquam fieri citra plenitudinis, aut inanitionis inditia. Audiendi ſunt artis noſtræ proceres, qui negotium optimè dilucidabunt. Paulus Agineta Galeni immitator maximus ait. Quandoquunque igitur circa morbi ſtatim exordium, vel haud longe ab initio conuulſione orſi perſiſtunt atque perennant à plenitate dubio procul habent originem: cum verò poſt piurimos corporis ſudores, aut vomitiones, aut excrementorum aluui deiectiones aut H hæmmorhagias, aut immodicas vigilias, aut famem, aut per multas denique atque vehementes commotiones ſequuntur, tum à vacuitate oriri conſentaneum eſt. Idem Aetius ad verbum libro ſexto ſuæ medicinæ, & Oribaſius, & Auicennas libro tertio. Galenum audias, qui omnem remouere vult litem is ita præcognitis (inquit) haud difficile inuentu fuerit, vtrum ab ariditate quæ eſt humidæ eſſentiæ deffectus, & vacuatione an humoris plenitudine, quæ egeſtati aduerſatur: & ab Hippocrate

Conuulſionem fieri duplici de cauſa.

Conuulſionis ab innatione ſigna quæ,

repletio nominata eſt, affectus ipſe prodierit: quippe cum conuulſio fit vel à labore, vel vigilijs, vel fame, vel ſolitudine, vel arida æſtuanteque febre, qualem in phræneticis videre eſt, cauſſam eius eſſe ariditatem, vacutionemque rectè curaueris: ſi non temulento cuippiam aut omnino pleno homini, qui videlicet in otio degit id euenire conſpexeris, non ab re à contraria cauſſa conuulſionem ortum habuiſſe iudicabis, ʒ & parum infra. Et fortaſſis (ait) per morbum comitialem conuulſio haud ab ſimilis eſt his, quæ à ſpinali medulla incipiunt conuulſionibus ſingulorũ neruorũ irrigatis proceſſibus: verum non ab ariditate, vacuatione que, ſed a craſſo ſemper humore hanc affectionem induci Argumento eſt, quod & ſubito fit, & ſoluitur confeſtin: nam ſubitaneam meatuum obſtructionem à craſſo, viſcoſoque humore fieri conſtat, etenim breui tempore fieri non poteſt, vt vel cerebrum, vel tenuior ipſius membrana ad tantam perueniat ariditatem, vt corio ſimile quippiam pati videatur. ʒ rurſus verò alio in opere, ſi contigerit repēte ſanum aliquē conuelli huiuſmodi conuulſionem fieri ex repletione neceſſarium eſt ʒ hæc ille. Quæ ſi vera ſunt manifeſtiſſimum faciunt hanc de qua loquimur conuulſionem à ſiccitate originem deduxiſſe: quia primum ea, quæ præterierunt, fidem faciunt negotio, mox quæ præceſſerunt: poſtremò lædentia, & iuuantia. Præterierunt vacuationes maximæ, quales diximus: iam præſens in habitu adeſt febris, gracilis admodum totius corporis conſtitutio, ad hæc in vaſionis modus, de quo loquar modo ſuo. An non magnam vim in ſignificando habent iuuantia, & lædentia? Ante meum acceſſum calidis atque ſiccis, & vacuantibus vtebatur auxilijs magno illuis incommodo: mutatis in contrarium remedijs non modo melius habuit, ſed videtur omnino reſtituta ſanitati. Videntur hæc mihi adeò manifeſtam huiuſce rei notitiam præbere, vt nihil meo iudicio poſſit manifeſtius apertiusque cogitari, atque propterea certe plurimum admirer cur in contrariam opinionem veneris. Dices habere multas rationes, quibus perſuaſus es. Sed quæ ſunt quæſo te rationes eiuſcemodi? Expendamus diligenter illas, vt nihil intactum relinquamus. Multò antea deſcenſum a capite ad humeros ſentiebat. Quid tum inquam poſtea? An ſequitur præterea eundem habere illam deſcenſum diebus hiſce poſtremis? ſed ponè perdurare adhuc defluxum. quid faciet, quæſo mi Boſelle, defluxio ad eas partes? neruis, muſculiſque patientibus? An conuuelluntur qui deſtillationem a capite in thoracem habent? an qui ad humeros? longiſſimo diſtat interuallo fluxio ad articulos, & ad

E & ad neruos, & muſculos. Sed ſi hoc ſignum eſt conuulſionis ex plenitudine: quorſum fluxionem in ſpinalem medullam recenſuiſti? Tandem verò qui ſunt in artis operibus exercitati norunt omnes non eſſe ſtandum relationi patientium in ijs quæ pertinēt ad fluxiones, cum haud infrequenter contingat citra ſenſum fluxionis articulos, neruos, aliaſque corporis partes plenitudinem pati. prior igitur ratio has patitur anguſtias. Neque minores patur ſecunda: quia certè videre non poſſum quomodo ex ſtupore partium concludere debeamus neruos humoribus viſcidis infarctos eſſe; quaſi quod ſtuporis alia cauſſa non ſit quàm obſtructio à viſcidis humoribus genita. Ingens, Boſſelle, ſiccitas impedi-
F mento eſſe poteſt, quin fluant ſpiritus ſenſitiui ad proprium organum: non quod obſtruantur meatus, ſed quod conniueant; multæ ſunt ſtuporis cauſſæ, quarum nonnullæ ex parte inſtrumenti dependet: & nonnullæ ex parte ſpirituum. inſtrumentum obſtructum, conniuens, adſtrictum, intemperatum à caliditate nimia, à ſiccitate modum excedente ſtuporem efficit. Spiritus craſſiores, pauciores, immobiliores redditi idem faciunt. Quam igitur ob cauſſam ex ipſo ſtupore deducis frigidam contineri in neruis materiam? Si confirmationem deſideras audias maximum illū arabum medicum ſic dicentem. & quandoque accidit illud ex ſiccitate & exiccatione? Audias pariter Aetium Amidenum illum
G clariſſimum, vt ſcis medicum. Qui ex Phylagri cuiuſdam, vel vt ego ſentio potius Galeni ſententia in hunc modum ſcriptum reliquit. Noui enim quendam qui ob renum ex lapide affectionem diæta vſus proptios digitos ægrè mobiles, obtuſiq́ue ſenſus, veluti ſtupentes, & ignitos ſenſit: medici autem ipſi familiares refrigeratos digitos ipſius rati & pararesim quam græci vocāt meditati pharmaca ex euhorbio, & adarce adhibuerunt: quorum vſu diſpoſitio multò peior reddita eſt: & acceſſiones ſemper ad ſuperiores partes progreſſæ ſunt, vnaq́ue vehementiſſimos dolores intulerunt? parum autem poſtea explicans rationem victus humidis vſus eſt alimentis vt ptiſſanæ ſucco, lacte aſinino, & pi-
H ſcibus locis petroſis degentes. Videtur mihi hic contextus noſtram hyſtoriam præſeferre: quia certè cum ægra digitos haberet ſtupidos, doloreſq́ue pateretur: medici quorum diligentia commiſſa fuit curatio putantes frigidum affectum exiſtere calida adhibuerunt auxilia affectu interim in peius proficiſcente: quam rem cum ſedulò animaduerterem mutatis in contrarium auxilijs, & adhibito etiam aliorum clariſſimorum hominum conſenſu breui tempore (quod dictum ſit citra iactantiam Boſſelle) manifeſtū

Libro ſexto de locis affectis. cap. 2.

feci,quantum poſſit artifex iudicioſus. Verumenimuerò ſi habe- A
re ſuſpectum volueris Aetium, non habebis admirabilem Galenum, quia ſtuporem à ſiccitate fieri ſignificauit his verbis. Adeò vt quidam propter renum vitium vſus his fuerat, vbi digitos deterius moueri ſentireque ſenſit &, vt ipſe locutus eſt, veluti cauum quiddam ſonantes,communicauit rem medicis primum quidem in campania, ubi ipſe agebat. hi tanquam eo affectu laboraret qui παράλυσιν ideſt reſolutionem neruorum minaretur, medicamentisque ex euphorbio & lymneſi (quam etiam ἄδαρκην vel ἄδαρκον græci vocant) vtebantur: vt autem affectus ei in deterius ceſſit, & ſymptomata, cum vehementi dolore ad ſuperiores partes ſemper aſcenderunt, mihi qui id temporis in campania for- B
tè eram, rem indicauit, opemque rogauit. Ego verò cum ex ijs medicamentis, quæ memorauit ſiccatum in hunc affectum veniſſe intellexi: quærentique qua maximè victus ratione ſiccitati ſuæ citra renum noxam mederi quis poſſet; ptiſſanæ cremorem excogitaui, & piſces tum ſaxatiles, tum quæ in alto mari degũt, aliosque in quibus nihil eſſet glutinoſum, ſimili modo, & ex volatilibus quæcunque ſimilem carnem habent. c. 3 ſic quidem (Boſſelle) medici qui ptimum illam tractabant, nunc oleo ex terebentina, nunc ex nuce myripſica, ex anthera aui, ex caſtoreo alijsve id genus calefacientibus, & deſiccantibus oleis certatim vtebantur, cauſſam affectionis minimè quidem conſiderantes. C
Tertia fuit ratio de ſternutatione, pro cuius explicatione dicendũ eſt,me, dum ægram ea nocte inuiſebam crebram iilam, quam dicis ſternutationem non offendiſſe: ac idcirco huius ne verbum quidem feciſſe. Sed volo admittere non modo talem extitiſſe, ſed etiam vſque adhuc perduraſſe paſſionem: non video quomodo poſſis colligere deſtillationem in partes poſteriores tranſmitti, atque quod ab humorum copia originem ducat. Opinio magis probabilis eſt, vt ad nares, aut ad palatum ex cerebro, quam retrorſus per ſpinam defluant humores: quia videmus colari frequenter hac via poſt ſternutationem excremen- D
ta, vt Galenum obſeruaſſe ſcio. Mox autem ſternutatio eſt motus cerebri, quo violenter expelluntur, quæcunque illi facere moleſtiam conſueuerunt: maximamque habere mihi cum ſingultu affinitatem videtur. Quemadmodum igitur ſingultus tum ab innanitione, tum à plenitate ducit originem: ſic ſternutatio à duabus hiſce cauſſis proficiſci poterit. Vtriuſque ſignum eſt, quod humores, aut excrementa per nares videntur vacuari, aut in gulam deſcendere, ſi multitudinis adfuerit affectus, aut quod par-
tes

E tes omnes circa cerebrum ſiccæ, ab omnibusq́ue excrementis liberę apparent ſicca vigente intemperie. Quamobrem conuulſionis principium in ægrota non poteſt ex ſternutatione, vt ex ſigno, aut vt ex cauſſa demoſtrari à plenitudine ortum deducere De conuulſione, & illius cauſſis hæc ſufficiant: in quibus excuſandus ſum, ſi nihil dixerim de tertia illa conuulſionis differentia, quia nihil ad noſtrum propoſitum facit.

Contendis ad hæc quinto loco vigilias illas à febre aut dolore originem habuiſſe: de qua re multum dubito. Quod à febre non fuerint cauſſaræ videor mihi certus: nam cum habeat calorem ſuauem mitem, & æqualem, à quo humores, aut vapores acres ele-
F uari non poſſunt, haud ſolet febris hectica immoderatas vigilias inducere: neque etiam dolor per interualla faciens negocium: cum enim hic non lædit plurimum oporteret dormire hominem. Vidimus in propoſito caſu dolores non fuiſſe perpetuò admodum acerbos, ſed moderatos aliquando: quo tempore vigiliæ plurimũ vigebant: Ego verò adducor, vt cum Galeno credam, quod contrariorum contrariæ ſunt cauſſæ: ſomnum ſcilicet fieri ab humido modum excedente, vigilias autem à ſiccitate immoderata. Habeo huius rei coniecturas multas, in quarum numero prætermiſſis ijs quas recenſui ſupra dum conuulſionem à ſiccitate ducere principium demoſtraui, vna eſt ſatis euidens quod cerebrum la-
G borat ſicca intemperie. Vide, Mi Boſſelle, quàm benè conueniamus inuicem. Sed ne gratis meam hanc videar protuliſſe ſententiam adire oportet Galenum Authorem (quod ille de Hippocrate dicebat) omnium bonorum: qui de cerebri temperamento calido, & ſicco agens, ait. Compoſitæ autem prima calida, & ſicca ſecundum quam, & ſuperfluitatibus carent, & ſenſibus vigent, vigilantiſſimiq́ue ſunt, ac cito calui fiunt, ptima tamen pilorum generatio celerima eſt, plurimoq́ue abundans alimento: pilos verò nigros habent, & cripſos, caput tangentibus calidi ſentiuntur; porrò ſi diligenter contemplamur, quæ ægrotæ contingunt
H videbimus potiſſima ſigna concurrere: nam certè bis hucuſque viſitaui mulierem, & quantum obſeruare potui, & ab alijs accepi ſiccum inuenio cerebrum, carens ſcilicet narium excrementis, aurium, palati, cutis: mulierem offendi ſenſibus maximè vigentem: natura in vigilias procliuem, & circa faciem, caputq́ue totum caliditatem percipientem. Addito ſi placet quod iuuatur multum frigidis, & humidis. Quis igitur in tanto cauſſarum omnium concurſu ambigeret? quis frigidis, & humidis excrementis abundare crederet?

Nunc

Nunc verò perluſtremus conuulſionis modum. Dicebam hanc ipſam conuulſionem ab ininitione fieri hoc potiſſimum nobis ſignificaſſe. quod ſtatim non fuit facta, ſed poſt diuturnos morbos paulatim contracta: Tu verò hic dicis non valere conſequentiam quoniam omnis à plenitudine conuulſio fit ſubito: at verò non omnis ab inanitione paulatim, quia fieri poteſt à morbo. Quid hic dicere velis, me latet. Vide quàm parum perſpicaci ſim ingenio. Quoniam certè omnis conuulſio ab aliquoppiam morbo fieri videtur mihi: neque etiam videre poſſum, quomodo ſi à morbo fiat neceſſarium non ſit ſiccam illam paulatim fieri. Tu videris. mihi adhærere placet Galeno, alijsque clariſſimis medicis, quorum monumenta videntur apertiſſima. Recordaris (opinor) Galenum dixiſſe quod ſicca conuulſio fieri nequit ſubito, quia impoſſibile eſt neruos ac muſculos ad tantam ſiccitatem peruenire breui tempore, ad quantam peruenit corium. A ſiccitate verò facti (dicebat Arabum ille præcipuus) ſigna ſunt, quod fit paulatim, paulatim, & ſucceſſione ægritudinē vacuantium quodcunque generis fuerit euacuationis medicinarum, aut cholericæ paſſionis, aut euacuationis per ſe; Ioannes Fernelius cum antiquioribus omnibus conferendus ait. Ex ijs igitur quæ anteceſſerunt conuulſionis ſpecies, atque cauſſa diſcernetur: tum etiam quod ex repletione repente gigni ſoleat, ex innanitione verò ſenſim multòque tempore; locum ab autoritate prętermittamus adhæreamusque rationi. Si verum quod à plenitudine ſpaſmus fit ſubito, cur non erit verum quod ab innanitione fit paulatim? vt enim inanitio contraria eſt plenitudini, ſic quod fit ſenſim videtur oppoſitum ei, quod generatur ſubito.

Quod ſeptimo admones loco à lacte cauendum: mihi non placet: tum quia intrinſecè, & extrinſecè illius vſum admiſi, & maxima certè illius commoditate. Neque ſuſpectus eſt lactis vſus capiti imbeccillo ſimpliciter: ſed non conuenit in quadam imbecillitate capitis: cauendum itaque ne à particulari fiat tranſitus ad vniuerſale. Diximus alibi hac de re diligenter. Interim verò cum tum embrocationes tum lac propoſitarum indicationum accomodata eſſe poterant materia: & quia vacuantia omnia præſertim calida & ſicca augere affectum poterant illis vtendum: his autem poſtremis abſtinendum putauimus, & putabimus, donec meliores rationes ſeſe nobis offerant. Idcirco abſtinuimus cauterio inicio, & inunctionibur illis tuis calefacientibus.

In epiſtola ad Hieronymum Vitelleſchum de lactis temperamento.

Hæc volui dixiſſe circa propoſitam materiam. Iuli Boſſelle, non equidem vt meam opinionem tuerer: quia ego nunquam ſoleo

E leo pertinaciter opinionibus adhęrere, ſed facilè ſententiam muto nactus potiorem: verum vt veritatem ipſum tuerer. Tuum erit modo in eam accipere, in quam ſcripta ſunt partem, atque perſuadere tibi ipſi, Augenium animo candido eſſe præditum, ac tui ſi quis alius eſt amantiſſimum. Cura interim, vt valeas, & me viciſſim ama. Ex Tolentino.

LECTORI.

HVic Epiſtolæ reſponſionem dedit Boſſellus: quam in ſecunda parte Epiſtolarum Medicinalium ędemus, ſi placere illi cognouero ſimul cum eiuſdem literis ad Plinium Melum, quarum occa- F ſione primum haſce ad illum, mox verò, aliam in ſecundo tomo imprimendam, ſcripſimus.

HORATIVS AVGENIVS AD MANENTEM coſtam Maceratenſem I. V. Conſultiſſimum, & in curia Maceratenſi Aduocatum. Epiſtola quarta.

G *BREVITER EXPLICANTVR SCOPI IN ſanguinis miſſione obſeruandi: quod uacuatio ob mala imminentia fieri debeat. De ſectione venæ, quam ſalnatellam vocant. Explanatio quorundam uerborum Galeni, & Hippocratis.*

H QVONIAM ſic tibi placet, Manenti coſta vir clariſſime, vt quæ inter conſultandum à me dicta ſunt in magna illa medicorum controuerſia, monumentis literarum traduntur, ego cui nihil fuit aliquando antiquius, quàm morem gerere amicis, domum ſtatim reuerſus, in hunc modum accepto calamo ſatisfaciundum putaui. Primùm autem omnium ſuppono caſum in quo maior illorum pars conueniebat fuiſſe talem. Mulierem ſcilicet ſanguine abundantem in duas incidiſſe Tertianas, cum doloribus Hyſtericis, negocium Caſus.

maximum

maximum tempore eruptionis menſium naturali, facientibus, quibus vrgentibus atque viribus validis exiſtentibus die à febris principio. 29. diſputatum fuit inter medicos an ſanguinem mittere ex poplite, aut malleolis: an ex vena, quam ſaluatellam vocant, conueniret: Huic quæſtioni recordor me talem reſponſionem dediſſe. A

Summa diſputationis.

Augenij opinio:

Morbum præſentem ipſam ſcilicet tertianam duplicem non poſtulare miſſionem ſanguinis. Secundò quod vacuatio ob mala imminentia ab vtero, fuerit neceſſaria: atque vtranque propoſitionem rationibus admodum validis (niſi fallor) comprobaui.

Scopi duo obſeruandi in venæ ſectione.

Quod pertinet ad primam opus eſt paulo altius deſumpto principio, quædam de eo, quod vere indicat miſſionem ſanguinis, in medium afferre, ſic enim euadent omnia ſine difficultate lucidiſſima. Duo ſunt igitur ſcopi in vacuatione obſeruandi, morbi magnitudo, & virium robur. Illa quidem verè indicat miſſionem ſanguinis: hoc verò admittit, non repugnans, quod contra indicare medici recentiores vocauerunt. Porrò per magnitudinem intelligo impræſentiarum eum affectum, qui non modo ſua ſpecie ſit magnus, ſed eum, quo cum aut ſanguinis plenitudo, aut motus adeſt tanquam eſſentialis cauſſa, aut ſaltem fouens. Quandoquidem haud omnis morbus magnus, quatenus talis eſt, indicare miſſionem ſanguinis poteſt: ſed is dumtaxat qui à ſanguine concitatur, vt olim tum libro ſecondo meæ tractationis de miſſione ſanguinis, tum primo libro commentariorum in ſextam Galeni claſſem demoſtrauimus. Quamobrem ſi vacuare in animo eſt, vna plenitudo indicat miſſionem ſanguinis: qua cum certè adeſt morbi magnitudo, aut præſens, aut futura: at ſi reuellere ſtudemus ſanguinis motus per ſe indicationem promit: ſi vehemens hic fuerit reuulſionem abſolutam: ſi tardus, reuulſionem localem ſic enim Alexandrinus explanator vocat, aut deriuationem, vt Galenus ait, ſua natura indicare poteſt. Diximus autem plenitudinem eiuſcemodi auxilium indicare, aut præſentem, aut futuram, vniuerſalem, aut particularem, quo ad vires, & quo ad vaſa, ſimpliciter, aut ſecundum quid, quibus diſtinctionibus habitis omnis ceſſat controuerſia, nullumque locum habent, quæ contra Menodotum Empiricum à Galeno paſſim obijciuntur. Verùm ſanè vires ipſæ indicant ſui conſeruationem, quæ victu inſtituitur: curationem autem & remedia nunquam: nihil enim indicat quod obeſt, ſed quod iuuat: idcirco quoniam non repugnat, admittitque præſidium rectè quidem contra indicare dicitur: B C D

Magn⁹ morbus ſimpliciter non indicat venę ſectionem.

Vires quomodo contra indicat.

Aetas

E Aetas autem nulla eſt, quæ pro illius qualitate non admittat re-
medium: magis enim inſinuat hæc quantitatem, quàm genus prę
ſidij; vt alibi multo ante Franciſcum Valeriolam demoſtraui-
mus, & in operibus artis apertum fecimus. His in hunc modum
ſeſe habentibus explico ueritatem primi Theorematis. Febris hęc
fit ab humoribus excrementitijs, qui à ſanguinis natura pluri-
mum diſtant: nempè ab flaua bile cum pitu toſò humore permi-
ſta, atque putredinem per ſentientes corporis partes acquirente:
in his quidem non conuenire ſanguinis miſſionem atteſtantur,
quæ ſupra diximus; tum particularius certè admirabilis Gale-
nus libro quarto de ſanitate tuenda: deinde verò vrget, quod
F quamuis plectoricũ ſit corpus, magnitudo morbi futura vereri nõ
debet: quoniam tunc, quando in conſultatione de negotio deli
berabamus, vt maior pars illorum medicorum ſentiebat, qui-
bus adhæreo, in vniuerſali declinatione eramus conſtituti: in
qua morbi vires multo ſunt inbeccilliores, quàm naturæ faculta
tes. vtique incoante morbo venam ſecuiſſem, non procuratione
tertianæ duplicis: quæ magis expurgantibus ſuccos malos gaudet,
quàm vacuantibus, ſed præcautionis cauſſa: ne ſcilicet in euſar-
cho, & pleno corpore ſanguis ab excrementis putridis occaſione
accepta tandem putredinem ſuſciperet: hacque ratione Galenus
dum tertianæ nothæ curationem proſequitur, non dixit ſimplici-
G ter mittendum eſſe ſanguinem: Sed cum hac additione: ſi opor-
tuerit; vt in eius loci commentarijs demoſtratum eſtà nobis: &
hæc ſatis de prima poſitione.

Aeras omnis poteſt exigere ueneſectionam

Tertianę notæ non conuenit venæ ſectio.

Tertiana uota quando venæ ſectionem exigat

Quod pertinet ad ſecundam dicimus, quòd ſi contemplemur
incommoda, quæ ex vtero proficiſcuntur, debemus omnino
ſanguinem mittere. Retulerunt mulierem optimè purgari ſoli-
tam: poſtquam illi multò pauciores, quàm pro conſuetudine,
menſes effluere cæperunt: incidiſſe illam in pulſum intermitten-
tem, in cardilgiamque: & quamuis de cauſſis ſymptomatum
horum fuerint multa hinc inde à clariſſimis illis medicis diſputata,
ego tamen omnia hæc vitio vteri ſanguine retento contigiſſe nec
H ob aliam cauſſam arbitratus ſum. Malignus vapor ex meſtruo
per arterias ad cordis ſubſtantiam ſublatus effecit intermittentem
pulſum: hic idem ventriculi oſtium feriens cordis morſum pro-
creauit: non putauerim cardialgiam proficiſci à flaua bile in ac-
ceſionis principio nimium agitata: quia corpus hoc magis abun
dat pituita, quàm bile: & quia non in principio acceſſionis, ſed æ-
què inuadit omni tempore: neque oris amaritudo fatigat ęgram
aut bilis vomitus. adde quod me percontante retulerit ſentire ſe

ſe motum rei cuiusdam ex vtero ad ſupernas partes aſcendentis: A
vrget adhæc, quod cum menſes moueri volunt ſemper præcedunt eiuſcemodi dolores, vt retulit: poſtremo autem quod adhibitis per medicos ueſtros auxilijs reuellentibus ab vtero, olim hæc ſymptomata ceſſauerint:ex his omnibus malè habere vterum colligendum eſt:cumq́ue hiſce poſtremis diebus, quibus conſultationem habebamus inſtaret iam ſolitæ emptionis tempus, aduenientibus eisdem ſymptomatis omnino debemus nobis ipſis perſuadere ex vtero hæc eadem accidentia proficiſci: præſetim quidem febri declinante; nam ego certè poſſum oculata fide teſtari, ea ipſa nocte qua negotium fecerunt dolores, parum omnino febricitaſſe, quæ tamen acceſſio pro conſuetudine maior erat B
his rationib. ducti concludimus vterum cauſſam horum ſymptomatum continere. Videamus modo particularius, quid in ea ſede contineatur morbum adaugens. Hippocrates, & Galenus duas hyſtericorum accidentium cauſſas in vtero nouerunt: menſes ſuppreſſos vnam: alteram verò ſeminis retentionem, quibus nec ſine ratione addiderunt recentiores aliam, de qua ego in quadam ad Hieronimum Landeum epiſtola ſum locutus; humores nempè corruptos atque venenatos. Tertiam hanc prætermitto cauſſam, quoniam malignitatis, & perniciei huius nulla C
quidem apparuerunt inditia: Dubitari video an à ſemine retento ducat originem. Allucinantur (meo iudicio) qui id credunt. quia neque in mulierem poteſt annum agente quintum ſupra quadrageſimum ea generari copia ſeminis, quæ facere queat negotium: neque eius vir tam imbeccillo eſt corpore, vt nequeat vti coitu: adde etiam ſignum certisſimum quod adueniunt tempore eruptionis menſium. Reor itaque ex eadem ipſa cauſſa nunc proficiſci, ex qua olim: nempè ex magna copia ſanguinis menſtrui: qui etſi copioſe vacuari ſanitatis tempore conſueuerit, tamen nunc ob aliquampiā imbeccilitatē facultatis expultricis, aut ob craſſitiem ſanguinis, aut etiam quod facilè admiſerim, vtraque occaſſione, retinetur ſi non omnino, aliqua ſaltem ex parte: D
hinc apparent hyſterica ſymptomata admodum leuia eorum comparatione, quæ ſupperuenire conſueuerunt. Hiſce igitur vrgentibus, cauſſa rem ouenda eſt: Sic enim poſtulat recte inſtituta medendi ratio: Cauſſa eſt ſanguinis in vtero menſtrui retentio: hanc itaque remoueamus, ac extirpemus. Nulla verò facilior via eſt, quàm ſanguinem mittere ex inferioribus venis poplitis, aut malleoli: ex quibus educitur ſanguis ex vtero, & ſic vacuatus tum reuellere poterit aſcendentes vapores, tum etiam præ-

cauere,

E cauere, ne in vterum fiat inflammatio, aut ne generetur malum aliquodppiam non mediocriter extimeſcendum: quoniam verò non ſunt vires omnino validæ, ſed imbeccillæ longitudine morbi: hinc profectò fit, vt conſuluerim ſanguinis miſſionem partitam, ex per vices quaſdam: hoc modo viribus optimè fuerit conſultum; & imminentibus malis præuiſum: & hæc ſanè mea ſententia eſt in propoſita materia. Verùm quoniam eſſe rem controuerſam video apud quoſdam, volui hic afferre, quid obijciant alij, & perſoluere breuiter dubitationes omnes, vt nihil relinquatur, quod in hoc argumento facere difficultatem poſſit.

Sunt qui putant ex ſaluatella vacuandum ſanguinem magis F quàm ex poplite, aut malleolis: (nam omnes dixerunt conuenire vacuationem ſecta vena: de loco dumtaxat orta diſcordia eſt) id quod nitebantur rationibus quibuſdam perſuadere: vna quod Galenus huius meminit venæ ſectionis dum dicit iuuari lienes: quodque arabes paſſim admittunt in diuturnis febribus conferre. Adhæc verò afferunt Hippocratis teſtimonium in Aphoriſmis, cum dicit, retentis menſibus bonum eſſe ſi ſanguis effluxerit ex naribus: ſic in propoſito bonum ſi ſanguis ex manu vacuetur vbi menſes non fluunt. Adhæc verò putant non debere nos in propoſito caſu expectare menſium eruptionem: quia febris abſorbet exiccatque ſanguinem, vt non modo Galenus dicit, G ſed communis experientia teſtatur. Poſtremò, quia neque menſes adſunt in muliere annos nata quadragintaquinque: cum ætate amplius floreti non ſit conſtituta in quibus adeſſe dicuntur menſes: Hæc dictorum ſumma fuit, ſi bene recordor: quibus in hunc certè modum ſatisfaciundum eſt.

Quantum ad primum pertinent hoc vnum profiteor ex Galeno nihil concludi, quod his faueat: Arabes quidem in diuturnis febribus admittunt, quos ego interpratabor parum poſtea contentus vno Auicenna horũ omnium principe. Si quidem Galenus tribus dumtaxat locis meminit huius venæ ſed ex aliorum ſententia potius, quàm ſua: mox verò lectiones admodum variæ ſunt, H vt difficile ſit plurimum coniectari vtram eligere debeamus: Tandem verò in caſu ſecundum eius principia non conuenit. Explicemus hoc diligentius in eorum gratiam, qui non credunt. Verba Galeni ſic habent libro de Anatomicis adminiſtrationibus tertio. Reliqua pars venæ, quæ paruum, auricularemque digitum adit dum obliquam cubiti appendicem proreptat exilem quandam ad poſteriorem medij digiti ſedem tranſmittit: poſthæc bifariam ſciſſa, altera quadam parte mediam & anularem digiri regionem in-

greditur: quam ſanè venam nonnulli in ſiniſtra manu ſecantes, ſinentesque ex ea fluere ſanguinem, quo vſque ſua ſponte ſiſtatur lienem ex tali vacuatione iuuari aſſerunt. Altera autem parte venæ humiliore rurſus in eam regionem, quæ eſt inter anularem, & paruum digitum media fertur; hæc ille. Hinc colligito duo pluri mi momenti: vnum quod loquitur ex nonnullorum ſententia. Alterum quod perperam hodie bona pars medicorum noſtri temporis, vt lienem adiuuent venam incidunt in manu, quæ inter minimum, & annularem digitum intercurrit, quam antiquiores minimè ſecarunt: ſic enim Galenus. Altera quadam parte mediam, & anullarem digiti regionem ingreditur, quam ſanè venā nonnulli. c.; Alter locus eſt libro de ratione curandi per miſſionē ſanguinis cum ait. Quemadmodum putant, qui lienem curari putant à venæ ad ſecundum paruum digitum ſitæ ſectione; de qua fuſius deinceps diſſeretur; hæc equidem videntur multo notiora, quam quod vberiorem explanationem poſtulet. ſed dicet hic aliquis Galenum infra meminiſſe huius venæ, nec quicquam dixiſſe ex aliorum ſententia: verba ſic habent: ſic affecto liene haud æquè adiuuerit circa medium digitum ſiniſtræ manus inciſa vena, atque ſi internam cubiti ſecueris; hic etiam ſuſpicari poſſumus, ac debemus (ſic ſe habente contextu) ex aliorum ſententia fuiſſe locutum. magis quidem vt rectitudinem extollat, quam plurimum obſeruandam admonet, quàm vacuationem: quod manifeſtum facit in ſuperioris capitis fine dum ait. in directè quidem oppoſitis ſanguinis eruptionibus citiſſimè conſpicuam videbis vtilitatem, at ſi contra ſeces nihil profueris; Quinetiam ſuſpicionem confirmat meam varia lectio huiuſce contextus. Cum quidam vno modo, & quidam alio legunt, quam rem in eius loci commentarijs demonſtraui. Ego certè, vt olim dixi parum confido in eiuſcemodi auxilio, vt alibi copioſius diſſerui. Sed ponamus Galeni ſententiā habere, vt pronunciant: viderint ipſi quàm benè faueat illis: nam liene affecto id genus admittit auxilij: hic lienem affectum non habemus: ſed hæpar quo ad febrem, vterumque quo ad paſſionē hyſtericam: mox fruſtra vteremur auxilio in declinatione vniuerſali, in qua natura multo potentior morbo iam nictrix omnino re liquias ſuperabit. Quod ſi ex latere dextro incidere volunt ſaluatellam, viderint, quod Galenus ne verbum quidem huius facit, ſed ſiniſtræ dumtaxat: Viderint ad hæc quod pituita viſcida, excrementitia; flauabilis per eam vacuari regionem non poſſunt: vt potè quæ purgantibus emendentur: contemplenturque poſtremò, quod hæc via non eſt conueniens, cum ex vtero volumus retrahe-

re

E re vapores; vt paſſim admonuit Galenus. Perluſtremus verba Auicennę, ſic ait. De ſcheiler vero dicunt, quod quæ dextra eſt doloribus hæpatis confert: & quæ ſiniſtra doloribus plenis. c. } vbi notabis, quod ex aliorum opinione loquitur, nempè Raſis maximi illius medici: quod ſignificat hoc verbum. Dicunt] deinde verò quod in caſu noſtro nullum aderat in liene dolor, aut in hepate. hæc ſufficiant de vena ſaluatellæ: nam plura quidem libro quarto commentariorum ad Galeni librum de ſang. miſſione diximus, vbi opinionem Fernelij ſumus contemplati. Accedamus modo ad alias rationes. affertur Aphoriſmus Hippocratis libro quinto, qui ſic habet. Menſtruis deficientibus ſanguis ex naribus F fluens bonum } Hic, vir clariſſimè non benè concludunt: primū quia in caſu menſes non defecerunt: longiſſimè hæc diſtant. Menſes deficere } &. cum erumpunt menſes } aut parum } antea aduenire ſymptomata hyſterica: hic noſter eſt affectus. alter longè diſtat. Secundo ſupponit Hippocrates deficere menſes, aut cauſſa naturali, aut præternaturali (in præſentiarum non curo) artiſque beneficio non poſſe prouocari, neque ipſa natura manu porrigente: tamen adeſſe in corpore multitudinem ſanguinis, idcirco cum hæc exonerari debeat à natura, nec per vterum poſſit; tentans per alias vias eruptionem ſanguinis facere, quæritur, quæ nam ſit cōmodior: an quę fiet per vomitum; an quę fit per thoracem extuſ- G ſiendo; an quæ fit ex naribus? quęſtioni reſpondens Hippocrates dicit quod; quæ per nares bona eſt: quaſi quod duę aliæ ſint malæ; quia ſanguis erumpens per os, & thoracem malum quodpiam immedicabile ſemper protendit, ex naribus non item. hic ſenſus eſt aphoriſmi. Sed quid hic habent contra ſententiam propoſitam? an Hippocratis decreta ignorant, quibus admonuit arcere morbos imminentes, & reuellere, ſi quò tendant, oblędere ſolent? an vrgentibus ſymptomatis hyſtericis ex retentis menſibus, non deficiē tibus, tundemus venas ſuperiores? quę iſthęc quęſo te medendi eſſet ratio, niſi prępoſtera, omniq́ue carens ordine, ac methodo? Cum igitur inquiunt, bonum ſi ſanguis ex manu hauriatur. bonū H eſſe id inquam, ſi deficientibus menſibus, natura venas incideret aut manus, aut cubiti; malum ſi non deficientibus menſibus; vbi expectatur illorum ex naturæ ordine eruptio, peius: peximum verò vbi cum his circunſtantijs hyſterica imminet ſymptomata. Dixi quid de Hippocratica ſententia mihi cum alijs viris clariſſimis Galeno potiſſimum, & Philothæo Triuerioque, ac alijs omnibus (communis enim adeſt conſenſus) veritati conſonum apparuit.

Quòd ſtatuunt tertio loco non eſſe menſium eruptionem expe-

ctan-

ctandam, quia febris impedimento eſt, quin effluant: idcirco nō conuenire ſanguinis ex poplite, aut malleolis miſſionem. Duo ſunt dicenda: primum quòd contingens eſt hoc, minimè autem neceſſarium à febre impediri menſes: cum aliquando videamus pro varia corporis conditione ſupprimi aliquando, aliquando verò prouocari: potiſſimum quando contingit mineram putredinis (loqui liceat conſuetudine recentiorum) in locis contineri ab vtero diſtantibus: deinde verò ponamus retineri menſes, id non fiet certè quod non adſit excrementitia illa ſubſtantia, ſed quia tenuioribus partibus diſſolutis craſſiores remanſerunt: quarū cauſſa non eſt ab re ex venis inferioribus mittere ſanguinem: vt quotidie fieri aſſueuit. Sed quid hic moror, cum experientia demonſtrauerit in muliere de qua ſermo eſt, acuta febre, vt illi dixerunt vigente, erupiſſe tamen menſes? acuta febris non impediuit; impediet igitur diuturna & lenta? tunc fluxerunt, cur nunc quæſo non fluent? aut vt dicam rectius fluere non poſſunt? Fateor fortaſſe non erupturos, an propterea debemus noſtro muneri deeſſe, quin id faciamus, quod ars poſtulat? Quòd poſtremo addunt menſes non adeſſe, niſi in florente ætate reprobari non debet. quia certè florens ætas habet copioſos menſes, niſi alia ſint impedimēto: cum in dies obſeruatum ſit mulieres in ea ætate iuſtè purgari, in ſubſequentibus autem plurimum ob cauſſas aliquas ferè ſexcentas: id quod omnibus manifeſtum eſſe non dubito, qui vel tantillum fuerint in artis operibus exercitati: potiſſimum autem nō eſſe numeris annorum præfinitum vterinæ purgationis modum, hæc ipſa indicat nobis, quæ anno 45. optimè purgatur. Hæcque ſufficiat dixiſſe in propoſita materia. Vale.

LIBRI OCTAVI FINIS.

HORA-

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM LIBER NONVS.

HORATIVS AVGENIVS FRANCISCO Cirocho. S. P. D. Epiſtola prima.

DE ARSENICO CRISTALLINO PRO ARCENDA peſte: de lapi de Bezaar non nulla: de libro quoddam Cinico: & De apologia Iulij Cini Medici Clariſſimi contra Vincentium Cibum fulginatem.

G ARBITRABAR ME tuis literis reſponſionem dediſſe, adeò me fecerunt obliuioſum occupationes multæ: cum hodie ingreſſus Muſæum à quo iamdiu (vt ſcis) aberam, ſtatim ſeſe obtulit mihi cartula quædam muro pro mea conſuetudine apenſa, in qua notatum erat, quod ſcire ex me cupiebas. Statim pigritiam, & negligentiam cognoſcens, ac prępudore quaſi erubeſcens, accepi calamum, cofidentia hac ductus vt putem te (quod ſpero certè & opto) meam hanc tarditatem, non in voluntatem alioquin promptiſſimam, ſed in occupationes infinitas relaturum.

H Vires illas egregias Arſenici criſtallini geſtati propè cor ſiniſtra ſcilicet mamilla pro curatione à peſtilentia, aut pro præſeruatione nondum ſum expertus. Sed certè parum confido: Quia videre non poſſum Ciroche, quomodo conueniat. Nam in Arſenico inſunt manifeſtæ qualitates: inſunt etiam venenoſæ: at neque ille, neque hæc opitulantur. non priores, quia cum lapis quidam exiſtat ex foxilium mettallorum genere frigidam, & ſiccam qualitatem habens, in ſubſtantia denſa, & minimè vaporoſa reſidentem,

tem, non poteſt emittere hanc qualitatem, vt cordis ſubſtantiam A refrigerando queat inhibere generationem febris: quod ſi poſſet in peſtilenti, valeret etiam in alijs hacque eadem ratione opitularetur plurimum putridis omnibus non peſtiferis, in quibus non conferre quicquam multo certius eſt, quàm quod explanari debeat. At qua venenatum quoddam eſt, & inſito graui perniciosumque calori, maximè ſuſpectum eſt mihi. Primum quia non videtur probabile, hoc dum ſuas vires cordi mittit, ex eo attrahere omnem perniciem, veluti ſi quiſpiam manu appræhenderet venenum: Quomodo enim denſiſſimum illud corpus emittere eiuſcemodi facultatem poteſt? rurſus ſi emittit cum duo adſint venena internum, & externum, cur ab interno veneno externum B non trahitur potius quàm internum ab externo? attractionem impræſentia admittemus familiaritate ſubſtantiæ fieri: id ſanè attrahit aliud, quod illo potentius exiſtit: ſed quam habere poſſumus certitudinem Arſenicum extrinſecus applicatum habere potentiorem virtutem, quàm venenum intus genitum, aut per inſpirationem attractum, & iam cordis vires inuadens? quinimo hoc magis valere credendum eſt, cum proximius, & magis imediatè oboriatur ſedem præcipuam, aliud verò longiſſimè abſit corde circum ſepto multis oſſibus, membranis, muſculis internis, & externis, & cute. An fortaſſe dicent duo venena intus exiſtentia pugnare inuicem, corpore illæſo, quod de Aconito Plinium ſcripſiſſe memini, dicentem, quod Aconitum pari inuento, quo cum certet, homine ſuperſtite omnino aboleri cum ſuo C veneno æquali: at non inueniens venenum, occidere hominem: Aut etiam quod Auſonius Gallus dicit de muliere venefica, quod duo venena ſimul ſumpta aliquando ſalutem inferunt.

Toxica Zelotipo dedit vxor moecha marito
Nec ſatis ad mortem credidit eſſe datum.
Miſcuit Argenti lætalia pondera viuij
Cogeret, vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc ſi quis: faciunt diſcreta venenum D
Antidotum ſumet, qui ſociata bibet.
Ergo inter ſeſe dum noxia pocula certant
Ceſſit lætalis noxa ſalutiferæ.
Protinus & vacuos aluui petiere receſſus
Lubrica deiectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura diuum: prodeſt crudelior vxor
Et cum fata volunt bina venena iuuant.

ID ego non admiſerim, vt qui ſciam omnino Acomitum à ſano

E ſano ſumptum, & à venenato ſemper lętalem habere facultatem. temerariumque putauerim medici iudicium, qui duo venena propinare vellet, vt vnum aliud obtereret. Mæcha ſanitatem intulit non ob mutuam venenorum pugnam vt inquit Auſonius, ſed ob grauitatem hydrargiri, quæ fecit, vt is etiam teſtatur, vtrunque ſtatim deſcendere, quia primum nondum actuatum fuerat, & ſuas vires cordi non impreſſerat vxore nimium feſtinante, & alterius veneni potum intempeſtiuè porrigente: hac ductus cauſſa Plinij autoritatem non admitto, atque multò minus Augerij Ferrerij, qui in pilulis ex hydrargiro, & ſcamoneo talem effectū admittere videtur. Si verò præſeruationem conſideramus, huic non conferre Arſenicum dicemus. Etenim ſi virus ex Arſenico intus penetrat, cum labes venenoſa in præcipuo viſcere non adſit, nihil inueniet attrahendum familiaritate ſubſtantiæ ſibi cognatum. At quæſo te per Deum immortalem, quæ vis ineſt tam admiranda in Arſenico, vt cordis ſubſtantiam contangens illius facultates minimè labefactet? quæ prouidentia admirabilis adfuerit, vt illæſis ſubſtantijs internis, tanquam piaculum quoddam eſſet, modo tam admirando foras deduceretur? Quæ poſtremò in Arſenico facultas muniendi cor, vt venenis aere attractis, alijsque reſiſtat? His fortaſſis manus dabunt putantes non poſſe ex denſiſſimo corpore quicquam facultatis exhalare, atque intima penetrare viſcera, ſed dicent habere quandam naturalem antipathiam ad venenoſum aerem, quem fugare, ac propellere valebit ne cor penetret: hoc ego quibuſdam ſcio placuiſſe, ſed meo iudicio non conſiſtit. Nam petierim ſi peſtilens aer maiori ex parte per inſpirationem attractus peſtilentiam facit, cur non geſtatur manibus potius, & continuò non apponitur naribus, & ori, ne ſcilicet malignus aer ingreſſurus viam inueniat? cur ſi tanta eſt inter vtrunque inimicitia feneſtris, & ianuis noſtrorum cubiculorum ingentem copiam arſenici non ponimus, vt impediatur introitus venenati aeris in cubili? Quid ad Hiſtoriam & experientiam reſpondebimus? ferunt Adrianum Sextum P. M. à peſtilentia hoc remedio fuiſſe prę-ſeruatum: Verum (inquam ego) id potuit alia de cauſſa contigiſſe, quod ſcilicet non habuerit corpus ad peſtilentiæ iniurias capiendas obnoxium, aut ob corporis habitum ſiccum natura, aut arte, aut ob ætatem, quia ſenex magis tuti ſunt, quàm iuuenes à peſte: quod verò attinet ad experientiam videre oportet an bona ſic experientia nec ne: nam cum fiunt multa remedia vix ſciri poteſt ad quod refferenda ſit ſalus: ego tunc adhibebo fidem cum videro hominem præparatum ad peſtilentiam, malo vtentem regi-

F

G

H

mine, cum affectis conuerſantem, nullo alio dicto remedio adhibentem ex ſolo arſenico fuiſſe præſeruatum; aliosque deinceps hac eadem ratione: hæc bona fuerit experientia; hæc ſatis, nam ſcribam fortaſſe alias de hoc argumento plura. A

Tabellarius dabit tibi librũ Andreæ Bacci de cornu monocerotis. in quo videbis quanta doctrina, & eloquentia illius facultates explicet vir doctiſſimus: Audio de aquis ſcripſiſſe potabilibus tractationem omnibus numeris abſolutum, & de inundationibus ſub nomine Tyberis: ſi ad manus venerit liber, curabo diligenter, vt quàm primum videas: nam ſcio te plurimum hominis doctrinam & ingenium admiraturum.

Nimis fuiſti ſollicitus in remittenda tractatione mea de lapide Bezaar: qua non indigebam: vix dici poteſt, quàm fuerim gauiſus audire, quod optimè mecum conuenias: id equidem euenturum putabam, cum ſcirem te in medendis morbis rationalem profiteri artem, non empiricam, vt peruerſo iudicio ille faciebat, qui in putridis febribus non peſtilentibus, eius Antidoti vſum admittebat: recordaris, quàm fuerit ceruicoſus, & parum in Galeni doctrina exercitatus, vt non cognoſceret quid ego dicere volebam, cum aſſeuerabam vniuſcuiuſque morbi propriam, & determinatam ineſſe contrarietatem: & hanc non habere lapidem illum cũ putrida febre? Abeat hic in malam crucem cum alijs eius farinæ hominibus, qui licere ſibi putant impunè homines occidere. B C

Reſponſionem dedi tractatui illi Cinico multò antea quàm in lucem prodiret in epiſtolis meis ad clariſſimos medicos, Capiuaccium, Cordellam, Aloiſium, Scacchum, Brancutum, & alios quàmplures: idcirco nouus non eſt mihi ineundus labor: cum eo in libro, quod pertinet ad doctrinam, nihil dignum ſit docto, iudicioſoque medico, vt omnes teſtantur, qui ſemel patienter legerunt: adſunt nihilominus contumeliæ ſine numero, mendacia plurima, & alia id genus multa indigna viro probo & modeſto, qualem aſpectu, & verbis ab omnibus vult iudicari.

Quid dicam quod conuictus teſtibus veritatem denegãs caſum ſuo modo confingit? Scis enim illum propoſuiſſe hiſtoriam à me ſcriptam libro de renibus: eam germanam fuiſſe, nihil addendum, nihil detrahendum confirmaſſe Cordellam, & Scacchum curationis illius conſcios, quorum extant in meo libro literæ. Audet tamen eam denegare: quis illi credet ſolo? Si ex quatuor medicis aſſiſtentibus tres confirmant factum, vnus dumtaxat Cinicus denegat? an non verum quod in ore duorum vel trium ſtat omne verbum? quomodo reluctantibus illi tribus, & ſimul con- D

E ſentientibus, ſolus diſſentiens credetur veritatem pronunciaſſe? An non verum quod ſanciunt leges, quod teſtis ſemel approbatus, amplius reprobari non poteſt? ille Scacchum approbat, qui hiſtoriam confirmat à me ſcriptam: Siccine Scacchus, & Cordella mendaces? Quod ſi in facto conuenire mecum non vult cur Apologiam in Augenium ſcripſit? qui longè aliter caſum conſtituit? ſed qua audacia nouam ille conſultationem meditauit, ſi Brancutus medicus clariſſimus, ſi Hortenſius Laurentanus clericus à me æditam pro Gilio Franciſchino conſultationem cinicam germanam eſſe profitentur? qui præterea teſtantur principium extitiſſe conſultationis. Domine labia mea aperies. Nouam conſul-
F tationem priuauit hoc pulcherrimo principio: quia ſibi conſcius, ſciebat homini ficto, & mendaci dominum non aperire os ad loquendum. Sed hoc munus eſſe Diaboli.

Vide quæſo ridiculum hominis iudicium, literas procurauit à Nicolao Alexio, quibus declarat ex ijs, quæ vidit, ac legit iudicaſſe illum virum bonum eſſe: quaſi quod de illius probitate, aut malitia ſermo eſſet inter nos inſtitutus. Tunc enim iudicabam virũ eſſe bonum: de hac re non erat lis: ſed an recte fecerit exhibens lac aſininum pro lapide frangendo; ac id genus alia ad medicinam faciendam pertinentia, non ad morum conditionem. Nunc verò qualis debeat exiſtimari aliorum ſit iudicium, qui certò ſciunt ho-
G minem contumelioſum & iniurium exiſtere: reliqua noſti, quæ hinc conſequuntur ex philoſopho. Propterea illæ morum cenſor in Peruſina ciuitate noluit imprimi ea quæ vidit & legit zelo Chriſtianæ religionis, & propter honorem aduerſariorum. Tamen religionem contemnens dolo malo agens impreſſit. Vide quæſo magnam temeritatem & in religionem contemptum. Atque perlegens librum ſimul cognoſces decretum admodum Illuſtr. & Reuerendiſsimi Philippi Seghæ noſtræ prouinciæ moderatoris omnino paruipendiſſe, cuius ſententia eſt. LICERE illi reſponſionem dare, ſed innominato Augenio, niſi in ijs, quæ pertinebant ad Galeni, Hippocratis, & aliorum medicorum intelligentiam?
H an obſeruauerit decretum iam omnibus notum. Quin eo peruenit audaciæ, vt illi infamem nuncupauerit librum, quod maximè diſplicuiſſe Antiſtiti me non fugit, vt qui ſciam aſpernatum fuiſſe librum; & illico abieciſſe tanquam indignum lectu, & mendaciorum pleniſſimum, præſertim in epiſtola nuncupatoria, in qua tot fere ſunt mendacia, quod verba: audiuerimque propterea acerbe fuiſſe à prudentiſſimo gubernatore repræhenſum. Deinde verò rectè dixit ille, ex ijs, quæ vidit & legit iudicaſſe hominem probũ,

& à meis calumnijs immunem: quia cum intelligere non poſſit A
me calumniaſſe illum, quoad mores, cum nunquam fuerim aut illum, aut alios in hanc vſque die calumniatus: opus eſt, vt calumnias medicinales intelligat. At certè harum iudex & Palemon eſſe non potuit Theologus, tum quia ad illum non pertinet eiuſcemodi iudicium: mox ſi pertineret cum nunquam viderit ille lucubrationes meas rectum facere iudicium non potuit. Nam Alexius ille mihi non ſemel, atque medicis etiã camerinenſibus publicè teſtatus eſt non legiſſe adhuc quicquam eorum, quæ à me in eam diem vſque fuerunt ædita. Solas igitur Cinicas lucubrationes cũ viderit; in quibus Cinicus ſe ipſum actorem
facit, ſe ipſum iudicem, atque tandem victorem pronunciat, non B
citato reo, neque illius rationibus perceptis, quinimo huius iudicij prorſus ignaro. Gaudeat hiſce iudicibus, hiſce ducibus triumphum ſibi ipſi canat de cætero: Scire præterea deſyderas quid ſit illud quod de Tito Franceſchino ſcribunt. Hic ego inquam fraudolentum quoddam eſſe, nam literæ Titi reſponſiuæ ſunt ad Cinicum: ideo miſſiuas ſupponunt. quale ſit reſponſiuarum argumentum latet me ipſum: aliquid tamen contineri putauerim contra meam dignitatem: quandoquidem miſſiuarum materia à Cinico pro ſua alioquin conſuetudine conficta ſubitam in illo iracũdiam generans, coegerit, vt eo modo reſponderet: quam rem vt
plenius cognoſcas, audias quæſo quid de illo libro meo de renibus C
impreſſionis primæ dixerim: & videbis non habere illum iuſtam cauſſam ſuccenſendi mihi.

Tria dicuntur de Tito his verbis. Primum. Titus Franceſchinus I. V. doctor inſignis, & mei ſi quis alius eſt amantiſſimus. Secundum. Veritatem actorum in ſui illius affinis certiſſimam fecit. Tertium. Vereri ſe ne hominis pertinacia (qua intelligebam medicorum turbam) affinem occideret, aut in affectum incurabilem redigeret. Quam ex his verbis habere iracundiæ cauſſam poteſt? nullam certè uideo. Sed de hac re plura cum illius literas perluſtrauero, quæ aliquando in lucem prodibunt; Doleo plurimũ
quod nullam ob abſentiam illius habere commoditatẽ potuerim D
alloquendi hominem; quem etiam nunc haud proſequor odio: ita ſum in amicorum cultu conſtantiſſimus.

An non illud riſum mouebit tibi, quod mecum diſputaturus de medendis vlceratis, & calculoſis renibus, afferat in medium teſtimonia ſeplaſiorum? qui iureiurando affirmarunt libras vigintiquinque calculorum perfractos fuiſſe lactis aſinini virtute? Adhęc ridiculum eſt, quod mihi vitio vertat, quod dum indicarem ſeplaſiarijs

E ſiarijs ſirupum ex Althea, aut aliud medicamentum in ijs regionibus inſuetum, meam eſſe rudibus illis hominibus compoſitionem dixerim? quaſi quod hoc quicquam deroget aut arti, aut artifici? Sed cur ego cum eodem conſultans nō retuli in me authorem medicamentum? cur authorem manifeſtum feci? an non potuit hic mei animi candorem cognoſcere? Hæc ſatis apertè indicant illum non habuiſſe quod reſponderet: quia non acceſſiſſet ad contumelias; ſed ad rem ipſam agreſſus, incubuiſſet ſolis rationibus, & illuſtrium medicorum authoritatibus ſe ipſum malæ actæ curationis defendere.

Quod verò paſſim dicat, me impoſuiſſe illi, hominem eſſe maF ledicum: toto aberrat cœlo. Dixi & ſcripſi quod maledixit medicis noſtræ prouinciæ in ijs quæ pertinent ad factitandam medicinam: & id ipſum hodie profiteor: quoniam vt alia prætermittam, nonne hoc eſt maledicere cum ait. Placuit clariſſimos totius piceni medicos ad conſultationem vocare, qui plurimum titubarunt? & poſtea. remedia inſufficientia propoſuerunt? ſi clariſſimi illius iudicio titubant, & remedia proponunt inſufficientia, quid faciēt alij qui clariſſimi nō ſunt? qui fuerūt illi clariſſimi? Cordella & Augenius: nō adfuerunt alij, qui illius errores maximos in factitāda medicina detegerent adeo efficaci demōſtratione, vt ille omnino acquieuerit obmutuerit, conſenſum dederit manifeſtiſſimū.
G Auxit tamen dicere nos titubaſſe bonas fœminas imitatus. Si vellem omnia proſequi nimius eſſem: & mouerem certè ſtomacum.

Leges per otium quàm ſint huius hominis egregiæ virtutes in libro mei diſcipuli. N. cui titulum fecit, antecinicorum libri tres: quem iam ædidiſſet, niſi impedijſſem: quia ego vindictam domino, & ipſe retribuet. ſed ſi non ſapiet de cætero, ædet ille magno certè malo Cinicorum hominum. vbi librum etiam, atq; etiam perlegeris per fidum tabellarium remittito: nollem enim ob illius honorem in multorum manus peruenire.

Deſideratam Apologiam Iulij Cini Collenſis medici clariſſimi in Vincentium Cibum conciuem tuum reddet cum hiſce meis H Marianus famulus, quam ego iam primum, ædendam curabo multis nominibus: primum quia cum doctiſſima ſit, agatque de rebus maximè arduis, ac ad factitandam medicinam vtilibus, dignam iudicaui, vt in publicum veniret: deinde quia cum defenſionem cibi ſuſcepiſſem ex ijs fundamentis, quæ Cinus conſcripſit, ne quis putaret, me quicquam impoſuiſſe illi dolo malo, decebāt iudicioſos medicos vtranque lucubrationem perlegere, vt facile cognoſcerent vter noſtrum propius veritatem attigerit. Tertio quo-

niam

niam Ioannes quidam ſerrarigus non ſemel mihi protulit Vincen A
tium Cibum præ dolore huius apologiæ mortuum fuiſſe. propterea decebat, vt viderent omnes an tantæ fuerit doctrinæ, vt nequiuerit ille præclarus medicus reſpondere. Tu, Ciroche, hunc ſeplaſiarium, chimicum, philoſophum, medicum cognoſcis: qui etſi paſſim inficiari veritatem didicerit à ſuo præceptore Cinico édoctus, tamen mecum ingredi iudicium non poteſt, vt qui nunquam in conſpectu meo iuſtificabitur vt idem ſuis ad me literis te ſtatur. Poſtremo quia ſic tibi, ſuauiſſimo Cordellæ, Sebaſtiano fratri, & alijs placere cognoſco, quorum non decebat aſpernare iudicium: ſed ſatis hæc de rebus noſtris, legito nunc Apo- B
logiam.

Iulii Cini medici, epiſtola apologetica Contra Vincentium Cibum Fulginatem medicum Clariſſimum.

NIcolaus Miſinus Pater tuus, vir officio, & humanitate ad ſummum expletus, his poſtremis diebus tuo me nomine ſalutauit: quare habeo gratias: & ne videar tecum in ſuſpicionem, & criminationem hominis ingrati animi incidiſſe; decre- C
ui pro ſalutatione litteras dare: & cum iſta occaſione, & ſcriben di oportunitate Caſum illius illuſtriſimi vita functi feſſo calamo reſignare; vt præceptores tui & doctrina, & plurimo rerum vſu clariſimi: me à falſa malignantiũ calumnia vendicare nõ deſiſtant & his mediantib. fide, & teſtimonio tuo, qui omnibus ſemper interfuiſti, comperta veritate illã tanquàm ſupremam excolãt, & confirment. quare feram ego primo hiſtoriam: ſecundo aduerſarij opinionem adſignabo: tertio reſpondebo obiectionibus: vltimo detegam errata, & allucinationes oſtendam obtextus Galeni negligentiam, & primarum diſciplinarum ignauiam: ex qui- D
bus illius infæliciſſimi ſequutus eſt interitus.

Ordo progreſsiones.

Cum ergo illuſt. Vir ille mutatis equis, ſæpe ſæpius & in diebus canicularibus Romam vſque profectus eſſet, & in itinere, & in Vrbe in victus ratione deliquiſſet, & plurimum etiam præter conſuetudinem ob egritudinem rabidam fratris ex quo obijt, inuigilaſſet: in patriam redijt, ſed vt animus à dolore, à quo maximè afficiebatur auerteretur in ſuburbanum profectus eſt: in quo infebrem incidit tertianam: ſicuti excaloris energia, & pulſus commen-

Hiſtoria.

E menſuratione, & uomitu, & typi cum rigore, & alternis diebus periodo conſiderari poterat, & primo die bilis euomuit, & pituitę portiunculam, & poſtridiè minxit more ſanorum, & ambulauit in apricis. Altera iterum acceſit rigor, vna cum nauſea, & vomere nunque potuit: & de ventriculo admodum conqueſtus eſt: cibumque omnino neglexit: vt noctem, ob eius dolorem, & morſum totam ferè inquietam duxerit: at mane iniecti molli cliſteri quieuit & fæliciter in patriam redijt: ſed poſtridie riguit & in ventriculo maximam percipiebat perturbationem: & oximelliten tepida raphano paratam euomendi gratia deſpexit, & ſine cibo permanſit: & laborioſam noctem admodum duxit: F manè vero optimè quieuit: ſed caſſiam cum hiere polline permiſtam omnino aſſummere recuſauit: & mandato medicorum ſtare neglexit: at amicorum præcibus commotus, mannam accepit quam confeſtim vomuit: & cibum abhominare maxime cæpit.

Placuit Domeſticis compatrem ægrotantis medicum maxima opinione apud illud aduocare: qui hora quarta paroxiſmi imminentis ferè nos cōuenit, in qua ęger de ventriculo maximè conquerebatur; quare medicus illico medicamentoſum parat cliſtere: Ego verò ne talia in hora imminentis paroxiſmi vellet medicus experiri amicè commonebam ſumpta indicatione, & à temporis G conſtitutione & humoris commotione, & conſuetudine, atque propenſione, & ea pręſentim hora in qua paroxiſmi inſultus quaſi immineret; & ſi illi non eſſet continuo præfinitum tempus omnino conſtitutum Quare ſi hæc modo tentarentur præſidia contra rationem indebita, & inconuenientia, maximum detrimentum afferre poſſunt; & nullū iuuamen ſiue obſcurum, ſiue pręſens ſiue futurum præſtare: & vomitum tunc eſſe tentandum propouebam; vixta Hippocratis ſententiam. Vbicunque ſcilicet natura expulit, vergit humores noxios per loca conferrentia eo ducere. i. per regiones conferentes, & ſibi propitiatrices. At quantum in hora paroxiſmi ſit momenti vomitus claſſici omnes profitentur. H At velle modo cum vrget febrilis motus ænemata, & medicametoſa huiuſmodi parare eſt omnino quærere naturæ agitationē reuuellere, & febrem æſtuantem continuam ſtudioſe proritare, vt recte dicebat Auic. & Alexander Trallianus.

Quod ſi inueneris humorem declinare ad vomitum, in primis fac eum vonere; & infra: cum natura mouet vomitum, caue ne diuerſifices eam; Quibus omnibus nihil reſpondebat: ſed in propoſito perſeuerare illo ſtudebat. Quare ipſe errata hæc anima-

[Margin notes: 2. de temp. 2.4. aph. 3. — 1. aph. 21. — 1. ad glau. cap. 3. ſputa. Auicem. 1. 5. cap. prop. — 4 1. cap. de putrid. in generali. — Proteſtatio. Virgilij Carnem.]

maduertens Cæſari Magaletto eius neceſſario, & in agendis plurimo rerum vſu verſato ſum proteſtatus: vt ſi quid ex imiſſione cliſteris mali accideret vt ego animaduertebam futurum mihi non imputaretur. Placuit domeſticis compatri obſequium præſtare: quare cliſtere recepit quod reddere nunque ualuit. At medicus opinione deluſus, ut palam cum poeta caneret. Tu ne cede malis, ſed contra audentior ito. Alterum validiorem parat; quod ſimul cum primo retinet: quare & ſuppoſitoria acuta ille parare, & alia præſidia ad educendas fæces à medicis excogitata non deſiſtebat: ſed hæc erant omnia, aquam haurire cribro: cum paroxiſmi inſultus iam ſeſe in lucem prodiens valentior ſurſum bilis motum magis commoueret: quàm deorſum parata auxilia auertere, & reuellere operam nauarent. vt iam controuerſia, & conuitia ad pugnas, quàm exactisſima in conſpicuo apud omnes iam palam apparerent, internaturæ, & humoris penpeaſionem, billem ad ventriculum aſcendere properantem, & cliſteri per contrarias vias illam retrahære, & violenter commouere velis, remiſque operam præſtantem: ex quo ager in agone maximo quāprimum ductus, vt loco ſeſe continere præ anguſtiæ violentia nequaquā tantillum poſſet, vt in extuatio nem tandem vnà cum ſudore præcipuò inciderit: qua re dum hęc & maiora vrgent ſymptomata Alexander guidonius vir humaniſſimus, & officio preclariſſimus retulit infirmum in ſudore maximo verſari: ex quo medicus maxima animi Hillaritate affectus exclamare non deſiſtebat ſudorem fore iſtum ſaluberrimum: & certam fælicitatem polliceri cito aduenturam omnino. A B C

Virgilij Carmen. — adagium. — mortis ægro ſtentis prima cauſſa. — Oppo. aduerſarij perſuadere.

Ego verò vt optimè memoria polles hominem commonere non deſiſtebam: ne ſic incompoſitè, & contra rei medicæ peritos de ſudore ita ſententiam iactare profiteretur: cum ille in principio paroxiſmi ſcaturiet, quo in tempore tantum abeſt, vt iuuamentum afferat, ſed detrimentum certiſſimum: eſt enim hæc tertiana, producta: & quartus in ordine paroxiſmus, ideò benè docebat nos Galenus: quod quando aliquis incipit morbus, ſi quid tunc excernitur non ex naturæ tunc præualentis ratione: ſed bene ſymptomata eorum, quæ ſunt in corpore præternaturam diſpoſitionum quo in tempore natura grauata à cauſſis morbū facientibus, & tunc adeſt humorum cruditas: vnde aliquid tunc vtiliter vacuari & impoſſibile. Quare non poſſum te mirari virum ætate, & opinione præcipuum, ita de ſudore incompoſite verba apud vulgares iactare: cum nihil de illo habeas certi: an calidus ſcaturiant vel frigidus: neque tenes an vniuerſalis, vel particu- D

1. epid. 1. 2. c. 27. — 4. aph. 22. & 2. epid. 4.

E ticulares exiſtat quod in hac arte eſt maximè tum ſpeculationis tum certitudinis. Aduerte ergo tum primo ne de te vulgares ma lè ſentire decernunt, cum homo certi iudicij habearis

Audiens autē Alexander hanc inter nos vulgari ſermone diſpu tationem officioſam, adijt ægrotantem, & manu exploratrice per vniuerſum corpus deducta, retulit ſudare virum nobiliſſimum maxim'opere ſudore calido ſanè, ſed circa collum, vultum, & thoracem dumtaxat. ſudoris lo-ca.

Quare iterum, atque iterum magiſque virilius exclamare non deſiſtebat: nihil iſto ſudore fælicius excogitari poſſe: & ſalutem firmiſſimam citò aduenturam omnino quam exactiſſimè pol-
F liceri. 2.progn.12.

Ego vero infelicitatem præſeferrè in contrarium affirmabam, vel morbi longitudinem, & hoc ex febris vehementia iterum diſtingui enunciabam: eiusque rei teſtem Hipp. dabam, & Galenũ. 2.progn.13. Peſſimus verò ſudor ſi egrediatur frigidus circa caput, vultum, & ceruicem: neque integram ſententiam expectare volebat: ſed tumida quadam iactura commotus reſpondebat me verba textus non intelligere: in quo Hippocrates de ſudore frigido verba facie bat, & in cachinnum maximum ſeſe prorumpebat.

Amice quid ex verbis Hippocratis habes: quid nam oblatras dicit.n.textus: ſi egrediatur frigidus: Alexander autem retulit, ſi mi
G dæ aures non habuiſti, ſudorem eſſe copia exuberantem, & caliditate redundantem. Quare Hippocrates de ſudore frigido ibi, & Galenus verba facit: de quo etiam & vulgares malè ſentiunt omnes, qui ſemper infelicitatem, vel mortem pollicetur. At calidus ſane eſt ſi neſcis iſte ſudor: quare manum færulæ iam iam ſubducito, & adhuc ſenex in re medica docendus, adiſcito: ſcias.n.modo rem, tibi cum illo eſſe à quo reſponſum ferre poſſis. ipſe verò hominis illius iactantiam admiratus reſpondebam, mutilatam Hippocratis vix dedi ſententiam: credebam.n. cum viro agere, & iudicio, & modeſtia confecto: ſed affirmo te etiam, atque etiam eſſe valde allucinatum: cum interpretum apud Gale
H num duæ ſunt partes.

Primum vt authoris ſenſum in exponendo ſententias ſeruet: 6. epid. in proœmio. ſecunda, vt illa dicere comodà ſtudeant: quæ ad exactam fidem, & rei naturam intelligendam conducant.

Non.n. licet ſecundum voluntatem naturam grauiſſimorum authorum exponere ſententias: ſicuti ipſe contorto ſermone pro fiteris, cum Galenus nullo alio refragate, & de ſudore calido etiam Hipp. ibi docere poſteritati mandauerit: quare ipſe vel non

legiſti, vel neglexiſti; & me manum ferulæ ſubducere voluiſti: A

3. prog. 12. ſed hæc dimittantur. Exponit ergo Galenus. Etenim cum eo ſudorem malum eſſe dixit; & ſi circa caput, & ceruicem adueniat licet frigidus non ſit: hic.n, ſincopem futuram minatur: frigidus verò iam incipere teſtatur.

At ille ne trantillum quidem commotus Hippocratis dictum contortè gloſſabat in hunc modum.

Aduerſarij falſa expreſſio. Hippocratem de ſudore circa caput, vultum, & collum dumtaxat loqui: ſunt. n. Hippocratis verba maxim opere ponderanda & cum grano ſalis interpretanda, eſt.n.ibi hoc verbum dumtaxat, quod eſt excluſionis energia: aliud. n. eſt dicere circa collum damtaxat: aliud per regionem thoracis: maxime. n ad inuicem interſe, ſi neſcis dicuntur diſtare illæ partes: cum etiam loco & functione, & termino admodum diſtinguantur ad inuicem: ſed dimiſſis altercationibus habeas hoc pro comperto omnino. B

Optimo falſos ſippti Galenoan poſita. Sudores iſtos iuxta regionem vniuerſam Thoracis ſemper apud Galeni cenſuram, & Hippocratem ſaluberrimos eſſe, & omnino dam felicitatem, & morbi ſalubritatem polliceri: quod millies longa experientia comprobatum: & modo his proximis ſuperioribus diebus epiſcopum Pipernatem curaui; qui, cum iſto ſudore, quem præmanibus habemus cito, tuto, & fœliciſſimè conualuit. C

Ego verò maximam hominis iactantiam admiratus: cœpi nouum doctrinæ genus aperto marte deteſtari, & tandem aſſerere eſſe quid erroneum has in re medica configurare chymeras: cum modo Hippoc. contorte gloſſando: modo quintilianum, & Calepinum teſtem aducendo, modo ad configurationes mathematicas confugiendo, honeſtam fugam arripere profitearis: & quod peius eſt non ſuffunderis aliquo certo pudore affirmare apud Galeni, & Hippocratis cenſuram ſudores thoracis eſſe omnino ſaluberrimos. Quis. n. audet tam abſurda profiteri? & à tam aperto mendacio non abhorrere dum refers, verbum dumtaaat, cum alio verbo, circa, copulatum denotare excluſionis notas, cum partes potius adiacentes ſibi in conſenſu vindicare deceat: eſt.n.circa nota copulationis, & continuationis. ſed hæc dimittantur gramaticis, & Gal. oppoſitum docentem, atque exponetem refferamus. D

A duerſarij fuga.

8. porrer. 3. & 1. 7. Quibus lumborum dolor diu perſeuerans, cum æſtu faſtidioſo fit, ſi ſudent, malum. hæc Hipp. exponit Galenus hunc in modum videlicet, ſiue. n. ſudorem exiguum toto fieri corpore ob epi dermi

E dermidis, nomina ſignificari intellexerimus ſignum bonum non eſſe cum ab eo etſi non dolorem lumborum certe faſtidioſum ſolui oportebat.

Siue ſudores eos, qui circa thoracem caputque fiunt intellexerimus, quod perpetuo ii mali ſint, conſtat. Quid clarius, ſunt. n. apud illos authores grauiſſimos tales ſudores ſemper deteſtabiles ſemperque infelices, & malitiam ſecum omnino vindicare dicentur, & appellantur particulares, de quibus dicebat Auic. doctiſſimus. (Sudores colli capitis 12 Th. ſemper mali apud Hip. à Gal.) (1. cant. 2. 2. cap. 23. tex. 27.)

Sudor ſpecialis, & particularis, & in vltimo loco tantum ſemper eſt malus, & illaudabilis: cuius rationem iterum expreſſe Galenus dicebat videlicet fieri nequaquã poſſe dari coctionem pri- (3. epid. in hiſt. an ulla preſtoris.)
F uatam in vna parte tantum crudo adhuc exiſtente ipſe morbo.

Quomodo ergo, vir doctiſſime potuerunt iſti ſudores ſalutem, vt ipſe falſo & Galeno & Hippocrati imponis, polliceri non iudeo: neque argus ille fabuloſus vnam tecum ſiuoluiſſet potuiſſet conſpicere, ſuſcipiamus ergo à te homine nouum doctrinæ genus, vt uerè ille ſis de quo dici poſſit.

Vnicus ille ſapit niſi mens inuoluitur vmbris.

At ille iracundia promotus in ſudore illo diaphoretico ægrum vſque ad faſtigium pellibus operiri mandauit, cum in agone illo maximo & ob cliſterum retentionem, & bilis ad inteſtina interce- (Mortis ægrotantis cauſſa 2.)
G ptionem æſtuando adeò cumulatiſſimè inſudaret, vt in ſincopem inciderit. Quod ille animaduertens epiſcopi pipematis Hiſtoriam diſſimulans exclamare non deſiſtebat: remouete pelles, & lintea abſtergendi gratia calida parate, cum non ſit amplius tempus inſudandi oportunum. (Tales ſudores ſemper niſi coherceantur ſincopem ſolent concitare.)

Ego verò vt à linteis tam calidis, quàm frigidis, ſed maximè calidis tunc vellet abſtinere amice commonebam, cum illa parare eſſet magis, magiſque valentius velle ſudorem à corpore euocare, quàm cohercere: teſtemque illi Auicennam dabam. Et non oportet vt occupetur in exuccando, quod rorando egreditur (4. primi cap. proprio.)
H faciendo exuccationem poſt exuccationem: nam illud eſt occaſio ad prouocandum, & multiplicandum & fortaſſe attrahet ſincopam, nam eius abſterſio addit in ipſum: ſed animaduerſio hæc erat inanis.

Manè autem ad colloquium iterum conuocat, vbi pulam aſſeruit febrem hanc procul dubio eſſe peſtilentem, & modo valde malignam, & à principio fuiſſe duas tertianas, & me de pretermiſſa ſanguinis miſſione largo ore accuſabat, ex cuius ignauia ægrum in mortis imminentis periculum incidiſſe affirmabat. Quod etiam (Opinio aduerſarii.)

palam literis ſuis cuidam illuſtriſſimo confirmauit. A

Quibus omnibus reſpondebam.

Viri qui in corona adſtatis doctiſſimi conterere tempus in ſermone & homines bonarũ diſciplinarũ cultores ad conuitia & pugnas prouocare inofficioſi hominis eſt, ſed hæc dimittantur: Vir ergo iſte, & exiſtimationis, & doctrinæ haud illudendæ inuehitur in nos, non diſciplinis peripateticis, ſed verbis nudis dumtaxat, & quatuor criminationes adducit: easque non philoſophorum ſed legiſlatorum ritu deducit, qui ſanciunt, & non demoſtrant: & primo tenet.

Hanc febrem à principio quam non potuit vidiſſe, aut cognouiſſe aliquo pacto, fuiſſe peſtilentem, aberat enim à nobis, & longè quidem ſanè. B

Aduerſarii incoſtantia. Secundò eſſe valdè malignam, cum in aduentu ſuo nobilibus multis, publicè dixerint morbum fore etiam omnibus numeris ſaluberrimum omnino: & heri veſperi ſudorem illum ſalutem polliceri longiorem cito aduenturam, & quàm firmiſſimam: quare non ſibi ipſi conſtat.

Tertiò contraria, & impoſſibilia aſſerendo deducit, dum vult pręſentem morbum eſſe duas tertianas, cum febres tertianæ malignæ in rerum natura inueniri non poſſint: neque peſtilentes, vt modo ex Galeni decretis, & Hippocratis demoſtrabo, cum ille ſint de genere intermittentium, & ſalubrium: hęc verò continuarum, & exitialium. C

1. ad Glauc. & 6. epidem.

Quartò & vltimo me de nomine negligentiæ, & ignorantiæ crimine accuſare non erubeſcit: dum mortem huius nobiliſſimi & illuſtriſſimi Viri in prætermiſſam ſanguinis refferat miſſionem. Hęc ſunt, quę aduerſus me iſte vir doctiſſimus adducit abſque aliquo medio contorta, & incompoſita theoremata. Quibus omnibus reſpondebo & in dirimendis illis dabo vos ſimul æquè arbitros, & iudices: reſpondebo ergo ſigillatim, primo ſupponendo vnum Ariſtotelis videlicet quod omnis vera cognitio habetur à nobis per exactam rei eſſentiam, & illius certas, & proprias cauſſas. ideò & rectè ſanè poſteritati mandauit: quod tunc arbitramur D

1. ſiſicum io prohernio. ſimpliciter cognoſcere vnum quodque cum cauſſas primas, principia prima cognoſcimus vſque ad elementa. At cum cauſſarum cognitio intellectum effugiant: ideò ad ſigna eſſe primo condeſcendendum docebat. Innata eſt nobis via & reliqua. Quæ quidem cum in multiplici verſetur differentia: de illis verba tantum faciemus: quæ & inſeparabilia, & propria appellantur, & certam cauſſarum notitiam apud omnes demoſtrare fæliciter dicuntur, & di-

gnoſtica

E gnoſtica appellantur.

Quantum ſit de ſigno inſeparabili inuenio apud Galenum ſignū febris peſtilentis inſeparabile, & perpetuum eſſe aluui profluuium colliquatiuum, cuius hæc verba ſunt.

Et peſtis quoque illa longiſſima, quæ noſtra ætate vulgata eſt pro excrementa aluui omnes quoque peremit, & quæ vacuabantur erant ſin axis. Quod quidem ſymptoma appellat perpetuum febrium peſtilentium. hæc Galenus. Non poterit ergo dari febris peſtilens abſque ſintaxi.i. abſque aluui fluore, & proluuio colliquatiuo: cum hoc à Galeno illi aſcribatur ſymptoma, & ſignum perpetuum.

F Reſtat aſſignare proprium, quod illi competat ſoli, vni, & ſemper, tale erit ſedes affecta: & ſicuti in pleuritide exempli gratia ſedes affecta eſt membrana ſuccingens coſtas: ita in peſtilenti febre cor. Et corrumpitur in ipſo corde, quod circumdat ipſum. Et reliqua. quæ verba à Galeno accepit, ita enim ait. Nam quibus calor hic putridus vniuerſus, quos continet cordis ſinus defluxit, multi fuerunt ſuperſtites. Accenditur ergo in febribus peſtilentibus putredo in humoribus cordis primo & per ſe, & per eccellentiam altioris putredinis. Nam illa eſt inter alias febres ſua vera differentia: ita enim dicebat. febres peſtilentes differre ab alijs ob eccellentiam putredinis, & hoc patet ſenſui: quia febres peſtilen-

4. primi ca. proprio.

4. de præſag pul. cap. 5.

6, epod. 28:

G tes cito interficiunt ratione partis, in quibus viget, & maximæ putredines: quia in illis cadunt omnes virtutes propter cordis affecti præſtantiam, quod non contingit in alijs putridis: in quibus etſi putredo cordi impertiatur, non tamen illi accedit primo, & per ſe, ſed per communicantiam & arteriarum, & venarum, obſtructionem, & non per propriam ſedem affectam, ſicuti in febre peſtilenti. his iactis fundamentis probo, & à poſteriori primo, & poſtea à priori febrem iſtius nobiliſſimi Viri nullo pacto fuiſſe peſtilentem, quia illa non poteſt inueniri abſque aluui colliquatione, vt docet Galenus: ſed æger noſter nunquam habuit beneficium ventris, niſi per alternis diebus emollientia parata enemata. Vi-

H delicet in die quietis, ex quibus vix ſemel decreuerat, & hæc de ſigno, inſeparabili, & illi perpetuo. Quantum ſit de proprio, certum eſt quod peſtilentes omnes habent eſſe in humoribus cordis gradum eccellentioris, & maioris putredinis primo & per ſe, quàm aliæ febris, quæ non poſſunt alternis diebus cauſſare rigores, & peruenire ad integritatem ferè ſimplicem, & cum hoc ſit ſignum certiſſimum intermittentium, & non continuarum, at peſtilentes non poſſunt, eſſe aliquo modo ex intermittentibus cum putredo

ſit ad

ſit ad intra vaſa ipſius cordis primo & per ſe: at febres intermittentes ad extra vaſa, & ideò habent periodos, & declinationes, quod non contingit in peſtilentibus ergo hæc febris nullo pacto poterit appellari peſtilens. A

Reſumendo ergo orationem noſtram probo à priori ſupponendo iterum dictum Ariſtoteli: colliquatio non poteſt fieri aliquo pacto, niſi à flagrantiſſimo, & acutiſſimo calore: vt patet de cera igni expoſita & mettallis foxilibus: his iactis fundamentis arguo, & cum Ariſtotelis primo phiſicorum ſic. Ab agente proportionato, & adæquato, & in materia proportionata, & adæquata, ſequitur effectus proportionatus in ſpeciem: cum conueniens fiat à conuenienti, & quodlicet non agat in quodlicet ſed determinatum in determinato, ergo hæc febris non poterit aliquo pacto appellari peſtilens: cum in peſtilentibus calor deurens, & colliquans ob eccellentiam putredinis in humoribus cordis detentum inducat neceſſario colliquationem .i. fluxum colliquatiuum: cum idem apud peripateticos legittimos ſit agens diſponens materiam, & inducens formam: canamus ergo cum poeta noſtro, & adnectamus quoniam. B

Virgilii Carman. *Quo te meri pedes, aut qua te via ducis in vrbem.*

Vetuſtate conſumptú verbum legi non potuit. Quantum ad ſecundum reſpondebo cum philoſopho ita enim ait. Veritatem expectare à dicentibus ſermones falſos . . . . proſequi. Etenim errores perſuaſionem faciant homines potius à vera ſapientia recedere, quàm ipſam largiantur. Cum apud Galenum febres malignæ ſemper ſint acutiſſimæ, & per conſequens ſine rigore, & continuæ, & cum validiſſimis inflamationibus in viſceribus non omnibus: ſed ventriculi, pulmonis, iecoris, & ſepti tranſuerſi ex proprij caratheribus & ſignis partium illarum in quibus vigent: da ergo rationem, & enumera modo ſi potes ſigna: ſed quia in omnibus tirranicè mecum ægis, numerabis fortaſſe talia cum ſatirico illo argutiſſimo quod eſt. C

Iuuenalis Carmen. Sic volo ſic iubeo, ſic pro ratione voluntas: vel cum legis peritis confiſus id fortaſſe agens. Quod principi placuit legis habet vigorem, ita enim ſancire decreta palam profitetur. D

Ad tertium ridiculo ad ſummum expletum reſpōdeo dum vis hanc febrem eſſe duas tertianas: eus bonè vir, quomodo ergo hæc poterit per te eſſe peſtilens, & maligna, cum vna tertiana, ſiue duæ, ſiue centum, ſiue mille, loco, gradu, & periodo, & termino maximè diſtent ab inuicem, & magis ſanè à peſtilentibus. Quã tum lenta ſolent inter uiburna cupreſſi. Sed hæc criminatio eſt

Virgi. Carmen. adeò inepta vt nullum reſponſum mereatur. Quibus omnibus ita

reſpon-

E reſpondebat. Dari quandoque apud Galeni cenſuram febres peſtilentes, placidas, & malignas, mites: ſed authoris locum non tenere. Ego verò mecum Galeni locum excogitans ita reſpōſum afferebam. Viri doctiſſimi, Auerrhois vir diuinus certe Auicennam redarguebat, cum & ipſe in iuuentute verba expoſitorū tantum conſiderando, & legendo, & Ariſtotelis textum negligendo in maximos errores ſæpè ſæpius inciderit, & poſtea genio meliori ductus, & natura ætate confectus textum interprætando ſe ab erroribus omnibus vindicauit: ita enim faciunt nonnulli medici noſtri temporis, qui practicantes legunt, authoritates ibi adductas pro oraculo recipiunt, & ne tedio cum Galeni longitudine afficiantur ibi propoſitum totum conſtituunt, quare dicebat ille vir,
F cauſſa erroris Auicennæ fuit, in quo nos quanto longo tempore verſati ſumus, quia inſpiciebamus tantummodo verba expoſitorum: & negligebamus illa Ariſtotelis. oportet ergo videre opinio nes authorum in proprio fonte: quare iſte vir citat authoritates perperam intellectas, & æquiuocatio decipit illum, & non vidit propriam authoris ſententiam; fuit Galenus Græcus, & Aſiaticè ſcripſit, & adeo quandoque confuſus, & longus, & varius, vt integrum hominem requirat. dicit ergo Galenus. non tamen calore vehementi ſunt febres peſtilentes, ergo forma peſtilentis febris non eſt calor ad ſummum deurens, & colliquans: ita enim credo
G te velle rationibus & alijs authoritatibus velle reſpondere.

3. de anima. 30.

5. ſympt. 8.

Ad authoritatem reſpondeo, quod medicus eſt artifex ſenſitiuus & in febre peſtilenti ſenſus exploratione duas animaduertit caliditates: quarum altera appellatur externa: altera vero interna: quæ eſt externa ad eam quæ ad intra viget comparata videtur mitis, & ſuauis: cum ita docent ſenſus, & Galenus ipſe, qui ita de illa verba faciebat ex Tucidide.

Atque idcirco neque calidæ, neque perurentes videbantur, qui peſte laborabant, quamuis ad intra magno flagrarent incendio, & interiora comburi viderentur: vt neque aliquod valde ſubtile linteolorum velamina præter nuditatem perferre. Hæc Galenus hoc
H idem Auicenna ſentiebat. Hæc febris eſt quieta exterius, & perturbans interius. & Galenus iterum febris, & ſi placida appareat, & ſeua habeat ſimptomata non videtur ſufficienter docere oſtendo hoc eſſe neceſſarium omnino.

6. epidem. 28. & in com.

Auc. c. proprio. 4. aca. 67.

Quia ex maxima flamma in corde contenta cor ſanguinem, & ſpiritum generare non poteſt adeò ſufficienter, vt tam ab extra, quàm ab intra poſſit ipſos æquè tranſmittere: cum vix ſufficiant ad nobiliores partes fouendas, & conſeruandas: vel contingit,

quod

quod à validiſſima flamma calor attrahatur à circunferentia ad cen A
trum tanquam à cucurbitula, vel tanquam oleum in lucerna. at
ſumatim ecce quod nihil in contrarium poteſt ſententia: vide quã
in authoritate latet æquiuocatio & fallacia: quia Ethiops etiam eſt
albus ſecundum dentes: ego Aethiops eſt albus.

Horatij cõment. *Spectatum admiſſi riſum teneatis amici.*

Quo ad aliam authoritatem credo. Eccellentiam ſuam Hiſto-
riam hanc velle citare, quidam modicè febrire videbatur: attamẽ
poſt quartam diem minxit vrinam aquæ inſtar: at colore quidem
2.porret.28. 28. nigram. in quarta die viſus eſt bene ſe habere, vt in ſequentibus
diebus leuaret. At ſeptima die tabefactus obijt. ego dabitur febris
maligna, quæ appellabitur placida, ita enim te arbitror velle dedu B
cere. Extat & alia Galeni authoritas, quæ huic opinioni videtur
ſua debita ſuffragia præſtare: debiles enim & exiguæ febres interdũ
valde ſunt malignæ. Ergo per hanc authoritatem non erit verum
dicere apud Galeni cenſuram febres malignas inſequi viſcerum va
lidiſſimas inflammationes. Ecce vir doctiſſime, quod modo an-
te oculos habes iam tuas aures candidiſſimas authoritates, oppoſi-
tas ſententias ſibi ipſi repugnantes circunducere; quare non iniuria
dicebat ille vir ſumus, ſcire eſt rem per cauſſam cognoſcere: & nõ
per authoritates, & præſertim contorte interpretatas & perperam
intellectas, & cum illis ambulare ſit tota aberrare via. Dicimus
proximo de m. vulg.22. ergo nos procedendo, & protrahendo orationem noſtram ex pro C
pria rei eſſentia, & natura de qua agitur, certum eſſe, & indubita-
tum apud Galeni cenſuram: malignitatem & prauitatem humorũ
originem recipere à magnitudine putredinis: at magnitudo putre
ex quarto met. Ariſt. dinis via eſt, vt docent peripatetici ad corruptionem, & ad nihil.
& quanto magis ſucci à calore extraneo ſubagitantur tanto viri-
lius à forma propria & naturali, conſpiciuntur recedere: quia apud
quarto cæli. ſum. 2. cap. 4. doctos peripateticos, qualis eſt proportio materiæ ad materiam,
talis eſt formæ ad formam: cum ergo materia illa amittit ſuas qua
litates, & ad corruptionem ſe ſuſcipiendam parat, & efficitur gra-
datim maligna; & quandoque ad talem energiam aſcendit, vt ve-
neni materiam adſequatur: quod patet in viduis dum ex corrupta D
prima epid. par.2.cõ. 30 ſeminis retenti natura corripiuntur, vt docet Galenus, qui in prom
pto alias de febribus malignis verba faciens, docebat illas non poſſe
conſiſtere abſque ſintaxi ideſt colliquatione. quod apud ſenſum
non poteſt imaginari: abſque maxime extraneo & flagrantiſſimo
calore. ad authoritatem. Debiles & exiguæ febres ſunt interdum
valde malignæ. Intellige de calore externo, & non interno: vt pa
4.aph.48. tet in febribus illis, quæ lipiriæ appellantur, in quibus exteriora vi-
dentur

E dentur ſemper à frigore detineri & interiora deuri vehementer: nō poteſt ergo febris maligna dari niſi cum vehementiſſimo calore,& viſcerum inflammatione; & ſic ſunt authoritates interpratandæ, & non vt verba ſonant ex comentariolo recipienda. Reſpondeo ergo cum Ariſt. ad primam authoritatem te valde allucinatum: quia ille qui acutiſſime febriebat, nam ſenſus nunquam decipitur circa propria obiecta, quare hic minxit vrinam, inſtar aquæ quæ caloris extintionem oſtendit. tamen illa erat colore nigra: ergo maſſa ſanguinis cremabatur à calore externo putredinali, vt ſentio: erat enim nigra, ſicuti accidit in carbonibus. & ſubdit Galenus ſeptima tabe correptus. hic enim ex acutiſſima febre putrida F in tabem, ideſt Hecticam incipit. & ideo viſus eſt benè ſe habere: quia omnes illi, qui hac febre detinentur non percipiunt ſe febricitare ob æqualem intemperiem, tum in habitum confixam, vt optimè declarat Galenus in illis febribus ſemper contingere:ad authoritatem, Hic videbatur modice febrire, ergo medice febriebat, negatur conſequentia: quia aliud eſt verè eſſe, aliud conditionate, & apparenter. vt docet Ariſtoteles, vt de carne in aqua fabuloſe, & carne etiam notabat Aeſopi fabula. Quare dum mecum in pręſentia verba facis abſurda ſemper deducis, tibi ipſi nequaquam cōſtans, morbi huius conſtitutionem, & propriam ideam non cognoſcis, & in ſophiſticas importunitates incidis, & quod omniū G dictu turpiſſimum eſt, temere Galeno & Hippocrati imponere nō erubeſcis, quæ è directo contraria profitentur, dum audes docere apud illorum cenſuram ſudores qui circa caput & thoracem ſcaturire tantummodo dicuntur morbi ſalubritatem, & iudicij certitudinem indicare. & inde ducendo, & comprobando ſemper organum dialecticum inuertis, & retrogradis raptus habenis, & ideò contortè agis omnia, & quaſi nauis hieme media in procellis ſine gubernatore huc illuc incerto curſu vehi videare, & quæ de illo epilogo iactes ſint vetularum nugæ, dum nenias, & fabulas nepotibus iocoſe erudiant: & cum poeta iterum reſpondes,

Reſonant arbuſta Cicadis. Virg. carmē

H Vltimo me ſtimulo importunitatis, & maledictis laceſſire non deſiſtis: dum nulla aliqua vel ratione, vel authoritate impulſus, me de prætermiſſa ſanguinis miſſione accuſas. ſed aures ſuas quæſo candidiſſimas mihi accommoda; qua in re ſe fortaſſe oratione euagabor longius, quàm ęquum foret; peto vt mihi ignoſcatur: cum multi in hac ciuitate viri fuerunt ſæpè ſæpius maxima admiratione affecti dum conſpexerint me in exequendas rei medicæ curatiuas partes à prima morbi die exhibere lenientia, & emollientia

2. de anima 63.

appellata præſidia, in quorum albo eſt manna ipſa exempli gratia, & fiſtularis caſſia, & in ſequenti die nullo certè refragante ſcopo venæ ſectionem imperare: cuius oppoſitum ipſe, è directò talibus auxilijs neglectis ſanguinem omnibus indifferenter euacuando exercebas. quæ quidem operatio, ſeu modus in aere iſto humido, nebuloſo, craſſoque, vbi deſtillationes & obſtructiones maximè, & lienis & iecinoris vigent, vbi homines fungis, vaccinis carnibus, lagenis, & è paſtâ edulia varia æſculenta, & ſuillis, & cerealijs edulijs veſcuntur, & per ſex menſes lorum bibunt fœliciter adminiſtrari poſſit, nolo ego iudicium ferre: ſed ad rem noſtram. A

In hauriendo ergo à venis ſanguine medicus illa non ſolum debet ſibi ante oculos proponere, quæ hoc auxilij generoſi munus indicare conſpiciuntur; ſed ea ſimul papæ, quæ id vel prohibent, vel remorantur. Ipſe verò eas tantum tibi ante oculos proponis partes, quæ hoc indicare conſpiciebantur alijs vel neglectis, vel immaturè commenſuratis. at ego cum omnia requiſita ante oculos habere profitear, etiam in operibus omnibus artis admodum conſenuerim ea remouere primo parabam incommoda, quæ talem vacuationem vel euellere, vel pro tempore remorari ab omnibus maturo iudicio iudicantur: talia enim ſunt oportuna occaſio; corporis diſpoſitio, preparatio, virium conſtantia, & fortitudo, ætas, & morbi magnitudo, ventriculi, & primarum venarum cruditas, impuritas, aluus adſtricta; & inteſtinorum coaceruata colluuies: & quæ huiuſmodi energiæ, & tenoris inueniuntur: quibus vel dimiſſis vel neglectis maximum periculum impēdet. quare ſi cum ventriculo, vel copia, vel cruditate aliquādo tumet quis, venam ſecare audebit, neceſſariò illa humorum coinquinatio, & putredine parata colluuies, vel iam putrida tanquam iure poſt liminij ad intra venas traijciuntur, cum ex propoſito & conſilio non agat ipſa facultas noſtra, & natura. quare qui hæc negligens operam præſtabit ægros in præcipitem mortem aget. Remouenda ergo eſt primum à ventriculo illa feculentia blādiſſimis medicamentis, & vijs illis expurgatis nullo alio ſcopo refragante medicus tuto poſſit poſtea ſanguinem mittere: oſtendebant ergo, Patres, in ſtomaco noſtri ægrotantis redundare cruditates uentriculi dolor, grauitas, nauſea, mala ſenſatio, inapetentia continua, & ciborum abhominatio, rugitus illarum partium, dolor, uita ante habita, & corporis diſpoſitio fere cachochima, Quare ego talia incommoda remouenda apprimè cum caſſia, & hieręę polline mandaueram, ut in die futuræ quietis ſecurè ſcalpello poſſem uenam incidere: quare ſi hęc temere à me fuerint conſide-

(margin letters: B beside "bet ſibi ante oculos"; C beside "cruditas"; D beside "cus tuto")

E ſiderata, uel maturo iuditio excogitata, iudicate omnes, ſed quia in hac parte contra me maxime oblatras, & iſtius nobiliſſimum viri imminentem mortem ob huiuſmodi auxilium prętermiſſum arguis uolo ego omnibus oſtendere ſe maxime, & in curando, & in adminiſtrando mortem iſtius in feliciſſimi uiri cauſam, & occaſionem paraſſe. Confirmaſti modo morbum eſſe de genere tertianarum: differentia ſolum inter nos fuit, de ſolo numero: ſed hoc modo dimittatur cum à numero non accipiatur indicationis aliqua curatio. Satis ſuperque ſit modo morbi certam ſpeciem ſenere: quia ego vnam tertianam tu verò duas contendis, & aſſeris: & ſi illam modo facias malignam modo peſtilentem: quæ
F quidem tertiana nihil differt à febre ardenti, niſi loci dumtaxat ratione, idem nanque met humor tam hanc, quàm illam accendit. locus ergo tantum verè ille eſt, qui alterum ab altera tantum ſeparat, & diſtinguit: quæ quidem vix accendi poteſt in nobis, quia hę par afficiatur, & à bile fomitem putredinis recipiat; quæ natura propria, & acquiſititia eſt humorum omnium calidiſſima, ſubtiliſſima, & ad motum, & excandeſcentiam paratiſſima: inſequitur naturam ignis, & hac tantum fortaſſe de cauſſa Alexander Trallianus commonebat medicos omnes, quod in curanda tertiana maxima adhiberetur diligentia: quia ex quouis etiam minimo errore commiſſo efficiatur continua, & incurabilis: & nos quotidie
G experientia ſæpè ſæpius notauimus cum nullos ægrotantes tertiana detentos, qui ex intempeſtiua adſiſtentium victus ratione in inſultu paroxiſmi adminiſtrata ardenti, & acutiſſima febre fuiſſe correptos. quare à fortiori magis, magiſque veriſimile eſt, & conſentaneum: quod cliſteria illa acuta, & ſuppoſitoria in corpore ægrotantis retenta & in hora, & inſultu paroxiſmi adminiſtrata; hæpati nocumentum non vulgare attulerint: vnde & biles ad inteſtina ad commouendas fæces parata à violenta illa commotione fuerit intercepta, ex qua æger ille amplius alia excrementa reddere ne quicquam valuerit, & cum hæc ſymptomata maxima aliud ſubſecutum eſt longè à primo, quàm violentiſ-
H ſimum, cum bilis motus ad extra venas, & contrarietate motus & attractionis à præſidiis deorſum tunc excogitatis fuerit interceptus, & ad intra venas occluſa, & à vaporibus fęcalibus exalationem recipere non valentibus ad principalia membra delatis ſubagitata producta fuit æſtuatio ſincopes, ſudores diaphoretici, euacuatio ſpirituum, & caloris innati exalatio, hebetatio, & interitus: quod talia dirteria acuta poſſint nocumentum inferre, & Galenus, & Auicenna, & Stephanus docent. non ergo ex prætermiſſa ſan-

drimo ad glauc. cap. de tertiana.

li.6.12.cap.

mortis prima cauſſa.

guinis miſſione, quem conſulto miſſam feci, & probatum eſt; A
ſequuta eſt infelicißimi illius ægrotantis mors, ſed ex erroribus iſtis à tua Eccellentia perperam commiſſis. Quare in tertianæ curatione de cliſteriorum adminiſtratione in die paroxiſmi & in hora illius commotionis fęlicius aliàs Galenum conſule. Benè vale.

HORATIVS AVGENIVS REVERENDO Alexandro Iacopino Epiſcopatus Auximani Vicario Generali, atque Canonico. S. D. B
Epiſtola ſecunda.

VVLNVS IN CAPITE CVIDAM SILVESTRO dellababona inflittum a Iuſtiniano Mattuttio. auximati non fuiſſe lætale.

QVOD Tibi pro munere tuo, officioque diligenter interroganti, olim dictum à me fuit, id nunc duxi ſcribendum, vt certo ſcias tibique perſuadeas Augenium nihil habere antiquius veritate, plurimumque eos deteſtari homines, qui aliud ore, aliud corde gerunt. Summa dicendorum eſt. Sylueſtrum à Iuſtiniano Mattuccio lapide in capitis vertice vulneratum, mortuum non fuiſſe inflicti vulneris cauſſa. quamuis ex quouis leuiſſimo vulnere mori homines contingat: ſed mortem in alios affectus referendam. C

Hoc igitur, vt explicemus diligenter primum ſupponere oportet vulnera lætalia dupliciter dici: vno modo cum inferunt mortẽ neceſſario: alio ſanè cum maiori ex parte talia ſunt. de qua re Galenus ait. Sic & nunc eam; quæ fit ex vulnere conuulſionem lætalem dicit eſſe, non tanquam ex neceſſitate ac ſemper mortem afferentem, ſed tanquam admodum crebrò. ſic & in multis ex prioribus aphoriſmis lætalis nomine viſus eſt vti; ac alibi. Hoc verbum lætale ſæpius dixit in alijs, & in hoc ipſo libro de his, qui ex neceſſitate ſunt morituri: ſæpius autem & in his, qui magna ex parte; propoſitum igitur vulnus lætale nuncupabitur altero ex his D

modo

E modo: verum certè neutrum illi conuenire oſtendamus. Primũ, quod lætale non extiterit ex neceſſitate multa perſuadent: vnum quod vulnera capitis in quibus cerebrum diſciſſum eſt, Galenus lætalia nuncupat, non quod ſemper inferant mortem, ſed quod frequenter. nam cerebrum (inquit) vulneratum ſæpius ſanatum vidimus, & ſemel & bis in ſmyrna, viuente adhuc præceptore pelope & erat vulnus ſatis affatu dignum; propoſitum verò nullũ in cerebri ſubſtantia, aut membranis, aut craneo, aut pericranco læſionem intulit. hæc ſanè non modo lætalia non ſunt vulnera, ſed omnium iudicio inter læuiſſima cenſeri debent. Præterea explicans vulnera lætalia, vt ſemper: in horum numero cordis vul- 6. apho. 18. primo de vſ.p.10. Gal.ibid.

F nera recenſuit, veſicæ in quibus tota veſicæ tunica diſciſſa vſque ad ſpatium interius fuerit: vulnera gibboſæ partis hæpatis: vulnera magna cerebri, in quibus illius ventriculi diſſecti ſunt; vulneraque ſepti tranſuerſi. At certè in hoc numero non adſunt capitis vulnera, quibus craneum neque fiſſum, neque colliſum, neque affectum aliter fuerit: quod huic Syluestro contigiſſe certum eſt; vt potè cuius vulnus neque pericraneum attingebat. Adde quod lætale non fuit altera ſignificatione: nam paruum fuit vulnus: magna autem ſunt omnia eiuſcemodi vulnera; vt Galenus ait. Dicuntur tribus rationibus magna vulnera, vt omnis affectus magnus: vel ob affectus magnitudinem: vel ob principatum affectæ 6.aph.18

G particulæ, vel ob malignitatem. Vulnus propoſitum nullo modo magnum dici debuit: quia non apparuerunt aliquando malignitatis inditia: dein pars, in qua conſiſtebat præcipua dici non potuit, cum dumtaxat cutaneę partes oblęſę fuerint (pręcipuę autẽ partes ſunt cor, cerebrum, & iecur) poſtremò vulnus fuit exiguũ, noſtro tamen conſilio dilatatum apertumque, vt poſſent facilius adhiberi medicamenta; affectæque partes inſpici, ſi oportuiſſet. Amplius ea vulnera lætalia dici nnn debent, quę ſaluberrima ſunt: ſunt enim duo hęc inuicem oppoſita, at ea vulnera, quę dumtacat afficiunt carnem Hyppocrates libro de coacis prædictionibus carere omni periculo ſignificauit. Hippocratesque vbi catalogũ 4. metho.6. in paſſi.

H quendam exhibet vulnerum lętalium ſic ſcriptum reliquit. Veſica diſciſſa, aut cerebro, aut corde, aut ſepto tranſuerſo, aut aliquo ex tenuioribus inteſtinis, aut ventriculo, aut iecinore lętale eſt; vbi adnotabis, quod oportet diſciſſum eſſe cerebrum in vulneribus lętalibus: non dixit. diſciſſam cutim; vel. diſciſſam carnem; vt in propoſito accidit caſu: quod etiam alibi clariſſime declarans inquit. Vulnera quę in cerebrum, aut in hępar poſtea quę in inteſtina, & veſicam ſunt hęc omnia pernicioſa valde: non tamen ita, 6.aph.18. 2. prædictio num.

vt ne-

vt nemo ex his euadat veluti putatur. Adhæc verò ſi res ipſa ſenſuum fide extimanda aſt, pronunciare debemus omnino eiuſcemodi vulnus lętale non extitiſſe; cum videamus quotidie, & certiſſimo obſeruęmus multo maiora vulnera in eadem parte infixa ſanari nulla difficultate. A

Verùm vt omnes difficultates perſoluamus expedit hoc loco rē diligentius proſequi in hunc modum. Lætalia vulnera capitis fiunt, aut propter cerebri, & illius membranarum diuiſionem: aut propter commotionem ſubſtantię cerebri: aut quod vehementia contuſionis aliquæ venæ fuerint in cerebrum abruptæ, ac inde ſanguis effuſus, ac putrefactus intulerit mortem: aut poſtremò quod icta vna parte in alia illi oppoſitta os fiſſum fuerit, cuius cauſſa in cerebrum collecta ſani es lætale damnum intulerit. Quamobrem ſi oſtenderimus in caſu propoſito nihil horum adfuiſſe iam quidē omnē amouiſſe lapidē; & nihil reliquiſſe quod faciat difficultatē videbimur. Quod celebri ſubſtātia, & mēbranæ non fuerint diſciſſæ iam quidem dictum eſt: quod etiam amplius probatur ijs ſignis quæ hunc affectum comitari ſolent. hæc ſunt vomitus bilis, ſyderatio corporis, febris continua. in ægro autem propoſito nunquā adfuit nauſea, aut uomitus bilis, aut ſidiratio: dices adfuiſſe febrē, eamq; continuam: id equidem ultro confitemur: ſed tamen negabimus contigiſſe merito uulneris, quam rem explicabimus infra cum mortis cauſſas proſequemur. Deinde uero nudato oſſe, quod artis diligentia factum fuit à chyrurgo apparente febre, & nullo apparente damno in oſſe, ſuſpicantibus nobis occultam adeſſe aliquappiam intusque deliteſcentum labem; percontari diligenter cœpimus qualiter vulneratus fuerit, & quomodo: ex ijs enim quæ homo reſpondet eniti debemus ad cognoſcendum teneatur ne os denudatum (quamuis non appareat) aliqua noxa, vt admonuit diuinus Hippocrates libro de vulneribus capitis: at nihil certè ex tali interrogatione coniectari potuimus. Nam (vt inquit ingenioſus Vidus) ſi quis graui aliquo ictu fuerit vulneratus in capite, credibile eſt os vel fiſſum, vel colliſum eſſe ſi homo in terrā conciderit: ſi ſine ſenſu quaſi dormiens iacuerit, & ſi obcęcantur oculi: quorum nullum inditiorum adfuit. hæc fidem faciunt certiſſimam eius quod priore loco propoſuimus.

ex Hippoc. lib. de vulner. capitis.

B

6. aphor. 50. lib de coacis prædict.

C

D

Quod autem cerebrum non fuerit commotum perſuadet quod nulla vocis adfuit diminutio, aut ablatio: quod fuiſſet in caſu neceſſarium vt ait Hippocrates his verbis. Quibus cerebrum concuſſum fuerit, & doluerit, percuſſus, aut aliàs lapſis, hi ſtatim voce priuantur, & neque vident, neque audiunt, & plerunque moriun-

E moriuntur; cum itaque in ægroto noſtro nec vocis priuatio, nec ſommi profunditas, nec apoplexia vel aliquid id genus adfuerit, quod cerebri concuſſionem inſequitur, eiuſcemodi noxam in cerebro conſtitiſſe putandum non eſt. Alexandri etiam Tralliani Li.4.ca.11. autoritate, viri quidem doctiſſimi, & experimentatoris maximi comprobari poteſt: qui tria mala inſequi voluit grauem ictum cerebri, ac membranarum. Nempè Conuulſionem, deſipientiam, accerrimumque dolorem. At Syluestro neque conuulſio, neque delirium, neque dolor adfuit acerrimmus. His addito, quod Libr. 5. violentas concuſſiones cerebri ſequitur ſanguinis fluor per aures, per nares, vt Cornelius Celſus admonuit: quæ res in hoc ægro mi-
F nimè contingit.

Multò minus tertio loco affirmare poſſumus mortale vulnus extitiſſe propter ſanguinem extrauenatum in cerebrique vel ſubſtantia, vel membranis putrefactum. Quoniam hac ratione neceſſarius fuiſſet phrænetidis aduentus: quo prorſus caruit, quinimo omnes animales facultates toto morbi progreſſu optimè habuerunt. Quod verò phrænitis neceſſaria fuiſſet hiſce rationibus oſtendimus: primum phrænitis fit Galeni teſtimonio ex inflammatione cerebri, ac membranarum: ducit ortum inflammatio à ſanguinis fluxione, qui temporis ſpatio putredinem ſuſcipit: ſic enim ait Galenus. Ponamus itaque è Venis confluxiſſe ſangui-
G nem vel in membranis, vel in ſubſtantiam, phrænitis fieret neceſſariò: atque hac ratione non ſolum perſuadere ſed poſſumus demoſtrare febrem vulneris ratione non fuiſſe conſecutam; nam ſequitur febris ad vulnera cerebri ea ratione communi, qua quolibet membro principali patiente inflammationem ſubſequitur febris, vt Galenus ait. Ergo ſi febris inſequitur præciſo cerebro 6.aphor.58. ob inflammationem: hæcque caruit ipſo in caſu, id quod diximus, citra fallaciam concluditur. Amplius ſanguis extrauenatus in cerebrum, quamuis cum putreſcit non faciat ſemper tumorem præternaturam, phrænetidem tamen ſolet procreare perpetuam ſcilicet delirium cum febre continua: quæ ſanè deliriorum
H differentias, atque deſcrimina patefacit: vt alibi copioſè diximus. Adhæc tertiò ſanguis putrefactus, & in locis ſenſitiuis contentus 1.por. ret.1. dolorem efficit pro conditione ſenſiterij: at omnes rectè hactenus ſtatuerunt menynges cerebri habere ſenſum exquiſiſtiſſimum. in illis itaque putredine correptus ſanguis contineri non potuit, cum dolore ſemper caruerit: quod aut in vulnerata parte non conſtiterit eiuſcemodi nocumentum oſſe perforato ſatis manifeſtum fecimus. An igitur cum hæc non ad fuerint in altera parte os findi potuit?

potuit? Neque id ipſum contigiſſe oſtendam. Primum hoc affirmandum eſt vulnerata vna parte non poſſe os quod illi oppoſitum eſt, & non habet continuitatem aliquam cum oſſe læſo, findi, aut aliter oblædi. Quia natura in oſſe capitis ob vſus multos fecit ſuturas varias: inter quos vſus fuit potiſſimus, ne altera parte oblæſa, illico alia oblæderetur, vt Galenus ait his verbis. Ea de cauſſa craneum à natura non continuum, & ex vno tantum oſſe conflatum, ſed potius ex multis, & varijs portionibus diuiſum fuiſſe, ne ſi quando vnam partem affici contigat, totum craneum patiatur: quo fit ſi cranei altera pars afficitur, altera ob diuiſionem intermediam affici nequaquàm poteſt; hæc ille. Cui Paulus Aeginera maximus alioquin imitator Galeni, & eorum qui de chyrurgia ſcripſerunt poſt Galenum, Hyppocratemque facilè princeps ſubſcribit his verbis. Sunt qui his differentijs ἄπηχημα, quaſi dicas ab Ecco reſponſionem addiderint. Ea eſt à contraria ictus parte facta caluariæ fractura. At falluntur hi, quoniam non fit in hominis calua quemadmodum in vitreis illi vaſculis fieri docent: illa ſiquidem vacua ſunt, ideoque id patiuntur. Calua autem hominis vndique plena, & alioquin ſolida eſt. Et rogme ſeu fixura caluariæ, quæ aliarum compluríum capitis partium lapſu, vel citra continui ſolutionem cutis generatur. quæque poſtea abſceſſu in eo facto, eodemque ſecto apparuerit, in oppoſita ictus parte factam eſſe ipſis videtur; hæc Paulus: quem immitantur omnes chirurgi, quantum videre potui. Sed ponamus (ne videamur proteruire) id aliquando contingere, oſtendamusque id fuiſſe in caſu ἀδύνατον vt græci dicunt. Primum dolor adfuiſſet ingens in oppoſita parte: deinde partis tumor, homineque moriente liuiditas vel ingredo: præterea ex ſanguine ſupra membranas putrefacto febris, continuumque delirium: adde conuulſionem aut paraleſim appoſitæ partis: horum nihil adfuiſſe non modo ego, ſed paſſim omnes qui inuiſere ægrum, tam phyſici, quàm chyrurgi perpetuò teſtantur. Ex his optimè quidem concluditur vulnus homini huic illatum lætale minimè fuiſſe. Verùm quoniam diximus poſſe homines mori ex quouis leuiſſimo vulnere, quomodo cõtingat, & quibus de cauſſis exponamus. Inprimis aũt ſtatuamus vulnerũ differẽtias (quod attinet ad præſentẽ diſputationẽ) eſſe tres. Quædã enim dicuntur lætalia: quædã ſalubria: quædã Neutra de lætalibus iam locuti ſumus: ſalubria dicũtur quæ ſua natura infferre mortem non ſolent. Neutra verò quæ medio modo ſe habent. ex omnibus homines mori poſſunt: ex lætalibus ob illorum diſpoſitionem, ac magnitudinem: ex ſalubribus ob

corporis

Margin notes:

A

11. de vſu partium ca pit. 19.

B

6. libro ca pit 90.

C

Nicolaus Florentinus Hipp. libr. de ca. vuln.

D

Quomodo ex vulneribus exiguis contingat hominem mori diſputatio.

E corporis diſpotionem: ex neutris vtraque de cauſſa. Notandum quidem ac diligenter obſeruandum eſt vnum quemque effectum cauſſæ proportionari:talis enim eſt effectus,qualis cauſſa: à valida validus,ab exigua exiguus proficiſcitur: Si verò accidat peruerti hunc ordinem cauſſa aliunde petenda eſt: atque certè vt ſtemus in propoſito negocio. Vulnus magnum, & lætale magna, læta liaque proferre dicetur ſymptomata: exiguum, exigua: quod ſi accidat contrarium, dici quidem non poteſt fieri ratione vulneris, ſed ob particularem potius diſpoſitionem corporis. Vidi mus nos aliquando totam ſubſtantiam cerebri vulneratam, ven triculos diſectos: aliquam etiam portionem cerebri cum vulnere F iam primum illato foras profluxiſſe, hominem tamen vulneratum ſanitati fuiſſe reſtitutum. Qualem in ſmyrna ioniæ adhuc viuente eius præceptore Pelope Galenum obſeruaſſe caſum ſcribit. huiuſce euentus cauſſa non eſt niſi in corporis naturam, firmitudinemque virium redigenda, non in vulnus cuius cauſſa fuerat moriundum. ſic etiam ex vulneribus exiguis, quorum natura non eſt afferre mortem, mori quotidie videmus quamplures: quia patientia corpora adeò malè diſpoſita fuerunt, & vires adeò inbecillæ, vt ex quauis leuiſſima cauſſa conciderint: quæ hic diximus confirmemus Hippocratis teſtimonio. Ab omnibus (inquit) cuiuſuis greneris vulneribus mori homines con- G tingit: euenit autem non raro vulnera quædam in locis vilibus, ac non malis eſſe, & nulla re grauia videri: ſic tamen dolore af fligere plagam vt reſpirare ægri nequeant. Quidam in vulnere, quod graue nulla re erat delirio, & febre affecti mortui ſunt; Horum omnium cauſſam his verbis refert. Hos auentus admirari non oportet, nec formidare, quod corporum temperaturæ & corpora hominum: ipſique adeò corporum habitus plurimum inter ſe differant: & maximam vel inſeruando, vel in perdendo vim haberent; vides igitur homines non ſemper intereant ex lætali vulnere: & cur aliquando ex leuiſſimo moriantur. Afferamus in medium Hiſtorias ad eodem conſcriptas. Theodori cuiuſdam filium ex demedatione vixta os nullius momenti vigeſima tertia die obijſſe affirmat. Magnæ nauis gubernator quidam cum ancora digitum medium, & os dexrræ manus confregiſſet inflammatione, & conuulſione ſequuta tertia die mortuus eſt. Arpali filius ex liberta Thelephano luxato pedis pollice, atque repoſito vbi dolor remiſſiſſet ex agro rediens in conuulſionem incidens tertio die mortem obijt. Thrinon damonis filius ex vl cere in malleolo in opiſtotonon vi phurmaci erodentis incidens,

9. deus. parte. 6. aph. 18.

lib. 2. porretici.

libro 7. de morb. pupul.

Prima.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Zz dece-

Quinta hiſtoria. deceſit Philes filio denudatione in oſſe facta infronte nona die fe A bris, oſſis decoloratio, & liuor tandem mors conſecuta eſt; hæc de exiguis vulneribus, ad quæ mors conſecuta eſt, ab Hippocrate conſcripta ſunt. Nonnullos porro ingentibus vulneribus malè affectos fuiſſe tamen ſanitati reſtitutos idem author ſignificauit. Belo quidam (id enim vulnerato nomen fuit) in dorſum percuſſus vt ſpiritus multus per vulnus cum ſtrepitu prodiret, ſanguisque copioſus funderetur, congruis auxilis ſanus euaſit. quam rem etiam nos ipſi rem ſemel obſeruauimus. Admirandam Galenus refert hiſtoriam. Marilli ſcilicet mimographi puerum ex oſſis pectoris ſideratione nudatum cor apparuiſſe, exciſſoque thoracis quod putruerat oſſe, cordisque inuolucrum B cum putruiſſet ex proximi oſſis ſideratione malam de puero ſpem habere cæpit: is tamen præter ſpem breui tempore curatus ſanitati reſtituitur. ſed quid pellegrinas hiſtorias affero? cur ea, quæ noſtris fere temporibus acciderunt, & quæ aliquando à nobis viſa ſunt non explanamus? Audiuimus Ludouicum viuem ex vulnere exiguo, & plane deſpicabili accepto in vola ſiniſtræ manus, quod vix ſubditam cuti carnem contigerat conuulſione de repente oborta interijſſe. Tradunt M. Antonium de luna bononienſem ex leuiſſimo vulnere cubiti perijſſe. M. Sobrirantius ex plaga in calcaneo admodum exigua inflicta præter omnium C ſpem decimaquarta mortum accepimus. Vidimus quendam pugno in facie percuſſum, ſtatrin apopleticum conſidiſſe: Obſeruauimus Patauij ex vulnere minimi digiti Ioannem Baptiſtam argentinum deceſſiſſe. Petrum quendam ſutorem expunctura acus inter vnguem & carnem pollicis dextræ manus inflicta, obijſſe Ludouicus pater teſtatus eſt. Antonius beniuenius florentinus ſummi ingenij vir, atque eruditionis, quendam in cordis tunica vulneratum conualuiſſe, & à ſe ipſo magna difficultate curatum teſtatur. & fullonem quendam adeò uehementer pugno cuiuſdam iuuenis ſtomaco percuſſum ſcribit, vt ſtatim mortuus concideret. Quid Plinij & valerij maximi ſummorum D virorum teſtimonia defero? Q. Emilium lepidum incuſſo pollice limine cubile, expiraſſe. Caium item auffidium in ſenatum proficiſcentem offenſo pede in comitio mortem obijſſe Plinius teſtis eſt. Sed ſi vellem omnes inopinatas mortes refferre, quæ ad leuiſſimam vulnera ſunt ſubſequutæ in crimen fortaſſis inciderem loquacitatis: idcirco ſufficiant hæc pro multis: ex quibus colligendum eſt non omnia vulnera, ad quæ mors conſequitur etiam citra ægri, & medici culpam dici lætalia: ſunt enim quidam (ait

[Margin notes: libro de ab d. rerũ cau-ſ. cap 53. & cap. vltimo. — lib. 2. capite. 53. — lib. 10. methodi.]

E (ait Galenus) qui à minimi digiti offenſa grauiſſime læduntur: alij qui fortiſſima vulnera animi coſtantia, & virium corporis robore perferunt. idcirco dictum optimè, validas vires ferre omnia; inbeccillas à minimis etiam offendi. Quamobrem ſi quid ei uſcemodi contigerit mori ſcilicet aliquempiam ex paruo vulnere, ſtatuendum eſt hunc non interijſſe vulneris cauſſa, ſed conſequutam mortem ex ægri mala temperatura, malo corporis totius, aut affectæ partis habitu; ſuccorum malignitate, ac vitio, atque imbeccillitate affectæ particulæ.

Tametſi hæc quæ à nobis hucuſque dicta ſunt propoſitum negotium videantur abunde explicaſſe, cum probatum fuerit, il- *De particulari cauſſa mortis diſputatio.*
F latum illud vulnus non extitiſſe ex numero lætalium: quinimo prorſus deſpicabile cum non attingent pericraneum: ac ideo mortem in corporis diſpoſitionem & humorum vitium reponendam: quia tamen hæc in vniuerſum dicta ſunt, opus eſt vt particularius explicentur, atque afferratur diſtinta cauſſa ſingularisque mortis cauſſa, vt medicis illis ſatisfiat à nobis, qui contrariam ſententiam abſque aliqua probabili ratione, (tantum abeſt vt demoſtrationem dicam) habuere.

Putamus itaque mortis cauſiam extitiſſe febrem continuam ex bilioſarum febrium numero: Nam anteaquàm is vulneraretur, tū propter veſtigia præteritæ morbi; quo fuit canicularibus diebus
G haud mediocriter affectus, tum ob inordinatam rationem victus plurimum adauctis bilioſis humoribus ad putredinem præparationem obtinebat minimè exiguam, potiſſimum illis citra hæpar, & ventriculum cumulatis, ex quibus lege conſortij dolore capitis pūgitiuo lædebatur quibuſdam interuallis. Hinc eiuſdem humoris mole per habitum corporis diffuſa in laſſitudinem vlceroſam incidit: quæ ab acri & bilioſo recremento naſcitur. Quoniam cum tres ſint laſſitudinis differentiæ: vna quæ vlcerum: ſecunda, quæ tenſionis: tertia quæ inflammationis ſenſum habet, & quæ ex his componitur: prima quidem ex acribus, & potiſſimum vitiatis humoribus ortum habet: ſecunda ex plenitudine: tertia ex vtriſque *Gale. 2. de comp. medicam. loc. 1. & 3. de locis affectis. & 4 de ſani tatuenda, ac alibi.*
H ſimul iunctis proficiſcitur. omnes iſtæ laſſitudines morbos prænunciant, vt ſenex in aphoriſmis teſtatur his verbis. Spontaneæ laſſitudines morbos prænuntiant. } duo igitur hæc inditia ſignificabant nobis tum bilis redundantiam tum proximum lapſum in febrem, niſi prius ſalutari præſidio fuiſſet præcautum: quamobrē nos purgandam bilem conſuluimus, quod cum ab homine ceruicoſo prætermiſſum fuerit, ſubſequente eadem victus ratione in febrem putridam incidit, eo die quo fuit capite vulneratus: nam ſta *2. lib. aphoris. 5.*

tim vulneratus patiebatur febrem: an autem antea pateretur certò A pronunciare non licet, hæc febris illico adueniens ob eas præparationes, quas dixi, habuiſſe originem ex vulnere non poteſt: quoniam ſtatim vulneris vehementia ſubſecuta non fuiſſet febris putrida, qualem nos ex vrinarum cruditate, ex ſiti, & oris amaritudine, inuaſionis modo & pulſus inæqualitate, & caloris acrimonia iudicauimus: ſed habuit propriam conſiſtentiam diſtintam à vulneris occaſione: alioquin demus, atque vltrò concedamus huius cauſſa accenſam febrem putridam locum in quo putredo conſiſteret inquirerem: an ſcilicet hoc ſit cerebrum, vel alia pars. ſi cerebrum: humores in cerebro putridi faciunt vel lethargum ſi fuerint frigidi, & tenaces: vel phrænetidem ſi fuerint B tenues calidi, & bilioſi: verùm cum hic æger nullum horum toto morbi proceſſu habuerit, poſſumus affirmare in cerebro nullam conſtitiſſe humoris putredinem: quæ alioquin tam breui tempore minimè fieri potuiſſet, ſi verò in alia parte conſiſtit putredo, dicendum eſt hanc propter vulnus capitis factam haud fuiſſe: ſed ex alia cauſſa deductam. fortaſſe quidem dicent fuiſſe primum ex ſpirituum inflammatione ephemeram: ſubſecutam poſtea putridam. Hic ego inquam, non conſtitiſſe in cerebro putredinem, ob eas quas enumeraui cauſſas: quod autem primum non fuerit ephemera, ſed putrida colligere eſt ex vrinarum cruditate, quæ tum primo, tum ſubſequentibus diebus talis apparuit: ex caloris C acrimonia: nam ephemeræ coctas vrinas ſtatim exhibent, ſuauemque calorem oſtendunt à naturali parum declinantem. idem ſignificauit ſitis, oris amaritudo: à quibus bilis copia notabatur. Tandem verò certam facit huiuſce rei ſignificationem capitis dolor pungitiuus procedens, ex interuallis moleſtiam inferens, & vlceroſa laſſitudo. Mortem igitur hæc intulit febris à capitis affectu naturam habens diſtintam: cuius prognoſtica ſigna fuerunt ſex.

Gal. 13. methodi ca. 21.

primo ad glauc. 3. & primo de febr. differ.

Primum ſudor exiguus circa frontem, & collum, de quo ſic inquit Hippocrates. Sudor peximus eſt ſi circa caput tantummodo vultum, & ceruicem fuerit; & in Aphoriſmis febricitanti ſudor D ſuperueniens (ait) febre non deſinente malum.;

primo prognoſticorũ. 4. aph. 56.

Secundum ſignum fuit, exerementorum paucitas: non enim talis fuit ſudor dumtaxat, ſed etiam vrinæ, & aluui excrementa. de qua re ſic Galenus loquitur. excerni pauca in ægris vnum ex ſignis eſt, quæ ex toto prauitatem habent.;

primo porretici. 47.

Tertium excrementa porracea, eruginoſa, nigra, de quibus Hippocrates ait. excretiones in febribus non intermittentibus liuidæ

4. aph. 47]

E uidæ, cruentæ, fętidæ, & bilioſæ omnes malæ; & in alio opere egeſtio, ſi exigua, glutinoſa, candida, ſubcrocea, leuiſque ſit mala eſt: exitioſum verò eſt ſi nigra, aut opima, aut liuida, aut fętida eſt. 2. prognoſt.

Quartum ſudor frigidus, de quo Hippocrates. frigidi ſudores cum acuta febre mortem ſignificant; & in prognoſticis ait. peximi ſunt in febribus ſudores frigidi. 4. aph. 37. prima prog.

Quintum, quod tertio quoque die inualeſcebat febris: nam vt dicebat Hippocrates febres quæcunque non intermittentes tertia die fortiores fiunt magis periculoſæ. 4. aph 43.

Poſtremum ſignum fuit rigor ſuperueniens cum imbecillitate F virtutis, & cum ſignis cruditatis. nam vt ſenex in Aphoriſmis docuit. Si rigor incidat febre non deſinente, ægro iam debili exiſtente, lætale eſt; cuius cauſſam explicans Galenus in eius loci commentario, idcirco hoc lætale ſignum eſſe aſſerit, quoniam ſi ſæpius adueniat, illius vehementia moritur: at ſubſequente vacuatione aliqua multò magis moriundum ob auctam ex vacuatione imbecillitatem. 4. aph. 45. comm. 45. quarti libri.

Concludentes itaque noſtram hanc ſententiam dicimus febrem non fuiſſe vulneris cauſſa ſubſecutam: ſed morbum perſe ſubſiſtentem extitiſſe: atque omnia ſymptomata, quæ ſupra enarrauimus ægro contigiſſe qui diem obijt in 17. propria acutarum febriũ G ſigna prognoſtica dici debere, atquæ à vulneribus capitis minime eſſentialiter deſumi. Epilogus.

Sed hic dubitationem facere videtur rigor, qui ſeptima nona, & decimatertia hominem inuaſit. in vulneribus capitis (dicebat ſenex) rigor ſuperueniens malum.

Sed nullam profectò facit controuerſiam, quandoquidem ſignũ hoc eſt commune multis, non proprium vni dumtaxat affectui capitis: idcirco admodum temerariè pronunciant, qui ſanè rigorem putant ſemper vulneris inſequi naturam: iam enim ex Hippocrate, & ex Galeno ſupra demonſtrauimus, rigorem aduenire citra vulnus: atque ſic tandem ſentio: & ſine fuco & fallacijs pro- H nuntio ego Horatius Augenius ciuitatis inclitæ Auximi phyſicus Die 16. Decembris. 1563. Auximij.

HORA-

HORATIVS AVGENIVS AD REVERENDVM Franciſcanum Pennenſem Amicum. A

Epiſtola tertia.

AGITVR DE RATIONE CVRANDI SALSAM, ET acrem deſtillationem à capite in pulmones procumbentem ob intemperiem calidam & ſiccam hæpatis: in corporis habitu admodum gracili, & ex quauis leuiſſima cauſſa reſolubili, & ad Tabem paratiſſimo. B

QVI eiuſcemodi corpora crebris medicamentis expurgant, aut calidis, & ſiccis emendare deſtillationem omnem conantur: nautis imperitis eſſe videntur mihi ſimiles: nam ij cum recta clauum non dirrigant, aut ventorum impetum, naturamque non ſunt aſſecuti, inſperatò ſe ipſos, ac miſeros nauigantes illorum fide commiſſos; in grauiſſima pericula detrudunt. Gracilis totius corporis habitus, C humorum acrium bilioſorumque præſentia, difflabilis natura, temperamentum apprimè calidum, & ſiccum, quæ nutriant, humectent, recreent, & incraſſent mediocri quadam ratione, indicant: ac maximè repugnant expurgantia (quæ non corroborent) crebrius exhibita, præſertim verò calida & ſicca: à quibus omnino cauendum eſt. Neque in omni corporis conſtitutione, ſudorem prouocantia pro arcenda ipſa deſtilatione, ac aliunde reuuellenda accomodata eſſe poſſunt: quandoquidem in caſu propoſito (ſi ponamus, quod tamen minimè concedimus, reuulſionem fieri) quod ſequitur damnum ex imbeccillitate virtutis, ex diſſolutione ſpirituum, ex incremento cauſſæ, (nempè caliditatis hæpatis) multò maius eſt, quã quod cum exigua illa commoditate comparari queat. hinc profectò mirum non eſt, ſi qui D nacti ſunt eiuſmodi medicos præcipites dantur: Quid igitur agendum? Primum humores calidi & acres, quorum potiſſima origo eſt in eo viſcere leuisſimè purgandi ſunt, alterandique: Deſtillatio reuuellenda ad diſtantes partes ab ea, quæ fluxionem recipit, proximè verò demandanti particulæ: Adhæc arcenda deſtillatio eſt, & compeſcenda; ac de cætero prohibendum, ne no-

E ua excrementorum colluuies tum in partibus naturalibus, tum in
cerebro aceruetur. Corroborandæ ſunt omnes particulæ natura
les, ex ventriculo frigida illa intemperies humida que remouen-
da, ex hæpate calida, & ſicca. Qui hoſce ſcopos cognoſcet, in
curatione non aberrabit: quod ſi æger ſanitati reſtitui non vale-
bit, id vitio vertendum non erit medico, ſed vehementiæ morbi
quæ non ſinit id fieri, quod exoptat.

Iam verò accommodatam proſequamur materiam: cuius,
quamuis ſilua ſit ingens, ex multis eligam quæ meo iudicio præ
ſtantiora ſunt, ne te ipſum remediorum multitudine exonorem
cum ſciam te proximis diebus tuorum medicorum dilligentia
F fuiſſe ſatis ſuperque expurgatum. Reubarbarum igitur non ad
modum maturum præmanſum pondere drac. ſemis ſingulo quo
que die ante prandium horis tribus, vel minimum duabus, pri-
mas partes tenet. Corriget hoc intemperies contrarias: ventri-
culi quidem per ſe, iecinoris autem vacuatione acrium humorum
haud ſecus quàm ab ſinthium à græcis, quinimo à medicis omni-
bus procalidiſſima febre opem afferre conſueuit, vt alibi ſcripſiſ-
ſe memini: adde quod acerbior illa ſubſtantiæ adeò corroborabit,
vt nihil magis: vtaris auxilio frequenter: cum enim leue ſit auxi
lium prodeſſe multum haud ſtatim poteſt: eſto terminus dierum
25 in hoc autumno alternatim ſumendo, vno quidem reubarba-
G rum, alio verò drag. ij. 5. ellectuari ſequentis ante prandium ho-
ris duab. cum vnc. j. 5. vini optimi. Rec. zucari roſati optimi.
vnc. ij. Ellectuarij ex chalibe (Sine doronico præparati) vnc. iij.
ſy. de endiuia. q. ſ. Aſſumpto medicamento exerceatur hora vna
cum dimidia, & animaduertas etiam, atque etiam vt bene præ-
paret tuus pharmocopola ex chalibe præſtantiſſimum antido-
tum: caueatque ne pro veteri conſuetudine doronicum admit-
tat: maximam certè vtilitatem experieris: hocque vnum pro-
nuntiare audeo, quod ſi aliquod in rem præſentē: excogitari de-
beret præſtans auxilium nullum huic præponendum inueniri poſ-
ſet, hoc enim in multis expurgare obſeruatum fuit, omnibus
H equidem naturales partes confirmat; obſtructionesque tollit ſine
aliquo caliditatis ſenſu. Poſtquàm huic incumbueris operi, te-
nues illos humores, ſi qui poſt hac negotium facient, incraſſabis
mediocriter: tum ne contrarium in corpore introducas affectum,
tum etiam ne obſtructiones facias: inter alia præſtat diacodion
ſimplex illud, & non medicamentoſum cuius ſingulo quoque
die bis ante cenam prandiumue horis duabus aſſummito vnc. ij.
huic ſi quartam partem exizacharæ admiſcueris haud quicquam
lædet,

lædet, ſed medicamentum reddideris ſuauius, ac magis penetrabile. Quæ ſequuntur teſſellæ eaſdem habent vires. Rec. emulſionis ſeminum melonum, papaueris albi, & pſili.vnc.iiij. cum zucaro fino fiat teſſellæ addito ſcrip. cinamoni electiſſimi poteſt ijs etiam vti poſt cenam eunti dormitum, vt diacodio pro deſtillatione mitiganda, & concitando ſomno. Collaudo etiam in hunc vſum Diadragantum cum bolo armeno compoſitum: quod etſi ſciam adulteratum eſſe, vt in alio opere demoſtraui, habet qualitetem refrigerantem, adſtringentem, & ſiccantem ſatis manifeſtam, qua impræſentiarum indigemus. A

Qui reuulſionem in cruribus facto emiſſario admittunt, ij quidem reuulſionis rationem non aſſequuntur. nam opus eſt, vt habita origine deſtillationis ea in ſede fiat, ex qua humor affatim deorſum confluit: ſic in parte maximè remota à recipiente: & in maximè propinqua recipienti fieri debet emiſſarium, aut quodcunque tandem fuerit reuuellens auxilium. Ponamus itaque hãc deſtillationem ex cerebri ſubſtantia proficiſci in capacitatem thoracis: reuulſio, quæ fit in capite originem fluxionis proxime reſpicit, & ex aduerſo thoraci recipienti opponitur: adſuntque communes viæ per quas humores optimè purgari poſſent: Hinc fit quod Galeni conſuetudine in ſutura coronali cauterium admittere potius, quàm in inio: in qua re ſummopere placet mei Cordellæ ſententia. Cauſſam audiuiſti ex ratione reuulſionis petitam: cui addamus aliam ex ſuturarum vſu deſumptam: hic vnus eſt, atque præcipuus, vt tenues humores diſcutiantur per eam ſedem, qui vt tenues, calidique facilè per eos locos purgantur, ſtatuimus autem humores acres exiſtere, atque ſalſos, & tenues. At quod fit in inio cauterium præter quàm quod haud longè diſtat à thorace, humores deorſum trahit, qua tendunt præternaturam negotium facientes, cum multò magis expediret eoſdem ſurſum attrahere. & hæc de cauterio. B C

Sed anteaquam id ipſum fieret tentare vellem an ijs, quæ caput corroborant, quæ reliquias humorum in cerebrum diſcutiunt, emendari poſſet hic impetus, quæ res ad ipſam etiam reuulſionẽ pertinet. Oleum præclariſſimum. Rec. Baccarum lauri mirti, iuniperi. ana. onc. 5. florum nenufaris marup. duos. radicum nenuforis vnc.ij. roſarum rubrarum, & mirtillorum ana. m. j. ſeminis feniculi, rutæ, & peoniæ ana. drag.iij. ſaluiæ, betonicæ, ſampſuci, florum ſticados, ronſmarini, & ſpicæ ana.drag.ij. tunſa omnia exprimantur lib. 5. aquæ vitæ dum omnino madeſcant: deinde affuſa olei roſati onfancini libra vna coquatur vaſe duplici dum liquor D

omnis

E omnis ſit abſumptus, expreſſumque oleum reponatur in vſum: abraſa ſcilicet ſutura coronali eunti dormitum, & ſurgenti à lecto locum oblinat diligenter oleo tepido excepta tenui bombice. Dũ hoc fit oleum abluito caput ſequenti decocto, quod in rem præſentem non mediocrem afferre vtilitatem poterit. Rec. agarici albiſſimi vnc.5. baccarum iuniperi, mirtillorum, aniſorum. ana. drag. ij. Roſarum rubrarum man. ij. florum ſaluiæ, ſtæcados, roriſmarini ana. m. 5. decoquantur in lixiuio facto ex cinere ſacramentorum quo abluat caput ſemel in ſeptimana, quod minimũ ſit, ſi enim bis ablueret magis iuuaret. Suffitus adſtringens deſtillationes tenues, & acres. Habet roſarum rubrarum, maſticis, ver

F micis, ſuccini, ſingulorum contuſorũ. vnc. 5. melanthij ſcrup. ij. ſtiracis calamitæ. drag. 1. gariofolorum ſcrup. 1. Terantur in puluerem craſſiuſculum ad capitis ſuffitum ſurgenti, & eunti dormitum. Me non fugit theriaces antidotũ, & compoſitionem mitridati Regis efficaces periberi pro deſtillatione inhibenda, corroborando cerebro, & pro diſcutiendis reliquijs humorum. Sed vtranque ſuſpectam habeo in hoc corporis habitu ob inſignem caliditatem, qua quidem ſic vti ſoleo fælici ſucceſſu, Rec. thoraces optimæ. drag. 1. zuccari roſacei ſcrup. iiij. aut zuccari nenupharini (ſi haberi poterit in regionibus illis montanis) tantundem fiat bolus cum zuccaro, capiat horis tribus poſt cenam leuem. Fiat adhæc Theriaces

G cuculus, ſiue interſutus pileus ad hanc indicationem cum primis efficax, & ſalubre. Habet ſampſuci, roſarum rubearum, florum roriſmarini, ſaluiæ, & ſticados, ſpicæ nardi arefactorum, ana. drag. 2. florum nenufaris man. vnum mirtillorum vnc. 5. ſuccini drag. ij. Corticis citri ſicci, grani infectorij, maceris piperis, nucis muſcatæ, gariofilorum, ana. drag. iij. fiat puluis, qui borabice carpta exceptus coaptetur in cucullum: quo potiſſimum vtatur noctu præſertim poſt linimentum ſupraſcriptum.

Verum enimuerò fruſtra labor inſummeretur, niſi præcauerimus, ne eiuſcemodi excrementa denuo generentur. hoc ſanè duplici via præſtari poterit. tum medicamenlis, tum ratione victus.

H Conſideranti mihi, quæ nam præſidia ab imminentibus malis præſeruari poſſent, duo ſuggerunt præſtantiſſima: vnnm eſt vſus reubarbari ſupraſcripti, in quo rectè adeo confido, vt nihil magis. Aliud eſt vſus terebentinæ lariceæ perlucidæ, quę tum detergendo, tum purgando excrementa, quę in vijs ductuum continentur omnia, vtilitatem afferre poreſt egregiam: adde quod remedium eſſet accommodatiſſimum pro thorace liberando ab excrementorum multitudine, & pro reuuellendo à capite. Modus

exhibendi eſt ipſam cum iure optimi pulli decoctionis radicum nenufaris & graminis ana. dram. 1. diſſoluere optime lotam cum aqua endiuiæ ab vnc. 5. vſque ad vnam, & prout magis aut minus aluum ſubducere comperies; ſic aut continuis diebus aut intermittentibus vtitor. Sunt qui igne liquatam exhibendam curant citra permiſtionem alterius liquoris, ſed hic modus diſplicet. Caliditatem vereri medicamenti huius non expedit, quia ſic paratum exiguam habet: quam timere non debemus: Frigidiſſimis temporibus, quàm temperatis maiorem afferre vtilitatem compertum eſt. exhibeo duobus menſibus continuis. Placeret etiam diſſoluere cum decoctione hordei. A

Quod pertinet ad rationem victus ero admodum breuis, quia ex multorum medicorum relatione atque ex propria obſeruatione, iam tibi cognitum eſſe arbitror, quid noceat, & quid proſit: in vniuerſum autem victus ratio ſit boni ſucci, & quæ imbecillum corpus nutrire poſſit, arefactas particulas recreare; ſiccas humectare. Laudabitur ab omnibus medicis ptiſſana; hanc ego pariter collaudo hac conditione, vt caueamus ne nimis humidum ventriculum labefactet. idcirco eſſet optimum conſilium contemperare illam antiquorum conſuetudine iniectis quinque, aut ſex granis piperis nigri in tenuiſſimum pollinem redacti: ſi verò magis detergentem vellemus, rodomelilis vnc. 1. addi poſſet in rem præſentem. Admoneo te, vt caueas omnem ciborum ſatietatem, vt eligas tibi parciorem cænam quàm prandium ſic indicante deſtillatione: quodque cęna ſit ſiccior. Caueto à potu vini generoſi, quod vaporoſum cum ſit poteſt tibi plurimum obeſſe: ſi alterius copiam non habeas aquæ permiſceto puriſſimæ partes tres cum vini parte vna. adhæc parciorem ſemper potum eligito potiſſimum in cęna, cubitum nunquam eas niſi horis duabus tranſactis à cęna; exercitatione vtitor temperata ante cibum, & poſt cęnam: Varietatem ciborum deuitato. Aluui excrementa ſi natura, ſaltem arte ipſa quotidie ſubducantur. A venere abſtineto; atque vniuerſaliter ab omnibus quæ calorem natiuum imbecilliorem reddere, & languidiorem poſſunt. In aeris electione duo ſunt deuitanda extrema: vnum nimia frigiditate, aliud caliditate præditum. Eucratum eligerem: quod ſi fieri nequeat ſaltem procurato, nè domum egrediaris ante ortum ſolis, nè ue nocturno incedas tempore. Humidis temporibus, vt pluuioſis, nebuloſis, caligine refertis te domi continebis. Hæc ſummatim de victus ratione. reliqua ab alijs intelliges. Vale, neque obliuiſcaris in tuis orationibus apud Deum intercedere pro meis peccatis, B C D

quod

E quod ſi feceris erit mihi adeo gratum, quam quod gratiſſimum. Salutem dicito meo nomine Montirono, & maleopinæ medicis. ex Tolentino die 29. Octobris. 1577.

Pro eodem poſt aliquot dies reſponſum.

QVAE rurſus cognoſcere deſideras, ſic habent. Primum quod attiner ad aquas medicatas ſulfureas, ſalſas, atque in vniuerſum omnes vim excalefaciendi, & exiccandi habentes admittere non poſſum. laudarem refrigerantes; præſertim ferreas, quales
F perhibentur ſancti Marini aquæ, calderianę in agro Veronenſi, & ſancti Caſſiani, aut quod magis placeret villenſes illę lucenſes; quibus tum ego, tum multò antea Gabriel Falloppius Mutinenſis egregius medicus fęlici ſucceſſu vtebatur in eiuſcemodi temperamento.

De potu lactis dico, quod aſininum conueniet, & in huius penuria caprinum: neque obſtat imbecillitas capitis, aut dolor per conſenſum, aut etiam per eſſentiam capitis; vt demonſtratum eſt à nobis abundè in tractatione de lactis temperamento & vſu contra medicorum quorundam opinionem. Vale.

G

FINIS LIBRI NONI.

H

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM LIBER DECIMVS.

HORATIVS AVGENIVS AD Curium Scipionem. S. P. D. Epiſtola prima.

DE CVRATIONE ICTERITIAE, ET AN ex Galeno inter primas qualitates elementorum duæ ſint ſolum actiuæ duæ paſſiuæ.

TABELLARII TVI maxima in literis redendis, ac in reſponſionibus expectandis: vtuntur negligentia: nam aut illas vix red- C dunt, aut meas non deferunt aliud ex alio negocium inculpantes: hinc fit vt ambo deſiderio literarum teneamini. Hoc pręfandum in pręſentiarum duxi, Curi Cariſſime, vt admirari deſinas, ſi frequenter non ſcribam: atque ſi tibi haud ſtatim ſatisfaciam: Nunc igitur occaſionem nactus oportunam literis illis, reſpondeo, in quibus de Ictero, eiuſque curandi ratione meam audire ſententiam deſideras & de primis qualitatibus an ſecundum Galenum duæ ſint ſimpliciter actiuæ, duæ paſſiuæ: vtque methodum aliquam teneamus dicturi pri- D mum de Ictero, hæc potiſſimum explicabuntur.

Dicendorũ argumentũ.

Primum, qualis nam Icteri exiſtat natura.
Secundum, quibus ex cauſſis proficiſcatur.
Tertium, quæ indicationes curandi vigeant.
Poſtremum, quibus vtendum remedijs.

Dum enim hęc explicabuntur à nobis, omnes difficultates perſolue-

E ſoluemus, quæ facere tibi ipſi negocium videntur.

Eſt itaque Icterus bilis excrementiæ per ſumma corporis effuſſio. Cum bilem dico differentias illius omnes intelligo, à quibus æquè ſolet concitari: hinc quibuſdam apparet color flauus, alijs pallidus, alijs viridis, nonnullis ceruleus, atque niger, prout ab vno magis, quàm ab altero excrementi genere procreatur: ac etiã aliquando ab humoribus permiſtis, quam rem potiſſimum oſtendit colorum remiſſio: neque enim prorſus nigri, aut flaui ſunt, ſed variè admodum permiſti. Hic de omnibus loquemur excepto nigro, quandoquidem tu rationem huius habere non curas: per ſumma corporis intelligo ſuperficiem corporis, & quam etiam F vocare conſueuerunt habitum: quia certè in hac iam primum elucet, bilioſique humoris, quatenus committit icterum, ſedes eſt inter cutim atque epidermidem. In hunc locum effunditur, ac retinetur, quia craſſior eſt, quàm poſſit per tenues cuticulę meatus expurgari: adde quod ea pars ambientis iniuriæ iam expoſita, frigidior eſt internis, & denſior, motumque humoris aliorum relationes tenuis retardat, eiuſúe qualitatem obtundit. In hanc ſedem retenta bilis talem colorem profert in cuticula qualem habet: Ibi quidem effenditur aut ex hæpate per venas: aut ex venis citra hępatis affectum. Ex venis nunquam ferè citra validum expulſiuæ facultatis robur, vt ego ſentio: cuius ſignum eſt vel maG ximum, quod ſemper fit natura iudicante acutos morbos: quorum ſedes in venis exiſtit: aut etiam ſanguine corrupto, & in bilioſum humorem degenerato (ſiue id ex venenatarum beſtiarum ictu, ſiue ex veneni hauctu, ſiue ex venenata contigerit affectione aliquappiam interna, qualẽ nos in libris de peſtilentia expreſſimus) ſubito, ac violenter ad cutaneas partes propulſo: in his omnium communis eſt aſſenſus. In hæpate cumulatus citra robur facultatis huius effunditur per corpus: aut à ſanguine, & ſero vectus per venas, aut ſua tenuitate agitatus, interdum etiam expulſus. Sed certè cum res in hunc modum habeat. Icterus nunH quam eſt morbus, verùm ſymptoma eſt morbi: aut ad qualitates ſenſibiles, vt pote viſu perceptas relatus, aut ad actionem deprauatam: motum ſcilicet quem natura facere ſecundum naturam non ſolet. Si enim colorem dumtaxat inſpicias viſibilis eſt qualitas, & ſic ferè omnes putant: at ſi effuſſionem aut effuſionis modum contempleris, motum eſſe deprauatum dixeris, quod eſt ab alijs omiſſum. Sic (niſi fallor) de Icteri natura, & eſſentia ſtatuendum eſt.

Quod autem ad cauſſas attinet, illud primùm ſcito, quod qui ſtatuunt

Definitio.

definitionis explicatio.

Icteri ſedes vera, quę ſtatuenda.

Reſſelitur Aetius altimarus cum aliis ferè omnibus.

ſtatuunt omnem icterum fieri ob ſecernẽtis facultatis imbeccillitatem, quæ ſegregare bilem, & ad proprios excretionis locos tranſmittere non valet: mihi parum ſatisfaciunt; Quis enim imbeccillam eſſe facultatem ſtatuet natura criſim faciente? aut per cutaneas partes iniectum à venenatis animalibus virus expurgante? aut à veneno epoto veneficam labem percutim deducente? ſi rurſus intemperies imbeccillitatis cauſſa ſtatuitur, quam ab exitialibus animalibus contractam dicemus? magis quidem totius ſubſtantiæ morbus committitur, nulla deprehenſus ratione manifeſta, ſed ipſa dumtaxat obſeruatione clarus. Neque verum fuerit, eſſe facultatem debilem cum per meatus chiſti fellis bilis non expurgatur: quia ſi contingat vitio humoris, aut partis hæc expurgatio impedita in facultatẽ referri nõ poteſt: ſegregans virtus valida eſſe poteſt, ſuo tamen munere haud fungitur alijs de cauſſis impedita ab illus imbeccillitate ſeiunctis. Vniuſcuiuſque bilis fieri purgationem per veſicam fœlleam, non conſiſtit. Bilis naturaliter genita bene habente corpore id ſortitur: at minimè cum præternam fit ægrotis corporibus. Quis enim damnaret in acutis, atque deurentibus febribus vacuationem bilis per ſudorem? idem iudicium fuerit poſt corruptionem ſanguinis à venenis, ab animalis, ab internis cauſſis bile copioſa genita in venis, aut in corporis habitu. Nemo hercule culpabit hanc, atque laudabit potius ex vaſis in hepate, ex hepate per vrinas, per inteſtina, per ventriculum vacuandi rationem. Quia ſi expedit libere ſcribere, quod ſentimus, hanc ego putauerim periculi plenam, illam vero tutiſſimam. Poſtremum neque rectè dictum eſt, Omnem icterum fieri cum flaua bilis haud ritè expurgatur: quendoquidem vt prædiximus fiunt in ictero non ſemel bonæ vacuationes per corporis habitum. Nos igitur aliorum ſententijs præternuiſſis, Curi. conſulta rei natura nullique addictus magiſtro pro noſtra alioquim, vt ſcis, conſuetudine, de cauſſis icteri ſic dicere incipiamus. Vna communis eſt cauſſa, citra quam nuſquam reperitur morbus regius: hæc eſt bilis copia. Contingit hanc ipſam cumulari in corpore dupliciter: nam eſtrinſecus venenum hauſtum, & ictus animalium virulentorum ingenerant bilem, ſed modo quoddam ab alijs diſſimili: quandoquidem haud fit ex alimento, vt natura humores alij: verùm ex corruptione ſanguinis, qua is deperdita propria forma in bilem mutatur: quam natura validior expellit ad cutim: ſi contingat tenuiſſimam eſſe hanc & meatus epidermidis admodum apertos aut ſudoris, aut ſpecie vaporis fortaſſe diſcutitur: ſed ſi aut illa craſſior, aut non ad mo-

Bilem vero ſemper expurgari per folliculum.

Augeni ſententia de cauſſis icteri.

cauſæ extrinſecæ.

A B C D

E modum aperti meatus fuerint retinetur illa quidem inter duas cutes (vt cum Auiccenna loquar) icterum factura. Alius eſt generandi modus ex cauſſis internis, quę ſanè multiplices, & varię ſunt. Iam quidem longo rerum vſu obſeruatum eſt naturam iudicaſſe febres acutas, ac intermittentes affatim expulſa bile, à qua eiuſcemodi febres concitabantur quod ſane à validis facultatibus fit, vt prædiximus. Ex iecinoris quoque inflammatione icterus naſcitur cuius vi & incendio pars maxima ſanguinis vertitur in bilem, & in omne corpus quoquo verſum effunditur, quamuis certè rarus ſit icterus ab hac pocreatus. At qui frequentius aduenit, atque ſimplicior; ex quoddam peculiari naſcitur aut iecino

Cauſſę internæ.

Criſis.

Inflammatio iecinoris.

F ris, aut folliculi vitio. Calidior hæpatis intemperies ingentem bilis procreat copiam, quæ cum tota nequeat expurgari à chiſti credundans illa quoquo verſum irrumpit, ac effunditur, atque cum ſanguinis permiſta ſero ſuperficiem corporis inuadens inficit cutim, ſed ſi eadem retineatur in hępatis ſubſtantia hanc ampliorem facit, in tumoremque tactu conſpicuum attollit, quæ temporis diuturnitate obdureſcens, non modo parit obſtructionem, verum etiam ſcirrhum, cui fere hydrops aduenit. Folliculi vitium eſt obſtruſtio eorum meatuum, per quos expurgari bilis conſueuit: obſtructionem facit aut bilis craſſiries, aut viſcida excrementa, à multitudine quidem non fit: quoniam ſanguis ibidem

Intemperies hæpatis.

Scirrhus hępatis.

Obſtructio folliculi.

G cumulatus inflammationem accerſit, de qua diximus. Hæc ſunt cauſſæ icteri, quas ego longo vſu artis obſeruaui: alij comminiſcuntur alias, quæ tamen omnes rariſſimæ cum ſint ex earũ haberi debent numero, quæ cogitatione potius, quàm vſu & euentis depræhenſa ſunt. Sed ne quid tractationi deſit, ſigna doceamus, quibus hæc diſtinguantur: quam rem eo libentius faccio quod ſciam à recentioribus quibuſdam confuſam horum tradi notitiam. Si extrinſecæ cauſſæ fecerint icterum; ex relatione ægri, & aſſidentium facilis erit cognitio, præterquam quod repente admodum totius color permutatur, nullaque febris ex criſi fatigat. Quem naturæ iudicium efficit, hunc pariter videbis repentè ge-

Nota quæ Galenum & omnes ſcriptores.

Signa cauſſam.

H nitum, finire febrem, aut magna ex parte diminuere, neque tamen deſinit cum febre, ſed aliquando diutius protrahitur; vrinæ, & aluuj excrementa à naturali ſtatu ne quicquam permutata ſunt, ſignaque præcedunt criſima. Inflammationem ſequitur acuta febris, & vehemens, omnia inflammati iecinoris ſigna conſpicua ſunt, dolor ſub dextro Hippocondrio, grauitaſque conſpicua vrinæ bilioſæ profluunt, quemadmodum etiam aluui excrementa: Icterum ex ſcirrho hæc inſequuntur. Signa ſcirrhi, febris

Ex inflamatione.

Ex ſcirrho.

bris nulla, aut certè admodum lenta: & quamuis vrinæ conſpi- A
Ex obſtructione folliculi. ciantur bile ſaturæ, craſſæ, croceæ nihilominus aluui recrementa non albicant, cum ex folliculo, ac etiam ex iecinore multa bilis in aluum ſecernatur. Ex obſtructione chyſti hæc proficiſcuntur. repente aduenit affectus: febris nulla; corporis, aut virium labes nulla, aut certè inſenſibilis; fæces ex aluuo ductæ albæ ſunt, quoniam bilis non erumpit in inteſtina: craſſæ ſunt & adeò rubeæ vrinæ, vt ferè nigræ appareant: in dextro hypprocondrio grauitas adeſt ſine tumore conſpicuo: Horum ſignorum cauſſæ apertæ ſunt, ex ijs, quæ diximus: Quæ ſigna his adduntur ſuperuacanea ſunt: & hæc ex rei natura deducta ſufficiunt.

Indicationes curandi Indicationes curādi hæc ſunt. à venenis cōtractus iterus poſtu- B lat alexipharmaca, quæ totius ſubſtantiæ proprietate aduerſentur. ex naturæ iudicio concitatus vbi perfectum fuerit, quod ſcilicet perfectè omnem cauſſam tollat, nullam poſtulat medici manum, niſi fortaſſe quis putauerit eſſe neceſſarium reliquias contracti coloris extergere, quod ferè ſuccedit: quia etſi febris tollitur reſinquitur etiamnum ictericorum color ille fædus per vniuerſum corpus: at ſi perfectum non extiterit iudicium perficiundum arte, quod incæpit natura. Inflammatio hepatis indicationes partim habet communes, partim proprias: communes quatenus inflammatio eſt: proprias verò, quatenus in epate conſiſtit. Quid vtrunque indicet hic explicandi locus non eſt: tu quidem ex ijs, quæ ali- C bi ſcripſimus, id habes compertiſſimum: quemadmodum etiam quales hepatis Scirrho ſint deſumendæ quoniam hac de re quinto libro commentariorum ad Galeni libros de curandi ratione ad Glauconem, vt ſcis abundè conſcripſimus.

Accedamus modo ad indicationes, quæ icteri propriæ ſunt, exordiamurque reſoluendo à communiſſima ab effectu cognito in ſuas cauſſas. Fœdus ille totius cutis & oculorum color remouendus eſt: hunc remouere non poſſumus remanente ea, quæ ipſum concitat cauſſa: hanc igitur primum tollamus. Cauſſa eſt obſtructio folliculi, per quem expurgabatur bilis: hunc deobſtruere debemus detergentibus, incidentibusque. Verùm quoniam D
Ordo indicationum propoſitarum in ictero. bilis obſtructionem fecit: hanc præcipuè, & primum purgabimus, omnesque cauſſas tollemus, à quibus illius incrementum fieri poteſt: & hanc primò exequemur victus ratione in contrarium inſtituta: mox copiam purgabimus: tertiò detergentibus & incidentibus vtemur, primum leuioribus, deinde validioribus, hinc denuò expurgabimus ſemel, aut bis, aut etiam ter ſi oportuerit: poſtremò fędum colorem ex cute remouebimus haud interim in omni-

E bus obeundis indicationibus obliti eius ſcopi, quem præſtantia loci affecti, & vſus nobis inſinuat. Propoſitis indicationibus in hunc modum applicanda ſunt remedia.

Nec venenum quoduis epotum, neque animalis cuiuſcunque ictus icterum facit: ſed ſepticum venenum, & inter animalia potiſſimum vipera hanc habere facultatem creditur. Cum affectus contigerit, negligentia, ſecordiaque depoſita inuigilato vt alexipharmacis contractam labem deponas: ſed interim etiam atque etiam caueto, ne malis quibuſdam medicis, quorum alioquin ingens eſt copia, negotium remittens, ſanguinis miſſionem paſſim concedas, in vtroque venenorum genere auxilium lætale. Quis

De remedijs accommodatis indicationib. propoſitis:

F enim ex centro, primiſque venis ad corporis habitum, ac ad venas ſepticam deducere facultatem conabitur? Quis rurſus ex circumferentia ad centrum veneficam materiam ſanguine miſſo attrahet? vtrunque contingit ab eiuſcemodi vacuatione, vt plenius alibi demonſtrauimus: adde quod ingens humorum corruptio, qua degenerat ſanguis, aut potius (vt rectius dicam) degenerauit in alienam naturam, ſanguinis vacuatione corrigi non poteſt: ſed ea poſtulat auxilia, quibus humorum qualitas (quæ alioquin ſedes eſt veneni, & corruptionis externæ) emendatur: qualia purgantia exiſtere medicamenta alio in opere diligenter ſumus proſecuti. at quid agendum in plectorico habitu corporis? vacuanda

contra imperitos medicos.

libris de ſanguin. miſſio. & commentariis in Galenum.

G ſtatim fuerit multitudo à venis longè diſtantibus à particula ictu laceſſita: in epotis venenis nunquam ſecandæ, quę tamen res magis ad præuiſionem quàm ad curatiunem attinet. ſit igitur. CVRI. hæc theſis, & dignitas quædam à nemine ſubuertenda, maximi alioquin in curatione momenti. Septicum venenum non modo tota (quod aiunt) ſubſtantia vim habet corrumpendi, ſed etiam qualitatibus manifeſtis: quoniam exurens in ſepticis omnibus ineſt facultatas. Quamobrem vtrunque reſpiciant auxilia. Theriaca, Mitridatum laudantur, quibus addito, quæ obtundunt, quæ refrigerant, & oblinunt vtriuſque ſcriptulos duos, aut dracmam diſſoluito cum vncijs quattuor olei amigdolarum dulcium; aut la-

Septicũ venenum.

Alexipharmacorum vſue in ictero.

H ctis aſinini tantundem: bis, aut etiam ter exhibeto (neque verearis caniculam, eſt enim medicamentum apprimè temperatum) horis matutinis ante prandium quinque. Enematis vtitor frequẽtibus ex oleo, lacte, ouorum vitellis: ante cęnam horis duabus quattuor vncias lactis aſinini, aut ſi deerit huius copia, caprini dabis. quod ſi corpus vitam agere ſobriam conſueuerit, ſit matutina cibatione contentus. Poſt alexipharmacorum vſum bis vtitor. Rec. ſucci malorum punicorum acidorum vnc. tres zuccari vnc.

Enemata.

Qua exhibenda poſt pharmaca.

vnam . dato ante prandium horis quinque , diebus ſeptem, in quo A
curationis terminus conſiſtit, in ijs qui ſanari poſſunt. Rurſus verò
lactis vnc. iiij. olei amigdolarum dulcium , aut ex oliuis non cale-
factis præparatum (quale Auximi , Recineti, Monte ſancto, & Ci-
uitanouæ potiſſimum præparari conſueuit Picenis) vnc. ij. miſce-
to atque totidem diebus ante cenam per horas duas propinato tepi-
dum , & effectum (credito mihi) admiraberis . I C T V S anima-
lium poſtulat aliqua ex parte rationem curandi diſſimilem : nam
in epotis venenis procurandum ne ex ventriculo ad hepar , ac ve-
nas trahantur : aut ſi forte eò peruenerint ne labem inferant inſi-
gnem . In ictu verò ennixè obſeruandum , ne venenum iam ſanè B
contractum in ſuperficie corporis intimas partes petat : quæ res fit
dupliciter : vno modo adſtringentibus epotis , ac pharmacis vene-
no contrarijs : alio modo extrinſecus ad cutim trahentibus virus
iniectum , ac à viru corruptam materiam : idcirco ſubſequente vo-
mitu in epoto veneno admodum ſalutare præſidium euadit . In
ictu , de quo loquimur non eſt procurandum : ſique aduenerit ,
haud fuerit bonum . quicquid in hac re conſuluerint alij : Quorũ
alioquin ſententia poſſet fortaſſe bonum habere ſenſum ; ſi fuerit
perſuaſum à veneni malignitate omnes internas partes damnum
contraxiſſe : quod incoante ſymptomate non contingit . Iam ita-
que primum theriacam , aut mitridatum , aut medicamentum C
diateſſaron exhibeto cum ſucci oxalidis ſilueſtris vnc. ij. & vnc. tri-
bus ſucci punicorum malorum acidorum , cum ſcrup. ij. boli ar-
meni : quod adſtringendo veneni prohibet ingreſſum . Adhuc
expeditius erit auxilium quod ſequitur . Rec. troc. de amphora .
ſcrup. 1. 5. Trocis. ex terra lemnia . ſcrup. 1. Theriaces. ſcrup. 5.
ſucci malorum punicorum vnc. ij. calidum ſummat ante cibum ,
ſufficient potiones tres . Victus rationem inſtituito emplaſticam :
quæ ſcilicet poſſit refrigerare , & obtundere acrimoniam humorũ,
ac de cætero impedire ne centrum petant . Extrinſecus laudantur
ſuctiones , linimenta , cucurbitulæ , cauſtica , ac id genus alia . Si
leuior ſit plaga , aut morſus poſca calida eam proluemus , deinde D
verò locum ipſum exugemus . Verum qui exucturus eſt , prius os
oleo colluat , ne inde lædatur , atque ita ore ad morſum admoto
exugat , & expuat venenum . cauere etiam oportet , ne exulceratã
aliquam internam oris partem habeat exucturus . Poſt hæc vero
cinis aceto ſubactus pro cataplaſmate imponatur . Maximè autẽ
ad hanc rem conducit ex ficulneis lignis exuſtus , aut laurinis , aut
lignis vitis : qui ſi non adſint , eo qui haberi poteſt vtendum eſt di-
ligentia adhoc potiſſimum adhibita , vt inflammatio in loco exci-
tetur

Ratio curandi ictum animalium veneſorum.

Vomitus quando conueniat. Act. lib. 13. cap. 10.

Interna remedia contra ictum.

Externa.

ex Aetio ſingula & Grecis authoribus deſumpta experientia conſentiente.

tetur, & materiæ ad morſum prouocentur. quod ſi minus nobile ſit membrum, & vehementior morſus cucurbitam cum plurima flamma ad morſum adhibe, & vicinos locos circumcirca impactis vulcuſculis ſcarificato: attrahetur enim vna cum ſanguinis, & flatus attractione ipſum venenum. optimè autem auxiliantur, ſi ſtatim in principio poſt cucurbitulas plagæ imponantur animalia, parua diſcerpta, & adhuc intus calentia, veluti ſunt galinæ, hædi, agni, porcelli: venenum enim exugunt, & dolores leniũt. Apta his etiam ſunt cataplaſmata dilaniantia, veluti ſunt allia cũ melle, cępæ cum ſale, ruta cum melle, ſilphium tritum inſperſum, laſſer, piſcis ſalſus maximè vetuſtus, allium vſtum, plantago cũ
F ſale, ac id genus ſexcenta. Vigilans etiam æger aſſeruandus eſt, ac deſidens per totum curationis tempus, donec euidentem remiſſionem accęperint moleſtiæ concomitantes.

Natura perfectè iudicante non mouebis quicquam: at verò illa (Curatio icteri Criſi.) deficiente, adhibeto adiutricem manum. per eam ſedem moueto, per quam benè ipſam naturam tentaſſe cognouiſti. Vnica ſpes eſt in ijs medicamentis, quæ ſudorem prouocant, & cutaneos meatus extrinſecus laxant, & aperiunt. Copioſa horum ſylua cũ (Obſeruatio magni momenti.) ſit ac tibi notiſſima, nihil eſt quod ego. C V R I, in horum explanatione tempus conteram. admoneo te ne his ipſis temere vtaris, ne ad eos locos craſſiorem materiam præcipites. Conſiderare pri
G mum oportebit, quod impedimento naturæ fuerit, quominus illa ſuo munere perſecte fungatur. ſi enim aut abundantia mali ſucci quam totam per cutem expurgare nequeat: niſi craſſities, viſciditasque excrementi perfectionem impediat: haud ab re fuerit minuere illam per aluum enematis, aut etiam purganti aliquoppiam medicamento leuiſſimo: hanc verò incidere, atque magis detergere, quo poſt hæc facta validior alio die criſimo; quod iam incępit perficiat.

Inflammatio iecinoris habet ſua notiſſima remedia: eſſem ridiculus, ſi noctuas Athenas, ſed non prætermittam quod hic ſangui (Curatio icteri ex inflammatione.) nis miſſio primum locum habet, ſed ex hepatica dextri lateris niſi
H aut ex mariſcis retratis, aut menſtris contigerit fluxionem iecinori fuiſſe communicatam; tunc enim ex ſaphena directa vacuationẽ primum emoliri, mox ex interiore cubiti κατὰ ἴξιν ſoleo; nunquã certè ex oppoſito cubito ſanguinem mitto, quod ea inflammato hepate vacuatio per communes venas inſtituta non dicitur, & nõ è directo, tum habito ad demandantem, tum ad recipientem particulam reſpectu: quę ſumma ſit meæ ſententiæ de rectitudine explicatum leges in epiſtola ad Hieronymum Cordellam optimum (Hieronymus Cordella.)

ſanè medicum, & doctiſſimum. reliqua pro curatione inflammationis lego in annotationibus in decimumtertium methodi, & in commentarijs in ſecundum librum de curandi ratione ad glauconem. Hac eadem de cauſſa de curando ſcirrho ne quicquam ediſſero, quia Galeni extat curatio à me diligenter in eiſdem lucubrationibus expoſita. Intemperiem hepatis ſuis contrarijs qualitatibus alterabimus, vbi primum fuerit bilis copia purgata ex ipſo iecinore, vt ſtatim dicemus. Omnis obſtructio aperientia poſtulat: materia horum remediorum ſunt incidentia, detergentia, purgantia. Craſſa bilis, qualis fit aſſatione in folliculo hepatis, quæ aliquando eouſque protenditur, vt duriſſimos lapides procreet, incidentia citra calefactionem exigit. Sed ſi viſcidior pituitæ permixtione facta fuerit, quæ detergunt habere caliditatem debent maiorem, aut minorem prout humores fuerint frigidiores, vel calidiores, aut horum cauſſa obſtructio magis, aut minus contumax. Iam verò vacuatio, quo propriè talis eſt, huic ictero debetur nulla, ſed purgatio: quia ſupponimus nullam ſubeſſe inflammationem: at ſanguis multus, impactus anguſto in loco præternaturã; putredinem ſuſcipit, qua cum ea in ſede comes fere inflammatio eſt. Qui verò toto in corpore abundat, minarique videtur obſtructionem futuram, aliaque mala huius occaſione genita, tuto admittit remedium phlegmonis obſtructionisque præſeruatiuum.

Margin notes: Ex ſcirrho. — ex imtemperie. — ex obſtructione. — Ictero vacuatio nulla debetur. — A — B

Incidunt citra calefactionem radix plantaginis, omne genus cicoraceorum, aſparagus, acetoſa, & radix lapatij ſylueſtris & graminis, capillus veneris, pollitricum, agrimonia, ancuſa, & quæ ſunt eius generis alia.

Margin notes: incidentia. — C

Detergunt hordei decoctum, valentius ptiſana optime præparata, mulſa diluta, ſerum lactis cuiuſcunque potiſſimum aſinini (à lacte abſtinendum quod propria ſolet eſſe materia icteri) aliaque ſexcenta.

Margin note: Detergentia

Calidiora his, gentiana, iris præſertim florentina, Ariſtolochiæ vtriuſque radix, cinnamomum, & aromata ferè omnia, melanthium, camepithis, ſerpillum, abſinthium, fumaria, petroſelinum, cappares, radix rubeæ tintorum, comedrios, marubium, roſmarinus coronarius, aſſarum, aliaque ſexcenta. ex his componuntur medicamenta, pillulæ, trociſci, decoctiones, ſirruppi. Hoc loco errorem quendam medicorum noſtri temporis detegamus. Putant non oportere ad bilis purgationem nos accedere, niſi prius deobſtruentibus, ac præparantibus antea vſi fuerimus: de qua re hæc extant græci cuiuſdam authoris (magni ſanè nominis) verba. Quare in principio purgare non oportet, priuſquam per deopi-

Margin notes: D — Aet. lib. x. cad. 18.

E deopilantia bilis attenuetur, & quoddammodo ad inteſtina reducatur, maximi nanque mali cauſſam purgationes in principio datæ præbuerunt. Itaque conuenit primum deopilantibus, mox dicendis vti, atque vbi attenuatio humorum & deopilatio facta fuerit, tunc demum conueniens, & fortè (vt dixi) pharmacum purgatiuum eſt exhibendum; hæc illi. ſed certè magno errore obaudiunt horum ſententiam, neque ipſam aſſequuntur methodum. haud enim ſermo inſtitutus eſt de omnibus medicamentis purgantibus, at de ijs dumtaxat, quæ valida ſunt, quia purgationes ictericis fortiores exhibendæ ſunt, ob ventris enim ſiccitatem imbecilliores inefficaces in ipſis cognoſcuntur: idcirco in principio vali- Aet. ibidem
F dioribus non oportet purgare: ac propterea concludebant. & fortè (vt dixi) pharmacum purgatiuum eſt exhibendum; Cæterum Ga'l xi. method. poſtulat methodus, vt anteaquam ad liberandas obſtructiones accedamus, vt primum omnium humores fluentes, aut certè qui confluere poſſent ad locum obſtructionis, expurgemus: atq; hęc ſanè communis eſt ratio medendi: alioquin obſtructiones augebimus: hac ductus ratione oximellite vtitur Galenus in curatione febris amphimerinæ poſt primos dies. Ego itaque ex ventriculo, & primo ad Glauc. 12. ex primis venis primum omne genus excrementorum expurgo leuioribus medicamentis, quorum vis non attingat epar, aut ſaltem
G non tranſcendat: Dabo in tui gratiam exemplum eius modi quo ſum vſus annis xxv. fęliciſſimè, nam ſic me tibi rem gratiſſimam facturum non dubito.

Rec. diacatholici minoris daſcriptione Ioannis Fernelij 3. x. ſpecierum hieræ Themiſonis. dram. ij. fiat bolus cum zuccaro: capiant ante prandium horis duabus: Diſſoluere ſoleo raro admodũ medicamenta, in quibus ingreditur piera, ob ingentem ſcilicet auxilij amaritudinem. quibus tamen placuerit potus, diſſolutio fiat decoctione agrimoniæ, & radicum graminis. poſtero die expurgo adhuc ante prandium validiori enemate quale potiſſimum conſtat ex benedicta, & cas. tract. ana. dram. v. melie roſaceo. vnc. iij. Legito deſcriptionem lib. 7. terapeutices.
H ſapa. vnc. iiij. vitello oui num. 1. ſale communi. dram. 1. decoctione quatuor herbarum emollientium lib. 1. vel vnc. xv. Oleum in his prætermitto, in quibus purgationem validiorem fieri deſidero: aliàs cauſſam percipies inſtituti huiuſce mei. Si purgatas primas venas ſufficienter cognouero, accedo ad ea, quæ deobſtruunt: ſin minus altero die aut enema aliud inijciendum curo; aut etiam medicamentum purgans repeto eadem vel minori, vel maiori quantitate prout eſſe neceſſarium perſpexero. Aliquando ex vnc. vj. olei amigdal. dul. recenti facti compos ſum voti poſt

exhi-

malorū me dicorū conſuetudo. exhibitionem dicti medicamenti: tandem Curi non eſt immitanda malorum medicorum conſuetudo, qui putant expurgaſſe, cum dederint medicamentum purgans: ſed obſeruandum ſi talia purgantur, qualia purgari conuenit (neque enim vacuationes aut multitudine, aut medicamento ſunt extimandæ) ſin minus repetenda ſunt eatenus auxilia, quatenus voti compos artifex fiat: & hoc ſit præcipuum maximumque artis mandatum. Pro materia præparanda ipſo in caſu propoſito, quod ſequitur apoxema reſpicit materiam permixtam qualis ferè eſt. Habet radicum graminis, aſparagi, foliorum & radicum agrimonij, & cicoreæ. an. pug. 5. marrubij, ſerpilli, fumariæ, abſinthij. an. man. j. Rad. gentianæ. dram. ij. Rubeæ ſintorum dram. iij. decoquantur in aquę communis ad tertias & in iuris colati vnc. iiij. diſſoluito vnc. j. acetoſi diardon: ſir de end. & de praſſio an. vnc. 5. vtitor, donec pręparata videatur expurgāda materia. Hoc ſufficiens eſt medicamentum in ea ægrota, de qua ſcripſiſti. Expurgato poſt hac materiam ſubſequenti præſidio. Rec. Diacatholici maioris. dram. vj. reub. macerati in vnc. ij. aquæ endiuię. dram. j. 5. ſpecierum hiere. dram. j. raſuræ eboris, Cinamomi. an. dram. 5. ſeri lactis aſinini, aut caprini vnc. iiij. fiat potio: Quæ adhuc erit validior ſi loco reubarbari addideris dram. iij. aut quatuor electuarij ſucci roſarum. Quidam verò celebrant medicamentum eiuſcemodi. Rec. diagridij ſcrip. j. florum anthos, boraginis, violarum. an. pug. 5. Cinamomi, aſſari, radicum gentianæ an. gr. viij. macerentur horis. 12. in ſero lactis calido, & facta colatura exibeantur vnc. v. aut. vj. Quibus placet vſus pillularum, quæ ex tribus, vel ex reubarbaro componuntur, pręſertim vigoratæ ex gran. iiij. aut. v. diag. aut troc. alandaal, optimè conducunt. hoc memineris ad validiorum vſum haud eſſe perueniendum niſi præceſſerint gradatim imbecilliora in vtroque genere, tam ſcilicet præparantium, quàm purgantium. Idcircò ſi oportuerit apoxemati ſupraſcripto permiſceto dram. j. vel dram. j. 5. Trociſcorum ex reubarbaro, aut ex abſinthio, aut ex eupatorio, quorum vis cum primis egregia eſt pro liberando infarctu Iecinoris, ac pro remouendis reliquijs, vbi corpus fuerit expurgatum ante cibum horis duabus quotidie exibendo drac. ij. Diarrodon abbattis in forma ſolida, vel vt ego ob eius efficaciam vocare ſoleo, diarrodon hæpatis. Cæterùm vt fædum colorem ex vniuerſo corpore emendemus, quæ res propriè ad Icterum pertinet, quatenus Icterus eſt, diebus hiſce calidiſſimis vtitor balneo dulcis aquę, qua cum folia maluarum incoquantur ante prandium horis quinque, atque in balneo aut etiam ſtatim à balneo exeunti dato

Margin notes: Præparatis materiam apoxema. — Expurgatio. Fern. libr 7. methodi. — Pillulæ. — Fędi coloris Ictericorum ablatio.

A B C D

E dato ſcrip. v. Trociſcorum ex abſintio cum vnc. v. ſupraſcripti, aut alterius eius facultatis, apoxematis: ſi bis, ac ter id ipſum effeceris, præſidium noſces optimum. In alijs temporibus à balneo abſtinens, eſſem validioribus frictionibus aſperis linteis contentus: ac euaporatione ex aceto calente decoctionis florum camomillæ. Acetum adhæc accerrimum ſi per nares attrahatur in ſolio deſidens, diuque retineatur operam præſtare egregiam tradunt: quemadmodum etiam anagallidis ſuccum cæruleum florem habentem aut ciclamini, quod validius eſt. Aliud præter opinionem tota ſubſtantia cauſſam emendans, & effectum remouens. Vermes terrenos coctos, & cum mirrha trogloditica tritos in fabæ magni- F tudine ex paſſo, aut vino mulſo dato, & poſtera die Icterum per lotium eijcient. Idem faciunt & abſque mirrha dati: exhibeto hoc ad triduum, ac vtere confidenter. Coctos vermes audio (ne quid ſit obſcurum) igne crematos in fictili vaſe donec in puluerem tenuiſſimum redigi poſſint: aptantur commodiſſimè in antidotos epaticos, pulueris huium aut cum decocto marrubij, aut graminis, aut abſinthij, dram. j. vel quod ſummum erit ſcrip v. dantur Ictericis fœlici ſucceſſu: nam præterquam quod vim habeant diureticam, vt Dioſcorides tradidit, obſeruatione compertum eſt icterum perſanare, ſed vehementer laudant, & iuſta quidem ratione ammoniacum, cui ad miraculum vſque vim ineſſe volunt li- G berandi obſtructiones, vt certò euadant, quibus iam à regio morbo imminet Hydrops. Teritur ammoniacum, danturque ſcrip. iiij. vel v. ex oximellite, vel Hydromelite. Oleum etiam alchemiſtarum arte deſtillatum illinitur, & bibitur pondere dram. ij. pro vice cum decocto aliquoppiam conuenienti. Hæc ea ſunt remedia, quibus ad implentur indicationes propoſitæ, & quibus vſus ferè omnem icterum ſanaui ſpatio dierum quindecim, aut viginti.

Aetij decretum. lib. 10. cap. 18.

Gal de Theria. ad piſonem. Dioſc. lib. 2. cap. 21.

Relinquitur modo vt explicem, cur ego miſſionem ſanguinis prætermiſerim in Ictero ex obſtructione folliculi: Alterum verò vt difficiles quaſdam ſententias Hippocratis ennarrem, quæviden- H tur tibi facere negocium. Quod pertinet ad primum vacuationem ſanguinis non admiſi quia deſunt ſcopi, qui hoc remedium inſinuant: nam cum duplici ex cauſſa mittatur ſanguis, vt libro ſecundo operis huic tractationi dicato, dictum eſt à nobis, vel pro vacuatione, vel pro reuulſione: illamque indicet magnitudo morbi à ſanguinis copia præſenti aut futura, totius, aut partis: hanc autem ſanguinis motus præceps, aut etiam tardus: in propoſito Ictero neutrum adeſt: quorſum igitur vacuandum vbi nulla vi-

Contra recentiores medicos demiſſione ſanguinis.

get

get vacuationis neceſſitas? hacque de cauſſa prętermiſſam à Galeno fuiſſe non ambigimus: qui præterea rectè admodum obſtructionem non curari miſſione ſanguinis alibi contendit. Neque putes Actium aliud voluiſſe: nam quamuis admittere videatur auxilium, haud equidem admittit ille ſimpliciter, ſed ad habita diſtincione, vt eius verba ſignificant, quæ ſic habent. In reliquis autem Ictericis duo maxima remedia principatum obtinent, ſectio venæ, & purgatio: in quibus igitur multitudo ſanguinis vnà cum bile in toto corpore abundat, & quos circa hæpar, aut ſplenem dolor, aut diſtenſio infeſtat: nihil venæ inciſione commodius fieri poteſt, ſi nulla alia re id facere præpediaris; quibus verbis ſignificauit quando ſanguinis miſſio conueniat, nempè in ſanguinis multitudine, & in fluxione, quam intellexit dum ait. Dolor, aut diſtenſio; & parum poſtea ſubſequitur. Purgationes autem magis propriæ, & familiares huic morbo exiſtunt, inquit Ruffus; hoc eodem modo intelligere Paulum expedit, quamuis indiſtinctius loquatur: ſed quicquid ſentiant alij ſanè communibus innixus theorematis, quorum veritas nunquam difficultatem habuit, de ſanguinis miſſione in Ictero ſic puto ſentiendum. A B

[margin: ??. meth, ca. 82. — Aet. lib. 10. cap. 18.]

Quod verò attinet ad Hippocratem, petis vt dicam, quæ nam ſint illæ quatuor Icteri ſpecies, quas libro de internis affectionibus deſcribit: vnam: vocauit æſtatis propriam: aliam hiemis: Tertiam popularem: quartum verò nuncupauit Icterum Album. Ego ſanè in eam opinionem venio, eum librum non eſſe Hippocratis, quia à proprio diuini huius hominis dicendi genere plurimum euariat, & quamplurima continet, quorum veritas eſt ambigua: me tamen non fugit Galenum in Aphoriſmis meminiſſe huius libri inter Hippocraticos. Sed ponamus ad hunc authorem eſſe refferendum, hoc vnum affirmare auxim, Hippocratem haud omnia conſcripſiſſe ad æditionem: quædam enim pro hac cauſſa conſcripſit, vt librum aphoriſmorum, & prædictionum, & aliquot ex libris morborum vulgarium: quoſdam verò vt eſſent veluti quoddam promptuarium labeſcentis memoriæ: ruſus alios ex varijs obſeruationibus petitis in Aeſculapij tēplo, aut Appollinis: Hunc verò de affectionibus internis ex horum numero exiſtere putauerim: quia etſi contineat multa, quæ vera ſunt, multa etiam à verò aliena complectitur, aut certè plurimum controuerſa. Quemadmodum eſſe præſentem de Ictero ſententiam omnes, qui rectum volent adhibere iudicium facilè cognoſcent. Explicarem hæc ſigillatim, niſi ſcirem tibi eſſe notiſſima, ac etiam niſi vererer me nimia ſermonis longitudine te hominem occupatiſſimum C D

[margin: Librum de internis affectionibus uō eſſe hippocratis. — hippocratē non omnia ad editionē ſcripſiſſe.]

E tiſſimum faſtidire: Notabo tamen, ſi tibi ſic placere ſignificaueris, alias diligentius, quæ mihi in eo libro diſpliceant. An qualitates primæ caliditas, frigiditas, humiditas, & ſiccitas ſecundum Galeni doctrinam ita ſeſe inuicem habeant, vt duæ ſint actiuæ, duæ autem dumtaxat paſſiuæ nunc dicam, Ariſtotelis opinione prætermiſſa, de qua alibi fortaſſis ſubtilius ediſſeram: neque enim nunc mihi ſuppetit ocium pro negotij huius abſolutione neceſſarium: adde quod neque etiam tu id quæris. Hoc vnum teneri debet in hac materia ex Galeno, quod qualitates primæ elementorum quomodocunque conſiderentur ſemper actiuę ſunt, & ſemper inuicem paſſiuæ: quia vt calidum agit in frigidum, ſic humi-
F dum agit in ſiccum, & è contra, alioquin non eſſent prima contraria. quorum vis eſt agere in contrarium. Sed tamen cum non habeant omnes eandem efficiendi poteſtatem factum eſt, quod Galenus aliquando duas vocauerit magis actiuas, caliditatem, & frigiditatem: duas minus actiuas, ſiccitatem & humiditatem: quã rem aperte declarauit libro de curandi ratione per venæ ſectione & pulcre admodum expreſſi idem author libro primo de facultatibus naturalibus his verbis vſus.

Ac primus quidem Ariſtoteles particularium omnium cauſſas, referre ad hæc principia eſt agreſſus: ſecutaque eum poſtea ſchola ſtoicorum eſt. Quamquam his quidem, vt potè qui elemen-
G torum ipſorum mutuam mutationem ad fuſionem, & denſationem referant, conſentaneum erat calidum, & frigidum actiua principia ſtatuere. Ariſtoteli non item. Sed cum quatuor qualitatibus ad elementorum generationem ſit vſus, ſatius erat omnes particularium cauſſas in has reducere. Cur igitur in libris de generatione, & corruptione quatuor vtitur: in metheorologicis, & problematis, atque aliubi tantum duabus? nam ſi quis in animalibus, & ſtirpibns calidum, & frigidum magis agere, ſiccum verò & humidum minus, dixerit, fortaſſe etiam Hippocratem ſubſcripturum habuerit. Sin pari modo in omnibus, non, arbitror, id
H concedet non modo Hippocrates, ſed nec Ariſtoteles: modo eorum, quæ in libris de generatione, & corruptione non ſimpliciter, ac nude, ſed cum demoſtratione nos docuit, meminiſſe velit; hęc Galenus.

Contra Mercenarium.

Ex quibus, Curi, apparet admodum manifeſtum eſſe quid hic author ſentiat de primis hiſce qualitatibus: vt ſubinde plurimum admirer quoſdam philoſophos recentiores tribuere Galeno, quod ne ſomniauit quidem. Velle ſcilicet hunc in relatione ad animalium & plantarum generationem duas actiuas, & duas paſtiuas.

non ſic quidem ille: ſed dixit duas magis actiuas: duas minus actiuas, Quamobrem omnes actiuæ ſunt ſecundum Galenum: at duæ magis actiuæ. Logiſſimè diſtat certè Galenus ab opinione eorum, qui humiditatem, & ſiccitatem paſſiuas eſſe qualitates contendunt, ita vt actiuæ non ſint. Hæc ſufficiant, nam ſunt adeò manifeſta, vt explicatione clariori non indigeant. A

Habes interim Curi Cariſſime, quid ego ſentiam de Ictero & actiuis qualitatibus candidè admodum expoſitum: in quibus ſi tibi ſatisfecero, erit mihi adeò gratum, quàm quod gratiſſimmum ſin minus, tu venies incuſandus qui petijſti: non ego, qui amiciſſimo obtemperaui. Vale.

B

HORATIVS AVGENIVS AD CVRIVM Scipionem Penenſem Medicum. Epiſtola ſecunda.

EXPLICATVR AN SANGVINIS MISSIO conueniat An potus lactis. An medicamenta purgantia in fluere diſenterico.

C

QVAMVIS, quid tu de me ſentias, prædicesq́ue quotidie, multò certè amicius, quàm verius tum ſentiri tum prædicari cognoſcam, gaudeo nihilhominus ea mihi tribui abſte, quæ in me ipſo conſiſtere non video. Haud enim dubito, quin tibi, quæ literis mandaſti, vera eſſe perſuaſeris: quia neque tu es ex illorum numero, quos Heros ille Homericus odio proſequitur immortali nempè, aliud lingua promptum habentium, aliud corde clauſum: Neque ſubeſſe aliqua poteſt cauſſa cur Augenio Curius obtrudere palpum voluerit, vt inquit Plautus: idcirco plurimum gaudeo iudicio tuo: quin etiam, atque etiam exhortor, vt in hanc opinionem perpetuò permaneas, dum ſcilicet amorem, dum beneuolentiam retineas: ſic enim lætabor ſemper cum Næuiano hectore laudari à verò laudatiſſimo: hæc enim ſumma laus eſt quam ab incunabulis expetiui. Sed D

Plautus in pſeud.

vtcunque

E vtcunque res habeat abſte certè non fallor, caue interim neà te ipſo maxime fallaris. Verùm hæc ſufficiant pro reſponſione ad priorem tuæ epiſtolæ partem: At de alia, quæ proponit maximas difficultates quid dicemus? ſatisfaciamus pariter, cum ſic amicum deceat. Tria proponuntur diſcutienda de fluxu dyſenterico: primum an ſanguinis miſſio conueniat: ſecundum an potus lactis: poſtremum verò an medicamenta purgantia. Vt horum exactam teneas notitiam breuiſsimus ennarrabimus quid ſit δυσεντερία, & à quibus cauſsis fiet: mox verò ſigillatim ſatisfiet quæſtionibus eo pœnitus obſeruato ordine, quem in proponendis tenuiſti.

F Δυσεντερία igitur fluor inteſtinorum eſt ab acribus humoribus exulterantibus illorum ſubſtantiam procreatus. Quatenus fluor eſt communem habet cum alijs fluxionibus ideam, quatenus autem vlcus contrahitur à continenti cauſſa & propriam eſſentiã conſtituit. Immaginari debemus hoc loco, vlcus omne aut factum eſſe, aut fieri: atque in vtroque contineri naturam vtriusque: quia quod factum eſt, haud equidem ita factum dicitur, quod aliquid adhuc non fiat: ac rurſus quod fit non ita fit, quin factum aliquid habent: Ars tamen ipſa quod maxima ex parte factum eſt, ceu ſi fieri nihil amplius dicatur vſum, & medendi rationem ſpectans, contemplari ſolet, quodque futurum eſt con

Diſenteriæ definitio ex Galeno. 3. de cau. ſim. 2. 2. de locis aff. 1. & 6. cap. 1. 4. de ar. com. 40.

Explicatio q̃ dictionis magnæ. 1. de loc. aff. 2.

G temnit: vt certè quod factum eſt, in eo quod fit: hæc ratione, quæ apud Galenum videntur, hac de re controuerſiam habere ingentem, facilè compones. Vlceris autem huius triplex differentia ſtatuitur vna cum inteſtinorum muccus egeritur, deinde adeps intus illis adhæreſcens exiguo cruore perfuſus. Alia cum interior inteſtinorum tunica corraditur, cuius pelliculæ, & fibræ deiectionibus apparent permiſtæ. Tertia verò cum altius penetrante, & depaſcente, vlcere ipſa caro propriaque inteſtini ſubſtantia putris, vel exæſa procidit: vlcus poteſt conſiſtere vel recto inteſtino, vel in ſupra poſitis: quod in recto genitum eſt, facit teneſmum: inanem ſcilicet quandam egerendi voluntatem, ſub

Dræ diſen. teriæ.

4. aphor. 24. 26.

Tem ſmul qıld, & quo m·do ecis en trię ſpecies.

H qua nihil ferè præter muccoſum quiddam, & ſubcruentum emittitur. Porro inteſtina huic ſuperiora ſunt, vel craſſiora, vel tenuia: in quibus conſiſtat diſtinguere artificis munus eſt. Duo ſunt à quibus certiora petuntur ſigna, doloris ſitus; atque permiſtionis ratio. etenim ſi cruor, & quicquid abraditur fæcibus aluui exquiſite permiſcetur, inteſtina ſuperiora patiuntur. at ſi id purum, ac minime permiſtum excidat, deſcendantque aluui fæces ſeorſum craſſiora vlcere depaſcuntur: Tenuibus laborantibus exe

rcet dolor immanis ſupernas partes præſertim circa vmbelicum: A
craſſionibus verò, inferiores labem ipſam perſentiunt. volens re
liqua ſigna ab interuallo, exeunti mutato, à colore & alia id ge-
nus prætermitto tibi notisſima. Hunc affectum cauſſat humor
Gal.9.dus.1 3.aph.12.4. aph,24. acris, & mordens, qui non recta (haud enim dolorem, vlcus
ue faceret) ſed per anfractus in inteſtina vi quadam defertur,
ac tum poſtea infigitur. Hic humor bilis eſt aut flaua, aut atra;
aut etiam pituita ſalſa. exedentia etiam venena aliquando id
mali faciunt, vt coloquinthis, & adamantis puluis: nec non vi
tioſa, & acria alimenta ingeſta altius ſe in inteſtinum figunt, dy-
ſenteriamque cient. Irruit humor hic in inteſtinum, interdum
ex meſenterio in quo iam dudum continabatur, vt accidit ijs, B
quibus eſt amplum abdomen: frequentius è iecore, & liene, vi
ciniſque partibus: nonnunquā in venis maioribus, atque ex ip-
ſo etiam corporis habitu. Ex his, quæ diximus patet dolorem,
& ventris tormina perpetuo inſequi dyſentericos: quandoquidem
Fern.lib.pa. thol.cap.10. diuiſio vnitatis fit in ſenſitiua particula ab humoribus acribus:
ſed febris non ſequitur continuo: ſed eam certè dyſenteriam,
cuius humor eſt accerimus, iſque è viſceribus, aut è venis ma-
gna corporis agitatione profunditur.

His in hunc modum ſtatutis explicemus quæſtiones, atque il-
que Altima rum. lam in primis, an ſanguinis miſſio conueniat. Sunt qui nullo ad C
hibito diſcrimine venarum ſectionem admittant, ſi uires vali-
dæ ſunt. Verùm enim verò plurimum aberrant. Quid enim ſan
guinis vacuatione indigemus, vbi aut flaua, aut atra bilis, vel
pituita ſalſa facit negotium? Quis hoc genus admitteret reme-
dij cum in primis venis, quod fere fit ſemper, malorum humo
rum copia continetur? diſtinctionem adhibere igitur oportet, vt
omnia ex methodo procedant. Petenda eſt diſtinctio à cauſſis
Sanguin.miſ ſio quando conueniat Dy ſentericis. morbum facientibus, quales proximè retulimus. Si enim à ve-
nis maioribus per hepatis regionem, & meſenterium bilioſus ef-
fluunt ſanguis, cuius inditium potiſſimum febris eſt continua
ſuis comitata ſymptomatis, aut etiam ſi corpus abundauerit ſan D
guine, cuius occaſſione vereri contingat ne ob calorem partis
igneum, & ob dolorem perpetuum attracto ſanguine tenuiori
vlcus inflammatum fiat; quis non admiſerit ſectionem venæ?
nam in prima ſuppoſitione vacuato ſanguine, totoque corpo-
ris habitu refrigerato, cauſſaque iam remota, fluori medemur.
Legito noſtræ tractat. librum. de miſſio. sāgnis. in ſecunda præcauemus quod futurum eſt optima quidem ratio-
ne, & fælici ſucceſſum. Sic vnà uacuatio fit multitudinis, fit etiam
reuulſio ab inteſtinis vlcere labefactatis. Hæc itaque ſanguinis
miſſio-

E miſſionem vnica admittet cauſſa : renuent aliæ prorſus. Galenum verò cum negat auxilium dicimus de hac minimè fuiſſe locutum ; ſed de diarrhea propoſita fuiſſe tractationem. Ab hac etiam Hippocratem diſtare, cum libro ſi bene memini quarto de ratione victus acutorum fluente aluuo ſanguinis miſſionem negat, nemo eſt qui ambigat. Sit igitur de prima diſputatione in hunc modum determinatum. 1, ad Glauc. 14.

Potum lactis non modo exulceratis inteſtinis fluente aluuo ſed etiam in diarhoea admittere conſueui. Siquidem materia eſt inuenti remedij expurgantis, detergentis, dolorem ſedantis, conſolidantisque. Vigent enim eiuſcemodi ſcopi: copiæ humoris expurgatio, de qua dicemus infra: vlceris deterſio, conſolidatio: & quod attinet ad indicationes vitales, doloris, mitigatio adde his quod humoris acrimonia, calorque exigunt, quæ obtundunt, ac refrigerant. Hæc à lacte ſiggillatim præſtari quis dubitat? ſerum expurgat, abluitque: totius lactis ſubſtantia refrigerat excalefactas particulas, humoreſuè torreſſactos: caſeus conſolidat; pinguedo autem oblinit mitigatque dolores. Audi quid hac de re græcus author maximæ obſeruationis dicat. Imprimis igitur lactis calefacti, & inter coquendum ſæpius agitati ciathos tres exibemus, & poſt horas duas tantumdem rurſus potui damus, quibuſdam etiam tertio offerimus, vt integra hemina abſummatur, & ſi eo die repletus æger videatur cibo eum obſtinere iubemus: hoc igitur modo bilis educitur, & humores corrupti modicè purgantur, mitiganturque; hoc ipſo antiquior authorAetius rem hiſce verbis confirmat. Primum enim lac depurgat, ſimul ea, quæ in corpore ſunt contemperando: poſtremum verò aluum ſiſtit; Galenus verò, quem authorem inſequuntur omnes inquit. Tale lac ad acres & mordaces fluxiones eſt vtiliſſimum, non abluens modo eas à partibus afflictis (eſt enim id illi cum aqua commune) ſed & corpora illinens, vt non in nuda cadat, quod defluit. nec in hoc dumtaxat aquæ præſtat, verùm etiam quia colluit, vt pote obſtergentem in ſe humiditatem continens, quam vocant ſerum, id quod colluuit, diluitque corpora, Reliquum autem quod craſſum pingueque eſt coluitur non aliter, quam pinguedo, adeps, atque oui albumen, & ceratum ex eloto oleo ceraque confectum; cum itaque tantas vtilitates lactis potus exibeat, negari non debet: & hinc certè fit, vt putem admodum ceruicoſos eſſe medicos, qui ab illo abſtinendum eſſe præcipiunt. Doceamus nunc modum & quantitatem exibendi, & quod nam ex multis generibus lactis dari debeat. De

(Margin notes, left: F, G, H. Right: Lactis potum vtilem diſentericis. — Trallianus lib. 8. cap. 6 — lib. nono ca. 45. — Modus exibendibus.)

pro-

propoſito argumento ſic loquitur Aetius. In principio igitur A poſt tertiam diem permittentibus febribus lacte recens mulcto adhuc calido vtendum eſt, melle tepido ei admiſto, atque in eius vſu ad tres dies perſeuerandum, quantum nutriendo corpori ſuffecerit exibendo, ſequentibus deinde diebus melle adempto & modica aqua (quartæ nimirum lactis parris menſura) affuſa paululum decoquimus, ac exhibemus. Deinde poſt alias tres ad tertias ſimiliter per tres dies, atque ita exhibemus primum enim lac depurgat, ſimul ea, quæ in corpore ſunt contemperando: poſtremum vero a luum ſiſtit. Non ſcio enim an aliunde grauior moleſta dyſentericis oboriatur, quàm ex eorum, quæ egeruntur acredine contingit; hæc ille. Alexander autem tralliamus B diuerſus videtur ab Aetio dum inquit. Imprimis igitur lactis calefacti, & inter coquendum ſæpius agitati ciathos tres exhibemus, & poſt horas duas tantumdem potui dantur, quibuſdam etiam tertio offerimus, vt integra hemina abſummatur; ac interpoſitis nonnullis inquit. poſtea mediam heminam in partes duas diuidimus, & ſimiliter, vt ſupra, exibemus duabus horis interpoſitis: atque ſic iterum tertio duas heminæ partes, aut tres vna vice præbemus; Differunt (vt dixi) quod ille in prima lactis ſorbitione lac non exhibet coctum, ſed crudum admixto melle. hic veró mellis non meminit, atque coctum præbet: deinde quartã addit aquæ partem: ille veró cum febris vrget. Poſtremo Alexan C der lapillos etiam igne ex quercu feruefactis in vas plenum lacte præparato particularim extinguendos curat, Aetius hoc prætermittit. Alexandro placet, vt lac ter, aut quater dumtaxar non autem ad tertias. At vero arridet Aetio vt lac non ſolum ad tertianes. concoquatur, ſed etiam ad partis dimidium, & aliquando donec abſummeretur partes duæ, hæc fuit antiquorum medicorum conſuetudo.

lib. nono capite.45. — *libro 8. cap. 6.* — *Alexander & Aetius quo differ mat.*

Ego verò nunquã vt corpus expurgem à multitudine bilis hactenus lacte ſum vſus primis diebus, quia certe non deſunt fæliciſſimè ducentia medicamenta, quorum accommodatus eſſe poteſt vſus in rem præſentem, de quibus infra loquemur: ijs cum D antiquiores caruerint, non eſt mirum, ſi ad lactis vſum confugerunt: ſed ſi horum occaſſionem nõ haberemus, qui lac adhiberet, optimè ægris conſuleret. Aetij tamen opinio mihi non placet, qui mel admiſcet bili flauæ, & atræ haud congruum: quamuis, certè multo citius deducat.

Modus lac exibendi apud Augenium. — *contra Aetium.*

Quamobrẽ ſatisfaciet lac recenter mulctum Alexandri præcepto: tribus ſcilicet continuis diebus pro corpore purgando. eſt

in

E in Alexandro conſiderandum, ac certe plurimum animaduerdum, quod propinet lac ipſum coctum dum purgare deſiderat: nam ſi ſubſtantia feroſa aluum ſubducit coctio autem ipſa ſerum abſummit, magis crudum, quàm coctum dandum eſſet. contra Alexandrum.

Cum ergo ſatis expurgatum à bilis copia, vel medicamentis, vel ipſo lacte græcorum conſuetudine corpus fuerit: maxima quidem, C V R I, fęlicitate ad illius potum me confero. pręparato lacte eo potiſſimum modo, quem edocuit Aetius. Hic tutiſſimus eſt exhibendi modus, qui me nunquam fefellit: fatigante autem febri admixta pluuiali omne incommodum corrigitur. quòd verò pertinet ad qualitatem lactis, id meo iudicio potiſſimum eligē- F dum eſt, quod ſcopis iam inuentis conueniat. ſi enim abluere, & expurgare magis conueniat caprinum, & crudum; ſi glutinare vlcus contractum, fluentem aluum ſiſtere, acrimoniam obtundere, ouinum elegito: permiſtis vigeutibus indicationibus maior, aut minor coctura lacti exhibenda ægroti commodo ſupplebit. aqua lacti permixta quem vſum afferat. lactis electio.

Hic duæ ſunt, quæ faciunt dubitationem, ſententiæ: Hippocratis vna: Galeni altera. illius verba ſunt. Lac dare caput dolentibus malum: malum verò & febricitantibus, & quibus ilia ſuſpenſa murmurant, & ſiticuloſis. malum autem, & quibus in febribus acutis bilioſæ ſunt deiectiones, & quibus ſanguinis multi deiectio G facta eſt; Galenus verò decretum confirmans in eius loci commēmentario dicebat in bilioſis deiectionibus non conuenire potum lactis ob facilem eiuſdem alterationem, qua facile in nidoroſam qualitatem mutantur: quemadmodum ſi in frigidos humores incidat, in acidam fit tranſmutatio. Dubitatio. 5. aph. 64. com. 64.

Viderunt hanc difficultatem recentiores medici: qui ſolutionē afferunt multiplicem; prima eſt quod Hippocratis & Galeni ſentētia veritatem habet vbi febris fuerit acuta, & cum nulla vacuatio pręceſſit: at lactis potum conuenire vacuatione præcedente. Hæc prior ſolutio non conſiſtit: quia admittunt græci in principio affectionis pro expurgatione bilis: vtque febrem etiam reſpicereut pluuialem admiſcendam conſuluere. Altimari ſententia refellitur fol. 398.

H Secunda ſolutio eſt, non conuenire auxilium, ſi cum fluxu diſſenterico febris complicata fuerit: conuenire citra febre afficiente diſſenteria: quo caſu lac admittunt. locutumque fuiſſe Hippocratem in affectu complicato cum febre non in ſimplici. Sed hæc pariter falſa ſolutio eſt. quandoquidem Galenum ad verbum ſic inquit in eius loci explanatione. Et mihi videtur ſermo melius in hunc modum ſe habere: Malum & quibus bilioſæ deiectiones: & acutis febribus. neque enim vtriſque ſimul iunctis tantummodo secundæ ſolutionis impugnatio. Com: 64. libri quinti.

noxium

noxium eſt lac, ſed ſeorſum in alterutro. his igitur paſſionibus A lac plurimum aduerſatur. ℥ Alexander etiam in ipſa complicatione pariter exhibet lac potandum, nam ait. febricitantibus non tã facilè lac dandum eſt, vt quod in ventriculo aceſcat, & corrumpatur, aut ex calore in caſeum coaleſcat, vnde maiores cruciatus, viſcerum tenſiones, capitis dolorem, & cibi faſtidium excitat: quare vt citra noxam febricitantibus exhiberi queat, præſertim pueris, magiſque iuuenibus, quàm ætate iam prouectis exactius à nobis iam dicenpum eſt. c. ℥

Lib. 8, cap. 6.

tertiæ ſolutionis impugnatio.

An fortaſſe dicent nec Alexandrum, nec Aetium dediſſe in fluxionum principio, ſed vbi diuturnæ fluxiones extiterint, à quibus vniuerſum colliquetur corpus, bilisve adeò pauca, vt in nidoroſam qualitatem conuerti non poſſit? Sed hæc ſolutio minus conſiſtit, quàm aliæ triplici de cauſſa. prima ſanè quia authores hi morbo inchoante lac exhibent: quo tempore copiam adeſſe humorum admittunt omnes. & quomodo copiam deeſſe arbitrabimur ſi indicatio viget de corpore expurgando? Rurſus quid colliquatiuus fluor cum melle? quod permiſcendum eſſe tradit Aetius? hic prodeſſe nunquam affectu colliquante corpore, obeſſe poteſt continuò. B

quartæ ſolutionis altim impugnatio

Dicemus ne fortaſſe cum hæc non ſatisfaciat ſolutio Hippocratem lac, quod non ſit præparatum reprobaſſe? at quod artis præparationem complectitur afferre vſum ipſo in negotio maximũ? Neque id ſanè, niſi meum iudicium fallit, ſtatuere poſſumus. Alexander enim, & Aetius collaudant lac ſummopere primis diebus aut modicè calefactum: aut melle iniecto recenter mulctum: hacque medendi ratione tribus diebus vtuntur. Adde quod Galenus, dum aſſerit lac bilioſis deiectionibus afferre vtilitatem, nullam præparandi rationem explanat. C

Augenii propria ſententia.

Audias igitur CVRI, quid hic inquam; poſtquam aliorum ſententia non placet. Lactis vſum in bilioſis fluxionibus malum eſſe. vt dicebat Hippocrates: atque rurſus bonum, vt cum Galeno recentiores medici tradiderunt ego pariter affirmo. Subſtantia lactis alteratur admodum facilè tam in frigido, quàm calido D ventriculo, cum aut aceſcit, aut in nidorem, bilemque conuertitur. haud contingit ſemper hoc fieri in ventriculo calido: ſi enim lac potetur ea quantitate, qua ob ſerum ſubducere poſſit aluum, expurgata bile maximum ſolet afferre commodum: nec quicquã obeſſe. Tranſmutabitur igitur in qualitatem nidoroſam, aut in humores acres, ſi non ſubducet aluum; ſi exigua deſumetur quantitate: & hac ſanè ratione malum ſtatuitur. Porrò bonum erit exhibere

lac quando malum, & quando bonum in fluxionibus bilioſis.

E hibere vt ſubducat ventrem, expurgetque, quo ſcilicet tempore illius diminuere copiam ſtudemus. Adde quod ſi continuò lacte citra præparationem vteremur, non eſſet modo malum, ſed etiã peximum: citra præparationem conuenit primis dumtaxat tribus diebus pro purgatione, vt admonuimus: at verò vbi humorum acrium alterationi operam damus, & corroborationi; vtemur præparato abſumpto ſcilicet ſero per coctionem; aut ignitis lapillis extinctis adaucta ſiccitate caoſeoſæ ſubſtantiæ. ac rurſus addita quarta parte aquæ piuuiatilis, ſi febris vrgeat eius incommodis ſubuenimus. Quamobrem eſt malum influxionibus bilioſis exhibere lac toto proceſſu morbi citra præparationem: bonum vti pri- lac quando pręparandũ

F mis tribus diebus. Rurſus bonum poſt primos dies vti lacte præparato. Non videatur quæſo. MI C V R I abſurda hæc interprętandi ratio, quoniam quod eſt malum alicuius relatione, id ſanè ad aliud relatum bonum dici poteſt. Scamoneum ſi febrem conſideres febricitanti malum: febricitanti rurſus bonum, quia febris cauſſam remouet. Calida, & ſicca non conueniunt in febribus, quatenus talia ſunt: ſed quatenus aperiunt, deobſtruunt, vrinam prouocant, ſudorem mouent vtilitatem afferunt ingentem. Atque ſanè mea eſt de lacte ſententia, ad Hippocratis contextum explanatio: in qua an ſcopum attigerim alij iudicabunt. Confirmatio a ſimilitudine. Bonum & malum ad aliquid.

G Omnem dyſſenteriam à multitudine humorum acrium fieri hactenus dictum eſt à nobis: idcirco ſi contrariorum ſunt remedia, vacuatio, quæ proportione reſpondeat humorum quantitati adhibenda eſt: quia verò ſupponimus ſuccos malos expedit equidem id purganti pharmaco facere, quo cachochimia potiſſimum emendatur. Verum hic adhibenda eſt diſtintio. Contemplari oportet qualis nam ſit is fluor, cui medemur. an ſcilicet creticus, an ſymptomaticus, atque rurſus an maligni ſint humores, nec ne. Etenim contingit ex horum varietate variam curationem fieri. Quẽ facit natura optimè iudicans, hunc ſanè fluxum auertere non debemus, neque alia ratione impedire. Sed ſi fuerit perfectus, omne relinquendum eſt negotium naturæ: at ſi non perfecerit, ſuſpi- De purgatione influ diſſenterico

H cioque ſit, quod nec ſit de cætero perfectura, naturam iuuabimus per eam regionem vacuantes per quam tentat: quia quæ in morbis relinquuntur poſt iudicium reciduam fæcere conſueuerunt: & quæ ducere oportet, quo maximè natura vergit per loca conferentia eo ducere oportet. Verum ſi ratione cuiuſdam ſymptomatis, & caſus contigerit motus eiuſcemodi aliquando reuuellendus per oppoſitas regiones, de qua re ſic memini à Galeno conſcriptum. Quare & nunc quoque ſi fluxio vehementer irruat reuellere ad quarto me t.iod.cap.6.

contraria ſtudebimus, vtique ſi in ſuperioribus vlcus conſiſtat per A inferna purgantes: ſi autem in inferioribus ſit, ſuperiorem ventrē vacuantes, § & parum ſupra. Auerſionem fieri ad contraria tradidit. § ſed non oportet vt id ipſum ſemper fiat: eſt enim animaduerſione dignum, quales ſint hæ regiones per quas fieri debet reuulſio, & quid mali contingere poſſit. Si quis enim oſtium ventriculi habeat nimio ſenſu præditum, ſi cardialgia affici ſolet, ſi interuomendum alias plurimum fuerit laceſſitus, ſi humores tandem admodum acres extiterint; vlceratis inteſtinis ad contrarias partes, vt per ventriculum reuulſionem facere nunquam tentabimus: ſed tunc ſolis contemperantibus, & oblinentibus (niſi fallor) hominem curabimus. Humorum etiam conditio eſt penſi- B tanda: quis enim fluxionem peſtilentium humorum reuellet? quis impediet? quis aut adſtringentibus aut deducentibus ad nobiliores particulas vtetur? expedit ſcire, quod quidam ſunt motus ſymptomatici, quos neque adiuuari debemus, neque impedire: cauſſa eſt quia non ſunt prorſus tales, naturam enim mediam videntur ſortiti inter purè ſymptomaticos, & verè creticos: quales potiſſimum, ſunt facti ab humoribus malignis, & venenatis. Legito ſi placet per otium quę in epiſtola ad quendam collenſem cynicum pro clariſſimo Vincentio Cibo conſcripſimus: nam ibi horū exempla quædam ab Hippocrate, & Galeno petita habentur pulcherrima. C

Theſis. Nunc ad dyſſenteriam reuerſi ſupponimus hanc fieri motu quoddam cretico naturam humores acres calidiſſimos, aliquando etiam pernicioſos ex hepate, aut venis expellente: ſed tamen motu quoddam admodum lento, & tardo: idcirco ſi perfectura eſſet iudicium natura, id ſanè faceret longo tempore: quod dum expectamus fortaſſe inteſtina contraherent vlcus incurabile, & malignum: aut virtus propter dolores, vigiliasque adeò redderetur imbecilla, vt de cętero non poſſet ſuperare omnem humoris quantitatem: expedit igitur manus porrigere: vt breuiori tempore vacuata copia per regionem conferentem per quam ipſa tentabat natura, in tuto ægrotum portu deducamus. Notandum eſt D hoc loco, quod aluus tum in febribus, tum citra febres profluuio laborat. In febribus quidem difficilior eius eſt curatio animaduerſionemque, & coniecturam diligentem requirit: nam inter initia natura aliena ſalubriter vacuare conſueuit ipſa nimirum natura ad ſuperfluos incommodoſque humores reijciendos vndique cogente: id autem aliàs in ſtatu morbi, aliàs in declinatione contingit, Alex. Tral. lib. 8. cap. 5. in ſtatu quidē cū magna profuſione humorum, ſubitaq;, & critica, qua

E qua febres ſoluuntur: ſæpè verò paulatim, & multis perſeuerat diebus, & penè in ipſa declinatione conſiſtit. at in tali occaſione profluuium aut ſiſti non debet, donec ipſa ſe natura componat, & ad integram perueniat ſanitatem aut motus eius adiuuari: nam ſiquis ventrem conſtringere volet magnam excitabit ægritudinẽ; Vidimus enim ventrem initio affectus ad quartum, quintumve diem profluxiſſe, & poſtea fluorem aut per ſe, aut medici auxilio ſubſtitiſſe, vnde ægri in magnum periculum inciderunt, ita vt phrænetici, aut letargici efficerentur, aut pernicioſæ in eis parotides excitarentur: quare initio ea quæ corporis commodi, atq; vtiliter excernuntur, minimè ſupprimere conuenit, ne materia in aF lias tranſuerſa partes ſupradictos affectus generet. Id quod confirmat Aetius his verbis. Conuenit itaque rebus ſic ſtantibus, aut vſque adeò natura omnem curam impenderit expectare: aut ipſius etiam motus adiuuare. & enim obluctari, & excretionis cohibitionem moliri maiorem morbum facit. ſiquidem, quæ cohibentur ſurſum prolata dolores capitis, aut phrenetidas, aut letargos, aut parotidas inferunt planè pernicioſas: quare in principio ea, quæ in corporis commoditatem vtiliter excernuntur minimè inhibere oportet] Ego itaque hiſce rationibus perſuaſus à principio (ſi tamen expedire iudicamus) corporis purgationem moliri ſoleo antiquorum conſuetudine: nam, vt audiuiſti, lacte purgaG bunt. quæ ratio medendi omnes ſuperat, admirorque plurimum, quod rari ſint potiſſimum in noſtra prouincia medici, qui vtantur lacte. Neque propterea reprobo communem noſtri temporis morem: nam vbi reubarbarũ exhibemus, aut etiam diacatholicon, aut mirabalanorum decoctum, optimè noſtro munere perfungimur: ſed qualem debeamus pro dyſſentericis formulam præſcribere, & quodnam ex multis medicamẽtis purgantibus magis eligere aliàs explicabimus. lib.9.ca.35.

Soluamus modo difficultates omnes, quæ vrgere noſtram hãc opinionem videntur, quæ in hunc modum habent. Dubitationes contra purgationem diſſentericorum.

Prima difficultas eſt, quod à Galeno paſſim dicitur, ab omniH buſque confirmatum legimus à particula fluxione tentata eſſe procul reuellendum: at nos ad inteſtina trahimus materiam.

Secunda quod parum prudentis medici conſilium videtur tentare in curandis ægris periculoſa remedia: quia ſanare debent medici tutò, citò, & iocundè. periculoſum autem eſſe fluente aluuo medicamentum purgans dare ab Auicenna traditum, & à Galeno lib.3.fen.20 aduerſus eraſiſtrateos.

Tertia eſt, quia non videtur verum quod contraria ſint contrariorum remedia: fluenti enim aluuo non opponitur fluuor, ſed

 adſtri-

aſtrictio illius verum contrarium. A

Adhæc ex græcis authoribus neque Galenus, neque paulus purgationis meminerunt.

Poſtremum Galeni verba contrarium omnino perſuadent. Verba ſunt hæc. Sed neque ſi fuerit febris cum profluuio ventris alia eſt opus euacuatione, verùm hæc ſola ſufficit quamuis non ſit pro multitudinis ratione: quicunque enim his adimere neceſſarium fore putantes, aut ſanguinem mittere, aut ventrem mouere tentauerunt in grauiora pericula duxerunt.

primo ad Glauc. 14.

Ad primam dicimus quod in motu purè ſymptomatico oportet procul auuellere: at in cretico, & in eo, qui mediam naturam habet non verum. Ad ſecundam dicimus, quod qui methodo innituntur nunquam periculoſa exhibent auxilia: quod ſi exhibēt aliquando, id faciunt maiori commodi gratia. idcirco nunquam rationalibus medicis timoroſum eſt purgare dyſſentericos: periculoſum empiricis, & temerè artem exercentibus, quos admonere voluit Auicennas: at verò Galenus comparatione loquitur de miſſione ſanguinis, & purgatione, vt diximus libro tertio de ſanguinis miſſione: mox quæ caſu accidunt; & fortuito ab arte conſideranda non ſunt. Purgans medicamentum ſuam habet contrarietatem, non ad fluxum, ſed ad ipſam copiam: quam vna curat inanitio: ſic ſemper contraria contrariorum auxilia. Falſum eſt deinde quod græci non admiſerint præſidia pro purgatione bilis, ſi quæ de lacte exhibendo ex Aetio, Alexandro, atque Galeno dicuntur veritatem habent: non ſunt autem vſi medicamentis noſtri temporis, quia his caruere: in qua re noſtra ætas antiquitatem ſuperat. Poſtrema Galeni ſententia intelligenda eſt de Diarrhæa, in qua non fiat purgatio pro ratione multitudinis: ſed tamen quæ poſſit proceſſu temporis perficere, quod incœpit. ſic profectò ſinendum eſt naturæ: ſi ſperamus illam perfecturam, quamuis in præſentia non perficiat: ſed ſi ſuſpicamur contrarium, adiuuanda. Hæc (mi Curi) ſi non qualia optabas: qualia certè potuit Augegenius tuus ſenex conſcripſit calamo curenti. Vale.

Explanatio omnium dubitationū.

B C D

HORA-

E

HORATIVS AVGENIVS AD CVRIVM Scipionem Penenſem Medicum. Epiſtola tertia.

EXPLICATVR AN LICEAT IN MENſtruorum fluxu vti Diureticis; & de vreticis medicamentis quædam.

F

QVatuor ſciſcitari ex me primũ an liceat vti diureticis in menſtruorum fluxu, quandoquidẽ audiueris medicos quoſdã clariſſimos inter ſe plurimũ diſcrepãtes: hacq́; de cauſſa me tibi rem gratiſſimã facturum ſignificaſti, ſi quid in hac controuerſia plurimum difficili, ſentiendum ſit reſcripſiſſem: mox autem vt ſi eſt apud me peculiare medicamentum ad vrinas promouendas id ſcribam, tibi quæ communicem. Atque tertio ex me ſcire deſideras an humor putridus venæ ſectione ſit vacuandus ſecundum Galeni placita. Et poſtremo an in putridis febribus dari debeat lapis Bezaar, & quando ſit dandus, & qua G doſi. Verùm certe, quamuis meum exiguum eſſe etiam iudicium, tamen quale idcunque ſit, duxi tibi amico libere pro mea, vt ſcis, conſuetudine, ſatisfaciundum: hac lege, & conditione, vt perſuadeas tibi paratum eſſe me canere palinodiam: ſi aut tu, aut alij ignotam apud me veritatem, oſtenderitis.

De quibus agendum.

Igitur, vt à primo exordiar, Dico quod menſibus nimium effluentibus vretica minimè conueniunt. Tum etiam demum, quòd in quoddam fluxu muliebri vtilis eſſe poteſt illorum vſus. Vt hęc, quæ diximus rectius intelligantur ſciendum eſt quod diuerſi ſunt affectus, menſium fluor, & fluor vterinus ſeu muliebris. Datum enim mulieribus eſt, vt ſtatutis menſibus ex vtero ſanguinem va- H cuent, multiſque de cauſſis id ipſum ſtatutum eſſe nemo eſt, qui neſciat: quando hæc vacuatio ſupprimitur, aut omnino, aut magna ſaltem ex parte malè habet mulier, quemadmodum etiam cum nimium expurgatur, naturæ limites excedit. Voco nimiam ſanguinis vacuationem eam, quæ non fit ſtatutis temporibus, nec quantitate moderata: ac (vt vno dicam verbo) quæ noxam infert. Poteſt enim effluere ſanguis copioſior, quàm ſit ſecundum conſuetudinem, poteſt etiam temporibus non congruis, citra labem

Summa opinionis Augenij in propoſito negotio.

Vacuatio ſanguinis ex vtero non eſt toto genere præternaturam.

bem aliquam corporis: ſed is, qui labefactat vires dum profluit A dicitur præternaturam, non toto genere, vt aliæ vacuationes ſanguinis: quoniam hæc vacuatio ex vtero mulieribus data eſt naturalibus de cauſſis: aliæ aut minime. Longè ab hoc diſtat muliebre profluuium: hoc enim eſt cum quippiam vitiatum, & à natura ſanguinis alienum per vterum purgatur, ſiue id ipſum vteri vitio, ſiue ſuperiorum partium accidat. Quia certè facilè admiſerim τοῦ γυναικείου expurgationem exiſtere vniuerſi corporis citra vteri aliquempiam affectum: quamuis certè hoc frequentius contingere non dubitauerim.

Fluxus muliebris ſine affectu vteri

Etenim (vt ſummatim dicam) vterini fluoris cauſſæ aliàs in vtero, aliàs alijs in partibus conſiſtunt. In vtero intemperies frigida, vel imbeccillitas ab vteri geſtatione à B partu, à contuſione, aut ab alia externarum cauſſarum vi contracta: vel eroſio, vel ex abſceſſu, & inflammatione vlcus procreatum.

In principibus partibus.

In principibus partibus cauſſa conſiſtit, vt viſcerum imbeccillitas, refrigeratio, obſtructio, ſcirrhi, cruditates, mali habitus, & quotieſcunque prauus humor à capite in eam partem procumbuerit.

Sanguis ab vtero quibus de cauſſis profluit.

Præterea meminiſſe oportet hoc loco, quod ſanguis effluit è vaſis vteri, aut ob reſerationem, aut ob diuiſionem tunicarum, aut (vt ſic dicam) tranſcolatus, & ſudoris modo tranſmiſſus. Reſeratio ἀναςόμωσις Diuiſio Διαίρεσις, Tranſcolatio verò Διαπήδησις dicitur Galeno. Reſerationis haud ſimplex eſt cauſſa, fit nanque ob C vaſorum imbeccillitatem, quæ retinere ſanguinem nequeat, propter copiam facientem impetum, av hæc propter acrem qualitatem ſanguini aduenientem. Diæreſim facit vulneratio, ruptio, contuſio, eroſio. Diapædeſim verò procreat, rarefactio tunicarum, ſanguinis tenuitas, graciliumque oſculorum adapertio.

Indicationes proprietate cauſſarum.

Hæc quidem cauſſæ indicant de ſe proprium quoddam remedium pro natura rei ipſius indicantis. Immoderatus fluxus ea indicat, quæ fluxionem inhibeant, nam ſi huius retentio præternaturæ ordinem, vacuationem indicat, eiuſdem nimia expurgatio retentionem inſinuat. Imbeccillitas facultatis robur eſſe addendum: Copia inanitionem, acris qualitas, obtundentia, denotant. D Diuiſæ tunicæ vniri deſiderant, ijs quæ aglutinant, deperditamque carnem regenerant. Tunicæ rarefactæ conſtringendæ ſunt, ſanguinis tenuitas, incraſſanda: vaſorum tenuiorum aperta claudenda ſunt oſtia.

Diuretica non conuenire fluentibus menſibus.

His indicationibus poſitis affirmare liceat ſanguine fluente preternaturam ex vtero diuretica medicamenta locum non habere aliquem. quæ res fiet manifeſta inductione circa ſingulas

cauſſas

E cauſſas facta.

Primum obturant reſarata vaſa, quæ vim habent aſtringendi: Diuretica verò maximè aperiunt. Adhæc, quæ obturant craſſam habent, emplaſticamque ſubſtantiam: at vreticam tenue, & penetrantem poſſident. Sanguinis copia non tollitur diureticis, ſed propriè vacuatione, quam φλεβοτομίαν dicunt. Acris qualitas refrigerationem exigit, & præſidia viſcidę ſubſtantiæ. At vretica calida ſunt, & ſubtilia, & acria, quæ facultatem retentricem ſtimulant, punguntque ac ideo magis heberant, quàm corroborent.

Porrò fluxus ſanguinis ex vaſis ruptura poſtulat etiam aſtringentia, & quæcunque ipſis in compoſitione miſcentur citra morF ſum reſſicantia, & glutinoſum quippiam habentia, quæ idcirco, quia ex lenta, craſſaque conſiſtunt ſubſtantia, & meatus obſtruunt à græcis emplaſtica nuncupantur: conſtat autem vretica contrariam his, vt admonuimus habere facultatem. Particulariter eroſio curabitur per renutritionem eroſorum ex cibis boni ſucci, & pharmacis carnem generantibus: ea de re haud amplius aſtringentia, acidaque conuenient, ſed potius, quæ contemperant, commutant, alterantque humoris acrimoniam. Sed quomodo vretica calidiſſima vt plurimum medicamenta id efficient? Tandem verò quomodo tunicas nimium rarefactas condenſabunt, ſi cutem aperiunt, atque ſi vehementer dilatant? aut quomodo tenuG ium vaſorum oſcula obſtruent tenuiſſimarum ſubſtantiarum auxilia.

Vrget hic dubitatio, & meo iudicio non contemnenda, quod ſi vretica, quę verè talia ſunt, vim habent incraſſandi ſanguinem, habebunt etiam facultatem ſupprimendi menſes. quoniam quod incraſſat inhibet fluorem ſanguinis cauſſa remota ob quam confluebant, humoribus tenuibus, & acribus, quod autem habeant diuretica eiuſcemodi facultatem Galenus oſtendit libro quinto de ſimplicium medicamentorum facultatibus, cum idem in ſangui ne ab vreticis quod in lacte à coagulo fieri conſueuit: quemmodum (vt noſti) aliàs fuit à nobis explanatum diligenter. Adde H quod Galenus in quinto methodi medendi agens de curatione hæmmoragiæ dixerit, reuulſione, atque deriuatione indigere illam: reuulſionem fieri ad partem contrariam, deriuationem ad vicinas, exemplo vtitur ſanguinis effluentis ab vtero, dicens hunc reuuelli ſanguinis miſſione à cubitò, ſuperiorum partium deligaturis, frictionibusque. Deriuari autem per vias urinæ. quam rem paſsim repetit. Poſtremò dum uxorem Boeti hoc affectu laborantem curat, appij decoctum, & aſſari exhibet: quod omnium iudicio

Maxima difficultas.

Cap. 15.

Cap. 3. 2. ad. Glauc. ca. 2

Lib. de pręcognitione ad poſtumũ.

cio poteſtatem habet vrinam prouocandi. hæc eæ ſunt, quæ maximè vrgere videntur difficultates. A

Pro explanatione poſitarum quæſtionum ſciendum eſt, quod pro ſiſtendis menſibus opus eſt, vt adhibeamus ea, à quibus incraſſatur ſanguinis tenuitas. Sed notabis, quod cum ſint multa in hoc genere medicamenta haud expedit promiſcuè vti omnibus, quædam enim ob frigiditatem incraſſant, quædam verò ob torrefactionem (vt ſi dicam) inſigni ſcilicet caliditate partes tenuiores vel abſorbente, vel ſegregante. Rurſus quædam vi adſtringente poſſunt, craſſiorem ſanguinem reddere, atque ad motum ineptum quædam rurſus facultate emplaſtica, & glutinoſa id præſtant. Vbi igitur menſes nimium effluunt, aut ob reſerationem B
vaſorum, aut tunicarum diuiſionem, aut tranſcolationem, quæ nimium calefaciendo incraſſant ſanguinem, hæc ſanè minimè conueniunt. Primum quia hæc tenuitate ſubſtantiæ, & caliditate reſerationi haud poſſunt, quemadmodum neque tunicarum diuiſioni, & tranſcolationi afferre iuuamentum. Deinde ſi aliquod naſceretur, multò maius eſſet adaucta cauſſa nocumentum. Poſtremò autem vretica non incraſſant ſanguinem, niſi prius extenuauerint ipſum, & effunderint: tres nanque fiunt actiones ab eiuſcemodi præſidijs: vna eſt extenuatio ſecunda fuſio. Tertia ſegregatio, & expurgatio per vrinas. porrò anteaquàm ſegregatio fiat ſanguine ma- C
gis extenuato, vijsque plurimum reſeratis, ac tunicis nondum coaleſcentibus periculum eſt equidem ne ægrum in extremam perniciem deducamus obſtinate inſiſtentes in vſu duireticorum. Etenim cauendum ſemper in omnibus morbis, ne quid noceas: id enim maioris mali euitandi gratia aliquando tollerabile eſt, ſi tamen corrigi poteſt atque euitari facile, mortis incommodum. Hinc velim colligas, quod veretica ſanguinem attenuant, & incraſſant: quatenus attenuant, conueniunt cum ijs, quæ moueat menſes: quatenus vero poſt attenuationem ſit fuſio, & ſegregatio, ſanguiſue relinquitur craſſior ab illis differre dicitur, quoniam dumtaxat extenuant ſanguinem: hæc verò D
extenuant, fundunt, ſegregant & incraſſant. Adhæc vero colligito haud verum eſſe, quod medici quidam grauiſſimi putarunt, vretica quæ non mouent menſes non habere partes tenues. Omnia enim habent tenuiſſimam ſubſtantiam, vt facta inductione circa omnia vretica manifeſtiſſimum eſſe poteſt & quomodo quæſo altiores partes penetrarent, alijsque penetrandi aditum darent ſi craſſiorem haberent ſubſtantiam? Diſputationem itaque conclu-

dentibus

B dentibus dicimus, quod ea influxu menſtruorum incraſſantia con ueniunt, quæ id faciunt refrigerando, aſtringendo, acrimoniam obtundendo, & quorum craſſior eſt, tenaxque ſubſtantia. Alia verò ſunt ab hoc munere ableganda. Quantum ad ipſam deriuationem pertinet dicendum eſt, quod per vrinæ vias detiuare poſſumus citra incommodum aliquod: ſed non calidis, & ſiccis ordi ne tertio at vel ijs, quæ refrigerando leniunt, aquoſumque ſanguinem ſubducunt: vel ſaltim ijs, quæ caliditatem habent exiguam, nulla aut minima ſiccitate concomitante. Hæc enim nullam inferre poſſunt noxam, aut ſi quam afferunt leuis eſt, corrigibilis, & gratia maioris commodi contemnenda: atque hæc ſa- F nè recta eſt, & ab antiquis inſtituta medendi ratio: quod verò obijcebatur de Boeti vxore, id ſanè ipſum longè ſecus habet: quia non fuit Galeni conſilium fluentibus menſtruis mederi, ſed vterino fluxui: longe autem differre vtrunque, quæ diximus manifeſtum faciunt.

De deriuantibus vrina.

Hic ego admirari plurimnm ſoleo recentioues medicos, qui vbi ſanguis menſtruus effluit cnpioſius, originemque ducit à ſanguinis tenuitate, vel aquoſitate putant vretica conuenire, & hanc dicunt Galeni ſententiam extitiſſe.

Andreas Carimus refellitur.

Nam vt ὕστερον πρότερον, quod attinet ad Galenum, aut ad alios etiam authores græcos inuenient nunquam in ſuperfluo fluxu men G ſium hanc admiſiſſe medendi rationem. Sed in mulicbri dumtaxat fluxu, de quo loquemur parum poſtea: mox autem ſanguinis tenuitas in craſſantia poſtulat vt contraria, non autem atternuantia, quæ ſimilia ſunt à quibus curatio minimè, ſed conſeruatio fit Quamobrem ſi cum tenuitate ſubſtantiæ adeſt calor refrigerantia ſimul adhibeamus: ac ſanè perpetuò neceſſarium eſt, vt adſtringamus reſerata vaſa; diuiſa vniamus, aglutinemusque, & rarefactas tunicas condenſemus: quam rem vretica facere non poſſunt. Sed quid agendum (diceret fortaſſe aliquis) ſi effluxerit ſanguis aquoſus carnis loturæ non diſſimilis? hic enim cum ſit frigidus calefacientibus, & acribus facile quidem emendari pote- H rit. Nos hic adhibemus diſtinctionem eiuſcemodi, quo illuſtrentur omnia. ſanguis aquoſus profluit ex vtero aut poſt immoderatam ſanguinis vacuationem: aut citra hanc; quando ſcilicet iam primum incipit talis apparere. Prior ſignificat imbeccillitatem caloris naturalis; & hic debet ſemper adſtringentibus emendari, alioquin fundet vitam cum ſanguine. Eſt enim hoc certum ſignum virtutis collabentis, & fluxus verè immodici: hic non fit aquoſus ob abundantiam aquæ, & ſeri; ſed ob defectum, inopriamque ſi

Gal. nunquam vſum diureticis profluuio menſtruorum.

fluenti aquoſo ſanguine quod agendum.

calefacientibus, acribus, incidentibus, attenuantibuſque vtatur A
quis ipſo in caſu, omnia corrumpet. At qui à principio ad finem
vſque talis extitit proprie ſanguis menſtruus non dicitur, ſed pur
gamentum quoddam ex vtero, quo ſeroſi humores nimium exa-
berantes vacuantur. Hoc enim fieri ſolet tum ob diuturnos men
ſes, tum etiam ob malum ſuccum κακοχυμίαν græci vocant; qui to
tum corpus per muliebres locos exonerat: hoc ſolum in caſu ad-
mitterem vretica, vt nunc diligentius exponemus.

Vterino fluo-re conueniunt vretica quomodo. Sunt qui omnem vterinum fluorem emendari poſſe conten-
dunt diureticis medicamentis: ſed aberrant (meo quidem iudi-
cio) apertiſſimè. Diſtinguendæ ſunt cauſſæ, & pro uaria ipſarum
conditione variæ inſtituendæ ſunt curandi rationes. Diximus hunc B
affectum originem habere aliquando vitio totius corporis; aliquan
do autem vteri. cum totum corpus malo habitu (cacheſiam vo-
cant) cum cachochinna fuerit reffertum, aut hæpar obſtructum,
aut lien aut ventriculus debilis, aut caput excrementa ſuppedita
uerit, tunc ex vtero fluxiones eiuſcemodi fieri poſſunt. Contem
plandum qui humores abundauerint, calidi ne an frigidi, & quo
modo affecti ſint: nam calidos indicat excrementum illud acre, &
adurens, vt quaſcunque partes attigerit exædat ferè, ac aliquando
pruritum, & vlcuſcula, aut rimulas procreet cum ſenſu calidita
tis, adde quod tetrum eſt, & graue olens, quodque colorem lu-
teum reffert: præſtabit hic meminiſſe temperamenti tum naturalis C
tum acquiſititij, prægreſſarumque cauſſarum omnium, adhæc ha
bitus corporis, & anni temporis: frigidos humores contraria in-
dicabunt ſigna: fluente igitur vtero ab hiſce cauſſis, vbi calidi, bi
lioſique humores abundauerint hanc medendi rationem per vreti
ca habeo maximè ſuſpectam: quis enim putauerit calidum affe-
ctum calidiſſimis, & admodum ſiccis auxilijs remoueri poſſe. nam
pone vacuationem ab vreticis factam prodeſſe aliquid poſſe: maius
certe damnum erit ex adaucta qualitate. Ego ſanè corpora eiuſce
modi præmiſſis vniuerſalibus ptiſſana optimè præparata additis ſe
minibus frigidis maioribus ſoleo ad bonum ſtatum redducere. At
que in habitu gracili cum humoribus acribus lacte aſinino, & ca- D
Lactis vſus in fluore vterino. prino deſperatos iam à multis medicis vterinos fluores ſanaſſe pro
fiteor. Modus mihi peculiaris eſt. Quattuor primis diebus hemi
nas duas exhibeo lactis, quo purgetur optimè totum corpus, & rur
ſus alijs quindecim heminam, ſed coctam: & ſex uſque ad quadra
geſimum (quem procurationis termino prefixi) chalibeatum da
ri lac iubeo. Auxilium certiſſimum, ac rarum, quod nos ipſos
in opere nunque fefellit ijs tamen obſeruatis, quæ ad lactis potum

in

E In mea quadam ad Hieronimum vittelescum epiſtola conſcripta ſunt: At verò ſi frigidi humores extiterint obſtructionesque in viſceribus adfuerint intemperies frigida totius, aut principalium partium adſit, quis negabit vretica artis ordine propinata? an aliquis ambiget, quod vim habeant deobſtruendi, calefaciendi incidendi, expurgandi; an non hiſce omnibus in propoſita materia indigere auxilijs ignorabimus? Ad eorum, quæ diximus exemplar diſtriguendæ ſunt cauſſæ affectionum in vtero à quibus affectus procreatur: Imbeccillitas vteri, frigida illius intemperies vreticis gaudebit. Vlcus erodens calidum temperamentum contrarias poſtulabit indicationes, & remedia. De Medicamentis diureticis multa diximus hactenus, ex quibus facilè admodum poteſt F iudicari, quæ nam ſint in vſum producenda neceſſitatis tempore quæ ſcilicet, Mi Curi, ita vrinas moueant, vt non tantum craſſum ſanguinem extenuent, ſed fundant ipſum eiuſque tenuem, & aquoſam partem ſecernant ingentis caloris facultate: huncque ſecretum aquoſum, & tenuem ſanguinem renes partim attractum, partim expulſum recipiant. ſunt in hoc numero quàmplura. Appij ſemen, quod petroſelinum dicimus: huiusque ipſius petroſelini macedonici, quod in regionibus noſtris iam inueniri ſcripſerunt graues quidam medici, fœniculi, item dauci & ſmirni, & ſeſeleos ſemina; ammique & aſſarum, & acorum, officinis G calamum aromaticum nuncupatum à quibus ab inſignem caliditatem menſes moueri non poſſunt: niſi attenuatione, & deobſtructione à nobis in ſuperioribus propoſita, at quia deſiderare ſcribir particulare medicamentum, quo vtar familiariter: id explicabo tibi libenter. nam accipit. Radicum appij, & petroſilini noſtratis an. man. vnum. Cicerum rubrorum. man. ſemis. Aniſorum, ſeminum appij, patrotelini, fenugręci, dauci, cari, ſingulorum dracmas duas. rubeæ tinctorum dracmam. ſpicæ indicę drag. ſemis. adianthi, hiſopi cuſcutę, agrimoniæ an. man. ſemis ſeminum melonum, cucumerum. an. dragm. tres. radicis aſſari, vnciam, calami aromatici vnc. ſemis. Macerentur aqua horis decem: mox excoquuntur ad tertias, vt duæ remaneant libræ, H bibuntur vnciæ quinque, aut ſex pro uice, dulcuranturque: ſi cui ita libuerit ſerapio ex liquiritia, aut de radicibus, aut zulapio diuretico. hoc certe præſtantiſſimum eſt medicamentum.

Vretica in quo fluore conueniunt.

Quod tertio loco proponis an ſcilicet humor putridus venæ ſectione ſit vacuandus: nullam habet difficultatem apud eos qui in omni morbo venæ ſectionem conſulunt. Ego autem dico, quod ſi à Galeni placitis non ſit diſcedendum, quod nuſquam in cap. 8.

eius doctrina inuieniemus humorem hunc vena ſecta vacuari: A
quam rem eius uerba manifectum faciunt libro vndecimo me-
thodi medendi in quo ex propoſito de putridis febribus pertra-
ctat: ſic enim ait. Tanquam igitur in ijs corporibus, quæ non
viuunt, ac putreſcunt, nimum quantum eorum iam computruit,
ſeparant, deinde ei, quod reliquum eſt, infrigidum acrem ſubla
tū perſpirationem refrigerentem moliuntur: ita vtique & putre-
dinem, quæ in viuis eſt orta, ſanabimus, id ſcilicet quod iam
corruptum eſt, omni ratione vacuantes: quod reliquum eſt mo-
deratis motibus, & refrigerante perſpiratu ad exactam reducentes.
Ac vacuationem quidem illius per vriuam, deiectiones vomitum
ac ſudores moliemur, hoſt hanc dimotiunes mediocres vna cum B
ambientis bona temperie adhibebimus; Ac rurſus. Vbi autem,
quæ obſtruunt deterſa diſectaque ſunt, per aluum vrinas, & ſudo
rem ea vacuare tentandum; Ac ſuperiori capite inquit. ergo à cor
poribus quæ ſic afficiuntur expellenda, quæ putruerunt per vrinas,
per aluum, & ſudorem ſunt: quod ſi ad os ventriculi ſua ſponte
impetum capiant etiam per vomitiones: aliter autem non eſt
quod ea præter naturam irrites] ex quibus manifeſtiſſimum fit
quod humorē actu putridum aut purgantibus pharmacis, aut vreti
cis aut ſudoribus, aut ſimul omnibus eſſe vacuandum: minimè
autem venæ ſectione. Quod ſi dixeris, quomodo ſanguis putri-
dus euacuabitur in ſinocho? aut etiam humores excrementitij à C
ſanguinis natura diſtantes, quando cum ſanguine fuerint permi-
ſti? reſponderem putredinem ſanguinis in ſinocho duobus mo-
dis poſſe conſiderari, vno modo quatenus adhuc ſanguis ſuam ſer
uat bonitatem: alio aurem quatenus omnino propriam amiſit for
mam. in priori caſu non eſt putridus propriè loquendo; ſed dum
taxat eſt in principio conſtitutus degenerationis: quo in caſu licet
incidere venam ob multitudinem ſanguinis indicantem vacuatio-
nem, & propter obſtructionem à multitudine factam viribus con
ſtantibus: in ſecundo caſu non licet, primum quia cum tali corru-
ptione vires validæ non ſunt, & quia ex multitudine facta eſt ca-
chochimia ſanguine in alienam naturam mutato: at verò cacho D
chimiam putridam purgans medicamentum corrigit. Diſtinctio
de duplici putredine ſanguinis eſt Galeni ſecundo aphoriſ. & libro
ſecundo de febrium differ. & de criſib. quod autem ſanguinis miſ-
ſio in hac febre non fiat ob putredinem Galenus dæcet in methodo
medendi his verbis. Ergo indicabit (vt dictum eſt) præcedentium
cauſſarum quælibet puoprium aliquid: multitudo ipſa: quæ ex eo
rum eſt numero, quæ ſunt in prædicamento quantitatis, vacua-
tio-

E tionem; vacuationis vocabulo intelligere venæ ſectionem indicauit primo aphoriſmorum commentario tertio, & primo de humoribus duodecimo commentario, atque alibi paſſim: hancque propriè deberi multitudini notiſſimum eſt. Mox autem ſubſequitur. At verò in humorum putredine & excretio, & refrigeratio, & ventilatio, & ſemiputridorum cõcoctio ex aduerſo reſpondẽt; hic non dixit. vacuationem, ; ſed excretionem; qua intelligit expurgationem per vias iam dictas. additq; vltimo concoctionem, quæ ceſſare facit putredinem manente ſubſtantia, vt dicit in arte medica: quo loco intellexit ſemiputredinem, vt hic euidenter docet. vide mi Curi, quomodo vnus locus alium aperit locum. ſed F omnem difficultatem remouet, quæ ſubſequuntur, in quibus venæ ſectionem adhibere in ſinochis admonuit ſolum ob plenitudinẽ ſic ſcribens. Etenim ſi neq; obſtructio ſubeſſet, neq; putredo, ſed ſola ſuccorum redundantia, protinus à miſſione ſanguinis, pro naturæ ſuæ ratione ſe haberet. Itaque tantum ſuccorum in omni tum corporis temperamento, tum regione tum anni tẽpore, tum ſtatu cœli detrahi par erat, quantum ſupra naturalem ſtatum fuerat inauctum. Verum quoniam nec obſtructio, nec putredo curari per ſanguinis miſſionem poteſt, vt quæ alia remedia, (ceu prius eſt monſtratum) deſiderent, reponi ſanguinis aliquid ad curationis ſpatium debebit: quo minus intempeſtiue nutrire G neceſſitate vlla cogamur; hæc ille, quæ adeo confirmant propoſitum, vt nihil magis: notent hæc verba qui volunt humorem putridum vena ſecta vacuari: cum Galenus dicat, quod non poteſt curari putredo per miſſionem ſanguinis. Si non poteſt hoc fieri cur eam peruerſam ineunt rationem medendi? Placet idem oſtendere ex Hippocratis obſeruationibus: ſed prius vnum ſupponere debemus: febrem ardentem quam cauſſum vocant, vnam eſſe ex ſinochis febribus, cum à principio ad finem habeat acceſſionem vnam, vt Galenus docuit libro de febrium differentijs & de criſibus. Hæc febris à natura ſoluitur tripliciter, vno modo rigore ſu- H peruueniente, de quo dicebat in aphoriſmis. Cauſone habito rigore ſuperueniente fit ſolutio, & in epidemijs dicebat. Plurimi igitur ægrorum circa iudicium rigebant, potiſſimum verò quibus ſanguis non erupiſſet, qui quidem ijdem poſtea ſuper riguerunt, & exudarunt; oſtenſum eſt enim aliàs amaram bilem rigorem facere, quæ cum impetu per ſenſibilia, & carnea corpora ad excretionem fertur. Declaratumque præterea eſt huic motui comitari ſudorem, interim uerò bilioſas etiam uacuationes, & alui deiectiones. Secundo modo ſoluitur per fluxum ſanguinis

ex na-

ex naribus: quæ res ſolet eſſe peculiaris in hiſce febribus, de quo ſolutionis modo dicebat ſenex. Febribus autem ardentibus hæc accidebant, quibus rite, & largiter ſanguis per nares erupit, ea de cauſſa maximè ſeruabantur: neque vllum noui, ſi rectè ei erupiſſet ſanguis in hoc ſtatu quemquam mortuum; Tertius ſolutionis modus eſt per vtranque viam: de quo ſic ait. Ac nonnulli qui diu ægrotarunt, quibus etiam acciderunt eruptiones ſanguinis, in dyſenteriam tandem inciderunt, vt Eratonis puer, & Milus, qui poſt ſanguinis multam eruptionem in dyſenteriarum ſtatum delapſi ſunt; Hæc docent quid nos agere debemus nam ars medica ad imitationem naturæ inuenta eſt, & exculta. Quando ſanguis in bilis naturam degenerauit, purganda eſt bilis: quam in cauſo purgat natura per ſudorem, per vomitum, & per egeſtiones: quando autem adhuc eſt ſanguis formam propriam ſeruans, dicitur tunc multitudo, incidenda eſt vena vacuanduſque ſanguis, quia ſic facit natura in hoc ſtatu. Aliquando autem molitur vtrunque: cum neque prorſus eſt bonus ſanguis, neque prorſus malus; ſed hæc alibi ſunt expoſita diligentius. Tandem vt concludamus dico, quod cum in putridis continuis adſint ſeptem à quibus indicationes curandi deſumuntur. Humorum multitudo, craſſitudo, lentor, obſtructio, tranſpirationis retenſio, putredo, & febris carens intermiſſione: hæc omnia ſuis contrarijs corrigantur: à ſola multitudine ſumitur indicatio in febribus de ſanguine mittendo, ab alijs autem minime: præſertim verò à putredine quatenus iam facta eſt non ſumitur hæc indicatio: cum hæc poſtulat excretionem ſui per omnes regiones, vt explanatum eſt: quod verò ſemiputridum eſt, vel vt rectius dicam debet putrefieri corrigitur ſolum, ventilatione, refrigeratione concoctione, Et reſeratione; quæ contraria obſtructioni eſt. quæ obſtructio ſi fiat à multitudine venæ ſectio adhibenda: ſin minus deobſtruentibus alijs vtendum vt incidentibus, & detergentibus atque vt plenè meam conſequaris opinionem, ſcias venæ ſectionem nunquam indicari ab eo ſanguine, qui omnino putridus eſt, & inutilis nutrire amplius non poteſt.

De humoribus autem permiſtis ſimul cum ſanguine idem faciundum eſt iudicium, Nam duobus modis conſiſtit hæc permiſtio cum ſanguine: aut cum illius multitudine & abundantia; aut ſine multitudine prior venarum inciſionem admittit, non ratione miſcellæ, ſed ratione copiæ ſanguinis: vt vacuata multitudine natura de cætero reliquum ſanguinis à putredine præſeruet. Secunda verò minimè hoc exigit remedium: cauſſa eſt in promptu:

quia

E quia id dumtaxat vacuandum eſt, quod naturæ facit negotium: at ſanguis eiuſcemodi nullum facit. quorſum igitur vacuandum? hoc enim conſtans eſt, atque perpetuæ veritatis, poſitio, quod ſi talia purgantur, vacuaturve, qualia oportet confert, ſin minus contra: ſic dicebat Hippocrates, & vaſorum innanitio ſi talis fiat qualis fieri debet confert, ſin minus contra. & recte admodum Galenus dicebat non conferre quicquam vacuare ſanguinem, cum neque quantitate, neque motu officit: peruerſeque agere medicos, qui ipſa pituita peccante bilem educunt. itaque ſiue nos, ſiue natura vacuationem molliatur, eſt in quantitate, & qualitate modus quidam ſtatuendus: quo noxius humor vacuetur, & multitu-

F dini noxij humoris vacuatio conueniat. Si enim educatur id quod redundat, certè ægrotus factum ſe leuiorem ſentiet, & facilius morbum perferet. at ſi quid eorum, quæ naturæ accommodata ſunt, ſimul excernatur, eius vires, & diſſolui, & infirmas effici neceſſe eſt. § ſanguis eſt naturæ accommodatus, cur igitur vacuandus? cur vt vnciam vnam bilis excrementitiæ permiſtæ aperta vena deducas placebit tibi vacuare libram vnam ſanguinis boni? non ne id peruerſo iudicio faceres? Cæterum quantum hæc medendi ratio ab antiquorum ſententia diſtet, hoc potiſſimum, Curi, teſtari poteſt, quod medicamenta purgantia educunt vnum quempiam humorem peccantem ex venis, attrahendo ſimilitudine ſub

G ſtantiæ; vt dicunt, hocque propriè dicitur purgare, quaſi dixeris, rem permiſtam ex multis, eligere, & puriorem reddere; vt in tractatione de purgatione demonſtraui: perperam excogitatus eſſet illorum vſus; ſi vna venæ ſectio emendaret, cachochimiam putridam venarum: adde quod ſubuerteretur commune illud Axioma, nempè purgationem deberi humoribus qualitate peccãtibus cachochimiæ ſcilicet: vacuationem verò propriam eſſe multitudinis, vt millies à Galeno explanatum ſciuiſti. Scio, opinionem eſſe quorundam gloſſematoriorum Auicennæ, quam etiam recentiores quidam inſectantur conuenire ſemper venæ ſectionem, vbi humores excrementitij cum ſanguine miſti ſunt, ſed quantum

H aberret, quæ dixi, manifeſtum faciunt. Patet etiam ex dictis turpi errori detineri illos, qui cum ſanguinem corruptum videat, vt bilioſum, & eruginoſum, aut alio vitio obſitum, coinquinatumve gloriantur multum ſe optimè vacuaſſe, & in dies venæ ſectionem repetere ſatagunt haud ſecus, quam publici quidam carnifices. At non ſic quidem Galenus eorum opinionem admittens, qui in malo ſanguine, vt potè genito ex caritate annonæ, venæ ſectionem prohibebant, obſeruãtes omnes fuiſſe mortuos, quibus

ſecta

ſecta fuit vena: in humore putrido indicatione ab illo deſumpta, A
miſſionem ſanguinis, nunquam in opere propoſuit. ſed de propoſito argumento hæc ſatis. De lapide Bezaar nihil eſt, quod plura expectes, omnia cumulatiſſime leges in mea tractatione, quam nunc mihi remiſit Cirochus. Hæc habui quæ pro reſponſione ad tuas litteras ſcriberem. Vale. Datum Tolentini 7. Iulij. 1576.

HORATIVS AVGENIVS AD CVrium Scipionem Pennenſem. Epiſtola quarta.

AGITVR DE SIGNIS EXVLCERATORVM renum, & veſicæ, ac de natura, & cauſſis vertiginis. B

FORTASSE admiraberis (Curi) quod binis tuis, & mihi (vt ſcis) pro conſuetudine iocundiſſimis nihil reſcripſerim: at ſi occupationes meas noueris admirari profecto deſines, quia cognoſces omnem operam, ſtu ſtudium, ac diligentiam me ipſum adhibere, vt amicis ſatisfaciã, C
in quorum numero tu ipſe primas partes obtinuiſti apud me merito tuo. Scias igitur, quod quando tuæ illæ priores Tolentinum peruenerunt, ego pridie iter Romam verſus paraueram, ac ibidẽ integro menſe commoratus in patriam reuerſus fui quàm pluribus occupationibus maximi momenti haud leuiter impeditus, quin ſtatim reſponderem, Volunt enim vt ſcis muſæ liberum homins iudicium, & in hac permanens cunctatione tabellarius reddidit ſecundas: quibus ob eandem cauſſam reſcripſi nihil. Nunc verò cum datum mihi ſit otium, quamuis exiguum, & huic muneri pro dignitate obeundo, admodum impar, conſtitui pacem inire cum muſis, & libris (quorum magnum fuit antea cum ti- D
neis blatteisque certamen) tibique quoad eius fieri poteſt ſatisfaciundum eſſe: Nunc itaque ad rem venio.

Diligenter lectis prioribus litteris quandam habere videris mihi cum clariſſimo medico controuerſiam an ſcilicet ægrotus ille veſter exulcerationem in renibus dumtaxat, aut veſica; an autem in vtroque viſcere pateretur; putante illo, vt ex tuis colligo in vno, aut altero, non in ambobus, vt tu dicebas vlcus contineri, ac ex-

poſita

E poſita diligenterhiſtoria petis vt ſcribam labere quid ſentiam. in poſtremis dubitationem de vertigine proponis, an ſemper inſequatur obſtructionẽ, ut Altimarus dicere videtur, an aliquando conuenientiam, & compreſſionem ventriculorum, cerebri, qui in anteriori parte locum habent: multisque authoritatibus comprobas haud ſemper ab ipſa obſtructione proficiſci, idcirco cum difficile tibi negotium videatur, hic etiam meam opinionem audire deſideras.

Pro harum litterarũ reſponſione illud in primis præfari volo, me haud eſſe talem, qualem profiteris, ac vtinam eſſem: verùm à te viro citra omnem controuerſiam magni iudicij, tanti fieri plurimum gaudeo, cum nihil in vita mihi contingere poſſit iocundius, F ſed quomodocunque res habeat hoc vnum perſuadeas tibi velim me totum tuum eſſe, ac idcirco nihil habere me antiquius, quàm amicis, ac ijs præſertim, qui de arte medica optimè merentur, ſatisfacere: verum vt ad eorum, quæ deſideras explanationem accedam, quantum ad primum pertinet certiſſimè pronuntio tam in renibus, quàm in veſica vlcus adfuiſſe, atque alterum, quicunq; is fuerit, haud benè perſpexiſſe negotium.

Pro faciliori intellectione concluſionis noſtræ breuiter afferenda ſunt ſigna, quæ vlcus harum partium demonſtrant: dein verò de vrinæ ardore dicemus quædam, ac vltimo loco noſtram ſuſpi- G cionem conſcribemus. ordo dicendorum.

Quod igitur ad ptimum attinet opus eſt vt explicentur ſigna quibus inuicem diſtinguuntur vlcera renum, & veſicæ, etenim ex hac ipſa Theſi cognoſces quid ego ſentiam in propoſito negotio.

Ex vtraque ſede pus effluit: ſed vlcerata veſica ante vrinæ profluuium, & aliquando citra vrinam ſenſim, ac ſponte educitur, breuique momento ſubſidet: renibus verò aut nunquam, aut longo tempore ſubſidet ſedimentum: ingentemque permiſtionem habet cum vrinæ ſubſtantia, quæ redditur tota à puris conditione lactea. Magnæ huius permiſtionis cauſſa eſt viarum diſtantia, per H quas tranſitus fit, quoniam vbi breue illud extiterit ſpacium permiſtio illa fieri non poteſt. Fœtorem addito, qui vt proprius comes veſicam exulceratum refert: quem ferè nunquam repræſentant renes. Etenim pus quo magis continetur calido loco, maximè elaboratum, fœtorem non habet: qui fœtor inſignem ſolet repræſentare putrefactionem. pus igitur à renibus vlceratis fluens hanc ob cauſſam non fœtet. In veſicæ pure contrarium accidit, quia exanguis eſt, & exiguo calore prædita. Succedit his aliud di-

Vlcera renũ & ueſicæ quomodo di ſt nguenda.

Fœtor ueſicũ ulcũ notat, non renum.

FFF ſcri-

ſcrimen ex modo reddendi vrinam: quoniam affecta veſica vrinæ A difficultas adeſt, renibus affectis non adeſt: niſi fuerit læſus ren vtrũque, atque ita læſus, vt obſtructis omnino vijs per quas in vreteres fit tranſitus, vrina aut non poſſet, aut certè cum difficultate percolari. Dolor adeſt vlcerata veſica, quia illius oſtium ſenſu exquiſito cum ſit præditum, & acris vrina, in ſenſorium affatim ages immanem neceſſariò dolorem procreat dum vrinam emittunt ægri: idque contingit tam in principio, quàm in fine mictionis: quandoquidem ſub finem duntaxat apparens dolor haud eſt perpetuum ſignum exulceratæ veſicæ. Renes verò ſenſu carent, aut aut certè habent admodum exiguum, idcirco dicebat Hippocrates in renibus dolor grauis. ſitus præterea, partium conſenſus, quę B permiſcentur cum vrina ad exquiſitam notitiam aliquid faciunt. Renibus affectis circa quintam ſpondilim ſupra caudam dolores adueniunt graues: veſica oblæſa circa pubem & emuntoria. Stupor aduenit cruri è directo reſpondenti reni affecto, id in veſica nõ eſt neceſſarium. Sanguis aliquando admiſcetur vrinæ, tum vlcere facto, tum etiam dum fit. Illud ſemper exæſionem denotat, hoc verò generationem vlceris, ſed non eſt neceſſarium ſanguinis mictum vlcus præcedere, vt audiui quoſdam recentiores medicos arbitrari. quia fieri poteſt vlcus abceſſu iam rupto, ex quo ſanguinis nihil, puris autem multum effluat: ſed id profectò rarum eſt. C Sanguis itaque ex renibus deducitur multus (illius relatione, qui emanat vlcerata veſica) liquidior, maximè permiſſus ex veſica paucus, niger, non ita permiſtus. Carunculæ ex ſolis renibus, vt ſquamæ, & furfures ex ſola veſica & pituita capillorum ſpeciem referens ex vretidis, vt ſentio, vel ex renibus, vt dixiſſe aliquando videtur Galenus. Obiter notabis Curi, quod vbi apparent carunculæ ſignum eſt certiſſimum exulceratorum renum, non tamen ita accipiundum, vt perpetuum ſignum, adueniunt enim carunculæ dum vlcera excedunt: poſſunt itaque vlcera ſine carunculis in renibus conſiſtere.

renes ſenſu carent,

Puris mictũ haud neceſſario ſequitur ad ſanguinis mictum.

ſine earum culárum mictu ulcus in renibus.

Ex his quæ hoc loco diximus colligendum eſt, ægrotum hunc D veſtrum habere vlcus in vtroque viſcere. primum quidem in renibus, mox in veſica. illius inditia fuerunt hæc. Quòd ſanguinem copioſum citra doloris ſenſum eminxerit maximè permiſtum: Quòd vrinam reddidit purulentam, lacteam, vix ſubſidentem: Quòd crus è regione ſtuporem patiebatur: quòd apparuerint carunculæ: lumboſque dolor grauis fatigauerit: & hic affectus generatione fuit prior. Hunc poſtea ſubſecutus eſt alter, nempe, vlcus veſicæ. Hoc notabat difficultas in mingendo percepta: ardor vri-

Renis exulcerati ſigna.

Veſicæ ulcerata ſigna.

E næ continuus in principio, & in fine mictionis: dolor circa pubē: quòdque vt prius ingentem habuit permiſtionem pus cum vrina; nunc verò aliquandò talem non habeat: nam prout maior ex renibus, aut ex veſica deducitur puris quantitas; ſic ſanè contingit permiſtionem reperiri maiorem, vel minorem. Quibus autem ex cauſſis factum fuerit vlcus in veſica hic non dicam, cum parum poſtea ſim explicaturus; ſed affecti loci prætermittere contemplationem nequeo, quia mihi ſatis artificioſum, difficileque negotium videtur.

Sciendum itaque pus educi cum vrina ab hiſce partibus à renibus, ab vreticis, à veſicæ corpore, ab illius oſtio, & à ductu pœ-F nis: quomodo noſcendum cum à renibus aut vreteris deducitur, iam ſatis abundè diximus. ex alijs ſedibus in hunc modum diſtinguito.

Exulcerato veſicæ corpore vrina contineri nequit, aſſidua meiendi cupiditas perurget, neque laborans erectus ſtare poteſt; ingens cruciatus, & indeſinens, veſicam pubem perineumque obſidet, maximus verò emictionis tempore, craſſior aliquanto vrina euadit, & modo ſanguine, modo pure exiguo perfuſa pelliculæ, aut ſquamulæ, aut furfurea quædam cum vrina exeunt. At verò ſi pœnis ductus exulcerationem contraxerit, quæcunque modo dixi cum turbida vrina emanant: attamen non vt in illis ſub emi-G ctionis finem, verùm vel ipſo initio, vel etiam ſponte citra vrinæ curſum. Inter meiendum vrina acrem in pœnæ dolorem parit præſertim cum fluere, vel deſinit, vel incipit. At verò perpetuus eſt dolor, & indeſinens exulcerata veſica. Veſicæ oſtium exulceratum vrinam etiam emittit craſſam, graueolentem, ſed non ita permiſtam confuſamque vt profluens vlcerato corpore, idcirco ſubſidet in imum breuiori tempore; influxione vrinæ dolor nullus, aut exiguus; at poſtquàm fluere deſinit ardor quidam in glande percipitur aliquando immanis. ex hac etiam ſede nonnunquā pus citra vrinam ducitur. Colliges ex ijs, quæ diximus, quod duo ſunt extrema in eiuſcemodi vrinis: alterum eſt maxima permiſtio H cum vrina: alterum nulla permiſtio illa contingit exulceratis renibus: hæc autem exulcerato ductu pudendorum: hanc partem proximè ceruicis vlcus repræſentat, illam vlcus vreterum: habet medio quoddam modo vlcus corporis veſicæ. hanc ob cauſſam inuenies antiquiores medicos dum harum affectionum ſigna proſequuntur, ſcripſiſſe, confuſionem puris cum vrina aliquando exquiſitam eſſe, aliquando autem minimè; & nonnunquam nullā adeſſe: quæ ſanè debent ſigillatim intelligi in cōparatione iā dicta.

ſigna diſtinctiua locorū exulceratorum.

Cæterùm quam ob cauſſam hæc appareant ſymptomata difficultatem non habet. Solum decendum cur dolor adueniat acer vlcerata veſica ſub mictionis finem. A

Vlcerata ueſica dolor aduenit ſub finē mictionis, & quam ob cauſſam.

Notabis itaque, quod eſt dolor dum fit vlcus, cum verò factū eſt non eſt dolor.. nam ab ijs à quibus alteratur corrumpiturque natura dolores fiunt (vt dicebat Plato) non autem cum natura alterata, & corrupta eſt. facto vlcere in cernice veſicæ dolor non adeſt niſi aliquid denuo agat in ulceratam ſubito, atque violenter. idcirco profluens vrina dolorem facit in principio mictionis, ſed nō magnum qualis aliquando ſequitur in fine circa glandem. in fine (inquam) quoniam retinetur ſemper in locis ulceratis aliqua vrinæ portio, quæ conſenſus ratione dolorem facit in glande. B

dolor circa glādem cur accidat.

Pro qua re ſciendum eſt, quod tres nerui oriuntur à ſpondilibus caude & in muſculum ceruicis veſicæ inſeruntur, & quadam ducta propagine in ipſa glande terminantur, eorundem ve quædam portio ad ani muſculum, & ad radicem femoris vterumque appellit. Sic fit conſenſus. colum ueſicæ minus dolet, quia ſenſum habet magis obtuſum, quam partes pœnis poſſideant. magna enim adeſt pinguis cuiuſdam ſubſtantiæ portio, quæ impedimento eſt ne ſenſibile obiectum illico violenter agens in ſenſorium validam actionem faciat. deinde verò natura pęni dedit magnam admodū, & (vt ſic dicam) delicioſam ſentiendi facultatem, cum debent pro re venerea atque generatione inſeruire: & quamuis certè ijdē ſint nerui, natura tamen dedit illis circa glandem ob vſum iam dictum vim ſentiendi maiorem: & ſi dicant alij datos fuiſſe quoſdā à cerebro, & nuca præter iam dictos. Quia igitur obiectum ſenſibile agit in ſenſorium uiolenter, atque retinetur in loco dolor fit: cum verò urina fluit dolor non adeſt, quoniam non retinetur. hæc probabilis mihi videtur maximæ huiuſce difficultatis ratio. C

Pòrro ardoris cauſſę quamuis explicari ſoleant quàmplures, meo tamen iudicio referri poſſunt omnes ad duas, nempè ad vrinarum conditionem, & ad effectus inſtrumentorum, per quæ fit tranſitus. Ardorem parit acrior vrina. Talis autem euadit quattuor de cauſſis. Victus ratione calidiori, qualis eorum, qui generoſo vino gaudent, & aromatibus, & ſalſis alimentis, acribuſque bilis multa permiſtione: Adhæc ſalſi phlegmatis multitudine, quę res potiſſimum in ſenibus contingit. Poſtremò puris acrimonia rupto abceſſu emanantis. Inſtrumentorum vitium eſt vlcus, aut inflammatio ceruicis veſicæ, aut meatus pudendorum. hac tranſiens vrina acrius ferit. Vide quid ego ſentiam in caſu propoſito, D

Vrina a oris quatuor de cauſſis contingit.

nempè

E nempè tum in renibus, tum in veſicæ ipſius ceruice adfuiſſe vlcus, ſed ob quam cauſſam contractus fuerit ardor me quidem fugit. ex tuis enim litteris nihil potui colligere. quod me in cauſſæ particularis notitiam deduceret. Verum quia me tibi rem gratiſſimam facturum ſcio, ſi quid ſentiam de cauſſis propoſitorum vlcerum liberè communicauero, quid ſuſpicer dicam. Putauerim igitur hunc hominem obſceſſum fuiſſe calculo: cuius attritu, vehementique motu ex renibus in vreteras, & veſicam tandem ingens ille ſanguinis fluor ex renibus emanauerit, ac huius ipſius cauſſa putauerim in ceruice veſicæ genitum fuiſſe vlcus. Ludouicus pater vir equidem doctrina iudicio, & artis vſu ætate ſua nemini ſecundus, F obſeruauit ex renibus niſi manifeſta cauſſa ſolutionem fecerit, nunquam ſanguinis fluorem contingere niſi calculi attritu. Idem obſeruauit Ioannes Fernelius recentiorum medicorum citra controuerſiam princeps. Egoque hiſce vigintiquatuor annis, quibus medicinam feci id veriſſimum eſſe noui. Placuit admonere te huiuſce rei, vt in curando veſtro hoc ægro, aut etiam alijs diligenter inſpicias an cum vlcere adſit calculus, necne: quandoquidem hoc ipſum cognouiſſe ad totius curationis perfectionem plurimum refert. Videas interim quæ de hoc argumento ſcripſimus libro de medendis calculoſis, & exulceratis renibus, & hæc ſufficiat de primo capite dixiſſe. *Augenij ſuſpicio.*

G De cauſſis vertiginis quid ſentiam breuiter aperio, & quamuis me nouam opinionem conſcripturum profiteor, hanc tamen veriſſimam eſſe arbitror: ſi non placuerit, tuum ſit communi opinioni adhærere. Vertigo eſt, qua omnia in girum videntur moueri. proxima huius cauſſa eſt ſpirituum inordinatus motus in anterioribus cerebri ventriculis: quoniam igitur hi circumaguntur, omnia pariter ſic videntur moueri: quia rerum ſpecies repræſentatæ communi ſenſiterio recipiuntur per modum recipientis: hæc ſanè formalis ratio eſt ſymptomatis huius. modum inquirendum, quid nam in ipſis ſpiritibus faciat circularem hũc motum. duplex cauſſa, interior vna; exterior altera. interior eſt permiſtio alicuius H ſubſtantiæ, qua ſpiritus agitantur. Sunt qui dicunt viſcidos, & craſſos humores permiſceri. Ego ſanè haud crediderim hos efficere vertiginem. quia cum ſint parum proportionati cum ſpiritibus cerebri, virtus illorum conſeruationi maximè intenta violenter ac ſubito moueretur vt eoſdem expelleret. hæc ipſa expulſio fit ventriculis contractis, ex quo motu procreatur epulenſia. In vertigine motus nullus ventriculorum adeſt. Multò rectius dicemus, ſi vapores miſceri ſtatuerimus, qui cum illis familiaritatem *Vertigo qd ſit.* *Cauſſæ uertiginis.* *Epilenſia quomodo fiat.*

habent

habent. fiunt enim ſpiritus ex vaporibus. ſi quando igitur contin- A
exemplum. git hoſce permiſceri vapores, ſpiritus mouentur circulariter. exẽ-
plo tibi ſit aqua: in qua ſi proijciatur quappiam etiam leuiſſimum
ſtatim illam in girum mouebit. quid putabis in ſpiritibus contingere? qui ſanè tenuiores aqua naturam ſcilicet aeream repræſentantes. Hi vapores aliquando ex toto cerebro, aut ex determinata illius parte, capite parte per eſſentiam læſo proficiſcuntur. determinatam illius partem dixi, quia in quoddam obſeruatum eſt ab occipitio vertigiuem deduxiſſe originem: pars in eo minima dolebat, quæ ſi vel blandiſſime attingeretur concitatus humor vaporem in ſenſus omnes expirabat, quo prorſus effuſi tenebantur.

Sig. na affect.° per eſſentiã. In capite morbum per eſſentiam conſiſtere denotant eius B partis dolor, aut grauitas aurium tinnitus, olfactus, vel auditus oblæſus; aliquando hic vapor ex humore deducitur, qui in ventriculo, præcordijs, alijsve partibus naturalibus continentur. hunc ſignificat nauſea, inappetentia, oris amaritudo, cordis eroſio, (cardiogmos dicta) via per quam in cerebri ventriculos irrepit hic tenuis, & calidus vapor ſunt arteriæ per quas dumtaxat in ventriculos afferri poteſt nam in plexu choroide ſpiritus, & humores exagitans, ac vanè impellens turbulentos ſenſus motusque reddit. Hic vapor ſoboles eſt intemperiei vel ſuperiorum, vel inferiorum partium:

Vertiginem ſequi ad intemperiem. & à conniuentia. Quamobrem hoc ſymptoma cum interna eſt cauſſa morbum ſequitur in intemperie ijs intercedentibus quorum C eſt facta mentio. Si verò cauſſa fuerit externa, vt contuſio, tunc fit vertigo citra intemperiem: ſed à ventriculorum conniuentia: quæ tamen niſi habeat aliunde originem, & fomitem breui euaneſcit: poſſunt enim humores obſtruere ventriculos. hic fiet comitialis morbus. poteſt etiam ob eadem contuſionem introduci temporis tractu intemperies, quæ iugiter vitiatos vapores procreans vertiginem facit. Et hæc mea eſt opinio, quicquid in hac re alij dixerint. Vale. Ex Tolentino die decimaquarta Auguſti. Milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimo ſexto.

D

HO-

E

HORATIVS AVGENIVS HERCVLI Brancuto Senogallienſium Medico Præſtantiſſimo. S. P. D. Epiſtola quinta.

IN QVA DE VRINARVM SEDImento pertractatur.

F

QVOD fueris puplicè teſtatus cum Angelo Antonino, aliјſque pluribus me talem prorſus edidiſſe libro de medendis calculoſis & vlceratis renibus conſultationem illam Cynicam, qualem mihi reddidit Antoninus, ne apice quidem mutato eamque fuiſſe ipſam, quam ad Gubernatorem Saxatellum Franceſchinus miſit, & cauſſam explicaueris cur principio caruerit, ac propterea calumniatorem mendacem extitiſſe: nihil eſt, quòd tibi gratias agam: cum hoc factum non tam in meam gratiam, quàm pro veritate, æquo, & iuſto, recogno-
G ſcam: id enim feciſti, quod probum virum decebat. Sed certè immortales habeo, habeboque donec viuam, quòd de me multò magis egregiè ſentias, quàm ego vel in me ipſo nunc recognoſcam, vel ſperem longis vigilijs conſecuturum: Plurimum tamen lætor tua opinione quam omnes ſemper plurimi fecerunt. Hoc igitur nomine tibi debeo plurimum, ac magis debere in dies deſidero. Accedo ad tuas literas, quibus deſiderare ſignificaſti intelligere ex me, quid ego de vrinarum ſedimento ſentiam: cum audieris à quamplurimis me nouam quandam opinionem habere. Ego quamuis hoc tempore plurimum ſim occupatus in pu-
H blico munere profitendi, tamen ſcribam in tui gratiam, quid animo conceperim meo ea tamen lege ac pacto, vt tuo exactiſſimo iudicio dijudices, an Augenius in ardua hoc materia fuerit veritatem aſſecutus, quia certè magis iudicium tuum, quàm manem gloriam deſidero. Sed expedit exordiri ab ipſius rei definitione, vt intelligatur, quid ſit id de quo propoſita tractatio eſt. Imprimis autem obſcurum eſt mihi an Galenus aliquando ſedimenti definitionem dederit: quòd ſi id fecit in primo Prognoſticorum id eum præſtitiſſe putauerim, vbi fortaſsè duplex deduci poteſt definitionem

Galenus an dederit ſedimenti definitionem obſcurum eſt.

fini-

ſinitio. Vna hiſce verbis comprehenſa. Puri proportione reſpondet inter id, & naturales humores iniectum. ‖ Alteram in ſubſequentibus verbis. Quicquid enim alimenti in ſanguinis generatione naturæ refugit confectionem ſubſidet in vrina, neque vt ſanguis ab ea commutatum: neque vt pus cauſſæ præternaturam A

Sedimenti prior definitio ſecunda.

particeps. ‖ Prior definitio ſic habet. Sedimen vrinæ excrementum eſt, puri ſimile, quod non eſt neque pus, neque naturalis humor.] Poſterior. Sedimen eſt alimentum, quod ſanguinis generationem in hæpate ſubterfugiens: neque eam ſuſcepit elaborationem, quam ſanguis: neque eam alterationem, quam pus habet ‖ vtranque definitionem ſimul declaro, quia parum certè, ve-

Sedimentũ excrementũ eſt.

lut rectius dicam, nihil inter ſe differunt. Sedimentum eſſe ſub B genere excrementorum reponendum, difficultatem nullam habuit in hanc vſque diem: nam ſi puri proportione reſpondet, ſi tanquam inutile expellitur, ſi nequit in ſubſtantiam corporis conuerti, & ſi conuertitur id maxima fit intercedente neceſſitate: ſique quod talem naturam habet excrementum eſt, meritò ſub hoc ipſo genere collocatur. Idem porrò eſt in hac materia dicere ex-

Alimentum quomodo ſit aliquando excrementũ.

crementum ‖ quòd, alimentum ſubterfugiens generationem ſanguinis. ‖ quandoquidem omne alimentum, quod in ſanguinem tranſmutari non poteſt, naturam adipiſcitur excrementi: Prima notio dicebat, eſſe medium quiddam inter humores naturales ‖ inter ſanguinem ſcilicet, hic enim verus eſt humor principa- C

Sanguis verans humor.

liter dictus: alij verò ſecundum quid: quoniam hoc ſolo nutriuntur partes, vt alibi diximus: alijs verò minimè: & pus ipſum.‖ quia, quemadmodum ſedimentum non eſt ſanguis: ſic profectò neque etiam puris ſubſtantia: hæc enim ſemper habet aliquid admiſtum præternaturam: ſedimentum aliquando habet, aliquando non habet. Mediam hanc naturam in poſteriori definitione exprimit dicens, neque vt ſanguis ab ea commutatum, neque vt

Sedimentũ ab alijs excrementis diſtinguitur.

pus cauſſæ præternatnram particeps. ‖ Si omnia, quæ in humano corpore ſunt excrementorum genera perluſtres, haud profectò inuenies aliquod, cui poſſit aliqua ex propoſitis definitionibus accommodari. Fæces neque generantur in hæpate, neque cum pu- D re proportionem habent, minimeque mediam obtinent naturam inter pus, & ſanguinem. Vrina quamuis fortè dicatur in hæpate generari: neque medium obtinet locum, neque puri ſimilis eſt: de ſudore idem dicendum eſt. Semen verò quamuis vtile quod-

Semen quid ſit.

dam ſit excrementum: nihilhominus non fit niſi à ſanguine: idcircò dici non poteſt ſubterfugiſſe illud concoctionem hæpatis propriam: neque dici ſimiliter poteſt mediam habere naturam

inter

E inter ſanguinem & pus: cum re ipſa ſit ſanguis maximè elaboratus, & concoctus. Ergo ſi ex Galeni monumentis, deduci aliqua poteſt definitio, quæ conueniat omnibus ſedimentis, tam ſcilicet ſanorum, quàm ægrotantium hominum, hæ duæ mihi videntur ſatis accommodatæ. Pro quarum intelligentia ſciendum eſt alimentum eſſe in vniuerſum triplex, vt Hippocrates libro de Alimento ſignificauit his verbis. Alimenti autem, quod alit: hoc alimentum, & quod veluti alimentum: & quod futurum alimentum; Propriè meretur nomen alimenti, quod iam alit: Id autem dicitur nutrire, quod iam appoſitum eſt, & vnitum: ſed nondum aſſimilatum, verùm qui ad hunc finem tendat. quod enim F redditum eſt ſimile, cum ſit in ſubſtantiam corporis conuerſum, pars iam factum eſt, eius quod nutriri debet: quod autem perfectam aſſimilationem non eſt conſecutum, at aſſequi properat, id quidem iam verè alimentum eſt. Alimentum etiam dicitur quod veluti alimentum eſt, vt ſanguis, & quæ cum ſanguine nutrire corporis noſtri partes aptæ ſunt. Tertia alimenti ſignificatio eſt, quod futurum eſt alimentum: veluti chylus in ventriculo elaboratus. externa alimenta, quamuis futura ſint alimentum corpori quoniam tamen longiſſimè abſunt à fine alimenti ab hac appellatione ſecluduntur: niſi tamen quis communiori quadam appellatione vſus, ea pariter voluerit alimentum vocare. Quam- G obrem, quando Galenus dicit ſedimentum eſſe alimentum, non intelligit quod propriè alimentum eſt, quia hoc non ſubterfugit concoctionem in hæpate: quinimò non modo in iecinore, ſed etiam in extremis venis, & in ſolidis partibus ſuam adeptum eſt perfectionem. Eandem ob cauſſam neque audiuit, quod eſt quaſi alimentum: quia ſanguis in hæpate perfectionem, qua ſanguis eſt, adeptus eſt: Relinquitur igitur vt per alimentum audiat, chylum, futuram ſcilicet alimentum: hincque adnotabis, quòd cum coctiones pro nutritione facienda ſint tres: in ventriculo vna, qua in chylum cibus tranſmutatus: in hæpate altera, qua chylus H in ſanguinem degenerat: Tertia, in partibus nutriendis, qua apponitur, vnitur, aſſimilatur: Dicemus hypoſtaſim eſſe crudum alimentum, quia neque in hæpate elaborata, neque in partibus tranſmutationem aliquam paſſa eſt. Concoctum verò, quatenus in ventriculo eam elaborationem acquiſiuit, quam debebat: veraque hypoſtaſis concoctionem in ventriculo ſemper ſupponit. Alterum præterea notabis, quod ex iam dictis ſequitur nempè ſedimentum non eſſe ſimpliciter excrementum, quia non eius coctionis, quam ventriculi facultas facit, inquo ſane chylus

Alimentum quotuplex Hippocrati.

Alimentum iam alens.

Alimentum quaſi alimentum.

Alimentum facturum alimentum.

Sedimentum pro nutritione ſunt tres.

Sedimentũ quomodo cõcoctum alimentum.

Sedimentum non eſt excrementum ſimpliciter.

perfectionem accipit: nos autem ſupponimus hoc modo elaboratum ad hępor accedere, vt in ſanguinem degeneret: ergo huius coctionis reſpectu dicitur ſedimentum eſſe aliquod excrementum: quandoquidem cum in ſanguinem tranſmutari non potuerit, cum vrina vel expellitur, vel ſponte ſaltem profluit. Porrò ex chylo in hæpate fiunt humores naturales: Humores excrementitij: & ſedimentum: Naturales humores vocamus in præſentiarum ſanguinem, & omnes ſanguinis partes: quæ ſucci proprie dicuntur, ſuntque alendo corpori neceſſarię: quia certè, vt ab Ariſt. optimè ſcriptum eſt, à ſolo ſanguine nutrimur: alij humores non habent vim nutriendi: hæc ſanè præcipua eſt actio iecinoris, ſanguinem ſcilicet generare. ſunt humores excrementitij bilis vtraque, & pituita: vocaui excrementitios, quia, quamuis vſum aliquem afferant corpori, à ſanguinea tamen maſſa ſecernuntur, & quibuſdam proprijs in locis reconduntur, tanquam illius excrementa: His accedit ſedimentum: quod ſanè quomodo fiat declaremus, quæ res à paucis cognita, maximas perpetuo difficultates habuit.

Hæpatis facultas quos humores creat.

Succi qui.

Iecinoris actio propria eſt ſanguificatio.

Humores excrementitij qui.

Elaborato ſanguine, humoribuſque naturalibus excrementitijs genitis, in ſuaſque ſedes repoſitis, ea materia, quæ ſuperfluit; & poſt horum generationem in hæpate relinquitur: in venas cum ſanguine transfuſa, à potulenta materia (talem nuncupamus vrinam) facit ſedimentum. Ergo non eſt ſanguis, non bilis flaua, non atra, non pituita: ſed chyli pars, potentia, & facultate omnes iam dictos humores refferens: quandoquidem ex eadem materia varia ipſius proportione, à caloris naturalis vi, & efficientia illorum conſtat generatio. ſi corpus ita ſanum imaginari paſſemus, in quo nulla pœnitus ſuperuacua relinqueretur materià, quale illud eſſet fortaſis, quod exquiſitè ſanum ſibi confingunt Medici, tanquam Polycleti regula nullum in vrinis ſedimentum appareret: atque etiam ſi ex continuis inædijs arefactum corpus vix tantam habet vtilis chyli copiam, quanta ſit neceſſaria pro ſanguine, vel etiam mediocriter generando, nulla profecto conſpicua eſſet in eiuſcemodi vrinis hypoſtaſis. Quia vero neque illa exquiſita ſanitas vnquam reperitur: corporaque maiori ex parte incontinenter viuunt, hinc fit vrinas fere omnes ſuum habere ſedimentum erit igitur eius generatio in hæpate ſimul cum vrina, quacum ſuam perfectionem nanciſcitur. Dum hæc excernitur ducit ſecum ipſum ſedimentum: in quo aliqua vis caloris inſiti imprimitur, ac ita quidem, vt ea vis ab vrinæ ſubſtantia id ſeparet, atque ſecernat: Pro varia autem caloris huius conditione varijs in locis, varioque modo diſpoſitis apparent ſedimenta: quoniam ſi validus eſt, mate-

ſedimentum quomodo in hæpate generetur.

Vrina quod.

Sedim. eſt potia omnes humores.

ſedimentum non adeſt in omnibus ſanis corporibus.

edimentum habet perfectionem in hæpate.

ſedimentum particeps caloris.

E materiam ſparſam in vrinæ humorem, ac certe tum, cum educitur minime conſpicuam, cito quidem ſegregat, & colligit inque partes inferiores deponit, & poſtea ſic eius partes in vnum cogit, vt euadat prorſus æqualis (quod eſt dictu vndique ſui ſimilis) nihil aſperum, nihil diuulſum habens, neque præterea huius caloris actione alba. Cum ſic albam dico, non ſimpliciter talem intelligi: quoniam ſedimenta etiam ſunt quædam, quorum calor non eſt vndequaque albus, de quibus dicam poſtea: album itaque intelligo calorem eius ratione, qui in hæpate præfuit ipſo in chymo: quandoquidem in venis cum ſero tranſuectus,à vi concoctrice quæ in illis,hæpatis communione non mediocris viget; colorem mutare poteſt aliqua ex parte in ventriculo, vt dicam,olim genitum: infirmior vrinæ calor craſſamentum hoc tardius ſecernit: neque id deorſum impellit, ſed facit vt in medio perpendeat, ſatis quidem diuulſum, & inæquale: ſi vero calor languidiuſculus extiterit, neque poteſt in vnum contentam ſubſtantiam cogere: neque cito a tenuiori parte ſecernere: ſic ſane fit ſedimentum, vel maxime diuulſum, vel per ſummas partes innatans: Triplex eſt igitur in vrinis ſedimentum: quod imas partes tenet, æquale, lene, & album: quod medium locum occuppat aliqua etiam ex parte diuulſum: & quod ſupremam occupat partem. Hæc de contentorum differentijs idcirco diximus, vt oſtenderemus in hypoſtaſi adeſſe calorem quendam, cuius cauſa à tenuiori vrinæ parte ſecernatur. Diximus ſedimentum non eſſe aliquem actu ex humoribus, ſed potentia, primum quia poſſunt in ſanguinem vrgente aliqua neceſſitate conuerti: vt perlongas inædias, & exercitationes corporis: hac ſanè ratione, quod excrementum eſt, nutrimentum fieri poteſt: alimentumque ſubterfugiens ob copiam, ſanguinis in hępate generationem: propter inopiam in illum conuertetur. Hinc placuit maximo Hippocrati ſedimentum ſubrubeum eſſe indicium optimum ſalutis: quoniam ſanguinem iam ex ea materia confici ſignificat. hæc ſunt verba illius:ſi vero vrina fuerit ſubrubra, & ſedimentum ſubrubrum, ac leue, diuturnior quidem hęc

H quàm prior eſt, valde tamen ſalutaris? Galenus locum ennarrat his verbis. Quoties ſanguinis ſerum ſimul cum vrina excernitur colore ſubrubra apparet: iudicat autem exuperantiam ſanguinis non exquiſita ratione confecti? quæ ſanè apertè admodum oſtendunt, ſedimentum eſſe partem chyli: quod non potuit perfectè in ſanguinem tranſmutare: & alterius ſententiæ veritatem patefacit, qua dicebat, id eſſe in vrinis ſedimentum, quod ſubterfugit in hæpate ſanguinis generationem. Deinde quia hæc ipſa ſuper-

Aequalis quid.

Album ſedimētum quo modo intelligidum.

F

ſedimentum vrinarum, 3.

G

ſedimentum potentia eſt humor.

Excrementum fit nutrimentum quomodo.

ſedimentum ſubrubeum ad ſalutem optimum inditium.

ſedimentum eſt ſanguis non exquiſita ratione confectus.

ſedimenti materia in

humores ex crematitios vertitur.

fluitas poteſt in humores excrementitios tranſmutari: Nam ſi ca- A
lidi, & ſicci chyli magna adfuerit copia, adueniente putredine,
vel ob aliam cauſam inflammato ſanguine id inflauam bilem;pro
cedenteque vlterius calore in atram conuerti poteſt: ſi verò viſci-
di humoris proportionem habuerit, aut craſſiorum, terrenorum

Sedimenti copia, paucitas, priuatio qnibus de cauſis.

que maior fuerit alimentorum copia, tum in pituitoſum, tum
in melancholicum excrementum euadet. Huius itaque materiei
copia, copiam: paucitas, paucitatem facit ſedimenti: quemad-
modum defectus priuationem: vt per inædias, & exercitationes

2. Progn eſt. com. 26. ſedimentum in ſanis propter quas cauſa deficit

contingere docuimus: de qua ſic loquitur Galenus. Cæterum v-
rina nullo pacto ſedimentum habet ſi tenuiter: copioſum verò ſi
largius, exiguum verò ſi modice viuitur. § Neque tamen hæc ſoli- B
tarià eſt cauſa, propterquam in ſanis deficiat ſedimentum: quia
ſæpe vel ex magna obſtructione, vel ex potu multo ac tenui, qui
antea diſtribuitur, quàm vllam cum cibo permiſtionem, aut con
coctionem acceperit, tenuis fit vrina, in qua aut nulla, aut ad-
modum pauca cernuntur contenta: quoniam ijs materia minimè

Sedimenti priuatio in ægris mala.

ſuppetat: In ægrotis autem, vt potè qui laborant humorum vitio,
quia habent venas putredine hnmorum refertas, cum hypoſtaſis
deficit, indicat ſemper malum: ſcilicet naturam illorum impedi-
ri multitudine. Sed hæc alias. Quærentibus quorum nam par-

ſedimentum pprie quid iudicat.

tum affectum indicet ſedimentum, nos reſpondebimus, quod
ventriculi dumtaxat, aut coctionis, quæ perficitur in extremis ve- C
nis, actionem demonſtrare: ſed potiſſimum qualis ſit actio calo-
ris naturalis in ſubiectam venarum materiam, cum ſemper indi
cet robur illius, vel infirmitatem cum alimenti eiuſcemodi ſuper
uacanei conditione. Dicet fortaſſe aliquis, quod quæ diximus
maiori exparte veritatem habent in ſanis, non in ægratis, in qui-
bus ſedimentum pars videtur humoris putrefacti? Hic ego volo
primam oſtendere opinionis huius falſitatem: mox autem doce-
bo, quomodo intelligenda ſint Galeni verba, quæ facere diffi-

Concoctio potiſſimum fit in ſtatu, in quæ etiã Criſis.

cultatem videntur. Supponamus in morborum ſtatu concoctio-
nes humorum fieri, tunc morbos à natura iudicari, fierique ſolu- D
tiones perſeceſſum, per vomitum, vrinas, ſudores, ſanguinis
fluorem: aut per alias vacuationes: ſupponamuſque pariter ho-
minem bilioſa febre corripi: Cùm dico bilioſam in pręſentiarum
ea volo intelligere, in qua bilis flaua, aut crocea fuerit putrefa-

ſedimentum non eſſe parte humoris putridi.

cta: His quęſo addamus alterum, quod vigente ſtatu fiat ſedimen
tium album, lene, & ęquale: hoc enim minimè fallax eſt indi-
tum coctionis. Adueniat criſis per vomitum, vel ſeceſſum: om
nes videbunt, & ſic profecto ab omnibus in hanc vſque diem ob-

ſerua-

E ſeruatum eſt, bilem flauo colore tinctam expurgari: cur igitur non educitur alba, leuis, æqualis? ſi namque hypoſtatis pars eſt illius humoris putridi: bilis iam a conſequente calore edomita, mitificata, concocta, vt ſic dicam, in albedinem tranſmutauit colorem (talem in vrinis videmus repræſentari) cur igitur quæ ducitur vomitu, vel per aluum purgatur, alba non eſt. Cur ſemper ſaporem, & colorem retinet eundem? Adhæc dubitationem non habet, bilioſas febres, & in vniuerſum ferè omnes acutas adueniente criſi liberari: quòd proxima cauſa febrem faciens vnico motu, ſubito, & veloci exturbetur à corpore: Alba facta eſt concocta materia, ſic ſedimento vrinarum oſtendente: quam igitur F ob cauſam per ſanguinis fluorem ex nare dextra tam repente perfectiſſime ſoluuntur? Quomodo materiam coniunctam vacuabunt ſudores? quorum ſubſtantia tenuis longo diſtat interuallo à craſſamento vrinæ? Adde his, quòd in ſtatu apparentes eiuſcemodi hypoſtaſes, indicant, ſi illis credimus aliquam vacuari putridorum excrementorum copiam: & hanc coctione craſſiorem fuiſſe redditam: oporteret vrinam in acutorum morborum principijs, & incrementis multo tenuiorem eſſe, quàm in ſtatu: quo tempore craſſiorem fieri oporteret. Sed hoc quotidianis obſeruationibus falſum eſſe depræhenditur: vt enim principio cruda, & confuſa, ita & craſſa cernitur vrina; In ſtatu verò puriorem ap- G parere facile cernimus. Amplius acutæ febres non raro per cutaneas quaſdam affectiones ſoluuntur, quales ſunt exanthemata & poſſictena; & vlcera quædam parua; videtur autem abſurdum dicere, materiam ex qua hæc fiunt eandem eſſe cum materia ſedimenti. Neque præterea videtur eadem ratio puris in phlegmone geniti, ac ſedimenti in vrinis: quia illud certè in alienam tranſmutatur naturam, hoc autem minimè: neque enim febrilis humoris concoctio eſt ſuppuratio quædam: neque etiam proprie quædam maturatio, vt placuit præcepteribus meis: ſed eſt totius putreſcentis ſubſtantiæ repreſſio, & cohibitio. Sic in ſtatu tota febris materia adhuc in venis concluſa eſt, & ſi facto iudicio non eſt H vacuata: ſedata tamen eſt, & poſita in dominio ipſius naturæ, atque illius ferocitate mitigata domitaque, de cætero illius parere poteſt arbitrio. Et hoc, vt admonui, potiſſimum indicat, vrinæ bona hypoſtaſis: Dominium ſcilicet naturæ ſupra humores peccantes. Ergo ſedimentum non eſt portio cocta humoris putrefacti: ſed alimentum ſubterfugiens in hæpate generationem ſanguinis. Afferamus in medium Galeni verba, his, quæ dicta ſunt, contraria. libro tertio de præſag. ex pulſ. ſic ait. Vbi fuliginoſum natu-

vrinę in principio acutorum morb. turbidiores & craſſiores que in ſtatu.

concoctio febrilis materię quod.

Hypeſtatis indicat dominium naturæ ſupra humores peccantes.

natura excrementum expiratione, & contractione arteriarum expellit. Quod verò eſt ueluti cineritium, non perinde, quia craſsũ eſt, poteſt excernere, ſed per inſignes quoſdam meatus educit: hoc in partibus inflammatis, pus eſt; in ipſis vaſis ſedimentum vrinæ.§ Alius prærerea eſt locus primo de febrium differentijs cap. 4. ex quo videtur ſatis euidenti ratione colligi poſſe, puri proportione reſpondere ſedimentum, eſſeque humoris putrefacti partẽ. Verùm quia hiſce in verbis adeſt deceptio: idcirco volumus hic ſiſtentes ſermonem, docere quomodo res habeat. ſciendum eſt itaque, quòd aliud eſt quærere id, quod rebus ineſt per ſe: aliud verò, quod ex accidenti. Illud enim ex rei natura profluit: hoc autem ab aliquo extrinſecus adueniente accidit. Illud perpetuum eſt in rebus: hoc autem aliquando adeſt, aliquando non adeſt: atque hic profectò modus eſt, quo hæc inuicem diſtinguuntur: opus eſt igitur, vt ſi ſedimentum per ſe eſt pars humoris putreſcentis: quod ſemper ſit pars eius, & aliquando non ſit: ſi enim hoc contingeret, ex accidenti id factum fuiſſe dicemus. Adhęc notabis, quod negandum non eſt naturam aliquando humorem ſuperuacaneum expurgare per vrinam quo tempore ſedimentum craſsũ eſt; quia pars humoris putrefacti: hoc potiſſimum obſeruamus declinantibus febribus, natura paulatim illam humoris portionem, veluti quoddam cineritium, expurgante.

A · B

Primus locus Galeni.

Rebus aliud per ſe, aliud per accidens conuenit.

Natura humorem ſuperuacaneũ per vrinas aliquando purgat.

Poſtremò animaduertes, quòd ea materia, ex qua fieri ſedimẽtum docuimus; poteſt recipere putredinem; poteſt etiam citra putredinem permanere: quæ putrefacta eſt, accendit febrem proportionem habentem cum humore, cuius dominium præ ſe ferebat: Erit enim bilioſa, ſi chyli ſuperuacanea pars inflammabilis fuerit: pituitoſa, ſi crudior: ſi verò craſſior, & magis terrena, melancolica. Siquidem non eſt neceſſarium omnem febrem putridam fieri ab humoribus dumtaxat putredinem recipientibus; cum ſpiritus putridi, ſolidæ partes, omneſque humiditates corporis poſſint ſuſcepta putredine inuehere febrilem diſpoſitionem: Quid itaque ex his colligendum? Duo inquam huic propoſito conueniẽtia; primum, quod in febricitantibus non ſemper natura expurgat noxium humorem per vrinam: cum aliquando per vomitum nonnunquam per ſedem interiorem, aliquando per ſudores: At verò omnes febres ſalubres concoctionem, & uictoriam oſtendũt naturæ ſupra morbum ex urinæ ſedimento; quod ſi ſemper exiſteret pars humoris putrefacti, iam utique ſemper natura per eam regionem purgaret: cum omniũ fide aliter contingere obſeruemus: medicorumque præcepta paſſim atteſtentur: quibus monemur imi-

C · D

Feb. putridę ex materia ſedimenti, nota.

Putrida febris non fit neceſſario ad humoribus.

humorem putridum p vrinas purgari eſſe, quid per accidens.

E imitandam eſſe naturam benè operantem, noſque debere per inferiorem ſedem, uel aliam regionem uacuare humorem putridũ, per quam obſeruatum ſit, naturam iam incæpiſſe uacuationem: alioquin oporteret, quòd ſemper illius expurgationem per urinã moliremur. Ergo, quoniam hoc aliquando contingit: & aliquãdo non contingit, in eorum numero non debet reponi, quòd per ſe inſit urinarum ſedimentis: ſed quòd ex accidenti: Quòd res in hunc modum habeat, præter ea, quæ diximus, confirmat euentus rerum: quia in declinatione febrium potiſſimum hoc conſpicitur, non in alijs temporibus, in quibus tamen ſedimentum apparet: In augmento quidem ſatis apertum indicium ſui præbet,

confirmatio ex rerũ euenta.

F in ultima eius parte longè euidentius: manifeſtiſſimè in ſtatu: euacuationes autem non contingunt in hiſce temporibus, ſed in prima parte declinationis, aut fortaſſè vltima vigoris: cumque apparet hypoſtaſis, tunc ſanè non indicat nobis per urinarios meatus purgandum: at naturam ſuperare morbum. Alterum etiam colligimus, non eſſe duas haſce ſententias contradictorias. Educitur ſedimentum ex crudiori parte alimenti tanquam ſuperuacanei in hæpate poſt generationem ſanguinis relicti; & hæc ſedimẽtum educitur aliquando ex humore putrefacto; quia certè chylus eſt humor, ſi non actu: ſaltem, vt diximus, poteſtate: poteſtque putrefieri, quemadmodum aliæ noſtri corporis humidæ ſub-

Hypoſtaſis non indicat purgationem.

humor putridus continet potentia chylum putrefactum.

G ſtantiæ, & febrem facere: quòd cum accidetit (neque enim profectò euenit ſemper) dicimus tunc ſedimentum eſſe partem neceſſariam humoris putrefacti: aut ſaltem eius, qui proximè debet putrefieri. ſed non eſt perinde neceſſarium ſeſe habere negotium, vbi aut ſanguis, aut humores excrementitij putrefacti ſunt. Hæc cùm ſic habeant, iam quidem arbitror optimè ſatisfactum omnibus locis, in quibus contrarium perſuaderi videbatur. nam cum ait. Sedimentum eſſe veluti quoddam incinericium humotum putrefactorum; intelligit de his dumtaxat, qui per vrinas aliquã partem emittunt putredinis: quod neque ſemper accidit, neque omnibus: Idcirco per ſe non inhæret: ſed ex accidenti. Adde

reſpontio ad locos prędictos.

H quòd permiſtio horum humorum cum vrina talis eſt, vt ſimul cũ ſedimento veniant: hic duo ſunt, ſedimentum, humot putridus: huius permiſtio nullam habet neceſſitatem: cum citra hanc febricitantes ſedimentum faciant album, lene, & æquale. Cum verò quarto capite primi de febrium differentijs dicit hypoſtaſim puri proportione correſpondere; audiendum eſt in ea explanatione, quam docuimus: quoniam vtrunque in hoc maximè conuenit, quod album ſit, lene, & æquale, & quam minimè fœtidum. Cũ

reſponſio ad aliam authoritatem.

verò

verò addit ex putreſcente humore deriuare ſedimentum, vel eſt A intelligendum ſecundum expoſitionem ſupradictam, vel dicendum eſt loqui de putredine eiuſdem hypoſtaſis: de qua alibi etiam locutus eſt. Experiamur autem nos, an ex Galeni monumentis aliquid poſſimus afferre in medium, præter ea, quæ dicta ſunt. quæ huic negotio lucem afferant. Duos proferam locos, qui videntur mihi dirimere omnem litem. Primus eſt in libro ſecundo prognoſticorum commentario 26. in quo ex illius ſententia de morbis febriculoſis habet ſermonem: explicanſque modum generationis hypoſtaſis, ſic ait. Cæterum vrinam nullo pacto ſedimẽtum habet, ſi tenuiter: copioſum verò ſi largius: exiguum verò ſi modicè viuitur ❡ ſed ſi ſedimentum pars eſt humoris putrefactum: B Cum in febribus tenuem victum inſtituamus, potiſſimum in tempore coctionis, nullum deberet vrina febricitantium habere ſedimentum: ſed habet omni tempore, vel exiguum, vel largius, prout in tempore ſanitatis, aut largiori, aut parciori vſi ſunt victu. Ergo in febribus cauſſa paucioris, vel copioſioris ſedimenti, non eſt pauca, vel multa copia humoris putrefacti: ſed victus ratio lautior, vel exquiſitior, ex qua genitus chylus vel multam, vel paucam reliquit materiam ſanguificationis in hæpate opificium ſubterfugientem. Idcirco addit. Porrò ſedimentum habent copioſum: quoties morbus ex humoribus crudis fatigat. ❡ Alter locus eſt in primo de Criſibus cap. 12. In quo ſic ait. Præterea & in pue- C ris omnibus ferè, & perfectam ætatem habentibus, qui otioſam vitam degunt, aut quouis alio modo pleni ſunt, ſatis multam habent vrinæ ſubſidentiam: quoniam in his omnibus plus eſt de inconfecto & crudo humore: his quidem propter deſidem vitam, illis verò propter ſatietatem: pueris verò & ob ſatietatem (voraciores enim ſunt) & ob id etiam quod vna ventriculi operatio non poteſt duobus ſimul ſufficere, augendo ſcilicet, atque alendo: Anteaquam ergo in ipſo ſufficienter alimentum coctum ipſum ad ſe corpus trahit, atque hinc fit vt plurimum crudi humoris coacer-uẽt ❡ hæc verba manifeſtiſſimum faciunt ſedimentum alimentum quoddam eſſe crudum & inconcoctum. Quæ verò ſubſequuntur D oſtendunt hunc eundem humorem ſubſidere in vrina, cum febricitant: & putredinem ſuſcipere. ſic enim habent. Hæc quoque cauſſa eſt, ut ijs, qui ex otio, & repletione febricitant, ſi ſanitati reſtitui debent, neceſſario plurimum ſubſideat: contra ijs, qui ex inædia, & labore ruffę, quidem, & billioſę urinę: ſoluitur enim morbus priuſquam aliquid ſubſideat plerumque ❡ Ex his, quæ diximus, hæc breuiter colligenda ſunt. Primum ſemper uerum ſedimentum

Confirmatio expoſitionis ex Galeno.

Sedimentũ à victus ratione proficiſcitur.

Sedimentũ copioſum in crudis humoribus.

Sedimentũ eſt multum in pueris & ocioſis.

E tum eſſe eam partem chyli: quę ſanguinis generationem in hepate ſubterſugit. Secundum, in febricitantibus aliquando hoc ſedimentum purum eſſe, aliquando permiſtum. Tertium, hoc ſedimentum putrefieri poſſe: & citra putrefactionem nonnunquam manere. Quartum, potentia continere omnes humores. Quintum, permiſceri aliquando cum humoribus putridis. Sextum, habere ſuæ eſſentię principium in hepate, perfectionem uero in uenis ipſis. Porrò quędam hic ſunt, quę dubitationem faciunt non leuem, & primum, quòd nos diximus in hępate initium eſſe F generationis ſedimenti: difficilè enim eſt uidere quomodo in eo uiſcere hypoſtaſis gigni poſſit: quandoquidem album non eſt, ſed cruentum: neque eius generatio accepta referri poteſt uenis in hępate: ipſo contra Eraſiſtratum dicente: principale iecinoris officium, aut munus ipſius eſt carnis, non uenarum. Pręterea ſi dealbatur ſedimentum in hępate, quęſiuerim perlibenter à Galeno, cur non dealbat ſanguinem, qui pręcipuo nutritioni deſtinatus eſt neque poteſt ipſas nutrire partes, niſi ad album colorem tranſmutatum fuerit alimentum. Secunda difficultas eſt, quod Galenus ſedimentum, & urinam affectiones indicare uenoſi generis, tradidit: Hoc autem quomodo fieri poſſit, uix imaginari poſſumus nobis ſtatuentibus crudum eſſe alimentum in hępate poſt ſanguificationem relictum, etenim ſignificabit magis ventriculi, & hę- G patis cruditatem, quam vaſorum. Adhæc verò febribus inchoantibus cōtinuò deberet eiuſcemodi ſedimētū albū, lene, & æquale apparere: qa ſi cruda eſt pars alimēti cruditates uerò magna ex parte, quinimò sēper apparēt incoantibus morbis, vrina incoante febre habere ſedimentū deberet: cur igitur illo caret? cur in vigore conſpicuū eſt? quo tēpore cruditates abſunt, & homines nō modo tenui, ſed aliquādo tenuiſſimo vſi ſunt victu? vnde nā igitur ſedimentū poſt longas inædias originem habuit, ſi non eſt pars humoris in venis putrefacti? Poſtremò ſi ſedimentum eſt cruda pars ex ventriculo delata: non appareret multum ſedimentum tempore hyemis: quoniam eo tempore calor eſt maior in ventre, quàm in alijs H temporibus: huius tamen contrarium docet experientia, qua docemur maiorem eſſe copiam ſedimenti in hyeme, quàm in æſtate aut vere, de qua re in aphoriſmis Galenus hiſce verbis locutus eſt. In his enim plus eſt ſedimenti, quàm in æſtate, præter id, quod tota vrinarum multitudo, hyeme ſufficienter augetur. ꝫ hæ ſanè præcipuę videntur difficultates in propoſito negotio, quarum ſolutiones afferrendæ ſunt. Quantum ad primam difficultatem pertinet, varię ſunt opiniones: ſi propter eandem cauſſam

Caro hæpatis generat humores.

Sedimentū indicat affectiones venarum.

hyeme plus ſedimenti quam in æſtate.

Com. 15.

Sedimentū quibus de cauſsis albū Aliorum opinio.

HHH propter

propter quam pus album eſſe docuit Galenus, hypoſtaſis alba eſt: A
Auerrois. iam quidem cauſſam habemus admodum manifeſtam: à vaſis inquam ſpermaticis talem colorem in ſedimento generari: quam Auerroes libro quarto ſuorum collectaneorum confirmauit in hanc ſententiam ſcribens. Dicit albam hypoſtaſim, quia membra non nutriuntur à ſanguine, niſi poſtquam fuerit dealbatus: & eis aſſimilatus: & propterea color ſupfluitatis eſt, ſicut color nutrimenti, quando nutritiua ſequitur ſuum curſum naturalem.
Iſaach. Hoc idem ſignificauit Iſaach Iſraelita in tractatione de vrinis, cum ait. Reſpondemus duobus modis hoc debere fieri, vel quia hypoſtaſis fundamentum eſt tertiæ digeſtionis in membris, quę cum ſuam compleant actionem, & digeſtionem perfectè membrorum B exprimit ſimilitudinem: vel quia hypoſtaſis eſt ſanguis exquiſitè coctus: qui ſecundò excoctus poſt repletum ruborem non inuenit in quam mutetur qualitatem membris aſſimilatam, niſi tantum in albedinem: hæc illi. Hyeremias Triuerius vir equidem
Hyeremias Triuerius. doctus, putat ſedimentum non eſſe craſſiorem alimenti partem: ſed proficiſci illam ex leuiori ſanguinis parte: quæ facile dealbatur, dum reliquus ſanguis exquiſitius conquoquitur: Sed profectò
impugnatio opinionum prædictarũ. tam illi, quàm hic poſtremus decepti ſunt. Contra Arabes facit, quod à nobis dictum eſt de generatione puris: demonſtrantes non fieri album à ſolidis partibus, quibus etiam addamus, quòd ſi ſedimentum eſt ſanguis maximè coctus, & ipſa coctione factus albidior, iam quidem nihil aliud eſſe videbitur, quàm ſemen: ne- C que enim hoc aliud habet ſuæ generationis principium, quàm ex ſanguine in partibus ſolidis elaborato, vt diſputatione de ſemine demonſtrauimus. Poſtremò arguit falſitatem opinionis Galeni ſententia; à nobis hactenus declarata, qua commonefecit ſedimentum eſſe excrementum ſubterfugiens generationem ſanguinis in hæpate: ex quibus non tertiæ coctionis, ſed ſecundæ, vt expoſuimus, quoddam excrementum eſſe, demonſtrauit: hic multa comminiſcuntur recentiores medici gloſſematarij Auicennæ, & adeò
Dinus Thomas de Garbo. deprauatè Galeni verba interpretantur vt nihil magis: illorum ex- D poſitionem non refero, quoniam omnibus, qui voluerint illam cum contex. græco, atque etiam latino bonæ traductionis conferre: abſurditas explanationis adeò erit manifeſta, vt nihil magis. Quàm verò longè diſtet Triuerius à ſcopo, ea, quæ diximus de
Triuerius. ſedimenti natura, mauifeſtiſſimum faciunt: quibus ſi addiderimus, ſanguinem tenuiorem, leuiori in illo facta tranſmutatione, à calore præternaturali in atram bilem, aut etiam primum in flauam tranſmutari: nihil habere poterit, quo ſua opinio confirmetur.

E tur. Ego igitur in arduo negocio dicam, quod ſentio breuiter.
Illud imprimis ſupponens, quòd ſedimentum bonum album eſ-
ſe debet. Hic nomine ſedimenti albi non intelligimus, quod ſim-
pliciter tale eſt, ſed quòd ſemper habita conditione ad eum hu-
morem quem repræſentat, ad eum colorem debet inclinare: qui-
bus id ego rationibus adductus in hanc opinionem venerim: for-
taſſe in ſuperioribus poteſtate ſumus compræhenſi: verùm diſtin-
ctioris doctrinæ gratia nunc apertius explanabitur. Si materia ex
qua generatur ſanguis, & humores alij eadem prorſus eſt cum ma-
teria ſedimenti: fieri non poteſt, quin nunc magis, nunc minus
alba ſit: nam ſi eius fuerit conditionis chylus, vt ex ipſo maior
F pars bilis, quàm ſanguinis generari debeat ſedimentum colorem
album ſanè, repræſentabit: ſed qui ad colorem luteum declina-
bit: ſi res habuerit modo contrario ad rubedinem erit eadem ma-
teria procliuis. Exemplum eſt apud Galenum & Hippocratem
ſatis conueniens: nam in libro ſecundo Prognoſticorum ſic inquit.
Qui netiam in morbis bilioſis ad colorem croceum: in ijs verò
quos crudi committunt humores ad candidius tendit; hæc ver-
ba ſunt à Galeno pro expoſitione huius prognoſtici in medium
prolata. Vrina verò optima eſt, quando ſedimentum fuerit al-
bum, lene, & æquale per totum tempus &c.; quibus voluit bo-
num ſedimentum in albedine habere latitudinem. Audi præte-
G rea Hippocratem dicentem. Sedimentum ſubrubrum ac leue,
diuturnior quidem hæc, quàm prior eſt, valde tamen ſalutaris;
Memineriſque cauſſam eſſe, quam Galenus hiſce verbis expri-
mit. Indicat exuperantiam ſanguinis non exquiſita ratione con-
fecti; Eadem ratio excogitari poteſt de ſedimento liuido, mo-
do non fiat à caloris naturalis extinctione. Hæc igitur alba ma-
teria non generatur in hæpate, vt omnes falſo hactenus putarunt:
neque ſedimentum dici debet in hæpate exoriri; quia chylus aliun
de præparatus proficiſcitur. Qui verò in hæpate ducitur pro ſan-
guificationis officio, non eſt adhuc ſedimentum: ſed eius eſt ma-
teria remota, dum ſanguis fit: quo iam elaborato: quæ relinqui
H tur materia inutilis corpori, niſi apud neceſſitatem magnam per
inædias potiſſimum diuturnas, proximum fit ſubiectum pro ge-
neratione hypoſtaſis: neque etiam dici meretur ſedimentum, dum
eſt in hæpate: ſed tunc potiſſimum cum à poculento humore ab-
luitur ab ipſo viſcere; & per vaſa quoquouerſum deducitur ſan-
guini permiſta: tunc ſanè per emulgentes venas, aliaſque vias ad-
modum patentes munere diſtributionis perfecto ad veſicam de-
fertur. Quamobrem rectè diximus generationis principium in

Augenij propria opinio de albedine ſedimenti.

Hypoſtaſis quamuis alba, non tamen ſemper eiuſdem albedinis eſt.

Com. 16

Sedimentum in hæpate non fit albũ.

Sedimẽtum quãdo ſuam pfectionem acquirat.

Sedimenti principium in hæpate, quomodo.

hæpate ſitum: quia in eo viſcere quæ remota erat pró illius genera A tione materia, proxima fit: permiſtaque potu in venis adipiſcitur perfectionem ſuam; cum lenis, atque æqualis reddatur per totum tempus. Dubitatio ſanè concludit, qua demonſtratur ex Galeni principijs in iecinore haud poſſe ſedimentum adipiſci colorem album: tum quia talem non habet, tum etiam quia multò conuenientius eſſet ab hæpate dealbari ſanguinem pro nutritione, nunquam, niſi albus euaſerit deſtinatum? Ego prętermiſſis opinionibus aliorum coloris albi efficientem cauſam putauerim eſſe eandem, quæ in ventriculo alimentum tranſmutans, chylum facit. Hic quidem albus eſt in ventriculo: & albus, maiori tamen ex parte, peruenit ad hæpar (Dixi, magna ex parte, quia in venis meſceraicis leuem quandam coloris permutationem ſuſcipere tum à Galeno memoria proditum eſt, cum etiam veterum obſeruatione comprobatum) ergo quæ cauſſa chylum album facit, eadem etiã ſedimentum tale reddit. Quæ verò ea ſit, non eſt inquirendum hoc loco; ſed vbi de coctione ventriculi, humoribusque diſputatur, de hoc negotio diſſeretur. Satis nunc ſit, nos concluſiſſe in hæpate non fieri colorem hunc album: ſed à ventriculo cum chyli ſubſtantia tranſmitti: & hæc de priori difficultate ſufficiat dixiſſe, vrina quidem, vel ſua chymoſi, vel puritate, vel quantitate, vel colore, vel odore, vel contentis, ſi nec immoderato potu diluta, nec aliena permiſtione coinquinata manifeſto humorum, qui in iecinore maioribusque venis, obſcurius verò eorum, qui tum in minoribus, tum in partibus ſingulis ferè inſunt notam exhibet, eorumque conſtitutionem indicat. hinc quidem febriculoſi morbi, quia maiorum venarum, & arteriarum ſunt affectus (per has enim defertur in vniuerſum corpus è corde ille igneus calor) per vrinas diiudicari ſolent: quicunque verò ſine febre affligunt, aut in cerebro, aut in membranulis, aut in thorace, ac pulmone ex alijs inditijs agnoſcuntur, ſiue mitiores, breuioresque ſint, ſiue periculoſi diuturnique. Nihilominus in his etiam inſpiciundæ ſunt vrinæ, quamuis extra venas humores contineantur, vt obſeruauimus feciſſe Hippoc. libr. tertio de morb. Popul. parte ſecunda in hiſtoria apud Tiſameum: nam patiebatur mulier ileum dolorem, ſcilicet tenuiorum inteſtinorum ab inflammatione: Hippocratesque vrinas inſpiciebat, & Galenus in eius loci commentario hæc inquit. Parua igitur ex vrinis vbi bonæ ſunt, vt ita habentes ſeruentur, eſt ſpes: non parua verò in exitum vergentia, ſi malæ fuerint; quod etiam libro tertio de Criſi manifeſtum fecit. Reuerſi ergo ad ipſam difficultatem, ſedimentum cum effluat ex chylo ſan-

Margin notes: Sedimentum album fit à ventriculo. (B) — Febres per vrinas indicantur. (C) — Vrinę inſpiciundæ in morbis extra venas. (D) — cap. 3

A ſanguinis generationem in hæpate ſubterfugiente: in veniſque cũ ſero, & ſanguine permiſtũ elaboretur indicabit nobis duo. Primũ quomodo ſeſe habeat calor naturalis in humoribus generandis: ſecundum quales humores dominentur. quoniam ſedimentum, quamuis non ſit actu humor naturalis, aut excrementitius, eſt tamen potentia, facultateque omnis humor, vt diximus. Febres putridæ in principio habent ſedimentum, & aliquando non habent. Qui enim inordinata ratione victus, plurimumque incontinenter vixerunt, inchoantibus morbis aliquando hypoſtaſim emittunt: & hæc alba, & lenis, & æqualis exiſtens, medicos decipit nunquam, vt adnotarunt medici quidam clariſſimi, & in ar-

ſedimentum potentia omnis humor.

ſedimentum cur appareat incoantibus morbis.

F tis operibus apparet. Magna ex parte in principio non adeſt, quia obſtructiones adſunt, clauſique meatus per quos effluere debebat: hi concocta materia latiores facti, & patentes; hypoſtaſim cum vrina emittunt; eſtque vel pura, ac ſimplex, vel aliarum quarundam ſubſtantiarum permiſtione coinquinata: indicantque crudiorem illam partem, (vbi extiterit pura) quæ olim præfuit in hæpate, non quæ eo tempore gignitur: quandoquidem nulla, aut admodum exigua propter inædias tunc produci poteſt. Inquinata verò ſedimenta; illorum præſentiam, à quibus inquinabantur, ſignificant. Hyemis tempore ſedimentum eſt multum: quia victus rationem adhibemus lautiſſimam: neque poteſt calor natura

ſedimentum cur hyeme multum æſtate paucum.

G lis tum validus omnem ingeſtorum alimentorum copiam conficere: potiſſimum, quod propter ambientis frigiditatem retinentur excrementa. In æſtate contrarium accidit: humoribus tenuioribus genitis, corporeque vniuerſo euacuato per inſenſibiles diffiationes: hac de cauſſa fit minor quantitas ſedimenti per æſtatem, quàm per hyemem. Multi viderunt poſtremas difficultates: at certè admodum pauci extricarunt: quinimò, vt rectius dicam, nemo hactenus ſcopum attigiſſe viſus eſt mihi. Maior ſiquidem pars medicorum in eam opinionem venit, vt aliud eſſe inſanis, aliud in ægrotis ſedimentum putaret: libro de febrium differentijs tractari de ſedimento ægrorum: libro prognoſticorum agi de ſa-

H norum ſedimentis, atque hoc modo difficiles hoſce, & maximè contrarios locos componunt: ſed certè quicquid ſit de hoc duplici ſedimento, de quo iam abundè locuti fuimus: Solutio difficultatem non tollit, cum in prognoſticis de omni ſedimento in vniuerſali locutus eſt, quod ſcilicet ſit album lene, & æquale, & quã minimè fœtidum. quod ſanè in vtroque ſtatu corporis tam ſalubri quàm morboſo conſpicitur: neque enim decebat Galenum eo in libro, in quo de morbis acutis agitur, ſanorum tantum proſe-

qui

qui ſedimenta, ijs prætermiſſis, quorum alioquin propria erat per A
tractatio. deinde verò in libro ſecundo prognoſticorum de vrinis febricitantium agit, vt Galenus teſtatur commentario vigeſimoſexto; in cuius fine docuit nolle ſeſe docere cauſſam, cur hoc ſedimentum ſit album, lene, & æquale, quia expoſitum in priori libro fuerat agens in fine libri de pure. Auget ſuſpicionem noſtram, quod non videtur admodum conueniens comparatio puris, & ſedimenti ſanorum dumtaxat, quoniam illud ſemper quædam eſt putredo: hoc ſedimentum nunquam. illud mixta ſemper eſt actio: hoc autem amplius concoctum in ſanguinem tranſmutari poteſt, ſaltem neceſſitatis tempore: at ſi compara-
tio fiat puris ad ſedimentum in vniuerſali optima inter vtrun- B
que apparet proportio: nam in febricitantibus ſedimentum habet eandem cum pure in generatione ſimilitudinem, hac de cauſſa locutus eſt Galenus eodem modo hoc ipſo capite, & in primo prognoſticorum. Audias quæſo mi Brancute, eiuſque loci uerba. In prognoſticis. etenim id quoque obtinet generationem, quæ puri proportione reſpondeat, inter id, & naturales humores iniectum; in libro primo de febrium differentijs ait. in humoribus autem, qui in venis, & arterijs continentur quoddam, quod puri proportione reſpondet ſubſidens in vrinis; vides igitur, quod ſedimentum proportionem habet
cum pure, quæ proportio non conſiſtit in ſolo calore, vt qui- C
dam putant, ſed in ſubſtantiæ generatione, ut Galenus affirmat. nanque accidentium non eſt generatio, ſed ſolius ſubſtantiæ: quamobrem his ego ductus coniecturis putauerim vniuerſalem eſſe Galeni ſermonem de ſedimento corporum ſanorum & ægrotorum; hocque modo intelligendum, quod ſcilicet ſedimentum, atque etiam ipſum ſemen in hoc à pure dumtaxat differunt; quod pus ſemper, ac quod dici ſolet ſecundum neceſſitatem, cauſſam habet præter naturalem calorem: ſemen & ſedimentum non habent hanc neceſſariam cauſſam, diuerſitatis ratio eſt, quia pus nunquam reperitur niſi in ægroto cor-
pore: ſemen uero, & ſedimentum in ægro, & in ſano corpo- D
re continetur: quatenus in ſanis adſunt nullam habent cauſſam præternaturalem, qua ratione inſunt in ægrotis: habent quidem aliquando. De ſedimento ſatis manifeſtum eſt: ſemen verò eſſe aliquando participem cauſſæ præternaturalis omnes, qui ſunt in artis operibus exercitati facilè cognoſcunt: igitur dum ait ſedimentum non eſſe in generatione participem cauſſæ præternaturalis, intelligendum eſt ex neceſſitate; collatione

habi-

E habita ad pus: quod talem ſemper cauſſam habet. hoc modo componuntur omnes contrariæ ſententiæ, quia Galenus in priori libro de febrium differentijs non excludit caloris naturalis actionem, quàm tamen neceſſariò, vt dixi, minimè includit. in reliquis autem magna eſt inter vtrunque proportio: neque quod dixit ex materia putreſcente deduci ſedimentum contrarium eſt vt quidam putant, huic propoſitioni: quod ſedimentum ſit quicquid naturæ in generatione ſanguinis confectionem ſubterfugit.

Videor omnibus difficultatibus ſatisfeciſſe, atque diligenter, quantum tamen epiſtolæ modus patiebatur, & ego ſentiendum putabam de ſedimento ſcripſiſſe: reliquum eſt modo, vt finem F dicendi faciam. Vale ex Auguſta Taurinorum die 24. Iunij. 1579.

FINIS LIBRI DECIMI.

HO-

HORATII AVGENII EPISTOLARVM MEDICINALIVM LIBER VNDECIMVS.

HORATIVS AVGENIVS AD Herculi Cozzio. S. P. D. Epiſtola prima.

AGITVR DE GARO, ET ALBO IVRE. Et de potu hydrargiri.

TRIA SVNT QVAE ſcire ex me deſideras in quorum explicatione maximè diſcordes audiuiſti medicos quoſdam. Horum vnum eſt, quid ſit Garum, & quæ illius conficiendi ratio antiquis extiterit. alterum quid ius album, & quæ facultas exiſtat eiuſdem in medendis morbis. C Tertium verò an putem hydrargirum tuto poſſe exhiberi. Ego quamuis nunc multis detinear occupationibus, tamen quia debeo amicis omnia, tibi in hunc modum ſatiſfaciundum putaui.

Gari nomen apud antiquos pro quoddam liquore ſalſo, ex gari piſcis primum interraneis confecto audiebatur: mox etiam quod ex ſgombro piſce, ex mænis alijſque piſciculis fiebat, ac tandem ex carnibus ipſis deflucbat intelligi conſueuit: Plurium autoritate id comprobabimus, qui de hac materia tractarunt. Plinius rerum omnium ſcientiſſimus de Garo ſic loquitur. Aliud etiamnum liquoris exquiſiti genus, quod Garum vocare inteſtinis piſcium cæteriſque, quæ abijcienda eſſent, ſale maceratis, vt ſit illa putreſcentium ſanies. hoc olim conficiebatur ex piſce quem græci garum vocabant; & capite ſequenti. Nunc ex ſgombro piſce laudatiſſimum in cartaginis ſpartariæ cæterijs ſociorum id appellatur, ſingulis millibus nummum permutantibus congios pœnè binos; ex mænis, quos Alleces vocant, vt Martialis niſi fallor dum ait.

Lib. 31. capite. 7. D

Cap. 8.

Ex quibns piſcibus parabatu garum.

Cui

E

Cui portat Gaudens ancilla paropſide rubra
Alecem-

Atque etiam ex eo piſciculo, quem apuam vocant, fieri Garum conſueuiſſe teſtatur Plinius, & multo quidem apertius Caſſius Dioniſius vticenſis, cuius verba infra citabimus. Ad liquorem etiam ex carnibus fuiſſe hoc nomen relatum teſtatur Dioſcorides his verbis. Garum omne, quod ex piſcibus carneque ſale maceratis liquamen eſt, ſi ex eo ſolus fiat, depaſcentia vlcera ſiſtit; ex his tria colligenda ſunt, vnum quod Garum liquidum
F quoddam eſt ſalſamenti genus: hoc confirmat Paulus æginetą cum ſcribit. Panem purum intingens in Garum primarium; & Galenus. Elixus lupinus ac deinde maceratus in aqua dulci donec omnem inſuauitatem exuerit, ſic demum manditur cum Garo vel ſolum cum ſale mediocri conditus; idem Alexandar Aphrodiſeus confirmans ait. Cur oleum & aqua ſæpè & facile gelu durentur: vinum acetum, Garum, aut nunquam, aut raro congelaſcunt; fruſtra enim hoc quæſiſſet Alexander ſi Garum non eſſet liquida quædam ſubſtantia: quam rem apertiſſimè oſtendemus cum rationem eius conficiendi ex Dioniſio docebimus. Alterum correllarium eſt, quod hic liquor præcioſus erat, multique fieri
G conſueuerit pro delitijs Gulæ explendis: ſic quidem Plinius ſingulis millibus nummum permutantibus congios pœnè binos; & parum poſtea tranſit deinde in luxuriam, creueruntque genera in infinitum: ſicuti Garum ad colorem muſti veteris, adeoque dilutam ſuauitatem vt bibi poſſit; Tertium verò quod Garum non eſt id genus ſalſamenti, vt putauit medicus ille, communis alioquin amicus, quod vulgo dicitur il Cauiaro, nam hoc fit ex piſcium interraneis omnibus: Garum ex ſolis inteſtinis, vt ex Plinio diximus: Adhæc Cauiarum non eſt liquor quidam potabilis: Cuiuſmodi extitiſſe Garum iam dictum eſt à nobis autoritate Plinij. Putauerim illud ad genus ouotartici referendum, vt aliud etiam,
H quod botarghe nuncupatur. Multa ſiquidem genera ſalſamentorum inueniuntur ex interaneis piſcium facta, certè ex paruis piſciculis neque ouotartica, neque botarghe fiunt, vt garum fieri admonuimus. Doceamus modo rationem compoſitionis, quam ego quoniam apud medicos nondum vidi ex caſſio Dioniſio vticenſi ſcriptori antiquiſſimo & magnæ autoritatis afferram, atque eò ſanè libentius, quod pro dillucidanda obſcuritate Plinij plurimum facere videntur. Sic igitur ſcriptum reliquit.

Gari facultas.

Garum eſt liquidum ſalſamentū.

Garum olim fuiſſe condimentum pręcioſum.

Garum non eſt cauiarū.

Ouotartica & botarghe non fiunt ex paruis piſciculis.

III Garum

Garum Liculmen appellatum ſic fit. Inteſtina piſcium inijciuntur in vſas, & ſaliuntur. Parui item piſciculi, maximè atherinæ, aut exigui mulli, aut menulæ, aut lichoſtomi aut quicunque tandem parui uiſi fuerint, omnes ſimiliter ſaliuntur; & in ſole inueterantur frequenterque vertantur: poſtquàm autem per calorem fuerunt inueterati Garum ex ipſis hoc modo tollitur. Cophinus longus imponitur in vas plenum prædictorum piſcium influitque Garum in cophinum: atque ſic per cophinum percolatum liculmen appellatum Garum ſuſcipiunt: reliquum vero retrimentum alex efficitur. Bitini porrò ſic præparant. Accipis mænas, quæ quidem præſtant, ſi haberi poſſunt, paruas, aut magnas; ſin minus lychoſtomos, aut lacertos, aut ſcombros, aut etiam alecem, & omnium mixturam: immittisque hæc ipſa in alueolum pannarium, in quo farina ſubigi ſolet, & additis ad modium piſcium ſalis ſextarijs duobus italicis permiſces, & cum ſale contemperentur, ſinisque per noctem vnam, ac transfers in fictile, quod deopertum ad ſolem exponis ad menſes duos, aut tres, & per interualla virgis agitas, deinde oblatum, & cooper tum reporis. Quidam etiam vinum vetus adijciunt, & ad modium piſcium ſextarios duos. Deinde ſi velis ſtatim vti garo: hoc eſt non inſolare ipſum, ſed coquere ſic facies. Muriam ſtillaticiam, & ex colatam accipis ſic approbatam, vt coniectum in ipſa ouum innatet. Si verò immergatur nondum ſufficientem ſalem habet. Deinde in muriam piſcem mittis in olla noua adiectoque origano ad ignem ſufficientem ponis donec coquatur: ideſt donec in cæperit paulatim abſorberi. Quidam etiam ſapam addunt, poſtea refrigeratum iterum, atque iterum per colum tranſmittitur donec purum euadat, quod operto vaſe repones. Præſtantius porrò harum Hæmation appellatum ſic fit. Inteſtina tinni cum bracchijs, cruoreque, ac ſanguine accipiuntur; aſpergiturque ſalis, quod ſatis eſt, & in vaſe ſinuntur, poſt menſes duos fermè uas ipſum perforato, affluetque Garum hæmation appellatum] hæc de Garo.

Bilinorum præparatio. *Alia præparatio.* *Harum Hæmation vt fiat.*

A B C

DE ALBO IVRE.

Paſſim Galenus albi iuris mentionem facit, in methodo medendi, in libris de ratione victus in morbis acutis, de ratione curandi ad glauconem, de victu extenuante, & de facultatibus alimentorum ac alibi: hoſce locos ſigillatim refferre non placet, nimis enim longum eſſet negotium: ſed nolo interim prætermittere quoſdam, ex quibus vſus, atque præparatio facilius innoteſcet is igitur agens de ratione curandi febrem hecticam ſic locutus eſt.

Album ius Galenus quomodo conficiat.

D

Op-

E Opſonium quoque ſit ex ſaxatilibus piſcibus; aut ex albo iure aſ- 10.math.ca. vltimo.
ſellus, nec non alæ teſteſque gallinacei, qui lacte ſit altus. ʒ &
alibi ſin venter non amplius excernit ſuffecerit tum alica ſimiliter
ptiſſanæ præparata: hoc eſt aceti habens pauxillum, tum ex ea ſine 8.math. ca. vltimo.
aceto ſorbitio, tum gallinaceorum teſticuli, & ſaxatiles ex albo
vire piſces ʒ præparandi rationem docet his verbis. Quod ſi car-
nem quoque guſtare velit, ſaxatiles piſces, vel oniſcos in albo iu 4.de ſanitu. en.cap.10.
re benè elixos dabis. Voco ius album cum ſine garo, magiſque
etiam ſine ſuperflua conditura cuiuſmodi cariciam græci vocant,
præparatur. Aneto, ſaleque cum oleo, & porri exiguo in aquam
coniectis ʒ & alibi ad coquendum autem (inquit) ſunt præſtan 3.de alimen t.facul,30.
F tiſſimi, qui ex albo vire fiunt, qui ad hunc modum fit. Copio-
ſam aquam primum inijce: deinde olei quod ſatis eſt affundito
cum pauco aneti, & porri deinde cum piſces ſemicocti fuerint ſa
lis tantum inſpergito, quo ad totum ius ſalſum non dum appa-
reat, hac pręparatio, vel ęgrotis ipſis eſt accomoda ʒ in libro de
extenuante victu. Cum albo (ait) iure, porrum prolixius miſcen cap. 8.
do, & piperis portiunculam ʒ Ruſus in decimo methodi prepa cap.ultimo.
randum iubet addito aceto cum inquit. Id vero eſt ex aqua, & exi
guo porri cum ſale, oleo, & aceto ʒ in ſecundo ad glauconem ſic cap.penulti mo.
ſcriptum reliquit. fit autem in hunc modum, aqua abundanter
in ollam infunditur, & paucum olei, cum hoc porrum, & ane-
G tum in ijcitur ʒ in primo autem de ratione victus ʒ acut. Addit in
pręparatione marrubium.

Ex his colligendum variam exiſtere pręparationem iuris albi Galenum varie præparaſſe ius album.
apud Galenum: nam in medendi methodo acetum adhibet, ali-
bi pretermittit. Dum curationem docet elephantiaſis ſal com-
mittit, nullibi pretermis ſum: pro curanda pleuritide ex optat mar
rubium, de quo non eſt alibi locutus: nonnunquam piper admit-
tit, alibi vero ſilentio inuoluit. Quæ nam igitur cauſſa varietatis
huius? poſſem hic afferre multa, quæ alij dixerunt de hoc argu- Ius album cur uariede beat pręparati.
mento: ſed non eſt mihi ocium, idcirco dicam breuibus, quid
ſentiam. Scias igitur, quod dum victum extenuantem in ſanis e-
H docet, piperis meminit, quo extenuantur inciduntur que humo-
res craſſi. Hoc inuoluit ſilentio agens de curatione morbi calidi,
& ſicci. Aliquando illi placet acetum, cum deſiderat medicamen
ti penetrationem. Ommittit in pleuritide, quia contrarium pe-
ctori, & neruis: idcirco dum curare docet ſiccam intemperiem
ne verbum quidem. Salis non meminit in præparandis uiperis: quia
hæc ſunt nimium calidæ, & ſiccæ natura ſua; & morbus pariter
apprimè ſiccus. Marrubium certè nunquam adhibet, nam, men

Codex græcus emandetur.

doſus eſt codex. Etenim græce legitur πράσον ; quod ſignificat porrum ; non πράσιον ; quod ſignificat marrubium ; etenim ſi qui faſtidunt ptiſſanam debent vti albo iure: hoc alimentum ſi marrabium addideris fit multo inſuauior ob amaritudinem praſſii ipſa ptiſſana. Exibere autem ius album in faſtidientibus ptiſſanam, eius verba manifeſtum faciunt. Iuris albi compoſitio in hunc modum habet. Vſus verò tum in ſanis pro humoribus extenuandis, tum in morbis acutis ad incidendnm, detergendũ humectandum, nutriendum: adhæc etiam in diuturnis omnibus, in quibus nutritione, & humectatione indigemus totius corporis. Quod attinet ad Tertium, ego ſane cum quibuſdam clariſſimis medicis pręſertim vero Mattheolo ſenenſi Hydrargirum potari poſſe nunc edocebo. A B

Eorum, quæ potantur non nulla ſunt medicamenta, non nulla vero alimenta: & quædam medicamenta & venena ſunt: hæc ſanè qua commoditatem inferunt humanæ vitæ, præſidia dicuntur, medicamentaque. At uenenata nuncupantur, quia conſtat eorum ſubſtantia, ex ijs quæ toto generi noſtris facultatibus opponuntur. Huius generis, ſunt, peplion, helleborum, ſcammoneum, ac id genus reliqua, quorum vſus frequentiſſimus eſt alioquin apud medicos, præparatum primum, vt venenata facultas obeſſe quicque non poſſit. Aliud etiam hoc loco ſuppoęndum eſt, nempè quod medicamenta, quæ veneni naturam ſapiunt perperam adhiberi non debent, ſed tunc cum propter magnitudinem morborum, minatur periculum: vt enim paruis morbis parua conueniunt auxilia, ſic equidem magnis magna conducunt. Rurſus autem ſciendum eſt omnia venena haud habere vim occidendi; ſed tunc cum ea deſumuntur quantitate, qua ſubuertatur, corrumpaturque ſubſtantia natiui calidi, quam rem facere non poteſt quantitas admodum exigua. His in hunc modum ſtatutis dicimus. Argentum viuum tuto exhiberi poſſe, cum in anciapiti iam conſtituto negotio morbus magnus extiterit quandoquidem etſi venenum ſit, medicamentoſum eſt tamen: quod vt venenum obeſt; vt medicamentum prodeſt multò magis. Quinimo exigua quantitas illius exibita tantum abeſt, vt noceat: quod maximè prodeſſe fuerit obſeruatum à clariſſimis medicis, ac ego non ſemel obſeruaui. Horum afferramus Teſtimonium. Braſſauolus. Quod etiam Argentum viuum venenum ſit contendunt recentes ex Dioſcoridis, & Plinij ſententia: non animaduertentes dici venenum ſuo pondere, non aliqua lætali qualitate, & nos infantibus vi vernitum ſemi mortuis exibuimus, & illico ſanati ſunt, idque in vltima deſperatione; Matteolus ſenenſis. Idcirco mirari non debemus C D

Medicamenta venenoſa quę dicantur.

Venenoſa medicamenta quando ſint adhibenda.

Venena non ſemper occidere.

Hyderargiri vſus quã tutus.

Argentum viuum eſt uenenum & medicamentum ſimul.

E mus ſi Braſſauolus tam clarus ætatis noſtræ medicus ad necandos interaneorum vermes dari pueris Argentum viuum nullo illorum modo ſcripſerit. & eo tam fæliciter vſus ſit alter quidam clariſſimus medicus patauinus: quamque parandi, dandique rationem neminem vnquam docere voluerit. Atque ego etſi hoc medicamento nunque ſum vſus: vidi tamen dari ſæpe illud ſcrupuli, vel ſeſquidrammæ pondere à Goritienſibus obſtetricibus ęgrè parturientibus mulieribus nullo prorſus in commodo: ſed fęlici ſemper euentu. Datur viuum, non extrinctum, vt quidam putarit: quod enim extrintum eſt ventriculo hæret, & inteſtines, & ſæua excitat ſymptomata. lauandum tamen prius eſt aceto acerrimmo, F mox tenui corio excipiendum, manibusque tam diu præmendum quo vsque per meatus corij excidat. Sic enim purgant qui eo vti volunt; hæc illi ex quibus non modo propoſitum, ſed etiam ratio præparandi eluceſcit. Sed vt magis ſatisfaciam tibi ipſi, haud pigebit explicare modum, & in quibus affectibus, quo pondere, & in quibus corporibus: nihil enim apud me tam reconditum eſt, quin illud ſtudioſis communicem etiam, atque etiam libenter. Primum ſanè puerulis nunquam exhibeo (vt ab hoc poſtremo exordiar) niſi tertium ętatis annum tranſierint. Doſis in his eſt ſcrip. 5. ab hæc ętate vſque ad primum ſeptennium dram. 5. vel ſcrip. ij. in grandioribus verò dram. i. quod ſummum eſt: adhibita tamen premeditatione circa corporis habitum: qui enim ſunt admodum molli, & gracili habitu vix ferunt (niſi acquiſitio temperamento contrario modo pręditi fuerint) qui verò pinguiori ac denſiori facilius. Porrò affectus multi ſunt, in quibus egtegio hoc auxilio vti ſoleo fœliciſſimè. Prodeſt imprimis puerorum vermibus: immo etiam non modo in pueris, ſed in brutis animalibus à ruſtico quoddam exibitum obſeruaui commoditate magna, & ferè incredibili. Exibetur doloribus colicis alijs non iuuantibus. Apopleſticis, & comitiali morbo vexatis; in hiſce affectionibus hucusque ſum vſus. Addunt his alij peſtiferas febres H in quibus ego nondum periculum feci. Quod verò ad præparandi modum pertinet ego alium non habeo, quàm ex Mattheolo ſupra deſcriptum, & is eſt, quo vtebatur Franciſcus fiſimelica Patauinus medicus omnium ſuæ ætatis iudicioſiſſimns. Neque me fugit Aquam macerationis hydrargiri maximam vtilitatem intuliſſe pro necandis, expellendisque vermibus, & nullum prorſus in commodum attuliſſe. Domi ſemper habeo prężparatum: mittam vbi vti volueris. ſed me iudice experiaris. Verum non licet communicare medicamentum vulgo, ne forte illi aſcribatur, quod in mor-

Dandi argentum uiuum modus ex Mattheolo.

doſis in pueris.

Argentum uiuum quibus conuni at morbis.

Præparatio hydraugiri, quæ.

Admonitio

morbi vehementiam refferri debet: patefacito dumtaxat iudicioſiſſis medicis. A

Hæc habui quæ circa propoſitam materiam conſcriberem: quæ ſi tibi ſatisfaciant lætabor: quia id eueniet quod voluiſti: ſin minus non culpabor certè, quia id præſtiti, quod plus potui. Vale.

HORATIVS AVGENIVS DVRANTI Scaccho Chirurgo fabrianenſium. Epiſtola ſecunda.

EXPLICATVR CAVSSA PROPTER quam Augenius non diuulget reſponſionem ad quandam Apologiam Cynicam: & de vlceris definitione quadam. B

inuehitur in homines quoſdam Cynicos.

NON QVIDEM vt Tachas Res Aegiptiorum in Ageſilaum Regem Lacedemoniorum dixit.
ὤδινεν οὖρος, ξεὺς δ' ἐφοβεῖτο, τὸ δ' ἔτεκε μῦν. C

Accidit mihi, Scacche dulciſſimè, ſed certè ex magnorum montium partu monſtruum quoddam enatum eſt. Audi quale. Prodijt in lucem tandem ex tenebrarum vtero Canis quidam bilinguis, qui etſi vndique ligatus adamantinis cathenis, collo, & pedibus, herculeaque claua, & ſcientia percuſſus, edomitus, & pœnè ſtrangulatus, omninoque victus fuerit, adhuc tamen oblatrabat. O facinus indignum? Quod bonos non decebat viros, non medicos, non philoſophos, non (quod ſibi ipſi falsò aſcribit.) Sacræ Theologiæ nomen: ſed dumtaxat propria ſunt nefandiſſimorum hominum opera. Hæc inquam, dolo malo agere cum ijs, qui Sanctæ Inquiſitioni præſunt, hos publicè decipere, D contemnere eorum decreta, libellos ædere contra bonos mores? Gloriolæ cuiuſdam cupidos, vt vulgo aliquid ſapere videantur, paſſim mentiri: tu qui oculatiſſimus fuiſti teſtis hyſtoriæ veritatem noſti: nouit Doctus ille, & nunquam ſatis laudatus Cordella meus. Publica extant veſtra teſtimonia: Eam tamen negat ille impudens hyſtoriam publicam omnibus: Vide quàm venenoſum monſtrum: Nullum prætermittit in Hippocratem, in Galenum, in clariſſi-

E clariſſimos illos, quos tu noſti medicos iniuriarum genus, ſiue per contumeliam, ſiue per incommodationem, ſiue per neglectū (quæ tres ſpecies iniuriarum ſunt) excogitatum: Tu certè admiraberis plurimum, cum leges lucubrationem hominis: Galenum effutiuiſſe (ſic loquitur) dicit: ineptum, æquiuocum, ridiculum, inconſtantem, dignum ferula, alia non proſequor, nè ſtomacheris. Qua modeſtia ūſum fuiſſe in alios arbitraberis? Omnes paruipendit homuncio, non medicos modo, ſed prouinciarū rectores, quorum decreta, illius alioquin beneficio promulgata, deriſit, & palàm, vt nullius momenti in illorum contumeliam, neglectumque, deteſtatus eſt: ſed quid hoc memoro, cum neque
F etiam Reuerendiſſimorum quorundam hominum dignitati pepercerit. Tacitus ne præteribo ſcripturas falſas? tuas quidem illas litteras dico præcipuò. ex quibus Theologus ille, philoſophus egregius detraxit lineas decem & octo plus, aut minus? ac illas potiſſimum in quibus negotij propoſiti ſumma continebatur: niſi tu illorum ad me copiam dediſſes? niſi viueres? quid non machinaturum hominem putaremus? hæc ſunt monſtra, quæ ex tenebrarum vtero, (vt dixi) duorum annorum partu, in lucem prodijt vir maximus, vel (vt rectius dicam) λυκὸν θηρίον. Quis igitur cum eiuſcemodi homine congrederetur? An non eſſet turpiſſimum, & meæ dignitati minimè conueniens, ſi cum hac bellua
G de rebus medicis, quas ille perinde tractat, vt aſinus lyram, diſputarem? inueniat ille ſuos pares, me certè non habebit vnquam diſputationum medicarum ſocium: cum apprimè indignum iudicem id facere, & meæ dignitati, ac honori plurimum indecorum atque deteſtabile: atque ſanè nec etiam poſthac nominabo hominem cymerijs tenebris digniſſimum: præſertim quia multo antea, quàm ſuum illum æderet libellum in quibuſdam epiſtolis medicinalibus ad clariſſimum Capiuaccium, Ad Berardinum Aloyſium. ad Curium Scipionem, ad te ipſum ſcriptas, & ad alios, quas aliquando diuulgabimus, omnem lapidem mouerimus, nihil relinquentes in tactum, quod pertinere ad hoc ipſum negotium vide-
H batur. Interim ne dubites inuenturum eſſe ſui ſimiles, qui omnē detegent illius aſtutiam, fraudem patefaciet, & malefacta dabit in conſpicuum: ſed quid dicam de altero

—οἱ γὰρ ἐν σοφοῖς
φαῦλοι, παρ' ὄχλῳ μουσικώτεροι λέγειν.

Nihil aliud profectò, niſi quod de humano generi male actum iudicemus, quod multi hodie vigeant, qui medica contemplatione

neglecta

neglecta, quotidie varias vrbes curſitantes nulla religione medici- A
nam adminiſtrant. Hi ſanè cum prodeſſe nunquam poſſunt humano generi, obſintque aſſiduè, vt omen quoddam peximum, quinimmo vt peſtilens quædam bellua, ſanis etiam omnino fugiendi ſunt. Nam quid maiori miſeratione dignum poteſt nobis contingere; quàm in eorum poteſtate locare vitam, qui nulla ratione duce, vel meditatione eorum, quæ ad ſanitatem, vel morbos conducunt, ac ſi de rebus nullius momenti tractaretur, omnia ſus deque propinant, cum certè illiberalis artifex nuſquam inueniatur tam humilem, ac vilem materiam pertractans; quin ante operis ingreſſum, eam non perſpiciat, cognoſcatque prius
diligenter, ſolertiue ſtudio, & acuratiſſima ratione non medite- B
tur quid agendum ſit: Solis ijs medicis, Scacche, ne ſuperficie quidem tenus cognito quid ſit, quod agere aggrediuntur, licebit quidem profiteri, & exercere medicam artem, ac ijs inſtrumentis agere in hominis vitam, quorum plerunque non ſolum vſum, verum etiam ſimul nomina ignorent: ita vt, quod in actione ex horum ignorantia accidit erroris, haud equidem in vilem ſordidamque materiam, vt in lignum, aut corium; ſed in hominis mortem finiatur. Atque hinc adeò fit, vt nunc etiam ſutores, & tintores, & fabri tum materiarij, tum ferrarij, ſeplaſiarij, tonſores, circulatores, proprio magiſterio relicto in medicæ artis opera in-
ſiliant: atque cum ijs, qui verè hanc exercent artem, in medendo C
de principatu certent: ac eò ſanè incommodi res progreſſa eſt, vt probis hominibus magis obuiam fuerit hæc deplorare: quam hiſce rebus expectare aliquod inſigne preſidium. ſic equidem.

Βέλτερον ἡγεμένος λησοκτόνȣ ἐς κρίσιν ἐλθεῖν
Ἢ τῦ χειρȣ́ργȣ γενναδίȣ μαλάμας.
Ὃς μὲν γὰρ φονέας ὁσίως συλέων κατατίμνει
Ὃς δὲ λαβῶν μισθȣ̀ς, εἰς ἀΐδην καταγει

Verùm ſinamus Scacche hoſce homines, qui etſi à multis crebro admoneantur, & nos quidem aliquando id officium præſti-
terimus, tamen vt eſt in epiſtola Diui Petri. D

Συμβέβηκε δὲ αὐτοῖς τὸ τȣ̀ ἀληθȣ̃ς παροιμίας, κύων ἐπιστρέψας τὸ ἴδιον ἐπὶ ἐξέραμα, καὶ ὗς λȣσαμένη εἰς κύλισμα βορβόρȣ.

incumbamus interim noſtris negotijs, vt alijs, & nobis frugem ex noſtro more afferamus. Cordella noſter obtulit mihi legendas litteras tuas, in quibus ad eum chyrurgum de vlceris natura ſcribis, qui perinde ſe habet ad artem, vt ὄνος λύρας. Vix dici poteſt quàm

fuerim

E fuerim ex illarum lectione oblectatus: quandoquidem quod mihi ſanè nouum non fuit, docte admodum, & inſigni eloquentia veterum ea de re opinionem explicans hominis ignorantiam patefacis, & maximam temeritatem obtundis. His certè homuncionem haud reſponſurum eſſe ſcio; quoniam magna vis eſt veritatis: quemadmodum neque poterunt aliquando reſpondere ijs, quæ contra illum à docto iuuene, & mei amantiſſimo vulgari ſermone ſcripta ſunt (ſic enim decebat vt hominis huius conditio, & morum qualitas innoteſceret omnibus) horum copiam habebis, quam primum eam mihi Hercules faſianus pharmacopola remiſerit. Quod ad meum inſtitutũ pertinebat, te non fugit Scacche, non F fuiſſe oportunum vlceris definitionem, & naturam inquirere; quia conſultantes iam communi conſenſu in illius gratiam ſuppoſuimus planum illud extitiſſe vlcus; & nullius ferè momenti: idcircò dum examinarem conſultationem illam, hæc recordor ſcripſiſſe. CVM PARVM OMNINO ad ipſam curationem pertineat vlceris definitio abs te propoſita: aut ſi pertinet cum non fuerit applicata ipſique accommodata negotio, parum potuit ſatisfacere; rurſus verò addideram ſupra, vlcus & vulnus in Galeni doctrina aliquando confundi. Accedamus quæſo propius ad huiuſce rei demonſtrationem. Proponit vlcus exiſtere ſolutionem continui cum deperditione ſubſtantiæ à re exædenti facta. Quæ G res, quod plano vlceri non conueniat certius eſt, quàm quod meo iudicio debeat demonſtrari. Nulla enim eroſio adeſt in hoc vlcere: neque etiam adeſt deperditio ſubſtantiæ: ipſius videlicet carnis, quæ vlceris propriè dicti ſubiectum eſt: neque enim cutis, aut cuticulæ diuiſio, aut deperditio vlceris conſtituit naturam; ſed carnis. vt omnes medici recepta conſuetudine paſſim affirmant. Adfuit (inquiet fortaſſe aliquis) eroſio, à putredine contracta. Hic ego inquam, admiſſurum eſſe me hæc ipſa: ſed aberrat turpi errore dupliciter: primum quia impræſentiarum tale non erat vlcus: de quo tractabamus: idcircò non fuit ad rem eiuſcemodi definitio: deinde in eroſione eſt error: quia ſanè imaginari oporH tet duplicem eroſionem eſſe alteram, quæ conuenit vlceri, vt vlcus propriè eſt; alterum quæ vnam reſpicit ſpeciem, ſiue differentiam vlceris (nunc non curo ſiue ſpeciem, ſiue differentiam dicas) quod propriè vlcus exædens appellatur: hæc differunt toto cœlo. priorem eroſionem facit putredo in ſinu, aut obſceſſu contracta; inſequiturque putredinis naturam, vt putredo eſt in loco aliquoppiam circumſcripta: hæc nulla eſt cum ex vlcere deterſo pure, carnis generationi operam damus: neque poſtulat remedia quæppiã

aduerſum eroſionem propriè dictam excogitata. At poſterior fit A
ab acribus humoribus exædentibus; contra quos emplaſticis pu-
gnamus: ſed in propoſito negotio exæſio nulla quidem adfuit: nō
prior, vt iam diximus; neque poſterior quia planum: quod enim
verè exædens vlcus eſt, id ſanè planum eſſe nequit. Verùm ſi quę
ſieris, quomodo vlceris definitionem, atque naturam exprimen-
dam cenſeam. Ego ſanè breuiſſimls admodum explicabo quid
ſentiam: aliorum erit poſtea iudicium an fuerim ſcopum aſſe-
cutus.

Bonæ definitiones quæ.

Principio autem ponamus illas exiſtere definitiones bonas, quæ
ita quidem conueniant definito, vt non alijs: hinc proprium dici-
tur definitio: non tanquam accidens profluens ex rei natura, ſed B
tanquam ſubſtantialis forma: hic τῆς οὐσίας nomine eſſentiam intel
ligo, quæ non modo in prædicamento ſubſtantiæ, ſed etiam in ac
cidentum generibus continetur; quæ ſuas definitiones habent,
quamuis non ita perfectas, & præcipuò dictas, quas conſtat ſub-
ſtantiarum eſſe, & in harum prædicamento ſpecierum: Hæc à
dialecticis, & peripateticis olim propoſita communem apud om-
nes gentes conſenſum habent. Opus eſt igitur vt vlceris definitio
nem eiuſcemodi tradamus, quæ non conueniat alijs, ſed illi ſem
per, ſoli, atque omni: ex quibus conditionibus ſi vna defuerit am-
plius definitio non erit; at nominis deſcriptio quædam, vel rei no

Inueſtigatio definitionis vlceris.

tificatio vtcunque haberi poteſt. Exordiamur primum ab ipſo C
genere, mox conſtitutiuam inueniemus differentiam: ex quibus
bonas conſtare definitiones tradunt. Statuamus ſolutionem con-
tinui genus eſſe: tertium ſcilicet illud morborum genus, commu-
ne alioquin ſimilarium, & organicarum partium: vnitatis diuiſio
idcirco genus eſſe perhibent medici, quia cum partium varietate
contingat varias ſolutiones fieri, à quibus etiam variæ petuntur in-
dicationes curandi ſpeciales, meritò genus commune ſtatuitur:
proprium autem euadit genus atque immediatum, ſi ex ſubiecti
ratione illius vniuerſitatem (vt ſic dicam) communemque natu-
ram determinabimus. Subiectum hoc fuerit caro. Nam diuiſio
in oſſe fractura dicitur: in carnoſa parte vlcus, ſicuti etiam vul- D
nus, & ruptio, & conuulſio. Vulnus quidem ſolutio quædam ex
vulnerando in carnoſa parte relicta. Ruptio, & conuulſio citra
vulnerationem: ſed in hoc diſtant, quod ruptio carnoſæ partis di-
uiſio eſt; Conuulſio autem neruoſæ. Ex his nullum apparet di-
ſcrimen inter vulnus, & vlcus: quod in alijs ſatis videtur manife-
ſtum: quia neque in oſſis, neque in nerui ſubſtantia conſiſtit vl-
cus. ac rurſus ruptio non eſt, quia hæc fit citra vulnerationem,

E aut ſenſibus manifeſtam ſolutionem continui: at vlcus nullum tale: cum omne fiat ex vulneribus, vel ex ruptis, apertiſque quomodolibet abſceſſibus. progrediamur itaque ex hoc principio, quod omnes admittunt ad inueſtigationem proximioris generis. Galenus quidem videtur admittere ſolutionem continui in carnoſa parte ex eroſione factam, immediatum eſſe genus: eius enim verba ſic habent: Quod ſi ex corroſione habeat ortum, vt in oſſe τερηδών ideſt caries, ita vlcus in alijs dicitur; ſed quæ ſubſequuntur verba obſeruari debent. Non ſic autem, vt non liceat, alio etiam modo nominare; hæc enim ſatis manifeſtum faciunt variam extitiſſe authoris huius tempore de vlceris notionem ſententiam: &
F in ijs, quæ dixerat haud plenam adhibere fidem. At ſi quis mordicus contendere voluerit corroſionem in omni vlcere deſiderari, is quidem duo ſtatuat neceſſe eſt: alterum quod nos ſupra de hac ipſa diximus: alterum verò quod cum incoante vlcere conueniat. ſtatus dabitur aliquiſpiam vlceris, in quo non aderit corroſio eiuſcemodi: quemadmodum etiam quædam inueniet reperiri, quæ corrodentibus medicamentis gaudent. Quamobrem hæc ipſa conditio nec in omni vlcere, nec in omni ſtatu vlceris conſpicua eſt. Porrò non licet eſſentiam rei depromere ab eo quod non eſt ſemper in rebus, neque ineſt omnibus. Quod nam igitur illud erit, Scache, annexum generi quod perfectam notionem com-
G pleat? An deperditio ſubſtantiæ carnoſæ? neque id verum fuerit: quia cum incremento eiuſdem ſubſtantiæ vlcera adſunt, vt in dies videmus. An quod cutis, aut epidermis ipſa deficiat? ſed hoc proferre admodum abſurdum eſt: quia cutis non eſt caro, quæ ſubiecta ſemper vlceribus eſt, vt docuimus: mox quia cum deperditione cutis morbus aliquando eſſe non dicitur: etenim morbus eſt affectus præternaturam actionibus manifeſtè, ac ſenſibiliter incōmodans. Igitur quemadmodum verum non eſt dicere, omnem ſolutionem continui morbum exiſtere: cum poſſit non lædere ſenſibiliter actiones: ſic neque verum omnem cuticulæ ammiſſionem eſſe morbum: cum hæc auferri poſſit citra noxam ſenſibilem:
H erit autem leuis eiuſcemodi diuiſio, & cuticulæ deperditio affectus quidem: ſed non morboſus; verum conſtitutio quædam medio modo ſe habens inter ſanitatem ac morbum. Proinde haud rectè comprobat Theſſalicus ille homo ex vlcere plano concludi duplicem eſſe morbum in omni vlcere: cum planum vlcus morbus nō eſt, ſed fuit; deinde verò quoniam, etſi duplex inſit affectus, non tamen duplex morbus. cum affectus nomen genus ſit ad naturalem, præternaturalem, neutramque conſtitutionem: mox verò

KKK 2 quàm

quàm obaudiat locum illum ex quarto methodi medendi iudic A
dum vnicuique relinquimus. Proinde cum ſic habeat negotium perquiramus, quid ſit ſentiendum. Sciendum eſt itaque quod vulnus ab vlcere mihi videtur in duobus potiſſimum differre: vnũ quod vulneris cauſſa ſemper extrinſeca eſt: aut à rebus incidentibus, aut pungentibus, aut collidentibus procreata, idq́ue aut in carne, aut oſſe, aut membrana, neruo, ac vena: hinc indita ſunt nomina, vulnus, punctio, colliſio, fractura, ruptio: At vlcus non ſemper ex eiuſcemodi cauſſa proficiſcitur: ſed vt plurimum interiorem cauſſam habet, vt corporis vitium. Alterum verò quod omnes vlcus, quale idcunque ſit continet neceſſario duo illa excrementorum genera, quorum alterum ſordes, alterum autem B
icor nominatur: quæ in vulnere non conſiſtunt, niſi in vlceris naturam degenerante, Hoc ſanè illud videtur mihi proprium quod diſtinguat eſſentialiter vulnus ab vlcere; & quod pro differentia ſpecifica nobis ipſis debet inſeruire. Cæterum quod illa duo genera excrementorum in omni vlcere contineantur, quatenus vlcera ſunt, prærerquam quod experientia facit manifeſtiſſimum, Galenus in methodo medendi, atque etiam medici ferè omnes admittunt. Hinc ego ſic poſſe vlcus definiri ſatis commodè arbitrarer.

VLCVS EST CARNOSAE PARTIS SOLVTIO GONTINVI SORDIDA EX VVLNERIS C
DEGENERATIONE, VEL CORPORIS VITIO PROCREATA.

Videtur propoſita definitio non ſolum explicare quid res ipſa ſit, ſed etiam p ropter quid: & hæc omnium, vt ſciunt, dialectici perfectiſſima eſt; quæ à demonſtratione ſolo ſitu differre dicitur. Etenim quatenus in carne conſiſtit, à fractura, à conuulſione differt: quarum altera in oſſe, altera in neruis conſiſtit. qua verò eſt ex degeneratione vulneris factum, diſtat à ruptione, ac ſupradictis; quæ non fiunt ex vulneribus; ſed ex ſoluta vnitate carnis ſenſibus inconſpicua. vt ſordidum eſt à vulnere diſtat: quia D
in vulnere ſolus continetur ſanguis, qui excrementum non eſt corporis, at ſuccus alendo corpori neceſſarius. multo autem magis ſpecificat eius naturam, quod ſequitur, quia nullum vulnus corporis vitio procreatur: quemadmodum vlcus. Intelligo per vitium corporis vlceris cauſſas antecedentes, continenteſq́ue. in illarum numero eſt omnis corporis impuritas, & cacochimia, aut ex improbo victu, aut ex viſcerum praua affectione contracta. in harum autem continentur ordine, vitioſus omnis

humor

E humor eo confluxus, omniſque corruptio in affecta parte conſiſtens, atque cohærens. Sic ego ſentio mi Scacche, alij quibus maius eſt ocium, & qui magis poſſunt ingenio aliud inueſtigabũt, quod veterum doctrinæ reſpondeat: ego certè nequeo potiora. Reliquum eſt, vt Fabrianenſibus omnibus ciuibus meo nomine ſalutem dicas, potiſſimum verò ſaluere iubeas, Admodum Reuerendum Rogerium Corradinum; & clariſſimos medicos Lucianum Belum, & Hieronymum Donzelum. Tu verò ſi me amabis (vt ſpero, & ſcio) te plurimum amantem, diligere ſcias; ac eum qui te ob inſignes animi tui dotes cariſſimum tenet. Vale ex Tolentino. die 24. Sept. 1577.

F

HORATIVS AVGENIVS ALOISIO Gratioſo. S. D.
Epiſtola tertia.

EXPLICATVR QVID SPONTANEA ſanguinis vacuatio conferat in morbis.

G

GRATIAS habeo tibi immortales, quod me tu, qui homo es omni litteraturæ conſultiſſimus, de medicinæ difficultatibus conſulas: atque id mihi certè ex amore tribuas, quod tibi ex vero debetur. Intelligo interim, Aloiſi, quàm tibi debeam, quàm mihi faueas, & quantum mihi tribuas: dicam tamen quid ſentio, tibique ſi non rem ipſam, ſtudium certè meum atque voluntatem probabo. Ad rem venio. Si tuarum literarum argumentum percipio, deſiderare mihi vi-
H deris ex me cognoſcere, an ſanguis ex vtero emanans, aut in puerperio, an ſine puerperio adueniente Pleuritide venę ſectionem inhibeat.

Verùm anteaquàm de propoſito argumento tranſigam ſupponamus duplici de cauſſa in omnibus inflammationibus ſanguinis miſſionem exerceri: primum ſanè, vt confluentis ſanguinis impetum reuellamus: deinde vt deriuemus hoc eſt, vt vno eodemque tramite incumbamus vacuationi, & reuulſioni: hoc enim pro-

prium

prium munus eſt deriuationis vt diximus libris noſtris huic tractationi dicatis & in Commentarijs ad Galenum de ratione curandi per miſſionem ſanguinis. Longè diſtant Reuulſio, & Deriuatio: nam illa vtimur pro ſanguinis validiori impetu ad contrarium ſubito, ac affatim retrahendo: Hæc verò pro vacuatione humorum, qui ſunt in particula contenti, & pro leuiori motu compeſcendo: hæc vt dixi alio in opere à nobis expoſita ſunt, hoc loco ſupponenda: quamobrem vtero fluente, ſi pleuritide præhendatur mulier, conſiderandum an ab ipſo vtero fluxionis origo fuerit nec ne quandoquidem vbi ſic accidat ſcopus eſt attrahere ad vterum fluentem ſanguinem: ſic enim fluxionis originem reſpicientes ad contrarium ducemus: quod igitur tunc menſes fluant pro ſumma gratia haberi debet. Contemplari ad hæc oportet modus fluxionis: aut enim affatim fit, ac ſubito aut lentè: ſimultanea vacuatio facta ex vtero proportione reſpondens fluxioni ad membranas ſuccingentem coſtas: negocium indicat naturæ committendum eſſe, neque innouandum aliquid. At verò lentam fluxionem adiuuabimus, quo ex ambobus vacuationibus naturali vna, altera artificiali, conſequamus id quod quærimus. Etenim ſi in magno, & præcipiti morbo cuntabimur, maxima imminerent pericula. Mittemus in caſu ſanguinem ex venis poplitis, aut malleoli, aut etiam ſcarificatis cruribus, ſi parum ſanguinis ſubeſſe nouerimus, & mulier albo colore, & molli carne & algæ modo tenera, veniſque fuerit exilibus prædita. An autem hoc an illud remedij genus ſit exercendum docebit rei natura, affectus præſertim magnitudo, & natura ægrotantis cum alijs, quę à nobis alibi dicta ſunt.

Reuulſione, & Deriuatione quando vtendum.

Fluentibus menſibus quando conueniat ueneſectio, & quãdo minus.

At ſi fluxionis origo non extiterit in vtero, non ita facilis erit caſus: hunc ego extricare ſoleo ſic diſtinguens. Vel vterus eo tempore expurgationes affatim, ſubitoque molitur: vel tardas, ac lentas. Si primum non mitterem ſanguinem ſpontanea vacuatione contentus. Nam vterus magnas habet venas, & arterias, quæ cum vniuerſo corpori communicent, & maximum cum thorace conſenſum habeant, ſperandum hinc bonam reuulſionem fieri, quacunque tandem in parte fluxionis extiterit origo. Non eſt autem eadem ratio vbi ex conſuetudine, vel etiam ex alia quappiam cauſſa præternaturali vterus admodum lentè ſanguinem vacuat. Etenim cum celeri quoddam indigeamus auxilio, quo vehementia impetuſque fluxionis arceatur, hoc autem ſegne admodum ſit, ac tardum, fit ſanè vt illi minimè debeamus hoc onus committere: quamobrem tunc ſanguis mittendus eſt. Quam igitur

E tur inquies, venam tundemus? Ego ſanè vnam quampiam ex ſuperioribus eligerem: primum quia à fluxionis origine inferiores longiori diſtant interuallo: neque poſſunt ſpatio longiori temporis quod quærimus, optamusque fluxionem remouere. Deinde verò cum incumbendum ſit ei, quod magis vrget: magis autem quinimo maxime vrgeat pleuritis: idcirco omni opera, ac diligentia enitendum eſt, ne phlegmon augeatur: quod fiet ſecta interiore vena cubiti, quam pro reuulſione conuenire iudicabimus, quod verò ſuppreſſis menſibus aduenit incommodum (ſi fortè contingat) exiguum id quidem eſt, quod alio oportuniori tempore, atque etiam cum facilitate poterit emendari.

F At ſi deriuationem deſideramus, vbi vel à natura, vel ab arte præceſſerit reuulſio, aut hanc etiam non poſtulauerit morbus hoc vnum profiteor, quod ſiue vterus fluxerit, ſiue non fluxerit, aut etiam ſiue fuerit copioſè purgata, ſiue minus: tunc ſemper incidendam eſſe venam interiorem eius cubiti, qui affectam particulam proximè reſpicit: atque eouſque mittendum ſanguinem, quouſque mutatio illa coloris appareat, quam ab Hippocrate iam primum, dein à Galeno confirmatam nouiſti. Nihil enim poteſt eſſe impedimento nobis quin ſtatim pleuritidi ſubueniamus ancipiti, affectu alioquin maximè periculoſo. Nam ſi verum eſt id medicorum decretum, quod in affettionibus compli-

G catis ijs potiſſimum debemus operam dare, quæ magis vrgent, alijs minimè neglectis, dubitationem aliquam habere non videtur, Aloiſi, quin multo maiorem prouidentiam nos ipſi debeamus circa pleuritidem adhibere, quàm circa vteri purgamenta, præſertim cum poſtea prouocari poſſint, atque id incommodum quod à miſſo ſanguine fuit exortum labore nullo reſarciri, atque emendari. Hinc patet, quid ego ad propoſitas difficultates ſigillatim reſpondeam. Ad primam dico, quod vrgente indicatione de ipſa reuulſione, vtero vehementer & affatim expurgante, ſiue cauſſa pleuritidis origoque fluxionis in vtero conſtiterit, ſiue contra in ſuperioribus adfuerit partibus ſanguinem non eſſe mit-

H tendum. Sed ſi lentè expurget vterus, neque permaneat cauſſa fluxionis in vtero, ſanguis quidem mittendus eſt, non ex inferioribus venis, ſed ex ijs, quæ ſecari ſolent in cubito. Ac eam eligendam putauerim, quæ originem fluxionis propius reſpiciens longè diſtauerit à particula phlegmone obſeſſa. At vigente indicatione de ipſa deriuatione, quæcunque dies extiterit, modo validæ ſint vires, opus eſt ex proxima vena & vicina loco iam oblæſo, ac recipienti mittere ſanguinem ea quantitate, quæ fuerit pro

abigendo

abigendo morbo accommodatam, ſiue parum, ſiue multum vterus fluxerit. A

Nunc autem reliquum eſt, vt quando non nihil de Galeni, & Ioannes Fernelij opinione tetigiſti, vt de vtroque breuiter dicam, quid ſentiam, explicemque tibi ſine fuco, & fallacijs an cum Fernelio conueniam. Quod igitur ad Galenum pertinet vnus mihi videtur præcipuus locus, qui poſſit ad hoc negocium accommodari. Is autem eſt nono libro methodi medendi dum ait. Sin ſequatur neceſſario vacuatio quæppiam, tantam ei de illo quod ſuperfluum eſt relinquendum, quantum eſt per eam vacuandum. Itaque ſi tempore mittendi ſanguinis menſes moueri contigerit, ſiue etiam hæmmorois ſit recluſa, ſi inſpecto fluentis impetu ipſe ſatis fore videbitur, qui ſolus, quod requirit, vacuet, naturæ rem omnem permittes. Sin minus tantum ipſe detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur, quod poſtulas; Vides quomodo ex his verbis meam opinionem deduxerim: quoniam vbi fuerit ſanguinis impetus ſegnis, ac lentus, morbus autem vehemens, reuulſionem poſtulat celerem, neceſſe eſt artem ipſam adiuuare naturam. Quamobrem cum fluentis impetus non ſatisfaciat opus arte perficiundum eſt. Contra vbi ſatisfecerit naturæ arbitrio totum committemus: ſi quæ diximus diligenter conſideres, conſona inuenies eſſe ijs, quæ à Galeno dicta ſunt. B

Cap. 8.

Fernelij opinionis impugnatio.

Cæterùm, Io. Fernelius cum hoc vnum ſtatuat inflammationes partium, aliosque affectus omnes, qui ſupra iecur, & diaphragma conſiſtunt, nihil aut minimum mitescere ſanguine ex vtero, aut hæmorroide profluente; mihi certè non ſatisfacit: quoniam ſi phlegmone aliqua ſit ſuppreſſis menſibus, aut quod exhæmmorroidibus retentus ſanguis profluxione ſugerat ad ſuperiores partes materiam: nullum quidem excogitari poteſt (meo iudicio) certius, & præſtantius auxilium, quàm ſanguinis vacuatio ex inferioribus partibus: vel ſcarificatio crurum, vt præcepit Galenus. Sic enim vt ſupra admonuimus ſanguine ad ſupernas partes agitato, ac ad ſuam originem fluxione retracta reuulſionem facimus abſolutam. Multò autem magis ſatisfacit idem author dum libro ſecundo methodi medendi ait. Itaque in pleuritide, in febre aſſidua, ſi ſanguis abundantius ex vtero ex hæmmorroide, vel ex naribus dimanet, iuſtaque ſit vacuationis quantitas, ex qua æger ſatis leuetur, venam non incides. Sin autem paruus, aut languidus ex his locis profluant, morbusque interim vehementius vrgeat, quod deficit etiam ſi puerpera ſit laborans venæ ſectione ſupplendum; hæc ille. Quæ ſanè optimè conueniunt cum ijs, quæ à nobis C D

E bis excogitata ſunt. Hæc habui quæ circa propoſitas difficultates conſcriberem, in quibus tuum iudicium maximè deſidero. Vale ex montibus Cingularis 12. februarij 1571.

HORATIVS AVGENIVS ALOISIO GRATIOſo Aeſinatium Medico Epiſtola. quarta.

EXAMINANTVR QVAEDAM PROPOSITIONES Alterius Medici, de ratione purgandi: & de morbis deploratis quædam:

F

DVM præteritis diebus reſpõſionem ad tuas literas parabam, fuit mihi ſtatim Cingulo diſcedendum, vt Iulio Augenio patruo acuta febre laboranti, quę illum tandem occidit vndecima, opitularer & quamuis nudius tertius feſſus corpore, animoque redierim, duxi tamen accepto calamo ſatisfaciendum ſtatim, vt cognoſceres Aloiſi quanti G te faciam. Accedens igitur ad negotium ſcribis ortam fuiſſe diſcordiam inter te ipſum, & collegam tuum apud Aeſinates medicum de recto, idoneoque tempore expurgandi: Tandem multis vltro citraque (vt fieri ſolet in eiuſcemodi diſputationibus) inter vos habitis, ſcripſit ille de re controuerſa inter vos aſſertiones quaſdam: de quibus petis, vt ſcribam quid ego ſentiam. Scio ego Aloiſi quam difficile ſit inter duos amicos litigantes iudicium interponere: cum ſi vni faueas, amicum amittes: ſi neutri, veritatem occultas, quia vna veritas eſt. Tamen volui ſcribere ipſa in re quid ſentiam, tua cauſſa libenter, ſed libentiſſimè vt verita-H tem aperiam, qua nihil eſt apud me carius & antiquius. Verùm, vt quid ſentiam apertum fiat, poſitis primum illis ipſis aduerſarij tui propoſitionibus, meam opinionem ſtatim annectam, ſic igitur clarus ille medicus exorditur.

THESIS PRIMA.

PRo defenſione Hippocratis ſecundo aphoriſmorum nono haſce aſſero concluſiones.

A

AVGENIVS.

DVplici nomine diſplicet poſitio: primum quia aſſertiones propoſitæ tantum abeſt, vt Hippocratem tueantur, quod vt infra explicabitur à nobis aperttè admodum euertant: Demum quia nono aphoriſmorum ſecũdi libri nihil habet, quod huic propoſito conueniat. Error fortaſſe fuit aut ſcriptoris, aut memoriæ.

THESIS SECVNDA.

B

NOn ſolum in acutis morbis, verùm etiam in acutis, & cronicis, vacuatio in morbi principijs tutior eſt, quam in ſtatu.

AVGENIVS.

MAiori ex parte in peracutis morbis aſſentior, quandoquidem rarum eſt, quin ij vel a turgente materia, vel mobili, vel malignis, & peſtiferis humoribus, vel à maxima ſuccorum malorum abundantia originem ducant: in quibus vt eadem die medicari tutum eſt, ſic periculoſum eſt retardare. At vero in acutis morbis non item. Quoniam in his incoantibus morbis mouendum eſt, ſi, quid videtur mouendum: ſed tunc potiſſimum videtur cum ſanguinis copia, vel fluor adeſt, aut mali ſucci turgeant, aut quomodolibet moueantur in priori caſu ſanguis mittendus eſt euacuationis cauſſa ob multitudinem, aut reuulſionis ergo propter motum: in poſteriori purgandum. haud enim pauca imminere ſolent pericula humoribus turgentibus; idem ſit iudicium cum humoribus minimè turgentibus eadem appareant incommoda. Rarus autem eſt, nec frequens accidit caſus: qui tamen admodũ frequenter cõtingit ob ſanguinis multitudinẽ, aut motũ: idcirco rectè dictũ eſt à Galeno. Sunt autem hæc maximè venæ ſectio, nonnunquam vero & purgatio. Nam in acutis paſſionibus raro, & in principio medicamentis purgantibus vtendum, hocque cum præmeditatione faciendum, quia expedit, vt plurimum concocta medicari & mouere non cruda. Quoniam verò principium (quod attinet ad præſentem diſputationem) id eſſe definitur, in quo humores crudi ſunt, fit quod raro liceat purgare hoc tempore. In ipſo ſtatu con

C

D

coctis

E coctis humoribus, & à natura edomitis euictisque, ſi ex eorum numero non extiterit morbus, qui à natura per criſim finiri debeat, à medico mouendum eſt. aut etiam ſi natura iudicauerit morbum, ſed non perfecerit adiuuare oportebit eam per conferentia loca. Tunc igitur in ſtatu abſtiuendum à purgatione, cum natura perfecte iudicat vt ſenex hoc admonet oraculo. Quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè, neque mouere neque innouare aliquid ſiue medicamentis ſiue aliter irritando, ſed ſinendum ; ita que ſi purgationes tutiores, & fæliciores fiunt cum naturam adiuuantem habemus, idque contingit cum humores fuerint concocti & euicti affirmamus vigente morbo, potiſſimum in vltima illius
F parte tutiores eſſe, quàm affectu incoante, Expurgationem. Audio quoſdam qui in principio concoctos eſſe humores prædicant, ſed qua ducti ratione, aut qua illuſtris medici autoritate confiſi id ſentiant ipſi viderint: ego enim id percipere non poſſum. Ergo qui ſemper crudos humores à morborum principijs expurgandos eſſe iudicant, id quidem citrà præmeditationem faciunt: qui verò in diuturnis eandem medendi rationem inſequuntur non ſolum faciunt ſine præmeditatione, ſed etiam vt pro mea conſuetudine liberem dica, quod ſentio, veniunt nomine temeritatis arguendi: quia nos docet Hippocrates in morbis longis ſemper oportere humores concoctos medicari, tantum abeſt, vt hoc ip-
G ſum conueniat, vt neque etiam præparantibus medicamentis, quæ incidant, detergantque egregiè incipiente morbo vti conueniat: nam præſtat gradatim peruenire à leuioribus ad ualidiora præſidia. Sic poſt primos dies redundante pituita vtendum eximelite: atro autem humore, poſt quam ab initio mediocriter, & leuiter præparauimus ad ea, quæ calefaciunt, & inſigniter exiccant certis diebus concoctionisque inditijs præcedentibus peruenimus; atque ita expurgamus. Quicunque enim aut ab initio aliquod ex ijs medicamentis exibuerunt, aut omninò ante ſtatum difficiliones grauioresque morbos reddiderunt. Noui autem medicum (inquit Galenus) qui auſus eſt homini, qui ſimplici quartana labora-
H bat medicamen ex viperis exibere, quando non dum in ſtatu eſſet morbus: dein autem vt par eſt auctis omnibus febris continua ſuſecuta hominem occidit.

THEIS TERTIA.

IN vno quoque morbo tam in cura regulari quàm coacta, in principio vacuatio tutior eſt, quam in ſtatu.

A

AVGENIVS.

SI ad ipſius naturæ imitationem inſtituta eſt excultaque medicina, videre nequeo, quomodo expurgandi ratio, quæ ſit crudis humoribus methodica, & regulari curatione (coactam enim excipio: quia difficultatem non habet) tutior ſit illa, quæ poſt humorum coctionem celebrari ſolet. Recordor enim noſtrum Hippocratem dixiſſe: incoantibus morbis ſi bilis atra ſiue ſupra, ſiue infra exierit lætale. ʒ Galennm que ſententiam interprætantem hæc litteris commendaſſe, Quando aliquis incipit morbus ſi quid excernitur nihil tum excernitur naturæ ratione, ſed ſunt omnia hæc caſus præter naturam earum, quæ ſunt in corpore diſpoſitionum, quo enim tempore à cauſſis quidem morbum facientibus natura grauatur, adeſt autem humorum cruditas tunc aliquid bene vacuari eſt impoſſibile: igitur, ſi atra bilis, & alius omnis eiuſcemodi humor ſine ſignis coctionis excernatur, exitialis eſt caſus. Quare cum in morbi principio ſemper ſint cruditates mala eſt tum inſtituente arte, tum natura talium humorum vacuatio. B

THESIS QVARTA.

C

IN morbo deſperato, nec in principio, nec in ſtatu vlla tentanda eſt vacuatio.

AVGENIVS.

REcte admonuit Galenus deploratos prognoſticis relinquendos eſſe, ne illa præſidia, quæ plurimos adiuuarunt, parui pendantur. Sententiam ego ſic interprætari ſoleo. Morbus deploratus vel re ipſa talis eſt: vel cum talis non ſit, ſenſus tamen iudicio ab optimo medico talis iudicatur in priori vtendum ſola prædictione: in poſteriori autem nulla remedia tentanda non ſunt, vt opera ipſius artis ſanatis ijs videantur omnibus admiranda: quæ res contingit mihi diebus præteritis quibus hominem in religioſorum manibus commiſſum, & iam iam moriturum iudicio non modo vulgarium, ſed docti cuiuſdam medici magna ſanè artis admiratione perſanaui: cęterum quos dicam ſenſus iuditio deploratos alibi dicam. D

Theſis

E

THESIS QVINTA.

IN morbo in quo ſperatur ſalus, in principio facienda eſt vacuatio, non autem in ſtatu.

AVGENIVS.

SI per morbum in quo ſperatur ſalus intelligit toto genere ſalubrem, Theſis ipſa multis peccat nominibus: primum quidem quoniam fieri poteſt, vt nullo horum morborum tempore expur-
F gatio conueniat: cum ipſa natura materiam aut ad priſtinam ſuam bonitatem reducat, aut ſi id fieri nequeat ſaltem edomitam, & concoctã expurget. Deinde quia ſi purgatio adhibenda eſt, hanc in ſalubri affectu nunquam, niſi materia concocta adhibebimus. Adde pręterea quod ſalubres etiam ſunt morbi, qui citra humorum affluxum fiunt, in quibus indicatio purgationis non adeſt: ſed ſemper ijs alterationem contrarijs qualitatibus adhibemus. At ſi audiat grauem, & ancipitem morbum, in quo tamen ſuo tempore adhibitis auxiliis operatur: ſalus dicimus non ſatisfacere poſitionem: quoniam in his tutum eſt, vt plurimum expurgare materiam concoctam; nunquam autem crudam: quia in ſalubri
G morbo nulla imminent pericula, neque turget materia: quod ſi hoc accidat, vt prædiximus incoantibus morbis purgandum.

THESIS SEXTA.

IN morbi principio materià peccante in quali, materia exiſtente furioſa non tentanda vacuatio, multo minus in ſtatu.

H

AVGENIVS.

FAlſum eſt, & inconſiderantiæ plenum, quod humores qualitate peccantes nullo ſint morbi tempore purgandi quoniam purgatio ſic Galeno, & communi vſu atteſtante, humorum eſt ſua qualitate peccantium vacuatio: hoc ipſum tanquã axioma eſt quod ſubuertere non licet, Audio hic nouam quandam opinionem, & irrationabile paradoxum inſurgere, quod per materiam peccantem in quali intelligere humorem debemus primis qualita-

Humores qualitate peccanliſſa. purgandi & quando.

tibuspeccantem, quibus debetur alteratio non purgatio. Duplex A
hic adeſt error. Primus quod ea voce audire cacochimiam ſemper antiquiores conſueueruat. quorum decretum ſubuertere perinde eſt, ac nouam medicinam condere. Secundus eſt, quod vbi humores qualitatibus offendunt, quod etiam purgatio ſalubris eſt: nam vt qualitas altentione corrigitur: ſic humoris copia purgatione tollitut.

THESIS SEPTIMA.

Dictum Auicennæ quarta primi tutum eſſe non affirmo, niſi naturæ opus à procatartica cauſſa impediatur. c. P. A. S. B

AVGENIVS.

Diu multumque cogitaui, quid ſibi velint hæc verba: niſi naturæ opus à cauſſa procatarctica impediatur; & quæ meæ inſcitia eſt, qd ſibi voluerit bonus hic vir nondum percipio. Certè de Auicēnæ ſententia ſic perſuaſum habeo mihi: quod naturæ, vel facit criſim in morbis, vel non facit: vbi natura iudicat morbum, vel id perfectè, vel imperfectè facit; ſi perfectè nihil mouendum, aut irritandum ſiue medicamentis, ſiue aliter, ſed ſinendum: ſi id efficit imperfectè adiuuanda eſt natura per loca conferentia, per quæ naturæ inclinationem cognoſcimus. at non mouente, eadem hora, qua mouere conſueuit natura expurgandum eſt. Rectè igitur magnus ille medicus, & philoſophus concluſiſſe videtur mihi. & ſi natura non mouet, moue tu hora motus eius; poteſt autem humoribus iam euictis, ac planè edomitis non mouere naturam, à cauſſis quibuſdam internis, & externis impedita, quæ ſanè ſunt, vt ſic dicam infinitæ. Cum verò addit hoc ipſum Hippocratis aphoriſmo confirmari cum dicit. circa principia, & fines omnia imbecilliora; videamus an rectè confirmet: idcirco breuiſſimè interpretabor aphoriſmum, quo bonus hic medicus innititur. Inquit igitur Hippocrates, ſi quid videtur mouendum inchoantibus morbis moue, cùm verò conſiſtunt, ac vigent melius eſt quietem habere; loquitur hic de affectionibus illis, quæ fiunt ex humorū confluxu, in quibus ſi quid mouendum eſt reuulſionis cauſſa ſtatim mouendum, vt plurimum, & (quod Galenus ait) maximè ſanguis mittendus eſt, aliquando purgandum: illud fieri debet humoribus omnibus ex æquo abundantibus; hoc autem vbi vnus dum-

Auicennæ ſententia de purgatione. C

Aphor. 29. ſecunda particulæ explanatio. D

E dumtaxat aliqniſpiam humor confluxerit ; a ſanguinis natura plurimum diſtinctus : de his enim humoribus qui non mouentur , ſed firmam quandam ſedem habent citra phlegmonem,quemadmodum de illis etiam qui turgent primo aphoriſmorum libro meminit : quamobrem hoc aphoriſmo de acutis morbis agit, qui fiunt à ſanguinis motu: oportet principium curationis in hiſce reumaticis affectibus, vt plurimum à miſſione ſanguinis exordiri, quia ſemper ſanguis confluens reuulſionem poſtulat: ſi autem alij citra ſanguinem, quod rarum eſt fluunt humores purgatio ſtatim adhibenda : in his equidem morbis mouen dum eſt in principlo quoniam in incremento, & ſtatu cum iam
F humores impacti ſunt circa phlegmonis locum fruſtra tum purga tione , tum ſanguinis miſſione expurgare tentabimus : eſſet enim impoſſibile : quandoquidem vel ſuppurantibus vel diſcutientibus auxilijs indigent : ergo incoantibus morbis reumaticis, ſi quid videtur mouendum , aut ſanguinis miſſione , quod maximè contin git, aut purganti medicamento, quod rari aduenit mouendum eſt : quoniam cum conſiſtant , ac vigent morbi humore iam in loco phlegmonis obſeſſo melius eſt quietem habere : & ſic quidem circa principia , & finem ſunt omnes caſus imbecilliores, qui validiores exiſtunt morbis iam augeſcentibus conſiſtentibusque. hæc mea eſt , quamuis noua , bona tamen (niſi fallor) loci huius ex-
G planatio, quod ſi hæc non ſatisfaciat non refragabor, quam video ferè omnibus placere medicis explanatiouem inſequaris ; loqui ſcilicet Hippocratem de morbis illis, in quibus etſi non turgeat materia, tamen eadem videntur inſequi pericula, vt ſi copia ingens fuerit humorum , vel mala quædam, & venenata qualitas, ſanè morbis incoantibus purgare atque abſtinere eo tempore in quo natura morbum iudicat, vel ſaltem eſt iudicatura : quo tempore omnia grauiora ſunt, ſecus dicendum in ijs morbis, in quibus natura nec iudicat nec iudicatura eſt: hæc volui breuiter dixiſſe impropoſito argumento, non certè ſtudio contradictionis (quod me nunquam aderit) ſed vt pro veritate tibi ſatisfacerem. Vale.
H

HO-

 A

HORATIVS AVGENIVS PETRO POLLA-ſtro Spoletano. S. P. D. Epiſtola quinta.

AGITVR DE BILE AERVGINOSA, DE DVPLICI cruditate, de febre acuta; An ſemper in pleuritide dolor ſit neceſſarius, de Theriacæ vſu in morbis acutis, de miſſione ſanguinis in morbo Gallico. Explanatur Hippocratis ſententia de miſſione ſanguinis ſub lingua; in angina. & damnatur vanæ ſectio euentatiua; de ſanguinis corruptione quadam: atq; quod B *humor putridus ſecundum Galenum non vacuetur venę ſectione.*

MVLTA ſunt, PETRE, quæ ad te amandum iam pridem impulerunt: vnum quod te non modo medicam artem profiteri; ſed in ea plurimum profeciſſe C animaduerti: à natura enim inſtitutum eſt; vt ſit:

Ὁμοιότης τῆς φιλότητος μήτηρ.

atque vt inquit apud Plutarchum ſenarius antiquus.

Γέρον γέροντι γλῶτταν ἡδίστην ἔχει
Ταὶς παιδὶ, καὶ γυναικὶ πρόσφορον γυνὴ,
Νοσῶν τ' ἀνὴρ νοσοῦντι, καὶ δυσπραξίᾳ
Ληφθεὶς ἐπωδὸς ἐστὶ τῷ πειρωμένῳ

Alterum verò, quod eius filius es, cui ego ab ineunte ætate plurimum debeo: quia cum olim Camerini cum Sebaſtiano fratre medicinam faceret, vix dici poteſt, quantum in me officioſus fuerit. D hoc certè auxim proferre, quod ſi tu, qui tunc eras admodũ puer, eius in me animi propenſionem iudicaſſes, equidem perſpexiſſes; vix aliquam inter me propriosque filios feciſſe differentiã: Decet igitur me iam ſeneſcentem, amore te ipſum proſequi mutuo, ne videar erga illum ingratus. Deinde verò cum nouerim te cum doctrina mores coniuxiſſe candidiſſimo (quod deſiderare infœlici hoc ſeculo licebit, ſed conſequi certè non facilè fuerit)

neque

E neque id ego ſolus cognouerim, ſed Tolentinates, quo tempore mihi Romam proficiſcenti, tu meas in ciuitate partes egiſti, publicè prædicant; atque Maceratenſes vno ore paſſim confirmant. maxima amoris erga te mei acceſſio facta eſt. Quamobrem tibi perſuadetò eſſe mihi cariſſimum, & fore in dies cariorem, ſi quemadmodum occepiſti, eandem inſequaris viam: habebis autem me ſenem in Piceno, & vbicunque fuerim; de quo haud ſecus, ac de Valetio parente omnia poſſis polliceri. ſed tamen illud etiam, atque etiam debes cauere; tum ne mihi nimis tribuas, aut à me quicquam petas, quod præſtare non poſſim: illud enim te nimio amore deceptum ſignificaret, hoc autem fortaſſe importunum: F Ego certè dum tibi ſatisfacere conabor in eorum explicatione, quę propoſuiſti, ſi aut tibi, aut alijs non ſatisfecerim, reputabor dignus venia, non ſponte ſcribens, ſed vt tibi morem geram, cui ob iam dictas cauſſas multum debeo; in te ipſum, Petre, omnis reijcietur culpa, qui author extitiſti lucubrationis huius; ſed qualemcũque finem res habitura ſit parum curans, modo tibi obtemperem, accedo ad negotium.

Quantum igitur ad primum pertinet, quod inquiris, ſciendum eſt varias eſſe præternaturalis bilis differentias, inter quas hæ quattuor potiſſimum recenſentur: Porracea, Aeruginoſa, Cærulea, Atra: quæ diſtant colore, & qualitate. Porracea enim porri colo-G rem refert: Aeruginoſa herbarum: cęrulea verò glaſti effigiem habet ideſt viridem quendam obſcurum: Atra verò nigra eſt: hæc omnium calidiſſima, atque deterrima: huic proxima ἰσατοειδὴς: hanc ſequitur ἰώδης herbacea, & viridis: qua minus calida eſt porracea, πρασοειδὴς græcis dicta. Harum gignendarum excrementa quædam vitioſa, malique ſucci non modo occaſio, ſed etiã cauſſa fiunt, cuius generis cenſentur allium, porum, cæpa, naſturtiũ, ac ſinapi maximè eorum folia: dum enim à ventre ſuperari nequeunt, neque in chylum tranſmutantur, ac ſuum magna ex parte retinent calorem, primum ex illis gignitur porracea, quæ ſi diu hæreat infixa, & commoretur; præexiſtente ventris incendio in H æruginoſam fit tranſmutatio: hæc demum in eam, quæ glaſti colore tinta apparet minus quidem viridis, quàm ſuperiores ſed tamen illis deterior, quanto propius ad nigrum colorem accedit. Gignuntur & hæc genera nonnunquam in venis, ac iecinore; idque per morbos graues, & ardentiſſimos, qui vehementi caloris incendio bilem vitellinam exurunt, & in hæc genera deducunt prorſus pernicioſa quidem, & exitialia; & his demum ſummè vſtis fit, & in conſpectum ſe dat atra bilis, eaque eſt omnium hu-

MMM morum

2: prognoſt. 20.& 21. cõment. morum deterrima. Percipere potes ex ijs, quæ diximus, ærugino- A
ſæ bilis colorem viridem eſſe, ac herbaceum: & non præſeferre co
lorem rubiginis ferri: vt medici illi contendebant: qui certè in hac
re haud parum decepti ſunt: hæc ſanè Galeni eſſe monumenta ne-
mo eſt, qui neſciat, ſi illos dumtaxat excipias: verùm quo hæc
euadant clariora non grauabor afferre quædam ex prognoſticis
Hippocratis. is equidem ait. Valde tamen aquoſum vel album,
vel chlorum, vel vehementer rubrum, vel ſpumoſum deijcere›
omnia hæc mala ſunt ₰ Galenus vocem hanc chlorum explicans
inquit. Porrò ad modum chlorum ideſt viridis, aut crocea (id
enim vtrouis modo vertas licebit) quia gemina ſignificat, vt an-
tea dictum iam eſt, in altera ſignificatione bilis croceæ copiam per B
miſtam eſſe, in altera æruginoſæ ſignificabit ₰ & in ſequenti com-
mentario. ſi verò ait ſubuiridis ſit, de æruginoſa bile) id enim vt
antea dictum eſt ſecundum voculæ chlorum ideſt viridis, aut cro-
ceæ ſignificatum eſt) vehementis conſumptionis inditium eſt. ₰
6. epidem. ſec. 2. com. 18. Adnotandum quod græca hæc vox χλωρῶν ₰ latinè exprimi nō po-
teſt: quia latina haud extat vox, quæ ſimul ſignificet nobis ærugi-
noſum ſiue viridem colorem; & pallidum ſiue croceum: habere
autem promiſcuam hanc ſignificationem Galeni verba teſtantur
ſuperius poſita: atque adhæc quæ in commentarijs de popularibus
morbis ſignificauit his verbis. Videmus enim etiamnum hac tem
peſtate vt in Co ipſa Hippocratis patria, ita & in tota noſtra Aſia C
viridia quidem appellari olera, & albores, & ſtirpes veluti χλωρὰ,
ideſt herbida. & pecudes græci χλωρίζειν dicunt quod ſignificet her
bis verno tempore veſci. Dicunt quidem, & homines quoſdam
virides, non quod herbæ ſimilem quidem colorem habeant, ſed
potius pallidum. Incertum eſt igitur vtrum Hippocrates ſubpalli-
dum colorem viridem, atque herbaceum dixerit, quod permul-
tis accidere conſpicitur: an herbæ coloris ſimilem, quod valdè
rarò accidiſſe viſum eſt ₰ hæc ille. ac rurſus in prognoſticis. Sæpe-
2. prog. 47. & 3 poret. 7. & 2. de rat. vir. acutor comment. 22. numero dictum iam eſt vt chlorum (id enim vertimus viride) de
croceo dicere ſolitum ſit, & item de eo, quod à nonuullis voca-
tur æruginoſum. Hæc manifeſtum faciunt quàm aberrauerint, D
qii bilem æruginoſam dixere ſimilem rubigini ferri; cum ſit ſimilis
herbæ & ærugini aeris. Collige etiam alium errorem, quod pu-
tauerint ſemper exitialem eſſe caſum, vbi porracea bilis apparue-
rit, nulla cauſſarum à quibus concitari ſolent adhibita diſtinctio-
ne: ego certè æruginoſam nondum obſeruaui ſanitatis tempore
excretam; ſed porraceam ſine aliquo prorſus incommodo benè
valentibus excretam vidi: quod Galenus teſtatur dum ait. nullam
porrò

E porrò ex his omnibus porracea excepta, niſi in corpore admodum ægrotante excerni videmus: flaua verò pallida, & porracea, valentibus etiam nobis vomuntur ſæpe numero, ac deijciuntur; quam rem quotidiana experientia facit apertiſſimum in pueris lactentibus.

Circa cruditatem ipſam nodum in ſcyrpo quęrere videntur mihi, quinimo vt rectius dicam prima ferè artis noſtræ ignorare principia, qui cruditatem à caliditate modum excedente fieri negarunt: Nam quorſum attinet hoc inquirere medicis rationalibus? quorum hoc decretum eſt, omnem immoderatam diſcraſiam actum euertere propriæ virtutis? ſi concoctio à temperato fit calido ſecundum propriam naturam concoquentis, cur dicemus fieri F cruditatem à diminuto ſolum calore, minime autem ab eo, qui modum excedit propriç temperaturæ? vtriuſque ſigna ſunt euidentia illius, quòd accidi ructus apparent frigiditatem ſignificantes: huius autem quòd fumoſæ exhalationes, ac nidoroſæ conſpiciuntur: de quibus Galenum paſſim locutum fuiſſe in methodi ſeptimo ac alijs adeò certum eſt, vt me ipſum pudeat in re manifeſtiſſima tempus conterere. Duplicem eſſe cruditatem.

Febris acuta duo complectitur, (vt iam ad tertij problematis explanationem veniam) vnum velocem motum, alterum verò periculum: quandoquidem hæc duo conſtituunt naturam acuti G morbi quatenus propriè acutus eſt. Nec ab re diximus propriè: quia ſanè acuti quidam ſunt morbi ex dimidio tales: qui ſcilicet celeriter mouentur, ac ad finem properant citra magnitudinem & periculum, de quibus infra. Interim ſciendum eſt, quod Archigenes primus fuit, qui naturam acuti morbi expreſſit, vt Galenus in libris de diebus decretorijs manifeſtum facit his verbis. Acutum morbum Archigenes hunc eſſe ait, cui motus velox eſt, & ſubita adueniunt pericula. Et Galenus huic aſſentitur eodem libro, & in Aphoriſmis dicens. Acuti morbi præter id quod celeriter iudicantur, ſtatim magnitudinem habent; Ad notabis hoc loco Petre, quod acutorum morborum duplex eſt ordo: nam ali- H quando carent febre: vt cholera, conuulſio, diſtentio, apoplexia, ac ſi qui ſunt eius generis alij. Hi non ſunt propriè acuti morbi: ſed communi quadam appellatione, vt Galenus ſignificauit dum inquit. Verum ipſi propoſitum eſt in prænotionibus de his qui propriè acuti nominantur facere ſermonem: ſunt autem tales, qui omnibus cum febribus fiunt, velut ipſe in libro de victu acutorum oſtendit ſic ſcribens: ſunt itaque hi acuti quales veteres nominauerunt, pleuritis, peripneumonia, & phrænitis, & cauſ- 3. cap. 1. 2. apho. 19. 3. de def. re 9. 2. de ra. uic. acut. 8. tex.

ſum ſiue febrem æſtuantem, & alij quicunque his conſimiles, quorum febres omnino ſunt continentes; opus eſt igitur vt morbus acutus habeat velocem motum: inferat periculum, ſitque cum febre continua: & hic propriè dicitur acutus. Qui non habet febrem continuam non eſt propriè acutus, quamuis alias duas conditiones fuerit ſortitus. Porrò quibus deſunt conditiones duæ: febris continua, & periculum, multò minus erunt acuti morbi: quamuis communiori quadam appellatione acuti nuncupari poſſint. Reuertamur modo ad febrem acutam, in qua diximus duo adeſſe completiua illius eſſentiæ: motus ſcilicet velocem, & ex velocitate motus periculum adueniens: hic non oportet meminiſſe febris continuæ: quoniam febrium intermittentium & ſi quędam habeant veloce motum, nullæ tamen habent periculum, etenim recte admodum dicebat bonus ſenex, vt ferè omnia, quomodocunque intermiſerint periculo vacant; hæc igitur conditio poteſtate continetur, includiturque in ſuperioribus. Quomodo igitur quiſpiam tertianam exquiſitam tutiſſimam, & omnino intermittentem nuncupare poterit propriè acutum morbum? ſcio quid hic dicat Altimarus, & alij pro eius defenſione commentati ſunt, ſed nihil concludere teſtantur quæ ſcripſimus in libris de febribus: in quibus abſurditatem opinionis huius manifeſtam fecimus: quamuis alij etiam antea id facere diligenter tentauerint. Quod verò Galenus Acuto morbo non ſemel opponat diuturnum, potiſſimum libro primo de ratione curandi ad Glauconem, id quidem nihil concludit contra ea, quæ iam determinauimus: quia non loquitur ſecundum propriam ſignificationem, ſed communiori quadam appellatione vſus eſt, quatenus acutus morbus ſignificat eum, qui breui tempore ſua tranſigit tempora: qua notione vſi ephemeram febrem nuncupabimus etiam acutum affectum ſimul cum tertiana exquiſita: ſed de hoc argumento ſatis plura leges in alijs lucubrationibus noſtris.

Febres intermittentes vacant periculo.

Acuto morbo quomodo diuturnus opponatur.

Pleuritis ſine dolore lateris.

Quarto loco diſcutiendum proponis, an ſine dolore pleuritis aliquando conſiſtat: quæſtioni reſpondens dico, quod aliquando Pleuritis adeſt ægroto dolorem non percipiente. Pro notitia huius rei animaduertere oportet quod ad hoc, vt dolor fiat, quędam conditiones requiruntur: vna eſt, quod obiectum ſenſibile ſubitò, & affatim agat in ſenſorium: quæ enim ſuauiter agunt, & paulatim iocunda cum ſint, & voluptuoſa dolorem inferre non poſſunt, vt cum Platone dicebat Galenus: idcirco ſanè recte admonuit, quod fiunt dolores ab ijs, quæ alterant corrumpuntque naturam. Altera conditio eſt, vt pars, quæ dolore affici debet

ſenſu

E ſenſu prædita ſit: ſi enim agens in aliquod piam ageret inſenſibile vt in lignum, aut lapidem, vt ſenſus nullus fieret, ſic neque aliquis poſſet dolor proficiſci. Adhæc verò opus eſt, vt facultas, quæ debet percipere obiectum agens (eſt enim dolor perceptio rei moleſtantis ſenſum;) benè ſe habeat ad ſenſationem percipiendam, tunc autem benè ſeſe habere dicetur cùm fuerit valida, aut certè non erit ad extremum debilis, ac etiam cum non fuerit intenta alio operi, tandem cum nullum adfuerit impedimentum, quo ſenſatio percipi non poſſit: hæc ſi vera ſunt, quæ tanquam veriſſima non modo à Galeno dicta ſunt, ſed etiam ab omnibus medicis confirmata, patere iam cauſſa poteſt, ob quam contingat adeſſe pleuritidem ſine aliquo ſenſu doloris. Porrò multiplicem fore hanc dico cauſſam: vna eſt ratione facultatis percepti-uæ, de qua illud Hippocratis intelligendum eſt. Quicunque dolentes parte aliqua corporis dolorem non ſentiunt, ijs mens ęgrotant; ſenſus aphoriſmi eſt, quod qui habent cauſſam ob quam neceſſariò affici dolore deberent, vel etiam antea afficiebantur moleſtia, nunc verò eadem præſente non percipiunt dolorem ægrotare mentem ſignificat. Etenim à cerebri facultatibus animalibus (quas communiori voce mentem ille vocauit) vis ſenſitiua proficiſcitur, quæ cum non tranſmittitur ad eum locum, in quo dolor exercebat, dolor deſit. Videmus quod qui attente aliquid agunt, aut meditantur, quæ illis ob oculos offeruntur obiecta non percipiunt: ſic ſi pleuritide læſus in phrænetidem incidat, coſtarum pungitiunm dolorem non percipiet: quo prius plurimum laborabat. Alia cauſſa eſt cum obiectum ſenſibile ſenſim agit: ponè in membrana ſubcingente paulatim pituitoſum excrementum cumulari, hunc putrefieri, aderit inflammatio ſine dolore ſaltem aliquo tempore: de qua re audire Galenum expedit, ſic ſcribentem. Quo circa Plato iterum dixit, quod paſſio violenter præterque naturam ſimul tota confertim adacta doloroſa ſit: Rurſus quæ in naturam confertim, & abunde reuertitur, ſuauis iocundaque eſt. ; Inquies autem fortaſſe, quod pleuritis non erit, quia hæc ex fluxione oritur, non autem ex paulatina congeſtione: hic dicam primum, quod tumor aderit præternaturam, & in abſceſſum vertitur aliquando, hunc affectum à loco pleuritidem ſemper nuncupabimus: mox autem quod, ſi fit afluxione ponemus cum congeſtione paulatim facta humores bilioſos fluere tanquam præbentes aditum, qui vbi effluere deſierint, facto abſceſſu aliquo tempore non exercebit dolor ægrotum: hunc caſum de abſceſſu, & de

Margin notes: 2. de lo af. 2. — Pleuritis multis de cauſſis ſine dolore. (F) — 2. aphor. — Lib. de tremore cap. 6. (G, H section letters)

materia

materia non amplius fluente iam permutata membri tempe- A
ratura videtur mihi animaduertiſſe Galenus dum ait. Qui ve-
rò circa coſtas abſceſſus colliguntur, hi in capacitatem erum-
punt pectoris, ac muſculorum quidem abſceſſus ſub cutem,
viſcerum verò in arterias, & venas quas in ſe continent, vel in
membranam, qua operiuntur, quæ ipſis pro cute eſt: at ſi vi-
ctæ à fluxione particulæ fuerint in tantam deuenient intempe-
riem, vnde tum earum pereat actio, tum ipſæ ſpatio corrum-
pantur: porrò deſinent tum primum dolere, quum mutatrici
qualitati fuerint aſſimilatæ; eſt autem admodum frequens hic
caſus, & quotidiana experientia confirmatus: quia videmus
in dies tumores in abſceſſum terminatos dolorem non facere: B
de qua re ſcripſit etiam Hippocrates diligenter in primo libro
prædictionum capite huic tractationi dicato. Addamus his
aliam cauſſam non minus frequentem, cuius meminit Gale-
nus in loco iam citato. Nempè cum pars phlegmone aut
abſceſſu affecta corrumpitur: iam enim prorſus mutata natu-
ra membri ipſius extintoque calore, ſine quo non fit ſenſus,
dolor omnis ceſſat. Hoc frequentiſſimè accidit in pleuritide
maligna, & peſtilenti, in qua eſt humorum fluxio adeo ingens,
vt carnem ſubiectam corrumpat omnino ſphacelo, & cancrena
iam genita. Dolent primis diebus nondum extinto ſenſu, mox
ceſſat dolor, & in quibuſdam adueniente delirio, in quibuſdam C
mente optimè conſtantibus ægris, mors aduenit in ſexta, aut
octaua, rari quidem vndecimam tranſeunt. Neque mirum eſt
ſi ex pleuritide fit ſphacelus: quia cum tumor ſit præternaturam
à ſanguine genitus abundantiori, vt videmus in extrinſecis tumo-
ribus contingere, ſic profectò in internis contingere omnino ad-
mittendum eſt. Ob has igitur cauſſas poteſt adeſſe pleuritis, aut
tumor præternaturam in membrana ſubcingente coſtas aliquan-
do ipſo dolorem nullum negocium faciente. Aduertas tamen,
quod pleuritidis conſideratio duplex fieri poteſt, vno modo dum
fit, ipſa ſcilicet fluxione vrgente: alio modo poſtquam iam facta
eſt fluxio, in priori caſu dicendum ſine dolore nullam adeſſe pleu- D
ritidem, & hac ratione intelligendos eſſe autores, quando dicunt
dolorem ſignum eſſe, quod nunquam ab hoc morbo ſeparari po-
teſt. Alia verò ratione non eſt inconueniens nonnunquam in-
ueniri ægrum non dolentem. Dicere etiam poſſumus, quod lo-
quantur authores de pleuritide nullo alio affectu concomitante,
aut ſubſequente: quia ſi non fit phrænitis ex pleuritide, ſi ſolida
ſubſtantia non corrumpitur, ſi abſceſſus non fit, durante pleuri-
tide

Lib. de inæquali intẽperie cap. 3.

Tumores in abſceſſum terminatos ſine dolore.

Sphacelus ex pleuritide genitus.

Explanatio quomodo dolor ſemper ſit in pleuritide.

E tide exquiſita dolor adeſt: ſed parum laboro quomodocunque aliorum ſententiam interpræteris: quia hoc vnum compertum eſt mihi rem habere, vt ſcripſi.

Theriaca an conueniat acutis morbis.

Theriaces Antidotum poteſt conuenire acutis morbis, poteſt non conuenire: vtrunque verum eſſe diuerſorum reſpectu breuiter explicabo. Acutis in febribus non peſtilentibus abſtinendum (niſi quædam methodo innixam curandi rationem ſubuertere conentur) cum enim a calidiſſimis excrementis ducant originem hocque ſit apprimè calidum præſidium, merito quidem prætermittendum. At in peſtiferis aliud omnino ſtatuendum: in his ingens adeſt humiditas: hanc corrigit Theriaces antidotum ſiccita-
F te: Adeſt putredo ſumma, quinimo, vt rectius loquar, corruptio: hanc emendat pharmacum ex viperis, quod eſt vt ignis quidam purgatorius contra peſtlenem, malignamque conſtitutionem. Peſtilentes ſtatim ſubſtantiam cordis labefactant: antidotus virium noſtrarum eſſentiæ adeò quidem efficiter iacturam omnem reparat, vt nihil ferè magis. Sed caue ne malorum medicorum conſuetudiue ſine præmeditatione id facias: id circo haſce opus eſt tenere præceptiones. prima quod in calidis, ſiccisque conſtitutionibus aeris, in temperamentis eiuſcemodi, atque in humoribus, & regionibus ſimilibus non exibeas: poſtulante tamen neceſſitate id obſerues, quod ego libro de præſeruatione à peſti-
G lenti febre admonui. Secunda, vt ante humorum præparationem, & diligentem purgationem non vtaris; atque quod magis ex ratione videbitur inſtitutum non des antidotum, niſi declinante morbo. Quod ſi coactus fueris ordinem ſubuertere, memineris eorum quæ a me conſcripta ſunt libro de ratione curandi peſtiferas Febres. Interim admoneto pauci iudicij medicum, qui in acutis exibet, vt diligenter legat, quæ à Galeno ſcripta ſunt tum libro de ratione curandi ad Glauconem, agente de curatione febris quartanæ: tum libro de Theriaca ad piſonem: inueniet enim ſeſe in maximo fuiſſe errore conſtitutum.

Regule in exibenda Theriaca.

Cap. 12.

De venæ ſectione in morbo Gallica.

Proponis adhæc ſexto loco an ſemper conueniat in morbo gal-
H lico ſanguinem mittere. Reſnondeo quod ſi ad fuerint ea, à quibus vera indicatio de ſanguinis miſſione deſumitur, quod non modo in hoc ipſo affectu, ſed in aliis etiam omnibus venam incidere conueniet: ac ijs abſentibus prorſus abſtinendum. qualia ſint indicantia non explico: quia libro de ſanguinis miſſione ſecundo & in commentarijs ad Galeni tractationem ſum omnia diligenter proſecutus: Verùm difficultas eſt apud me haud parua, ex qua vena debeamus vacuare ſanguinem: Omnes, qui de hoc argumen-

Vena quæ ſecunda in morbo Gal mento ſcripſerunt, in eam veriunt opinionem vt putent ex inte- A
teriore dextri cubiti vena Vacuationem faciundam; cum putent hepar baſim eſſe lues huius, ac fundamentum. Ego autem vt hoc illis admittam controuerſiarum plenum, vt in tractatione de morbo gallico demoſtraui, arbitror tutum non eſſe eandem vonam ſemper tundere: audias quæſo diſtrintionem, & memoriæ commendato. Gallicus affectus aut iam vniuerſum obſedit corpus: aut in hepate incipiens (id pono ne videar in aliorum fundamentis non conuenire, quæ hic alioquin ſubuertimus medendi rationem docentes) à valida virtute ad imfimas partes, potiſſimum aderes, & enuntoria crurum tranſmittitur. Si totum corpus inuaſerit ex dexſtro cubito vacuato ſanguinem: ſi vero in ipſis in- B
guinibus malum tranſmiſſum fuerit, cane peius & angue, vt eſt in prouerbio, euitanda eſt eiuſcemodi venæ ſectio: primum, quia natura opus imitandum eſt, non ſubuertendum: quod faceremus ſi ipſa deorſum pellente, nos ſurſus traheremus, mox quia non licet virus, aut materiam ab hepate tranſmiſſam ad emuntoria reuellere, ad eumque trahere locum, à quo expulſa fuerat: idcirco
Nota hanc methodum vbi eiuſcemodi contingerit caſus tundere iubero venas malleoli, aut poplitio, quod erit ſaluberrimum: Caueto purgationes per uomitum: abſtinero à ſuffumigijs, ab vnguentis, ac etiam à ligne guaici, aut ſalſæ pariliæ, aut radicis ſinarum decocto: corpus frequenter per inferiorem aluum purgato, viſcera corroborato natu- C
ralia, atque quo ad eius fieri poterit diligenter attrahito àd infimas, ignobileſque particulas. Hic ego non explico, qua ratione cognoſcere debeamus ſi lues venerea per vniuerſum corporis habitum firmas radices egerit nec ne: quia arbitror hoc tibi notiſſimum deim verò quia certè nimis longnm eſſet negotium, quod epiſtole rationem excederet.

Dubitationem tibi faciunt Hippocratis verba (aut quiſquis aut
lib. 4. tex. 30. hor is fuerit libri quarti de tatione victus in morbis actutis) de Angnia, quæ ſit habent. Sanguinem ergo ex bracchijs detrahes mox
Venæ ſectio ſub lingua in angina quo fieri debeat tempore. venas, quæ ſub ſinguam ſunt ſecabis; in quibus ad monet, vt ſtatim ſecemus venas ſub ſingua poſt vacuationem ex cubito factam. D
At Galenus libro de ratione curandi per miſſionem ſauguinis vult id ipſum fieri debere tranſacto principio anginæ, humoribus ſcilicet aut non fluentibus, aut ad modum lentè: verba ſic habent. Quo circa quæ in gutture, & arteria graui torquentur inflammatione in principio quidem aperta in cubito vena: poſt principium autem in ipſa lingua magnifice prodeſt, inciſis videlicet venis, quę in ipſa ſunt ambabus; Dico quod vtrunque habere veritatem poteſt:

E teſt: nam author libri quarti de victus ratione ſupponit tranſiiſſe principium inflammationis, poſt ſanguinis miſſionem ex cubito factam. Sed res acri iudicio extimanda eſt: cauere enim oportet ne intempeſtiue ſanguine miſſo ſub lingua maiorem ad locum fluxionem concitenus: pariter etiam cauendum, ne hac prætermiſſa ſinamus ægrum à ſanguinis multitudine ſuffocari: vtrunque vitari periculum docebit fluxionis impetus, nam vbi ingens fuerit, & congruam pro vacuatione totius, pro reuulſione homorem fluentium ex cubito bis, ter, ac etiam ſi oportuerit quater effeceris, eodem die interpoſitis quibuſdam horis in quibus quieſcendum eſt (quia non eſt ſemper in retrahentibus præſidijs permanendum, Gal. verba 6. epidem. ſec. 2. com: 8.
F ſed aliquid tempus vacans interponere oportet, vt ſuccum, qui inhæſerit in affecto loco excerni permittamus) ambas venas ſub lingua appparentes ſecato. Verum ſi tam ingens non fuerit fluentium humorum impetus optimum fuerit anteaque locales aperiamus venas, non ſolum aperire maiores in cubito, & quæ de reuulſione in alio opere admonuimus, obſeruare: ſed etiam vniuerſum tum validioribus cliſmatis, frictionibus, & deligaturis purgatum reddere: ſic enim omne fuerit in tuto negotium.

Sunt qui ſanguinis miſſionem admittant nullo vacuationis, reuulſionis, ac deriuationis vſu exiſtente in corpore, ſed ſolum, vt intemperies hæpatis calida refrigeretur, vtque humores calidi, & Er uentatiua venæ ſectio vero eſt admittenda.
G ſicci contemperentur: obſtructioque tollatur: hanc vacuationem vocant euentatiuam: atque idcirco cum huius ipſius non menuinerim in libris de venæ ſectione iampridem æditis, quoſdam audiuiſſe te ſcribis id mihi ipſum vitio vertentes. Sed ſanè quid alij ſentiant de lucubrationibus meis non curo, quoniam ſcio maiorem ferè partem ad maledicendum potius comparatam, quā quod labores, vigiliasque ſtudioſorum hominum, boni, & æqui conſulant: id erit ſemper mihi iocundiſſimum; ſcire quod pauci, & probatiſſimi dignam eternitate lucubrationem iudicarunt. Venio ad rem ut ſatisfaciam tibi: Omiſi Petre euentatiuam ſectionem: quia hanc nihil indicat: quia huius nunquam Galenus meminit,
H & quia ſi forte neceſſariam iudicemus, in ijs quæ libro ſecundo eius tractationis diximus, poteſtate continetur. Intemperies calida, vt eius generis humores quatenus calidi ſunt, ſolam alterationem volunt, atque per ſe indicant. Venæ ſectio vacuatio quædam exiſtit; immo dicitur vacuatio ſimpliciter. Alioquin ſi intemperies hanc poſtulat, cur hanc in ſimplici hæpatis intemperie non admittunt? cur non in omuibus febribus ephemeris? cur prętermittunt in febre hectica calido, ſiccoque totius affectu? Vide I ntēper im non in dicare vacuationem.

NNN quo-

quomodo naturam indicationum peruertunt. Quod indicat ſem per indicat pro natura ſua, aut vnum, aut multiplex prout fuerit natura eius quod indicat ſimplex, aut compoſita. Sed quis aliquando fuit tam pauci iudicij medicus qui ſtatuat ab intemperie per ſe indicari vacuationem? Puerilia ſunt hæc, & indigna, vt audiatur. Quòd verò attinet ad Galenum vbi quæſo te aliquando huius meminit? cur vitio dabitur mihi ſi ad illius immitationem prætermiſerim. Dicunt fortaſſe refrigerari corporis habitum haud ſemel dixiſſe. id vltro fateor, ſed non per ſe, verùm ex aliquo accidenti vacuatis humoribus calidis, nempè ſanguine & iis, qui ab huius natura non diſtant: Hæc ſunt decreta Galeni. Multitudinē ſanguinis miſſione, vacuandam: ſanguinis motum reuulſione, & deriuatione emendandum: ſuccos malos, ſiue calidi fuerint ſiue frigidi purgantibus indigere medicamentis. hinc ſemper admonuit, conſiderandum an humores quantitate, an qualitate faciāt negotium: illis opponit ſectionem venarum: his pharmaca purgantia. neque aliter loquentem inueuies Galenum. Falſum eſt inſuper quod omnis miſſio ſanguinis refrigeret: quoniam quæ recte inſtituitur, refrigerat illa quidem: at non omnis eiuſcemodi effectum facit, cum aliquando excalefaciat, vt demonſtrauimus libro tertio de miſſione ſanguinis. Adhæc falſum eſt venas pertundere, vt obſtructio tollatur: quia quædam obſtructio curatur miſſione ſanguinis, vt quæ fit à plenitudine, vel à cauſſis cū plenitudine connexis: ſed ea, quam viſciditas committit, aut craſſities humorum, detergentia, & incidentia deſiderat, non vacuantia: ſunt hæc axiomata medicinalia, quæ à Galeno paſſim in methodo medendi, libro ad Glauconem, & de phlebotomia explanantur: nemoque hactenus fuit aut ex græcorum, aut ex latinorum, aut arabum familia, qui ſubuertere conatus fuerit. Sic ego ſentio de venæ ſectione euentatiua.

Venæ ſectio quomodo refrigeret.

Venæ ſectio non ſemper refrigerat.

A B C

Adhæc verò dubitationem tibi faciunt, quæ ſcripſimus in libro de præſeruatione à peſtilentia; dicentes cauſſam proximam, & eſſentialem eſſe corruptionem ſubſtantiarum internarum noſtri corporis: corruptionemque affectum eſſe, qui non poſſit neque artis, neque naturæ beneficio in priſtinam bonitatem reſtitui. dicis hic primum quod omnes in peſtilentijs interirent, quodque fruſtra à medicis tractaretur modus curandi peſtilentiam. Deinde quod videar Galeno contrarius, qui libro aduerſus Iulianum dicit, corruptionem ſanguinis à medico curari non poſſe. His breuiter ego reſpondens dico, quod ſubſtantia corrupta nequit reſtaurari amplius, at quæ corrumpi debet impedire poteſt ne affectum

De corruptione ſanguinis quędam

D

E recipiat præcepta: medicorum ſunt optima ratione inſtituta: quia docent modum remouendi è corpore ſubſtantias haſce corruptas; & præſeruandi, quæ ſanæ ſunt. Galenus non habet quicquam contra nos, quia dato caſu totum, & vbique corruptum eſſe ſanguinem æruginoſumque factum, nullus eſt medicinæ locus: at ſi pars ſanguinis eiuſcemodi fuerit, nec vbique, malum educet, purgabitque medicus, & de cæterò operam dabit egregiam, vt bonus conſeruetur. Hæc ſunt, quæ vt tibi morem gererem ſcribenda duxi. Tu interim tuo exacto iudicio hæc diligenter examinabis; additoque pro arbitrio calculum album, vel nigrum: nam vtrunque boni & æqui accipiam: modo tamen me ames: quod vt
F facias vehementer obſecro. Vale. ex Tolentino die 24. Auguſti. 1577.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

HORATII AVGENII A
EPISTOLARVM MEDICINALIVM LIBER DVODECIMVS.

HORATIVS AVGENIVS
Fabritio fratri amantiſſimo. I. V. D. Generali
Vicario potentino. S. P. D.
Epiſtola prima. B

RATIO EXPLICATVR NE ARENVLAE IN calculnm tranſmutentur. & de aqua Tiberis quædam.

ACCEPI nuper litteras tuas, quibus me certiorem facis te diſceſſiſſe ex vrbe Roma ad Vicariatus officium Potentiæ ſub Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo Tiberio Carraffa exercendum: petiſque à me expoſito tuo arenularum affectn, vt tibi ad ſanitatem tuendam aliquid conſciberem de arenulis expurgandis, ac vt curari ab hoc malo, optimaq; victus ratione inſtituta præſeruari valeas. primæ parti breuiter reſpondeo. vt ſemper tuus ab vrbe diſceſſus mihi diſplicuit, ita nũc tuus ad eas gentes acceſſus affecit me dolore maximo. Fortunet tibi DEVS, quæcunque egeris: me certè tua in abſentia hic dũtaxat conſolabitur, quod & cognita animi tui magnitudo, ac prudentia omnia ſuperabit: & in te ab omnibus in illis partibus tuendo illuſtrimus Tiberius Caraffa ſui generis memor, atque naturæ te ſemper proteget: & ad maiora te, noſtræque familiæ digna promouebit. Ad ſecundam tuarum literarum partem accedens opus eſt in primis nonnulla de natura, modoque generationis arenularum ediſſeram, ex quibus apertis indicationibus curandi remedia oportuna conſcribam. Sciendum eſt itaque arenulas fieri à materia craſſa caloris ignei actione in ſabulum conuerſa. Dixi craſſam materiam, non viſcidam; quia vbi hæc craſſeſcit calculum facit: cum vera concreſcendi cauſſa ſit viſciditas. habere poſſunt originem in renibus, inſtrumentis vrinarijs, ac, vt alij dicunt, in veſica

Arenulę qnibus ex cauſsis fiãt.

C

D

ca

E ca; cum ſcilicet eiuſmodi materia friabilis, non continua, magnam caloris actionem experitur: ſitque etiam, vt dicunt quidã, in venis. Diſtinctionem afferre ſolent eiuſcemodi: quod illæ cum vrina confuſæ ſtatim reſident: hæ verò adeò diligentem permiſtionem habent cum omni ſubſtantia vrinæ, vt nunquam ſubſideant: ſed vel in ſuperficie enatent, vel matulæ adhæreant. Conueniũt inuicem, quod hæc, & illæ calorem igneum indicant, aut in toto corpore, aut in renibus: materiamque craſſam caloris actione in partes ferè minimas redactam. Tertium hic addamus modum cum vis medicamentorum calculum diminuens, arenulas procreat: quæ res à calido quidem fit, non autem igneo, ſed tempe-F riem parùm excedenti, aut etiam à frigido cum tenuitate ſubſtantiæ, & aliquando etiam facultate quadam indicibili. atque tandẽ poſtremò fiunt ab ipſa natura lapidem diſſoluente. nam quidam ſunt duri: quidam friabiles: illos ars ipſa raró, natura nunquam vertit in ſabulum. hos autem natura, & ars conuenit in ſabulum. His in hunc modum ſtatutis non putauerim tuas arenulas à toto corpore ducere originem: tum quia ignea caliditas non præceſſit in venis, quales imprimi ſolet per febres ardentes: tum quia ſcribis rubeas illas in imum ſubſidere. Similiter videor mihi certiſſimus non deduci illas à renum, aut veſicæ calculo quia cum hic affectus nothas habeat maximè conſpicuas, harumque adfuerint G nullæ opus eſt, vt ſtatuamus non adeſſe lapidem. ſed contra noſtram ſententiam inſtat Hippocrates in Aphoriſmis dum ait. Quibus in vrinis arenoſa ſubſident; ijs veſica laborat calculo; & Galenus in commentario dicit, non modo ſignificare calculum veſicę, ſed etiam renum poſſe. Quid igitur, aut vera eſt Hippocratis, Galenique ſententia. aut noſtra? ſed vtranque veram eſſe arbitror. Noſtram quidem, quoniam docet experientia multos laborare ſabulo, qui non laborant calculo, & huic certè credendum eſt, cũ nulla certior cognitio haberi poteſt, quàm ea, quam nobis ſuggerunt ſenſus. Deinde verò extat Auicennæ ſententia maximi quidem medici, & philoſophi acutiſſimi, qui remouet ſuſpicionem H omnem. Quando (inquit) ſemen eſt arenoſum, non aggregatur lapis, propterea quod materia non eſt coartata, nec multa materia; adhæc verò conſimilis adeſt Galeni locus libro de patientibus locis. Quomodo itaque interpretabimur Hippocratem? Dicam hic, quod mihi videtur probabile paratus mutare ſententiam, vbi meliorem cognouero. Lapis in vtroque viſcere, aut factus, aut futurus. Si factus arenulæ ex lapidis ſubſtantia fluentes illum neceſſariò ſignificant: ſi futurus non ſignificant factum ſed fientis

Locus in quo fiunt arenulę.

Solutio difficultatis de arenulis ex Hippoc. ex Gal.

Arenulę quanto calculum ſignificationem.

tis

tis ſuſpicionem ingerunt. Arenulæ itaque ex friabili lapide dedu-ctæ, lapidem indicant, aliæ futurum portendunt. laborare igitur A veſicam calculo audiri poteſt, aut præſenti, aut futuro. hæcque vera eſt loci huius explanatio. ſic dicimus, quod morbus magnus indicat miſſionem ſanguinis, qui tamen aliquando præſens, aliquando futurus eſt. Quamobrem ad negotium reuerſus, dico te non habere calculum, ſed adeſſe futuri ſuſpicionem, quia ſi craſſior illa materia fuerit viſciditati permixta certè generabitur calculus: eadem etiam adeſſe poterit ſuſpicio, ſi effluere deſinant. nam cum glutinis ſemper adſit aliquid in ſolidis partibus, retentum id ſabulum in lapidis naturam tranſmutabit: non ſic certè (vt dixi) B dum valida ſit expulſio. Quamobrem ne magnum hoc adueniat

Victus ratio

incommodum, frater cariſſime, oportet primum, vt diligentiã adhibeas magnam in ſex rebus non naturalibus, ex quorum vſu præſeruaberis. hanc in præſentiarum non ſcribo quia recordor me alias de hoc argumento ſcripſiſſe, atque te ipſum non modo legiſſe, quæ ſcripſi, ſed memoria optimè commendaſſe. non poſſum tamen prætermittere, quod eorum præceptorum, quæ ad

Lac nocet arenuloſis.

alui lenitionem faciunt, & ad vomitum perpetuò recorderis: quia certè in his conſiſtit ſumma præſeruationis. Tum etiam, vt à lacte, ac ædulijs ex lacte præparatis, quo ad eius fieri poteſt diligenter caueas. Volo vt delicatiſſimum hoc auxilium pro hæpatis C & renum refrigeratione excogitatum, ac pro excrementorum omnium purgatione ex uijs ductuum ſine aliquo labore præparatum, ſemper habeas: compoſitionem vt eam parare tibi facias Potentinis illis egregijs, vt audio, pharmacopolis, refero, quæ ſic habet

Diaprunon ſin. [illegible] Io. Fernelij deſcriptio.

Rec. pruna damaſcena dulcia num. x. maluæ, violæ, mercurialis Helxines ana. m. i. Polipodij è quercu, ſeminis cartami, radicis altheæ, paſſarum expurgatarum, gliciriza, ana. vnc. 5. foliorum ſenæ mundatorum. vnc. x. coquantur ex aquæ lib. v. dum ſuperſint duæ: de in omnia torculari exprimantur: tum adde zucari rubei lib. j. 5. coquantur rurſus igne lento in elettuarij ſolidi conſiſtentiam: aſperſis ſub finem pulueris aromatici roſati maioris. dram. D iij. concinentur tabillæ pondere. vnc. 5. Has quocunque ieris deferas tecum; aſſumnitoque ſingulis octo diebus tabellas duas hora vna, aut duabus quod ſummum ſit, horis ante prandium, nam tutiſſimum eſt auxilium in vehementiſſimo cæli æſtu, pro arcenda ſiti rarum, ac omni ætati vtile præſidium. Hoc iacto fundamento neceſſe eſt, vt remedijs quibuſdam leuioribus, pro conditione morbi, craſſam hanc ex renibus materiam, ac arenulas ipſas detergas, reneſque refrigeres. Optimum erit ſi quottannis vere, & autum-

E autumno expurgeris, quia certè arbitor te ipſum tum propter negotiorum multitudinem, tum etiam propter humanæ vitæ conditionem fragilem non eſſe ad vnguem obſeruaturum præcepta iam tibi conſcripta. Exemplum ſit. Rec. flor. caſ. n. t. vnc. i. ſ. Cinam. dram. ſ. fiat bolus ante prandium hora vna aſſumendus pro die poſtero inſtituatur ſirruppus talis. Rec. ſyr. ex nenufare violacei. ana. dram. vi. ex glicirizza. vnc. ſ. Decoctionis adianthi vtriusque agrimoniæ, radicum graminis, maluarum, hordei. vnc. iiij. inſequatur vſque ad ſeptem. Deinde Dicatholico purgetor aſſumptis. dram. x. medicamenti cum agarici trociſcati. dram. i. in vere. in autumno autem Confectionis ameth, tantumdem *Purgandi ratio.*

F fiat bolus cum zuc. vel diſſoluto cum ſenæ decoctione. Expediret in vere ſanguinis miſſio ex cubito aperta iecoraria; copia. n. ſanguinis abundas, & euſarcham viuendi rotionem tibi placere ſcio. idcirco die poſt aſſumptam caſſiam. vnc. viij. aut decem extrahi facito. Hæc niſi fallor ſufficient. Verùm ſi tibi in animo fuerit alia tentare præſidia, quibus fieri certior poſſis, ne in poſterum lædaris; duo ſunt, quæ hic ſuadeo tibi; vnum ſanè leuiſſimum, & primum in opere: aliud tutum quidem, ſed non ita leue. Illud fuerit vſus ſeri caprini optimi, à quo non caſeus modo, ſed etiam collostra extracta fuerit. Hoc autem aqua medicata. Serum vim habet refrigerandi renes, de obſtruendi, abſtergendi, & leuiter a- *Venæſectio in arenoſis renibus.* *Seri uires.*

G luum mouendi. Hactenus haud inueni qui in exibendi modo mihi ſatisfaceret: ego ſic vti ſoleo. Expurgato (vt dixi) corpore, diebus continuis viginti exibeo ea forma, qua medicatæ exiberi ſolent apud quoſdem viros clariſſimos aquæ: primo die. lib. iiij. exibeo ſecundo lib. v. Tertio. v. ſ. quarto lib. vi. quinto lib. vij. ad hæc ſexto lib. viij. ſeptimo lib. viij. ſ. octauo ix. lib. & Decimo lib. ix. mox vero diminuo portionem ſecundum incrementi modum, quam hic deſcribo, vt quod dico facilius aſſequaris. *Seri exhibendi ratio.*

Primus dies	lib. iiij	Vndecimus	lib. ix.
Secundus	lib. v.	Duodecimus	lib. ix.
H Tertius	lib. v. ſ.	Decimuſtertius	lib. viij. ſ.
Quartus	lib. vj.	Decimusquartus	lib. viij.
Quintus	lib. vij.	Decimusquintus	lib. vij
Sextus	lib. viij.	Decimuſſextus	lib. vj.
Septimus	lib. viij. ſ.	Decimuſſeptimus	lib. v. ſ.
Octauus	lib. ix.	Decimus ctauus	lib. v.
Nonus	lib. ix.	Decimusnonus.	lib. iiij.
Decimus	lib. ix.	Vigeſimus	lib. iiij.

Vigeſi-

Vigeſimo primo die ad fęliciorem expurgationem faciendam, ne forte reliquiæ aliqua excrementorũ in vijs ductuum permanſerint, aſſumito mellis roſacei ſolut. vnc. v. cum. vnc. ij. aquæ cap. ven. Mirum eſt dictu, Frater, quantas vtilitates afferat modus hic aſſumendi ſerum: & quàm benè conueniat propoſito affectui aſſummito igitur hora mattutina ſemper deambulando, vnum ciatum ſucceſſiue poſt alterum actu calidum: neque prandeas niſi ſenſeris ex præcordijs fuiſſe expurgatum: per aluumque & vrinam redditum à ſero ad cibum horæ intercedant quinque. Cæterùm pręparato ſerum Dioſcoridis conſuetudine, quia ſic multò facilius diſtribuetur, & aluum mouere poterit mira fęlicitate: ſi non mouebit quicquam, aut prima, aut ſecunda abſtineto. Verum neque B
in his inſiſtendum fuerit, ſed vt poſſis melius præſeruari opus eſſet vt decocto vtereris ad dies quindecim tum eringij radicis, tum ſtellariæ meæ ad vnc. ſex pro vice cum vnc. vna ſirupi ad calculoſos renes, cuius deſcriptionem olim dedi. Sic enim nihil erit quod verearis ne arenulæ in calculum tranſeant, aut ſi quiſpiam frangibilis factus erit ne indureſcat, nam omnino illius purgationem per vrinas videbis: neque admireris me hanc ſolere ingentem quantitatem ſeri exhibere: quia primum id facio, quod longiſſimo vſu ſic faciendum eſſe animaduerti: mox quia immitatus ſum Dioſcoridem: Tertio quia ſic ratio ablutionis, & penetrationis perſuadet. Si vero aut hoc tibi diſplicuerit, aut morbo impar iudicaueris, accedito ad medicatas aquas: in quorum numero eas potiſſimum eligas quæ ferri mineram à prædominio habeant cum aliquo vapore ſulfuris, & aliqua etiam aluminis miſcella. An aliquæ apud Potentinos inueniantur naturæ huius me quidem latet: conſulito Ciuitatis medicos, & Neapoletanos. Si verò non adfuerint ego ſanè præſtantiſſimas eſſe ſcio, tum Sancti Caſſiani in agro Senenſi, tum Lucanæ de villa dictæ, quæ ſunt, me iudice pręſtantiores: haud dabo aſſumendi modum, quia vbi ad locum perueneris ab ipſis incolis, ac ijs qui aſſiſtunt balneis eris omnia neceſſaria ad rectum harum vſum edoctus. Neque hic omittam, quod tu mihi in eiſdem literis ſcribis, te libentiſſime ex Roma diſceſſiſſe, quòd communis quidam ſit conſenſus, aqua tyberinam vel commiſto aniene arenoſo, & ſulfurata tyberis aqua ſolere omnibus vrbem diutius incolentibus arenulas gignere, & inde ſępè in maximis etiam viris immedicabilia renum vlcera cauſſari. Nolo te falſam hanc opinionem concipere, quandoquidem aquã hanc vbi optimè fuerit expurgata (de hac enim loquendum) non modo facere calculos non puto, ſed ab illis præſeruare arbitror, duę

ſunt

Medicato aquę pro arenulis.

De aqua Tyberina digreſſio.

Aquam tyberinum renibus arenoſis non obeſſe.

A B C D

E ſunt coniecturæ, quæ id mihi perſuadent: vna eſt, quod aqua hæc copioſè etiam bibita nullum in præcordijs vitium relinquit, ſed ob leuitatem ſubtilitatemque ſubſtantiæ facilè penetrat: inepta eſt ad calculorum prouentum, quæ talis eſt. Alia verò eſt, quia inter omnes aquas nulla ferè inuenta eſt, quæ impurrida longiſſimo perduret tempore, quo hanc perduraſſe maiorum teſtantur monumenta: inditium eſt quod aqua hæc puriſſima eſt, & ſit cuiuſdam naturæ particeps, quæ à putredine conſeruet, hæc quatenus frigida excalefactos renes corrigit, vt leuis, tenuiſque facile penetrans abluit, & fluuiorum quorumdam permiſtione ſulfuris mineram ferentium, abſtergit multò certius. Adde his quod F Paulus Tertius Pont. Max. fœlicis memoriæ, vt in rebus omnibus erat diligentiſſimus, ſic in victus ratione alios ſuæ ætatis homines, vt fama eſt, ſuperauit: quocunque ibat ſecum hanc deferri aquam curabat: at verò cum ſenes renum lapidi ſint maximè obnoxij, mirum fuiſſet ſi ex aqua Tyberina in hunc ille affectum non incidiſſet. Confirmatur experientia, qua videmus hanc aquam faciem, ae manus aliaſque partes plurimum dealbare, quę res ſi non haberet facultatem abſtergentem fieri non poſſet. Ego, Frater, ſic ſentio ſaluo ſemper aliorum meliori iudicio. Hæc ſunt quæ ad tuas literas breuiter reſpondenda eſſe duxi. Reliqua de quibus in tuis quàm primum ſequenti anno Iubilei ad vrbem re- G dieris, & nos viſeris, abſoluentes exequemur. Interim vale, & me filioſque meos, præſertimque Iulium, & Ludouicum merito amore proſequaris. Ex Septempeda Kal. Mar. 1574.

Tyberis aqua fere im putreſcibilis.

Paul. iij. Pont. Max. ſemper utebatur tyberina.

Tyberijs aqua detergit.

Apendix ad lectorem.

NE te aliquid fugiat eorum, quæ ſcribuntur, ſcias velim quod ſyrupus ad renum calculos cominuendos, ad arenulas exturbandas, ad detergendos renes, & veſicam, & ad ſuppreſſam vrinā deducendam, verè admirandus à Medico illo Gallo doctiſſimo in H hunc modum deſcribitur.

Rec. radicum raphani domeſtici, & ſilueſtris an. vnc.j. radicum ſaxifragi, ruſci, leuiſtici, eringij, anonis, petroſelini, feniculi. an. vnc.5. foliorum betonicæ, pimpinellæ, pulegij, cimarum vrticæ, naſturtij, crithmi, chalitrici an. man. 1. fructus haliacabi, ziziphorum an. num. xx. ſeminis ocimi, bardanæ, petroſelini macedonici, ſeſeleos, carui, dauci, litoſpermi, corticum radicis lauri an. drac. ii. vuarum paſſarum expurgatarum, liquiritiæ. an. drac. vj. coquantur

quo decet ordine in aquę libris decem dum ſex ſuperſint, è quibus cum zucari libræ quatuor,& mellis expumati libræ duæ ſirupus fiat clarus & conditus vnc.j.cinanomi & vnc.ſ.nucis muſcatæ. A

Huius ſirupi vſu infinitos curaui a lapide renum, & à doloribus nephriticis, alijsque incomodis, quæ ab eiuſcemodi affectu contingere ſolent:immunes prorſus reddidi maximo artis hnnore, & ſemper certiſſima ægrotorum comoditate modus vtendi eſt præmiſſis vniuerſalibus circa totius corporis prouidentiam, quæ nota ſunt tibi, ego exibeo ad dies decem, aut quindecim plus minus huius ſirupi vnc.ij.ſ.cum vncijs quinque decoctionis radicum eringij, & ſtellariæ meæ (ſic eam voco plantam pro hoc affectu rariſſimam, quam antiquiores ignorarunt, & de cuius forma, & viribus aliàs dicam) factæ in duplici vaſe:tu igitur audacter vtitor, & effectum admiraberis: quia certè ſi quis bis in anno autumno & vere præcedentibus, vt dixi quæ ad totius corporis vacuationem,& expurgationem pertinent, bonaque inſtituta ratione victus, hunc ſirupum aſſumat immunis euadet à calculo renali,& doloribus nephriticis. B

HORATIVS AVGENIVS AD Berardinum Montironum Nepotem. Epiſtola ſecunda. C

AGITVR BREVITER DE DIABETE, & vrinæ ardore.

Indicationes curandi vnde ſumantur.

SCRIBIS, Berardine Nepos Cariſſime, vt explicem tibi quibus remedijs Diabetem curare ſoleam: atque vt aliquod auxilium conſcribam pro ardore vrinæ mitigando. Te quidem non fugit, quod remedia ex morborum naturis, cauſſis, & differentijs deſummuntur. Ego verò cum ex tuis literis nihil horum exploratum habeam, tibi ſatisfacere vix potero. Tamen vtcunque res habent volui de vtroque hæc breuiter ſcribere, alio fortaſſis commodiori tempore reliqua D

E liqua perfecturus. Supponamus itaque diabetem immoderatum Diabetes qd.
eſſe vrinæ profluuium, quo aſſumpta penitus nihil immutata pro-
fundatur: fit affectus renum vitio, illis ſcilicet laborantibus intem- Diabetem
perie admodum calida, qua violenter ac ſubito ſeroſi fit humo- cauſſæ.
ris atractio, vigente plurimum facultate attractrice, proſusque lan-
gueſcentibus alteratrice, retentriceque: & hinc vniuerſum cor- Diabetem
pus ad tabem ſenſim perducitur. Sunt indicationes. Renum re- curandi inni
frigeratio, fluentium humorum retractio per partes contrarias, cationes.
adhæc deriuatio per vicinas, tandem verò incraſſatio tenuiorum
humorum, vt inepti reddantur ad motum. Victus igitur ratio-
nem incraſſantem, & emplaſticam inſtituito, vt in ventriculo diu
F tius contenta alimenta celerem illam attractionem ad renes diſtri- victus ratio
butionemque prohibeat. Tu noſti qualis exiſtat. Ego alica vtor
familiariter, addito aceto antiquorum conſuetudine: Lacte ouino
chalibeato, recenti caſeo, amilo, ac aliquibus indulgeo, vt ciba- Potus in dia
ria ex paſtilibus aſſumant. Sint carnes difficilis coctionis: Laudan- bete.
tur extremæ partes collum capita, pedes ſuum, & vervecis, & vi-
tuli. Abſtineant à vino, huius locum obtineat hordeacea chali-
beata, qua cum ſuccus granatorum ea ſit portione permiſtus, vt
ſapiat palato. Principium curationis ſit vomitus. Iubeto vt cum
maximè ſiti torquetur copioſam deuoret frigidam, hancque re-
pente euomat: fiat id ſingulis quatuor diebus. Certum auxilium
G pro reuulſione, ac refrigeratione. haud erit opus medicamentis Vomitus.
ad prouocandum vomitum, quia pronam habet naturam ad hũc
motum, vt ſcripſiſti. Singulo quoque die deguſtet aliquid quo
fluuida reddatur aluus. Placet mihi diaprunon ſimplex: ſatisfa-
cit zucarum maluatum cum reubarbaro: aut caſſia hora ſemis
ante prandium. vnc. 1. pondere vorata. Si nimia videbitur quan-
titas detur. vnc. 5. quotidie, niſi cum vomitum facit, quia tunc ab-
ſtinendum. Leues cliſteres placent. Miſſio ſanguinis diſplicet: Sang. miſſ. no
quia corpus gracile eſt, & non abundat ſanguine, in diabete diu- cet diabeti-
turno ſemper obeſt. Caueto ne acria medicamenta exhibeantur. cis.
Incumbito prouocationi ſudoris facto balneo ex aqua dulci, vt Lib. 11. ca 1.
H præcepit Aetius, hunc legito. Placerent ſudatoria: vaporaria ſci-
licet quæ vocantur ſtuffæ, in quibus parum commorari debet, ne
vires diſſoluantur: ſpatium igitur ſit quarta pars horæ vnius Ab-
ſtineto tanquam à mortifero veneno ab omnibus ijs, quæ vrinam
prouocant, à ſalitis, ab omnibus aromatibus, & ab acribus. Vbi
iam dies quindecim, aut viginti reuulſioni per vomitum, aliquan-
do per ſudorem, deriuationi autem per inferiorem aluum ſemper
incumbueris expertum eſt, ſequentem potum vtilitatem afferre

maximam in hoc affectu. Rec. ſyrup. ex nenufare ex papauere an. vnc j. ſpecierum trocis. de ſpodio ſcrip. ij. filonii perſici. dram. 1. decoctionis farfaræ, equiſeti, poligoni in aqua calibenta factæ. q. 5. diſſoluantur. Tepidum horis quinque ante prandium debet exhiberi. Iteretur quater ſingulis diebus: ac rurſus tranſactis octo decemúe diebus rurſus quater. Sic ſucceſſiue tertio ac quarto: diuturnus enim affectus eſt. In alijs affectionibus narcoticorum vſus ſuſpectus: in hoc affectu ſalubris: quia refrigerat incraſſat humores tenues, motum impedit ſomnum prouocat: quamobrem ſi recenter apparatis (conſtantibus viribus) vti velles haud eſſet ab re. Aetius adhibet augeſcente affectu: ſed non eſt extra rem vigente morbo exhibere ijs præcedentibus, quorum facta eſt mentio. Intermedijs diebus lac chalibeatum ouinum, aut bubulum dato eadem hora. Hepati continuo epithema refrigeratorium admoueto: Renibus hoc ſalubre. Rec. ſucci lactucæ, portulacæ. an. vnc. 1. 5. farinæ hordei. vnc. 5. gummi draganti in aqua roſatta. dram. iij. cremoris ſem. citoniorum. dram. iiij. olei roſati, mirtini an. vnc. 1. 5. Corrall. amborum, ſumach an. dram. 1. aceti & ceræ parum, fiat lenimentum pro renibus: in hunc etiam vſum cataplaſmate vtitor ex refrigerantibus herbis & adſtringentibus. Hæc de Diabete. Pro ardore vrinæ illius Aſculani, quid certi afferam non habeo, ſed pro varietate cauſſarum quędam proponam admodum vtilia. Si ardor duxerit originem à lapillis, arenulis, atque etiam vlcere veſicæ, renumque, cum phlegmate etiam ſalſo, & vrinæ acrimonia, præcedentibus vniuerſalibus, tibi notis accedito audacter ad ſirupum ex althea, & eiuſdem decoctum. Nam certè optimum erit auxilium. ſi à ſimplici vlcere harum partium, potus lactis maximè conducet, atque multò magis ſi humorum ad fuerit acrimonia, neque huic cauſſę nocet quicquam Fernelij medicamentum. Si oſtium veſicæ exulceratum ardorem fecit, quæ aſſumuntur vim habere debent abluendi, acrimoniam obtundendi, vlcus glutinandi, qualia diximus: ſed certe maiorem vtilitatem ſentient ægrotantes ex ijs, quæ inijciuntur per ſiphonem vrinarium, quorum vis eadem ſit: vt lac cuiuſque generis humanum præſertim, ptiſſanæ cremor, hordeacea qua cum album collirium diſſolutum fuerit, aliaque id generis, quorum magna eſt ſylua. Et hæc tibi ſcripſiſſe volui curenti calamo magis vt tibi, quàm vt mihi ſatisfacerem. Vale.

[Margin notes:] Narcotica in Diabete conueniunt. — Ardoris vrinę breuis curatio. — Inijcienda pro ſiphonem in ardore vrinæ quando conueniant.

[Margin letters: A, B, C, D]

HORA-

E

HORATIVS AVGENIVS AD BERNARdinum Aloiſium medicum ſeptempedaneum. Epiſtola tertia.

AGITVR DE NATVRA, ET VSV diurecticorum.

F

QVAMVIS æſtiuis hiſce temporibus in factitanda medicina labor ſit mihi datus multò maior, quàm copus imbeccillum, & ualetudinarium ferre poſſit. Nihil ho minus ſibi ſatisfaciendum duxi. Quis. enim non morem generet ammiciſſimo? ac illi potiſſimum cui debentur omnia? Accipio igitur prouinciam abſte mihi commiſſam, non certè ut aliqua ex parte m inuam nummerum beneficiorum tuorum erga me (quod ſanè foret impoſſibile) ſed ut oſtendam habere me animum gratum, atq; memorem. Tu interim, Aloiſi, excuſatum habebis Augenium, ſi in propoſitis problematis non attigerit ſcopum: in quorum explicatione uoluntas certè non defuit; ac ſtudium: Quamobrem culpabis potius rei difficultatem, tuamq; autoritatem, qua apud me plurimum potes: Cogitabis poſt hac meliora eius opinione incitatus: ſed iam aggreſſus propoſitum dico, quod tria ſunt, quæ abſte diſcutienda proponuntur mihi.

G

Primum an omnia, quæ urinas mouent, menſes prouocent. De quibus agendum. Primum

Secundum an uretica calculo obſeſſis conueniant. Secundum

Tertium an vſus vreticorum pro corporibus præſeruandis, ne in calculum incidant, ſit accomodatus. Tertium.

H

Verùm quia propoſitæ difficoltates explanari nequeunt, niſi fuerit antea compertum, quid per medicamenta uretica intelligamus, idcirco primo loco de his pro euitanda omonimia dicamus.

Eorum, quæ vrinas mouent non unica, & ſimplex mihi videtur natura; quædam.enim id faciunt, quod renes abſtergunt, ut Terebentina, qua magno utimur ſucceſſu pro expurgatione renum, & ueſſicæ. hæc ratione anonix radix urinas mouet, quoniam (inquit Galonus) abſtergit. Alia rurſus id faciunt, quod Vretica multipliciter dicuntur.

aquo-

aquoſam corpori materiam ſuppeditent, quæ à renibus per ueſ- A ſicam attracta ducitur, ſimulq́; Içoroſi humores in renibus & uijs vrinarijs mouentur: hoc modo traditum eſt à Galeno uina aquoſa, & tenuia expurgare per urinas. Radix graminis idem facit, eundem etiam ſemina frigida tuam maiora, tum minora effectum præſtant: aliæ ſunt rurſus, quæ utraq; de cauſa id efficiunt, & abſtergendo, & ſimul ſuppeditando aquoſam ſubſtantiam, quod fit ab aquis medicatis, nitroſis. Dicuntur ad hæc quædam prouocare vrinas, quæ cauſſas remouent, ob quas vrinæ impediri ſolet excretio; hinc quæ incidendi facultatem habent, aperiendi, calefaciendi poſſunt mouere vrinas, qualia ſunt omnia menſes mouentia. Alia vero ſunt, quæ ſanguinem non attenuant duntaxat, B ſed fundunt, fuſumq́; ſecernunt, & coacta in vnum craſſiori parte ſanguinis ſeroſiorem per vrinas ducunt: hæc quidem non ſolum ex calefaciendi vim habent; ſed intenſam poſſident caliditatem, exicantq́; ordine ſatis intenſo: de quibus Galenum ſic fuiſſe locutum recordor. Vrinas expurgant, quæ uehementer exteruant; atq; dum ſimplicium medicamentorum facultates inueſtigat inquit. à quibus ſanguis non exteruatur duntaxat, ſed & funditur, & ſecernitur, non ſecus atq; lac, quod coagulatur ſeroſo videlicet, & tenui ſeorſum ſegragato, craſſo vero in ſeſe coeunte. Hæc profecto verè ſunt vretica: alia uerò nomine ſolo, non re ipſa talia nuncupantur: quam rem confirmare mihi videntur eiuſdem C authoris uerba, quæ ſic habent. Proinde ea peculiariter dicantur vretica, ſiue vrinam mouentia, non quia ſolùm moueant urinas, ſed quia ſolas abſq; ut, etiam menſes, aut lac; ex his, quæ diximus colligendum eſt calida eſſe omnia medicamenta, quæ vrinas prouocant. ſed quia calida etiam ſunt, quę lac, & menſes promouent, horum differentiam doceamus. Calidorum medicamentorum quędam ſunt, quę calorem temperatum habent, aut certè ſupra mediocritatem parum excedentem, in paſſiuis qualitatibus non ſiccant, ſed ſymmetra ſunt: dicuntur hęc ad lactis generationem idonea. at uerò quę maiorem habeat calefaciendi poteſtatem, & ſimul manifeſtè deſſicant quamuis non plurimum, hęc D equidem menſes mouent, mouent etiam urinas: quę igitur intenſius calefaciunt, & non multùm deſſicant, habent medicamenta utramq; facultatem prouocandi menſes, & vrinam. atque potęntiorem habent calefaciendi, & exicandi uim prouocant ſolas urinas: de quibus in hunc modum locutus eſt Galenus. Si quidem excalefactio tribus generibus medicaminum communis, vt putà, quę lacti procreando ſuccurunt, quęque ciendis menſibus & uri-

næ

Terebentina. & onotrix quomodo vrinas moueant.

Vina aquoſa, grane ſemina frigida, quomodo urinas mouent.

aquę medicatę uretice quomodo.

Menſes mouentia mouent urinas quomodo.

Vretica propriè quæ.

Lib. 5 de ſim. med. facul. 12.

Fod. lib. cap. 22.

E næ conueniunt; differunt tamen caloris menſura, tum etiam quod quędam deſiccant quędam non: ſi quidem quę non deſiccant: & modicè calefaciunt; lacti generando utilia ſunt, quę vero plus calefaciunt, non tamen ualentur deſiccant; menſibus eliciendis ſunt congrua, verùm & vtraq; hęc vrinas prouocant, & adhæc cum primis ea, quæ deſicantia etiam calefaciunt ; Quod ſi gradus perquirendi ſunt in hiſce medicamentis dicerem quod calida in primo gradu, aut parum ſupra; in paſſiuis temperata, hac generant. calida in ſecundo, vel parum excedentia ſecundum; ſicca ue F ro in primo aut parum ſupra primum, prouocandis menſibus idonea ſunt, & urinis promouendis: at uerò quæ gradu tertiò tum calefaciunt, tum deſiccant propriè uretica ſunt.

Vretica vt differunt à menſes mouentibus, & lac generantibus.

Medicamenta quę lac muuent menſes & urinam quam differant.

Soluendæ ſunt hoc loco dubitationes, quæ contra Galeni opinionem negotium facere uidentur. Ac primum quod dicunt frigida, & ſicca quædam urinas potenter mouere, haud benè concludit eſſe hęc uretica præſidia. Mouere vrinam, & eſſe vreticum diſtant, ut genus à ſpecie: Omne ureticum mouet urinas: at verò haud omne vrinam mouens ureticum eſt. quæ lac generant, Galeni teſtimonio, poſſunt prouocare menſes parum detentos, poſſunt etiam ducere urinam: ſed vretica non ſunt omnium iudicio. Quæ lac generunt ſunt, Eruca, feniculum, anetum, ſmirnium, appion, ſion, polium, Dico autem ipſas herbas etiamnum uiren G te, & humidas, iuuant hęc, ut ſanguis eat in mamillas: adiuuant etiam deficientes, ac imperfectas purgationes, vt idem teſtatur. Frigida, & ſicca ut leporis oſſa cremata, & in puluerem redacta, hircorum pilus puluerizatus; ecchinus roſarum ſilueſtrium, urinam ptouocant calculo ipſo ſecundum totius ſubſtantię proprietatem, aut rupto, aut diminuto, vijsq́ hac de cauſſa apertis, quę obſtructę impediebant vrinæ tranſitum. Certè roſarum ecchinus ille maximam ad vrinæ prouocationem poſſidet efficaciam, quia in ipſis generantur cantarides: quarum contra renes, & veſſicam deleteria facultas ab ecchino fortè deriuatur. hoc enim videtur multò probabilius, quàm putare ecchinum acquirrere hanc fa- H cultatem à cantharidibus ipſis: ſed hæc πάρεργα.

V. de ſim. med. fac. cap. 22.

Lac generantia, & menſes mouentia & vrinas quo gradu calida.

Mouere urinam & eſſe ureticum differt.

Rurſus autem adnotandum eſt, quod medicamentum vreticum habet hanc vim, non ſolum quia calidum, & ſiccum eſt, ſed quia totius ſubſtantiæ proprietare hoc poſſidet, vt vrinas ipſas, non menſes prouocet. Etenim debet ſanguinem fundere, fuſum ſecernere, & ſecretum purgare per meatus vrinarios: in qua re differunt quæ plurimum detentos menſes ducunt: nam hæc neque fuſionem faciunt, neque ſegregationem in ſanguine, ſed ipſum attenuant

Vreticum ſanguinem potius i craſſat. nuant dumtaxat, atque incidunt. Hinc verò colligito, quod vere vreticum auxilium non attenuat, neque ſubtiliat ſanguinem dumtaxat, ſed certè poſt attenuationem, & fuſionem magis incraſſat:nam ſi ſanguinem tenuiorem facit icorum præſentia, ſi præterea craſſeſcit illis abſentibus, quis dubitabit, quin vretica icorum ſubſtantiam purgantia craſſiorem ſanguinem faciant? pro qua re confirmanda Galeni exemplum accommodatiſſimum eſt lac ipſum coaguli permiſione, aut alterius cuiuſpiam eiuſdem virtutis, craſſeſcit diuiſa ſeroſitate à caſeoſa ſubſtantia. Hoc ſanè quod paradoxum eſt, veriſſimum tamen eſſe non dubito: quod à nemine hactenus quod ego tamen ſciam obſeruatum admitor:Extat etiam alter Galeni locus, in quo ſatis apertè idem edocuit: nam ait.quippe cum ea quæ deſſicant, humorem ſanguinis depaſcentia, ipſum craſſiorem ſimul pauciorémque efficiunt; quod autem neceſſario proprietas formæ concurrat, non modo coaguli exemplum in lacte apertum facit, ſed ipſa Galeni verba, quæ admonent, fundi: ſanguinem ab his, ſegregari, & icores excerni. Adhæc vero, quod Meſues inter arabes haud infimæ nothæ medicus idem apertiſſime confirmat idcirco vreticorum natura continet proprietatem totius ſubſtantiæ, & qualitatem calidam, ſiccamque ordine tertio admodum acrem; quæ ſanè complent horum præſidiorum eſſentiam. A

Nota confirmationem ex Galeno. B

Dubitationis arduę ſolutio. Diceret autem fortaſſe aliquis hoc loco Galenum velle ab vreticis extenuari ſanguinem, quoniam ſic loquitur à quibus ſanguis non extenuatur dumtaxat, ſed & funditur, & ſecernitur) Reſpondeo, ibidem quorumdam meminiſſe vreticorum, de quibus dixit, non extenuari dumtaxat ſanguinem, ad eorum differentiam quæ mouent menſes:quia non faciunt hoc niſi extenuando ſolum: ſed vretica extenuando, fundendo, ac expellendo icorem ipſum, craſſe faciunt ſanguinem:quod autem vera ſit explanatis:Galeni exemplum de lacte coagulato manifeſtum facit: nam inquit non ſecus atque lac quod coagulatur ſeroſo videlicet ac tenui ſeorſum ſegregato, craſſo verò in ſeſe coeunte; etenim lac ipſum craſſeſcit non extenuatur facta diuiſione tenuioris à craſſiori ſubſtantia: fitque craſſius, non quatenus coagulum inſigniter calidum eſt, cum alia eiuſdem ordinis calida id facere non poſſint, ſed quia ſortitum eſt talem ſpeciem, ac formam, quæ coagulendi vim poſſidet. C D

Vretica per ſe nō prouocant menſes. Hiſce principijs poſitis reſpondeo primæ quæſtioni nempè quod verè vretica per ſe non prouocant menſes: reſponſionis hæc ratio eſt quod ea à quibus ſanguis redditur craſſior, minuſque fluxibilis prouocare menſes non poſſunt: ab vreticis cogi ſanguinem, quæ

in

E in ſuperioribus diximus manifeſtum faciunt: etenim ſi tenuior ſanguis redditur ab icoribus; iam equidem horum abſentia craſſiorem faciunt. Hic ſermo inſtitutus eſt de ijs, quæ verè vretica ſunt, qualia exiſtere diximus calida & ſicca ordine tertio, tenuiorum partium, & acria. nam ſi de alijs vreticis loquamur, dicemus, poſſe hæc quidem ſimul vrinam mouere ac menſes, in quo genere hæc potiſſimum reponuntur. Sabina, iris, calamintha, pulegium, dictamum, coſtus, caſſia, cinamomum, Ariſtolochia, bunium, & ſi quæ ſunt alia propria facultate menſes mouentia. hæc enim impropriè vretica ſunt, cum non habeant tantam caliditatem, ſiccitatem, acrimoniam quantam habere diximus verè vre-

Quę vretica mouean ſimul menſes, & vrinam.

F tica: hac de cauſa recte admodum Galenus concludebat.

Proinde ea peculiariter dicuntur vretica ſiue vrinam mouentia, non quia ſolum moueant vrinas, ſed quia ſolas abſque etiam vt menſes, aut lac;

Inſurgit hoc loco difficultas maxima, ab alijs (quod ſciam) minimè comprehenſa, eā eſt, quod Galenus vreticorum naturam explicans, poſtquàm dixit oportere eſſe calida & ſicca, dum ennumerat quæ ſint, ea recenſet, quæ ſimul menſes mouent. afferre præſtat eius verba. Nempè cum plurimam mouere vrinam annitimur non admodum dictis vtendum pharmacis, ſed quæ acriora ſunt, & magis excalefaciunt, dictum quidem ſupra eſt acre om-

Maxima difficultas.

G ne eſſe calidum; eius generis ſunt ſemen appij, petroſelini, feniculi, dauci, agrioſelini, ſmirni, & ſanè ipſum quoque ſeſeli, & ammi & phu. & meon, & aſſaron, & acoron; porro ſi quis dilligenter fuerit contemplatus, quæ à Dioſcoride, & Galeno de horum ſimpliciū medicamentorum facultatibus dicta ſunt, inueniet profecto hæc vrinam ſcilicet & menſes mouere. Videbitur fortaſſe multis nodus inextricabilis, & gordiano ſimilis, cuius tamen ſolutio (niſi fallor) in hunc modum habet.

A medicamentis varij effectus fiunt, prout ipſorum ſubſtantia fuerit varie commiſta, & compoſita. Abſinthium adſtingit, expurgat, aperit terrea ſubſtantia facit adſtrictionem; tenuis aperit,

Difficultatis propoſitę explicatio.

H proprietas expurgat, aut ſubſtantiæ ſimilitudo. Reubarbaro ineſt vis expurgandi & roborandi. Plantago aſtingit, aperitque: ſed quid proſequor ſingula cum ſatis ſuperque conſtet omnium conſenſu non modo quædam ſecundum naturam diſſimiles actiones facere ob diſſimilitudinem ſubſtantiæ: ſed etiam idem medicamentum eiuſdem ſimilisque naturæ ob variam præparationem artis, & ſubiecti corporis aptitudinem contrarios effectus facere. Hæc eo pertinent, Aloiſi chariſſime, vt oſtendam non eſſe abſurdum ab

Vretica quo modo de menſes moueant.

vreticis moueri menſes: nam ſi vretica ſunt calida, ſi tenues habent ſubſtantias, ſi obſtructiones aperiunt, cur non poterunt prouocare menſes? præſertim cum fuerint ſicca? nam virentes plantę etiam num humidę, habent aliquid quod eiuſcemodi actionem impediat. Vt plurimum humores craſſi, viſcidi obſtruentes vtevias menſtrui ſanguinis retentiones faciunt: ideò quæ his humoribus, & diſpoſitionibus opponuntur horum cauſſa procreatis, adiuuare haud parum menſium prouocationem poſſunt. Sed hęc res non accidit vreticis, qua ratione vretica ſunt, quia horum propria ratio eſt fundere ſanguinem: tenuiorem, acriorem à craſſiori ſecernere, ac diuidere: diuiſum per canales vrinarios purgare: hoc per ſe ineſt vreticis, vt vretica ſunt; formamque propriam medicamenti huius, quod vreticum dicitur complet. Quamobrem prouocare menſes non eſt opus vretici auxilij, vt vreticum: ſed huius quatenus calidum, tenuium particum, deobſtruens, pituitoſum humorem, craſſum, aut lentum incidens, ac detergens: quę ſanè ideam haud complent vreticorum pharmacorum vt iam diximus. hac de cauſſa rectè dictum eſt, vretica per ſe non prouocare menſes, quod eſt dictu, qua uretica ſunt, cum ex accidenti poſſint. Galeni uerba ſic interpręterea difficultatem non faciunt: hęc mea ſententia eſt circa prioris quęſtionis dilucidationem: in qua certe contumelioſum Auerroem, admittentem omne ureticam pharmacum prouocare menſes, maxime deceptum arbitor.

Vretico vreticum eſt, quid inſit per ſe.

Vretica an iuuent calculo obſeſſos.

Accedo nunc ad ſecundam, in qua inquirritur an uretica calculo obſeſſos iuuent. anteaquam diſſolutionem quęſtionis afferam, uarium illius ſenſum aperiam.

Dicimus itaque quod cum uarię ſint in homine calculoſo indicationes, circa unamquamque indicationem contingere poteſt dubitatio. Harum una eſt calculum frangere: alti fractum purgare; communis indicatio cum pluribus prouidere, ut medicamentum, in quo ineſt uis pręcipua facile perueniat ad locum. Ad hęc uero audiri poteſt diſputatio de ureticis citra aliorum pharmacorum miſturam: uel cum aliorum permiſtione exibitis, tum etiam uel de ureticis, quę propriè talia ſunt, uel de ijs, quæ communiori appellatione uretica nuncupautur.

Vretica proprie dicta nō conueniunt pro frangendo calculo.

His in hunc modum ſe habentibus dicendum quod uretica, quę proprie talia ſunt pro calculo frangendo nullo modo conueniunt. Etenim quę maximam habent caliditatem ſiccitate connexam multo magis indurant materiā, quā induratam confrangant de qua re ſic Galenus ait. At quę renes expurgant, & ipſa quidem inci-

E incidentia ſunt, uerum larga humiditate non indigent: porrò quæ calculoſas, ſeu tophaceas conſiſtentias incidere ſunt idonea, & ipſa vtique admodum incidunt, ſed minimum caloris poſſident quippe caliditas callum, porrumq; ne ipſum contrahit, ac procre at non iucidit, atque diuidit:at quæ minus calida ſunt, cum hoc quod incidere valeant, meliora quoque ſunt; ac rurſus: nam & præter alia, & reddendis ex pectore pulmoneque excreationibus incommoda ſunt deſſicantia, poſſunt quidem & ipſa incidi, at nõ ſiccari, ceu & renum veſſicaque calculi; Paulus Aegineta maximus Galeni immitator in hunc modum locutus eſt. Cæterùm in renibus, quæ calculos comminuunt, atterant, incidantque vten F dum medicamentis eſt, neque tamen immodice, & excellenter calorificis; Placet hic citare Auicennam authorem quidem grauem, & niſi meum me fallit iudicium, non modo arabum omnium præſtantiſſimum, ſed cum græcis præcipuis comparandum is enim. Medicinæ (ait) comminuentes cum ſint ſecundum plurimum medicinæ amaræ, quæ non ſunt valde vehementis caliditatis, & addunt in cauſſam, & omne cuius inciſio eſt vehementior & cuius caliditas eſt minor, eſt melius; ex his quidem (potuiſſem alios referre, ſed ſtudio breuitatis prætermiſi, nam hi ſatisfaciunt pro multis) ſatis manifeſtum eſt vreticis non eſſe vtendum, ut lapidem frangamus, cum hęc plurimum tum calefaciant, tum de G ſiccent: quorum neutro in hac indicatione exequenda indigemus.

An igitur ſi pro frangendo calculo uretica non conuenient, poterunt conuenire illo iam rupto, ac in minimas partes redacto, ut à renibus, aut ab ipſa ueſſica expurgetur? ego ſane conuenire tunc arbitror nam niſi quis illis utatur uoti compos reddi non poteſt. Hic notandum quod non ſemper utendum eſt ſolis ureticis: at ubi caſus urgeat nulla adhibita cuntatione id faciundum. Vrget certè cũ timemus uirtutis diſſolutionem; non urgente autem cum ſenſim, ac blande tentanda eſt renum expurgatio à fracto lapide; vreticis uterer maximè contemperatis, aut contrariorum admix- H tione: aut illa ſeligendo, quæ ſanè vrinam mouere latiori vocabulo dicuntur. Addamus hic quod neque mihi ſuſpecta ſunt vreticorum fractioni operam damus, quia, & ſi non frangunt, fractum tamen educunt: habentque facultatem deducendi vim pharmacorum ad renes, & veſſicam. nullaque poſſunt hodie componi medicamenta pro lapide frangendo, quæ vreticis carent: Scripſi de ratione compoſitionis huius in quadam epiſtola ad Scacchum. Galenus hanc vreticorum neceſſitatem explicauit his verbis. At quia fieri nequit, vt hæc celeriter ad renum loca perueniant,

Vretica fracto calculo conueniunt ad expurgationem.

Vretica pro diſtributione pharmacorum ade frangendum lapidem vtilia.

niant, ideo ipſi medicamenta, quæ ad vrinam ciendam ſunt, ad A
miſcemus; & hic pariter obſeruabis Aloiſi, quod ſemper ſuppo-

Vreticorum vſus quid ſup ponat.

nimus vreticorum potum ex artis præcepto fieri ijs præcedentibus quæ neceſſaria ſunt: haud enim de his loquor, quoniam non eſt inſtitutū propoſitætractatiouis. Tandem verò in leuiori affectu, qui ſcilicet ſanari poſſit citra fractionem; abſtergentibus dumtaxat ſenſim ac blande lapillos, ſabulumque: deducerem pharmacis temperatis; vt ſyruppo ex althea eiuſque decocto; aut etiam ſimplici aliquo medicamento, aut medicatis aquis, aut ea ratione, quam ſum proſecutus agens de ſero lactis in epiſtola ad Fabritium fratrem i. v. conſultiſſimum.

Vretica frã geutibus miſcentur.

Quamobrem ſolis vreticis pro frangendo calculo non eſt vtendum: hęc verò adhibenda cum frangentibus duplici de cauſſa, B tum vt medicametorum vis feratur ad veſicam, & renes, tum vt confractus extergi calculus poſſit. at quæ vere talia non ſunt hæc ſanè fere omni tempore potiſſimum diligenter antea purgato corpore in rem præſentem accomodari poſſunt. Cæterum quod ille noluerit vti ſiruppo ex althea tanquam uretico propter aſparagi & graminis radices; dogma eſt dignum riſu, quod neque etiam Theſſalus inſulſiſſimus, omniumque imperitiſſimus inueheret: obijcias illi compoſitionis authorem, qui ſic ait. Craſſam obſtruentemque renum pituitam, lentam, purulentamque eorum ſaniem & arenulas blande, & clementer expurgat, citra manifeſtum calorem urinæ præterea demulcet ardorem; ſed qui poteſt vreticum C eſſe pharmacum. quod non excalefaciat, exiccetque vehementer? obijcias Galenum de aſparago ſic loquentem. at quæ minus calida ſunt cum hoc quod incidere valeant meliora quoque ſunt, veluti radices regiorum aſparagorum, & rubi, & betonica, & polium, tum ocra, & vitrum vſtum, & ex ſcillla confectum aceſtum, & quæ ſunt eius generis] rurſus audiat Galenum inueſtigantem illius temperamentum, Aſparagus petreus, & myachantinus abſtergendi vim habet, idque citra manifeſtam, aut caliditatem, aut frigiditatem; idem author gramen collocat inter medicamenta refrigerantia, & ſiccantia. Poſtremò rogato, illum, vt D dilligēter perlegat, quæ nos de illius ſyrupi examine diximus libro noſtro de medend. calcul. renib. capite quarto. Sed prætermittamus hoſce homines, ſinendi enim ſunt, (indigni enim quibuscum diſputemus) vt inſaniant more ſuo: quemadmodum illos pa-

Vitrum cōbuſtum ue calculum.

riter ommittamus, qui puluerem vitri combuſti in renum calculo abhorrent, vt medicamentum nimis calidum, ac illorum iudicio venenatum. Dent pro calculo a bradendo, ac diminuendo lac aſininum,

E ninum, abſtineant à vitro combuſto, à ſiruppo ex althea, ab alijs antidotis nephiticis longiſſimo vſu à veteribus, ac recentioribus ſummo iudicio comprobatis, ſic enim dabit illis Deus opt. Max. breui admodum pro hac medendi ratione peruerſa, condignas poenas.

Erat tertia difficultas an pro præſeruatione à calculo vti liceat diureticis: quamuis hanc tractauerint clariſſimi medici, Petrus apponenſis, atque Montanus: tamen quia vniuerſalius de hac re locuti ſunt, nos habita ratione ad calculum breuibus quæſtionem diſſoluemus; ſi plura deſiderabis vtrunque leges. Dico igitur quod præſeruantur à calculo, tũ illi à quib. calculi extracti ſunt aut F medicamentis, aut ſectione, aut natura: de vtriſque diſſeramus: atque primum ab vltimis exorſi ſupponere volumus à cruditatibus ventriculi ſuppeditari, vt plurimum, viſcidam materiam ad calculi procreationem idoneam, de qua præſeruandi ratione, quia diximus alio in opere, quantum ferebat tractatio, hoc loco nihil ediſſerẽtes eas perquiremus cauſſas, quæ in renibus, aut veſica eſſentialiter continentur.

Vretica an conueniant ero preſeruasione à calculo.

Calculus extractus ſolet vlcus procreare in renibus, in vijs ductuum, in veſica: nam certè tanquam miraculum haberi debet, ſi quis à calculo liberabitur præter quàm quod vlcus patiatur: accidit etiam aliquando, quód renes materiam ſabuloſam poſt fractio G nem, & expurgationem calculi ſuppeditent, ac nonnunquã quod viſcidam pituitam, & vitream in quibuſdam contineant. Qui ergo voluerit eiuſcemodi corpora præſeruare ne in calculos incidant, debet cauſſas omnes ſigillatim extirpare, quod fiet auxilijs ab ipſa rei natura indicatis in hunc modum.

Conſolidandum eſt vlcus, quod cum fieri nequeat niſi prius duo illa excrementorum genera, quæ in omni vlcere generantur, ſordes inquam, & icor imprimis remoueantur: hæc enim naturã ipſam impediunt, ne ſcilicet caro generetur, & aglutinentur diuiſe partes. Porrò poſtulant hæc excrementa detergentia, & exiccantia, ſed quia vrina per haſce partes profluens acris, ac etiam for H taſſe humorum qualitas irritare poteſt vlcus, cauendum eſt, ne quæ detergunt, & ſiccant acria ſint, ex his concluditur quod propriè dicta vretica minimè quidem conducunt: quandoquidem etſi fortè detergant, & ſiccant acrimoniam tamen vlceribus inimicam habent. Adde quod medicamenta debent anodynum quippiam complecti, quoniam etſi renum vlcera dolorem haud inferant, tamen vreterum caput, & veſica ſolet inferre magnum cruciatum: at certè vretica, quatenus talia ſunt anodynam facultatẽ non

vretica non conueniunt vlceratis renibus per ſe

non habent. has conditiones in medicamentis harum partium eſ- A
ſe neceſſarias alibi docuimus. ergo vretica non conueniunt vlceribus. Dixi vt talia, quia alterius commoditatis cauſſa poſſent conuenire, nempè vt vis pharmaci ad renes duceretur; ſed hoc non accidit ratione vlceris, ſed ratione diſtributionis.

Secus dicendum de his, quæ impropriè vretica dicuntur: nam cum hæc non habeant acrimoniam, detergunt & exiccent, atque horum quædam dolores mulceant, fit, vt illorum vſum accommodatum eſſe putem. ſyruppus ex altea primas partes habere videtur mihi, huic terebentina ſuccedit, vtque acrimoniam eluamus ab vlcere, abluere ſolemus. quædam rurſus proſunt detergẽ- B
do, leniendo, & obtundendo, non exiccando, vt ptiſana, ſerum lactis, adhæc lactis genera, quæ liquidiſſima ſunt, vt æquarum, aſinarumque. Quædam rurſus exiſtunt emplaſtica vi, & glutinante magis proficua, quàm detergente, vt lac craſſioris ſubſtantiæ. Sic medici prout variæ vigent indicationes, varijs vti conſueuerũt auxilijs; vt in epiſtola ad chirochum demonſtraui.

Vretica impropriè conueniunt vlceribus renum.

Hoc vnum admoneo te, quod ſi vtendum ſit lacte pro detergendis renibus, præterquàm quòd tenuiſſimum eligendum eſt, exhibeas illud in tanta quantitate, vt per vias vrinæ expurget: fit hoc cum aſſiduè duas heminas ſtatim egredienti ægro ex balneo, aut etiam ipſo in balneo propinaueris. vbi enim videris vrinam copioſam mouiſſe, & lac per vrinarios meatus effluxiſſe diebus quinque aut ſex cõtinuis putato expurgationem ex renibus factum fuiſ- C
ſe ſatis conuenientem, tunc equidem paulatim quantitatem minuito: vt vlcus aglutinare poſſis, corpusque nutrire longis alioquin vigilijs conflictatum: & hoc ſemper ipſo in opere memoriæ commendabis. Quoniam ex multis medicis inuenies paucos, qui ægris lactis potum benè adminiſtrent. hæc ſanè, vt alia multa ad renes vlceratos conueniunt: quæ ſimul viſcidam detergent pituitam ſabuloſam ſubſtantiam, exiguosque lapillos. Niſi quod in poſteriori hac cauſſa ſuſpectus eſt mihi vſus lactis, etiam aſinini: nam haud ſitum eſt in noſtra poteſtate, vt effluat id per vias vrinę: D
at retentum propter caſeum lapillos exiguos poſſet in vnum cogere, vt etiam ſabulum. Ergo quoniam calculus fieri ex pure ſolet, ex viſcidis excrementis renum, & veſicæ, ex ſabulo, paruisque lapillis; qui hæc detergit, ex ijs partibus à calculo ægrotos optimè præſeruabit.

Nota de quãtitate lactis exhibenda pro vlcerib. renum.

Medicorum abuſus in exhibendo lacte.

Epilogus dictorum.

Sed ſi paſſus æger nunquam eſt calculum, ſed illi timemus conſiderandum, an in renibus contineatur aliquid præternaturam, cuius cauſſa fiat; vel nihil adſit, ſed aliunde confluendum ad imbe-

Præſeruatio à calculo in homine, qui

cillas

E cillas partes vereamur. Si primum contigerit abluendi ſunt, detergendiq́ue renes ab omni incommodo, ac labe; non vreticis medicamentis calidis ſcilicet ac ſiccis ordine tertio, ſed temperatis. nũquam paſſus eſt calculum. Etenim illorum vſus ſuſpectus eſt, primum quia efficientem cauſſam adaugent, demum quia materiam magis indurant. Si verò nihil adſit in renibus, aut vaſis vrinarijs, quod deterſionem poſtulet, etiam, atque etiam cauendum ab vreticis quomodocunque deſumptis: quia tunc expedit auertere in contrarium, neque per affectum locum excrementa deducere. ſic ſentio circa difficulta-
F tes propoſitas. Valetudinem tuam cura, & coniugi tuæ comatri noſtræ meo nomine, & vxoris Domicillæ ſalutem plurimam dicito. ex Tolentino 4. Feb. 1576.

HORATIVS AVGENIVS AD BARTOLOMEUM Cæſareum Sarnanenſem. Epiſtola quarta.

DE RATIONE PRAESERVANDI A DOLORIBUS articularibus.

G

PERTVRBATISSIMI Animi mei ſignum cumulatiſſimum eſſe poteſt, Bartolomee cariſſimè: quod ego tuis litteris quæ mihi non Tolentini, vbi reddi debuerant, ſed in Monte Sancto datæ ſunt, adhuc minimè reſcripſerim. quandoquidem vt prætermittam equitis Aloiſij Augenij nepotis mortem acerbiſſimam, fuit mihi quàm pluribus diebus noctibusq́ue laborandum, vt matris meæ commodis inſer-
H uirem, Aurelioq́ue Guarnerio ſororio meo Auximati patritio; ac tandem aduenientibus maximis occupationibus præter ſpem tum publicis, tum priuatis; vix reſpirandi idoneum tempus dabatur. Igitur non admiraberis tarditatem hanc meam, nec vitio des mihi, ſi non ſatisfacio (cui tamen vellem maximè) quia certè neque mihi ipſo ſatisfacio, idcirco pro tua modeſtia, & æquitate omnia boni, æquive conſulito, atque tibi perſuadeto nunquam me ſcribendi prouinciam tot perturbationibus agitatum fuiſſe niſi cauſſa

tua,

tua, ſuſcepturum: ſed, ne præfatio narratione ſit maior, accedo ad rem ipſam. A

Quæris vt ſcribam, quomodo præſeruari debeat commiſſarius ille apoſtolicus à doloribus articularibus, quorum origo fuit (vt aſſeris) humor à capite in articulos defluens, frigidus, atque viſcidus, & quemadmodum ego ſentio cum aliqua portione bilis. vt hocipſum fiat inueſticandæ ſunt indicationes præſeruatiuæ, mox illis annectenda ſunt remedia.

Quod attinet ad primum vigere mihi videntur eiuſcemodi indicatioues. Prima nè à capite humor defluat: altera ne artus fluentē recipiant.

Caput quomodo ſit deſtillationis omnis in articulos origo.

Caput ſtatuitur origo fluxionis huius in ſubiectas particulas, B quæ ſanè pro vario ſitu, atque conſenſu à varijs partibus capitis originem deducunt, communiores tamen duæ ſunt, à quibus effluit, externa, & interna. illa committit quidem fluxiones in partes externas omnes, in oculos, in maxillas, in dentes, in extimam cutim, ac tandem in articulos omnes: quæ ſanè pars craneum ambiens cum excrementis abundauerit (abundat autem ob loci conditionem, & craſſitiem cutis admodum frequenter) in externas partes deſtillationem protrudit. hæc certè origo eſt fluxionis ad articulos, quam multo ante Ioannem Fernelium Galenus docuit vt alias ſubtilius explicabo: ſed non ita origo eſt huius fluxonis, vt ab aliis etiam partibus tranſmitti non poſſit. Quæ vero interiores C in capite partes exiſtunt, cerebrum, meninges, venæ alteriæ, ductus cauitates, vbi repletæ ſunt excrementis, eructant illa in partes internas vt in fauces, in organum aurium, narium, in thoracis cauitatem, & ſubſtantiam, in ventriculum, vterum, renes, ac id genus alias. Hoc ipſum cognouiſſe ad præſeruationis integritatem conſequendam plurimum conducit. Igitur prima indicatio eſt ne caput mandet de cætero in articulos excrementa, ſed quia hoc fieri non poteſt, niſi tollantur cauſſæ à quibus excrementorum prouentus generatur: opus eſt vt omnem diligentiam, & operam adhibeamus, ne poſitæ ſupra craneum partes, humores ſuperuacaneos generent. Quia vero ex hæpate, & ventriculo plurimum D cumulari ſolent cruditates, prouidendum eſt inprimis ſedulo; ne quicquam mali ab hiſce partibus tranſmittatur; quamobrem in vnum colligentes haſces indicationes, prima omnium executioni demandanda eſt, ne partes naturales crudorum humorum copiam generent: ſecunda externas capitis partes ita quidem roborare, ne recipiant aliunde influxum, vtque quod iam receptum eſt diſcutiatur. Tertia & poſtrema articulis proſpicere ne recipiant.

Indicationũ omnium inuentio methodo reſolutiua, & inuentarum ex ordo in executione.

Nunc

E Nunc itaque de medica materia diſſeramus: imprimis ventriculum, Mi Bartolomeæ, purgabimus, non modo quotannis vere & autumno, ſed etiam leuioribus quibuſdam medicamentis ferè ſingula quaque hedomada, vt explicabo, poſt hæc in tui gratiam libenter: mox dicendum qualem iniſtituere victus rationem debeat, ne ſcilicet ſuperuacanei humores generentur.

Ineunte vere, ſi tibi videbitur corpus ſanguinis abundantia refertum, ſecato venam exteriorem (cæphalicam vocant) dextri aut ſiniſtri cubiti, pro vt oportumum videbitur, ea prius adhibita præparatione, quam ars exigit: humores dein expurgentur: ſi vero corporis conditio venæ ſectionem non poſtulabit, abſtineto. Vere purgatio pro præſeruatione ab articularibus doloribus vtilis.

F Corporis expurgatio in hunc modum tuto inſtitui poſſet. Rec. ſpecierum hyeræ. 5. dram. i. diacatholici minoris Ioan. Fernelij. vnc. i. pulpæ cartami ſcrip. ij. cum zuccaro fiat bolus: vel diſſoluito cum decoctione betonicæ, iuæ, ſticados, & mentæ: capiat horis ante prandium duabus: & pro die ſequenti. Lenitio.

Rec. ſyrrup. de Bethonica. vnc. i. melis roſacei zuccarini, ſy: ex endiuia. ana. vnc. 5. Decoctionis betonicæ, iuæ, boraginis, ſticados, mentæ. vnc. iiij. mis. pro vno, & ſic pro alijs, donec humores videbuntur optimè præparati. Præparatio.

Si aluus non fluat ſponte diebus intermedijs enematis vtatur. præparatum corpus ſic expurgato. Expurgatio

G Rec. Diacartami. dram. vj. diacatholici maioris Io. Fernel. vnc. 5. diſſoluito cum decoctione ſupradicta qua cum efferbuerint foliorum ſenæ. vnc. i. & aſſumat ſeruatis ſeruandis pro die ſequenti vtatur enemate ex decoctione furfuris, zuc. rubei. vnc. i. mellis roſacei zuc. vnc. iij. hæc quidem, aut ſimilis eſſe porterit purgandi ratio vere, & autumno niſi quod in autumno à venæ ſectione ex cubito abſtinerem, cuius loco venas hæmorroidales aperirem, & humorem ab æſtatis calore exarefactum purgarem additis melanogogis medicamentis optime artis præſcripto præparatum.

Intermedijs autem temporibus excepta canicula aſſueſcat H catapotijs ex Agarico partibus duabus, & reubarbaro par. vna cum ſyruppo de betonica reformatis pillulis, quas capiat eunti dormitom ſingulis diebus quindecim bis ſcilicet quolibet menſe. Purgatio medijs temporibus.

Placeret autem ſumm'opere, vt ter in meſe poſt leuem cenam aſſumeret optimi mitridati ſcrip. ij. caſtorei. ſcrip. 5. in bolum cum zucaro redactis. Vigente cane duabus horis ante cibum aſſummat. Zucari roſati. vnc. 5. reubarb. optimi ſcrip. 1. erit enim præſidium efficaciſſimum pro roborandis partibus naturalibus.

bus.

Hyeme qui-bus vtendũ.

Hyeme nullum excogitari poteſt præſidium efficacius pro explendis omnibus indicationibus propoſitis, quàm frequens vſus Therebentinæ optimæ laricææ, quam exhibere ſoleo magna felicitate: modum in alio opere tradidi, & ſi bene recordor, oretenus communicaui tibi, cum mecum de hac re olim loquebaris.

Victus ratio inſtituatur ad contrarium cauſſæ, de qua ego pauca conſcribam, quia tibi viro in artis operibus exercitato notiſſimam eſſe non dubito, vt alia omnia. Sed certè tacitus non prætermittam, quod pro præſeruatione à doloribus articularibus abſtinendum ſit à vino generoſo, & oligophoro. Illud nanque vapore ſuo caput ferit, humores fluxibiliores facit, caput præparat ad deſtillationes, humores frigidos procreat. Hoc autem non roborat ventriculum, nimis velociter humores ad articulos diſtribuit. Eligamus itaque medium, ac minimè fumoſum, quod ſemper temperabitur aquæ portione dupla, aut etiam pro conſuetudine hominis. Obſeruet tamen cænam oportere prandio minorem eſſe: quodque hora veſpertina ſiccioribus alimentis vtatur, caueatque ab aceti vſu immoderato, atque hæc ſatis de indicatione primo loco propoſita.

Secunda intentionis remedia.

Accedamus modo ad caput in quo oportebit corrigere intemperiem humidam, & corroborare ne recipiat. Hic quamuis proponi ſoleant remedia, quàm plurima, ego ſanè maximè in duobus confido: in ablutionibus capitis, & poſt hac in aquis medicatis.

Capitis lotio.

Abluat caput ſingula quaque hebdomada ante cenam (hoc enim præſtat multò magis propter occupationes publicas, & ambientis iniurias, quàm hora matutina) ex decoctione florum camomillæ, ſaluiæ, ſticados, mentæ ſimul cum furfuribus in lixiuio prædulci facto ex cinere vitium in quo agarici optimi. dram. x. in panno lineo ligati decoquantur ſimul, opus eſt, vt pluribus diebus hanc abluendi rationem ſequatur, nam certè vtilitatem ſummam percipiet.

De medicatis aquis haud loquor: cum debitum fuerit vtendi tempus, dicam ſanè copioſius.

Huc etiam ſpectat reuellendi ratio ad partes maximè diſtantes læſæ particulæ, ſed certè maximè vicinas demandanti, vt in tractatione de reuulſione diximus, tum etiam libro quarto commentariorum ad Galeni librum de ratione curandi ad Glauconem.

Reuulſio fit, pro natura, & conditione humorum confluentium:

qui

E qui enim affatim cunfluunt, ſubitam reuellendi rationem poſtulant, quæ verò continuò & paulatim, exigunt reuulſionem continuam: quo in numero propoſita eſt fluxio.

Huic non proficientibus reliquis, quorum hactenus facta mentio eſt, ego cauterijs vterer ad bracchia vtraque: neque abhorerem ſinapiſmata, ac dropaces in coronali ſutura: à quibus optima fieret reuulſio: hac tamen lege, vt innouarentur ſępè, vt puta ſemel ſingulo quoque menſe, donec renaſcentis affectus omnis pœnitus remota eſſet ſuſpicio.

Pro tertia indicatione conſequenda, quædam proponentur vtilia, primum eſt, vt foueat articulos decocto aliquoppiam aſtringenti, ſimulque temperate diſcutienti, quale eſt quod ſequitur. tertia indicatio.

F Rec. roſarum rubrarum, foliorum plantag. cupreſſi an.man. I. pomorum cupreſſi contuſorum. nu. iiij. aluminis. vnc. ij. Abſinthij. vnc. I. vini ſubadſtringentis. lib. 5. fiat decoctio in qua abluat iuncturas calida eunti dormitum, & à lecto reſurgenti: nam ſanè iuuabit multum. Fotus pro roberandis articulis.

Aliud eſt remedium, vt crura in vinaceis calidis immergat, ijs obſeruatis conditionibus, quæ de hac re à medicis ſcribuntur.

Medicamen, quod à podagra tutos reddit quantum in illo eſt: hoc eſt ſi ne intemperantes, nec incontinentes vtantur.

Recipit. Betonicæ, mirrhæ optimæ, aiugæ, boli armenicæ ſin-

G gulorum dracmam. pimpinellæ, aloes, camedrios ſingulorum dracmas duas, Croci dracmam. Rediguntur in puluiſculum, melleque excipiuntur roſato, & ſtillatitia ſaluiæ aqua, vt in maſſam coeant. Vtendi modus, quarto, aut quinto quoque die ſi pillulę ciceris magnitudine ſeptem inde deuorentur toto veris tempore: reliquo his terũe menſe ſumpſiſſe ſatis fuerit.

Aliud ex eodem catapociorum genere, atque ad eoſdem vſus accipit. Succi aiugæ ſpiſſati: ſucci camedrios vtriuſque ſextantem. Iſopi, ſeminis hipericonnis ſingulorum ſemiunciam. Redacta in puluerem excipiuntur terebentina, quantum ſatis eſt, vt fiat magdaleon: datur quotidie eiuſdem magnitudinis pilula.

H Hæc habui quæ ſcriberem in propoſito caſu, vt tibi ſolum ſatisfacerem, qui meam audire ſententiam deſideraſti. Curato mihi harum literarum copiam. Sunt enim ex tempore conſcriptæ, ac ferè indignæ, vt in manus veniant clariſſimorum hominum, quos hic ſuæ ſalutis authores habet. Scribito ſi placet diſtinctius quale illud ſit, quod de Cordella ſcripſiſti ex Ioanne Fernelio, nam haud planè intelligo: audire deſidero, quia iudicio, & doctrinæ hominis huius multum tribuo. De gentiana nihil dico,

QQQ 2 quia

quia ſcies, cum indiguero: tu poſtea, vt fiam voti compos operam nauabis egregiam. Vale ex Tolentino die 16. Aprilis 1576. A

HORATIVS AVGENIVS AD Lucium Bellaſpicam Cingulanum. Epiſtola quinta.

DE VLCERE FISTVLOSO, ET TVMORE in muſculo ani. B

AFFECTVS, qui pro cæcis hæmorrohidibus à præſtantiſſimis medicis, potiſſimum autem à Hieronymo Vitelefco habitus eſt, adeò manifeſtam præbet cognitionem ſui, vt admirari etiam, atque etiam non deſinam, quod illos præterierit: ſed ne in aliorum opinionibus reprobandis tempus, quod mihi in commentariorum in Galeni librum de curandi ratione per miſſionem ſanguinis, compoſitione, occupatiſſimo, exiguum datum eſt, conteram, aperta veritate, indicationes curandi remediaque illis reſpondentia elicere quo ad eius fieri poteſt conabor diligenter. Accipe igitur (compater chariſſime) hanc pro tuo commodo inſtitutam qualecunque lucubrationem, eo animo, ac vultu quo me recipere præſentem ſoles, tibique certiſſimè perſuadeto ex omnibus exiſtere neminem, quem diligam te ipſo magis, & cui magis me debere deſiderem. C

Quamobrem dico te non pati hæmorrohidas illas cæcas, ſed morborum genus duplex; vlcus nempè, & tumorem præternaturam in interna podicis parte conſtitutum. Continua enim per menſes multos, ſimulque dura, qua vſus fuiſti equitatione, factum eſt, vt ſanguis è vena caua per hæmorrohides in partes inanes, quæ circa podicem ſunt, affluens, ac pro loci imbeccillitate, externæque cauſſæ vehementia confluens in dies magis tumorem præternaturam effecerit, oculato medico, omnibusque conſpicuum. Hic eo temporis interuallo, quod ſatis longum interceſſit, pro parte ad abſceſſum perueniens in rectum inteſtinum, D

Vlceris & tumoris in muſculo podicis cognitio

vbi

E vbi propter molliorem, tenerioremque ſubſtantiam, multò quàm in extremam cutem frequentius erumpere ſolet; pus, & ſaniem eructans, vlcus in ea parte ſordidum reliquit: atque vtinam vlcus reliquiſſet ſolum (foret enim curatio facilior) & non permaniſiſſet ſimul tumor præternaturam. Siquidem confluxus ſanguinis non omni ex parte tranſmutatur in puris ſubſtantia: ſed ſanguine tenuiori degenerante, portioneque craſſiori permanente, durus quidam tumor permanſit: qui nunc etiam perdurans ab omnium excrementorum illuuie, & ſanguinis atri fluxione fotus, conſeruatus auctuſque cum vſcere ingentem peribet moleſtiam. Pōdus, grauitas, dolor, vrinæ reddendæ difficultas, labor in fæcibus emittendis à tumore preternaturali proficiſcuntur. Hic mole ſub-

Cauſſę redduntur omnium, quæ in ſunt pręternatura.

F ſtantię pondus, grauitatem facit, dolorem diſtendendo, compreſſione ad veſicæ muſculum facta, mingendi laborem, latas alioquin ac patentes vias coartando in excrementis reddendis difficultatem procreat. Viſcidam, aliquando ſubpallidam, & cruentam ſaniem, tenaſmum, ſanguinis ſtillacidium exiguum, vlcus in ea ſede contentum, oſtendunt. Abſolutum pus numeris, omnibus, quod ſcilicet album ſit, planum, & æquale & minimè fætidum, vbi tantorum excrementorum prouentus adeſt oriri non poteſt, ſed pro illorum diuerſitate varium redditur: Inanes verò egerendi cupiditates adueniunt, quia fæces non ſtimulant, ſed acris in

G inteſtinum ſubſtantia ex vlcere defluxa: quod ſi aliquando ob aluui durioribus excrementis locus irritari contigerit guttæ ſanguinis emittuntur, atque ſanies ſubcruenta. Porrò diuturnum eſt vlcus, cauum, cacoethe, malignum, & fiſtuloſum: pars enim illa calida & humida, ſordida excrementorum vacuationi deſtinata, & continuis laboribus obuia eiuſcemodi affectus producit, qui paulatim exædendo ſuperiores partes fiſtulam fecit quæ ſanè terminari videtur in ſpina dorſi, vt obſeruauimus præteritis diebus. iam verò tumor quamuis non ſit exquiſitus ſcirrus: dolet enim neque inſignem duritiem, dum tangeremus, habere obſeruauimus. tamen nè in illius naturam, aut etiam peioris naturam tranſ-

H mutetur (niſi auxilia præſto ſint) timendum eſt. Eſſet enim admodum leue negocium, cum à craſſiori ſanguinis parte abundante, tumorem fuiſſe procreatum, fuerità nobis demoſtratum, atque in dies tenuiores partes, vel ſponte, vel medicamentis diſſoluantur. His videor complexus omnia, quæ ad naturas, cauſſas, & ſymptomata affectuum propoſitorum attinent. Horum methodus curandi habere in hunc modum videtur mihi.

Indicationes curatiuæ

Fluentes humores vacuatione reuellendi ſunt: qui verò in affe-

cta

ćta ſede continentur, per viciniores partes deriuandi, diſcutiendi, particulaqua affecta corroboranda: vlcus replendum, detergendum glutinandum.

Præſeruatiuæ autem proprium fuerit prohibere ne poſthac noua fiat humorum congenes: vbi verò hoc non poterit præſtari, modum inuenire oportebit: quo multò ſalubrior, quàm antea permanere poſſit. Habet enim difficultatem apud me ſanè maximam an ſanari poſſit, nec ne. Quia multis de cauſſis vitia ſedis ægre curationem recipiunt. primum quia affectus conſiſit in parte ſenſu admodum exquiſito prædita: Dictumque à me ſæpius eſt, id genus corpora facile ab auſteris, & acribus medicamentis irritari: quin etiam recrementorum tranſitus & ipſe per ſe mordax eſt: & magis quod tum bilis ipſa, tum quædam ſanies interdum permanet. Propterea adhuc, quod medici ſtatutum tempus non habent, quo applicent medicamenta, ſed ægri magna ex parte intempeſtiue, & quando non conuenit, ad excretionem irruant. Iam humiditas, caliditasque loci ſiccantium, pariter, & refrigerantium indigua, haud mediocriter curationes difficultatem auget. Sigillatim autem hi duo affectus, fiſtuloſum vlcus ſanari certe non poterit, ſed fortaſſe mitigationem aliquamppiam recipiet: ſcirrhus vero, qui adhæc minatur grauiorem affectum; quo cum peruentum fuerit miſerè diſcedendum è vita: ſi verò adhunc non fiat terminatio, ipſe per ſe diuturnam, ac difficilem; eo autem in loco impoſſibilem curationem obtinet. Attamen tentari debet curatio, non quod ſperemus poſſe te hoc affectu liberari, ſed vt ſaltem viam aliquam ineamus, qua poſſis minus malè habere, & vt quod reliquum eſt vitæ melius tranſigatur.

Vitia ſedis multis de cauſis ęgre ſanabilia ſunt.

Ex Galeno 9. decomp. medic. loc.

Itaque primum omnium craſſiorem ſanguinem ſecta vena interiore ſiniſti cubiti, ac ſatis amplo foramine à toto corpore fluentem ſanguinem potiſſimum à ſplene vacuantes ab affecta ſede reuellemus: ſi craſſus non fuerit ſanguis, qui ſecta vena educitur illico ſupprimere vacuationem expediet: nec fuerit extra propoſitum incidere venas malleoli pro leuiter fluentis deriuatione: qui vero, qualitate moleſtiam faciunt humores purgatione reuellendi ſunt & vacuandi; ſi prius illam, quam ſuo iure poſtulant, præparandi rationem adhibuerimus: optimè factu fuerit apozema conſtituere, ex lupulis, fumiterræ folijs, bugloſſi vtriuſque radicibus, & floribus, adianto vtroque & ſcolopendrio, cui, vt vires de ſe validiores promat, addendum ſerapij ex melliſſa, & alterius è ſcoloplendrio, portio, quæ ſatis conueniens videbitur: ac vbi ſemel, iterumque ac ſi oportuerit tertio, præparationem ad

E hibuerimus,nūc humores purgatione per uomitū reuellendi ſunt: nam abſurdum eſt per locum ducere, qui fluxione vel tentatur, vel tentari ſolet: Inteſtinis laborantibus per ſuperiora, ventriculo autem per inferiora medicari debemus. Varia pro expurgando per vomitum corpore olim antiquitas excogitauit auxilia, ſed me herde omnes antiquorum omnium compoſitiones, omniaque auxilia ſuperat Diaſſarum Ioannis Fernelij, quod nullo labore quibuſdam interuallis tuto vomitū ducit omni ætati, omni ſexui atque etiam prægnanti tutum, & familiare. afferro in tui gratiam medicamenti compoſitionem, atque etiam, vt medicis ſatisfiat, quibus mea hæc legere continget.

F Rec. ſyruppi violati, de menta, ſing. vnc. viij. coquantur in mellis craſſitiem, & in fine igne ſubducto aſperge, Radicis peponis arefactæ, ſeminum raphani & vrticæ maceratorum in aqua roſacea arefactorum, atque tritorum. ana. vnc. j. radicum aſſari contritæ, & cretæ vnc. ij. Cinamomi, ſemin. fęnuculi an. drag. iij. confice electuarium liquidum doſis eſt. drag. iij. ex ſero lactis, aut mulſa.

Mirum eſt quantas habeat vires medicamentum & quanta facilitate vomitum ducat, in his etiam qui huic vacuationi aſſueti non ſunt.

Hoc tibi ſit ſummum, maximamque artis huiuſce noſtræ mandatum (compater) vt vomitum adeò familiarem tibi facias, vt ſemel

G in menſe hunc purgandi rationem ineas: qua ſanè ab inferis partibus fiet reuulſio, & crudorum humorum expurgata colluuie optimam præſeruandi rationem habebis.

Hæc vbi præſtiterimus haud ab re fuerit per eandem ſedem purgare, ſed magna tamen diligentia, & iudicio excogitanda, in id opus ſunt auxilia, ne illorum temeritatem imitemur, qui quomodocunque validioribus pharmacis purgantes, & ſe ipſius, & miſeros ægrotos præcipites dederunt. Medicamenta ſint ex eorum numero, quæ atrum ſanguinem reſpiciant, vacuentque aut leniendo, aut parum attrahendo, quorum quamuis copioſa ſit apud omnes ſilua, ego tamen præcæteris decoctum ex ſenæ folijs, aut ex

H mirabolanis dempto helleboro, Montani Veronenſis præceptoris mei, quem ſemper honoris cauſſa appellandum duco, tanquā ſummè proficua extollo. Iuuabunt hæc plurimum, ſed certè affectus vndequaque minimè diſcutient: quamobrem alia generoſa præſidia excogitanda ſunt. Sed vt reliqua taceam, maximè confido in vſu decoctionis radicis chynarum, nam reliquias craſſi humoris per ſudorem validiſſimè vacuans, eum etiam, qui in tumore continetur educere, extenuareque ſanguinem valebunt,

cum-

cumque id citra ſenſum caloris faciat, habeatque medicamentum ad affectus diuturnos, & ægre curabiles perſanandos facultatem, & ſympathiam admirabilem, arbi tror nullum reperiri poſſe magis conueniens. Medicamento igitur ex radicis chinarum deſumpto, nos ad locum propinquius accedentes, vbi ne noua in affectam ſedem irruat materia certi fuerimus: localibus auxilijs tumor diſcutiendus, vlcus detergendum, carne replendum & conſolidandum eſt: atque primum duabus hirudinibus appoſitis in ſiniſtra parte podicis, quatumor extrinſecus prominet, atrum ſanguinem educerem: mox ad inſeſſus peruenirem ex herbis floribus, radicibus, ac alijs id genus, quæ vim emolliendi, ac diſcutiendi corroborandique poſſideant vt floribus camomillæ, melliloti, acanthi, acthex floribus, & folijs, radicibus verbaſci, abſinthio, alijsque facultatis eiusdem. pro materia non eligerem oleum, quia vlceribus inimicum; non aquam propter eandem cauſſam: ſed vini partem treis, aquæ pluuialis par. i. Addito his inſeſſum in luto Diui Bartolomei à quo memini olim non nullos à tumoribus duriſſimis fuiſſe mirè liberatos. Cæterum quomodo vlceri prouidere debeamus non ſcribo; quia opus eſt, vt chirurgum expertum inueniat, qui quotidie locum abluat, detergat, eaque tandem faciat, quæ natura illius exiget. Sed tamen duo ſunt hoc loco ſilentio minimè inuolenda: primum vt in partibus externis fiſtuloſi vlceris exitus procuretur: huius conſilij hęc ratio eſt, quod ſordes retentæ ipſo in vlcere cauo, & in ſinubus, facto emiſſario in procliuiori parte facile quidem, & cum ingenti vtilitate purgabuntur: etenim ad huius operis perfectionem non eſt temere vtendum quocunque artifice: qui enim doctrina, & iudicio parum valent, male conſulentes ægrorum commodo, deterioris conditionis vlcus faciunt, quàm præfuerat: in aliorum numero, quibus noſtra abundat prouintia, primas partes tenet Durantes Scacchus nurſinus: cuius fide, & induſtria, committens negotium minimè aberrabis. Alterum quidem eſt quod admoneo, vt curationem huius fiſtulæ non cures, quia primum erit fortaſſe impoſſibilis, mox data poſſibilitate corrupti humores, aut quomodocunque ſuperuacanei in ipſo corpore, quorum expurgatio erat per ſedem, facile refluent ad ſuperiores partes iam quidem emiſſario clauſo, tamen ſi quis id facere tentauerit conſulat præcateris Hippocratis librum de fiſtulis.

Inſeſſus.

Lutum Diuj Bartolomei.

Putauerim itaque operępræcium eſſe callo omni ex parte deterſo, vti puluere plumbi in hunc modum præparati ex Fer.

Plumbum in laminas quàm tenuiſſimas ducitur hæ minutiſſime

E mè conciduntur; acetoque quàm acerrimmo immerguntur, maceranturque triduo, mutato quotidie ſi videbitur aceto: poſtea exemptæ, & igne ſiccatæ citra vſtionem in mortario laborioſe teruatur, vt tandem in tenuiſſimum leuiſſimumque puluerem redigantur: hic malignis vlceribus inſperſus blandè corrigit illa, & expurgat, & abſtergit, atque ad cicatricem citra vllum ſenſum doloris ſucceſſu vere admirando perducit: Audacter vtitor medicamento in modum ſequentem, & mihi adhibeto fidem, quantumue poſſit ingenti tuo commodo experieris.

Rec. pulueris huius dram. iij. decoquantur in hordeacea, vel mulſa, ſi maiorem facere deterſionem volueris: mox inijciantur per ſiphonem in fiſtulam. vel. Plumbi pulueris vtendi modus.

F Rec. pulueris vnc. ʒ. diſſoluito cum lacte aſinino. aut caprino & inijcito: ſi volueris fluentium humorum acrimoniam obtundere, & dolorem mitiorem reddere quo vero tempore magis deſſicare volueris hunc eundem puluerem vino nigro diſſolutum inijcito. De ipſa curandi ratione ſatis diximus, nunc verò rationem præſeruationis doceamus.

In medicamentorum genere tria potiſſima ſunt, horum alterum eſt, de quo meminimus; nempe vomitione, quæ circa ventriculum aceruari ſolent excrementa, expurgare ſingulis menſibus: ſecundum mirabulanorum chebulorum vſu, frequenter in G ſueſceret tertium emiſſarium in exteriori parte vtriuſque cruris in ea medicinæ parte, quæ medetur uiuendi ratione, ac lege potiſſima ſunt hæc. Præſeruatio

Primum vt omnes aeris extremæ qualitates deuitentur, nam vbi modum exceſſerint malę. Deinde vt ab omnibus alimentis abſtineat, quæ craſſum generare, & fęculentum humorem poſſunt: non explico qualia ſint hæc, quia tibi notiſſima ſunt ſi eorum, quæ alias tibi ſignificaui literis meis, recorderis, in quibus omne quæ ad hanc rationem attinēt, expoſitam alimentorum potusque legem habes: ac rurſus ſi oportuerit cum inuicem loque- Victus ratio.
H mur, explicabitur: laborioſi motus deuitentur; pręſertim equitatio, quæ tanto magis oberit, quanto fuerit durior leuis idcirco ambulatio proderit quæ tibi pro exercitatione ſufficiet. Aluui excrementa, quæ ſponte libereque non affluant, procuranda; quæ res leniente humectanteq; victu fiet admodum bene, niſi fallor Vbi verò alui expurgatione indiguerimus id præſtabit præ cęteris ſimplicis electuarij ex mixariis vſus: aut medicamentũ diacatholicon quæ nõ ſolũ pro educẽdis fæcib. ſed pro tumore loci diſcutiẽdo, & educendo ſanguine egregiã præſtabit operã. Omnẽ ciborũ

RRR pleni-

plenitudine etiam, atque etiam caueas: memineriſque quod ſomnus, & vigilia vtraque cum modum exceſſerint malum. Quod animi affectus omnes gaudio dumtaxat excepto obeſſe non parũ poſſunt. Hæc ſunt rerum capita, quæ mihi tuo commodo duxi impræſentiarum ſcribenda. Interim verò Deus optimus maximus pro inſigni erga mortales omnes pietate, tibi ſanitatem tribuat: mihique eam elargiri gratiam dignetur, vt actiones meæ in humani generis vtilitatem, & animæ meæ ſalutem dirigantur. Amen. Vale. A

B

HORATIVS AVGENIVS AD Hieronymum Landeum. Epiſtola ſexta.

DE CAVSSIS SVFFOCATIONIS VTERI, DE remedijs, & quam ob cauſſam odorata naribus admota obſint: ſuffita verò proſint.

C

INTER eas cauſſas, quæ me ipſum ad tui amorem maximè impellunt, duæ ſunt præcipuæ, mi Landeę: vna eſt, quod hanc artem, quam communiter exercemus, plurimum diligere mihi videaris, cum diu noctuque laborans intactum nihil relinquas quod tum ad artis perfectionem, tum ad animi tui cultum faciat. Altera eſt, quod iam pridem cognoui te moribus ſuauiſſimis præditum, qui faciunt apud omnes amabilem: idcircò nihil eſt, quod ab Augenio ſperare poſſis, quin ſtatim ſcias, te id omne conſecuturum: proinde quodcunque volueris, petito, ac dabitur tibi: interim admoneo te vt memineris. D

Quod caret alterna requie durabile non eſt.

Hymeneum non gaudere muſis.

Hymeneus non gaudet muſis: his ſi tu dabis operam qualem conſueuiſti, incumbere non valebis illi: aut ſi conaberis, in perniciem tuam omnis eiuſcemodi conatus terminabitur: nam vt optimè Heſiodus in Theogonia.

E Τῶν καὶ ἀπὸ βλεφάρων ἔρος εἴβετο δ᾽ ὀζιλωμεαὸν λυσιμελής.

Ac pariter meminiſſe illius expediet quod in ſecundo epigramaton incerto authore ſcriptum eſt.

λυσιμελοῦς βάκχου, καὶ λυσιμελοῦς φροδίτης
γεννᾶιε θυγατηρ λυσιμελὴς ποδάγρα

Sed ego certè ſim ridiculus, qui tam apertè noctuas Athenas. Excuſatum habebis Augenium, qui nimio erga te ipſum amore du-
F ctus, te admonere voluerit ſed his prætermiſſis accedo ad negocium.

Quæris vt explicem tibi, quibus ex cauſſis proficiſcatur vteri ſuffocatio, & quibus remedijs malo huic atroci ſubuenire conſueuerim: atque rurſus cur contigat odorata naribus adhibita hunc augere affectum, minuere autem inferioribus partibus ſuffitu adhibito: quæ res tibi plena videtur controuerſiarum.

Pro explanatione horum, quæ ſcire ex me ipſo deſideras.
1 Primum dicam, qualis ſit eſſentia huiuſce affectus,
2 Deinde tranſigam de cauſſis.
3 Tertio de curatiuis indicationibus.
4 Quarto loco de remedijs agam.
5 Poſtremò difficultati propoſitæ ſatisfaciam.

G Quod igitur ad primum attinet, AFFECTVS HYSTERICVS EST QVO MVLIER SVFFOCARI VIDETVR OB VTERI AD SVPERIORES PARTES ASCENSVM, VEL OB VAPORES PRAECORDIIS, DIAPHRAGMATI, VENTRICVLO, CORDI, FAVCIBVS, AC TANDEM CEREBRO NEGOCIVM FACIENTES. aut ſi breuiorem definitionem deſideras, erit aſcenſus vteri, aut vaporum ad ſuperiores partes. *Suffocationis in vtero definitio.*

Pro intellectione definitionis propoſitæ, ſciendum, eſt, quod nomine Hyſterici affectus intelligere poſſumus generali quadam
H appellandi ratione omnem affectum vteri: aliquando autem particularius veluti per eccellentiam, eum, qui ſuffocatio ab vtero, aut ſtrangulatio, aut præfocatio dicitur: qua nuncupatione nos in præſentiarum vtimur. Adhæc verò animaduertendum eſt, quod quamuis tota labes affectionis in vno conſiſtat vtero, tamen per conſenſum non modo læduntur omnes humani corporis partes, ſed propriè ac principaliter cerebrum oblæditur: quia habent omnes imaginationem quandam corruptam, putantes ſtrangulari ab

aliquo intrinſecus violenter fauces conſtringente: cum id tamen nuſquam ſit verum: nam ſi vterus aſcendit, inferre nullum poteſt negocium faucibus: ſi vapor, id ſanè non habet hanc efficiendi poteſtatem, itaque cum ſemper arbitrentur ſuffocari corruptam eſſe imaginationem dicemus. Huius effectrix eſt cauſſa duplex: vna quidem motus vteri ad ſupernas partes: alia vaporum aſcenſus. Moueri vterum admittunt omnes, ſed quomodo moueatur maximè controuerſum eſt. Galenus contra Platonis decreta diſputans parum omnino moueri illum autumnat, motumque non eſſe illius proprium, at proficiſci ratione ligamentorum, cum nimia plenitudine referta ſecum vteri ſubſtantiam attrahunt: alioquin eſſe animal quoddam videretur, vt idem Plato ſcripſiſſe viſus eſt. Ego ſanè huius autoritate motus, aliquando cenſui non dimoueri, aut parùm è ſua ſede vterum: at ægrotantium mulierum modo quærimonia, modo præcibus aductus, hunc ſæpè tactu depræhendi inſtar globi cuiuſdam in ventriculum efferri, eumque grauiter opprimere; Hinc & ſæpè manu depræhenſus eſt, manifeſtoque in propriam ſedem propulſus. At quamuis ſponte (vt reor) mouetur vterus, aut errat, non propterea animal videri debet: nam & ventriculus pars planè naturalis, ſine arbitrio ſine iuſſu noſtro mouetur, cum rei alienæ laceſſitus iniuria magno impetu hanc vomitione repellit: aut cum fame ex innanitus iocundo cibo quaſi geſtiens occurrit: huncque ab ore vix dum præmanſum eripit, ereptumque adeò auidè continet, & arctè amplexatur, vt vndique contractus, in eum quaſi totus incumbat. Hæc ſi in ventriculo conſpicua ſunt, multoque magis in corde, cur non ſimiliter in vtero fiant? quem ſcimus prima fœtus conceptione ſemen attrahere, genitumque fętum nouem menſibus continere, & maturum (quaſi cognitione ſit præditus) extrudere? Proinde non parum demiror Galenum, qui contra Platonem ſcripſerit: ac præſertim Hippocratis fuerit vſus teſtimonio: quod ſanè multo magis Platoni, quã Galeno fauet: nam certè quę ab illo producuntur ex libro de articulis, ſi diligens eorum adhibeatur diſcuſſio, nihil amplius continent, quàm errare vterum, & moueri: quæ res fieri poſſe ratione vinculorum, & apendicum, quibus adhærent vteri, negabit nemo: ſed quod hanc duntaxat tum ibi, tum alibi cauſſam admiſerit, non admittet ille, qui multò apertiores locos Hippocratis pro ſe ipſo ferre poteſt: horum quoſdam afferremus. Si vteri ad hæpar acceſſerint (inquit libro de natura muliebri) muta de repente fit, & dentes conſerit, & color niger fit, patitur autem hæc de repente

dum

E dum ſana eſt. fit autem eiuſmodi affectio virginibus maximè antiquis & viduis, quæ iuuenculæ ſunt, ac pepererunt, ac viduæ manent: cum ſic habuerit depulſione per manum infra facta ſub hæpate, aut ſub præcordijs faſcia deligato, & aperto ore vinum odoratiſſimum infundito; ac rurſus eodem libro. Si ad cor progreſſi vteri ſuffocent, & non procedant. c.; & alibi. Si vteri ad uiſcera conuerſi ſtrangulauerint.; & ſi vteri aſcendentes ſuffocarint; at libro de morbis mulieribus primo, inquit. Vbi verò apud hæpar, & pręcordia fuerint vteri, & ſtrangularint: mulier albas oculorum partes ſubuertit, & frigida fit; & libro ſecundo. Si verò ad cor progreſſi vteri ſuffocent. c.; & cum autem ad præcordia F allapſi ſtrangularint; cum vteri apud præcordia conſtiterint, ſuffocatur veluti. c.; & cum verò ad hæpar conuerſi fuerint vteri, mulier derepente voce deſtituitur c.; ſed ſi vellem omnes locos recenſere negocium profectò ſuperuacaneum eſſet: poterit vnuſquiſque obſeruare apud hunc authorem vterum ipſum modo ad Diaphragma modo ad ventriculum, modo ad pręcordia, nunc ad leuam, nunc ad deſteram partem moueri. Statuamus itaque hoc eſſe verum quod experientia obſtetricumque longa obſeruatione, Platonis deinde, & Hippocratis, mox autem iuniorum medicorum autoritate confirmatum eſt.

Hic motus vteri ad ſupernas partes ijs potiſſimum contingit, G quibus habenę, & apendices vteri laxiores ſunt, tunc enim vbi laceſſitur vterus modo in hanc modo illam partem aberrans irruuit. Irritatur autem aut rei præternaturam, quam in ſe continet: aut externę eiuſque aduerſæ moleſtiæ: tum quippe laceſſitus, & quaſi ſuccenſens de proprio loco decedit, vt quod infenſum inimicumúe fugiat, quod verò iocundum, ac blandum inſequatur.

Hoc autem loco rurſus adnotandum eſt varios exiſtere gradus eiuſcemodi affectus: vnus eſt cum pręmitur mulier quoddam præcordiorum dolore, ſpirandi difficultate, & nonnunquam lipethimia, qua tamen vix pulſus immutatur: nauſea ſequitur, H quam nunquam aut certe admodum raro ſuccedit vomitio: ſæpè tædium quoddam, ac ciborum faſtidium, vt plurimum cum murmure, ventriſque rugitu. Metus hinc & deſperatio ægram concutit, ac plerunque tanta vt ſe mox ſuffocatione interituram, putet, nullaque ratione in ſpem erigi recreariqúe poteſt: hæc ſigillatim omnia, aut horum pars maior ſuccedit, cum læuior eſt morbi cauſſa. Vaporem ſcilicet, qualem explicabo infra non dum fauces, crebrumque obſidente: aut cum ſimpliciter vterus ad ſu-

periores

periores partes aſcendit. A

Secundum gradus.

Alter eſt cum iam malum fauces occupauerit, quas tunc manifeſtius multo videtur veluti vinculo cōſtringere aut manu præcludere, ac intercepto ſpiritu magnum inferre miſeris ſuffocationis metum: illoque rurſus aſcendente cerebri arcem varia, atque admodum diuerſa producit ſymptomata. hinc enim alias furor gignitur vterinus, quo cum garrulitate, iracundia, & inquietudine mouentur, aliaque fiunt plura deſipientiæ genera, metus horroriſque plena: atque hic gradus ſæuitia omnes excedit, vt pote qui vel in melancolicum affectum ex conſenſu affecto poſt modum per eſſentiam cerebro, vel maniam, vt aliquando obſeruatum eſt, facit. B

Tertius gradus.

Poſtremus affectionis gradus eſt, cum vapor inducit ſoporem quendam, & veternum, quo mulier corruens veluti attonita iacet, ſine motu, ſine ſenſu vllo auditione non numquam ſuperſtite: ac ſemper memoria præteritorum permanente reſpiratione adeo parua, & rara, vt interdum nulla eſſe credatur, tanque ipſa iam mortua extintaque ſit; at nihil ominus pulſus in his, interdum conſtat validuſque eſt, interdum obſcurus, paruuſque vt ne percipi quidem poſſit.

Porro ſub acceſſionis finem humor quidam ex muliebribus locis excurrit, murmur in inteſtinis percipitur, attolluntur oculi, reſtituitur intellectus, ſenſus, ac motus, corpuſque firmari incipit: ſæpè etiam deprӕhenſum eſt frigus tunc temporis è capite per ceruicem, & ſcapulam, & bracchinm illabi quod ſtuporem, ac difficilem motum redderet, exiberetque ſpeciem quandam pararelis, ſed quæ non multo poſt diſcuteretur. Ex his colligito, quid ego ſentiam de natura affectionis Hyſtericæ: nempe hanc pertinere ad imaginationem corruptam, conſenſu vteri procreatam: quandoquidem cum varia ſint accidentia hyſtericas conſequentia mulieres, vnum dumtaxat eſt in omnibus perpetuum ſuffocationis metus aut certe mortis timor quidam perennis cum aliis eiuſcemodi ſignis imaginationis deprauatæ: alia vero minimè: hinc affectus nomen ab illo deductum eſt: liceat tamen vnicuique ſub alio reponere genere ſymptomatum, neque enim nos reclamabimus, modo rerum conſenſus adſit. D

Vteri ſuffocationis cauſæ.

Quod attinet ad ipſas cauſſas, iam equidem eſſentiales, ac proximas dixiſſe videor: in quibus conſentiunt omnes; præterquam in modo, motus vteri: quem nos violenter, at multum dicimus moueri, & aberrare vndequaque: Galenus vero moueri quidem ſed attractum à plenitudine vinculorum arbitratus eſt. at vero

non

E nondum particulares proſecuti (quarũ pro exactâ ſciẽtia haberi debet notitia) reliquum eſt, vt, de illis tranſigamus. Cauſſæ ob quas vterus aſcendit multæ ſunt, morbi ferè omnes inſtrumentalium partium, atque etiam communes, vt vlcera, & vulnera: humorum pernicioſorum aut qualitate, aut quantitate concurſus; à quibus etiam apendices vteri laxari conſueuerunt: quemadmodum à contuſione vehementi: à ponderoſa geſtatione fœtus, ac partu plurimum difficili: igitur vbi vincula eiuſcemodi fuerint laxiora, à quauis cauſſa agitatus vterus, primum illum facere gradum ſuffocationis conſueuit: quamuis vaporum conſenſu alios concitare ſoleat. Nec id fuerit mirum; quia vterus venas arterias F magnas habet, plurimiſque neruis reffertus eſt venæ hæpati: arteriæ cordi, nerui cerebro compatiuntur.

Vapores autem penetrant multo altius, nam uterus per ſe nequit ad cerebrum, neque ad cordis peruenire ſubſtantiam: quam attingunt vapores non ſolum per eos, quos dixi ductus, verum etiam per meatus cæcos, atque latentes. Deduci autem nequeunt vapores ſine materia, quæ in flatuoſum ſpiritum conuertitur. vetus iam opinio increbuit à græcis primum in cæpta, mox autem ab omnibus, quod ſciam arabibus confirmata duas cauſſas hoſce vapores facere: menſium ſcilicet retentionem, & ſeminis, in ijs, G quæ gaudere virorum conſuetudine ſolebant, & poſtea priuatę ſunt; atque in virginibus ætate grandioribus nullas præter has cognoſuut cauſſas. ſed tamen experientia manifeſtum facit aliam etiam adeſſe. obſeruarunt patres noſtri, & nos cum illis non infrequenter vidimus, mulieres quæ optimè purgantur, & viros habent admodum pro veneris vſu validos, & quæ quotannis fætum ædunt, vtero præfocari: certà quidem coniectura aliam ab hiſce duabus ſubeſſe cauſſam: Poteſt quinetiam vnuſquiſque obſeruare virgines multas eodem cœnobio clauſas ab hoc affectu permanere in munes; quorum in numero conſiſtunt quædam viragines & quædam parum rectè purgatæ per vterum: attamen ex multis H vix vnam videbis, aut alteram hoc genus ſymptomatum detineri. Quamobrem ſtatuantur cauſſæ tres particulares. menſium retentio; ſeminiſque cohibitio. adhæc tertia humorum malignitate participantium in vterum abundantia; ab his equidem vapores emitti ſolent pro hoc affectu concitando: ſed adhuc diſtinguendũ eſt, vt perfectã notitiam habeamus. Vapores, qui ſurſum aſcendunt naturam eius repræſentant, à quo fluxerunt: ex eo quod benignum eſt, educitur benignus vapor; vt ex venenata ſubſtantia flatus prodit venenatus: talem immaginari oportet eſſe materiam

Vteri ſuffocationi cum communes.

nota contra communem & vulgata opinionem.

ex qua profiſcuntur vapores hyſterici: ſanguis menſtruus perniciosã, & malignam naturam ſuſcipit, qualem ferè habet: multo magis ſemen, vt potè quod facilius alteratur: hinc grauiora multò aduenire conſueuere ſymptomata à ſemine, quàm à ſanguine retento, vt optimè Galenus prodidit (quamuis id non facile admiſerit auerroes): ex alijs humoribus cum perniciosam, & malignam naturam ſuſcipiunt, idem contingere ſtatuimus: qui humores poſſunt in venenatam naturam tranſmutari: venenatos autem eſſe vapores eiuſcemodi id præcæteris teſtatur, quod nos videamus illico ſubſtantiam cordis oblædi, pulſu omnino, aut maiori ex parte langueſcente, vel euaneſcente: tum breui temporis ſpatio facere non poteſt, quod venenatum non ſit, adde ſtatim refrigeratur totum corpus, & veluti attonitum corruit. Cæterum ſi quæſieris quam temperiem habeant vapores elati: reſpondendum putauerim cum Galeno, aliisque medicis exiſtere illos quidem frigidos, & melancolicos: ſic demoſtrante nobis effectu refrigerationis corporis totius, & melancolicis illis deliramentis, quibus perpetuo illorum mens obuerſatur: Cauſæ in hunc modum habent.

Indicationes curatiuæ.

Indicationes hæc ſunt: Prima quidem vt vteri aſcenſum, vel vaporum ad ſuperiores partes impediamus. Secunda vt cauſſis ſigillatim obſiſtamus, quæ morbum efficiunt. poſtremam hanc dum præſeruationi operam damus, exequimur. Priorem autem cum earum, quæ actu hyſtericæ ſunt, curationem tractamus: neque enim tunc abolere cauſſas tentamus vndequaque, ſed ab acceſſione liberare ægram volumus: de vtraque indicatione dicamus, quo modo remedia poſſint in rem præſentem accomodari, docentes primum quomodo Hyſtericis ſubueniri poſſit, quæ actu ſymptoma patiuntur.

Vteri ſuffocatio niſi in actu curatio

Omnem adhibere dilibentiam debemus, vt à ſupernis partibus reuulſionem moliamur: cucurbitulis coxis inguinibus, & natibus appoſitis deligaturis validioribus extremarum partium, eorundem calefactione, & fotu. Naribus, quæ fętidum odorem habent admouenda, vt caſtoreum, ſagapenum, Galbanum trita, acetoq; leuigata; aut etiam acetum acerrimum per ſe, aut cum ruta: quæ pariter ſola integra, aut contuſa habet facultatem admodum egregiam. Ad hæc verò puluis caſtorei, & ſagapeni in nares inſufflatus; aut etiam albi ellebori puluis, ſoleæ exuſtæ, capilli ægrotantium vſti ſimiliter iuuant: ſternutationes laudantur ex iam dicta materia. Sunt qui iubent aperiri os ægrotantium, impoſitisque digitis cogendas eſſe ad vomitum: ſed mihi non ſatisfacit: quia hoc

ſanè

F ſanè haud eſſet reuellere; ſed attrahere materiam morbificam ad eam regionem à qua volumus auertere: conſilium quidem prudentius datur ab Hippocrate libro de natura muliebri; iubens, vt cogantur vinum odoratiſsimum deglutire: hoc enim tùm odoris ſuauitate cor recreat, tùm etiam tenuitate ſubſtantiæ ad vterum penetrat, & caliditate frigidos vapores diſſoluit, neque fuerit ab re ſi plectorica fuerit mulier & à retentione ſanguinis menſtrui ſuffocata incidere inferiores venas. Noſtrum experimentum quod nunquam feſellit, eſt, vt deuoret muſci optimi.gr.v. cinamommi, garioſilorum, nucis muſcatæ, an. ſcrop.j. vino odoratiſſimo diſſoluta, ad hęc verò per infernas partes ſuffitus adhibendi ſunt vtero, peſſi immittendi, prouocanda vacuatio corrupti humoris ex vtero: nec non ſedi tum glandes, tum enemata iniicienda ſunt, ſuffitus fiant ex rebus odoratis, ex ſtirace, nuce myrepſica, cinamomo, garioſilis, ligno aloes, gallia muſcata; ac id genus alijs, quæ vim habent laxandi, calefaciendi, & diſcutiendi flatus. Hoc certe valet plurimum. Augenti ex periment.

Rec. melantij ſeminis. vnc. 5. ſtiracis calamitæ, ſuccini ſquinati, calami aromatici, ſpicæ nard. ana. dram. iij. roſarum rubrarum. dram. ij. Galliç muſcatæ grax. vj. fiat puluis ad ſuffitum. Suffitus.

Peſſaria ex eiſdem rebus fiunt, ex quibus parari ſolent quæ menſes euocant: adde tamen his odorata, & vterum corroborantia: hoc equidem præſtantiſſimum. Rec. liquoris Cyremiaci, iridis G roſarum rubrarum. ana. vnc. 5. zibetti; ambaris, ana. gr. iiij. muſci gran. ij. fiet puluis qui ſindone exceptus in balanos, aut peſſus apteur. Peſſaria.

Obſtetricis auxilio in viduis indigemus, etenim ſi digitum medium oleo de roſſetis profumariorum, inunctum in vteri oſtium inieceris, diu multumque confricando vndique plurimum iuuabitur. nam ſic teter ille humor, ſtrangulationis efficiens cauſſa, foras euocabitur magno commodo. Glandes ommittendæ non ſunt ex picra, & ſucco rutę, & melle: adhæc enemate & hyera diacoloquintide, & agarico, ſi modo commoditas dabitur aliqua, vt H poſſint recipere. Præcordia ſunt arctè deliganda, non tamen ita, vt impeditur reſpiratio: manus comprimenda eſt inuentre, vt poſſit, quod ſurſum repit deſcendere. Infernas partes locato procliues; ſupernas autem aulíues admodum. Caput oxirodino corroborabitur, ne recipiat nouum aſcenſum vaporum, atque vt iam receptos diſcutiat. Diſplicet mihi vſus aſperſionis roſaceæ permiſtæ cum vino optimo odorato circa faciem in ſuffocatis: quando quidem adiuuant hæc vaporum incrementum ad caput; præſe- Digiti in vterum ab obſtetrice impoſitio. Glandes enemata. Situs. Oxirodinũ.

ſtim vero, quod ſciam vinum caput replere, quod nos conamur A
exinanire. his iuuabitur ſtangulata mulier.

Vteri ſuffocationis præſeruatio.

Præſeruandi ratio pro cauſſarum varietate inſtituenda eſt: alia enim debetur, ſi ex humorum perniciolorum præſentia, aut ex retentis menſtruis, alia ſi à retento ſemine proficiſcatur. de his breuiter dicam, & per capita, quoniam omnia proſequi non eſt inſtitutum huius negotij, nec tu ipſe id quæris, cum ſolum audire deſideres, quæ propria ſint apud me pro remouendo affectu remedia: accipe igitur idonea, accomodataque præſidia.

Vteri ſuffocatio à retentis mentibus.

A menſibus retentis vteri ſtrangulatio eadem poſtulabit remedia, quæ ſanè in menſium ſuppreſſione requiritur. Duo tamen ſunt peculiaria, primum uenæ ſectio ex inferioribus venis, quæ B
ſunt in poplite, aut in malleolo ijs obſeruatis, quæ tu noſti a me olim conſcripta libris de miſſione ſanguinis, & in commentarijs in Galenum. Aliud verò, vt poſt eorum quæ detergunt, & extenuant vſum, frequenter exibeas picram aliquando quidem per ſe, aliquando autem alijs permiſtam, vt agarico cuius egregia eſt cum primis facultas pro hoc affectu ſanando; neque catapotiorum vſum abhorreo ex ſagapeno, & fætidarum aut per ſe, aut cum hiera; nam vtrunque genus particulari priuilegio videntur opilutari ſuffocatis: præſertim ex ſagapeno, quæ poſſunt etiam fætum mortuum expellere: iuuat has maximè fotus calefaciens, roborans, & diſcutiens: Inſeſſiones ex ijs, quæ menſes ducunt: C
frequens vſus trociſcorum ex mirrha: frictiones, & calefactiones extremarum partium, ac alia id genus, quorum numeroſa ſylua eſt tibi notiſſima. Cæterum hæc fieri debent parum ante ſtatutum tempus flaxionis ex vtero: aut etiam ipſo in tempore.

Vteri ſuffocationis curatio à ſemine retento.

At verò ſi à retento ſemine originem ducat, omnes in hoc uno conuenire videntur, vt à ſanguinis miſſione abſtineant: cauſam hanc eſſe ſtatuunt, quia cum magna inſequatur corporis totius refrigeratio: ac ſanè vacuatio per venæ ſectionem adhuc magis refrigeret, periculum ingens videtur, ne hæpate ſic affecto, hydrope ſuperueniente, miſerè admodum ægrotus moriatur. Ego autem hic adhibendam eſſe diſtinctionem arbitror. Affectus hyſte- D
ricus aut recens eſt aut inueteratus: in hoc abſtinerem à remedio quoniam totius corporis frigiditas iam nimium præualuit: at ſi fuerit recens conſiderandum eſt an euſarco victu vſa ſit mulier, ſanguinisve plenitudine laborat: an ſecus: in priori caſu ſecarem venam inferiorum partium, (nunquam enim ego pro hyſtericis curandis ad ſuperiores accedere venas conſueui, quicquid alij dicãt) in poſteriori autem minimè. Quæ ſic laborat niſi religio, aut

Aliorum opinio.

quid-

E quidpiam aliud impedimento ſit, nubat in domino. ſi non poteſt ijs vtatur inſtrumentis pro viro; quę obſtetricibus, & matronis cognita ſunt. Abſtineat à vino, in quo eſt luxuria: pro vino vtatur decoctione radicum nenupharis, & coriandrorum. Abſtineat ab ijs omnibus. quæ ſanguinem generant, ex quo fit ſemen. In vniuerſum tum victus, tum medicamenta conferunt quæ ſiccandi poteſtatem habent, ſiue calida ſint, ſiue frigida, & quæ totis ſubſtantijs facultatem habent ſemen extinguendi. Quòd verò ad totius corporis purgationem pertinet, uidetur quidem non conuenire; quoniam nullum extat medicamentum, quod ſemen purget: quamuis multa ſint, quæ extinguant. ſed tamen haud erit ab-

V num luxuriam paris.

F ſurdum purgare bilem, quæ ſtimulum addere poſſet ſemini, hæcque res facienda leuioribus præſidijs. Si verò principium ab humoribus fuerit corruptis, ac venenatis, nullum præſtantius auxilium, quam corpus crebro expurgare pro conditione, ac natura humoris peccantis: hic opus eſt vt animo diligenter perluſtres, quibus è partibus eiuſcemodi excrementa effluant in vterum, & quæ ſint, vt poſſis ingenti malo ſubuenire. Vomitus hic peculiariter conuenire videtur mihi: quandoquidem omnibus expurgatis primarum viarum excrementis ab vtero fit reuulſio. in alijs cauſſis non item: cum neque ſanguinis copia, neqne ſeminis poſſit vomitu emendari, niſi ex accidenti.

Vteri ſuffocationis à venenatis humoribus.

G Ego omni hebdomada exhibere ſoleo vnc. I. ſequentis electuarij cum aqua decoctionis radicum artemiſiæ cum zucaro compopoſitionem afferro quam author donum Dei appellauit. Rec. Polipodij quercini. lib. I. ſenæ violarum prunorum, ſebeſten, tamarindorum, paſſularum. ana. vnc. iij. Aquæ fontis. lib. x. macerentur per diem naturalem: mox decoquantur ad medietatem: deinde colentur, ac exprimantur ſolemniter, & addito decoctioni calidæ pſilli lib. I. & ibidem prætermittantur vſque quo muccilago conuenienter extrahi poſſit: tunc colerur, ac exprimatur fortiter. dein colato iuri addantur zucari ſecundę coctionis lib. iiij. pulpæ tamamidorum, & caſſiæ extractorum cum prædicta decoctione

H ana. lib. 5. iterum lento igne coquantur vſque ad inſpiſſationem conuenientem, & cum infrigidari cœperint addantur infraſcriptę ſpecies. Rec. ſpodij, reubarbari, ſandalorum amborum, roſarum, violarum. Seminum papaueris albi ſem. portulacæ, endiuiæ, lactucę ſcariolæ feniculi, draganti, amili, raſuræ heboris, gummi arabici, berberis, fumiterræ liquiritiæ, aniſi, an. dram. iij. diagridi. dram. v. mirabulanorum indorum, emblicorum an.

dram. vj. omnia per ſe ſubtiliter puluerizata addantur & in mortario diutiſſimè conterantur, ac in bonam electuarij formam redigantur.

Pillulæ de muſco validæ. Si quis alternis diebus ante cænam per horas duas aſſumpſerit ſcrip. duos pillularum de muſco adeò præſeruabitur ab omni ſuffocatione, vt nullum ſit inuentura efficacius præſidium: ſed abſtineat à pillula quo die ſumit electuarium ſupraſcriptum. Rec. ſileris, rubeæ tintorum, pulegii, calami aromatici, medullæ granorum peoniæ. an. dram. vj. muſci eletti. ſcrip. iij. ſpicæ nardi. dram. j. fiant pillulæ cum ſucco artemiſiæ. doſis eſt ſcrip. ij. vſque ad. iiij.

Cerotum ex Galbano. Præſtantiſſimum etiam eſt cerotum ex Galbano. Rec. Galbani eletti. vnc. j. bdelij mollis, & ſubalbidi. dram. ij. puluerum matricariæ. dram. j. 5. mirrhæ ſcrip. 5. diſſoluto Galbano cum aceto, & alijs permiſtis cum cera fiat cerotum, applicentur ſuper vmbelicum, & non remoueatur niſi per ſe ceciderit. Caſtoreum prodeſſe plurimum omnes medici tradiderunt: doſis eſt vſque ad ſcrip. iiij. cum vino odorato. Et hæc ſufficiat de remedijs dixiſſe.

Cæterùm quæſtio, quomodo odorata naribus admota vterum aſcendentem lædant, fætida verò iuuent, plena eſt controuerſiarum, ac ſanè, niſi fallor bene à paucis extricata in hanc vſque diem: ego iam quædam ſcripſi libro tertio commentariorum ad Glauconem, quo loco Stephani athenienſis opinionem probabiliorem eſſe alijs omnibus demoſtraui: quamuis nec illa ſuis difficultatibus careat. *Cur fætida naribus, iuuent ad mota, & odorata noceant.* Dicam nihilhominus hoc loco quod mihi videtur veritati maximè conſonum. Sciendum eſt itaque quod in omni ſenſu adeſt dolor, & triſtitia: quia hæc ſunt paſſiones ſenſus, vt etiam voluptas: quemadmodum peripatetici tradiderunt: non poſſunt autem hæc fieri niſi actio fiat confertim, atque ſimultanea. Cum ea, quæ odorem habent fætidum ingratum, & olfactui inimicum ſeſe offerunt naribus, ſpiritus animales, qui multi ſunt pro ſenſorij muneribus deſtinati, retrahuntur ad ſuum principium ſimul cum vitalibus ſpiritubus, & ſanguine, hæcque res fit violento quaddam impetu. *Augenij probabilitas.* Hinc vteri obuiam facti vim habent propellendi ipſum ad infernas partes: quoniam verò calidi ſunt, frigiditatem iam genitam in vtero, aut à retentis menſibus, aut à ſemine, poſſunt corrigere, & cum aperiant, laxentque ſimul apertis vijs virulentiam illam extra vterum propellere. At verò quæ iocundum odorem habent contrarium efficiunt: vis ſenſibilis cum ſpiritibus, & ſanguine affatim mouetur ad obiectum percipiendum, & tunc ſanè relinquitur centrum corporis calore ferè deſtitu-

E deſtitutum, illo nempè ſupernas partes petente: hincque inſequitur vteri refrigeratio, & aſcenſus minimè impeditur. Sed tamen notandum, quod non contingunt hæc ad omnem odoratarum rerum, & fœtidarum occurſum, quia, quæ odorem habent exiguum, aut fœtorem violentum hunc facere motum in ſpiritibus, & influente calido non poſſunt, quæ faciunt maximè odorata, & fœtida: ſic primam problematis partem perſoluere ſolemus. quòd verò ad alteram attinet dicimus, quod odorata admota vtero, aut indita poſſunt aliquidpiam prodeſſe non quatenus odorata, ſed quatenus partes tenues habent, quibus calefaciunt vterum, & laxant, qualem vim habent omnia aromata: idcircò Galenus non F dixit odorata ſimpliciter ſupponenda mulieribus hyſtericis, verùm addit, & quę laxare, & calefacere poſſint; at quę benè olent, & vehementem odorem habent, tum tenui ſunt ſubſtantia, tum caliditatem habent quapropter in Aphoriſmis ſcriptum eſt ab Hippocratę, quod ſuffitus aromatum mouet menſes. Hæc mea eſt ſententia, quæ ſi tibi non ſatisfaciet acri iudicio tuo meliorem excogitabis, nam certè tractatio eſt, vt dixi, maximè ardua. Vale.

Horatij Augenij Epiſtolarum & Reſponſorum
Medicinalium Tomi primi
G FINIS.

REGISTRVM

ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ.
AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.
AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK LLL MMM NNN OOO PPP QQQ RRR SSS.
H
Omnes ſunt duerniones.

AVGVSTAE TAVRINORVM,
Apud hęredes Nicolai Beuilaquæ.
M D LXXIX.

Errores in hunc modum corrigito.

Forciunt. folio. 32. C. lege. faciunt. Caſeo fol. 65. F. lege caſeus. Deum. fol. 57. E. lege cleum : ſi fol. eodem G. lege ſic. Lectiones fol. 52. A. lege lectione morbus fol. 53. E. lege morbum. Quia. fol. 56. D. lege qui à lac aſininum non eſſe purgare veſicam & renes. fol. 71. E. poſtille lege lac aſininũ perſe non purgare veſicam & renes. Quantitate vel ſenſitate vel admiſtione fol. 77. G. lege quantitate vel admiſti one. Ex corruptione. fol. 97. G. lege & corruptione. Subtiliſsimum fol. 103. H. lege ſubtiliſsimi. Sedendo. fol. 164. B. lege ſedulo, Alterum ve fol. 249. E. lege alterum ne. Quo fol. 248. B. lege quos. Alteram fol. eodem. C. lege Alterum. Prætor fol. 249. E. lege pręter. Coſciami fol. 250. B. lege Ioſciami. Ve fol. eodem. D. leg. ne. Non exiguus fol. 253. F. lege exiguus. Inundatis fol. 254. C. lege inundationibus. Onibus fol. eod. D. lege non. Inquinis fol. eod. D. lege inquiris. Secnmis fol. 256. C. lege ſecurius. Diſſentitur fol. 111. F. lege diſſeritur. Efficiter fol. 463. F. lege efficaciter. Peſtlenem fol. eod. F. lege peſtilentem. Si ſeruum fol. 258. B. lege ſi ſerum. Decoctionem fol. eod. B. lege per decoctionem. Per ſapi fol. eod. B. lege per lapides. Teruatur fol. 497. E. lege terontur. Fenuiſsimum fol. eod. E. lege tenuiſsimum. Vonitione fol. eodem. F. lege vomitione. Inſueſceret fol. eod. G. lege inſueſcere. Lipetimia fol. 501. G. lege Ipotimia. Crebrum fol. eod. H. lege cerebrum. Alis fol. 502. C. lege alijs. Dilibentiam fol. 504. C. lege diligentiam.